بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

BÜYÜK KUR'AN TEFSİRİ
(Hulâsatü't - Tefasir)

Büyük Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Cilt: 16 — F: 1

BU TEFSİRİN HAZIRLANMASINDA FAYDALANILAN KAYNAKLAR

1- AHKAM'UL-KUR'AN — Muhammed İdris eş-Şafiî
2- AHKÂM'UL-KUR'AN — İmam Ebû Bekr Ahmed er-Razî el-Cessas
3- ALÛSÎ TEFSİRÎ (Ruhul Meanî), — Alusî
4- BUHARÎ'nin ŞERHİ AYNI
5- CELALEYN TEFSİRÎ
6- EL-BURHAN FÎ ULÛMÎ'L-KUR'AN — Bedrüddin ez-Zerkeşî
7- EL-CEVAHİR TEFSİRÎ — Allame Tantavî Cevheri
8- ED-DURRÛL-MENSÛR FÎ'T-TEFSİRİ Bİ'L-ME'SUR, — İmam Celalüddin Abdurrahman es-Suyûtî
9- EL-ESAS FÎ'T-TEFSİR — Said Havva
10- EBUSSUUD TEFSİRÎ (İrşadül-Akli's-Selim ilâ Mezaya'l-Kur'ani'l-Azîm)
11- FETHU'L-BEYAN — Sıddık Hasan Han el-Buharî el-Kanucî
12- FETHU'l-KADİR — Muhammed Bin Ali eş-Şevkânî
13- FİZİLALİ'L-KUR'AN — Prof. Seyyid Kutub
14- HAK DİNİ KUR'AN DİLİ — Elmalılı Hamdi Yazır
15- HÛLASATÛ'L-BEYAN — Konyalı Mehmed Vehbi Efendi
16- EL-İTKAN FÎ ULÛMİ'L-KUR'AN — İmam Suyûtî
17- İŞARETÜ'L-İCAZ — Bediüzzaman Said Nûrsî
18- KURTUBİ TEFSİRİ — Ebu Abdullah Muhammed b.Ahmet el Kurtubî
19- MEHASİNÜ'T-TE-VİL — Allame Cemaleddin el-Kasımî
20- MENAHİLÜ'L-İRFAN — M. Abdülazim ez-Zerkan
21- MÜSLİM ŞERHİ — İmam Nevevî
22- SA'LİBİ TEFSİRİ (Cevahirû'l-Hisan Fî Tefsir-i Kur'an)
23- TEFSİR-İ BEGAVÎ — Hüseyin b. Mes'ud el-Begavî
24- TEFSİR-İ BEYZAVÎ (Envaru't-Tenzil), — Nâsıruddin Abdullah b. Ömer el-Beyzavî
25- TEFSİR-İ KEŞŞAF — Zemahşerî
26- TEFSİR-İ EBÛ HAYYAN (el-Bahru'l Muhit), — Ebû Hayyan
27- TEFSİR-İ İBN KESİR — Hafız İmamüddin Ebu'lFida İsmail b. Kesir
28- RUHU'L-BEYAN TEFSİRİ — İsmail Hakkı el-Bursevi
29- EL-MUNTAHEB FÎ TEFSIRU'L-KUR'AN — (Lecnetu'l-Kur'an Ves-Sunne)
30- ET-TEFSİRU'L-KAYYIM — İbn Kayyım el-Cevzî
31- TEFSİRU'L-MENAR, — es-Seyyid Muhammed Reşid Rıza
32- TEFSİRU'L-MERAĞI,
33- TEFSİR-İ RAZİ (Mefatihu'l-Gayb) — Fahreddin er-Razî
34- TEFSİR'İ ES-SİRAC EL-MÜNİR, — Hatibi Şerbinî
35- TEFSİR'İ TABERİ — Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî
36- TEFSİR'İ AYATÜ'L-AHKAM — Muhammed Ali es-Sabunî
37- İBN ABBAS'dan rivayet edilen TENVİRU'L-MİKYAS
38- ZADU'L-MESİR Fİ İLMİ'T-TEFSİR — İbnu'l-Cevzî
39- Ebû Kasım Hüseyin b. muhammed er-ragıp el-İsfehanî'nin Tefsiri
40- Fetevâ Ibn-is-Salah Fit-Tefsir — Ebu Amr Osman b. Abdurrahman eş Şehrazari

Bu kaynaklardan başka sahih hadis kitaplarının tefsir bölümlerinden de büyük ölçüde istifade edilmiştir.

BÜYÜK KUR'AN TEFSİRİ
(Hulâsatü't - Tefasir)

Cilt: 16

ALİ ARSLAN
(Tekirdağ Eski Müftüsü
İstanbul Eski Merkez Vaizi)

Arslan Yayınları'nın yayınladığı bu eser
Okusan KültürHizmetleri tarafından organize
edilmektedir.

BÜYÜK KUR'AN TEFSİRİ
(Hulâsatü't - Tefasir)

© Copyright Arslan Yayınları

Arslan Yayınları Adına
Sahibi:
Mehmet Arslan
Dağıtım

OKUSAN

KÜLTÜR HİZMETLERİ

Redaksiyon:
Dücane Cündioğlu

Yazı İşleri:
Hikmet Kurtuluş

Dizgi:
Teknografik Matbaacılık

Montaj ve Baskı:
Gündoğdu Matbaacılık ve Ambalaj Sanayii

Film:
Mustafa Dinsever

ARSLAN YAYINLARI UMUMİ NEŞRİYAT no. 25
Temel Eserler serisi: - 2/ 16-

ARSLAN YAYINLARI
Binbirdirek, Su terazisi sok. No: 2/2 Kat: 3
Sultanahmet/İstanbul
Tlf: 512 73 30 – 526 30 52 – 511 32 65

© Tefsirde kullanılan Kur'an-ı Kerim metninin Copyright Tenvir Neşriyata aittir. Kullanımda bize gösterdikleri anlayışa teşekkür ederiz.

Ebu Said el-Hudri: *«O gün cehennem getirilir»* ayeti nazil olduğu zaman Rasûlullah'ın beti benzi atmıştı. Yüzünde bu belirdi Sahabeye bu durum çok ağır geldi. Sonra Rasûl-ü Ekrem, *«Cebrail bana 21, 22 ve 23. ayetleri getirdi»* buyurdu.

Hz. Ali diyor ki, Rasulûllah'a: *«Ey Allah'ın Rasûl-ü Cehennem nasıl getirilir?»* diye sordum. O da cevap olarak: *«Yetmişbin gem ile mahşer yerine çekilir. Her gemde yetmişbin melek vardır. O öyle bir şahlanış yapar ki eğer bırakılsa mahşerdeki bütün insanları yakar. Sonra cehennem benimle karşı karşıya geldiğinde şöyle der: «Ey Muhammed, benimle senin aranda ne var? (Yani sana karışmam). Allah senin etini bana haram kılmıştır» dedi. O zaman mahşerde hiç kimse kalmaz ki, nefsim, nefsim demesin. Ancak Rasûl-ü Ekrem kalır: «Ey Rabbim! Ümmetim, Ey Rabbim! Ümmetim» buyurur».*

24. ayetteki *«Lihayati»*nin başındaki *«lam»*, *«fi»* mânâsını ifade eder. Yani hayatımda salih amel takdim etseydim! Bazılarına göre *«Hayatım için salih amel takdim etseydim»* demektir. Yani ölümsüz hayat için keşke salih amel takdim etseydim» Bazıları *«Cehennem ehlinin hayatı güzel değildir. Sanki onların hayatları yoktur»* demiştir. O zaman ayetin mânâsı şöyle olur: Keşke ben ateşten kurtulmak için hayırdan bir şeyler takdim etseydim. Ve ben de sakin bir hayatı olanlardan olurdum. İşte o gün Allah'ın azabı gibi hiç kimse azap veremez. Allah'ın bağlaması gibi hiç kimse bağlayamaz. (İbn Abbas, Hasan).

Kisai, *«Yuazzebu»*, *«Yuşeku»* şeklinde fetha ile okunmuştur. Yani dünyada hiç kimse Allah'ın Kıyamet Günü'nde kâfirlere vereceği azap gibi bir azap görmez. (*) Kâfirin bağlandığı gibi hiç kimse bağlanmaz. Bu kimseden maksat İblis'tir. Çünkü delil İb-

(*) İki kıraatin yol açtığı mânâ farklılıkları ve delilleri için bkz. Ebu Zür'a Huccet'ul-Kraat, sh: 763

lis'in azap yönünden insanların en şiddetlisi olduğuna dairdir. Zira o mucrimdir.

Bazıları *«Bu azaba düçar olan kişi Umeyye bin Halef'tir»* demiştir. (Ferra). Yani Umeyye kâfirin azabı gibi hiç kimse azaba düçar edilmez. Hiç kimse onun zincirleri ve bukağıları gibi zincir ve bukağılara vurulmaz. Çünkü o küfrün doruk noktasına çıkmış, esfeli safiline inmiştir. Bazıları *«Onun yerine kimse azaba düçar edilmez»* demek olduğunu söylemişlerdir. Yani onun fidyesi kabul edilmez.

Bazıları da *«Kâfir olmayan bir kimse kâfirin azabı gibi bir azaba düçar edilmez»* demişlerdir.

Mutmain olan nefis'ten maksat sakinleşmiş, kesin bir bilgiye sahip, kesinlikle Allah'ın, Rabbi olduğunu bilen nefistir. Böylece Allah'a itaat eder. (Mücahid)

İbn Abbas, *«Allah'ın sevabıyla itminana kavuşan nefistir»* diyor. Burada *«Mutmainne»* yerine İbn Abbas *«Mu'mine»* şeklinde okumuştur. Hasan *«Mutmain nefisten maksat, kesin bilgi sahibi ve mümin nefistir»* diyor. Mücahid, *«Nefsi mutmainne Allah'ın kazasına razı olan nefistir»* der. O nefis bilir ki onun başına gelmeyen felaketler kaderinde gelmeyecektir diye yazılıdır. Onun başına gelecekler de kesinikle gelecektir. Mukatil *«Nefsi mutmainne'den Allah'ın azabından emin olan nefis kastedilmektedir»* diyor.

İbn Keysan, *«Nefsi mutmainne ihlaslı nefis demektir»* demiştir.

«Ey itminan sahibi nefis! Rabbinin verdiğinden razı olduğun, Rabbin de senden razı olduğu halde Rabbine dön!»

Bu meleklerin sözlerindendir, denilmiştir.

Bazıları *«Nefsi mutmainne'den maksat Allah'ın zikriyle itminana kavuşan nefistir»* demişlerdir. Çünkü Cenab-ı Hak Rad Suresi'nde (ayet: 38), *«Onlar ki iman etmişlerdir ve kalpleri Allah'ı anmakla yatışır. İyi bilin ki kalpler ancak Allah'ı anmakla yatışır»* buyurulmuştur.

Abdullah bin Bureyde, babasından naklederek *«Bu nefsin Hz. Hamza'nın nefsi olduğunu»* söylemiştir. Fakat sıhhatli görüşe göre burada hüküm geneldir. Mümin, muhlis ve Allah'ın itaat eden her nefis kastedilir.

Hasan Basri diyor ki: *«Cenab-ı Hak mümin kulunun ruhunu kabzetmek istediğinde nefis Allah'a doğru itminana kavuşur, Allah da onunla mutmain olur»*. (Bu cümle müteşabih hadislerdendir).

Amr ibn As vefat ettiği zaman Cenab-ı Hak iki melek gönderir. Beraberlerinde cennetten gelen hediyeler vardır. Onlar o nefse: *«Ey itminana kavuşmuş nefis! Rabbinden razı olduğun ve Rabbin de senden razı olduğu halde revha ve reyhana gitmek üzere çık. Razı olup gazablı olmayan Rabbe doğru gitmek üzere çık»* derler. Böylece nefis yeryüzünde bulunan herhangi bir kimsenin burnuna giden en güzel misk kokusu gibi çıkar...

Said bin Ziyad diyor ki: *«Bir kişi Rasûl-ü Ekrem'in yanında, «ey mutmain nefis»* diyen ayet okudu. Hz. Peygamberin yanında bulunan Hz. Ebu Bekir bunu duyunca: *«Ey Allah'ın Rasûlü, bu ne güzeldir»* dedi. Rasûl-ü Ekrem: *«Melek bunu sana söyleyecektir, ey Ebabekir!»* dedi.

Said bin Cübeyr diyor ki: *«İbn Abbas Taif'te vefat etti. Bir kuş geldi, onun yaradılışında hiçbir kuş görülmemişti. İbn Abbas'ın naşına girdi. Sonra oradan çıktığını kimse görmedi. İbn Abbas defnedildiği zaman kabrin kenarında hiç kimse tarafından görül-*

meyen birisi: «Ey itminana kavuşmuş nefis! Razı edici ve razı edilmiş olarak Rabbine dön!» ayetini okudu.

Dahhak bu ayetin Hz. Osman hakkında nazil olduğunu söyler. Bu da Ruma kuyusunu vakfettiği zaman olmuştur. Ruma kuyusu Medine'de suyu çok tatlı olan bir kuyudur.

Bazılarına göre de Hubeyb bin Adiy hakkında nazil olmuştur. Mekke kâfirleri onu asmışlar, yüzünü Medine'ye doğru çevirmişlerdi. Allah onun yüzünü kıbleye doğru çevirdi. *«Rabbine dön»* emrinin mânâsı *«sahibine ve cesedine dön»* demektir. (İbn Abbas, İkrime ve Ata). Taberi de bu görüşü desteklemiştir. Bunun delili İbn Abbas'ın *«Benim kullarıma gir»* şeklindeki kıraatidir. Cenab-ı Hak kıyamette ruhlara, cesetlerine dönmelerini emreder. İbn Mesud *«Benim kulumun cesedine gir»* şeklinde okumuştur. Hasan Basri, *«Rabbinin sevabına ve kerametine dön»* şeklinde yorumlamıştır. Ebu Salih, *«Allah'a dön demektir»* diyor. Tabii bu ölüm anında olur.

«Benim kullarıma gir», yani onların cesetlerine gir. Bunun delili İbn Abbas ve İbn Mesud'un kıraatidir. İbn Abbas *«Bunun Kıyamet Günü'nde olduğu söylenir»* demiştir. Dahhak da bunu söyler. Cumhur'a göre cennet ebediyet yeridir, o cennet ki ebrarın, salihlerin ve hayırlı insanların meskenidir.

«İbadıma gir» ifadesinden maksat, kullarımdan salih olanların arasına gir demektir. Nitekim Cenab-ı Hak, Ankebut Suresi'nde (ayet 9): «Andolsun, onları salihler arasına sokacağız» buyurmuştur.

Ahfeş, *«Bu ifadeden maksat, hizbime gir demektir»* diyor. Yani onların içine gir, onlarla beraber cennetime gir!

FECR SURESİ'NİN SONU

BELED SÛRESİ

Sûre: 90

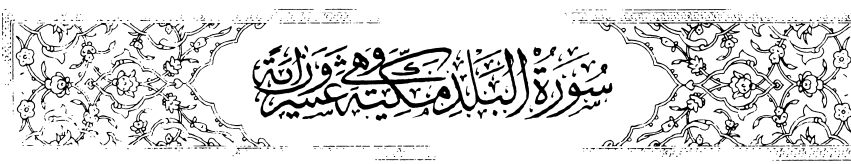

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لَآ اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِ ۙ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّۢ بِهٰذَا الْبَلَدِ ۙ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَّمَا وَلَدَ ۙ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ كَبَدٍ ؕ﴿٤﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَّنْ يَّقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ۘ
﴿٥﴾ يَقُوْلُ اَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ؕ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَّمْ يَرَهٗۤ اَحَدٌ ؕ﴿٧﴾
اَلَمْ نَجْعَلْ لَّهٗ عَيْنَيْنِ ۙ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَّشَفَتَيْنِ ۙ﴿٩﴾ وَهَدَيْنٰهُ النَّجْدَيْنِ ۚ
﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ۚ﴿١١﴾ وَمَاۤ اَدْرٰىكَ مَا الْعَقَبَةُ ؕ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ۙ
﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعٰمٌ فِيْ يَوْمٍ ذِيْ مَسْغَبَةٍ ۙ﴿١٤﴾ يَّتِيْمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۙ﴿١٥﴾
اَوْ مِسْكِيْنًا ذَا مَتْرَبَةٍ ؕ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ
وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ؕ﴿١٧﴾ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ ؕ﴿١٨﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا
بِاٰيٰتِنَا هُمْ اَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ؕ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1/2 — (Ey Rasulüm) Hayır! (Gerçek onların dediği gibi değildir). Sen bu beldede ikamet ettiğin halde bu beldeye yemin ederim.

3 — Bir babaya ve meydana getirdiği çocuğa yemin ederim.

4 — Biz insanı sıkıntı içinde (zorlukları karşılayacak nitelikte) yaratmışızdır.

5 — İnsan kendisine kimsenin asla güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?

6 — «Pek çok mal telef ettim» diyor.

7 — Kendisini hiç kimse görmedi mi sanıyor?

8 — Biz ona iki göz kılmadık mı?

9 — Bir dil, iki dudak,

10 — Onu iki apaçık yola iletmedik mi?

11 — Fakat Akabe (sarp yokuş) yi geçemedi.

12/13 — (Ey Rasûlüm!) Akabe'nin ne olduğunu sen nereden bilirsin? Akabe, bir köleyi kurtarmaktır.

14/16 — Veya açlık zamanında yakınlığı olan bir yetimi veya sürünen yoksulu doyurmaktır.

17 — Sonra iman edenlerden, birbirine sabır ve sebatı tavsiye edenlerden ve merhamet tavsiyesinde bulunanlardan olmaktır.

18 — İşte bunlar Ashab-ı Yemin'dir.

19 — Ayetlerimize küfredenler de o Ashab-ı meş'emedirler.

20 — Her yönden çevirilip kapatılmış bir ateş onların üzerindedir.

(1-7) *«(Ey Rasûlüm!) Hayır! (Gerçek onların)...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 20 ayettir.

Cumhur'a göre bu sure tamamen Mekkî'dir. Bazılarına göre ise tamamen Medenî'dir. Bazılarına göre dört ayet müstesna Medenî'dir. Baştaki dört ayet Mekkî'dir. *«Sen bu şehirde oturmaktasın»* ayeti bu iki tevile de manidir. İhtiras kuvvetli olduğundan dolayı Zemahşeri *«Mekki oluşunda icma vardır»* diye icma etmiştir. İleride, —eğer Allah izin verirse— birtakım haberleri nakledeceğiz ki onların zahirinden bu surenin başının fetihten sonra Mekke'de nazil olduğu anlaşılacaktır. Sure ittifakla 20 ayet, 82 kelime, 320 harften mürekkebdir.

Birinci ayetin başındaki *«La»* kelimesi zaiddir. Nitekim Kıyamet Suresi'nde de zaid olduğunu söyledik. (Ahfeş). Yani bu beldeye yemin ederim! Cenab-ı Hak başka bir yerde de *«Bu emin beldeye yemin ederim»* diye aynı beldeye (Mekke'ye) yemin etmiştir.

«La» harfi Kur'an'da bazı yerlerde zaid olarak gelmiştir. Nitekim Cenab-ı Hak Araf Suresi'nin 13. ayetinde şöyle buyuruyor: *«Sana emrettiğim halde seni secde etmekten alıkoyan nedir?»*. *«La»*nın burada zaid olduğu hususu Sad Suresi'nin 75. ayetiyle de istidlal edilmiştir. Zira orada *«La»* yoktur. Yani Cenab-ı Hak *«Secde etmekten seni alıkoyan nedir?»* diyor. Kur'an'ın bir kısmı di-

ğerini tefsir ettiğine göre Sad Suresi'ndeki 75. ayet, Araf Suresi'ndeki 12. ayeti tefsir etmektedir. Orada da «*La*» zaiddir.

Abduh, Tekvir Suresi'nin 15. ayetinde «*Fela Uksimu*» ibaresi hakkında şöyle diyor: «*Bu, Arapların kasemdeki ibarelerinden biridir. Bununla haberin tekidi kastedilmektedir. Sanki bu haber, açıklığında kaseme muhtaç değildir. Denilir ki: Kendisiyle yemin edilenin tazimi kastedildiği zaman bu ibare getirilir. Sanki söyleyen, ben bunu, kendisiyle yemin etmekle tazim etmem, çünkü haddi zatında büyüktür» demiş olmaktadır. Her halûkârda bu kasemdir.*»

Hasan, A'meş ve İbn Kesir, «*La uksimu*» şeklinde okumuşlardır. Yani kesinlikle yemin ederim demek oluyor. Ahfeş, «*Ela Uksimu*» şeklinde okumuştur. Yani dikkat edilsin, bu beldeye yemin ederim!

Bazılarına göre burada olumsuzluk doğrudur. Ayetin mânâsı; «*Sen bu beldede olmadıktan sonra bu beldeye yemin etmem*» demektir.

İbn Ebi Nuceyh, bu tevili Mücahid'den de rivayet etmiştir. Demiştir ki: «*La onlar üzerine reddir*». Bu İbn'ul-Arabi'nin de seçtiği bir görüştür. Çünkü İbn'ul-Arabi; «*Kim bu reddiyedir derse, onun sözü reddedilmez*» demiştir. Zira burada mânâ sıhhatli olur. Hem lâfız hem de maksat anlaşılır. Bu kelam haşrı inkâr edenin kelâmına bir reddiyedir. Kuşeyri, «*La kelimesi bu surede zikredilen ve dünyaya aldanan insanın vehmettiğini reddetmek içindir*» der. Yani insan, hiç kimsenin kendisini haşre gönderemeyeceğini sanmaktadır. Fakat durum hiç de böyle değildir.

Cenab-ı Hak «*La*» ile bunu reddettikten sonra kaseme başlar.

«*Beled*»den maksadın Mekke olduğunda müfessirlerin ittifakı

vardır. Yani senin içinde bulunduğun Beldeyi Haram'a yemin ederim. Bunu da, katımdaki hürmetin ve sana olan sevgimden dolayı yaparım.

El-Vasıtî *«Diri iken içinde oturtmak suretiyle şereflendirdiğim, ölü iken bereketlendirdiğim bu beldeye (Medine'ye) senin için yemin ederim, demektir»* diyor. Fakat birinci yorum daha sıhhatlidir. Çünkü sure ittifakla Mekke'de nazil olmuştur.

«Ki sen içinde oturmaktasın» ibaresinden maksat gelecekte oturacaksın demektir. Tıpkı Cenab-ı Hak'kın Zümer (ayet: 31) Suresi'nde buyurduğu gibi: *«Doğrusu sen mutlaka öleceksin, onlar da kesinlikle öleceklerdir».*

Bunun benzeri Arapça'da, hele Allah'ın kelâmında çoktur. Zira müstakbeldeki zaman, Allah katında şimdiki zaman gibidir. Bunun istikbal için olduğuna, halihazırla onu tefsir etmenin muhal olması delili kâfidir. Ayrıca surenin kesinlikle Mekke fethinden önce Mekke'de nazil olması da bir başka delildir.

Mansur, Mücahid'den şöyle rivayet ediyor: *«Ente hillun»* ifadesinin mânâsı, sen bu beldede ne yaparsan sana helâl kılınmıştır, demektir. İbn Abbas da böyle söylemiştir. Zira Rasûl-ü Ekrem fetih günü Mekke'ye girerken dilediğini öldürmek ona helâl kılınmıştı. Rasûl-ü Ekrem bunun üzerine İbn Hatal ile Nukyes bin Subabe ve birkaç kişiyi öldürdü. İbn Hatal Kâbe'nin örtüsüne asıldığı halde Rasûlullah'ın emriyle Ebu Benzet'ul-Eslemî onu öldürdü. Rasûlullah'tan sonra orada hiç kimse için herhangi bir kimsenin öldürülmesi helâl değildir.

Süddi'nin rivayetine göre *«Seninle savaşan bir kimseyi orada öldürmekten ötürü sen helâl üzeresin demektir».* İbn Abbas'tan Ebu Salih'in rivayet ettiğine göre Mekke'de her istediğini öldürmek, günün bir saatinde Rasûlullah'a helâl kılındı. Sonra bu kapı

kapatıldı ve Kıyamet'e kadar artık haram edildi. Bu da Mekke Fethi günündeydi. Sabit olmuştur ki Râsûl-ü Ekrem *«Allah gökleri ve yeri yarattığı günde Mekke'yi haram kıldı. Mekke Kıyamet kopuncaya kadar haram olarak kalacaktır. Ne benden önce ne de benden sonra hiç kimse için helâl olmayacaktır. Bana da ancak günün bir saati helâl kılındı»* buyurmuştur.

Bazıları *«Ente Hillun»* ibaresinin mânâsı, *«sen orada mukim olduğun halde demektir»* derken, bazıları da *«Sen orada iyilik yaptığın halde, ben senden razı olduğum halde demektir»* demiştir. Katade, *«Sen orada günahkâr değilsin demektir»* der. Bazıları da *«Bu Hz. Peygamber'in Allah tarafından övülmesidir»* demişlerdir. Yani sen bu beldede sana irtikâb edilmesi haram kılınanı irtikâb etmezsin. Çünkü bu beytin hakkını sen bilirsin. Allah'ı inkâr eden müşrikler gibi burada suç işlemezsin. Yani hürmetini bildiğin ve içinde mukim olduğun ve dolayısıyla şereflendirdiğin, içinde haram olanları işlemediğin şu muazzam beyt sana helâl kılınmıştır.

Şurahbil bin Sa'd, *«Sen bu beldede helâlsin demektir»* diyor. Yani müşrikler Mekke'de av avlamayı, ağaç kesmeyi haram sayarlar. Bununla beraber seni buradan çıkartmayı ve seni öldürmeyi helâl görürler!

Valid (Baba) ile ondan meydana gelen çocukdan maksat, Mücahid, Katade, Dahhak, Hasan ve Ebu Salih'e göre Hz. Adem ve zürriyetidir. Allah onlara yemin etmiştir; çünkü onlar Cenab-ı Hak'kın yeryüzünde yaratmış olduğu mahlûkların hepsinden en fazla Allah'ın hoşuna gidenlerdir. Çünkü onlarda açıklama ve nutuk kabiliyeti var, akıl var, peygamberler, Allah'a çağıranlar var!

Bazıları da *«Valid Adem'dir, Vema Veled de onun salih zürriyetidir. Salih olmayan zürriyet ise sanki hayvanlardır»* demiştir.

Hz. İbrahim'in bütün zürriyeti de, sadece müslümanlar da kastedilmiş olabilir.

Bazıları *«Burada her valid ve çocuğu kastedilmiştir»* demişlerdir.

Maverdi, *«Valid'in peygamber olması muhtemeldir. Çünkü daima onun bahsi geçmektedir. Doğurduğundan maksat da onun ümmetidir»* diyor. Zira Rasûl-ü Ekrem ümmete hitaben *«Ben sizler için ancak baba mesabesindeyim, size öğretiyorum, sizi eğitiyorum»* buyurmuştur. Böylece Cenab-ı Hak, Beled'e yemin ettikten sonra peygamber ve ümmetine de yemin etmiş oluyor. Bu, Rasulullah'ın şerefini artırmak içindir.

«Andolsun zorluklar içinde olduğu halde, biz insanı yarattık» cümlesi hakkında şunlar söylenilmiştir: Bu cümle kasemin cevabıdır. Cenab-ı Hak mahlûklarından dilediğine onu tazim etmek için yemin edebilir. *«İnsan»*dan maksat Adem'dir. *«Kebed»* şiddet ve yorgunluk demektir.

Hasan Basri, *«İnsan dünyanın şiddetlerini, ahiretin dehşetlerini yaşar olduğu halde onu yarattık. Zenginlik üzerine şükrün zahmetlerini, fakirlik üzerine sabrın zahmetlerini çeker olduğu halde onu yarattık»* demiştir. Cenab-ı Hak insanoğlundan daha fazla sıkıntı çekecek hiçbir mahlûk yaratmamıştır. Bununla beraber insan mahlûkatın en zayıfıdır.

Alimler, *«İnsanın ilk çektiği sıkıntı göbeğinin kesilmesidir. Sonra çaputlara sarılır ve bağlanır. Burada darlık ve yorgunluk sıkıntısı çeker. Sonra emme sıkıntısı çeker. Eğer emmezse ölür. Sonra dişleri çıkarken sıkıntı çeker. Dilin kıpırdamasında, sonra sütten kesilirken, sonra sünnet edilirken sıkıntı çeker. Sonra öğretmen ile korkunun sıkıntısını çeker. Eğiten ile siyasetinin sıkıntısını çeker. Sonra evlenme hususundaki aceleciliğinin sıkıntısını çeker. Sonra çocukları yetiştirmek sıkıntısı, sonra hizmetin, sonra asker olmanın sıkıntısı, sonra ev sıkıntısı, sonra ev bina etmek sıkıntısı, sonra ihtiyarlık sıkıntısı, sonra dizlerin ve ellerin zayıf-*

aması sıkıntısı.. Hulasa insanoğlu sayısı çok olan sıkıntılar içiudeyken yaratılmıştır. Onun başına gelen musibetler çok uzundur. Meselâ baş ağrısı, diş ağrısı, göz ağrısı, borç üzüntüsü, kulak ağrısı, insan mal ve nefsinde de sıkıntılar çeker. Vurulmak, hapsedilmek, gibi. İnsanın üzerinde hiçbir gün geçmez ki orada insan bir şiddet yaşamasın. Bütün bunlardan sonra ölüm sıkıntısı gelir. Sonra meleğin kabirdeki suali, sonra kabrin sıkması, sonra kabrin karanlığı, sonra haşr, sonra Allah'a arzedilmek. Ta ki ya cennette veya cehennemde yer alıncaya kadar. Eğer bu durum insanın elinde olsaydı bu kadar sıkıntılara girmezdi. Fakat Cenab-ı Hak onu bu şekilde yaratmıştır. Bu delâlet eder ki insanın tedbirini gören bir yaradanı vardır. Yaradan o halleri insanlara gerekli kılmıştır. Öyleyse insanoğlu Rabbinin emrini yerine getirmelidir.» derler.

İbn Zeyd'e göre «*İnsandan maksat Hz. Adem'dir, kebed'den maksat göktür.*» Yani insanı göğün ortasında yarattı!

Kelbi, «*Bu ayet Beni Cumah Kabilesi'nden ve adı Ebu'l-Eşşedeyn olan bir kişi hakkında nazil olmuştur. Bu adam Ukâz derisinden bir parça alır, ayaklarının altına koyar. Kim beni bu deriden kaydırırsa ona şu kadar mal vardır, derdi. On kişi deriyi çeker, deri paramparça olduğu halde onun ayakları yerinden oynamazdı. Bu adam Rasûlullah'ın düşmanlarındandı. Kuvvetine mağrur olduğu için onun hakkında şu ayet indi: «İnsan hiç kimsenin ona güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?*»

İbn Abbas: «*Kebed'den maksat şediddir*» diyor. Yani insan şedid olarak yaratılmıştır. İbn Abbas'ın kendisi de Kureyş'in en şedidlerinden yani kuvvetlilerindendi.

Bazıları «*Kebed'den maksat kalbi cesaretli demektir*» derken, İbn Ata «*Karanlık ve cehalettir*» demiştir. Tirmizi, «*Esas vazifesini bırakıp da malayani ile meşgul olmak demektir*» demiştir.

Ebu Hüreyre'den gelen hadis şöyledir: Kıyamet Günü'nde kul durdurulur. Ona: *«Sana rızık olarak verdiğim malda nasıl amel ettin?»* denir. O da: *«Onu senin yolunda infak ettim, zekâtını verdim»* der. Ona: *«Sanki sen bunu halkın en cömerdidir desinler diye yapmışsın. Sana dünyada en cömerttir dediler»* buyurulur. Sonra ateşe götürülmesi emredilir.

Said, Katade'den rivayet ediyor: *«Sen, malı nereden derledin? diye mal hususunda sorguya çekileceksin. Onu nerede infak ettin?»*

Mukatil, *«Bu ayet El-Haris bin Amr bin Nevfel hakkında nazil olmuştur. O günah işlemişdi, Rasûl-ü Ekrem'den fetva istedi. Rasûl-ü Ekrem de keffaret vermesini emretti. O, «Muhammed'in dinine girdiğimden bu yana malım hep kefaretler ve nafakalar vermek suretiyle gitti»* demiştir.

(8-20) *«Biz ona iki göz kılmadık mı?..»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

*«Necdeyn»*den maksat iki yoldur: Hayr ve şer yolları... Yani gönderdiğimiz peygamberler vasıtasıyla insanoğluna hayr yolunu da şer yolunu da açıkladık. *«Necd»* yüksekte olan yol demektir. (İbn Abbas, İbn Mesud)

İkrime'den rivayet edildiğine göre *«necdeyn»den* maksat annenin iki memesidir. Çünkü onlar çocuğun hayatı ve rızkı hususunda iki yol gibidirler. *«Necd»*, bölgesi yüksek olduğundan dolayı bu ismi almıştır.

*«İktehame»*den maksat nefsini düşünmeksizin onu herhangi bir yere atmak demektir. Yani o niçin malını, boyunları (köleleri) kurtarmak ve açlara yedirmek için sarfetmedi ki onunla Akabe'yi

geçebilsin ve bu, kendisi için Muhammed'in düşmanlarına sarfetmekten daha hayırlı olsun!

Akabe'ye dalmak ibaresi bir darbı meseldir. Yani Rabbinin taatinde, O'na iman etmek hususunda malını infak etmekte neden büyük işlere tahammül etmedi? «Akabe'ye dalmadı» cümlesini dua üzerine bina edersek uygun bir tefsir olur. Yani malını şu şu hususlarda sarfetmeyen bir kimse ne kurtulabilir, ne de sağlam kalır.

İbn Ömer, «*Akabe cehennemde bir dağdır*» demiştir. Hasan ve Katade, «*Akabe ateşte şiddetli bir tepedir, hemen köprünün yanındadır. İnsanlar Allah'a taatla oraya varırlar*» demiştir.

Mücahid, Dahhak ve Kelbi, «*Bu cehennem üzerinde kurulacak köprüdür. Kılıç keskinliğindedir. Üçbin senelik bir yolculuktur. Çıkışı-inişi ve düz gidişi biner sene tutar. Müminin burayı geçmesi ikindi namazı ile yatsı namazı arasındaki müddet içindedir*» derlerken, bazıları da bu müddetin farz namazı kılacak kadar olduğunu söylemişlerdir.

Bazıları «*Akabe ateşin ta kendisidir*» demişlerdir.

Ebu Reca, Hasan'dan şöyle rivayet ediyor: «*Bir köle azad eden her müslüman için bu hareket ateşten fidye olur*».

Abdullah bin Ömer, «*Bir köleyi azad edenin, Allah o kölenin her azasına karşılık azalarını azad eder. Yani ateşte yakmaz*» demiştir.

Sahihi Müslim'de Ebu Hüreyre, Rasûlullah'tan şöyle rivayet ediyor: «*Bir köle azad eden bir insanın uzuvlarını o kölenin her uzvuna karşı Allah ateşten azad eder. Hatta tenasul uzvuna karşı onun tenasül uzvunu ateşten azad eder*».

Tirmizi'de Ebu Umame'den gelen bir hadis şöyledir: *«Hangi müslüman bir müslüman kişiyi azad ederse o azad etmek azad eden için cehennemden kurtulmak olur. Azad edilen müslümanın her azasına karşılık Cenab-ı Hak azad edenin azalarını ateşten kurtarır. Hangi müslüman kadın, bir müslüman kadını azad ederse onun bu hareketi onu ateşten kurtarıcı olur. Azad edilenin her azasına karşı azad edenin azaları ateşten kurtulur».* Tirmizi'ye göre hadis hasen, sahih, garibtir.

«Akabenin (sarp yokuşun) ne olduğunu sen nereden bileceksin?», yani Akabe'ye dalmanın ne olduğunu sen nereden bileceksin? Bu sual dinin emrine yapışmanın talimi içindir. Hitap Rasûl-ü Ekrem'edir. Çünkü Cenab-ı Hak insanlara Akabe'ye dalışı bildirmek için ona hitap etmiştir.

«Rakabe'yi (kölenin boynunu) açmak» ifadesinden maksat onu esaretten kurtarmaktır. Bazılarına göre kölelikten kurtarmaktır. Bir hadisi şerifte, rakabenin açılması onun değeri kadar birine yardım etmektir, buyurulmuştur.

Maliki alimlerinden olan Esbah, *«Kâfir fakat pahalı olan bir köleyi azad etmek, müslüman ve ucuz olan bir köleden daha hayırlıdır. Çünkü Rasûl-ü Ekrem'den hangi kölenin azad edilmesinin daha üstün olduğu sorulmuş, o da: «Hangisinin fiyatı daha fazla ise, hangisi ehli yanında daha pahalı ise onun azad edilmesi daha üstündür»* buyurmuştur.

İbn'ul-Arabi, *«Bu hadiste, «müslümanlardan» kaydı mukaddederdir diyor. Rasûl-ü Ekrem, kim bir müslüman köleyi azad ederse, kim bir mümin cariyeyi azad ederse, buyurmaktadır. Esbah'ın sözü ise yanlıştır, galattır. Sadece malın azalmasına bakmıştır. Halbuki köleyi, imanı sebebiyle bırakmak daha evladır.»* der.

Azad etmek ve sadaka vermek amellerin en üstünlerindendir.

Ebu Hanife, «*Azad etmek, sadaka vermekten daha üstündür*» der. Ebu Yusuf ile Muhammed bunun tam tersini söylemişlerdir. Bu ayet Ebu Hanife'yi desteklemektedir.

«*Mesgabe*» açlık demektir. Mesgabe sahibi günden maksat, kıtlık senesi/kıtlık günüdür. Allah Rasûlü'nden şöyle rivayet ediliyor: «*Rahmeti gerektiren hasletlerden biri de aç müslümana yedirmektir*».

«*Makrebe*» kişinin akrabası ve kişi ile aralarında yakınlık olan kimseler demektir. Cenab-ı Hak bu ayette akrabaya sadaka vermenin başkasına vermeden daha üstün olduğunu öğretmektedir. Tabii akraba fakir ise, sadakaya muhtaç ise durum böyledir. Tıpkı kefili (bakıcısı) olmayan yetime sadaka vermek kefili olan yetime vermekten daha üstün olduğu gibi.

Lügatçılar «*Yetime yetim denilmesi zayıflığı sebebiyledir*» der. ler. Zira bu kelimenin kökü zayıf demektir. İnsanlar arasında babası vefat edene yetim, hayvanlar arasında annesi vefat edene yetim denilir. Bazıları «*Yetim hem annesi hem de babası ölen bir kişidir*» demişlerdir.

«*Metrabe*», kelimesinden maksat hiçbir şeyi olmayan demektir. Sanki o miskinin alnı zaruretten dolayı toprağa yapışmıştır. Onun sığınılacak hiçbir yeri yoktur. Sadece toprak vardır.

İbn Abbas, «*Metrabe sahibi miskin, yolun üzerine atılmış, evi olmayan fakirdir*» diyor. Mücahid, «*O kişidir ki onu topraktan ne elbisesi korur, ne de bir şeyi*» diyor. Katade'ye göre, «*çoluk çocuk sahibi fakir demekir*». İkrime «*Borçlu fakir demektir*» der. Ebu Sinan «*Topal, kötürüm fakir demektir*» derken, İbn Cübeyr, «*Hiç kimsesi olmayan fakir demektir*» demiştir.

İkrime, İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: «*Toprağı uzakta olan, yani vatanından uzaklaşmış demektir*».

*«Meymene Ashabı»*ndan maksat kitapları sağ ellerine verilen kimselerdir. (Muhammed bin Kâb'ul-Kurezi).

Yahya bin Sellam, *«Kitapları sağından verilen kişiler nefisleri üzerinde bereket sahibidirler»* diyor. İbn Zeyd, *«Onlara ashabı meymene denilmesi, onların Hz. Adem'in sağ tarafından alınmış olmalarındandır»* diyor. Bazıları, *«Onların yerleri sağda olduğundan dolayı onlara ashabı meymene denilmiştir»* der. (Meymun bin Mihran)

*«Allah'ın ayetleri»*nden maksat Kur'andır. Yani Kur'an'ı inkâr eden kimseler meş'eme (şimal-sol) ashabıdırlar. Kitapları sol ellerine verilir. (Muhammed bin Kâb)

Yahya bin Sellam, *«Onlara Ashabı meş'eme denilmiştir. Çünkü onlar nefisleri üzerinde bereketsizdirler»* demiştir. İbn Zeyd, «Onlara Ashabı meş'eme denilmiştir; çünkü onlar Hz. Adem'in *solundan alınmışlardır»* der. Meymun, *«Çünkü onların mertebesi soldadır»* diyor. Eğer Ashabı Meymene'ye cennetlikler, ashabı meş'emeye de cehennemlikler denirse bütün bu yorumlar cemedilmiş olur.

«Mu'sade», yani kapalı ve kilitlidir! Bazıları da *«Müphemdir, içinde ne olduğu bilinmez demektir»* derler.

BELED SURESİ'NİN SONU

ŞEMS SÛRESİ

Sûre: 91

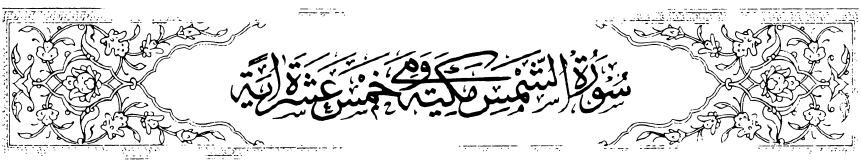

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ
إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ﴿٦﴾
وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ﴿٩﴾
وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ﴿١١﴾ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا ﴿١٢﴾
فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا
فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿١٥﴾

MEAL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Andolsun güneşe ve aydınlığa,
2 — Ve onun ardından gelen ay'a,
3 — Ve güneşi meydana çıkardığı zaman gündüze,
4 — Ve güneşi örttüğü zaman geceye,
5 — Ve göğe ve onu yapana,
6 — Ve yere ve onu yaradana,
7 — Nefse ve onu düzenleyene,

8 — Sonra ona kötülüğü ve sakınmayı ilham edene ki;

9 — Nefsini temizleyen felaha ermiş,

10 — Kendisini fenalıklara gömen kimse de ziyana uğramıştır.

11 — Semud kavmi azgınlığı yüzünden (Allah'ın elçisini) yalanladı.

12 — Hatırlat o zamanı ki onların en şakisi olan ayaklandığı zaman.

13 — Allah'ın Peygamberi onlara «Allah'ın dişi devesine ve onun sulanmasına dikkat edin» demişti.

14 — Onlar o peygamberi yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri suçlarından dolayı onların üzerlerine katmerli azap indirdi. Onları yerle bir etti.

15 — Ve O (Allah) bunun sonucundan korkmaz.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-15) *«Andolsun güneşe ve aydınlığa...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 15 ayettir.

Şems Suresi ittifakla Mekkî'dir. Mekke ve Medine'nin ilk sayımında ayetleri 16'dır. Diğer sayımlarda 15 olarak tesbit edilmiştir. Kelimeleri 54, harfleri 247'dir.

*«Duhaha»*dan maksat güneşin ışığıdır. Nitekim Hakim bunu İbn Abbas'tan rivayet edip tashih etmektedir. Maksat, güneşin doğup ışığının dünyaya kaim olduğu zamandır.

Bazı müdekkiklere göre Duha'nın hakikati güneşin şarkı görülüp ufuktan uzaklaşması ve bakanlara bariz hale gelmesidir. Bu takdirde, o hakiki bir mânâ olur. Bu vaktin evveline *dehva* denilir. Daha sonraki kısmına *Duha,* zevale yakın olan kısmına da *Deha* denilmektedir. Güneşe izafe edildi, çünkü güneşin doğuşundan kinayedir. Nitekim burada da öyledir. Mukatil, *«Güneşin duhası hararetidir»* der. Yine Mukatil'den: *«Duha'dan maksat bütün gündür»* rivayeti gelmiştir.

«Telaha» fiili ona tâbi oldu demektir. Yani güneşe tabi olduğu zaman aya yemin ederim. Güneşe tâbi olması da ay ve güneşin çıkış noktaları itibariyledir. Yani ayın tuluu güneşin tuluunu takip ederse. Yani güneş şarkî ufuktan doğar, doğduktan sonra bu ayın şarkî ufuktan doğması demektir. Bu da ayın birinci günü olur. Çünkü güneş ayın ilk saatlerinde doğu ufkundan doğuş yaptığı zaman ondan sonra ay çıkar. Fakat ayın zatına ait herhangi bir ışığı yoktur. Ancak güneş battıktan sonra hilâl olarak görünür.

«Güneşi belirttiği zaman gündüze», yani gündüz güneşi belirtir. Çünkü gündüz yayıldığında, bir müddet geçtikten sonra güneş doğar ve herkese görünür. İsnad burada mecazidir. *«Onun gündüzü oruç tuttu»* sözünde olduğu gibi. Yani o gündüzünde oruç tutmuştur.

«Gündüz onu tecelli eder», yani güneş gündüzle tecelli eder.

«Cella» fiilinin sonundaki *«ha»* zamiri yeryüzüne aittir. Bazılarına göre eğer dünyadan maksat yeryüzü ve üzerinde yaşayanlar ise dünyaya aittir. Bazıları *«zulmete gider, o vakit «cellaha» onu izale etti mânâsınadır»* derler. Yani gündüz zulmeti izale etti, söküp attı demektir.

«Yağşaha»; gece gündüzün ışığını kapattığı zaman geceye yemin ederim! Lâfızlar mecazidir.

Bazıları *«Yağşa'nın sonundaki zamir arza gider»* demiştir. Bazıları da dünyaya gittiğini söylemişlerdir.

Daha önce Cenab-ı Hak mazi sigasını kullanırken, burada ise muzari sigasını kullanmaktadır. Ebu Hayyan, *«Böyle yapması fasılaları (ayet sonlarını) gözetmek içindir»* diyor. Bazı müdekkikler *«Daha önceki ayette mazi, burada muzariyi kullanması zamanların Allah katında bir olduğuna dikkati çekmek içindir»* demişlerdir.

Şihab el-Haffaci, Beyzavi haşiyesinde, *«En uygunu, geceden maksat, ışığın yok olmasıyla meydana gelen karanlık demektir»* der. Yoksa gece (karanlık) asli bir yokluktur. Çünkü birinci yorum Allah'ın kudretine daha fazla ve açıkça delâlet etmektedir. Bu, daha öncekine nisbetle mustakbeldir. Binaenaleyh tabirin değiştirilmesi lazımdır ki maksada delâlet etsin.

«Andolsun göğe ve onu bina edene».

Ayet metnindeki *«Ma»* kelimesi *«men»* mânâsı ifade eder. Çünkü bina edenden maksat Cenab-ı Hak'tır. *«Ma»* ise akıl sahipleri için değil diğer canlılar için kullanılır. Fakat *«men»* yerine *«ma»* kullanılması vasfiyet iradesi içindir. Yani daha önce *«Babaya ondan meydana gelen çocuğa yemin ederim»* ayetindeki Ma'nın yerine tahrim için getirilmiştir. Sanki şöyle deniliyor: Andolsun semaya, andolsun o şanı yüce semayı bina eden kudret sahibine. Onun varlığına kudretinin kemâline bunların binası delâlet etmektedir. Bu binadan maksat onu varetmektir. Çünkü bu onun varlığına ve kemali kudretine delâlettir. Evet, bu, Cenab-ı Hak'kın birliğini, varlığını tesbit eden bir delildir.

«Andolsun yerküresine ve her tarafa yayılmasına».

Bu tefsire bakılırsa, *«Daha»* fiili gitti, yaklaşıp baktı ve yükseldi mânâsını ifade eder.

«Nefse ve nefsi inşa edene yemin ederim». Nefsi meydana getiren, kemâline mustaid kılana yemin ederim. Bu da nefsin azalarını eşit bir şekilde yapmasından, zahir ve bâtın kuvvelerinden ileri geliyor. Burada nefsin nekre getirilmesi teksir içindir. Bazıları *«tahrim içindir»* diyor. O zaman nefisten maksat Hz. Adem olur. Fakat teksir için olması kasem'in cevabına daha uygundur. Çünkü orada *«Nefsini tezkiye eden felaha kavuşmuştur»* denmiştir. Katade *«Ma tahaha, ma sevvaha ayetlerindeki «ma», «men» mânâsına değil mastar mânâsınadır»* diyor. Yani yemin olsun yere ve onun binasına. Yemin olsun arza ve onun yayılmasına. Yemin olsun Nefse ve onun tasfiyesine!

Nefisten maksat ya Hz. Adem'dir veya her soluk sahibi nefistir. Sevva fiili biçimli kılmıştır mânâsını ifade eder. Mücahid, *«Onun yaradılışını tasfiye etmiş tadilat yapmış demektir»* diyor. Cenab-ı Hak bu isimlere kasem ediyor. Çünkü Allah'ın yarattıklarında onun varlığına delâlet eden harikulade sanatlar vardır. İlham'dan maksat ona tanıttı demektir. Yani nefse fücur ve takva yolunu tanıttı. (İbn Abbas).

Ona taat ve masiyeti tanıttı. (Mücahid)

Muhammed bin Kâb diyor ki: *«Allah bir kuluna hayrı irade ettiği zaman ona hayrı ilham eder, kul da hayrı işler. Ona kötülük irade ettiğinde şerri ilham eder, o da şerri işlemiş olur».*

Ferra da *«Elheme'den maksat arrefedir. Yani ona hayr yolunu, şer yolunu tanıtmıştır, demektir»* der. Dahhak, İbn Abbas'tan rivayet ediyor: *«Muttaki mümine takvayı ilham etmiştir. Facire de fucuru».*

Said, Katade'den şöyle rivayet ediyor: *«Nefis için fucurunu ve takvasını da açıklamış demektir»* dedi. Bütün bu mânâlar birbirine yakındırlar. Ebu Hureyre, Allah Rasûlü'nden rivayet etmektedir: *«Hz. Peygamber, «O nefse fücurunu ve takvasını ilham*

etti» cümlesini okuduğu zaman: *«Ey Allahım! Benim nefsime takvasını ver. Onu tertemiz kıl. Çünkü sen nefsi temizleyen kimselerin en hayırlısısın. Nefsin velisi ve mevlasısın»* buyurmuştur. Bu hadisi Cüveybir Dahhak'tan o da İbn Abbas'tan az bir değişiklikle rivayet etmiştir.

«Fucur» ve *«takva»* mastardırlar. *«Elheme»* fiiline mefulunbih olurlar. Cenab-ı Hak'kın 9. ve 10. ayetleri kasemin cevabıdır. Zeccac. *«Kasemin cevabında getirilen lam harfi kad harfinin üzerinde idi, hazfedilmiştir»* der. Bazıları da şu görüşe yer verirler: Bu ayetler kasemin cevabı değildir. Kasemin cevabı mahzuftur. Yani güneşe ve ondan sonra gelen güne, aya, gündüze, geceye, semaya, onu bina edene, yeri yayana, nefse, onu tasfiye edene and içerim ki Semud'un üzerine azap indiği gibi Mekke ehli üzerine de Rasûlullah'ı yalanladıklarından dolayı azap gelecektir. Bu takdirde *«Onu tasfiye eden felaha kavuşmuştur»* cümlesi *«Ona fucurunu ve takvasını ilham etti»* cümlesiyle ilgilidir; ona tabidir.

«Zekka» fiilinin altındaki zamir *«men»* kelimesine racidir, fail olur. Yani, ister ibadetle ister başka şeylerle olsun, nefsini tertemiz kılan kurtulmuştur, demektir. *«Ha»* (meful olan zamir) nefse racidir. *«Ve Kad Habe Men Dessaha»* da böyledir. Kad kelimesinin iki defa tekrar edilmesi bu cümlelerin içeriğine Allah'ın vermiş olduğu itinayı belirtmek içindir. *«Tezkiye»* (Zakka fiilinin mastarı) gelişmek mânâsına, *«tedsiye»* (dessa fiilinin mastarı) gizlemek mânâsına gelir. Allame Zemahşeri Keşşaf'ta *«Tezkiye gelişmek ve yücelmek, tedsiye de eksiklik ve gizlilik mânâsınadır»* diyor. Yani nefsini ibadet yönünden geliştiren ve ilmen ve amelen takva ile yücelten bir kimse her matlubunu elde etmiş ve her türlü pislikten kurtulmuştur. Cehalet ve fasıklık yönünden fucur ile nefsini eksilten ve gizleyen kesinlikle zarar etmiştir. Mümkündür ki nefsin tezkiyesi heyulanın kirlerinden temizlenmesi demek olsun. Tedsiyesi ise orada gizlemesi, mulevves olması demektir. Hangi mânâya gelirse gelsin Allah'ın kasem ettiği nesnelere kasem et-

mesiyle beraber olunan vâdu tehdid, Allah'ın varlığına, zatının vacib olduğuna, sıfatının kemaline delâlet eden ilmi kapsamaktadır.

Abd bin Humeyd, İbn ul-Munzir ve İbn Ebi Hatim, Said bin Cübeyr'den şöyle rivayet ediyorlar: *«Ona ilham etti»;* yani ona lazım kıldı! Deylemi de bunu Enes'ten merfu olarak rivayet etmiştir. İşte buna binaen Vahidi *«ilham kalbe tevfik ve hızlanın düşmesidir»* demiştir. Cenab-ı Hak bir kulun kalbine tevfikten veya hızlandan bir şey yerleştirirse ona o şeyi lazım (ayrılmaz) kılmış olur. Daha önce Müzeyne kabilesinden gelen iki kişiye Rasulullah'ın dediği de bunu desteklemekte, kuvvetlendirmektedir. Bu durum kulun kudret ve ihtiyarının fücur ve takvada tamamen rolü olmadığını göstermez. Nitekim *«Nefsini tezkiye eden felah bulmuştur»* ayeti buna delâlet eder. Çünkü bu ayette takva ile tezkiyenin fucur ile tezkiyenin faili kuldur. Fiil ile fail arasındaki isnad mesnedin kaim olmasını iktiza eder ve zikredilen medhaliyet burada kâfidir. Kula hakiki olarak isnadın sıhhatli olması, onun fiilinin icad olmasına mutevakıf değildir *«Dessa»* fiilindeki zamir Allah'a racidir. Açık olan zamir de *«men»* kelimesine racidir. Onu nefis ile tevil ediyoruz. İbn Cerir, İbn'ul-Munzir ve İbn Ebi Hatim'in rivayet ettiklerine göre İbn Abbas bu hususta şunları söylemiştir. *«Kesinlikle Allah'ın tezkiye ettiği bir nefis kurtulmuştur. Allah ona hidayet etmiştir. Allah kimin nefsini kirletirse o rezil olmuştur ve Allah onu dalâlet'e götürmüştür».*

İbn Ebi Hatim, Ebu Şeyh, İbn Merduveyh ve Deylemi'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, O şöyle demiştir: *«Rasûlullah'tan dinledim. «Onu tertemiz kılan felaha kavuşmuştur» ayeti hakkında şöyle dedi: Allah'ın temiz kıldığı nefis, felaha kavuşmuştur. Allah'ın mahrum kıldığı bir nefis de her hayırdan mahrum olmuştur».*

İmam Ahmed, İbn Ebi Şeybe, Müslim ve Nesei, Zeyd bin Erkam'dan şöyle rivayet ediyorlar: Rasûl-ü Ekrem: *«Yarab, nefsime*

takvasını ver, onu tezkiye et. Çünkü sen nefsi tezkiye edenlerin en hayırlısısın. Çünkü sen onun velisi ve mevlasısın» buyurmuştur.

İşte bu haberlerden olsa gerek ki bazı kimseler bu daha mureccah demişlerdir. Bunu el-Intisab'ın sahibi de tercih etmiştir: *«Ve's semai ve benaha»* ile üzerine atfolunanların zamirleri Cenab-ı Hak'a aittir. *«Onu tezkiye eden felaha kavuşmuştur»* ayeti için de en uygunu budur. Çünkü *«Tezekka»* fiili *«Zekka»* fiilinin sonucunu bildirir. Ayetin mânâsı şudur: *Kim Allah tarafından tertemiz kılınmış ve o da bu temizliği kabul etmişse, o kurtulmuş, felaha ermiştir!»*

Bütün bunlara rağmen daha önceki mânâyı inkâr etmek de uygun değildir. Çünkü Zekka'nın failinin ne olduğu insanın zihnine her şeyden önce gelir. Zikredilen haberler ise son mânâyı kesinlikle tayin etmektedirler.

«Tağva» kelimesi isyanda haddi aşan mânâsındaki *«tuğyan»* kökünden gelen bir mastardır. İbn Abbas, *«Semud'un tağvasından maksat ona va'dedilen azabtır»* diyor. Yani kendisine va'dedilen azabı yalanladı! Onlara gelen azabın ismi tağva idi. Çünkü onlara saldırmıştı.

Muhammed bin Kâb, kelimeyi *«hepsi»* mânâsını ifade eden *«tığvaha»* şeklinde okumuştur. Onların en şakisinin ismi Kudar bin Salif idi. Daha önce A'raf Suresi'nde geçmişti. *«Eşka»* bir kişi midir, yoksa bir cemaat mi, bu hususta ihtilaf edilmiştir. Buhari, Abdullah bin Zem'a'dan rivayet ediyor: Hutbesinde deveyi ve deveyi keseni bahis konusu etmiş, buyuruyordu: *«Deveyi kesmek için galib, cebbar, müfsid, habis bir kişi gitti. O kişi de Zem'a gibi kavmi içerisinde meniğ idi.»*

Dahhak, Hz. Ali'den şöyle rivayet ediyor: Rasûl-ü Ekrem bana *«Evvelin'in eşkası kimdir, biliyor musun?» diye sordu. Ben, «Al-*

lah ve Rasûl'ü daha iyi bilir» dedim. Buyurdular ki: «Deveyi kesendir. Peki Ahirin'in en şakisi kimdir biliyor musun?» Ben: Allah ve Rasûlü daha iyi bilir» dedim. «Seni öldürendir» buyurdular.

«Allah Rasûlü» ile kastedilen burada Hz. Salih'tir. *«Nakatallahi»* tabirinden maksat, Allah'ın mucize olarak yaratmış olduğu devedir. *«Sakınınız»*, yani onu kesmekten kaçının. Veya Allah'ın devesini bırakın« (Bu mesele Şuara ve Kamer Suresi'nde geçmişti).

«Demdeme» fiilinin mânâsı onları helâk etti demektir; yani küfür ve yalanlamak ile deveyi kesmekten ibaret olan günahlarından ötürü azap, onlar üzerinde kesintisiz oldu.

Dahhak, İbn Abbas'tan rivayet ediyor: Demdeme onları yok etti, demektir. Ferra *«Demdeme titretti mânâsınadır»* diyor. Demdeme'nin hakiki mânâsı, azabın katmerlisi, zaman zaman dönüşü demektir.

«Onları tesviye etti»; yani yeryüzünü onlar üzerine tesviye etti. İbn'ul-Enbari, *«Demdeme'nin mânâsı öfkelendi demektir»* diyor. Zira demdeme, kişiyi öfkelendiren, gazaba getiren söz demektir.

Bazıları *«Sevvaha'daki zamir ümmete racidir»* demiştir. Yani azabı ümmetin tümüne indirdi de hem büyükleri, hem küçükleri, hem rençberleri, hem ileri gelenleri, hem erkekleri hem kadınları, hepsi helâk oldu.

15. ayetin mânâsı şudur: Allah helâk mesuliyetini bir kimseden kendisine ilhak etmekten korkmaksızın onları helâk etti. (İbn Abbas, Hasan, Katade ve Mücahid). Bu takdirde *«Ukbaha»*daki *«ha»* zamiri bu fiile racidir.

Süddi, Dahhak ve Kelbi, «*Bu zamir deveyi kesene racidir*» demişlerdir. Yani deveyi kesen, suçunun neticesinden korkmadı. İbn Abbas da böyle söylemiştir. Kelâm'da takdim ve tehir vardır. Hulasası şudur: Hatırlat o zamanı ki en şakileri deveyi kesmek üzere gitti ve bu kimse bu fiilin neticesinden de korkmadı.

Bazıları da «*Allah'ın Rasûlü, (Hz. Salih a.s) kavminin helâkinin neticesinden korkmazdı. Kendisine o azaptan gelen bir zarardan korkmazdı. Çünkü onları uyarmıştı. Onları helâk eden Allah Hz. Salih'e gerçeği göstermişti*» demişlerdir.

ŞEMS SURESİ'NİN SONU

LEYL SÛRESİ

Sûre: 92

GİRİŞ

Bu surenin yirmi bir (21) ayet olduğunda ihtilaf yoktur. Mekkî mi, Medenî mi olduğunda ihtilaf edilmiştir. Cumhur'a göre Mekkî Ali bin Ebi Talha'ya göre Medenîdir. Bazıları *«Bir kısmı Mekkî, bir kısmı Medenî'dir»* demişlerdir. Kelimeleri 71, harfleri 310'dur.

Bu ayetin sebebi nüzulünde de ihtilaf vardır. Cumhur'a göre Hz. Ebubekir Sıddık hakkında nazil olmuştur. Nitekim sahih senedlerle İbn Mesud, İbn Abbas ve diğer sahabe ve tabiin tefsircilerinden de böyle rivayet edilmiştir. Süddi, *«Bu ayet Ebu'd-Dehda el-Ensari hakkında nazil oldu»* diyor. Şöyle ki: *«Bir münafığın evinde bir hurma ağacı vardı. Bu hurma ağacından o münafığın komşusu olan yetimlerin evine yaş hurmalar düşüyordu. O münafık da hurmaları o yetimlerden alıyordu. Rasûl-ü Ekrem kendisine: «O hurmaları yetimlere bırak. Onun yerine sana cennette bir yer olsun» dedi. Münafık, Rasûlullah'ın bu teklifini kabul etmedi. Bunun üzerine Ebu Dehda bu bahçeyi, bu evi duvarlarıyla beraber o münafıktan satın aldı ve Rasûlullah'a: «Ben cennetteki yer karşılığında bu evi hurma ağacıyla beraber o fakirlere hediye ediyorum»* dedi. Rasûl-ü Ekrem de *«Yap bunu»* dedi. O da onu hediye etti. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

Alusi, İbn Abbas'tan zayıf bir senedle rivayet ettiğini, Suyuti'nin de böyle dediğini kaydetmektedir.

Bazıları *«Takva sahibi ondan uzaklaştırılır»* ayetinin Hz. Ebubekir hakkında nazil olduğunu söylemiştir. Diğer ayetler hakkında sükût edilmiştir. Bazı tefsircilerden bunun üzerinde ittifak edildiği nakledilmiştir. Bazı Şiiler ise bu ayetin Hz. Ali hakkında nazil olduğu iddiasını ileri sürmüşlerdir. Hz. Ali hakkında nazil olan ayetin açıklaması ileride gelecektir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣﴾
إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾
فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾
فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾
لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا
الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ
تُجْزَىٰ ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Örttüğü zaman geceye,
2 — Ortaya çıkıp göründüğü zaman gündüze,
3 — Erkeği ve dişiyi yaratana andolsun ki,
4 — Sizin çalışmanız çeşitlidir.

5 — Kim cömertçe verir ve sakınırsa,
6 — Ve en güzel sözü doğrularsa,
7 — Biz de ona kolayı hazırlar, onda başarılı kılarız.
8 — Kim de cimrilik eder, kendini mustağni görürse,
9 — Ve en güzel olanı yalanlarsa,
10 — Biz de ona zor olanı kolaylaştırırız.
11 — O helâk olduğu zaman malı kendisine hiçbir fayda veremez.
12 — Muhakkak ki bize ait olan (hidayet) yol göstermedir.
13 — Muhakkak ki ahiret de dünya da bizimdir.
14 — (Ey insanoğlu! Ben) sizi alev saçan bir ateşle korkuttum.
15/16 — O ateşe ancak yalanlayan ve yüz çeviren şakiler girer.
17/18 — En çok sakınan ve arınmak için malını yerli yerine veren de ondan uzaklaştırılır.
19/20 — O'nun (Allah'ın) katında hiçbir kimse için mükâfat verilecek bir nimet yoktur. Ancak yüce Rabbinin rızasını arayanlar müstesna.
21 — Öyleyse yakında kendisi de hoşnut olacaktır.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-21) *«Örttüğü zaman geceye...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Hasan Basri, *«Üçüncü ayetin mânâsı, erkek ve dişiyi yaratan Allah'a yemin ederim demektir»* dedi. Yani Allah kendisine kasem etmiş oluyor.

Bazıları *«Erkek ve dişinin yaradılışına yemin ederim demektir»* demiştir. Mekkeliler çakan şimşeğe *«senin kendisini tesbih ettiğin Allah ortaktan münezzehtir»* derler. Yani *«ma»* keli-

mesini *«men»* mânâsında kullanırlar. Burada da öyledir. Bazıları da *«Üçüncü ayetin mânâsı, erkek ve dişiden yaratt*ığına yemin ederim demektir» der.Yani kelimeyi *«men»* değil de *«min»* şeklinde okumuşlardır. Böylece bu yemin, peygamber ve velilerden meydana gelen taat ehli vâki olmuştur. Onlara yemin etmesi kendilerini şereflendirmek içindir.

Kıraat alimlerinden bazıları üçüncü ayeti mushafta olduğu şeklin hilafına (şekli bozarak) okumuşlardır. İbn'ul-Arabi El-Ahkam'da şunu söylüyor: *«Bu kıraatlara hiçbir kimse iltifat etmez. Güvenilir olan Hz. Osman'ın mushafında sabit olanlardır. Hiçbir kimse için ona muhalefet etmek caiz olmaz.»* (1)

Üçüncü ayetteki erkek ve dişiden maksadın ne olduğu iki şekilde belirtilmiştir: 1 — Hz. Adem ile Hz. Havva'dır (İbn Abbas, Hasan ve Kelbi), 2 — İnsanlardan ve diğer canlılardan olan erkek ve dişilerdir. Çünkü Cenab-ı Hak hepsini bir erkek ve bir dişiden yaratmıştır.

Bazıları *«İnsanlardan olan (hayvanlar müstesna) her erkek ve dişi demektir»* diyor. Çünkü Allah insanların velisidir, insanlar O'na taat yaparlar.

Dördüncü ayet kasemin cevabını teşkil etmektedir. *«Kesinlikle sizin sayınız değişiktir»;* yani ameliniz değişiktir. İkrime ve diğer müfessirler *«Say burada amel mânâsınadır»* demişlerdir. Kimi nefsini kurtarmak için, kimi de helâk etmek için amel eder.

«Şetta» kelimesi şetit'in çoğuludur. Merid ve merda gibi. İhtilaflı meselelere *«Şetta»* denilir. Çünkü onlar birbirlerinden uzaktırlar. Yani kesinlikle sizin amelinizin bir kısmı diğer kısmından

(1) Kurtubî, Ahkam'ul-Kur'an, cilt: 20, sh: 81

uzaktır. Çünkü bir kısmı dalâlet, bir kısmı hidayettir. İçinizde mümin ve temiz, kâfir ve galiz, itaatçı ve asi vardır.

Bazıları da *«Leşetta'nın mânâsı, amellerinizin cezası değişiktir demektir»* demiştir. Kiminiz cennetle sevap sahibi, kiminiz de ateşle ikab sahibi olmuştur.

Bazıları *«Ahlak bakımından değişiktir»* demiştir. Yani kiminiz merhametli, kiminiz şefkatsiz, kiminiz halim, kiminiz saldırgan, kiminiz cömert kiminiz cimridir.

«Veren ve ittika eden» İbn Mesud'a göre Hz. Ebubekir Sıddık'tır. Müfessirlerin umumu da bunu söylemişlerdir. Amr bin Abdullah bin Züheyr'den şöyle rivayet ediliyor:

Hz. Ebubekir müslüman olan ihtiyar köleleri, kadınları ve cariyeleri azad ediyordu. Babası Ebu Kuhafe ona dedi ki: *«Ey oğlum! Eğer sen kuvvetli erkekleri azad etseydin seninle beraber düşmanlarına karşı dururlar ve seni korurlardı»* dedi. Hz. Ebubekir: *«Ey baba! Ben ancak irade edileni irade ediyorum»* dedi.

İbn Abbas 5. ayetin metnindeki *«itteka»* için *«Kim Allah'ın yasakladığı haramlardan sakınırsa»* şeklinde yorum getiriyor. Tasdik edilen el-Hüsna ibaresini de kişinin dünyada verdiği sadakaya karşılık olarak Allah'ın verdiği ecirlerle tefsir etmektedir.

«Biz onu en kolay olanına müyesser kılacağız». Sahihi Müslim' de Ebu Hureyre'den şu rivayet naklediliyor: Allah'ın Rasûlü *«Kulların sabahladıkları her gün iki melek iner. Onların biri diğerine: «Yarab, senin yolunda infak edenin yerini doldur» der. Diğeri de ötekine: «Yarab, senin yolunda infaktan kaçanı telef et» der»* buyurdu.

Tefsir alimleri *«Kim sıkıntılı olan insanlara verirse (yardımda*

bulunursa) demektir» demişlerdir. Katade *«Kim Allah'ın hakkını, (kişinin boynunda olan ilahi hakkı) verirse demektir»* der. Hasan, *«Kim kalbinden doğruluğu verirse demektir»* demiştir. El Hüsna' dan maksat *«La ilaheillallah'tır»*. (Dahhak, Sülemi, İbn Abbas)

Mücahid, *«El-Hüsna'dan maksat cennettir»* demiş ve delil olarak Yunus Suresi'nin *«İhsan edenler için hüsna da var, daha fazlası da var»* ayetiyle istidlâl etmiştir.

Katade, *«El-Hüsna'dan maksat Cenab-ı Hak'kın kişiye va'detmiş olduğudur»* diyor. Zeyd bin Eslem *«Namaz, zekât, oruçtur»* der. Hasan *«Onun verdiği sadakanın yerini Allah tarafından dolduran nesnedir el-Hüsna»* diyor. Bütün bu yorumlar birbirlerine yakındır. Hepsi cennet olan sevap noktasında birleşiyorlar.

«Onu en kolayına müyesser kılacağız» ifadesinin mânâsı, ona hayr ve salahın sebeplerini ihsan edeceğiz, hayrın ve salahın sebeplerini bulacaktır, demektir. Ve onların fiili de kendilerine böylece kolaylaşacaktır.

«Onu en kolayına müyesser kılacağız» ifadesinin mânâsı, ona hayr ve salahın sebeplerini ihsan edeceğiz, hayrın ve salahın sebeplerini bulacaktır, demektir. Ve onların fiili de kendilerine böylece kolaylaşacaktır.

Zeyd bin Eslem, *«Yusra'dan maksat cennettir»* der. Sahihayn ve Tirmizi'de Hz. Ali'den gelen rivayet şöyledir: *«Biz Medine'nin mezarlığı olan Bâki'deydik. Bir cenaze defnediliyordu. Rasûl-ü Ekrem yere oturdu. Biz de onunla beraber oturduk. Elinde bir dal vardı. Onunla yeri çiziyordu. Bir ara başını göğe kaldırarak şöyle dedi: «Nefes alan hiçbir varlık yoktur ki onun gireceği nokta yazılmış olmasın». Oradaki topluluk: «Ey Allah'ın Rasûlü, biz alın yazılarımıza yaslanmayalım mı? Nasılsa kim saadet ehli ise o saadet amelinde bulunacak, kim şekavet ehli ise şekavet amelinde*

bulunacaktır» dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: *«Evet, orası öyledir. Fakat amel edin, Allah'a kulluk yapın. Allah yolunda çaba sarfediniz. Zira herkese kolaylaştırılacaktır. Saadet ehlinden olan bir kimse ise o saadet ehlinin amelini işlemeye kolaylaştırılacak, o da muvaffak olacaktır. Şekavet ehli ise o da şekavet ehlinin ameline kolaylaştırılacaktır.»* Rasûlullah bunları söyledikten sonra bu ayetleri okudu. (İbare Tirmizi'nindir. Tirmizi bu hadis için *«hasen-sahih»* demiştir).

İki genç Rasûl-ü Ekrem'den sordular: *«Amel, kalemlerin yazıp kuruduğu, takdirlerin cari olduğu hususta mıdır yoksa yeni bir hususta mı?»* Hz. Peygamber: *«Amellerin yazıp kuruduğu, haberlerin de cereyan ettiği hususta»* buyurdu. Gençler: *«O halde niçin amel ediyoruz?»* dediler. Hz. Peygamber: *«Amel edin. Herkes ne için yaradılmışsa onun ameline muvaffak kılınacaktır»* dedi. Gençler: *«İşte şimdi biz var kuvvetimizle amel edeceğiz»* dediler.

Dahhak, onuncu ayetin (Biz, ona en zor olanı kolaylaştırırız) tefsirinde şunu söylemiştir: *«Allah buyuruyor ki, ben o cimri ile Allah ve Rasûlü'ne iman etmenin arasına gireceğim. Yani onu bu hususta muvaffak kılmayacağım».*

Yine Dahhak, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Bu ayet Umeyye bin Halef hakkında nazil oldu».*

İkrime, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Kim malıyla cimrilik yapar, «Rabbime muhtaç değilim» derse ve en güzeli de yalanlarsa, verilen sadaka nehri doldurulur hükmüne iman etmezse, onu en çirkin olana muvaffak kılacağız. Yani şerre muvaffak kılacağız».* İbn Mesud'a göre ateşe muvaffak kılacağız demektir.

Bazıları da *«Onun üzerine hayr ve salahın sebeplerini zorlaştıracağız ki o bunları işleyemeyecektir»* demiştir.

Alimler bu ayetle, Bakara Suresi'nin 3. ve 274. ayetleriyle *«cömertlik mekârimi ahlâktandır, cimrilik de en rezil ahlâktandır»* hükmünü çıkarmışlardır. Cömert kimse vermenin yeri olmadığında veren değildir. Cimri de verilmesi gerekmeyen yerde vermeyen değildir. Cömert odur ki verilmesi gereken yerde verir, cimri de odur ki verilmesi gereken yerde vermeyip, meneder. Binaenaleyh kim verdiğinden ecir ve hamd elde ederse o cömerttir. Kim menettiğinden dolayı yerilmeye, cezaya mustahak olursa o da cimridir. Vermekten ecr ve hamd elde etmeyip, onunla ancak zem elde ederse o cömert değildir, müsriftir ve mezmumdur. O, Cenab-ı Hak tarafından şeytanlara kardeş kılınan müsriflerdendir. Böyle kimselerin dinen tasarruf etmekten alıkonulmaları gerekir. Kim vermemekle ikab ve yerilmeyi elde etmeyip, onunla hamd elde ederse, o da rüşd ehlindendir. Rüşd ehli mallarında güzel bir şekilde tasarruf etmeye müstahaktırlar.

11. ayetteki *«Teredda»* fiili ölüm, helâk olmak, cehenneme düşmek mânâlarını ifade eder. Bu ayetin başındaki *«ma»* harfi nefiy edatı olabilir. *«La»* gibi olumsuzluk mânâsı ifade edebilir. Yani bu kimsenin malı ona hiçbir fayda vermez. *«Ma»* edatı istifham da ifade ediyor olabilir. O helâk olduğu zaman ona yarar sağlayan nedir? Böylece Cenab-ı Hak onu kınamaktadır.

«Kesinlikle yol göstermek bizim üzerimizdedir»; yani bizim vazifemizdir ki hidayet yolunu, dalalet yolundan ayıralım, açıklayalım. Bu ayetteki *«hüda»*, ahkâmın açıklanması mânâsınadır. (Zeccac). Yani Cenab-ı Hak üzerine helâl ve haramı, taat ve masiyeti açıklama vazifesi vardır. Tabii bu vazifeyi kendi kendisine yüklemiştir. (Katade).

Ferra, *«Kim hidayet yoluna giderse onun yolu Allah'ın üzerindedir»* diyor. Çünkü Cenab-ı Hak Nahl Suresi'nin 9. ayetinde *«Yolun kasdı Allah'ın üzerindedir»* buyurmuştur. Yani kim Allah'ı isterse, o dosdoğru yolun üzerindedir. Bazı müfessirler *«Kesinlikle*

hidayet de dalâlet de bizim üzerimizdedir» şeklinde ayeti yorumlamıştır ve bu ayet *«Hayr senin elindedir»* ayeti gibidir. Yani hayr da şer de senin elindedir.

13. ayetteki *«ahiret»* kelimesi cennet, *«ula»* kelimesi de dünya demektir. Ata, İbn Abbas'tan bu şekilde rivayet etmiştir. Yani dünya da ahiret de Allah'ındır.

Ebu Salih, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Dünyanın da ahiretin de sevabı Allah'a aittir»*. Tıpkı Nisa Suresi'nin 134. ayetinde *«Kim dünya sevabını istiyorsa dünya sevabı da ahiret sevabı da Allah'ın katındandır. Kim bu sevabı sahibi olmayandan isterse yolunu şaşırır»*.

«Telezza» fiili alev alev yanan ve kor haline gelen demektir. Onun hararetini ancak Allah Rasûlü'nü yalanlayan ve imana sırt çevirip giden şaki hissedecektir.

Mekhul, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet ediyor: *«Herkes cennete girecektir. Ancak cennete girmek istemeyen müstesnadır.* Mekhul: *«Ey Eba Hüreyre! Kim cennete girmekten kaçınır?»* diye sordu. Ebu Hüreyre: *«Yalanlayan ve sırtını imana çeviren kişi cennete girmek istemez»* dedi.

Malik diyor ki: *«Ömer bin Abdulaziz önümüzde akşam namazını kıldırdı. Ve Leyl Suresi'ni okudu. 14. ayete geldiğinde, ağlamaya başladı. Artık ağlamaktan dolayı bu ayeti bir türlü geçemedi. Olduğu yerde terketti. Başka birisi sureyi okudu»*.

Ferra, *«Eşka'dan maksat Allah'ın ilminde şaki olan kimsedir»* der. Dahhak, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«O ateşin hararetini Eşka'dan başkası tatmaz. Eşka Ümeyye bin Halef ve arkadaşlarıdır. Çünkü onlar Hz. Muhammed'i yalanladılar»*.

Katade, *«Allah'ın Kitabı'nı yalanlamak, Allah'ın taatine sırt çevirmek demektir»* demiştir. Ferra, *«Kişi zahiri bir red kullanmak suretiyle yalanlamamıştır. Fakat yerine getirmekle emrolunduğu taatlerde kusur yaptı. Böylece yalanlayıcı oldu»* diyor. Mesela Cenab-ı Hak, Vakıa Suresi'nin 2. ayetinde *«Onun oluşu için yalan yoktur»* diyor. Yani haktır.

Kurtubi der ki: *«Selam bin Hasan'dan dinledik. O da Ebu İshak Zeccac'dan dinlemiştir. Zeccac: «Bu ayetten ötürü Murcie grubu ircayı savunmuşlardır»* der. Onların iddialarına göre cehenneme ancak kâfirler girer. Çünkü Cenab-ı Hak *«Onun tadını, onun hararetini ancak yalanlayan ve sırt çeviren kişi tadar»* buyurmuştur. Fakat durum hiç de onların zannettiği gibi değildir. Zira bu ayette bahis konusu edilen ateş, bilinen bir ateştir. Bu ateşi ancak yalanlayan ve sırt çeviren tadar. Fakat cehennem ehli için konaklar vardır. Münafıklar o konaklardan biri olan ateşin en alt tabakasındadırlar. Cenab-ı Hak her birine azabın bir cinsini va'detmektedir. Binaenaleyh o azapla azablanması mümkündür. Cenab-ı Hak *«Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez, fakat ondan sonraki günahları dilediği için affeder»* (Nisa: 48) buyurmuştur. Eğer şirk koşmayan kimseler azaba düçar olmasaydı, Cenab-ı Hak'ın *«Ondan başkasını dilediğine affeder»* demesinin bir faydası olmazdı. O zaman bu ayet, şirkten başkasını affeder biçiminde olur ki bu da mânâsız bir kelam demektir.

İbn Abbas, *«El-Etka (en mutteki) tabirinden maksat Hz. Ebubekir Sıddık'tır. O, ateşten uzaklaştırılmıştır»* demiştir.

Sonra *«Etka»*nın sıfatı getirilmiştir. Etka o kimsedir ki malını verir ve bununla Allah katında tertemiz olmak ister. Riya ve desinler için vermez.

Mânâ ehlinden bazıları El-Etka ve El-Eşka tabirlerinde ismi tafdil mânâsı değil de takıy ve şaki mânâsı irade ediliyor demişlerdir. Mesela Allahuekber tabirinden Allahu kebirun mânâsı kastedildiği gibi.

Dahhak ve Ata, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyorlar:

Müşrikler Hz. Bilal'e iman ettiğinden dolayı azap ediyorlardı. Hz. Bilal de durmadan *«Ehad, ehad»* diyordu. Hz. Peygamber oradan geçerken bu sesi işitti ve *«Ehad (Allah) seni kurtaracaktır»* dedi. Sonra Ebubekir'e: *«Ey Ebabekir! Bilal Allah yolunda azaba düçar edilmiştir»* deyince Ebubekir, Rasûlullah'ın neyi kasteddiğini anladı. Evine gitti. Altından bir ritil (ölçü birimlerinden birisidir) ile Umeyye bin Halef'e gitti. Ona: *«Bilal adlı köleni satar mısın?»* dedi. Umeyye de *«satarım»* deyince Bilal'i ondan alarak azad etti. Müşrikler *«Ebu Bekir'in boynunda Bilal'in bir iyiliği vardı, ondan dolayı kendisini azad etti»* dediler. Bunun üzerine 19, 20 ve 21. ayetler nazil oldu.

Said bin Müseyyeb diyor ki: İşittiğime göre, Hz. Ebubekir Umeyye bin Halef'e *«Bilal'i satar mısın?»* dediği zaman Umeyye, *«Evet, satarım, Onu Mistas'la değiştiririm»* dedi. Mistas, Hz. Ebubekir'in kölelerinden birisiydi. On bin dinarı vardı. Ayrıca develeri, cariyeleri ve hayvanları vardı. O bir müşrikti. Ebubekir Sıddık ona *«İslâm'a gir»* dedi; *«Bütün malını sana vereyim»*. Fakat o girmedi. Hz. Ebubekir onu yanındaki mallarıyla sattı.

Müşrikler *«Ebubekir bu işi Bilal'in onun boynunda bir iyiliği olduğundan dolayı yaptı»* deyince bu ayetler nazil oldu.

«Allah'ın vechi» (yüzü) ifadesinden maksat O'nun rızasıdır. O'na yaklaştıran ameldir. Biz Selef'in buyurduğu gibi: *«Allah neyi kastediyorsa biz de onu kastediyoruz. Tevil etmekten kaçınıyoruz»* deriz.

Ebu Hayyan et-Teymi, babasından, o da, Hz. Ali'den şöyle rivayet ediyor: Allah Rasûl-ü buyurdu: *«Allah Ebubekir'e merhamet etsin. Kızını benimle evlendirdi. Beni Hicret yurduna (Medine'ye) kadar getirdi. Bilal'i malı ile satın alarak azad etti».*

Hz. Ebubekir, Hz. Bilal'i satın aldığı zaman Hz. Bilâl: «*Beni kendin için mi yoksa Allah'ın rızası için mi satın aldın?*» diye sordu. Hz. Ebubekir: «*Seni Allah'ın rızası için satın aldım*» deyince Hz. Bilâl: «*O halde benimle Allah arasından çekil*» dedi. Hz. Ebubekir de onu azad etti.

Hz. Ömer, «*Ebubekir efendimizdir ve efendimizi (Bilâl'i) azad etmiştir*» derdi.

MÜHİM BİR İZAHAT

Tefsirlerin bir kısmına göre bu sure (daha önce de takdim ettiğimiz gibi), Ebu Dehda hakkında nazil olmuştur. O, yetimlerin evine sarkan hurma ağacını münafıktan satın alıp onlara verince bu sure nazil olmuştur, denilir. Fakat, tefsir alimlerinin çoğu bu surenin Hz. Ebubekir hakkında nazil olduğunu söylüyor ve böyle iddia ediyorlar. Bu, sahabilerden İbn Mesud, İbn Abbas, Abdullah bin Zübeyr ve diğerlerinden de rivayet edilmiştir.

LEYL SURESİ'NİN SONU

DUHÂ SÛRESİ

Sûre: 93

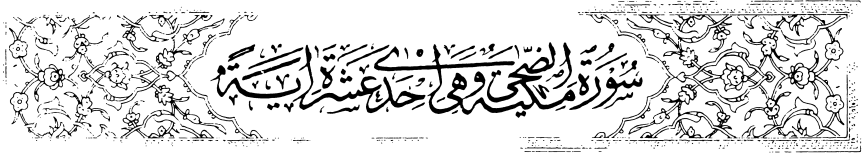

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ﴿٧﴾

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Kuşluk zamanına andolsun.

2 — Kararıp durgunlaştığı zaman geceye andolsun ki.

3 — (Ey Rasulüm!) Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.

4 — Elbette ahiret (akıbet) senin için dünyadan (başlangıçtan) daha hayırlıdır.

5 — Kesinlikle Rabbin sana verecek sen de hoşnud olacaksın.

6 — (Rabbin) seni yetim bulup da barındırmadı mı?

7 — Yine seni şaşırmış bulup da doğruya iletmedi mi?

8 — Seni fakir bulup da zenginleştirmedi mi?

9 — Öyle ise sakın yetimi hor tutma,

10 — Dilenciyi azarlama.

11 — Rabbinin nimetini de anlat (ve bildir).

(1-11) *«Kuşluk zamanına andolsun...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Bu surenin Mekkî olduğunda ihtilaf yoktur. Onbir ayet olduğunda da ihtilaf yoktur. Kelimeleri 40, harfleri 172'dir.

«Ed-Duha» hakkında daha önce de açıklama yapılmıştı. Burada Duha'dan maksat güneşin yükselme zamanıdır. Allah Duha'ya yemin ediyor. Çünkü Duha gündüzün genci sayılır ve dediklerine göre Allah'ın Musa ile konuştuğu saattır. Sihirbazlar bu saatte Allah'a secde etmişler denilir.

Bazıları *«Duha'dan maksat bütün gündür»* demişlerdir. Zahire göre Duha'dan maksat cinstir.

«Seca» fiili ehli sükünete kavuştu demektir. Çünkü bu fiil mutlak sükûn mânâsını ifade eden *«secuv»* kökünden gelir. Burada nisbet mecazidir. Çünkü gece sükûna kavuşmaz. Gecede halk sükûna kavuşur.

Katade idyor ki: *«İnsanlar ve sesler orada sükûna kavuşurlar. Bu da çoğu zaman gecenin iki tarafında olur»*. Yani başlangıcından bir zaman geçtikten veya karanlık çöktükten sonra halk sükûna kavuşur. Bir de fecirden biraz önce.

El-Ufi'nin İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre *«Seca»* yenilmek mânâsına gelen *«Akbele»* ile tefsir edilmiştir. Yine İbn Abbas'tan şöyle naklediliyor: Seca *«hikmet»* mânâsına gelen *«zehebe»* ile tefsir edilmiştir. Fakat bu iki tefsir de meşhurun hilafıdır. Çünkü Araplar rüzgârsız geceler için sakin bir gece ibaresini çok kullanırlar.

Katade ve Mukatil'den, *«Duha, Allah'ın Musa ile konuştuğu zaman demektir»* demişlerdir. Geceden maksat ise Mirac Gecesi' dir. Bazı kimseler Duha'yı Rasûl-ü Ekrem'in yüzü, geceyi de onun mübarek saçlarıyla tefsir etmişlerdir.

Bazıları *«Duha, ehli beytin erkekleri, gece ise kadınlarıdır»* demiştir. Bazıları da, *«Duha muhtemel ki Rasûl-ü Ekrem'in peygamberliği gece de vahyin kesintiye uğradığı zaman mânâsındadır»* demiştir.

Veya Duha, Allah'ın ilminin nuru, gece de onun affıdır. Veya Duha, garib olduktan sonra İslâm'ın yönelip gelmesi, gece de onun tekrar garib-olacağına işarettir. Veya duha aklın kemali, gece ise ölüm zamanıdır. Veya duha Rasûl-ü Ekrem'in alaniyeti, halk orada herhangi bir ayıp görmüyor. Fakat bunların tefsir olmadığı, sadece tevil olduğu apaçıktır. Tevil'in kapısı açılırsa binlerce tevil yapılabilir. Allah hakikati daha iyi bilir.

Cenab-ı Hak Duha'yı burada geceden önce zikrediyor. Bu Duha'nın şerefini gözetmek içindir. Çünkü orada nur fazlasıyla belirir. Nur'un karanlık üzerinde zatî bir şerefi vardır. Çünkü nur varlıktır. Veya Duha'nın çok menfaatleri olduğuna işarettir. Veya melekler âlemiyle münasebeti vardır; çünkü onlar nuranidir.

Daha önceki surede gecenin takdim edilmesinin nedeni gecede karanlık olmasındandır. Karanlık yokluk olduğu için hadis olan

nurun aslını teşkil eder. Yani birtakım hadis sebeplerden dolayı, nur meydana gelir.

Bazıları *«Beled Suresi'nde gecenin takdimi, bu surenin Ebubekir Sıddık hakkında nazil oluşundandır. Müslüman olmazdan evvel küfür dönemi onun için bahis konusu idi»* derler. Duha'da gündüzün takdimi vardır, çünkü Sure Rasûl-ü Ekrem hakkındadır. Rasûl-ü Ekrem hakkında ise hiçbir küfür sebkat etmemiştir.

«Rabbin seni terketmedi ve darılmadı da» cümlesi de kasemin cevabıdır. Hz. Cebrail bir müddet peygambere inmedi. Müşrikler *«Muhammed'in Rabbi ona buğzetti ve onu terketti»* dediler. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

İbn Cüreyc, *«Vahy on iki gün gelmedi, gecikti»* diyor İbn Abbas'a göre 15 gün, bazılarına göre ise 25 gündür. Mukatil ise kırk gün, demiştir. Buhari'de Cündüb bin Süfyan'dan gelen şu hadis vardır: *«Allah Rasûl-ü hastalandı. İki veya üç gece kalkmadı. Ona, Ebu Leheb'in karısı ve Ebu Süfyan'ın kızkardeşi (amcasının hanımı) Avra binti Harb geldi. «Ey Muhammed, ümid ederim ki şeytanın seni terketti. İki veya üç geceden beri sana yaklaşmadığını görmekteyim»* dedi. Bunun üzerine Duha Suresi 3. ayete kadar nazil oldu.

Rasûlullah'a hizmet eden Havle isimli hanım şunları söylemiştir: *«Bir köpek yavrusu Rasûlullah'ın evine girdi, tahtanın altına saklandı ve orada öldü. Birkaç gün Hz. Cebrail ona vahy getirmedi. Rasûl-ü Ekrem: «Ey Havle, evimde ne hadise olmuştur acaba? Niçin Cebrail bana gelmiyor?» diye sordu. Havle diyor ki: «Müsaade edersen evi bir süpüreyim» dedi ve evi süpürdü. Tahtanın altından ölü bir köpek yavrusu çıkardı, duvarın arkasına attı. Peygamber geldi, çeneleri titriyordu. «Ey Havle! Beri ört» dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak Duha Suresi'ni indirdi. Cebrail geldiğinde Rasûl-ü Ekrem niçin geciktiğini sordu. Cebrail, «Sen bil-*

mez misin ki biz içinde köpek ve resim olan bir eve girmeyiz» dedi.

Seleme, İbn İshak'tan rivayet eder: Dördüncü ayetin mânâsı şudur: *«Ey Muhammed! Bana döndüğünde benim senin için hazırladığımın dünyada sana verdiğim nimetlerden daha üstün olduğunu göreceksin».*

İbn Abbas, *«Allah Rasûlü'ne kendisinden sonra ümmetinin başına gelecekler gösterilmişti. Onunla sevindi. Cebrail o zaman: «Ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır. Rabbin sen razı oluncaya kadar sana verecektir»* dedi.

Ahiret'te verilecek nimet, bir görüşe göre Kevser havuzu ve şefaat etmesidir. İbn Abbas, *«Beyaz incilerden yapılan bin köşktür. Bunların toprakları misktir ve her köşkte ona uygun olan hanımlar ve hizmetçiler vardır»* diyor.

İbn Abbas diyor ki: *«Hz. Muhammed, ehli beytinden birinin cehenneme girmesine razı olur mu?»*

Süddi, *«Bu ahirette verilecek ve bütün müminleri kapsayacak olan şefaattir»* diyor.

Hz. Ali, Rasûl-ü Ekrem'in şöyle buyurduğunu naklediyor: *«Allah Kıyamet Günü'nde beni şefaatçı kılar. Hatta Cenab-ı Hak bana der ki: «Razı oldun mu ey Muhammed?» Ben de: «Yarab, razı oldum» diyeceğim».*

Sahihi Müslim'de Abdullah bin Amr bin As'tan gelen bir rivayete göre, Rasûl-ü Ekrem, Hz. İbrahim'in *«Kim bana tabi olursa kesinlikle o bendendir. Kim bana isyan ederse kesinlikle sen gafuru-rahimsin»* (İbrahim: 36) sözünü ve Hz. İsa'nın: *«Eğer onlara azab verirsen onlar senin kullarındır»* (Maide: 118) sözlerini

okuyunca ellerini kaldırdı ve dedi ki: *«Ey Allahım! Ümmetim, ümmetim!»* Bunları söyledikten sonra ağladı. Cenab-ı Hak Cebrail'e: *«Muhammed'e git. Rabbin daha iyi bilir. Ondan kendisini ağlatanın ne olduğunu sor»* dedi. Cebrail Rasûl-ü Ekrem'e gelerek: *«Seni ağlatan nedir?»* diye sordu. O da haber verdi. Cenab-ı Hak, Cebrail'e: *«Muhammed'e git. Ona de ki, Cenab-ı Hak sana şunu söylüyor. «Seni ümmetin hususunda razı edeceğiz, seni üzmeyiz».*

Hz. Ali, Iraklıları: *«Siz Allah'ın kitabında en ümid verici ayetin Zümer Suresi'nin 53. ayeti olduğunu söylüyorsunuz»* dedi. Onlar: *«Evet, biz bunu söylüyoruz»* dediler. Hz. Ali: *«Biz ehli beyte ise diyoruz ki, Allah'ın kitabında en ümid verici ayet «Andolsun Rabbin sana razı olacağın kadar verecek» ayetidir»* dedi.

Şöyle bir hadis nakledilir: Bu ayet nazil olduğu zaman Rasûl-ü Ekrem: *«Ümmetimden bir kişi ateşte olduğu halde ben razı olmayacağım»* diye yemin etti.

«O seni yetim bulup barındırmadı mı?» ayeti ve onu takip eden ayetler Allah'ın peygamberine karşı olan himmetlerinin sayılmasına başlangıç teşkil etmektedir.

Cafer bin Muhammed es-Sadık'tan soruldu: *«Niçin Rasûl-ü Ekrem hem annesinden hem de babasından yetim kaldı?»* Cevap olarak denildi ki: *«Ki onun boynunda hiçbir kimsenin hakkı olmasın»*. Yani anne ve babası büyüyünceye kadar yaşasaydı onların hakkı Rasûl-ü Ekrem'in boynunda olurdu!

Mücahid, *«Yetim kelimesi Arapların 'yetim bir incidir' sözünden alınmıştır»* diyor. Yani bir incinin benzeri yoksa, kıymet bakımından eşi bulunmuyorsa böyle denilir.

«Dallen» kelimesi gafil demektir. Yani sen peygamberlik işinden, senden istenilenden gafildin. Rabbin seni bu sıfat üzerinde

gördü. Sana hidayet (irşad) etti. Burada dalâlet sapıklık ve küfür mânâsına değil, gaflet ve habersizlik mânâsınadır. Nitekim Cenab-ı Hak, Tâhâ Suresi'nde *«Onların ilmi Rabbinin katında bir kitaptadır. Rabbin dalâlete gitmez (şaşmaz ve unutmaz)»* (Taha: 52) buyurmaktadır.

Cenab-ı Hak Yusuf Suresi'nde peygamber için gaflet kelimesini kullanmaktadır. *«Biz sana bu Kur'an'ı vahyetmekle en güzel kıssayı anlatıyoruz. Kur'an gelmezden önce gafillerdendin (habersizlerdendin)»* (Yusuf: 3)

Bir grup *«Dallen kelimesinin mânâsı şudur: Kur'an ve şeriatları bilmiyordun. Allah seni Kur'an'a ve İslâm şeriatına hidayet etti»* demişlerdir.

Nehak ve Şehir bin Havşet, *«Sen Kitab ve İmanın ne olduğunu bilmiyordun»* ayeti de bu kabildendir, diyorlar. Bir gruba göre de bundan maksat, seni dalâlet kavmi içinde buldu ve onları senin vasıtanla hidayete getirdi demektir. (Kelbî, Ferra). Süddi de bunun benzerini rivayet etmektedir. Yani senin kavmini dalâlette buldu ve seni onların hidayetine irşad etti.

Bazıları bu ifadenin hicrettten habersizdin ve seni hicrete hidayet etti, demek olduğunu söylemiştir. Bazılarına göre *«Dallen»* kelimesinden maksat şudur: Senden Ashab-ı Kehf, Zülkarneyn, Ruh sorulduğunda istisnayı (eğer Allah dilerse, kelimesini) unutmuş olarak korkuyordun ve o sana hatırlattı. Nitekim Cenab-ı Hak *«dalâlet»* kelimesini Bakara Suresi'nin en uzun ayetinde kullanmıştır. Şahitlerden birisi dalâlete gider; yani unutur. Bazılarına göre, ayetin mânâsı şudur: *«Rabbin, seni kıbleyi aradığın halde buldu. Seni kıbleye hidayet etti»*. Bunun açıklaması, *«Kesinlikle biz senin yüzünün göğe doğru evrilip-çevrildiğini gördük»* (Bakara: 144) ayetidir. İşte bu ayette de dalâlet, taleb, istek mânâsında kullanılmıştır. Çünkü kaybolan, yolunu şaşıran bir kimse talep eder.

Bazıları *«Ayetin mânâsı; seni, üzerine inen vahyin açıklanmasından şaşkınlık içerisinde gördü ve seni ona hidayet etti demektir»* demişerdir. O zaman *«dalal»* burada tahayyur, şaşkın mânâsını ifade eder.

Bazıları da *«Seni kavminin içinde zayi olarak gördü ve seni buna hidayet etti»* demişlerdir. O zaman dalâlet burada zayi olmak mânâsını ifade eder. Bazıları da *«Seni hidayetin dostu olarak gördü ve hidayet etti demektir»* derler ki o zaman dalâlet burada muhabbet mânâsına gelmiş olur. *«Dalal»*ın muhabbet mânâsına geldiği Yusuf Suresi'nin 95. ayetinde de sabit olmuştur: *«Onlar, Allah'a and içeriz ki kesinlikle sen eski dalâlindesin; yani eski muhabbetinin içerisindesin».*

Bazıları *«Seni Mekke'nin vadilerinde kaybolmuş gördü, sana yol gösterdi ve deden Abdulmuttalib'e geri gönderdi»* demişlerdir.

İbn Abbas diyor ki: *«Rasûl-ü Ekrem küçükken Mekke vadisinde kayboldu. Ebu Cehil koyunlarının içerisinde dönerken onu gördü ve dedesi Abdulmuttalib'e getirdi».* İşte Cenab-ı Hak bunu bir nimet olarak saymaktadır. Çünkü onu düşmanının eliyle dedesine geri göndermişti.

Said bin Cübeyr der ki: *«Rasûl-ü Ekrem, amcası Ebu Talib'le bir sefere çıktı. Karanlık bir gecede şeytan devenin yularına yapışarak onu yoldan çıkardı. Cebrail geldi, şeytana üfürdü, onu tâ Hindistan'a attı. Ve Rasûl-ü Ekrem'i de kafileye getirdi».*

Ka'b şöyle diyor: *«Halime hatun Rasûl-ü Ekrem'in süt emme hakkı bittikten sonra onu dedesine geri vermek üzere getirdi. Mekke kapısının yanında (Mekke'nin girişinde) şöyle dedi: «Ey Mekke'nin bethası! Sana mutlu olsun. Bugün sana nur, din, baha ve güzellik döndü».*

Halime der ki: *«Elbiselerimi düzeltmek için Rasûl-ü Ekrem'i kucağımdan indirdim. Şiddetli bir ses işittim. Etrafa baktım. Rasûlullah'ı görmedim ve bağırdım: «Ey insanlar! Benimle beraber olan çocuk nerede?»*. Onlar *«Birşey görmedik»* dediler. Ben: *«Ey Muhammed»* diye bağırdım. Baktım ki ihtiyar bir zat asasına dayanmış, dedi ki: *«En büyük puta git. Eğer o isterse çocuğunu sana geri verebilir»*.

Sonra o ihtiyar putun etrafında döndü, başını öptü ve *«Yarab, senin minnetin Kureyş üzerinde daima vardır. Bu kadın Sadiye Kabilesi'ndendir. Oğlunun kaybolduğunu iddia ediyor. Eğer istersen onu, ona geri ver»* dedi. Bunun üzerine Hübel, yüzüstü düştü. Diğer putlar da devrildiler ve dediler ki: *«Ey şeyh, bizden uzaklaş. Bizim helâkimiz Muhammed'in eliyledir»*.

Bunun üzerine şeyh asasını attı, titredi ve dedi ki: *«Senin oğlunun bir Rabbi vardır, onu zayi etmez. Onu yavaşça ara»*.

Kureyşliler Abdulmuttalib'in yanına koştular. Bütün Mekke'de Muhammed'i aradılar. Abdulmuttalib Kâbe'yi yedi defa ziyaret ettikten sonra Muhammed'i kendisine geri vermesi için Allah'a yalvardı. Kureyşliler gökten çağıran bir zatın sesini dinlediler: *«Ey insan topluluğu! Sıkılmayın. Muhammed'in bir rabbi vardır onu rezil ve zayi etmez. Muhammed, Tiyame adlı vadide Semurre ağacının altındadır»*. Bunun üzerine Abdulmuttalib Varaka bin Nevfel ile beraber oraya gitti. Baktı ki Rasûl-ü Ekrem bir ağacın altında duruyor, yaprak ve dallarla oynuyordu.

Bazılarına göre, *«Vecedekedallen»* ibaresi Miraç Gecesi'ne delâlet eder. Cebrail seni bırakmıştı. Sen yolu bilmiyordun. Allah seni Arşın ayağına hidayet etti.

Ebubekir Verrak, *«Seni Ebu Talib'in sevdiğini gördü ve Rabbinin muhabbetine hidayet etti»* diyor.

Vesan bin Abdullah *«Nefsini bilmez, kim olduğunu tanımaz halde iken seni gördü demektir»* diyor.

Kelamcılardan bir grup, *«Araplar bir çölde tek başına bir ağaç görseler ona «dall»* derler. Zira o ağacı gören yolunu düzeltir Cenab-ı Hak da peygamberine *«Seni dall olarak buldu»* demek suretiyle, dinin üzerinde hiç kimse olmadığı, sen tek olduğun, seninle beraber hiç kimse olmadığı halde seni buldu ve seninle halkı kendisine hidayet etti, dedi.

Kurtubi, bunları rivayet ettikten sonra, *«Bu sözlerin hepsi de güzeldir. Onların bir kısmı manevi bir kısmı da hissidir. En son tefsir daha güzeldir. Çünkü bütün manevi görüşleri derlemektedir»* diyor.

Bazıları *«Rasûl-ü Ekrem, kavminin üzerinde bulunduğu örf ve adetler üzerindeydi. Zahir halde ortaya bir problem atmıyordu»* demiştir.

Bir kavim, *«Allah'ın Rasûl-ü de peygamber olmazdan önce kavminin üzerinde bulunduğunun üzerindeydi. Onlarla herhangi bir ihtilafı yoktu zahirde. Fakat onların şirkine katılmamıştı. Zahirde 40 senelik bir zaman kavminin adetleri üzerindeydi».* Kelbi ve Süddi'nin *«Ayet zahiri üzerindedir. Çünkü onun kavmi kâfir idi, Allah onu hidayete getirdi»* tarzındaki rivayetler asılsız rivayetlerdir. Çünkü böyle görüşlerin Rasulûllah'a nisbet edilmesi doğru değildir. Başka bir peygambere nisbet edilmesinin doğru olmadığı gibi. Çünkü peygamberlerde peygamberlikten önce de, peygamberlikten sonra da ismet sıfatı sabittir. Onlar sahih görüşe göre büyük ve küçük günahlardan korunurlar. (1)

«Ailen» kelimesi fakir, malsız demektir. Yani Allah seni mal-

(1) Kurtubî, Ahkam'ul-Kur'an, cilt: 20, sh: 99, (Krş. cilt: 16, sh: 55, vd)

sız olarak buldu ve Hatice'nin malıyla seni zengin kıldı. *«Ailen»* kelimesi çoluk çocuk sahibi olarak seni buldu ve hanımının servetiyle seni zengin kıldı mânâsını ifade ediyor da olabilir.

Bazıları *«Seni hüccet ve burhanlardan fakir olarak buldu. Bunları sana vermek suretiyle bu konuda seni zengin kıldı demektir»* demişlerdir.

«Fela tekhar» cümlesinden maksat şudur: Zulümle fakirin malına tasallut etme, onun hakkını ona ver. Yetim olduğun zamanı düşün, hatırla. (Ahfeş)

Mücahid, *«Fela tekhar fiilinin mânâsı onu hakir görme demektir»* der. Bu ayet yetime nazik davranmayı, ona ihsan etmeyi emrediyor. Hatta Katade, *«Yetim için merhametli bir baba gibi ol»* diyor. Ebu Hüreyre şöyle rivayet eder: *«Bir kişi Rasûl»e gelerek kalbinin katılığından şikâyet'e bulundu. Hz. Peygamber ona şunu dedi: «Eğer kalbinin yumuşamasını istiyorsan yetimin başını sıvazla, fakiri yedir».*

Sahihayn Ebu Hüreyre'den naklediyor: Hz. Peygamber, *«Beni ve yetimi büyüten, isterse bu yetim onun yakını olsun isterse yabancı biri olsun, bunların ikisi gibidir»* dedi ve ortanca ile şehadet parmağını gösterdi. Yani aramızda az bir mesafe vardır demek istedi.

10. ayet dilenciye kaba davranılmasını yasaklamaktadır. Kişi onu az bir şey vermek suretiyle veya güzel ve tatlı dille göndermelidir.

Ebu Hüreyre'den naklediliyor: Rasûl-ü Ekrem şöyle buyurdu: *«Sakın herhangi biriniz dilenciye mani olmasın. İstediği zaman ona birşeyler versin. Velev ki dilencinin elinde altından iki bilezik görse dahi. Çünkü bazı zamanlarda dilenci sizi, insan ve cinlerin*

değil, Allah'ın size verdiği nimetler hususunda nasıl davranacağınızı tetkik etmektedir.»

Bazıları *«Burada dilenci dinini soran kişidir»* demiştir. Yani senden dinini soran kişiyi kaba ve merhametsizce reddetme. Ona şefkatle cevap ver.

İbn'ul-Arabi, *«Dini sual soranın cevabı alim kişinin boynuna farz olur»* der. Fakat bu, farzı kifayedir. Bir alim onun cevabını verirse diğerlerinden mesuliyet düşer.

«Rabbinin nimetine gelince onu anlat da anlat»; yani Allah'ın sana verdiği nimetlere karşı şükür ve sena ile karşılık ver. Ve halka Allah'ın verdiği nimeti söyle. Zira nimeti itiraf şükür demektir.

İbn Nuceyh, Mücahid'den *«Nimetin burada Kur'an mânâsına olduğunu»* naklediyor. Yine aynı zat *«Bu, peygamberliktir»* diyor. Yani sana vahyedileni tebliğ et. Bu hitap Rasûl-ü Ekrem'edir. Fakat hüküm ammdır. Hz. Hasan *«Bir hayrı işlediğin zaman onu güvenilir arkadaşlarına söyle»* diyor.

Amr bin Meymun, *«Kişi arkadaşlarından güvendiklerine rastladığında ona: Allah bana namazdan akşam şu kadar şu kadar rızıkta bulundu, desin»* demiştir.

Ebu Nuvas Abdullah bin Galib sabahladığı zaman, *«Allah bu gece bana şunu şunu rızık verdi. Kur'an'ı okudum, şu kadar namaz kıldım. Allah'ı şu kadar zikrettim. Şunu yaptım, bunu yaptım»* der. Halk ona: *«Ey Eba Firaz, senin gibi bir insan bunları söylemez»* dediklerinde, cevap olarak der ki: *«Rabbinin nimetine gelince, onu anlat da anlat» buyurulmuş ama siz anlatma diyorsunuz».* Bunun benzeri Eyub Sahtiyani'den de gelmiştir. Ebubekir Abdullah el-Ceziri, Allah Rasûlü'nün şöyle söylediğini rivayet ediyor: *«Kime bir hayr verilirse ve o hayrın eseri onun üzerinde görül-*

mezse ona «Allah'ın buğzettiği» denilir. Çünkü o Allah'ın nimetlerine düşmandır».

Yine Rasûl-ü Ekrem şöyle buyurmuştur: *«Kim aza şükretmezse çoğa da şükretmez. Kim insanlara şükretmezse Allah'a da şükretmez. Allah'ın verdiği nimetleri söylemek şükürdür. Onu terketmek nankörlüktür. Cemaat rahmettir, ayrılık azaptır».*

Ebu Said el-Hudri, Rasûlullah'tan şöyle rivayet ediyor: *«Allah cemildir, cemali sever. Nimetinin eserini kulunun üzerinde görmek onu sevindirir».*

MÜHİM BİR HÜKÜM

El-Buzzi'nin İbn Kesir'den rivayet ettiğine göre okuyucu Duha Suresi'ni bitirdikten sonra tekbir getirmelidir. Bunu Mücahid İbn Abbas'tan, Übey b. Kâb'tan da rivayet etmiştir. Rasûl-ü Ekrem Duha Suresi'nin sonuna geldiğinde tekbir getiriyordu. *«Allahu ekber»* diyordu. Sure'nin sonunda tekbir getirirdi. Fakat Sure'nin son harfini tekbirle birleştirmezdi. Araya bir sekte verir, ondan sonra tekbir getirirdi. Bunun nedeni sanki şudur: Vahy Rasûl-ü Ekrem'den birkaç gün tehir edilmişti. Müşriklerden bir grup *«Rabbi onu bıraktı ve ondan buğzetti»* dedi ve bu sure nazil oldu. Hz. Peygamber de sevincinden *«Allahu Ekber»* dedi.

Mücahid, *«İbn Abbas'ın yanında okudum. Bana tekbir getirmemi emretti»* diyor. Bana tekbirin var olduğunu Ubey de Rasûlullah'tan nakletti. Diğer alimlerin nezdinde tekbir yoktur. Çünkü tekbir Kur'an'a ilaveye sebep olabilir.

Kurtubi bunları naklettikten sonra şunu söyler: *«Kur'an sure, sure, ayet ayet, harf harf mütevatir bir şekilde nakledilmiştir. Onda ne fazlalık ne de eksiklik vardır. Böyle bir tekbir getirmek ise Kur'an'dan değildir».*

DUHA SURESİ'NİN SONU

İNŞİRAH SÛRESİ

Sûre: 94

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 8 ayettir.

Bu sureye aynı zamanda *«Suretu Şerh»* adı verilmektedir. Bu sure İbn Zübeyr ve Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre Mekkî'dir. Bunu İbn Dureys, Nuhas, Beyhaki ve İbn Merduveyh İbn Abbas' tan da rivayet etmişlerdir. İbn Abbas'ın diğer bir rivayetinde *«Bu sure Duha'dan sonra nazil olmuştur»* eki vardır. El-Bukai *«Bu sure İbn Abbas nezdinde Medenî'dir»* diye iddia eder. Zira *«Gerçekten her zorlukla beraber kolaylık vardır. Kesinlikle her zorlukla beraber bir kolaylık vardır»* ayeti ona göre Medine'de nazil olmuştur.

Surenin ayetleri ittifakla sekiz, harfleri 103, kelimeleri 27'dir.

Duha Suresi'yle sıkı bir bağlılığı vardır. Hatta Tavus ve Ömer bin Abdulaziz'den gelen rivayete göre *«ikisi bir suredir»* demişler ve ikisini beraber bir rekâtta okuyarak aralarında besmele getirmemişlerdir. Tabersi'nin rivayet ettiğine göre şiî alimleri de bu görüştedir. (*) İmam Fahreddin Razî der ki: *«İki surenin bir sure olduğu söylenmektedir. Nitekim «Senin göğsünü şerhetmedik mi» ayetini «seni yetim olarak bulmadık mı» ayeti üzerine atfedi-*

(*) Tabersi, bu iki surenin arasının besmele ile ayrılmadığını ve farz namazlarda bir rekatta birlikte okunacağını söylemektedir. Fil ve Kureyş Sureleri'nin de bu şekilde olduğunu söyleyen Tabersi, siyakın buna delâlet ettiğini bildirir. (Tabersi, Mecma'ul-Beyan, cilt: 5, sh: 507)

yorlar. Fakat durum hiç de böyle değildir. Çünkü birincisi, Rasûlullah'ın kâfirlerin eziyetinden üzüntüye garkolması halinde nazil olmuştur. Bu hal ise şiddet ve darlık haliydi. İkinci ayet ise, nazil olduğu zamanda Rasûlullah'ın kalbi sevinçli olması gerekir. O halde bu iki şey nasıl bir araya gelir?» Fakat İmam'ın görüşünde nazar vardır. Böyle bir şey dirayetle değil ancak rivayetle tesbit edilebilir. Tevatüre göre bunlar iki suredir ve aralarındaki besmele faslı da bunu tesbit eder. Ancak onlar manen birbirlerine bağlıdırlar. Buna da İbn Ebi Hatim'in rivayet ettiği İsra hadisindeki durum delâlet etmektedir. Allah, Rasûlü'ne: *«Ya Muhammed, seni yetim olarak bulmadım mı? Seni barındırdım, seni dal olarak buldum, hidayet ettim. Fakir olarak buldum, zengin kıldım ve senin göğsünü açtım. Senin günahını sildim. Senin zikrini yücelttim. Ben nerede zikredilirsem sen de benimle beraber zikredilirsin»* buyurmuştur.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ الَّذِي أَنقَضَ
ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ
الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَب ﴿٨﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) Senin göğsünü genişletmedik mi?

2 — Ve senin yükünü üzerinden atmadık mı?

3 — O yük ki belini bükmüştü.

4 — Senin nâmını dahi yükseltmedik mi?

5 — Kuşkusuz ki her zorluğun beraberinde bir kolaylık vardır.

6 — Muhakkak ki her zorluğun yanında bir kolaylık vardır.

7 — O halde meşgul olmadığın zaman kalk (Rabbine yalvar da) yorul!

8 — Ve yalnızca Rabbina niyaz et!

(1-8) *«(Ey Rasûlüm!) Senin göğsünü...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Neşrah» fiili şerh kökünden gelir. Şerh'in esas mânâsı genişliktir. Fakat izah mânâsında kullanılması da yaygındır. Kitabın şerhi, onun izahı demektir. Zira bir şeyin genişliği onun iç kısmını izah etmesi gerekir.

Göğsün şerhi onu açmaktır. Yani göğsünü İslâm'a açmadık mı? İbn Abbas'tan yumuşatmak mânâsına geldiği rivayet edilmiştir. Yani senin kalbini açıp yumuşatmadık mı? Hasan Basri *«Göğsün şerhedilmesi hikmet ve ilimle doldurulması demektir»* der.

Enes bin Malik, Malik bin Sâsâa'dan şöyle rivayet ediyor: Allah'ın Rasûlü buyurdu: *«Ben uyku ile uyanıklık arasında olduğum bir devrede Beyt'in yanında bulunuyordum. Baktım biri: «O üç kişiden biri» diyor. Böylece altından bir leğen getirdiler. Orada zemzem suyu da vardı. Benim göğsümü açtılar, şuraya kadar».*

Katade, *«Neyi kastediyor acaba Rasûl-ü Ekrem?»* diye sormuştur. Nitekim hadisin ravisi, *«Karnının altına kadarki noktayı kastediyor. Yani göğsünün açılması oraya kadar olmuştu»* der. Rasûl-ü Ekrem devam etti: *«Kalbim çıkartıldı. Zemzem suyuyla yı-*

kandı. Sonra yerine kondu. Sonra iman ve hikmetle doldurulup örtüldü».

Bu hadiste bir olay anlatılmaktadır. Yani Hz. Peygamber bir ameliyat geçirmiştir. Tabii bu manevi bir ameliyattır. Böylece *«Elem Neşrah»ın* mânâsı, kesinlikle biz şerhettik, demektir. Bunun delili de *«Ve senden yükünü indirmedik mi?»* şeklindeki üçüncü ayettir.

«Vizr» kelimesi günah demektir. Yani senin günahını senden sildik. İbn Mesud, *«Senden yükünü çözüp indirdik demektir»* der. Bu tıpkı *«Bundan dolayı Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlayıp üzerindeki nimeti tamamlayacak»* ayeti gibidir. (Fetih: 2)

Müfessirler der ki: Bütün bunlar Peygamber olmazdan önce cereyan eden hadiselerdir. Yani senden, cahiliyet emrinden içinde bulundurduğunu attık! Çünkü Hz. Peygamber kavminin birçok adetlerini yaşıyordu. Putlara tapmadı. Fakat onların adetleri üzerinde idi.

Katade, Hasan ve Dahhak, *«Rasûl-ü Ekrem'e ağırlık yapacak günahları vardı. Cenab-ı Hak hepsine sünger çekti, onları affetti»* demişlerdir.

«Enkada» fiili ağırlık yaptı, demektir. Peygamberlerin günahları bu ağırlıkla ancak şu noktadan ötürü vasıflandırılmıştır: Peygamberler affedilmelerine rağmen günahları için şiddetli ihtimam, şiddetli pişmanlık ve şiddetli hasret gösterirlerdi.

Abdulaziz bin Yahya ve Ebu Ubeyde, *«Senden peygamberlik ağırlığını tahfif ettik. Sana artık ağır gelmez»* demektir, demişlerdir. Rasûl-ü Ekrem'e başlangıçta vahy çok ağır geliyordu. Hatta neredeyse nefsini yüksek tepelerin başından aşağı atmak isti-

yordu. Sonunda Cebrail geldi, kendisini ona gösterdi ve aklım karışmıştır korkusunu ondan izale etti.

«Senin şanını yükselttik» ayeti üzerine Mücahid *«Ezanla yükselttik demektir»* demiştir. Dahhak, İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder. İbn Abbase diyor ki: *«Cenab-ı Hak Peygamberine, benim zikredildiğim yerde, ezanda, kamette, teşehhüdde, cuma günü minberler üzerinde, zikir ve kurban bayramlarında, teşrik günlerinde, Arefe günlerinde, Cemrelere taş atıldığı zaman Safa ve Merve'de sen de benimle birlikte zikredilirsin. Benim ismimi anan seni de anar. Mesela cuma hutbesinde, yeryüzünün doğusunda ve batısında, ben nerede anılırsam sen de anılırsın.»*

BİR HÜKÜM

Hayatı boyunca Allah'a ibadet eden, cennet ve cehennemi tasdik eden, her iyiliği yapan bir kimse bütün bunlara rağmen *«Muhammed Allah'ın Rasûlü'dür»* demezse yaptıklarının hiçbir yararını görmez ve kâfir olur.

Bazıları; *«Senin zikrini ilan ettik. Seni daha önce peygamberler üzerinde inen kitaplarda bahis konusu yaptık. O peygamberlere senin müjdeni vermelerini emrettik. Hiçbir din yoktur ki senin dinin ona galib gelmesin»* demiştir.

Bazıları da *«Ayetin mânâsı, senin zikrini melekler katında ve semada yücelttik. Yeryüzünde ve müminler katında yücelttik. Ahirette de sana vereceğimiz Makamı Mahmud ve kerim dereceelerle senin zikrini yücelttik demektir»* demişlerdir.

«Yusr», darlık ve şiddettir. *«Usr»* ise genişlik ve zenginliktir. Bu cümle iki kez tekrar edilmiştir ve ikincisi birincisinin tekididir. Mesela biri, çocuğunu eline kötü bir şey aldığını görünce *«at, at»*

der. Birini istiyorsa *«acele gel, acele gel»* der. Nitekim Cenab-ı Hak da Kur'an'ında, *«Hayır, ileride bileceksiniz. Sonra yine hayır ileride bileceksiniz»* (Tekasür: 3) buyurur.

Araplar arasında bir kaide vardır. Onlar bir lâfzı marife olarak tekrar ederlerse o birinci lâfzın aynısıdır. Mesela burada el-Usr, birinci el-Usr lâfzının aynısıdır. Fakat Cenab-ı Hak bir kelimeyi nekre olarak tekrar ederse birincinin mânâsı ayrı ikincinin mânâsı da ayrı olur. Buradaki Yusren kelimesi gibi. Bunun için İbn Abbas bir hadisi kudsiyi şu şekilde naklediyor: *«Ben bir tek usr (zorluk), iki yusr (iki kolaylık) yarattım. Hiçbir zaman bir zorluk iki kolaylığa galip gelemez».*

Bu sure hakkında Hz. Peygamber'den gelen bir hadiste *«Hiçbir zaman bir usr iki yusru mağlûp etmez»* buyurulmuştur.

Cürcani'nin de içinde bulunduğu bir cemaat, *«Bir şey marife olarak tekrar edilirse ikincisi birincisinin aynısıdır. Nekre olarak tekrar edilirse ayrı ayrıdır»* sözü yerinde bir söz değildir. Nitekim *«inne mealfarisi seyfen inne mealfarisi seyfen»* (Kesinlikle binicinin yanında bir kılıç var, kesinlikle binicinin yanında bir kılıç var) buyurulmuştur. Bu kaideye bakılırsa burada binici bir kişidir. Fakat kılıçlar ikidir. Fakat en doğrusu şöyle söylemektir: Allah Muhammed'i fakir olarak gönderdi. Müşrikler fakirliği sebebiyle onunla alay ettiler. Cenab-ı Hak ona zenginlik va'detmek suretiyle çetinlikle beraber yusr va'detti. Yani onların ayıplamalarından üzülme. Çünkü bu zorluğu mutlaka dünyada bir kolaylık takip edecektir. Cenab-ı Hak, Rasûlü'ne va'dettiğini de verdi. Çünkü Peygamber ölmezden önce Hicaz ve Yemen fethedilmişti. Peygamber'in eline çok ganimet geçmişti. Hatta ikiyüz deveyi bir kişiye verebilecek kadar zengindi. Bu lütuf dünya emrindendir. Her ne kadar Rasûl-ü Ekrem'e mahsussa da ümmetinin bir kısmı da buna girmiştir. İkinci *«Kesinlikle zorlukla beraber kolaylık vardır»* cümlesi ahirete aittir. Bunun mustakil bir cümle olduğunun delili şudur:

Ne başında *«fa»* var ne de *«vav»* veya ne de bir atıf harfi. Bu, bütün müminler için bir va'ddır. Hiçbir mümin bunun haricinde değildir. Yani dünyada müminler için olan sıkıntı ahirette kesinlikle kolaylık olur.

Bazan da dünya ve ahiret kolaylığı bir arada bulunur. *«Bir zorluk iki kolaylığı mağlûp etmez»* şeklindeki hadis de buna hamledilir.

Bazıları *«Usr'dan maksat müşriklerin Rasûl-ü Ekrem'i Mekke'den çıkarmaları, yusr'dan maksat da Rasûl-ü Ekrem'in fetihle beraber onbin kişiyle izzet ve şerefle Mekke'ye girmesidir»* demişlerdir.

Yedinci ayet hakkında İbn Abbas ve Katade şunu söylüyor: *«Sen namazından fariğ olduğunda duada ve Allah'tan istemek hususunda çok çok dua et, çokça iste!»*.

İbn Mesud, *«Farz vazifelerini bitirdikten sonra gecenin sünnetlerine katıl demektir»* dedi. Kelbi, *«Peygamberliği tebliğ ettikten sonra, hem günahın için hem de mümin erkekler ve mümin kadınlar için af talebinde bulun demektir»* der. Hasan ve Katade, *«Düşmanla savaşmaktan kurtulduktan sonra Rabbinin ibadetine koyul demektir»* demişlerdir. Mücahid, *«Dünyadaki işini bitirdikten sonra namazına devam et»* demek olduğunu söyler. Cüneydi Bağdadi, *«Mahlûkun emrinden fariğ olduğun zaman hakkın ibadetine dal demektir»* der. Şiilerden bazıları kelimeyi *«Fensıb»* şeklinde okumuştur. Yani peygamberlik vazifen tamam olduktan sonra Ali'yi imamete, ümmetin başına getir! Halbuki ayette mefulun hususiyetine dair bir delil yoktur. Zira sünni bir kimse de *«Fensib»* okunduğu zaman mefulu Ebubekir olarak takdir edebilir. Allah cümlemizi, körü körüne taassubtan muhafaza eylesin! (Amin)

İNŞİRAH SURESİ'NİN SONU

TİN SÛRESİ

Sûre: 95

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدْ
خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾
فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — İncir ve zeytine andolsun.
2 — Sina Dağı'na andolsun.
3 — Ve bu emin şehre (Mekke'ye) andolsun ki,
4 — Biz muhakkak ki insanı en güzel şekilde yarattık.
5 — Sonra onu aşağıların en aşağısına çevirdik.
6 — Ancak inanan ve salih ameller işleyenler müstesnadır. (Zira) onlar için kesintisiz bir mükâfat vardır.
7 — Durum böyle iken (ey nankör) sana dini yalanlatan nedir?
8 — Allah hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?

(1-8) *«İncir ve zeytine andolsun...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 8 ayettir.

Cumhur'a göre bu sure Mekki'dir. Katade ise Medenî olduğunu söylemiştir. İbn Abbas'tan da Medenî olduğuna dair bir rivayet gelmiştir. Cumhur'un görüşünü *«Bu emin belde»* işareti de teyid ve takviye etmektedir. Çünkü *«Beledi emin»*den maksat, Mekke' dir. Bu hususta tefsir alimlerinin icmaı vardır.

Ayetleri bütün sayımlara göre sekizdir. Kelimeleri 34, harfleri 105'tir.

Merağı, tefsirinde Ustazulimam'ın (Abduh) ayette geçen *«Tin»* kelimesinin ilk insanın adı mânâsına olduğunu ve *«O insan cennette iken tin'in (incirin) yapraklarıyla örtünüyordu»* dediğini nakleder. Zeytin'den maksat Hz. Nuh zamanıdır. Çünkü o bir kuş gönderdi. O kuş ona zeytin ağacından bir yaprak getirdi .Hz. Nuh da bundan sevinç duydu ve Tufanın yeryüzünden çekildiğini anladı.

Turi Sinin'den maksat, Allah'ın Musa ile konuştuğu dağdır. Emin Belde'den maksat Mekke'dir.

Cenab-ı Hak Mekke'yi *«emin»* lakabıyla vasıflandırmıştır.

Çünkü orada öldürmek, idam etmek haramdır. Hatta bitki ve ağaçları kesmek bile haramdır. Ancak bazıları istisna edilmişlerdir, çünkü halk onları kullanmak mecburiyetindedir. Mekke emindir, oraya giren bir kimse korkmaz. Rabbimiz ona yemin etmekle özel olarak onun şanını yüceltmeyi murad etmiştir. Çünkü İslâm yolunun doğuş merkezidir orası.

«Tin» bazı müfessirlere göre Dimeşk'te bir dağdır. Ona Tur-i Tina denilir. Çünkü orada incir biter. Bazıları *«Tin, Dimeşk mescididir»* demiştir. Bazıları *«Hz. Nuh'un el-Cudi üzerine bina ettiği mesciddir»* derken, bazıları da *«Kûfe'nin kurulduğu yerdir. Çünkü orası Hz. Nuh'un konağıydı»* demiştir. Bazıları da *«Hilman ile Hemedan arasındaki dağın ismidir»* der. Hz. Nuh'un meselesi tazelensin ve yeniden gözler önüne serilsin ve ibret olsun diye Allah *«Tin»*e yemin ile başlıyor.

İbn Abbas, Hasan, Mücahid, İkrime, İbrahim en-Nehai, Ata bin Ebi Rebia, Mukatil ve Kelbi *«Tin'den maksat incir, zeytin'den maksat ta zeytindir»* demişlerdir.

Ebu Zer der ki: *«Rasûlullah'a bir sepet incir hediye edildi. Hz. Peygamber «yeyin» dedi ve kendisi de yedi. Sonra şöyle buyurdu: «Eğer bir meyve cennetten gelmiş denseydi, cennetten incir gelmiştir diyecektim. Çünkü cennet meyveleri, çekirdeksizdir. Yeyin, çünkü o basurü keser. Nukras denilen hastalığa faydası vardır».*

Hz. Muaz zeytin ağacından bir misvak edinerek şöyle buyurdu: *«Rasûlullah'tan dinledim, dedi ki: «Zeytin misvakı ne güzeldir. Mübarek ağaçtandır. Ağzı temizler. Diş paslarını götürür. O benim de benden önceki peygamberlerin de misvakıdır.»*

Tin ve zeytin hakkında gelen tüm yorumların en doğrusu bizim bildiğimiz iki meyve olmalarıdır, diyen rivayettir. Çünkü bu hakikattir. Hakikati bırakıp mecaza gitmek için mutlaka delil la-

zımdır. Cenab-ı Hak Tin'e yemin etti. Çünkü o Hz. Adem'in cennetteki örtüsüdür. Zira Araf Suresi'nin 22. ayetinde *«Ve üzerlerini cennet yapraklarından yamayıp örtmeye başladılar»* buyuruyor. Bu yapraktan maksat incir yaprağıdır.

Zeytin'e yemin etti. Çünkü Nur Suresi'nin 35. ayetinde *«Mübarek bir zeytin ağacından yakıt kıldı»* denilmektedir. Zeytin, Şam ehlinin katığıdır. Onu yemeklerinde kullanırlar, beraberinde götürür, çıraya koyup yakarlar. İç yara ve berelerde kullanılır. Bunda çok yarar vardır.

4. ve 5. ayetler kasemin cevabıdır. İnsan'dan maksat kâfir insandır. Bazıları *«Velid bin Muğire'dir»*, bazıları da *«Kelbete bin Esib'tir»* demişlerdir. Bu ayet haşr hakkında inkâra gidenlerin aleyhinde inmiştir. Bazıları da *«İnsan'dan maksat, Hz. Adem ve zürriyetidir»* demişlerdir. *«Ahseni takvim»*den maksat en güzel biçimdir. Çünkü insan mevcud olanların en güzelidir. Zira Cenab-ı Hak her şeyi yüzü üzerine dönük olarak, insanı ise dimdik yaratmıştır. Onun için güzel konuşan dilini, ayrıca elini ve parmaklarını yarattı. Ebubekir bin Tahir; *«Onu akılla süsledi. Emri yerine getirir, ayırd etme kabiliyetinden dolayı hidayeti bulur, boyu uzundur, eliyle yiyeceklerine yetişir»* diyor.

İbn'ul-Arabi, *«Cenab-ı Hak'kın insandan daha güzel bir maklûku yoktur. Çünkü Allah insanı öyle sıfatlarla yaratmıştır ki bunlar, Cenab-ı Hak'kın da sıfatlarıdır.»* Bazı alimler böyle tabir etmişlerdir. Açıklama da *«Cenab-ı Hak Adem'i sureti üzerinde yarattı»* sözüyle olmuştur. Yani insanlara vermiş olduğu sıfatlarla...

«Esfeli Safilin» den maksat, ömrün en rezil olan dönemidir. Gençlikten sonra ihtiyarlıktır. Kuvvetten sonra zayıflıktır. Hatta insan yaşlandıkça çocuk gibi olur. (Dahhak, Kelbi).

İbn Ebi Nuceyh Mücahid'den şöyle rivayet ediyor: *«Esfeli safilin'den maksat ateş, insandan maksat da kâfirdir»*. (Ebu'l-Aliye)

Bazı kimselere göre, *«Onu esfeli safiline reddettik»* ifadesinden maksat onu dalâlete gönderdik demektir! Tıpkı Cenab-ı Hak'kın *«Kesinlikle insan zarardadır. Ancak iman eden ve salih amel işleyenler müstesnadır»* sözü gibi. Yani bunlar gibi salih ameller işleyenler esfeli safiline, dalâlete gönderilmezler.

İbn Abbas altıncı ayetin tefsirinde *«Onlar kendilerine yaşlılık yetişen kimselerdir. Onlar yaşlılıklarında işlediklerinden dolayı muaheze edilmezler»* demek olduğunu söyler. Dahhak, *«Kul gençliğinde çok namaz kılmış, çok oruç tutmuş, çok sadaka vermiş ve bunları sonra zayıf düşüp yapamaz hale gelmişse, Allah onun gençliğinde işlediklerinin aynısını onun defterine yazdırır»* diyor.

Hz. Peygamber'den gelen bir hadiste, *«Kul sefere çıkar veya hasta olursa, mukim ve sıhhatte olduğu zamanki amelinin benzerini Allah onun defterine yazar»* denilmektedir.

Asım el-Hal, İkrime'den şöyle rivayet ediyor: *«Kim Kur'an okursa, o esfeli safiline gönderilmez».*

Rivayete göre mümin bir insan öldüğü zaman Cenab-ı Hak onun iki meleğine Kıyamet'e kadar onun kabrinin yanıbaşında ibadet etmeyi emreder.

Dahhak, *«Memnun»*dan maksat, *«amelsiz elde edilen ecirdir»* der. Bazılarına göre *«Memnun»* kelimesi maktudur. Yani onların kesilmemiş bir ecri vardır.

Yedinci ayetteki hitap kâfiredir. Cenab-ı Hak onu kınıyor ve hüccet bakımından onu bağlıyor. Yani ey insan, madem ki Allah'ın seni ahsen takviminde yarattığını, seni esfeli safiline göndereceğini, bir hâlden diğer bir hâle nakledeceğini biliyorsun, seni haşrı inkâr etmeye, sevkeden nedir? Halbuki Hz. Muhammed bunları söylemiştir.

Bazıları *«Hitap Rasûl-ü Ekrem'edir»* der. Yani Allah'tan sana gelen ve Allah'ın hakimler hakimi olduğunu bildirenle beraber kesinlikle inan ki Cenab-ı Hak ahkemulhakimin'dir.

Katade ve Ferra *«Hitap Rasûl-ü Ekrem'e olursa ayetin mânâsı şudur: Ey Rasûl: Bu açıklamadan sonra seni dini yalanlamaya hangi güç itebilir?»* demişlerdir. Taberi de bu mânâyı benimsemiştir. Sanki Cenab-ı Hak şöyle buyuruyor: İnsanın yaradılışındaki kudretimiz, din ve cezanın getirilişindeki kudretimiz sana açıklandıktan sonra seni sevab ve ikabı yalanlamaya hangi kuvvet, hangi güç itebilecektir? Hiçbir güç seni böyle bir tekzibe sürükleyemez.

*«Ahkemulhakimin»*den maksat, yarattığı her şeyde sanat bakımından hakimlerin en üstünü, en güçlüsüdür, demektir. Bazıları *«Hakla hükmetmesi bakımından, halk arasında adalet etmesi bakımından ahkemulhakimin değil midir? demektir»* demişlerdir.

Bazıları yedinci ve sekizinci ayetlerin kılıç ayetiyle neshedildiğini söylemiştir. Fakat ikinci bir görüşe göre bu ayetler neshedilmemişlerdir. Çünkü bu ayetlerle kılıç ayeti arasında tezad bahis konusu değildir.

İbn Abbas, *«Hz. Ali, «Allah ahkemulhakemin değil midir?»* ayetini okuduktan sonra *«Bela Ene âlâ Zalike Mineşşahidin» (Evet, Allah ahkemulhakimin'dir. Ben bunun üzerinde şahidlerdenim) demiştir»* der ve bu tercih edilmiştir.

Tirmizi, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet eder: *«Kim Tin suresini okuyup sonuna varırsa, 'evet, ben bunun üzerinde şahidlerdenim' desin».*

TİN SURESİ'NİN SONU

ALÂK SÛRESİ

Sûre: 96

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 19 ayettir.

Bu sureye *«İkra»* Suresi de denir. Mekki olduğunda ihtilaf yoktur. İhtilaf ayetlerin adedindedir. Hicaz sayımına göre 20, Irak sayımına göre 19, Şam sayımına göre ise 18 ayettir.

Kelimeleri 92, harfleri 280'dir.

İlk inen sure olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Birçok müfessir *«İlk inen sure budur»* der. Nitekim Tabarani, Kebir'inde Ebu Reca el-Utariti'den rivayet ediyor: Ebu Musa el-Eşari bizi halka halinde oturtuyor, bizi okutuyordu. Sırtında beyaz elbise vardı. Biri Alak Suresi'ni okuduğu zaman: *«Bu, Hz. Muhammed'e inen ilk suredir»* derdi. (Hakim, Müstedrek'inde, Beyhaki de Delail'inde Hz. Aişe'den bunun benzerini rivayet ederler).

Birçok kimse Mücahid'den, Kur'an'ın ilk inen kısmı Alak, sonra Nun Suresi'dir dediğini rivayet etmiştir.

Müslim ve Buhari, Ebu Seleme'den şöyle rivayet ediyorlar. Cabir bin Abdullah'tan *«Kur'an'ın hangi suresi evvel inmiştir?»* diye sordum: «Müddessir Suresi» dedi. Dedim ki: *«Halk, evvela Alak Suresi'nin indiğini söylüyor?» «Ben Rasûlullah'ın bana söylediğini size söylüyorum»* dedi. Bunun üzerine hadisi söyledi ve onu kendisine delil yaptı. Ona birçok cevap verilmiştir.

Bazıları «*Kur'an'ın ilk inen suresi Fatiha Suresi'dir*» der.

Amr bin Şerahbil'den gelen mursel bir hadis de buna delil gösterilmiştir. Fakat ona «*Bu hadisteki hüküm, İkra ve Müddessir' den sonra nazil olmuştur, mânâsında bir haber de olabilir*» diye cevap verilmiştir. Halbuki başka görüşlerin delilleri rivayet yönünden bundan daha kuvvetlidir.

Cabir bin Zeyd, «*Kur'an'ın ilk inen süresi Alak, sonra Kalem, sonra Müzemmil, sonra Müddessir, sonra Fatiha Suresi'dir*» demiştir. Bazıları, «*İlk inen bölüm, Alak Suresi'nin 5. ayetine kadar olan kısımdır. Bu bölüm Hira Mağarası'nda indi. Sonra Alak'ın sonu geldi*» demişlerdir.

Müslim'in şerhinde «*Doğrusu şudur ki, Kur'an'ın ilk inen kısmı kesinlikle Alak Suresi'dir. Vahyin inkitaından sonra ilk inen Müddessir Suresi'dir. Müfessirlerin, ilk inen sure Fatiha'dır, sözü bâtıldır*» denilmektedir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۚ ١ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۚ
٢ اِقْرَاْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ۙ ٣ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۙ ٤ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ
مَا لَمْ يَعْلَمْ ؕ ٥ كَلَّآ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَيَطْغٰٓى ۙ ٦ اَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰى ؕ
٧ اِنَّ اِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى ؕ ٨ اَرَاَيْتَ الَّذِي يَنْهٰى ۙ ٩ عَبْدًا اِذَا صَلّٰى ؕ ١٠
اَرَاَيْتَ اِنْ كَانَ عَلَى الْهُدٰٓى ۙ ١١ اَوْ اَمَرَ بِالتَّقْوٰى ؕ ١٢
اَرَاَيْتَ اِنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ؕ ١٣ اَلَمْ يَعْلَمْ بِاَنَّ اللّٰهَ يَرٰى ؕ ١٤ كَلَّا لَئِنْ لَّمْ
يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ۙ ١٥ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۚ ١٦ فَلْيَدْعُ
نَادِيَهٗ ۙ ١٧ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ۙ ١٨ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۩ ١٩

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm) Yaratan Rabbinin adıyla oku!
2 — O insanı bir kan pıhtısından yarattı.
3 — (Ey Rasûlüm) oku; (zira) Rabbin sonsuz bir kerem sahibidir.
4 — O kalemle öğretti,
5 — İnsana bilmediğini öğretti.
6 — Hayır! Kuşkusuz ki insan tuğyan eder.

7 — Kendini mustağni gördüğünden ötürü...
8 — Muhakkak ki dönüş yalnızca Rabbinin katınadır.
9/10 — Namaz kıldığı zaman bir kulu engelleyeni gördün mü?
11 — Ya o doğru yol üzerinde ise,
12 — Ya kötülüklerden korunmayı emrederse
13 — Ya O (mani olan) yalanlar ve yü: çevirirse,
14 — O (engelleyici) Allah'ın görür olduğunu bilmez mi?
15 — Hayır, hayır! Eğer (o engelleyici) bu işten vazgeçmezse kesinlikle onu perçeminden tutup sürükleriz.
16 — O yalancı, günahkâr perçeminden...
17 — O zaman o (engelleyici) cemaatini çağırsın.
18 — Biz de zebanileri çağırırız.
19 — Hayır, hayır! (Ey Rasûlüm!) Sen ona itaat etme, Rabbine secde et ve O'na yaklaş.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-19) *«(Ey Rasûlüm) Yaratan Rabbinin adıyla...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Rasûlullah'ın ilk aldığı vahiyler sadık ve doğru rüyalardır. Melek Rasûlullah'a geldi. «Yaradan Rabinin ismiyle oku. İnsanı pıhtılaşmış kandan yaratan Rabbinin ismiyle oku. Oku, Rabbin kerem sahibidir» dedi. (Hadisi Buhari, Hz. Aişe'den rivayet etmiştir).

Yine Buhari'de, Hz. Aişe'den şöyle rivayet ediliyor: *«Rasûlullah'ın vahyden ilk başladığı uyku âlemindeki sadık rüyalardır. Rasûl-ü Ekrem herhangi bir rüya gördüğünde, o sabahın geceden ayrılması gibi apaçık bir şekilde tahakkuk ederdi. Sonra Rasûl-ü Ekrem'e tek başına oturmak sevdirildi. (Yani âdeta insanlardan ka-*

çıyordu). Hira Mağarası'na gidip tek başına uzun geceler orada ibadet ediyordu. Bunun için yanına azık alıyordu. Sonra azığı bitince Hatice validemize geliyor, yeniden azık alıyordu. Hira Mağarası'ndayken Hak onunla biraraya geldi. Melek (Cebrail) geldi, «oku» dedi. Rasûl-ü Ekrem «Ben okuma bilmem» dedi. (Peygamber anlatıyor) «Melek beni tuttu ve sıktı. Öyle ki güç ve kuvvetim son noktaya gelmişti. Sonra beni bıraktı ve «oku» dedi. Ben de «Ben okuma bilmem» dedim. Beni tekrar tuttu ve üçüncü kez sıktı. Takatim son noktaya gelmişti. Sonra beni bıraktı ve dedi ki: «Yaradan Rabbinin ismiyle oku. O insanı kan pıhtısından yarattı. Oku, senin Rabbin kerem sahibidir O ki kalemle öğretti. İnsanlara bilmediklerini öğretti...»

Ebu Reca der ki: Ebu Musa el-Eşari (Basra camiine işaret ederek) bu mescidde bizim yanımıza geliyor, bizi halka haline sokuyor, bize Kur'an okutuyordu. Ben ona bakıyordum, beyaz bir elbise giymişti. Alak Suresi okunduğunda, *«Bu sure Allah'ın Muhammed üzerine ilk indirdiği suredir»* dedi.

Hz. Aişe de *«Bu sure Muhammed üzerine inen ilk suredir. Fakat ondan sonra Kalem Suresi gelir. Ondan sonra Müddessir, ondan sonra Duha gelir»* demiştir. (Maverdi).

Zühri der ki: *«İlk inen sure Alak'tır. 5. ayete kadar indi. Ondan sonraki kısım, sonradan inmiştir. Rasûlullah'ın peygamberliği yayılmış, Kureyş'i imana davet etmiş, Kureyş'ten bir grup ona iman etmiş, fakat toplum iman edenlerden kaçıyor, onlara eziyet veriyorlardı. Rabbinin katından gelene iman etmekten onları caydırmak istiyordu.»*

Buhari'de şu ilave vardır: Vahy bir zaman için kesildi. Rasûl-ü Ekrem onun için mahzundu. Öyle bir şekilde mahzun olmuştu ki birkaç defa kendisini dağların tepesinden, doruklarından atmak istedi. Kendisini atmak için dağa her çıkışında Cebrail kendisine

görünüyor: *«Ey Muhammed! Sen, Allah'ın gerçek Rasûlü'sün»* dediğinde üzüntüsü biraz azalır, gözü aydınlanırdı. Tekrar dönüp gelirdi. Müddet uzadıkça yine aynı şeyi yapmak için dağa çıkıyordu. Tam dağın zirvesindeyken Cebrail kendisine görünüyor ve *«Ey Muhammed, kesinlikle sen Allah'ın Rasûlü'sün»* diyordu ve yine sükunete kavuşuyordu. Rasûlullah'a vahy gelmezden önce, altı aylık bir dönemde, sadık rüyalarla işe başlamasının nedeni şudur: *«Melekle ansızın karşılaşmasın. Ve melek ansızın ona açıkça peygamberliği getirmesin. Çünkü böyle gelirse beşeri kuvvet buna tahammül edemez. Önce peygamberliğin alâmetlerinin ilkiyle başladı, böylece vahyin zemini hazırlandı, daha sonra vahy geldi».*

Alimlere göre, Cebrail'in peygamberi sıkmasının hikmeti, başkasına olan iltifatını meşgul etmek, kalbinin safavetinde mübalağa yapmaktır. Bunun için bunu üç defa tekrarlamıştır.

«Rabbinin ismiyle oku» ifadesinin mânâsı Rabbinin sana Kur'an'dan indirdiğini Rabbinin ismiyle açarak oku. Yani besmeleyi her surenin başında zikretmek suretiyle oku.

*«İnsan»*dan maksat Ademoğludur. *«Alak»* kan pıhtılarıdır. Tekili *«alakat»*dır. Alaka katılaşmış kan demektir. *«Alak»* kelimesinin çoğul olarak gelmesi insandan cemi mânâsının kastedilmiş olmasındandır. Sadece *«İnsanı alaktan yarattı»* denmiş ve diğer mahlûkat zikredilmemiştir. Bununla insan tazim edilmek istenmiştir.

Üçüncü ayetin başındaki emir, *«Oku»*, ilk ayetin başındaki *«Oku»*nun tekididir. Ve kelâm orada biter. *«Senin Rabbin Kerimdir»* cümlesi müste'nifedir. Kelbi *«Senin Rabbin kulların cehaletini affedicidir, halimdir. Onları hemen cezaya çarptırmaz»* şeklinde tefsir etmiştir. Fakat birinci tefsir mânâya daha uygundur. Çünkü daha önce Cenab-ı Hak'kın nimetleri zikredilmiş ve onunla keremine delil getirilmiştir.

*«Kalemle öğretilen»*in hak ve sahih olduğu muhakkaktır. Yani insana kalemle yazmayı öğretti. Said, Katade'den rivayet ediyor: *«Kalem Allah'tan gelen büyük bir nimettir. Eğer kalem olmasaydı, herhangi bir din daimi kalmazdı. Herhangi bir maîşet muvaffak olmazdı. Bu, Allah'ın kereminin kemaline delâlet eder. Allah kullarına bilmediğini öğretti. Onları cehalet karanlığından ilim nuruna çıkardı.»*

Cenab-ı Hak kitabet ilminin faziletine dikkati çekti. Çünkü orada büyük menfaatlar vardır. Bunun hikmetini ancak Allah bilir. Eğer kitabet ilmi olmasaydı ilimler tedvin edilmez, hikmetler kaydedilmezdi. Geçmiş milletlerin haberleri ve sözleri zaptedilmezdi. Allah'ın indirdiği kitaplar da zaptedilemezdi. Bütün bunlar ancak kitabetle (yazmakla) olur. Eğer kitabet olmasaydı dinin de dünyanın da emri mustakim olmazdı. Kaleme *«kalem»* denilmesi, onun zaman zaman kesilmesindendir. Yani ucu çıkarılır. Veya burada eskiden kamıştan yapılan kalemler tabiri kullanılmıştır.

Abdullah bin Ömer'den şöyle rivayet ediliyor: *«Ey Allah'ın Rasûl-ü, senden dinlediğim hadisleri yazayım mı?»* diye sorunca Rasûl-ü Ekrem: *«Evet, yaz! Çünkü Allah kalemle öğretmiştir»* dedi.

Mücahid, Ebu Amr'dan rivayet ediyor: *«Allah dört şeyi eliyle yaptı. Sonra diğer canlılara «Ol» dedi; onlar da oldular. Eliyle yaptıkları: Kalem, Arş, Adn Ceneti ve Adem'dir».*

«Kalemle öğretti» ibaresi hakkında da üç görüş vardır:

1 — Hz. Adem'dir. Çünkü ilk yazan odur. (Kâb'ul-Ahbar)
2 — Hz. İdris'dir. Çünkü ilk hattı yazan odur. (Dahhak)
3 — Kalemle yazan herkes buna dahildir. Çünkü böyle bir kimse ancak Allah'ın talimiyle bilmiş olur.

Ebu Hureyre, *«Cenab-ı Hak'kın ilk halkettiği kalemdir. Allah*

kaleme 'yaz' dedi. O da Kıyamet'e kadar olacak her şeyi yazdı. O, Allah'ın katında, Arş'ın üstünde zikir içindedir» dedi.

Alimler *«Kalemler aslında üç tanedir. İlk kalem Allah'ın eliyle yaptığı ve yazmayı kendisine emrettiği kalemdir. İkinci kalem, meleklerin kalemidir. Allah onları meleklerin eline vermiştir. Onunla kaderleri, kainatta olan hadiseleri ve amelleri yazarlar. Üçüncü kalem insanların kalemleridir. Allah bu kalemleri insanların emrine vermiştir. Onlar kelâmlarını o kalemle yazıyorlar, ihtiyaçlarını onunla görüyorlar. Yazıda çok faziletler vardır. Yazmak beyanın bir parçasıdır. Beyan da betahsis insanlara verilen lütuftur»* demişlerdir. Yine Alimler: *«Araplar yazıyı bilmek hususunda herkesten daha gerideydiler. Yazıyı Araplar içinde en az bilen de Rasûl-ü Ekrem'dir. Mucizesinin daha sabit olmasında etkili olsun diye yazı onun ilminden uzaklaştırılmıştı»* derler.

Beşinci ayetteki insan'dan maksat Hz. Adem'dir. Onun bilmedikleri'nden maksat eşyanın isimleridir. Allah ona her eşyanın ismini bildirmiştir. Çünkü Cenab-ı Hak, Bakara Suresi'nde *«Adem'e bütün isimleri öğretti»* buyuruyor. Allah bütün eşyanın lûgattaki ismini Hz. Adem'e öğretmiştir. Hz. Adem de Allah'ın öğrettiklerini meleklere zikretti. Böylece de Adem'in meleklere üstünlüğü ortaya çıktı. Kadri belirdi, peygamberliği sabit oldu. Allah'ın melekleri üzerinde hücceti kâim oldu, melekler de emri hemen yerine getirdiler.

Bazıları *«Beşinci ayetteki insandan maksat Rasûl-ü Ekrem'dir»* diyor. Çünkü Cenab-ı Hak *«Senin bilmediğini sana öğretti»* (Nisa: 23) buyurmuştur. İşte bu tefsire binaen *«sana öğretti»* ifadesinden kastedilenin hepsi gelecektedir. Çünkü bu ilk inen surelerdir.

Bazıları da *«İnsan lâfzı ammdır. Zira Cenab-ı Hak «Allah sizi*

annelerinizin karnından çıkarırken siz hiçbir şey bilmiyordunuz» buyurmuştur» (Nahl: 78), demişlerdir.

Altıncı ayetten surenin sonuna kadar ki bölüm Ebu Cehil hakkında nazil olmuştur. Bazıları da *«Surenin tamamı Ebu Cehil hakkında nazil olmuştur».* demiştir. Ebu Cehil, Rasûl-ü Ekrem'i namaz kılmaktan nehyediyordu. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Peygamberine, *«Mescidde namaz kıl ve Rabbinin ismiyle oku»* buyurmuştur. Bu yoruma göre sure ilk inen sure değildir. Mümkündür ki surenin ilk beş ayeti ilk inen ayetlerdendir, sonra diğer kısım Ebu Cehil hakkında nazil oldu ve Rasûlullah'a da o kısmı ilk beş ayete ekleme emri verildi. Zira surenin telifi Allah'tan gelen bir emirle olur. Mesela Bakara Suresi'nin 181. ayeti Allah Teâlâ'nın en son indirdiği ayettir. Sonra o ayet ondan uzun zaman önce inen bir ayetin yanına getirilmiştir.

«Kella» kelimesi hak mânâsını ifade eder. *«Yetğa»* fiili tuğyan kökünden gelir ve isyanda haddi aşmak demektir. *«Çünkü o nefsini zengin gördü».* Yani mal ve servet sahibi olduğunu gördü. Ebu Salih'in İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre bu ayet nazil olduğu zaman müşrikler bunu işitince Ebu Cehil Rasûl-ü Ekrem'e gele- *«Ey Muhammed! İddia ediyorsun ki zengin olan bir kimse tuğyan eder. O halde bize Mekke'nin dağlarını altın kıl. Olur ki biz onları alır ve tuğyan ederiz, dinlerimizi bırakır, senin dinine tabi oluruz»* dedi.

(Ravi diyor ki:) Cebrail, Rasûl-ü Ekrem'e gelerek: *«Ey Muhammed! Beni bu hususta muhayyer bırak. Eğer dilerlerse biz onlara irade ettiğimizi tatbik ederiz. Eğer müslüman olmazlarsa biz Ashab-ı Maide'ye getirdiğimizi onların başına getiririz»* dedi. Rasûl-ü Ekrem kavminin bunu kabul etmeyeceğini biliyordu. Böylece onlardan baki kalmasını sağlamak için onlardan vazgeçti.

Sekizinci ayetteki *«Er-Ruc'a»* kelimesi masdardır. Bu ayet hu-

dudu aşan o tağı için bir tehdiddir. Tuğyan neticesinden onu uyarmaktadır.

Buradaki hitap, bazı rivayetlere göre, insanadır. Tehdidde şiddet göstermek için Cenab-ı Hak gaibten hitaba geçmiştir. Hitap Rasûl-ü Ekrem'e de olabilir. Yine tağı bununla tehdit edilmiş olur ve en belirgini de umulur ki budur. Tabii bu da daha önceki hitaplara nazaran böyledir. Yani ölümle ve haşre gelmekle hepsinin dönüşü Rabbinedir, başkasına değildir. Ne istiklalen başkasına dönüş yapabilirler ne de iştiraken. İşte o zaman tuğyanın neticesini göreceksiniz!

Dokuzuncu ayette *«nehyeden kişi»* Ebu Cehil'dir. Onuncu ayetteki *«Abd»* (kul) kelimesinden maksat da Rasûl-ü Ekrem'dir. Çünkü Ebu Cehil demişti ki: *«Eğer Muhammed'in namaz kıldığını görürsem kesinlikle onun boynuna basarım»*. (Hadisi Ebu Hüreyre rivayet ediyor). İşte Allah bu ayeti Ebu Cehl'in durumundan hayretle indirmiştir.

Onun durumu hayret vericiydi. Çünkü kibir ve inad onu Allah'ın kullarından birini Allah'a secde etmekten menetmeye sevkediyordu. Ve o inanıyordu ki, namaz kılanın kendisine itaat etmesi gerekir. Halbuki o ne yaratıcıdır, ne de razık. Nasıl kendisi için böyle bir şeyi caiz görür? Halik ve razık olana taattan nasıl yüz çevirir?

11. ayetin başındaki hitap hususunda değişik görüşler vardır. Mesela Kurtubi, *«Hitab Ebu Cehil'edir»* diyor. Yani ey Ebu Cehil! Haber ver, eğer Muhammed hidayet üzerinde ise veya takvayı emrediyorsa onu takvadan nehyeden, onun hidayet üzere olmasına mani olmaya kalkışan bir kişi helâk olmaz mı?

Bazıları da *«Bu hitap Rasûl-ü Ekrem'edir»* demişlerdir Yani ey Muhammed! Haber ver, eğer o tağı hidayet üzerinde olsa veya

takvayı emretse (ıslah eden bir ahlâkla ahlaklanır ve Allah'ın takvasına insanları çağırırsa), küfürden ve taati menetmekten onun için daha hayırlı olmaz mı? Küfür onun elinden büyük mertebeleri kaçırtıp, onu cehennemin en alt derekelerine koymuyor mu?

Onüçüncü ayetin başındaki hitap da böyledir. Merağı ve Şeyh Abduh, «*Muhatap burada Ebu Cehil'dir*» diyorlar. Alusi, «*Buradaki hitap tüm ayetlerde bir grubun tercihine binaen bu hitaba elverişli olan herkesedir*» diyor. Bazıları da «*Burada hitap insanadır*» demiştir.

Beyzavi, «*Denildi ki ikinci hitap Ebu Cehil'edir...*» demek suretiyle hitabın Ebu Cehil'e olmasının zayıf olduğunu ortaya koyuyor. Devamla Beyzavi şunları söylüyor: «*Çünkü Cenab-ı Hak iki hasmı huzuruna alıp, bazan biriyle bazan da ötekiyle konuşan bir hakim gibidir. Sanki Cenab-ı Hak burada şöyle demektedir: «Ey kâfir Ebu Cehil! Eğer onun namazı hidayet, duası Allah'a olursa, takvayı emrederse, haber ver, sen yine de mi ona mani olmaya çalışacaksın?»*

14. ayet; «*Azap Ebu Cehil'e olsun. Ebu Cehil Allah'ın gördüğünü bilmez mi? Onun yaptığını bildiğini bilmez mi?*» demektir. Bu istifham tevbih için mi, takrir için midir? Bazıları, ikinci ve üçüncü «*Eraeyte*» birinci «*Eraeyte*»nin bedeli olduğunu söylemiştir

«*Lenesfe'an*» kelimesinin mânâsı andolsun, biz onun perçemini yakalarız, onu zelil ederiz demektir. Bazıları «*Biz Kıyamet Günü'nde onu yakasından tutar, başını ayaklarıyla beraber bağlar, onu kütük haline getirip cehenneme atarız demektir*» demiştir. Nitekim Rahman Suresi'nin 41. ayetinde «*Mücrimler simalarından tanınır da alnının saçlarından ve ayaklarından yakalanırlar*» denilmiştir.

Ayet her ne kadar Ebu Cehil hakkında gelmişse de bütün in-

sanlar için bir mevizedir. Hayr işlerine mani olanlar için bir tehdiddir.

Lügat ehli *«Nesfean fiili sefaa' kökünden gelir. O da şiddetli bir şekilde çekmek demektir»* derler.

«Nasiye», başın önündeki saçlardır; yani perçem. Bazen *«nasiya»* insanın tümü için kullanılır. Mesela bir insanın zatına işaret ederek *«Bu mübarek bir nasiyedir»* denilir. Arapların adeti üzerine nasiye'nin zikri özellikle zelil ve rezil edilmesi istenen bir kişi için kullanılır. Muberrid, *«Sefi şiddetle çekmektir»* der. Yani biz insanın nasiyesinden, perçeminden tutup onu şiddetle ateşe doğru çekeceğiz. Ebu Cehil'in nasiyesini yani kendisini, (o sözünde yalancı, fiilinde hata içindedir) cezalandırırız. *«Nasiye»*yi yalancılık ve yanlışlıkla vasıflandırması tıpkı yüzlerin nazarla vasıflandırılması gibidir. Mesela Cenab-ı Hak *«Rabbine nazırdır»* (Kıyamet: 22) buyurmuştur. Bazıları *«O nasiyenin sahibi yalancıdır, yanlıştır»* şeklinde ayeti tevil ediyorlar.

«Onun gündüzü oruçludur»; yani gündüz oruç tutar. *«Onun gecesi kaimdir (ibadetlidir)»*, yani o gecesinde kaimdir!

«O adamlarını çağırsın, biz de zebanileri çağırırız». Nadiye' den maksat meclisinin ehli ve aşiretidir. Yani o aşiretinden, meclisinin ehlinden yardım istesin. Biz de şedid ve galiz olan meleklerden, zebanilerden yardım isteriz.

Katade der ki: *«Zebaniler, Arapçada emniyet teşkilatıdır. Zira def'i mânâsına olan zebn kökünden alınmıştır»*. Onlara zebani denilmesi, elleriyle çalıştıkları gibi ayaklarıyla da çalışmalarındandır. (Ebu Leys Semerkandi). Ve Ebu Leys diyor ki: *«Rivayet edilmiştir ki Rasûl-ü Ekrem bu sureyi okuduğunda «Andolsun biz nasiyeyi cezalandırırız» cümlesine gelince, Ebu Cehil: «Ben kavmimi çağıracağım ki senin Rabbini benim perçemime yapışmaktan menetsinler»* dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak *«O kavmini çağırsın,*

biz de zebanileri çağırırız» buyurdu. Ebu Cehil zebaniler zikredildiği zaman korkuyla oradan döndü. Ebu Cehil'e *«Sen ondan korktun mu?»* diye sordular. *«Hayır, ben ondan korkmadım. Beni zebanilerle tehdid eden bir binici gördüm. Ben zebaninin ne olduğunu bilmiyordum. O binici bana yönelince beni yemesinden korktum»* dedi.

Bazı müfessirler, *«Zebani yaradılış bakımından meleklerin en korkunçları, en şiddetlileridir. Yani kuvveti ve şiddeti çok olan bir kimseye Araplar zebani derler»* demişlerdir.

İkrime, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: Ebu Cehil, Hz. Peygamber'in yanından geçerken, Hz. Peygamber, Makamı İbrahim'in yanında namaz kılıyordu. Ebu Cehil: *«Ey Muhammed! Bu namazı kılma, demedim mi sana?»* dedi. Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem ona karşı katı davrandı. Ebu Cehil: *«Ey Muhammed, beni ne ile tehdid ediyorsun? Allah'a yemin olsun, ben vâdi ehlinin, meclis bakımından en çoğuyum. (Mekkelilerin hepsinden benim meclisim daha fazladır)»* dedi. O zaman Cenab-ı Hak *«O, adamlarını çağırsın, biz de zebanileri çağırırız»* ayetini indirdi.

İbn Abbas der ki *«Allah'a yemin ederim, eğer Ebu Cehil adamlarını çağırsaydı, azap zebanileri hemen o saatte onu yakalarlardı»* Hadisi Tirmizi bu mânâ ile rivayet etmiş, *«Hasan, garib, sahih»* demiştir. *«Nadi»* Arap kelamında sohbet edilen meclis demektir. Yani orada toplanarak sohbet ederlerdi.

19. ayetin başındaki *«Kella»* red harfidir. Yani durum hiç de Ebu Cehl'in zannettiği gibi değildir! *«Sen ona itaat etme»*, yani namazı terketmek hususunda seni çağırdığında ona itaat etme. Secdeyi ve namazı Allah için yap, taat ve ibadet ile Allah'a yaklaş.

Bazı müfessirlere göre ayetin mânâsı, sen secde ettiğin zaman dua ile Allah'a yaklaş demektir.

Ata, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet ediyor; Allah'ın Rasûl-ü buyurdu: *«Kulun Rabbine en yakın olduğu ve Rabbinin yanında en sevimli olduğu zaman, alnı yerde, Allah'a secde ettiği andır».* Alimler, *«Bunun böyle olmasının nedeni, zilletin en doruk noktası olmasındandır. Allah için izzetin gayesidir. İzzet Allah'ındır. O izzet ki onun miktarı yoktur. Sen ne kadar onun sıfatından uzaklaşırsan, O'nun cennetine yaklaşırsın, onun komşuluğuna yakın olursun»* demişlerdir.

Rasûl-ü Ekrem sahih bir hadiste şöyle buyurmuştur: *«Rükua gelince, orada Rabbi tazim edin. (Subhane rabbiyelazim, deyin). Secdeye gelince orada var kuvvetinizle duaya sarılın. Çünkü orası duanın kabul olmasına en elverişli yerdir».* Bazıları Ey Muhammed! Namaz kıldığın halde secde et. Ey Ebu Cehil sen de ateşe yaklaş, şeklinde ayeti yorumlamıştır.

«Secde et» ayeti s-c-d kökünden geliyor. Namazdaki secde gibi secdenin mânâsı burada muhtemel olduğu gibi, bu surede tilavet secdesi olması da muhtemeldir. İbn Arabi *«Zahir şudur ki bu namaz secdesidir.»* Çünkü Cenab-ı Hak, *«Haber ver bana o kimseyi ki namaz kılan bir kulu menediyor»* buyurmuştur ve bu ayet *«Ona itaat etme, secde et, yaklaş» hükmüne kadar gelir»* demiştir. Eğer Sahih-i Müslim rivayetinde Ebu Hüreyre'den gelen, *«Rasûlullah ile beraber İnşikak Suresi'nde ve Alak Suresi'nde iki secde yaptım»* sözü olmasaydı bu, secdenin tilavet secdesi olmasında delil olurdu.

İbn Vehb, Hammad bin Zeyd'den, O da Asım bin Berbere'den O da Zirr İbn Hubeyş'ten, Oda Hz. Ali'den şöyle rivayet ediyor: *«Secdelerin azaimi dörttür: Elif lam mim, tenzilu minerrahmanırrahim, Necm ve Alak».*

İbn Arabi, *«Eğer bu hadis sıhhatli ise kişiye haccın ikinci secdesi her ne kadar rükû ile beraberse de lazım gelir»*, diyor. Yani

onun mânâsı şu olur: Rükuun yerine rüku, secdenin yerine de secde edin!

İbn Nafi ve Mutarrif, derler ki: *«Malik bu surenin sonunda secde ederdi. «İbn Vehb de bu secdeyi azaimden görürdü.»*

ALAK SURESİ'NİN SONU

KADR SÛRESİ

Sûre: 97

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 5 ayettir.

Ebu Hayyan, «*Ekserin kavline göre bu sure Medenîdir*» der. Maverdi tam aksini zikrediyor. Vahidi, «*Bu, Medine'de ilk inen suredir*» der. Suyuti, İtkan'da, «*Bunun hakkında iki görüş vardır. Ekseriyete göre Mekki'dir*» diyor. Medenî olduğuna dair Tirmizi' nin Hz. Hasan'dan rivayet ettiği bir hadis nakledilmektedir. Ancak Celâleddin Suyuti, «*Bu hadis, El Muzeni'nin ifade ettiği gibi münkerdir*» demiştir.

Ayetleri Mekke ve Şam sayımına göre 6, diğer sayımlara göre 5'tir. Kelimeleri 30, harfleri 112'dir.

Muhammed bin Nasr'ın Enes'ten merfu olarak rivayet ettiği bir hadiste «*Bu sure Kur'an'ın dörtte birine denktir*» denilmektedir. Şafiilerden birçok kimse bu surenin abdestten sonra okunmasının sünnet olduğunu söylemiştir. Şafii imamlarından bazıları «*Üç defa okunacaktır*» demişlerdir.

Kadr Suresi'nin Alak suresiyle olan münasebeti şudur: Kadr Suresi adeta Alak'ta emredilen Kur'an okumanın nedenidir. Sanki şöyle denilmiştir: «*Kur'an'ı oku. Çünkü Kur'an'ın kadri yücedir, şanı âlidir*».

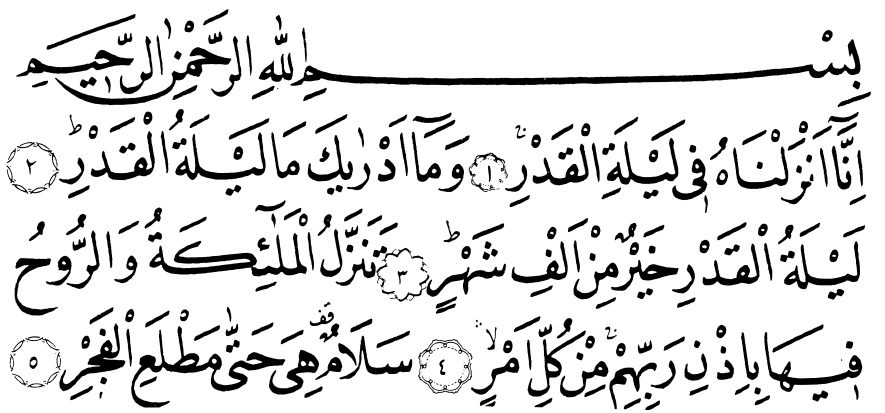

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Kuşkusuz ki biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik.

2 — (Ey Rasûlüm!) Kadir Gecesi'nin ne olduğunu sana ne bildirdi?

3 — Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır.

4 — O gece melekler ve ruh (Cebrail), Rablerinin izniyle herbir iş için inerler.

5 — Fecrin çıkışına kadar o bir esenliktir!

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

1-5) ***«Kuşkusuz ki biz onu (Kur'an'ı)...»***

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Biz onu Kadr Gecesi'nde indirdik» cümlesindeki *«onu»* zamiri cumhur'a göre Kur'an'a racidir. İmam *«Bu hususta müfessirlerin icmaı vardır»* diye iddia etmiştir. İmam, sanki bu zamir Ceb-

rail'e veya başka yere gidiyor diyenlerin sözlerini zayıf bulduğundan dolayı onları yok kabul etmiştir. Denildiğine göre, Kur'an bahsi daha önce geçmediği halde gaib zamiriyle ona işaret edilmesi tazim içindir. Çünkü böyle bir işaret, Kur'an'ın, şânının yüceliğinden dolayı sanki herkesin yanında hazır olduğunu ve bu zamirin onun için ona raci kılındığını hissettirir Binaenaleyh Kur'an böylece zikredilenin kuvvetindedir.

Kur'an'ın indirilmesinin azamet nun'una iki defa isnad edilmesinde ve cümlenin tekidinde de bu durum vardır. Zemahşeri cümlenin, «*İnzal ancak Allah'a mahsustur*» mânâsını ifade ettiğini söyler. Kur'an'ın Kadir Gecesi'ndeki inzalinden maksat, hepsinin def'aten Levhi Mahfuz'dan yeryüzüne en yakın olan göğe inzal edilmesidir. İbn Abbas'tan gelen sahih bir hadiste, «*Kur'an Kadr gecesinde tek cümle olarak tamamen semai dünyaya indirilmiştir. O yıldızların yerindeydi. Allah onu peygamberine bir kısmını diğer kısmından sonra (taksim taksim) indirmiştir*» denilmektedir.

Bir rivayette «*Sonra yirmi senede indirildi*» denilmiştir. Başka bir rivayette, «*Kur'an def'aten Levhi Mahfuz'dan indirildi. Semai Dünyadaki Beytulizzet'e kondu, Cebrail oradan kulların kelamlarına, amellerine cevap olsun diye, taksit taksit Hz. Muhammed'e getirdi*» denilmiştir.

Onların yirmi senede indirildiğini söylemeleri kendilerinin görüşüdür. Ve en meşhuru da yirmi üç senede indirilmiş olmasıdır. Başka bir rivayette de yirmi beş senede indirildiği söylenmiştir. Bu ihtilâf Rasûl-ü Ekrem'in peygamberlikten sonra Mekke'de ne kadar zaman kaldığı hususunda ihtilaftan neşet ediyor.

Şabi, «*Biz Kur'an'ı Kadir Gecesi'nde indirdik*» *ifadesinden maksat, « o gecede indirilmesine başladık» demektir*» diyor. Meşhur olan görüşe göre Kur'an'ın ilk inen ayeti Alak Suresi'nin ilk beş ayetidir ve bunlar da Hira Dağı'nda, gündüz inmiştir. El-Bahr'

da, *«Meleğin Hira Dağı'ndaki mağaraya girmesinin Ramazanın son on gününde olduğu tesbit edilmiştir»* denilir. Eğer bu doğru ise geceleyin oraya gelmiş demek olur. Aksi takdirde Şabi'nin görüşü doğru olmaz. Ancak Şabi, *«Levhi Mahfuz'dan semai dünyaya inmesi Kadir Gecesi'nde başlamıştır»*, mânâsını kastederse olur.

Bazıları *«Kur'an semai dünyaya yirmi (veya yirmiüç veya yirmibeş) Kadr gecesinde nazil olmuştur»* demektedir. Her Kadr Gecesi'nde Cenab-ı Hak onu tüm seneye taksim ederek indirir.

Bu söz İmam Fahreddin Razi tarafından ihtimalen nakledilmiştir. Kurtubi naklediyor: *«İbn Kesir'e göre bu söze itimad edilmez»*. İtimad edilir olan sıhhatli söz, İbn Hacer'in Buhari şerhindeki sözüdür: *«O Levhi Mahfuz'dan tüm olarak Semai Dünyadaki Beytulizzet'e indi»*.

İbn Hacer, bunun üzerinde icma olduğunu söyler. Cenab-ı Hak burada *«Kadir Gecesi'nde onu indirdik»* diyor. Duhan Suresi'nin başında *«Ha mim, Kitab üzerine yemin olsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik»* diyor. Bakara Suresi'nde, *«O ramazan ayı ki Kur'an o ayda indirilmiştir»* buyurulmaktadır. Şa'bi'ye göre, «Biz *Kur'an'ı indirdik. Kur'an onda indirildi»*, ibarelerinden maksat Kur'an'ın indirilmesi o gece (veya o ay) başladı demektir. Çünkü Kur'an, Bütün Kur'an'a denildiği gibi Kur'an'ın az da olsa bir parçası da Kur'an'dır. Kur'an'ın bütün parçalarına Kur'an ve Kitap denir. Öyleyse bu suredeki *«Enzelnahu»* tabirindeki zamir Kur'an'a racidir. Tıpkı Duhan Suresi'ndeki *«Enzelnahu»* kelimesindeki zamirin Kitab-ı Mubin'e raci oluşu gibi.

Kur'an'ın inişinden maksat, onun bir kısmını onda indirdik demektir. İşte bu Bakara Suresi'nin *«O ramazan ayı ki Kur'an o ayda indirilmiştir»* ayetinde kastedilmektedir. Yani orada Kur'an'ın indirilmesine başlanmıştır. Yani Kur'an'dan ilk inen ayetler Ramazan ayında inmiştir.

Duhan ayetinde ve bu ayette Cenab-ı Hak'kın Kur'an'ı gündüz değil, geceleyin indirdiği belirtilmektedir. Burada Kur'an'ın indiği geceye *«Kadr Gecesi»* denilmiştir. Duhan Suresi'nde ise *«Mübarek gece»* denilmiştir. Duhan Suresi'nde indirilişin sebebi de ayrıca açıklanmıştır: *«Muhakkak ki biz uyarıcıyız»*. Yani biz insanı tabiatiyle mümtaz bir nevi olarak, fıtratıyla diğer canlılardan ayrı olarak, talim-i irşada tabiatıyla muhtaç olarak yarattığımızdan beri ona zaman zaman Hz. Peygamber'in diliyle uyarılar göndermeyi de ihmal etmemekteyiz.

Bazılarına göre ayetin mânâsı; *«Biz Kur'an'ı Kadr Gecesi'nin fazileti hakkında veya onun şanında indirdik»* demektir. Tıpkı Hz. Ömer'in *«Sözümden korktum ki hakkında bir Kur'an inecek»* sözünde olduğu gibi: Yani hakkında Kur'an (ayet) inecek. Veya Hz. Aişe'nin *«Ben hakkımda Kur'an (ayet) inecek dereceden daha düşük seviyedeyim»* sözü gibi.

Bazıları, *«Fi harf-ı ceri ayette sebebiyet içindir»* demişlerdir. Yani biz onu Kadr Gecesi sebebiyle indirdik! Fakat bu mânâ şayanı itimad değildir. Kur'an'ı indirmekten maksat gayb âleminden şehadet âlemine çıkarmak demektir. Veya sefir olan melekler katında onu ispat etmektir.

Bu gece hakkında ihtilaf edilmiştir. Bazıları *«Bu gece gündemden kaldırılmıştır ve bu hususta bir hadis vardır»* demişlerdir. Fakat bu görüş, Kirmani'nin de ifade buyurduğu gibi yanlıştır. Zira hadisenin sonu bunu reddetmektedir. Maksat bu gecenin burada tayin edilmesinin kaldırılmasıdır.

İkrime, *«Bu, Şabanın 15. gecesidir»* der. Fakat İkrime'nin bu sözü şazz ve garibtir. Nitekim Tuhfet'ul-Muhtaç'ta İbn Hacer böyle söylemiştir.

Kadir Suresi'ndeki ayetler ile Bakara Suresi'ndeki *«Ramazan ayında Kur'an indirildi»* cümlesi bu görüşü reddetmektedir.

İbn Mesud, *«Kadr Gecesi senenin bütün gecelerinde gezmektedir. Her sene bir gecede olur»* demiş ve Nevevi bu görüşü mezhebinden iki kimseye de nisbet etmiştir. O iki alim, onun (Kadir Gecesi'nin) ramazan ayında olduğunda ittifak etmişlerdir.

Ebu Rezin, *«Ramazan'ın ilk gecesidir»* derken, Hasan Basri *«Onyedinci gecesidir»* demiştir. Çünkü Bedr Hadisesi onun sabahında olmuştur.

Enes, merfuan, *«Ondokuzuncu gecedir»* diyor. İshak *«Yirmibirinci gecedir»* demiştir. Nitekim Sahihayn'da Ebu Said el- Hudri'den şu hadis nakledilir: *«Hz. Peygamber; bana bu gece (Kadr Gecesi) gösterildi, sonra unuttum. Kendini gördüm ki O, Kadr Gecesinin sabahında su ile çamur üzerinde secde ediyordu.»*

Ebu Said, *«O gece yağmur yağdı. Mescid ıslandı. Rasûlullah'ın iki gözü arasında, mübarek alnında ve burnunda su ile çamurun eserini 21. gecenin sabahında gördüm»* diyor. Müslim'de *«Yirmiüçüncü gecenin sabahında»* kaydı vardır. İşte bundan dolayı İmam Şafii, Kadr Gecesi'nin yirmibir veya yirmiikinci gece olduğuna meyletmiştir.

Ahmed ve Müslim, Abdullah bin Leys'ten şöyle rivayet eder. Bu zâta Kadir Gecesi soruldu. Dedi ki: *«Ben Rasûlullah'tan dinledim, «o geceyi şu gecede arayınız» dedi ve o gece de Ramazan'ın yirmiüçüncü gecesiydi».*

Ahmed, Ebu Davud ve İbn Cerir, Hz. Bilâl'dan şöyle rivayet ediyorlar: *«Rasûl-ü Ekrem buyurdu: Kadr Gecesi Ramazan'ın ondördüncü gecesidir».*

İtkan'da, *«O gece Kur'an'ın indiği gecedir»* kaydı vardır.

İbn Ebi Şeybe, Ebu Zer'den şöyle rivayet ediyor. Ebuzer'den Kadr Gecesi soruldu. Dedi ki: *«Hz. Ömer, Hüzeyfe ve sahabiler*

den bir grup o gecenin yirmiyedinci gece olduğundan şüphe etmiyorlardı».

İbn Nasr ve İbn Cerir, Muaviye'den Allah Rasûlü'nün şöyle buyurduğunu rivayet ediyorlar: *«Kadr Gecesi'ni Ramazan'ın son gecelerinde arayınız».*

İmam Ahmed'in Ebu Hüreyre'den merfu olarak yaptığı rivayet *«O en son gecedir»* şeklindedir. Bazıları *«O Ramazan'ın ortanca on günündedir. Orada duruyordur»* derlerken, bazıları *«Ramazan'ın tek gecelerinde»*, bazıları da *«çift gecelerinde»* olduğunu söylemiştir.

Ahmed, Buhari, Müslim ve Tirmizi, Hz. Aişe'den şöyle rivayet ediyorlar: Allah'ın Rasûlü *«Kadr Gecesi'ni Ramazan'ın son on gecesinin teklerinde arayınız»* buyurmuştur.

İmam Ahmed'in ve cemaanın Ubbade bin Samit'ten merfu olarak rivayet ettikleri bir hadiste, İbn Cerir ve başkalarının Cabir bin Semurre'den ve Abdullah bin Cabir'den rivayet ettikleri iki hadiste de böyle bir hüküm vardır. Bu hususa delâlet eden sıhhatli haberler pek çoktur.

Hülasa olarak deriz ki: Bu gece hakkında değişik görüşler vardır. Ancak çoğunluk bu gecenin ramazanın son on gününde olduğunda ittifak etmişlerdir. Çünkü bu hususta sıhhatli hadisler çoktur. Çoğu da bu son on günün teklerinde olduğunu söylemektedir. Çoğu da o tek günlerin, gecelerin yedinci gecesi yani 27. gece olduğunu söylemişlerdir. İbn Abbas'tan gelen bazı haberler bunu açıkça belirtmektedirler. Bazılarında da yedi'nin şanının yüceliğine dalâlet vardır, demişlerdir: Yedi tam bir sayıdır. Çünkü gökler yedi, yer yedi, günler yedidir. Cemreler yedidir, taş yedi kez atılır. Tavaf yedidir. Secde yedi aza üzerinde olur. Bir de 27. gece, bedenin zayıf olduğu ve ecrin de orada çok olduğu bir gecedir.

Bu gecede tasfiye çok olduğundan dolayı nefis tecelliyata daha hazırlıklıdır. Onu teklerde aramak daha ümidlidir. Çünkü bu hususta hadisler vardır. Üstelik Allah tektir, teki sever.

Bazı haberlerde Kadir Gecesi'nin alâmetleri zikredilmektedir. Mesela İmam Ahmed, Ubbade bin Samit'ten rivayet ettiği bir hadiste: *«Kadir Gecesi'nin emareleri vardır. O gece açık bir gecedir. Safidir, sakindir. Hararet ve soğuğu yoktur. Sanki orada doğmuş bir ay görünmektedir. O gece sabaha kadar, şeytanlara yıldız atılır»* buyurulmuştur. Bunun benzerini İbn Cerir, Tefsir'inde, İbn Merduveyh de Cabir bin Abdullah'tan merfu olarak rivayet etmişlerdir. Eğer bu haber sahih ise belli bir Ramazan ayının Kadr'ine hamledilmiştir. Zira bu her Kadr Gecesi'nde böyle olmaz.

Kadr Gecesi'nin gizlenmesindeki hikmet, onu arayanın o gecede veya başka gecelerde ona tesadüf etmek için var kuvvetiyle ibadete dalması içindir. Mesela kişi ramazanın bütün gecelerini ihya eder Nitekim selefi salihin böyle yaparlardı.

Kadir Gecesi'nin mânâsı *«takdir gecesi»* demektir. Ona bu ismin verilmesinin sebebi şudur: İbn Abbas ve başkalarından gelen rivayetlere göre, o gecede takdir yapılır. O senede, gelecek olan yağmur, rızık, diriltme, öldürme gibi bütün işler hükme bağlanır. Bundan maksat Allah'ın takdirini meleklere izhar etmesidir. Onlar da kainat hadiselerini idare eden memurlardır. Aksi takdirde bunun ve bütün eşyanın takdiri, yerlerin ve göklerin yaratılmasından öncedir ve ezelîdir.

Bazı alimler, *«Kadir Gecesi'nde takdir olması müşküldür. Çünkü çoğu alimlere göre, bu gece Şaban'ın yarı gecesidir. Allah Teâlâ, «Hamim, apaçık Kitab'a yemin olsun ki biz onu muhakkak ki kutlu bir gecede indirdik. Doğrusu biz korkutup insanları uyaranlarız. Herbir hikmetli iş (katımızdan bir ferman ile) o gecede hükmolunur. Rabbinden bir rahmet ve nimet olmak üzere biz*

muhakkak peygamberler göndericileriz. Doğrusu o Allah tamamıyla işitendir, hakkıyla bilendir» (Duhan 1-6) buyurmuştur» demektedirler.

Cevap olarak burada üç şey bahis konusu edilmektedir. Birincisi emirlerin takdiri, yani miktarlarının tayini ve vakitleri emredilmektedir. Bu da ezeldedir. İkincisi, o takdirleri meleklere açıklamaktadır. Yani Levhi Mahfuz'da yazılır. Bu, Şaban'ın 15. gecesinde olur. Üçnücüsü, o takdir edilenlerin tesbiti birtakım nüshalarda yapılır ve idare eden meleklere teslim edilir. Mesela rızıklar bitkiler, yağmurların nüshaları Mikâil'e, harp, rüzgâr, asker, zelzeleler, yıldırımların düşmesi, yerin batması, Cebrail'e verilir. Amel nüshaları İsrafil'e verilir. Musibetlerin nüshaları da ölüm meleği olan Azrail'e verilir. İşte bu Kadr gecesinde olur.

Bazıları da *«Kadir Gecesi'nde dinin aziz edilmesine bağlı olarak müslümanlar için büyük yarar sağlayacak olanlar takdir edilir. Şaban'ın 15. gecesinde ise öleceklerin doğacakların isimleri ölüm meleğine teslim edilir»* demişlerdir. Allah hakikati daha iyi bilir.

Zühri, *«Kadir Gecesi'nin mânâsı azamet ve şeref gecesidir»* der. Yani bu isim ona verilmiştir. Çünkü o gecede taatlar işleyen Allah katında kadr ve şeref sahibi olur. Bazıları *«Bu gecede kıymet sahibi bir kitap indirildi, o da kıymet sahibi bir elçi eliyle, kıymet sahibi bir peygambere, kadr sahibi bir ümmete götürülmek üzere. Onun için buna Kadr Gecesi denildi»* demiştir.

Bazıları da *«Bu gecede kıymet sahibi melekler yeryüzüne indiğinden dolayı bu ismi almıştır»* demişlerdir.

Halil bin Ahmed, *«Kadir Gecesi'nin mânâsı daraltma gecesidir»* diyor. Yani *«kadere aleyhi»* maddesinden alınmıştır. Buna daraltma gecesi denilmesinin sebebi o gecede inen melekleri istiab etmekte yeryüzünün daralmasıdır.

Bin aydan daha hayırlı olması ise, ekserin katında ibadet itibarıyladır. Yani oradaki ibadet, içinde Kadir Gecesi olmayan bin aydaki ibadetten daha hayırlıdır. Onun hayriyetinin miktarını ancak Allah bilir. Bu, Cenab-ı Hak'tan bir lütuftur. Bunun nasıl olduğu şeklinde bir itiraz yapılamaz. Çünkü Allah dilediğini dilediğine verebilir. Ve bu, *«Çok ve zor olan her şey üstündür»* kaidesine de ters düşmemektedir. Müslim, Rasul-ü Ekrem'den şöyle rivayet ediyor: Hz. Aişe dedi ki: *«Senin ecrin yorgunluğun nisbetindedir».*

Evet, bu kaideye ters düşmez. Çünkü bu kaide yüzde yüz değil, ağlebiyet itibariyledir. Şüphe yoktur ki az bir amel, zaman, mekân ve keyfiyet itibarıyla çok amelden üstün olabilir. Mesela cemaatla eda edilen bir namaz, tek başına eda edilenden 25 kat daha sevaplıdır. Bu ezeli üstünlük bazı şeylerde akılla çözülebilirse de bazılarında çözülmez. Mesela Kadir Gecesi'nde çözülmez. Hiç kimse Allah'ı hicr altına alamaz, *«Allah bunu yapamaz»* diyemez. Ve hiç kimse Allah'ın katında olanı da bilemez.

«Bin» kelimesini zikretmenin özelliği nedir? Bazı kimselere göre burada teksir (çokluk) kastedilmektedir. Nitekim Cenab-ı Hak bir ayetinde, *«Onlardan biri bin sene yaşamayı ister»* buyurur. Bu, çok yaşamak ister demektir. Veya İbn'ul-Munzir, İbn Ebi Hatim ve Beyhaki'nin Mücahid'den rivayet ettiğine göre, Allah'ın Rasûlü İsrailoğulları'ndan bir kişiden bahsetti. Kişi silahını kuşanarak Allah yolunda bin ay savaşmıştı. Müslümanlar bu duruma hayret ettiler, amelleri kendilerine az geldi. Cenab-ı Hak bu sureyi o zaman indirdi. (Bkz. Vahidî, Esbab'un-Nüzul, sh: 339-340)

İbn Ebi Hatim, Ali bin Urve'den şöyle rivayet ediyor: Rasûl-ü Ekrem bir gün, İsrailoğulları'ndan Allah'a seksen sene amel edip de hiçbir zaman gözünü açıp kapayıncaya kadar da olsa isyan etmeyen dört kişiden (Eyup, Zekeriya, Haskil bin Acuz ve Nuşa bin

Nun) dan bahsetti .Sahabiler hayret ettiler. Cebrail, Peygamber'e gelerek *«Ey Muhammed! Ümmetin bu kişilerin seksen sene ibadetinden hayret ettiler. Cenab-ı Hak senin üzerine bundan daha hayırlısını indirdi»* dedi ve *«İnna enzelnahu»* Suresi'ni okudu. Sonra Cebrail: *«Bu gece senin ve ümmetinin hayretine mucib olan bu seksen senelik ibadetten daha üstündür»* dedi. Rasûl-ü Ekrem de bununla sevindi.

Deniliyor ki, *«Geçmiş zamanlarda bir kişi Allah'a bin ay ibadet etmese ona abid denilmezdi»*. Onun için Ümmeti Muhammed'e bir gece verildi, eğer bunu ihya ederlerse onlara abid denir ve abidlerden sayılmaya hak kazanmış olurlar.

Ebu Bekir Verrak, *«Süleyman ve Zülkarneyn'in her birinin mülkü (saltanat süresi) beşyüz aydır. Cenab-ı Hak bu geceki ameli, bu geceyi idrak eden için, Süleyman ve Zülkarneyn'in mülkünden daha hayırlı kıldı»* demiştir. Fakat burada düşünmek gerek. Çünkü Zülkarneyn'den maksat birinci İskender ise O, beşyüz aydan fazla hükmetmiştir. Eğer ikinci İskender, (Dara'yı öldüren İskender) kastedilirse, O az bir zaman mülk sahibi olmuştur.

Deniliyor ki, Rasûl-ü Ekrem'e ümmetlerin yaşları gösterildi. Ümmetinin yaşını küçük gördü, *«kısadır»* dedi ve diğer ümmetlere amel yönünden yetişmelerini arzu etti. Cenab-ı Hak bunun üzerine ona Kadr Gecesi'ni verdi ve diğer ümmetlerin bin ayından onu daha hayırlı kıldı. (İmam Malik de bunu El Muvatta'ında zikretmektedir).

«Bin» tabirinin Beni Ümeyye'nin hakimiyetine işaret ettiğine dair bir söz işittim. Kasım bin Fadl'ın ifade ettiğine göre bu hâkimiyet ne bir fazla ne de bir gün eksik tam bin aydır. Nitekim bazıları seksen senedir demişlerdir. Seksen sene takriben bin ay eder, yani seksenüç sene dört aydır. Fakat bu rivayeti Beni Ümeyye'nin Endülüs adasındaki hakimiyetleri nakzetmez. Çünkü o kü-

çücük bir hakimiyetti ve yeryüzünün bazı köşelerinde idi. Arapların vardığı yerlerin en sonuydu. Onun için buradaki emirleri halifelerden sayılmamıştır ve Beni Ümeyye'nin hakimiyeti Mervan' dan itibaren, onun helakinden sonra son bulmuştur.

Kadı Abdulcebbar ayette buna işaret edildiğine dair olan sözlere tanetmiştir. Çünkü Beni Ümeyye'nin günleri mezmum (yerilmiş) günlerdir. Yani çoğu böyledir. Bu takdirde Kadir Gecesi'nin mezmum (yerilmiş) bin geceden daha hayırlı olduğunu söylemek Kadir Gecesi'nin şanına yakışmaz. Şair diyor ki:

«Kılıç asadan daha hayırlıdır, denildiği zaman kılıcın kıymetinin düştüğünü görmüyor musun?»

Kadir Gecesi'nin arkasında gelen günün de aynı sevaba dahil olup-olmadığı konusunda ihtilaf edilmiştir. Şabi *«dahildir»* der. Bazıları, *«Şa'bi'nin görüşü yerinde olabilir. Çünkü gecelerin zikri gündüzleri de kapsamına alır»* demişlerdir. Mesela bir adam iki gece itikaf etmeyi nezrederse ona iki gün iki gece gerekir. Daha birçok alim ise *«hayır, dahil değildir»* demişlerdir. Fakat buna rağmen o geceyi takip eden günde ibadette gayret sarfetmek sünnettir.

Ayetin zahirinden anlaşılıyor ki Kadir Gecesi cuma gecesinden daha üstündür. Fakat buna rağmen mesele ihtilaflıdır. İmamların çoğu, ayetin zahirinden anlaşıldığı için, Kadir Gecesi'ni cuma gecesinden üstün kabul etmişlerdir. Çünkü Cenab-ı Hak o gecede Kur'an'ı indirmiştir. Onu başka gecelerde indirmemiştir. Ayrıca Hz. Peygamber, *«O geceyi arayın»* buyurmuştur.

İbn Abbas der ki: *«Allah'ın size yazmış olduğunu Kadir gecesinde arayın. Zira Allah Kadir Gecesi'ni tefrik ve hüküm gecesi kılmıştır. Üstelik «Orada her hüküm tefrik edilir» buyurmuştur.»*

Ayrıca takdir mânâsına gelen *«Kadir Gecesi»* ismini Cenab-ı Hak ona vermiştir.

Kâb'dan gelen rivayete göre Cenab-ı Hak saatleri yaratmış, onların içinde namaz vakitlerini seçmiştir. Günleri yaratmış, onların içinde cuma gününü, ayları yaratmış, onların içinde Ramazan ayını seçmiştir. Geceleri yaratmış ve onlar içinde Kadir Gecesi'ni seçmiştir. Binaenaleyh Kadir Gecesi en üstün gece ve en üstün aydadır. Rasûl-ü Ekrem insanları Kadir Gecesi'nde amel etmeye teşvik etmiştir. Çünkü *«Kim Kadir Gecesi'ni ibadetle geçirirse, onu da inanarak ve ecrini Allah'tan isteyerek yaparsa, onun geçmiş günahları affolunur»*. Bir rivayete göre *«gelecek günahları affolunur»* buyurulmuştur. Halbuki Rasûl-ü Ekrem, cuma gecesini tek başına ibadet yeri yapmayı ve cuma gününde oruç tutmayı yasaklamıştır. Bir de Cenab-ı Hak Kadir Gecesi'ni diğer geceler içinde gizlemiştir, tayin etmemiştir. Nitekim (İsm-i Azam) en büyük ismini diğer isimleri arasında ve en üstün namazı (ortanca namazı) diğer namazlar arasında gizlediği gibi.

Ebu'l-Hasan el Cezeri, Abdullah Bin Butte, İbn Hafsel, Bermeki gibi birçok Hanbelî alimi cuma gününün daha üstün olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Mukatil, Dahhak'tan O da İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Allah'ın Rasûl-ü buyurdu: Allah cuma gecesi bütün ehli İslâm için af ilân eder»*. İşte bu öyle bir fazilettir ki başka bir geceye bu fazilet verilmemiştir. Bunun benzeri İbn Mesud'dan da rivayet edilmiştir. Rasûl-ü Ekrem buyurdu: *«Hiçbir cuma gecesi yoktur ki Cenab-ı Hak o gece üç defa (rahmet nazarıyla) bakmasın ve Allah'a şirk koşmayan bir kimseyi affetmesin.»*

İbn Hibban, *«Güneş cuma gününden daha üstün olan bir gün üzerinde ne doğar, ne de batar»* buyurmuştur. Bunun için cuma gecesi gecelerin efendisi ve onların en büyüğü ve en üstünüdür. Ayrıca cuma gecesi muayyendir, meşruttur. Orada hass ve amm

hazır bulunurlar. Erkek-kadın, küçük-büyük, gören-görmeyen. Onun bereketi hem dirilere hem de ölülere gider. Kadir Gecesi işe muayyen değildir. Ondan az kimseler yararlanır. Hanbeliler, Kadir Gecesi'nin üstün olduğunu ima eden ayete cevap vererek, Madem ki burada, Kadir Gecesi içinde Kadir Gecesi olmayan bin geceden daha üstündür, takdiri vardır, şu da takdir edilebilir: Kadir Gecesi, içinde cuma gecesi olmayan bin geceden daha hayırlıdır, demişlerdir.

Bahsi geçen nüzul sebeplerinin çoğu, bu bin aydan maksadın bizden önceki insanların ayları olduğuna işaret etmişlerdir. O aylarda Kadir Gecesi'nin de, cuma gecesinin de olmadığı şeklinde istidlâl etmişlerdir. Diğer delillere de Hanbeliler şöyle cevap vermişlerdir:

Onların bir kısmı muarız, bir kısmı değildir. Bir kısmı da Kadir Gecesi'nin faziletinden başka bir şeye delâlet etmez ve bunu hiç kimse inkâr edemez. Hanbelilerden daha önce Kadir Gecesi'nin üstün olduğunu iddia edenler Hanbelilerin delillerine tıpkı Hanbelilerin verdikleri cevaplar gibi cevaplar vermişlerdir. İşte bu değişik fikirler olduğu için Ahmed bin Hüseyin bin Yakub bin Kasım el-Mukri, *«Bu meseledeki iki görüş ashabın arasında yaygın görüşlerdir. Herbirinin delilleri vardır, onların daha doğru olduğuna dalâlet ederler. Binaenaleyh hiç kimse bu iki görüşün savunucularından biri için «hata etti» diyemez. Sen iki tarafın delillerini tetkik ve hallerini gördükten sonra senin katında Kadir Gecesi'nin efdaliyeti ve cuma gecesinin de teyidi sabit olur»* demiştir.

Burada orta bir görüş vardır: Kadı Ebu Yâlâ der ki: *«Hanbelilerden Ebu'l-Hüseyin et-Temimi şöyle demektedir: Kadir Gecesi ki onda Kur'an indi, o cuma gecesinden üstündür. Çünkü orada hayri kesir oluşmuştur. Başka gecelerde böyle hayr yoktur. Fakat o Kadir Gecesi'ne benzer diğer Kadir gecelerine gelince, cuma ge-*

cesi onlardan üstündür. Bunun benzeri Miraç Gecesi'yle Cuma Gecesi'ndeki hükmün benzeridir. Sonra bazı Hanefilerin ibarelerinde, Kurban Gecesi'nin Kadir Gecesi'nden ve senenin diğer gecelerinden üstün olduğu şeklinde anlaşılana gelince, ayetin zahiri bunu reddetmektedir. O da Hanbelilerin delilleri gibi deliller getirebilir».

Tahavi, Durrulmuhtar'ın haşiyesinde, *«Şafii alimlerinin bazılarından, «gecelerin en üstünü Rasûlullah'ın doğduğu gecedir, sonra Kadir Gecesi, sonra İsra, sonra Miraç, sonra Arefe, sonra Cuma, sonra Şaban'ın 15. gecesi, sonra bayram gecesidir»* diye nakledildiğini yazmaktadır. Allah hakikati daha iyi bilir.

Kadir Gecesi'nin bu ümmetin özelliklerinden olduğuna işaret eden görüşlere gelince; bunu, sebebi nüzulde varid olan haberlerin çoğu iktiza etmektedir. Heytemi ve başkaları da bunu açıkça söylemişlerdir. Kastalaniye'ye göre *«Bu, Ebuzer'in Nesei'deki hadisiyle çatışır. Çünkü hadiste: «Ey Allah'ın Rasûlü, Kadir Gecesi peygamberlerle beraber diğer ümmetlerde var mıdır? O peygamberler öldükleri zaman kalkarlar mı?» diye sorulmuş, Rasûl-ü Ekrem: «Hayır o bakidir»* demiştir. Kastalani şöyle devam eder: *«Onu söyleyenlerin dayandıkları nokta sebebi nüzulde zikrettiğimiz haberdir. O da «Rasûl-ü Ekrem ümmetinin yaşlarını diğer ümmetlerin yaşlarından az buldu» şeklindeki hadistir. Fakat bu tevile muhtemeldir. Ebu Zer'in açık sarihini defetmez şeklinde itiraz edilmiştir .Nitekim bunu İbn Kesir ve İbn Hacer söylemiştir. Hak birinci görüş.ür.»*

Deylemi, Enes'ten O da Rasûlullah'tan şöyle rivayet ediyor: *«Allahu Teâlâ benim ümmetime Kadir Gecesi'ni hibe etti. Sizden öncekilere vermedi».*

Düşün ve gafil olma!

«Melekler nazil olur», yani her gökten melek gelir, Hatta Sid-

ret'ul-Münteha'dan, Cebrail'in ortasında olduğu mekândan, yeryüzüne inerler, müslümanların dualarına amin derler. *«Tâ fecr doğuncaya kadar».*

*«Ruh»*tan maksat Cebrail'dir. Kuşeyri, *«Ruh, meleklerden bir sınıftır. Onlara diğer melekler üstünde hafazelik vazifesi verilmiştir. Melekler onları göremezler. Tıpkı bizim melekleri göremediğimiz gibi»* diyor.

Mukatil, *«Onlar meleklerin en şerefli ve Allah'a en yakın olanlarıdır» der.* Bazıları *«Onlar Allah'ın meleklerin haricindeki ordularından bir ordudur»* demiştir. Bunu Mücahid, İbn Abbas'tan merfu olarak rivayet etmiştir. (Maverdi)

Kuşeyri, *«Onlar Allah'ın mahlûkatından bir gruptur. Yemek yerler, elleri ve ayakları vardır. Onlar melek değildirler»* demiştir.

Bazıları *«Ruh büyük bir mahlûktur. Kendisi bir saf, bütün melekler de bir saf teşkil ederler. Yani bütün melekler kadar büyüktür»* demişlerdir. Bazıları *«Ruh, rahmettir. Cebrail onu meleklerle beraber Kadir Gecesi'nde, o gecede ibadet edenlerin üzerine indirirler»* diyor. Delil de Nahl Suresi'nin 2. ayetidir: *«Şu muhakkaktır ki benden başka hiçbir ilah yoktur. O halde benden sakının, uyarmaları için emir ve iradesinden ruh ile meleklerini kullarından dilediği kimseye hak ile indirir».* İşte ruh burada rahmettir, yani rahmeti indirir.

«Rablerinin izninden» maksat emridir. Her emir'den maksat ta Cenab-ı Hak'kın o seneden gelecek seneye kadar takdir buyurduğu emirdir. (İbn Abbas)

İbn Abbas, İkrime ve Kelbi, *«Minkulli Emrin»* yerine *«min*

kulliemriin-emrain» şeklinde okumuşlardır. (*) İbn Abbas'tan geldiğine göre bu kıraatin mânâsı *«her melekten»* demektir. Kelbi de şöyle tevil etti: *«Cebrail o gecede meleklerle beraber iner ve müslüman olan her şahsa selâm verir».* O zaman *«min»* kelimesi *«âlâ»* mânâsını ifade eder. Enes der ki: *«Rasûl-ü Ekrem şöyle buyurdu: «Kadir Gecesi olduğunda Cebrail meleklerden bir cemaat arasında iner. Ayakta olup ibadet eden, otururak Allah'ı zikreden her müslümana selâtu selâm getirirler.»*

Beşinci ayetteki *«Hiye»* zamiri Kadir Gecesi'ne racidir. Yani Kadir Gecesi'nin tamamı hayırdır, selâmettir, onda şer yoktur. Bu da fecr doğuncaya kadardır. Dahhak, *«Cenab-ı Hak o gecede hayr ve selâmetten başkasını takdir etmez. Diğer gecelerde Cenab-ı Hak belaları ve selametleri hükme bağlar»* diyor. *Bazıları da «Bu gece selâmdır. Yani selamet sahibidir ki o gece şeytan mümin erkek ve kadınlara tesir edemez».*

«O selâmet bir gecedir. Şeytan o gece herhangi bir kötülük ve eziyet yapamaz» (Mücahit)

Şâbi diyor ki: *«Bu, meleklerin mescidlerin içindekilere selâm vermesi demektir. Bu selâmlaşma güneşin batışından fecrin doğuşuna kadar devam eder. Onlar her müminin yanından geçer ve «ey mümin, selâm senin üzerine olsun» der».* Bazıları *«Burada meleklerin bir kısmının diğerine selâm vermesi ile o gecede selam vermesi kastedilmektedir»* demiştir.

Katade, *«Selam'dan maksat hayırdır»* diyor. Yani o gece hayrın ta kendisidir, fecr doğuncaya kadar.

(*) Burada zikredilen şahıslardan başka olarak İbn Ömer ve Ebu'l-Âliye'nin de bu şekilde okudukları zikredilmiştir. (İbn Ebi Davud, Kitab'ul-Mesahif, (Arrthur Jeffery'nin hazırladığı tablo, sh: 208)

KADİR GECESİ'NİN FAZİLETİ HAKKINDA GELEN RİVAYETLER

İbn Abbas rivayet ediyor: Allah'ın Rasûl-ü, *«Kadir Gecesi oldu mu Sidret'ul-Münteha sahipleri olan melekler iner. Cebrail de onlarladır. Beraberlerinde bayraklar vardır. Bir bayrağı benim kabrimin üzerine, birini Beytul Makdis'in, birini de Mescid'i Haram'ın üzerine dikerler. Bir bayrak da Turi Sina'nın üzerine dikilir. O gece, hiçbir mümin erkek ve mümin kadını bırakmaz, hepsine selâm ederler. Ancak içkiye devam eden, domuz yiyen, zaferan ile saç ve sakalını boyayan müstesnadır»* buyurmuştur.

Hadiste şu da vardır: *«Şeytan o gece, fecr doğuncaya kadar çıkmaz»*. Yani hapistedir ve bu gecede hiç kimseye bir delilik veya başka bir fesad dokunduramaz. Bu gecede hiçbir sihirbazın sihri geçerli sayılmaz.

Şabi, *«Bu gecenin gündüzü de gece gibidir. Onun gündüzü gece, gecesi gündüz gibidir»* diyor. Ferra, *«Allah Kadir Gecesi'nde saadet ve nimetten başkasını takdir etmez»* diyor.

Said bin Müseyyeb, El-Muhtar'da, *«Kim Kadir Gecesi'nin yatsı namazında hazır bulunur ve cemaate katılırsa o geceden payını almış olur»*. Böyle bir şey rey ile söylenilmediği için, bu mutlaka Rasûl-ü Ekrem'den veya sahabilerden işitilmiştir

Ubeydullah bin Amr bin Rebi der ki, Allah'ın Rasûlü buyurdu: *«Kim akşam ve yatsı namazlarını Kadir Gecesi'nde cemaatla kılarsa o kesinlikle Kadir Gecesi'nden olan payını elde etmiştir»* (Salebi)

Aişe Valide'mizden şöyle rivayet ediliyor: *«Ey Allah'ın Rasûlü! Kadir Gecesi'ni elde edersem ne söyleyeyim?»*

Hz. Peygamber: «*Şunu söyle: Ey Allahımız, kesinlikle sen affedicisin. Affetmeyi seversin, beni affet.*»

KADR SURESİ'NİN SONU

BEYYİNE SÛRESİ

Sûre: 98

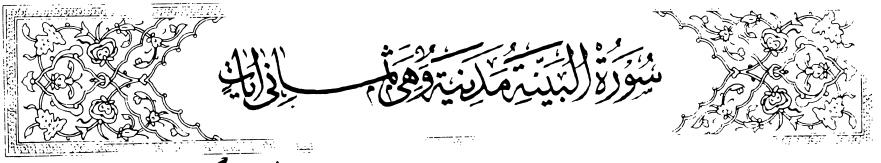

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ مُنْفَكِّيْنَ حَتّٰى تَاْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ۙ ﴿١﴾
رَسُوْلٌ مِّنَ اللّٰهِ يَتْلُوْا صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ۙ ﴿٢﴾ فِيْهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ؕ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ
الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ؕ ﴿٤﴾ وَمَاۤ اُمِرُوْۤا
اِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۙ حُنَفَآءَ وَيُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوا الزَّكٰوةَ
وَذٰلِكَ دِيْنُ الْقَيِّمَةِ ؕ ﴿٥﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ
خَالِدِيْنَ فِيْهَا ؕ اُولٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ؕ ﴿٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمْ
خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ؕ ﴿٧﴾ جَزَآؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ
خَالِدِيْنَ فِيْهَاۤ اَبَدًا ؕ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ ؕ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهٗ ﴿٨﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Kitap ehlinden ve putperestlerden küfre kayanlar kendilerine açık delil gelinceye kadar üzerinde bulunduklarından ayrılacak değillerdi.

2 — (O açık delil) Allah'tan gönderilmiş bir peygamberdir ki tertemiz sahifeleri okumaktadır.

3 — O sahifelerde doğru yazılmış hükümler vardır.

4 — Fakat kendilerine kitap verilenler onlara apaçık belge geldikten sonra ayrılığa düştüler.

5 — Onlar tek ve katıksız olarak ve dini kendisine has kılarak Allah'a ibadet etmelerinden, namazı gereğince kılmalarından ve zekâtı vermelerinden başka şeyle emrolunmamışlardı. İşte bu, dosdoğru olan milletin dinidir.

6 — Kitap ehlinden ve müşriklerden kâfir olanlar kesinlikle içinde temelli kalıcı olarak cehennem ateşindedirler. Onlar tüm mahlukatın en aşağısıdırlar.

7 — Kuşkusuz ki iman eden ve salih amel işleyenler var ya, işte onlar bütün yaratılmışların en hayırlılarıdır.

8 — Onların Rableri katında mükâfatları altlarından ırmaklar akan Adn Cennetleridir. Onun içinde ebedi olarak kalıcıdırlar. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan hoşnud olmuşlardır. Bu, Rabbinden korkan kimseye mahsustur.

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 8 ayet'tir.

Bu sureye aynı zamanda *«Suret'ul-Kıyame,» «Suret'ul-Beled», «Suret'ul-Munfekin», «Suret'ul-Beriyye»* ve *«Suretu Lemyekün»* ismi verilmektedir. El-Bahr'da, *«Cumhur'un kavline göre bu sure Mekkîdir»* denilmiştir. İbn Zübeyr ve Ata bin Yesar, Medenî olduğunu söylemişlerdir. Bunu İbn Atiyye nakletmiştir. Tahrir kitabında Medenî olduğu söylenmiş ve *«Bu görüş cumhurun kavlidir»* diye ilave edilmiştir. Ebu Salih, İbn Abbas'tan Mekkî olduğunu rivayet ediyor. Yahya bin Sellam da bu fikre katılmaktadır.

İbn Kesir, *«Medeni olduğunda kesinlik vardır»* diyor. O, İmam Ahmed'in Tabarani'nin ve İbn Merduveyh'in Ebu Heysemin Bedri'den rivayet ettikleri şu hadise dayanmaktadır: *«Beyyine Suresi sonuna kadar indiğinde, Cebrail: «Ey Allah'ın Rasûlü! Senin Rabbin sana emrediyor ki bu sureyi Ubeyy'e okutasın»* dedi. Rasûl-ü Ekrem, Ubeyy'e: *«Cebrail bu sureyi sana okutmamı emretti»* dedi. Ubey: *«Benim ismim orada zikredildi mi ya Rasûlullah?»* dedi. Hz. Peygamber: *«Evet, senin ismin zikredildi»* deyince Ubey ağladı. Bu en sıhhatli görüştür.

Ayetleri Basra sayımına göre dokuz, diğerlerine göre sekizdir. Kelimeleri 99, harfleri 399'dur.

Fazileti hakkında şu hadis gelmiştir. Ebu Musa el-Medeni, İsmail bin Ebi Hakim'den, O da Metar el-Muzeni'den, O da Allah'ın Rasûlü'nden şöyle rivayet ediyor:

Allah Beyyine Suresi'nin okunmasını dinler: *«Ey kulum, müjdelen! İzzetime yemin ederim, ahiret ve dünya hallerinin hiçbirinden ötürü, seni sorguya çekmeyeceğim ve sana cennette razı olacağın şekilde imkân vereceğim»* der.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-8) *«Kitap ehlinden ve putperestlerinden...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

*«Ehli Kitab»*tan maksat yahudi ve hıristiyanlardır. Onları küfür ünvanıyla zikretmek küfürlerinin çok şeni olmasından ötürüdür, Sıla cümlesinin fiil getirilmesi (Keferu şeklinde getirilmesi) işaret eder ki bunlar Allah'ın sıfatlarında ilhad suretiyle peygamberlerinden sonra kâfir olmuşlardır.

«Min» kelimesi teb'iz içindir. Nitekim Ebu Mansur el-Maturidi de Tevilat'ında böyle demiştir. Yani onlardan bir kısmı kâfir olmuşlardır. Tebyin için değildir. Çünkü eğer *«min»* tebyin için olursa, onların hepsinin kâfir olması gerekir. Halbuki peygamberlerinden sonra, Rasûl-ü Ekrem gelmezden önce, kâfir olmayanları da vardı. Tebyin ise onların hepsinin peygamber gelmezden önce kâfir olmalarını iktiza eder *«min»* kelimesinin tebziye delâlet etmesinin delili İbn Abbas'tan gelen şu rivayettir: *«Ehli kitap'tan maksat Medine'nin etrafında bulunan Beni Kureyza, Beni Nadr ve Beni Kaynuka yahudileridir».*
e(;a

*«Müşrikler»*den maksat, Allah'a bir putun veya başkasının ortak olduğu inancında olanlardır. Bazılarına göre müşrikler sadece putlara tapanlardır. Çünkü Arapların müşrikleri Mekke, Medine ve onların etrafında bulunurlar ve sadece puta taparlardı. Burada onlar kastedilmektedir. (İbn Abbas)

Müşrikler sözü ne şekilde tefsir edilirse edilsin, bu ayette *«El-Müşrikîne»* kelimesi *«ehli kitab»* lâfzı üzerine atıftır. *«Ehli Kitab'ın bir kısmı kâfir olmuştur»* hükmünden müşriklerin de bir kısmı kâfir olmuştur şeklindeki hüküm çıkmaz. Çünkü müşrikler

zaten mecmu'dan bir parçadırlar. Müşriklerden ehli kitab kastedilir, onların şirki *«Mesih Allah'ın oğludur, Uzeyr Allah'ın oğludur»* demelerinden ötürüdür. *«Onların ehli kitap kelimesi üzerine atfedilmesi de ünvan değişikliğinden ileri geliyor»* şeklindeki yorum hiçbir ilmî kıymet taşımamaktadır.

«Munfekkine», ayetin başında geçen *«yekûn»* fiil-i nakısı'nın haberidir. İnfikak esasta birleşmiş şeyleri ayırmak demektir. Burada ise daha önce üzerinde bulundukları imandan ayrılmaları kastedilmektedir.

«Onlara beyyine gelinceye kadar» cümlesi *«Munfekkine»* kelimesine bağlıdır. *«Beyyine»* hakkı açıklayan veya muddeayı ispat eden delil demektir. Burada bu kelimeden mucize kastediliyor. *«Rasûl»* kelimesi de beyyinenin bedelidir. Veya mukadder bir mubtedanın haberidir. Yani o beyyine Rasûl'dür. Rasûl'ün tenvini tazim içindir; yani o büyük bir Rasûl'dür. *«Rasûl»*den maksat Hz. Muhammed'dir.

Ayetteki *«Minellahi»* (Allah'tan) Rasule sıfat olur. O da tazimi ifade eder.

«O tertemiz sahifeleri okur» cümlesi de Rasul'ün ikinci sıfatıdır. Bu cümledeki *«Mutahhareten»* kelimesi de *«Suhuf»*un sıfatıdır. *«Orada değerli kitaplar vardır»* cümlesi ise suhuf'un ikinci sıfatıdır.

Rasûlullah'a *«beyyine»* denilmiştir; zira Rasûlullah Hak'kı açıklayıcıdır. Eğer beyyine'den maksat muddeayı ispat eden hüccet ise, o zaman Rasûlullah'a ahlakı ve sıfatları bakımından beyyine denilmiştir. Çünkü Rasûlullah'ın ahlâkı kemalde mucize haddine varmıştır. Veya Rasûlullah'tan birçok mucize sadır olduğundan dolayı *«beyyine»* denilmiştir. Beyyine ile Kur'an da kastedil-

miş olabilir. Çünkü Kur'an da hakkı açıklayıcı ve müddeayı ispat edecek bir hüccettir. (Bu, Katade ve İbn Zeyd'den rivayet edilmiştir).

«Suhuf», sahifenin çoğuludur. Bu, içine yazı yazılan kâğıtlar demektir. Esas mânâsı bir şeyden yayılmış olan nesne demektir. Sanki şöyle denildi: Öyle sahifelerdir ki onlara ancak abdestli olanlar dokunabilir.

*«Kutub»*dan maksat yazılanlardır. *«Kayyimeten»* mustakim olandır. Onun mustakim olması hakkı konuşmasıdır. Et-Tesir'de *«Bunlar peygamberlerin kitaplarıdır. Kur'an onları tasdik eder, sanki onlar Kur'an'dadırlar»* denilmiştir.

Rasûl-ü Ekrem'i *«O sahifeleri okur»* şeklinde vasıflandırmak meşhura binaendir. Çünkü Rasûl-ü Ekrem kitap okumamıştır. Rasûl-ü Ekrem kitap okumadığı, yazmadığı halde *«O tertemiz sahifeleri okudu»* tabiri Hz. Peygamber o sahifelerdeki hükümleri izah ettiğinde sanki onları okumuş gibi olduğundan kullanılmıştır.

Bazıları *«Rasûl'den maksat Hz. Cebrail, sahifelerden maksat ta meleklerin sahifeleridir. Onlar Levhi Mahfuz'a yazılmıştır. Onların tertemiz olmaları'ndan maksat da bâtıldan uzak oluşlarıdır. Rasûl-ü Ekrem'in onları okumasından maksat, onların çoğunun ona vahyedilmesidir»* demiştir. Bu tevil pek uygun bir vecih değildir. En uygun olanı, Rasûl'den maksadın Hz. Muhammed olmasıdır. Çünkü İbn Abbas ve Mukatil'den sadece bu rivayet edilmiştir.

Bu ayetten kastedilen mânâ hususunda alimler arasında çok ihtilaf vardır. Hatta Vahidi, el-Basit adlı kitabında *«Bu ayet nazm ve tefsir bakımından Kur'an'ın en zor ayetlerindendir»* diyor ve bunu da şöyle açıklıyor: *«Küfür Peygamber gelmezden önce iki*

grubun da, yani ehli kitabın da müşriklerin de vasfıydı». Bundan anlaşılıyor ki iki gruptan kâfir olanlar küfürlerinden ayrılmadılar. Sonunda peygamber onlara geldi. Peygamber geldikten sonra onlar küfürlerinden ayrıldılar. Halbuki, bu, vakıanın zıddıdır. Yani gerçekte ayrılmadılar ve bununla *«Kitab ehli ancak kendilerine açık delil geldikten sonra ayrılığa düştüler»* cümlesi ters düşmektedir. Çünkü bu cümle onlara peygamber geldikten sonra küfürlerini dağıttığını ifade ediyor.

Zemahşeri, şunları söylüyor: *«Ehli kitap ve putperest kâfirler, Rasûlullah gelmezden önce «Biz üzerinde bulunduğumuz dinimizde, va'dedilen Tevrat ve İncil'de yazılı bulunan peygamber gelmezden ayrılmayız ve dinimizi terketmeyiz»* demişlerdi. O peygamber Hz. Muhammed'dir. Cenab-ı Hak onların söylediklerini burada hikâye etti ve sonra buyurdu: *«Kitab ehli kendilerine açık delil geldikten sonra ayrılığa düştüler».* Yani onlar kelimenin bir olmasını hak üzerinde ittifakı, peygamber gelmediği zaman kabul ederlerdi. Sonra peygamberin gelmesi onları küfür üzerinde ısrar etme, haktan ayrılma neticesine götürdü. Bunun kelâmda benzeri *«Fasık ve fakir kimse kendisine va'zedene: «Ben şu anda içinde bulunduğumdan ayrılmam. Sonunda Allah beni zengin eder»* demesi gibidir. Cenab-ı Hak onu zengin ettiğinde fıskı daha da artar. Ona va'z eden zat kendisine der ki: *«Sen fısktan zengin oluncaya kadar ayrılmadın. Halbuki zenginlik geldikten sonra başını fıska kaldırdın».*

Vaiz bunu söylemekle, onu kınamakta ve ilzam bakımından eski halini hatırlatmaktadır». (1)

Bundan şu netice çıkar: 1, 2, 3. ayetlerdeki hüküm onların halinin hikâyesidir. Dördüncü ayetteki hükmü ise Cenab-ı Hak onları ilzam etmek için koyuyor. Yani Allah onların kelâmını kı-

(1) Zemahşerî, Keşşaf; cilt: 4, sh: 226

namak, onları ayıplamak kabilinden bunu naklediyor ve *«İşte sizin kelâmınızın neticesi budur»* diyor.

«Onların ayrılmalarından» maksat haktan ayrılmalarıdır. Küfür ve bâtıl üzerinde sebat ettiler. Ondan ayrılmadılar. Cenab-ı Hak dördüncü ayette sadece ehli kitaptan kâfirlerin haline değinmiş, müşriklerin durumunu beyan etmemiştir. Çünkü onların halleri bellidir.

Dördüncü ayetteki Beyyine'den maksat Hz. Muhammed'dir. Yani Kur'an onların elindeki Kitab'a, Hz. Muhammed'in sıfatlarını getirmek yönünden mutabıktır. Çünkü onlar Rasûl-ü Ekrem'in nübüvveti üzerinde ittifak etmişlerdir. Fakat peygamber olarak gönderildikten sonra peygamberliği inkâr ettiler ve ayrıldılar.

Bazıları hased ve zulümlerinden ötürü kâfir oldular, bazıları iman etti. Bu tıpkı Şura Suresi'nin 14. ayetinde söylenildiği gibidir: *«Onlar kendilerine ilim geldikten sonra yalnız aralarındaki tecavüz ve haksızlık dolayısıyla ayrılığa düştüler...»*

Bazı alimler *«Surenin başından «Kayyimetun» kelimesine kadar olan bölümün hükmü ehli kitab ve müşriklerden iman edenler hakkındadır. Dördüncü ayetin hükmü ise ehli kitabtan hüccetlerin var olmasına rağmen iman etmeyenler hakkındadır»* demişlerdir.

«Onlar böyle emredilmedi. Ancak...», yani bu kâfirler Tevrat ve İncil'de Allah'ı birlemekten başka bir emir almadılar. Beşinci ayetin metninde geçen *«Din» kelimesi* burada ibadet anlamındadır. Nitekim Zümer Suresi'ndeki 11. ayette *«Din»* ibadet mânâsına kullanılmıştır.

Beşinci ayet ibadetlerde niyetin vacib olduğuna dalâlet eder.

Çünkü ihlas kalbin amellerindendir. O da sadece Allah için yapılır.

«Hunefa» ile maksat bütün dinlerden ayrılıp İslâm dinine meyletmeleri, gelmeleri demektir. İbn Abbas, *«Hunefa'dan maksat Hz. İbrahim'in dini üzerindedirler demektir»* der.

Bazıları *«Hanif sünnet olmuş, hac yapmış demektir»* der. (Said bin Cübeyr)

«Namazı ikame etmekle emrolundular», yani rükun ve şartlarına uymak suretiyle, vakitlerine dikkat etmekle, zekâtı zamanında vermekle emrolundular. İşte bu emri bilmeleri en salık verilen dindir. Müstakim dindir veya mustakim olan bir milletin veya mustakim olan bir ümmetin dinidir.

Halil, *«El-Kayyime kelimesi kıyem'in çoğuludur»* der.

Ferra, dini kayyime kelimesine izafe etmiştir. O, *«Kayyime dinin sıfatıdır. Bu, lâfızların değişik olmasından dolayı olmuştur ve bu bir şeyin kendi nefsine izafe edilmesi kabilindendir»* demektedir.

Muhammed bin Eş'as et-Talikani, *«Kayyime'den maksat, bahis edilen kitaplardır. Din ona izafe edilmiştir»* diyor.

«Şerr'ul-Beriyye» mahlûkatın şerlisi demektir. Bazıları *«Muhtemeldir ki bu genel mânâdadır. Yani Hz. Adem'den sonra gelen mahlûkatın en şerlisidirler» Bir grup da «Onlar Rasûlullah'ın asrında yaşayan mahlûkların en şerlisidir»* demişlerdir. Nitekim Cenab-ı Hak Bakara Suresi'nin 47. ayetinde, *«Ben sizi âlemlere üstün kıldım»* buyurmuştur. Yani o zamanın en üstünü kıldım.

Daha önceki ümmetlerin kâfirleri içinde, Hz. Muhammed dö-

nemindeki kâfirlerden daha şerir olanlarının olması uzak bir ihtimal değildir. Mesela Firavun ve Salih'in devesini kesen kişi gibi.

«Hayr'ul-Beriyye» tabiri de böyledir. Ya umumdur veya kendi asırlarındaki mahlûkattan daha hayırlıdırlar demektir.

Ebu Hüreyre, *«Mümin Allah katında bazı meleklerden daha üstündür»* diyor. *«Onların cezası'ndan maksat kendilerine verilen sevaplardır»*. Yani Yaradanları katında onların sevapları Adn Cennetleri'dir. İçinde ikamet edilen bostanlardır. Tefsirler, *«Adn Cennetleri cennetlerin ortasındaki cennetlerdir»* veya *«cennetin ortasıdır»* derler.'

«Onlar orada ebedidirler», yani oradan göç etmezler, orada sürekli kalacaklardır.

«Allah onlardan razı olmuştur», yani amellerinden razı olmuştur. (İbn Abbas).

«Onlar Allah'tan razı olmuşlardır», yani Allah'ın sevabından razı olmuşlardır.

«İşte cennet, Rabbinden korkan ve günahlardan sakınan kimseler içindir».

Beyzavi, *«Zalike ismi işareti mükâfat ve razı olmaya racidir. Bu da Rabbinden korkan insan için vardır. Çünkü korku insanı her türlü hayrı işlemeye sevkeder»* demiştir.

«Bu, Rabbinden korkan için vardır» cümlesi işaret eder ki, sadece iman etmekle salih amel işlemek, kişiyi mertebelerin en yücesine çıkarmaya kâfi gelmez. Bunlarla beraber Allah korkusu

lazımdır. Çünkü Cenab-ı Hak, «*Cenab-ı Hak'tan ancak kulları arasında alimler korkarlar*» buyurmuştur.

Cüneydi Bağdadi, «*Allah'ın insanlar için rızası, ilim kuvveti ve marifetteki rusuhiyet nisbetindedir*» demiştir.

BEYYİNE SURESİ'NİN SONU

ZİLZÂL SÛRESİ

Sûre: 99

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾
وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ
رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن
يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Yer küresi bütün sarsıntısıyla sarsıldığı zaman,

2 — Ve yer küresi (içindeki bütün) ağırlıklarını çıkardığı zaman,

3 — İnsan «Ne oluyor buna?» diye söylediği zaman,

4 — O gün yeryüzü haberlerini anlatacaktır.

5 — Çünkü Rabbin ona vahyetmiştir.

6 — O gün insanlar amelleri kendilerine gösterilsin diye grup grup fırlayıp kabirlerinden çıkacaktır.

7 — Kim zerre ağırlığında hayr işledi ise onu görecektir.

8 — Kim de zerre ağırlığında kötülük işlediyse onu göre cektir.

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 8 ayettir.

Bu sureye aynı zamanda «*Zulzilet*» Suresi de denilmektedir. İbn Abbas, Mücahid ve Ata'nın görüşüne göre Mekkî, Katade ve Mukatil'in görüşüne göre ise Medenî'dir.

Ayetleri Küfe ve Medine'nin ilk sayımına göre sekiz, diğer sayımlara göre dokuzdur. Harfleri 149, kelimeleri 35'dir.

Tirmizi ve Beyhaki, İbn Abbas'tan merfu olarak şöyle rivayet ediyorlar: «*Zilzal Suresi Kur'an'ın yarısına denktir*».

Başka bir hadiste «*dörtte birine denktir*» şeklinde gelmiştir. Yarısına denk olması şu şekilde tefsir edilmiştir: «*Kur'an'ın ahkâmı dünya ve ahiret ahkâmına taksim edilmek suretiyle ikidir. Bu sure de ahiret ahkâmını kapsadığından onun yarısına denktir*» denilmiştir.

Tirmizi şöyle rivayet ediyor:

«*Bir kul dört şeye iman etmedikçe iman etmiş sayılmaz. Allah'tan başka mabud olmadığına şahitlik edecek, benim Allah'ın Rasûl-ü olduğuma ve hakla gönderildiğime şahitlik edecektir. Ölüme ve ölümden sonra haşre iman edecek ve Allah'ın kaderine iman edecektir.*»

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-8) *«Yer küresi bütün sarsıntısıyla...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Yer şiddetli bir şekilde sarsıldığı zaman» ibaresi hakkında bazıları *«Bu sarsıntı birinci sura üfürülüş anında olur»* der. (Mücahid). Çünkü Cenab-ı Hak, *«O sarsıntının sarsacağı günü hatırlat. Arkasından onu diğer bir sarsıntı izleyecektir»* (Naziat: 6-7) buyurmuştur. Sonra ikinci bir sarsıntı olacaktır. İşte o, içindeki ölüleri ve hazineleri dışarı atacaktır. Onlar ağırlıklardır.

«Yer ağırlıklarını çıkardığı zaman». Ebu Ubeyde, *«Ölü yerin içinde olduğunda yer için bir ağırlıktır. Onun üzerinde olduğunda onun üzerinde bir ağırlık olur»* demiştir.

İbn Abbas ve Mücahid, *«Yerin ağırlıklarından maksat içindeki ölülerdir»* diyor. İkinci sura üfürülüşte onları dışarıya atacaktır. İşte bundan ötürüdür ki cin ve insanlara *«Sekaleyn= iki ağırlık»* denilmiştir.

Bazılarına göre *«Yerin ağırlıkları»*ndan maksat, yerdeki hazinelerdir. Hz. Peygamber'in şu hadisi de bu kabildendir: *«Yer ciğerinin parçalarını kusar. O parçalar altın ve gümüştendir ve direkler gibi çıkarlar»*. Yani çokça, büyükçe çıkarlar.

Üçüncü ayetteki *«insan»*dan maksat Hz. Adem'in kâfir evladıdır. Dahhak, İbn Abbas'tan rivayet eder: *«Bu insandan maksat Esved bin Abdul Esed'dir»*.

Bazı müfessirler, *«Burada yerin sarsıntısını, haşrın kopmasını gören her insan kastedilmektedir. İster mümin ister kâfir olsun»* demişlerdir. Bu, yer sarsıntısını dünyada Kıyamet alâmetlerinden

sayan kişinin görüşüdür. Çünkü onlar Haşr'ın başlangıcında Haşr'ın şartlarının tamamını bilmezler. Onun için bazıları diğerine *«Ne oluyor buna?»* diye sorarlar.

«İnsan ile burada sadece kâfir kastedilmektedir» diyen bir kimsenin kavline binaen buradaki sarsıntı Kıyamet sarsıntısıdır. Çünkü mümin Kıyamet sarsıntısına inanır, onu sormaz. Kâfir onu inkâr eder ve bunun için onu sorar.

«Ona ne oluyor?» ifadesinin mânâsı, niçin bu yer böyle sarsılıyor, şiddetli hareket yapıyor? demektir. Veya niçin bu yer içindeki ağırlıkları çıkarıyor? Veya kelime taaccub ifade eder. Cenab-ı Hak birinci üfürülüşten sonra ölüleri diriltebilir. Sonra yer sarsılabilir ve ölüleri dışarı atabilir. Bunlar yerin sarsıntısını görmüş olurlar. Ve ölüler diri oldukları halde yer yarılıp onları içine atar. İşte onlar dehşetten ötürü burada ağlar.

«Sarsıldığı günde yer, üzerinde yapılan hayrı ve şerri haber verir».

Dördüncü ayetin başındaki *«Yevmeizin»* kelimesi ya surenin başında geçen *«Zulzilet»* fiiline bağlıdır, ona zarftır; veya kendisinden sonra gelen *«Tuḥaddisu»* fiiline bağlıdır, ona zarf olur.

«Ona ne oluyor?» cümlesi bir görüşe göre Allah'ın kelamıdır. İkinci bir görüşe göre de insanın sözüdür. Yani yere ne oldu ki üzerindeki haberleri konuşur?

Tirmizi, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet ediyor: *«Rasûl-ü Ekrem, «o gün, yer haberlerini konuşur» ayetini okuduğunda, «siz yerin haberlerinin ne olduğunu biliyor musunuz?»* diye sordu. Sahabiler, *«Allah ve Rasûlü daha iyi bilir»* dedi. Hz. Peygamber, *«onun haberleri her köle ve cariyenin onun sırtında işlemiş olduğu şeyleri haber vermesi, söylemesidir» Der ki: Falan gün falan adam,*

falan işi falan yerde benim sırtımda yaptı. İşte bunlar yerin haberleridir» dedi. Tirmizi *«Bu haber hasen ve sahihtir»* demiştir. Yani yer sırtında kulların yaptıkları amellerini haykırır. (Ebu Hureyre)

Tabii bu görüş *«Bu sarsıntı Kıyamet sarsıntısıdır»* diyenlere göredir. Veya içindeki ağırlıklarını çıkardığını bildiren haberler kastedilmektedir. (Yahya bin Sellam). Bu da *«Kıyametin şartlarından olan sarsıntıdır»* diyenin görüşüne göredir. Bu hususta İbn Mesud'un Rasûlullah'tan rivayet ettiği bir hadis vardır: *«Kulun eceli bir yerde olursa ihtiyaç onu oraya götürür. Oraya vardığında Allah onun canını alır. İşte yeryüzü Kıyamet Günü'nde, «Yarab! Bu, bana vedia olarak bıraktığındır»* der. (İbn Mace). Veya yer Kıyamet'in kopacağını haber verir. İnsanlar *«yere ne oldu?»* dediklerinde yer: *«Kıyamet koptu!»* diye haykırır (İbn Mesud). Yani yer küresi *«dünyanın emri tamam oldu, ahiretin emri geldi»* diye haykırır. İşte bu onların sualine cevaptır, kâfir için bir tehdid, mümin için ise bir uyarmadır.

«Haberlerini konuşur» cümlesi hakkında üç görüş vardır:

A) Allah yeryüzünü ,konuşan bir canlı haline getirir, o da konuşur.

B) Allah onda kelamı halkeder.

C) Onda kelam yerine geçecek bir açıklama yaratır.

Taberi, *«Haberlerini, sarsılmak, ölülerini çıkarmak ve sallantı ile açıklar demektir»* demiştir.

«Allah ona vahyetti», yani ona emretti, (Mücahid). Süddı, *«Ona vahyetti; yani ona dedi»* demiştir. Bazıları *«Ona vahyetmekten maksat onu musahhar kıldı demektir»* der. Bazıları da *«Yer sarsıntısı olduğu, yeryüzü ağırlıklarını çıkardığı gün, yeryüzü ha-*

berlerini konuşacaktır. Üzerlerinde olan taat ve isyanları, üzerinde yapılan hayır ve şerri haykıracaktır» demişlerdir (Sevri).

«Eştaten» kelimesi fırkalar, gruplar demektir. Yani o gün insanlar ayrı ayrı gruplar halinde çıkarlar. Bazıları *«Hesap yerinden grup halinde çıkarlar. Bir grub sağ tarafı tutup cennete, bir grub da sol tarafı tutup cehenneme giderler»* demiştir. Nitekim Cenab-ı Hak Nur Suresi'nin 14 ve 43. ayetlerinde bunu söylemektedir.

Bazıları *«Hesaptan kurtulduktan sonra gruplar halinde hesaptan dönerler»* demiştir. Böylece amellerinin sevabı onlara gösterilmiş olur. Bu tıpkı Rasûl-ü Ekrem'den gelen şu hadis gibidir: *«Hiç kimse yoktur ki kıyamet gününde nefsini kınamasın. Eğer iyiyse «niçin daha fazla iyilik yapmadım?» diyecektir. Eğer kötü ise «niçin günahlardan sakınmadım?» diyecektir. Bu durum, sevab ve ikabı gördükleri zaman olacaktır».*

«Kim zerre kadar hayr işlerse onu görecek, kim zerre kadar şer işlerse onu görecektir».

İbn Abbas diyor ki: *«Kâfirlerden zerre miktarı hayr işleyen dünyada karşılığını alacaktır. Ahirette ona sevap yoktur. Kim zerre miktarı şer işlerse ahirette onun cezasını şirk cezasıyla beraber çekecektir. Müminlerden kim zerre miktarı şer işlerse dünyada onun cezasını çekecektir. Ahirette, öldükten sonra onun cezası kalmaz, affedilir. Eğer zerre miktarı kadar hayr işlerse dünyada kabul edilir, ahirette ise katmerleşir».*

Hadisin bir kısmı da şu mânâda gelmiştir: Zerre'nin ağırlığı yoktur. Bu bir temsildir. Yani Cenab-ı Hak Ademoğlu'nun, ister küçük ister büyük olsun, işlediklerinden gafil değildir. Tıpkı Nisa Suresi'nin 4. ayetinde *«Kesinlikle Allah zerre miktarı dahi zulmetmez»* buyurulduğu gibi.

Kişi elini yere vurursa, eline yapışanlara zerre denilir. İbn Abbas der ki: Kişi elini yere koyup kaldırdığında eline topraktan yapışan her şeye zerre denilir.

Muhammed bin Kâb'ul-Kurezi, *«Kâfirlerden biri zerre kadar hayr işlerse onun sevabını dünyada, nefsinde, malında, ehlinde, çocuğunda görür. Böylece Allah katında hayrı olmadığı halde dünyadan çıkar. Müminden zerre kadar şer işleyen ise o da onun cezasını dünyada nefsinde, malında, çocuğunda, aile efradında görür. Dünyadan Allah katında bir şerri olmadığı halde çıkar. Bunun delili, müdekkik alimlerin Enes'ten naklettikleri şu hadistir: Bu ayet Allah Rasûlü'nün üzerine indi. Ebubekir yemek yiyordu. Yemekten vazgeçti: «Ey Allah'ın Rasûlü! Kesinlikle bize bizim işlediğimiz hayr ve şer gösterilecek midir?» diye sordu. Rasûl-ü Ekrem: «Senin hoşuna gitmeyenlerden bir şey görmeyeceksin. Onlar şerrin zerrelerinin miskalleridir. Sizin için hayr zerrelerinin miskalleri de azık olacaktır, onlar Kıyamet Günü'nde size verilecektir»* buyurdu.

Ebu İdris der ki: *«Bu hadisin tasdiki Kur'an'daki şu ayettir: «Size isabet eden her musibet ancak ellerinizin kazanmakta olduğu dolayısıyladır. Allah çoğunu da affeder».* (Şura: 30)

İbn Mesud, *«Bu, Kur'an'ın en muhkem ayetidir»* demiştir. Kâb'ul-Ahbar, *«Allah Muhammed'e iki ayet indirmiştir. O iki ayet Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da ve suhuflarda ne varsa hepsini kapsamaktadır. Bu iki ayet «Kim zerre miktarı hayr işlerse onu görür, kim zerre miktarı şer işlerse onu görür»* demiştir.

Ebu Medyen'e göre *«Hayr'dan zerre kadar işleyen onu görür»* ayeti ahiretten önce dünyada görür, demektir.

El-Muttalib bin Hanteb der ki; bir bedevî Rasûlullah'ın bu ayeti okuduğunu işitince: *«Ey Allah'ın Rasûlü, zerre miktarı mı*

diyorsun sen?» diye sordu. Hz. Peygamber *«evet»* deyince bedevî: *«Vay benim rezaletime»* dedi ve bunu birçok defa tekrarladı. Ve bunu söyleye söyleye kalkıp çıktı. Rasûl-ü Ekrem: *«İman bedevinin kalbine girdi»* buyurdu.

Hasan diyor ki: Ferazdak'ın amcası Naciye oğlu Sa'saa Rasûlullah'a geldi. *«Kim zerre miktarı şer işlerse»* ayetini dinlediği zaman: *«Artık ben Kur'an'da başka bir şey işitmesem dahi bu bana kâfidir. Mevize nihayete ermiştir»* dedi.

Ma'mer, Zeyd bin Eslem'den şöyle rivayet ediyor: Bir kişi Rasûl-ü Ekrem'e gelerek, *«Allah'ın sana öğrettiğinden bana da öğret»* dedi. Rasûl-ü Ekrem onu, kendisine dini öğretmesi için bir sahabiye teslim etti. Sahabi de ona Zilzal Suresi'ni *«Kim zerre miktarı hayr işlerse onu görür, kim zerre miktarı şer işlerse onu görür»* ayetine kadar öğretti. O bunu işitince *«Bu bana kâfidir»* dedi ve öğretmeninden ayrıldı. Muallim, Rasûlullah'a bu haberi verince, Rasûlullah: *«Onu bırak, o, meseleyi anlamıştır»* buyurdu.

Bazıları *«Zerre kırmızı ve küçük bir karınca demektir. Gayet incedir. Bir yaşına geldikten sonra ancak yürüyebilir. Ve bu kelime azlıkta kullanılır, azlığın adıdır»* derlerken, bazıları da *«Zerre güneşin ışınları arasında görülen tozcuklardır»* demişlerdir.

ZİLZAL SURESİ'NİN SONU

ÂDİYAT SÛRESİ

Sûre: 100

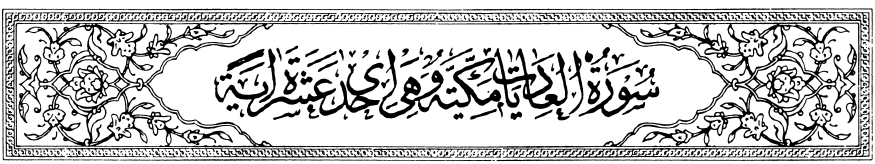

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾
فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ
لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ
لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ
مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Allah için savaş meydanında) soluk soluğa koşan (at)-lara,
2 — Kıvılcımlar saçanlara,
3 — Sabahleyin akına çıkanlara,
4 — Tozu dumana katanlara
5 — Düşman topluluğunun içine dalanlara andolsun ki,
6 — Şüphesiz insan Rabbine karşı çok nankördür.
7 — O (insan) buna karşı hakikaten şahiddir.
8 — Gerçekten o mala da çok düşkündür.
9 — Bilmez mi ki mezarlarda olanların deşilip dışa atıldığı,
10 — Göğüslerde olanların da devşirildiği zamanı?..
11 — Doğrusu Rableri o gün kendilerinden tamamıyla ha-berdardır.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-11) *«(Allah için savaş meydanında) soluk soluğa...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 11 ayet'tir.

İbn Mesud, Cabir, Hasan, İkrime ve Ata'nın görüşüne göre bu sure Mekki'dir. Enes ve Katade'nin görüşüne göre ise Medeni'dir.

İbn Abbas'tan gelen ikinci bir rivayet, Medenî olduğunu desteklemektedir.

Ayetleri ittifakla 11'dir. Kelimeleri 40, harfleri 163'tür.

*«El-Adiyat»*tan maksat, cumhura göre Allah yolunda savaşanların düşmana doğru süratle giden atları demektir.

«Dabhan» kelimesi ya *«Adiyat»*ın mefulüdür veya mukadder bir fiilin mefulüdür. Yani o harıl harıl koşan atlara yemin olsun ki!

İbn Abbas, *«Canlılar içerisinde at, köpek ve tilkiden başka «dabh» yapan bir hayvan yoktur»* demiştir. Atların ağızları kişnemesin, düşmanı uyarmasın diye bağlanır. O zaman kuvvetli şekilde nefes alarak horultu çıkarırlar.

İbn'ul-Arabi, *«Cenab-ı Hak Hz. Muhammed'e yemin ederek, «Yasin, hakim olan Kur'an'a andolsun ki» demiş ve onun hayatıyla yemin ederek «Ömrüne andolsun ki onlar sarhoşlukları içinde kör, sersemdirler.» (Hicr: 72) buyurmuştur. Burada da (Adiyat Suresi'nde) birinci ayetten beşinci ayete kadar Rasûlullah'ın adına, o atın kişnemesine, kopardığı toz-dumana ve tırnaklarından çıkan ateşe yemin etmiştir»* der.

Ebu Ubeyde *«Debh ve debih, koşmak ve yürümek mânâsınadır»* demiştir. Muberrid, *«Debh yürüyüşte atın hırıltısını uzatması demektir»* diyor.

Rivayete göre Allah'ın Rasûl-ü bir akıncı grubunu Beni Kinane Kabilesi'nden bazı insanlar üzerine gönderdi. Onların haberleri gecikti. Kumandanları olarak Munzir bin Amr el-Ensarî'yi tayin etmişti. Bu zat nakiblerden birisiydi. Münafıklar *«onlar öldürüldüler»* dediler, bunun üzerine bu sure indi. Cenab-ı Hak bura-

da onların sağ-salim olduklarını peygamberine haber verdiği gibi, bir de müjde veriyor: Onlar o kavmin üzerine hücum etmiş ve kendilerini esir etmişlerdir.

*«Ateş çıkaranlar»*dan maksat İkrime, Ata ve Dahhak'ın dediğine göre tırnaklarıyla koşarken taşlardan ateş kıvılcımları çıkaran atlardır. Zira *«Muriyat»* ateş çıkarmak mânâsına gelen *«İra»* kökünden geliyor. *«Kadh»* kelimesi ise esasında vurmaktır. Yani çakmağı çakıp kıvılcımlar çıkarmaktır. Burada maksat yine atlardır. Yani taşlara dokunduklarından ötürü tırnaklarından ateş çıkaran atlara yemin edilmektedir.

«el-Muğiyrat», düşmanın malını yağma etmek, veya öldürmek veya esir almak için ansızın düşmana hücum eden atlardır. Esasında atların değil binicilerin sıfatıdır. İsnad mecazidir

«Eserne» fiili koparmak, tozu hareketlendirmek mânâsına gelen *«İsaret»* kökünden geliyor.

«Nak'an» kelimesi gubar (toz) demektir. *«Bihi»*deki zamir de sabaha racidir. Yani onlar sabah vaktinde baskın yaparlar. Böylece o zamanda düşman gruplarının arasına dalarlar.

Süddi, Muhammed bin Kâb ve Ubeyd bin Ümeyr, *«Adiyat develerdir»* demiştir. Onlar ses çıkararak Arafat'tan Müzdelife'ye Müzdelife'den Mina'ya doğru koşarlar. (Bu görüş Hz. Ali'ye de nisbet edilmiştir).

İbn Cerir, İbn Ebi Hatim, İbn'ul-Enbari *«El-Ezdad»* kitabında, İbn Merduveyh ve Hakim, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyorlar: *«Ben Hicri İsmail'de oturuyordum. Bana bir kişi geldi, «Adiyat nedir?» diye sordu. «Atlardır» dedim: «Allah yoluna düşmana hücum ettikleri zaman güp güp diye ses çıkaran atlardır. Sonra onlar geceleyin oldu mu yemeklerini yaparlar, aieşlerini yakarlar.»*

Ben bu cevabı alan kişi Hz. Ali'ye gitti. O da *«Zemzem»* suyunun altında oturuyordu. *«Adiyati Dabhan»*ın ne demek olduğunu ona sordu. Hz. Ali: *«Sen benden önce bu soruyu hiç kimseye sordun mu?»* deyince, O: *«Evet, ben bunu İbn Abbas'tan sordum. O, bunlar Allah yolunda savaşan atlardır»* dedi.

Hz. Ali, o kişiye: *«Git, bana İbn Abbas'ı çağır»* dedi. Hz. Ali'nin yanına gittiğimde bana: *«Halka bilmediğin bir konuda fetva mı veriyorsun? Allah'a yemin olsun, İslâm'da İlk Gazve Bedir Gazvesi'dir. Bizimle beraber iki at vardır. Biri Zübeyr'in biri de Miktad bin Esved'in atıydı. O halde koşarak güp güp diye ses çıkaran atlar hangileriydi? Bunlar develerdir. Arafat'tan Müzdelife'ye koşarlardı. Orada yerleştikten sonra ateş yakarlardı. Sabah vakti hücum etmekten maksat ta onların Müzdelife'den Mina'ya hücum etmeleridir. İşte Mina cemi'dir; yani bütün hacılar orada toplanır. «Onunla tozu dumana katarlar» cümlesinden maksat o develerin yere bastıkları zaman kaldırdıkları toz demektir»* dedi.

İbn Abbas, Hz. Ali'den bunları dinledikten sonra *«Sözümü bıraktım, Hz. Ali'nin sözüne gittim»* demiştir.

Fakat Hz. Ali'nin bunlardan atların kastedildiğini Bedir Gazvesi'nin durumuyla izah etmesi müşküldür. Çünkü İbn Abbas, El-Adiyat'ın başındaki elif-lamların ahd için olduğunu söylememiştir ve *«Bu Bedir'de koşan atlara işarettir»* de demememiştir. Bu surenin Bedir Gazvesi hakkında nazil olduğunu da iddia etmemiştir. İbn Abbas'ın kelâmından açıkça anlaşılan şudur ki o Allah yolunda koşan atların cinsini kastetmiştir. Eğer İbn Abbas *«Elif lamlar ahd içindir»* demişse burada Munzir bin Amr'ın kumandasında gönderilen müfrezenin atları kastedilmiş olur. Çünkü onların haberi Rasûlullah'a geç gelince münafıklar onların öldürüldüğünü söylediler. Bunun üzerine bu sure Rasûl-ü Ekrem'in onların sağ oldu-

ğunu, o kavme hücum ettiklerini ve muvaffak olduklarını müjdeledi.

Hz. Ali'den gelen haberin sıhhati yoktur. Hakim'in onu tashih etmesi de muhaddisler nezdinde yerinde değildir. Çünkü Hakim çok musahele (gevşeklik) gösterdiği için tashihi muteber sayılmamıştır. Sonra Hz. Ali'den *«Adiyat'tan maksat develerdir»* şeklinde gelen nakil mutearizdir. Çünkü hem daha önce bu develerin hacıları taşıyan develer olduğu ve hem de tevilat sahibinin nakline göre Hz. Ali'nin onu Bedir develeriyle tefsir ettiği bildirilmektedir.

*«Adiyat»*tan maksadın at olması daha kuvvetlidir iddiası mucibinde, atların tozu dumana katmaları, develerin yapmasından daha açıktır. Sonra İbn Abbas'tan gelen bu haber kendisiyle yemin edilenin iki çeşit olduğunu ifade edebilir: Birincisi atlar, ikincisi de develerdir. Gaziler cemaati veya yemeklerini pişirmek veya başka ihtiyaçları için ateş yakan hacılar.

«Kesinlikle insan Rabbine karşı çok nankördür» cümlesi kasemin cevabıdır. İbn Abbas, Mukatil, *«Kenud kelimesinden maksat Kinde ve Hadramut dilinde asi, Rebia ve Mudar lugatıyla nankör, Kinane diliyle cimri, kötü ahlâklı demek oluyor»* demişlerdir.

Ebu Umame el-Bahili, Rasûlullah'ın şu hadisini naklediyor: *«Kenud o kişidir ki tek başına yer. İkram yapmaz ve kölesini döver».*

İbn Abbas şöyle rivayet ediyor: Allah Rasûlü, *«Size en şerlilerinizi haber vereyim mi?»* dedi. Biz de, *«Evet ya Rasûlullah, biz isteriz»* dedik. Bunun üzerine: *«O kimsedir ki tek başına konaklamıştır. İkramını menetmiştir, kimseye vermez. Kölesini de dövmüştür».*

Bu iki hadisi de Hakim Tirmizi Nevadir'ul-Usul'de tahriç etmiştir.

Bazıları *«Kenud hakkı inkâr edendir»*, bazıları ise *«Sıla-i rahmi kesendir»* demişlerdir. Bazıları *«Kenud, Allah'tan gelen nimet-*

leri çokça inkâr edendir» derler. İbn Abbas, *«Buradaki insandan maksat kâfirdir»* diyor. Yani o kâfir çokça nankördür!

Ebu Bekr el-Vasiti, *«Kenud, Allah'ın nimetlerini Allah'ın masiyetinde kullanan kişidir»* der. Ebu Bekir Verrak, *«Kenud nimeti kendisinden, dostlarından ve yardımlarından bilen kimsedir»* demiştir. Tirmizi, *«Kenud o kimsedir ki, nimeti görür, fakat nimeti vereni görmez»* der.

Yedinci ayetteki zamir Allah'a racidir. Yani kesinlikle Allah, Ademoğlu'ndan gelen bu duruma şahiddir. Hasan, Katade ve Muhammed bin Kâb, *«İnnehu'daki zamir insana racidir»* demişlerdir. Yani kesinlikle insan aleyhinde yaptıklarını söylemek suretiyle şahiddir.

Sekizinci cümlenin başındaki zamir kesinlikle insana racidir. Hayr'dan maksat da maldır. Çünkü hayr'ın *«mal»* mânâsına geldiği Bakara Suresi'nin 18. ayetinde de yer almaktadır. Yani malı sevmek hususunda kuvvetlidir, şiddetlidir veya cimridir.

İbn Zeyd, *«Mal'a hayr denilmiştir. Halbuki malın bir kısmı şer ve haram da olabilir Fakat halk malı hayr sandıklarından ötürü Cenab-ı Hak da hayr demiştir»* diyor.

Nitekim Halk cihada *«Sûu'n»* kelimesini kullandığı için Cenab-ı Hak Al-i İmran Suresi'nin 174. ayetinde aynı tabiri kullanmıştır. Halbuki cihad Allah'ın sevdiği bir durumdur.

«Bu'sire» fiili karıştırılırsa, alt üst edilirse, araştırılırsa ve içinde olanlar çıkartılırsa demektir. Ebu Ubeyde, *«Bu fiil alt-üst etmek mânâsını taşıyor»* demiştir. Muhammed bin Kâb, *«Bu hadise insanlar haşre gönderildikleri anda olacaktır»* diyor.

«Hussile» fiili göğüslerde olan hayr ve şer ayırd edilirse demektir. İbn Abbas, *«Ortaya çıkarsa demektir»* diyor. *«Habirun»*, hiçbir şey kendisine gizli kalmaksızın alimdir demektir. O günde onların her şeyini bilir. O günün gayrisinde de. Fakat mânâ şudur: Allah o gün onlara cezayı verecektir. Eğer hayr işlemişlerse hayrda, şer işlemişlerse şerde.

ADİYAT SURESİ'NİN SONU

KÂRİA SÛRESİ

Sûre: 101

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ
النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ ﴿٥﴾
فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Karia (yürekleri parçalayacak olan o büyük felaket)
2 — Nedir Karia?
3 — (Ey Rasûlüm!) Karia'yı sana ne bildirdi?
4 — O gün insanlar (ateşin etrafında dolaşan perişan) ve yere serilmiş pervane gibidir.
5 — Dağlar atılmış ve renkli yüne benzerler.
6 — Kimin tartıları ağır gelirse,
7 — O memnun edici bir hayat içindedir.
8 — Kimin tartıları hafif gelirse,
9 — Onun anası (varacağı yer) Haviye'dir.
10 — (Ey Rasûlüm!) Sana ne anlattı ki o nedir?
11 — O kavurucu bir ateştir.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-11) *«Karia...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 11 ayettir.

Bu sure ihtilafsız Mekkî'dir. Ayetleri Kûfe sayımına göre 11, Hicaz'a göre on, Basra ve Şam sayımına göre sekizdir.

«El-Karia» cumhura göre Kıyamet demektir. Başlangıcı sura birinci üfürülüş, sonu da bütün mahlûkat arasında hüküm icra edildiği zamana kadardır.

Bazıları *«El-Karia, birinci üfürülüşün sesidir»* der. Dahhak *«O, öfkeli ve feryadlı ateştir»* demişse de Dahhak'ın bu tefsiri makbul değildir.

«Karia» ister kıyamet, ister ateş veya sura üfürülüşün sesi olsun şiddetle vurmak demek olan *«Kar»* kökünden gelir.

Dördüncü ayetin başındaki *«yevme»* kelimesi mukadder bir fiilin zarfıdır. Yani hatırlat o günü ki insanlar..

Zemahşeri *«Bu kelime karia cinsinden takdir edilen bir fiilin zarfıdır»* der. Yani Kıyamet insanların feraş gibi olduğu günde kopar! *«Feraş»*, Cevheri'nin ifade ettiğine göre Feraşet'in çoğuludur. Yani kelebekler (çekirgeler) uçar ve kendilerini ateşe atarlar! Bu görüş Katade'den gelmiştir. Bazıları *«Feraş ince bir kuştur, durmadan ateşe yönelir, ta ki çerağın içine girdikten (yandıktan) sonra durur»* der.

Ebu Hureyre, *«Mebsus»* dağılmışlardır demektir, diyor. Yani

mahşerdeki insanların ilk durumları kelebekler gibidir. Şaşkın şaşkın durup bakarlar. Sonra kelebekler gibi olurlar. Çünkü kelebeğin gittiği bir yön vardır. «*Mebsus*» dağılmış, yayılmış demektir.

İbn Abbas ve Ferra derler ki: «*İnsanlar haşre gönderildiklerinde bir kısmı diğerinin arasına girer, şaşkınca ve dehşetle kelebekler (çekirgeler) gibi birbirlerini çiğnerler. Dağlar elle didik didik edilen yün gibi olur. Yani kasırga haline dönerler, giderler ve yokolurlar.*» Nitekim Cenab-ı Hak Vakıa Suresi'nin altıncı ayetinde «*Yayılan toz gibi olur*» demiştir.

Dilciler, «*El-İhn*» boyalı yün demektir, derler. Tafsilatı Mearic Suresi'nde geçti. Yani bütün dağlar atılmış, didilmiş yün gibi olurlar. Parçaları birbirinden ayrılır, havada bir toz haline gelip yayılacaktır.

«*Kimin tartıları ağır gelirse*» ayeti insanların mahşerde iki grup oluşturacağını icmalen açıklamaktadır. Ayrıca o iki grubun herbirinin özel olan hallerinin keyfiyetine dikkati çekmektedir. Aynı zamanda bu cümle amellerin tartılacağına işaret eder. Amellerin tartılacağına gerçekten inanmak imandandır. Fakat onu inkâr eden kâfir olmaz. Kenz'ul-Esrar'ın sahibi «*Ameller iki kefesi ve dili olan bir terazi ile tartılacaktır. O kefeler göklerin ve yerlerin tabakaları kadardır. Allah onun mahiyetini herkesten daha iyi bilir*» diyor.

Bu tartının yeri cennet ile cehennem arasındadır. Bu husus Nevadir'ul-Usul'de yer almaktadır. En meşhur ve en sıhhatli görüşe göre mizan bir tanedir. Nitekim daha önce de zikrettiğimiz gibi bu tartı, bütün ümmetlerin bütün amelleri için kâfi gelecektir. Ayetteki «*Mevaziyn*» kelimesi mizan'ın çoğuludur. Çoğul getirilmesi tazim içindir. Tıpkı «*Ad, Rasûlleri yalanladı*» ayetinde olduğu gibi. Yani kendilerine gelen peygamberi yalanladılar. Bu

sanki bütün peygamberleri yalanlamak gibidir. Veya *«Mevaziyn»* parçalar itibarıyla çoğul getirilmiştir. Bazıları, *«Cenab-ı Hak o ameller sayısınca cisimleri yaratacaktır. Onların kalbi olmayacaktır ve onlar tartılacaktır»* diyorlar Bunu söyleyenler bu hususta bir rivayet olduğunu da iddia ediyorlar. Zahire bakılırsa ağırlık ve hafiflik dünyadaki ağırlık ve hafiflik gibidir. Ağır olan alta evvel gider, sonra İlliyyin'e kadar yükselir. Hafif olan evvel yükseğe gider, sonra esfeli safiline kadar iner.

Bazı muteahhirin alimleri, *«Bu mizan dünyadakinin tam tersinedir. Müminin ameli ağır basarsa yükselir ve günahlarına ağırlık olur. Kâfire gelince, onun bir kefesi ağır basar, çünkü diğer kefede hasenat yoktur»* demişlerdir. Bunu söyleyen zat sonra bu ayeti okudu: *«Salih amel onu yükseltir.»*

Bazılarına göre, tartının sıfatı şudur: Bütün kulların amelleri bir defada mizana sokulur. Hasenat nur kefesinde Arşın sağında, cennet tarafındadır. Veya cennet kefesinde cehennem tarafındadır. Allah her insan için amelinin hafifliğini ve ağırlığını idrak edecek zaruri bir ilim yaratır. Amellerin tartılması herkes için değildir. Zira sahih bir hadiste: *«Ya Muhammed! Cennete ümmetinden üzerlerinde hesap olmayanları sağ kapıdan götür»* denilmektedir. Peygamberler için tartı bahis konusu değildir. Ancak Allah kimin amelinin tartılmasını isterse o tartılır. Kadı Munzir bin Said el-Beruti der ki: *«Sabr ehlinin amelleri tartılmaz. Cenab-ı Hak onlara oluk halinde sevap verir»* .

Zahire göre münafıklar kâfirlere dahildirler. Hakikatte onların amelleri mutlaka tartılır. Çünkü ayet ve hadislerin zahiri bunu iktiza ediyor. Sıhhatli görüşe göre mümin cinlerin de kâfir cinlerin de insanlar gibi amelleri tartılır.

Mutezile, gerçek mânâda tartıyı kabul etmiyor. Mücahid, Dahhak ve A'meş gibi Ehli Sünnet'ten bir cemaat da bu hususta onlara katılmıştır. Ve derler ki: *«Ameller arazlardır. Baki kalmaları*

mümkün olmadığı için tartıları da mümkün değildir». Binaenaleyh tartı adil ve eşit hüküm vermekten kinayedir.

Bazıları *«Mizanlardan maksat hüccetler ve delillerdir»* demişlerdir. (Abdulaziz bin Yahya).

«Onun annesi haviyedir; yani cehennemdir». Cehenneme *«ana»* denilmesi insanın annesinin yanına sığındığı gibi cehenneme sığınmasından dolayıdır. (İbn Zeyd). Ateşe haviye denilmiştir. Çünkü ateş çok derin olduğundan dolayı insan uzun zaman içine düşer de onun sonuna varamaz.

Bir rivayete göre *«haviye»* ateşin en alt tabakasıdır.

*«Hamiye»*nin mânâsı şiddetli hararet demektir. Sahihi Müslim'de Ebu Hureyre Rasûl-ü Ekrem'den şöyle rivayet ediyor: *«Sizin Ademoğlu tarafından yakılan şu ateşiniz cehennem hararetinin yetmiş parçasından bir parçasıdır».*

Sahabiler: *«Eğer sadece bu dünya ateşi olsa da kâfi gelir ya Rasûlullah!»* deyince Hz. Peygamber: *«O altmış dokuz defa bundan daha hararetlidir ve her parçanın harareti tek başına dünya ateşinin harareti gibidir»* buyurdu.

Hz. Ebubekir Sıddık, *«Mizanı ağır olanın mizanı ağır olur, çünkü orada hak vardır. İçinde hak olan bir mizanın daha da ağır olması gibidir. Mizanı hafif olanın mizanı hafif olur. Çünkü orada bâtıl vardır. İçinde bâtıl olan bir mizanın hafif olması gereklidir»* buyurmuştur.

Ebu Hüreyre'den bir hadis nakledilmektedir: *«Ölüler kendilerine gelen bir kişiden (ölüp gelen bir kişiden) daha önce ölen bir kişinin hâlini sorarlar. O da «O daha önce öldü» der ve onlara «Sizin yanınıza gelmedi mi?»* diye sorar. Onlar, *«yemin ederiz, hayır, daha gelmedi»* derler. Yani gelen ölü, *«Biz Allah içiniz ve O'nun yanına dönücüleriz»* der. O annesi haviyeye götürülmüşdü. Ne kötü anadır Haviye! Ne kötü terbiyecidir Haviye!

KARİA SURESİ'NİN SONU

TEKÂSÛR SÛRESİ

Sûre: 102

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ
كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ
﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1— Çoklukla övünmek sizi aldattı.
2 — O kadar ki mezarları ziyaret ettiniz.
3 — Hayır! Yakında bileceksiniz.
4 — Sonra hayır! Yakında bileceksiniz.
5 — Hayır! Eğer «İlmelyakîn» (kesin bilgi) ile bilseydiniz.
6 — Muhakkak ki o alevli cehennemi görürdünüz.
7 — Sonra onu muhakkak «aynelyakîn» göreceksiniz.
8 — Sonra o gün (size verilen) nimetten sorulacaksınız.

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 8 ayettir.

Ebu Hatim'in Said bin Ebu Hilal'den rivayet ettiğine göre Rasûlullah'ın arkadaşları bu sureye *«el-Makbere Suresi»* de derlerdi. Bu sure Mekki'dir. Ebu Hayyan *«Müfessirlerin tamamı Mekki olduğunu söylemiştir»* diyor. Celâleddin Suyuti, *«En meşhura göre Mekki'dir»* diyor. Medenî olduğuna İbn Ebi Hatim'in Ebu Burey-

de'den rivayet ettiği şu hadis de delâlet eder. En tercih edilir görüş de budur:

«Bu sure ensar kabilelerinden Beni Haris ve Beni Hars kabileleri hakkında nazil oldu. Bunlar birbirlerine karşı övündüler. Onlardan biri diğerine, «bizde falan falan vardır». Onlar da «bizde falan-falan vardır» dediler ve bununla iftihar ettiler. Sonra da «gelin kabirlerdeki adamlarımızı sayalım» dediler. Biri, «Bizde işte kabirde şu var, bu var» diğeri de «şunlar var» dedi». Cenab-ı Hak bunun üzerine bu sureyi indirdi.

Bu surenin Medenî olduğuna dair çok kuvvetli deliller bulunduğu için bazı alimler, *«Bu sure Medenî'dir»* demişlerdir.

Ayetleri ittifakla sekiz, kelimeleri 28, harfleri 120'dir. Bu sure Kur'an'ın bin ayetine denktir. Hakim ve Beyhaki İbn Ömer'den şöyle rivayet ederler. Allah'ın Rasûlü buyurdu: *«Sizden her gün bin ayet okumaya kimin gücü yeter»* dediler. Sahabiler: *«Hiç kimsenin gücü yetmez»* deyince Rasûl-ü Ekrem: *«Sizden herhangi birinizin Tekasür Suresi'ni okumaya gücü yetmez mi?»* buyurdu.

Hatib, *«El Muttefek ve'l-Mufterek»* adlı eserinde Hz. Ömer'den şöyle rivayet ediyor: Hz. Peygamber *Kim bir gecede bin ayet okursa Allah'ın huzuruna Cenab-ı Hak onun yüzüne güldüğü halde varır»* dedi. Hz. Ömer, *«Ey Allah'ın Rasûl-ü! Gecede bin ayet okumaya kimin gücü yeter?»* dedi. Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem Tekasür Suresi'ni sonuna kadar okudu ve *«Nefsimi yedi kudretinde tutan Allah'a yemin ederim, bu bin ayete denktir»* diye buyurdu.

Alimlerden bazıları şöyle demişlerdir: Bunun sırrı ve hikmeti şudur: Kur'an 6200 küsur ayettir. Biz küsuru bırakırsak bin ayet Kur'an'ın altıda biri olur. Bu sure Kur'an'ın maksatlarından altıda birini kapsamaktadır. Kur'an'ın anlatmak istediği maksatları

Gazali'nin söylediğine göre altıdır. Üçü mühimdir. Onlar şunlardır:

A) Kendisine çağrılanın tarifi
B) Sırat-ı Mustakim'in tarifi
C) Allah'a dönüş yapıldığı andaki halin tarifi.

Üçü de mutimmedir. Onlar da şunlardır:

1 — İtaat edenlerin hallerinin tarifi
2 — İnkârcıların sözlerinin hikâyesi
3 — Yolun konaklarının tarifi

İşte bunlardan biri ahiretin marifetidir ki Allah'a dönüş yapıldığı zamanki halin tarifi diye tabir edilmiştir. Bu sure de bunu kapsamaktadır. İşte buna *«bin ayete denktir»* demek, *«Kur'an'ın altıda birini kapsamaktadır»* demekten daha üstün ve daha yücedir.

Alusi bunları naklettikten sonra, *«Allah daha iyi bilir ama hikmet bunun ötesinde bir şeydir»* diyor. Yani bu yorum makbul değildir!

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-8) *«Çoklukla övünmek sizi aldattı...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Elha» fiili meşgul etti, demektir. Çünkü bu fiil *«Levh»* kökünden gelir, o da gaflet demektir. Sonra her meşgul eden için bu tabir kullanılmıştır. Örfen insanın hoşuna giden, onu meşgul eden demektir. Bu kelime *«lehv»* mânâsına yakın olduğu için çoğu zaman o mânâda kullanılmıştır. Ragıb, *«Lehv mühim olan konu-*

dan seni meşgul eden her şey demektir» der. Burada maksat gaflettir. Ayetin mânâsı: Çoklukla övünmek sizi gafil kıldı. Öyle ki, bütün dirilerin sayısını tamamladınız sonra da mezarları ziyaret ettiniz. Yani orada olanların zikrine geçtiniz. Ölülerinizle birbirlerinize karşı böbürlenmeye kalktınız.

Kelbi ve Mukatil'in rivayet ettiğine göre, Abdi Menaf ve Beni Sehim kabileleri adetlerinin fazlalığıyla birbirlerine karşı övündüler. Hayatta olan nüfuslarını saydılar. Abdi Menaf, Beni Sehim'den daha fazla çıktı. Beni Sehim mensupları dedi ki: *«Zulüm cahiliyet döneminde bizi helâk etti. Gelin hem ölüleri hem de dirileri sayalım»*. Bu sefer de Beni Sehim kabilesi galib geldi!

Keşşaf'ta Zemahşeri; *«Bunu Cenab-ı Hak onlarla alay etmek, akıllarını hiçe saymak için zikretmiştir»* diyor.

Bazıları da *«Ayetin mânâsı, siz bu fiilinizde sahih bir hedefi olmaksızın kabir ziyaretinde bulunan kimse gibi oluyorsunuz demektir»* derlerken, bazıları da *«Kabirleri ziyaret etmek, nasihat almak, ölümü hatırlamak içindir. Bunlar ise tam tersini yaptılar. Onu gaflete sebep kıldılar»* demiştir. Yani bu durum sizi meşgul etti. Halbuki bu size herhangi bir yardım vermez, ne dünyanızda ne de ahiretinizde size bir yarar sağlayamaz. Üstelik sizi dinin mühim emirlerinden de meşgul etmektedir.

Bazıları *«Malların çokluğu, çocukların çokluğu sizi meşgul etti. Bu bataklık içerisinde ölüp de mezarlara gömüldüğünüz ana kadar durdunuz ve hayatınızı dünya talebine sarfettiniz. Ölüm size gelinceye kadar bu devam etti. Sonunda gördünüz ki bu sizin değildir ve sizi en mühim meselenizden gafil kılmıştır»* demişlerdir.

Bu ayette haşrın kesin olduğuna işaret vardır. Hikâye edildiğine göre bir bedevi bu ayeti dinledikten sonra, *«Kâbe'nin Rabbi-*

ne yemin ederim, kavm haşre gönderildi. Çünkü ziyaretçi daimi durmaz, mutlaka dönüş yapar» der.

Ömer İbn Abdulaziz, *«Ziyaret eden bir kimse elbette geri gelecektir, ya cennete veya ateşe»* dedi. Bu tabirde kabirlerde durmanın kısa bir dönem olduğuna da işaret vardır.

«Sizi meşgul edecektir» değil de *«Sizi meşgul etti»* şeklindeki mazi tabiri kullanılması kesinlikle olacak bir şeyin olmuş sayılmasındandır. Veya daha önce ölenler, bu ayetin indiği zamandan Kıyamet'in kopması anına kadar ölenlerden daha fazladır.

Bazı alimler, *«Bu ayet, kabirdeki insanlarla gurur duymak için kabirleri çok ziyaret eden kimseyi yermektedir. Fakat ahireti hatırlamak için olursa bu meşrudur»* demişlerdir. Nitekim Ebu Davud Hz. Peygamber için şöyle rivayet ediyor: *«Sizi kabirleri ziyaret etmekten nehyettim. Onları ziyaret edin. Kesinlikle kabirleri ziyaret edin; onlar size ahireti hatırlatır»* buyurmuştur. Fakat ayet bu mânâdan uzaktır. Övülmek için bir kabrin ziyaret edilmesi yerilmiştir, kötüdür. Bu hususta tartışmaya gerek yoktur.

«Kella» kelimesi red içindir. Yani sizi ilgilendirmeyen şeyler sizi ilgilendiren meselelerden meşgul etmesin. Çünkü bunun neticesi kötüdür.

«Gelecekte bileceksiniz; (bugün üzerinde bulunduğunuzun zararını)» Tabii onu gözünüzle gördüğünüz zaman bunun neticesini bileceksiniz.

Dördüncü ayet üçüncünün tekididir. Yani dördüncü ayet tekid için tekrar edilmiştir.

«Sümme» kelimesiyle atıf yapılmıştır. Bundan anlaşılıyor ki dördüncü ayet ikinci ayetten daha beliğdir, daha şediddir. Mesela

bir insan kölesine, *«Sana derim, sonra sana derim, yapma bunu»* der. Bu *«sonra sana derim»* sözü öncekinden daha şiddetlidir. Bu daha şiddetli olduğundan sanki üçüncü ayetin aynısı değildir diye atıf yapılmıştır. Aksi takdirde tekid ile müekked arasında atıf olmaz.

Hz. Ali, *«Birinci bilgi, kabirdeki bilgidir, ikincisi haşr'deki bilgidir. Tekrar diye bir şey yoktur. Sümme ile atfetmek de tam yerindedir»* dedi.

Dahhak, *«Birinci bilgi men'idir. Ve kâfirler için bir tehdiddir. İkincisi müminler için bir va'ddir»* demiştir. Fakat bu, zahirin hilafınadır.

*«İlme'l-Yakın»*dan maksat, önünüzde bulunan ve yüzdeyüz bildiğiniz şey demektir. *«İlme'l-Yakın»* tabiri masdarın mefulune izafe edilmesi kabilindedir veya mevsufun sıfatında izafe edilmesi kabilindendir. Yani, yakin olan ilim demektir. Vasfın (yakin sıfatının) ilme getirilmesi açık bir fayda ifade eder. Çünkü ilim hem yakine hem de yakin olmayana denir. Ayetteki *«lev»* edatının cevabı mukadderdir. Korku ve dehşet içindir. Yani kesinlikle bilmiş olsaydınız, vasfedilemeyecek, künhüne varılamayacak şey istemiş olacaktınız. Veya bu sizi başka bir şeyin çokluğuyla iftihar etmekten meşgul edecekti.

«Elbette cehennemi görürdünüz» cümlesi mukadder bir kasemin cevabıdır. Bununla tehdid teşdid edilmiştir. Cenab-ı Hak önce mübhem olarak onları korkutuyor, sonra bununla o korkuyu vuzuha kavuşturuyor. Bu cümle beşinci ayetteki *«lev»* edatının cevabı değildir. Çünkü bu kesinlikle vaki olacaktır; yani insanlar olarak biz cehennemi göreceğiz. Fakat lev'in cevabının kesinlikle vaki olacağı diye bir şey yoktur. Bazıları onun cevabı olduğunu söylemişlerdir. O zaman ayetin mânâsı: *«Siz gelecekte cezayı bileceksiniz»* demek olur. Sonra Cenab-ı Hak şöyle buyurdu: *«Eğer*

cezayı ilmiyakin olarak şimdi bilseydiniz kesinlikle cehennemi göreceksiniz»; yani cehennem daima sizin gözünüzün önünde olacaktı!

«Sonra onu yakin gözüyle göreceksiniz». Bu cümle tekid içindir. Yani altıncı ayet tekid olsun diye tekrar edilmiştir. Cehennemin ilk görülmesi onu uzaktan görmek olabilir. İkinci görmek ise oraya girdiğiniz zaman onu göreceksiniz demek olabilir.

«Ayne'l-Yakin» yakinin tâ kendisi olan görüş demektir. Çünkü gözle inkişaf (görmek) diğer inkişafların hepsinden daha üstündür. Ona *«Aynelyakin»* ismini vermeye müstahaktır. *«Ayn»* burada yakinin tâ kendisidir. Ayn, lügatta, Seyyid Şerif Cürcani'nin buyurduğu gibi, içinde şüphe olmayan ilim demektir. Ragıb, *«Yakin ilmin sıfatıdır, marifet de dirayetten üstündür. İlmulyakin denilir; fakat marifetu yakin denilmez»* diyor. O fehmin sabit olmasıyla beraber nefsin sükûnüdür. Seyyid Şerif, *«aynulyakin, içinde şüphe olmayan ilimdir»* demiştir. Hakikat ehlinden aynelyakin hususunda birçok tefsir gelmiştir. Temsil yoluyla şöyle deniliyor: Âkil bir insanın ölümü bilmesi ilmul-yakindir. Melekleri ölüm anında görmesi aynelyakin, ölümü tadması ise hakkalyakindir.

Sekizinci ayetteki hitap bazı tefsircilere göre kâfirleredir. Bu, Hasan Basri ve Mukatil'den de rivayet edilmiştir. Tayyibi de bu görüşü tercih etmiştir.

«Naim», insanoğlunun lezetlendiği her şeye denir. İster yemek ve içki, ister sergi, isterse binek olsun.

Sekizinci ayetten önce surede gelen hitaplar da böyledir. İbn Abbas, *«Altıncı ayetteki hitab müşrikleredir»* diyor. Oradaki görmek'ten maksat cehenneme girmektir. Oradaki sual de kınama sualidir. Çünkü onlar nimetlere karşı iman etmek suretiyle şükretmemişlerdir.

Bazıları *«Cehennemi gördükten ve cehenneme girdikten sonra sual de olabilir, demişlerdir. Çünkü cehenneme girdikten sonra cehennemliklerden çok şeyler sorulur. Mesela Mülk Suresi'nde «Cehenneme bir fevç atıldıkça zebaniler onlardan size uyarıcı gelmedi mi, peygamber gelmedi mi? diye sorarlar»* başka bir ayette *«Sizi sakara gönderen nedir? diye sorarlar»* denilmiştir. O zaman sual elem bakımından daha şiddetlidir. Rivayete göre Hz. Ömer, Rasûl-ü Ekrem'e, *«Hangi nimet bizden sorulacaktır, ey Allah'ın Rasûlü? Biz memleketimizden kovulduk, mallarımızı terkettik»* dedi. Hz. Peygamber, *«Meskenlerin gölgesi, ağaçların gölgesi, çadırların sizi hararet ve soğuktan koruması, sıcak günde soğuk su içilmesi gibi nimetler sizden sorulacak»* buyurmuştur.

Yine Rasûl-ü Ekrem'in şöyle buyurduğu rivayet ediliyor: *«Kur'an'da mezarların zikri açık-açık ancak bu surede olmuştur. Kabirleri ziyaret etmek katı kalp için şifalı devadır»*. Çünkü ahireti ve ölümü insanın hatırına getirir. İnsanı tûlü emelden caydırır, kasri emele zorlar. Dünyada zahid olmaya, dünya rağbetini terketmeye insanı teşvik eder. Bu hususta Ebu Hüreyre'den gelen bir hadise göre Allah'ın Rasûl-ü: *«Kabirleri ziyaret eden kadınlara lânet etmiştir»* der.

Bu hususta İbn Abbas'tan, Hasan bin Sabit'ten nakledilen hadisler vardır. Tirmizi *«Bu hadis hasen ve sahihtir»* diyor. Fakat ehli ilme göre bu lânetleme meselesi Rasûlullah'ın kabirleri ziyaret ruhsatını vermezden önceki durumdur. Ruhsatı verdikten sonra erkek ve kadın bu ruhsata dahil olur. Fakat buna rağmen kadınların kabirleri ziyareti mehruhtur. Çünkü onlar çokça ağlarlar ve avret olduklarından nifaka vesile olurlar.

Kabirlerin erkekler tarafından ziyareti alimler katında ittifakla mubah kabul edilmiş bir meseledir. Fakat kadınların ziyareti hakkında ihtilaf vardır. Genç kadınlar için çıkıp mezarlıklara git-

mek haramdır. İhtiyarlar için mübahtır. Fakat gençler ve ihtiyarlar için caizdir; ancak erkeklerle karışık gitmemek şartıyla. Bu hususta alimler ittifak halindedirler. İşte bu mânâya binaen Hz. Peygamber'in *«Kabirleri ziyaret edin»* emrinin kadınları da kapsadığı söylenmiştir.

Erkek ve kadınların bir araya gelmesinden dolayı fitneden korkulduğu bir zaman ve bir yerde kadınlar için kabir ziyareti helâl ve caiz olmaz. Çünkü erkek kabri ibret almak için ziyaret eder, oradaki kadına gözü takılır, ahireti de unutur, ibret almayı da unutur, fitneye girer. Aksi de olabilir. Yani kadın da böyle yapabilir. O kabirlerde birlikte bulunan kadınlar ve erkekler ecirsiz ve günahlı olarak dönüş yaparlar.

İbn Hibban ve İbn Merduveyh'in İbn Abbas'tan rivayet ettiklerine göre Rasûl-ü Ekrem, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'le beraber Ebu Eyyub el-Ensari'nin evine gittiler. Hanımı, *«Allah'ın Rasûlü'ne merhaba olsun. Beraberinde gelenlere de merhaba olsun»* dedi. Ebu Eyyub geldi ve bir hurma salkımını kesip Peygamber'e getirdi. Peygamber, *«Bunu kesmeni istemiyordum. Birkaç hurma getirsen kâfiydi»* dedi. Ebu Eyyub, *«Ya Rasûlullah! Hurmanın temrinden, busrundan, rutbundan yemeni istiyorum»* dedi. Sonra bir oğlak kesti, yarısını pişirdi, yarısını da kaynattı. Rasûlullah'ın huzuruna getirdiğinde oğlak etinden bir şey aldı, bir ekmeğin içine koydu ve *«Ey Ebu Eyyub; Bunu Fatıma'ya götür. Çünkü o birkaç gündür böyle bir şey yememiştir»* dedi ve Ebu Eyyub bunu Hz. Fatıma'ya götürdü. Ondan sonra Rasûl-ü Ekrem, *«Ekmek, et, hurma ve busr»* dedikten sonra gözlerinden yaşlar aktı.

TEKASÜR SURESİ'NİN SONU

ASR SÛRESİ

Sûre: 103

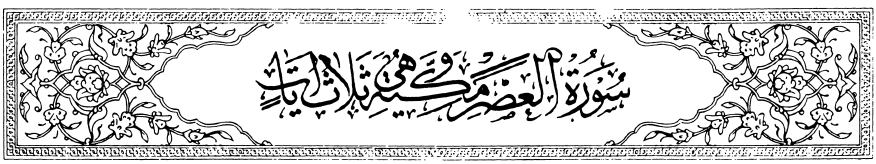

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Asra andolsun ki,
2 — Muhakkak (bütün) insan (lar) mutlaka zarardadırlar.
3 — Ancak iman edenler ve salih amelleri işleyenler ve birbirlerine hakkı (doğruyu) tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler müstesnadır.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-3) *«Asra andolsun ki...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 3 ayet'tir.

İbn Abbas, İbn Zübeyr ve cumhura göre bu sure Mekki'dir. Katade, Mücahid ve Mukatil'e göre Medeni'dir. Ayetleri ihtilafsız üç ayettir. Kelimeleri ondört, harfleri altmışsekizdir. Kısa olmasına rağmen ilimlerin birçoğunu kapsamaktadır. İmam Şafii *«Eğer Kur'an'dan bu sureden başka hiçbir şey inmeseydi bu sure*

insanlara kâfi gelirdi. Çünkü bu sure Kur'an'ın bütün emirlerini derlemiştir» der.

Tabarani, Evsat'ında Ebu Huzeyfe'den şöyle rivayet ediyor: *«Allah Rasûlü'nün ashabından iki kişi bir araya geldiklerinde, biri Asr Suresi'ni okumadan ayrılmazlardı. Sonra birbirlerine selâm verip giderlerdi».*

«Asra yemin ederim». Mukatil, *«Cenab-ı Hak ikindi namazına yemin etmiştir. Çünkü o faziletlidir»* demiştir. Zira cumhura göre o ortanca namaz sayılır. Çünkü Rasûl-ü Ekrem, *«Bizi ortanca (ikindi) namazından meşgul ettiler»* buyurmuştur. Ayrıca Hafsa'nın mushafında *«Ortanca namaz ikindi namazıdır»* diye yazılmıştır. Bir hadiste *«İkindi namazını terkeden bir insan sanki malını, aile efradını kaybetmiştir»* buyurulmuştur.

Rivayet ediliyor ki, bir kadın Medine çarşısında bağırarak *«Bana Rasûlullah'ı gösterin»* diyordu. Rasûlullah onu görünce sordu: *«Ne oldu?»* Kadın: *«Ey Allah'ın Rasûlü! Kocam kayboldu ve bundan sonra zina ettim, zinadan bir çocuk doğurdum. Onu sirke küpüne attım. Orada öldü. Sonra o küpteki sirkeyi sattım. Ben tevbe edebilir miyim? Tevbem kabul edilir mi?»* dedi. Rasûl-ü Ekrem: *«Zinaya gelince, ondan dolayı recmedileceksin. Katle gelince, onun cezası cehennemdir. Satmana gelince, orada büyük bir günah işlemişsin. Fakat ben zannettim ki sen ikindi namazını terkettin...»* buyurdu.

Alusi bunları naklettikten sonra bahse konu rivayet hakkında şunları söylüyor: *«Bu hadisi İmam Fahreddin Razi zikretmiştir. Hayatımla yemin ederim, Fahreddin Razi hadis alimleri katında, güvenilmeyen, aslı astarı olmayan hadisleri nakletmek hususunda imamdır. Sakın ona uyma ve bu hadisin doğruluğuna da inanma».*

İkindi namazı fazilet özelliğine sahip olmuştur. Çünkü onun

edası insanlar için çok ağırdır. Zira insanlar o anda ticarettedirler, kazançla meşguldürler, günün de son zamanındadırlar.

Bazıları *«Cenab-ı Hak bu namazın vaktine yemin etmiştir»* der. Çünkü o vaktin namazı faziletlidir veya beşerin babası Hz. Adem'in cuma günü ikindi vaktinde yaratılmış olduğu için böyledir. (Katade). Katadenin şöyle söylediği rivayet ediliyor: *«Asr'dan maksat öğle namazından sonraki vakittir. Cenab-ı Hak kuşluk zamanıyla yemin ettiği gibi onunla da yemin etmiştir. Çünkü ikisinde de kudret delilleri vardır».*

Bazılarına göre *«Asr»*dan maksat peygamberlik asrıdır. Bununla sanki bu kişi Rasûlullah'ın yaşadığı zamanı kastediyor. Peygamber şerefi için o en şerefli zamandır. Bazıları *«Asr, Peygamber'in yaşadığı zamandan kıyamete kadar olan zamandır»* demişlerdir. Onun geçmiş zamandaki miktarı ikindi namazının gündüzdeki miktarı kadardır. Buhari'nin Salim bin Abdullah'tan, onun babasından, onun da Rasûl-ü Ekrem'den dinlediği şu hadis bunu işâr etmektedir: *«Sizinle sizden önceki ümmetler arasındaki bekanız ancak ikindi namazıyla güneşin batışı arasındaki zaman kadardır».*

Bunun şerefi Peygamber zamanı ve insanlar için çıkarılan en hayırlı ümmet olan ümmetinin zamanı olmasından ileri gelmiştir.

İbn Abbas, *«Asr burada dehr anlamındadır, bütün zaman demektir»* diyor. Allah dehre yemin etmiştir, çünkü onda acaiblikllerin çeşitleri vardır. Bunun için dehre *«Ebu'l-Aceb»* diye lakab takılmıştır. Allah dehr'e kasem etmekle, onun içindeki nimetlere ve nimetlerin zıddı olan şeylere yemin ediyor ve böylece insanların hüsranına ve saadetine elverişli olan şeylerin üzerine dikkat çekiyor!

«İnsan hüsrandadır». Yani ticaretinde, çalışmasında ve ömür-

lerini sarfetmek hususunda zarar etmektedir. Ahirette kendisine hiçbir faydası olmayanı kovalamakta zarar etmektedir.

«El-İnsan» kelimesindeki eliflam istiğrak içindir. Yani burada bütün insanlar kastedilmektedir. Çünkü istisna bunu ifade eder.

«Husr» kelimesindeki nekrelik tazim içindir. Yani büyük bir zarar içindedirler. Çeşit ve nevi için de olabilir bu. Bu takdirde onlar zararın bir nevindedirler ki insan onları bilmez. Çünkü çok dehşetli bir nev'idir bu!..

«Ancak iman eden ve salih amel işleyenler ticaretlerinde zarar etmemektedirler». Çünkü onlar fani ve hasis dünyayı sattılar, onunla nefis ve baki olan ahireti aldılar. Onlar geçici nesneleri verdiler, baki ve salihleri aldılar. Ne kâmil bir ticarettir bu!..

«İman etmek ve salih amel işlemek» onların nefislerini kemale erdirmek için yaptıkları çalışmaları açıklamaktadır. Yani bir kısmı diğer kısma inkâr edilmesi mümkün olmayan sabit bir emri tavsiye ediyor. O da hayrın tamamıdır. Allah'a iman etmek, kitaplarına, peygamberlerine her akidde, her amelde uymaktır.

«Sabrı birbirlerine tavsiye ederler»; yani günahlarından sabretmeyi, o günahlar ki nefis onları şiddetle arzular. Fıtrat bunu iktiza eder. Ayrıca taatlar üzerindeki zorluklara göğüs germek hususunda birbirlerine tavsiyede bulunurlar ve Cenab-ı Hak'kın kullarını denediği musibetlere karşı birbirlerine sabrı tavsiye ederler.

«Sabr» birbirlerine tavsiye ettikleri hak'ka dahildir. Buna rağmen haktan sonra tekrar zikrediliyor ve harfi cer de iade edilerek, bağlamış olduğu fiile iade ediliyor. Onun şanının kemalini ibraz etmek içindir bu. Hak tavsiyesinin ibadet rütbesinden iba-

ret olması mümkündür. O rütbe ki Allah'ı razı eden amelleri yapmaktır. İkincisi, yani sabrı tavsiye etmeleri, rububiyet rütbesinden ibarettir. O rububiyet ki Allah'ın işlediğine razı olmaktır. Çünkü sabırdan maksat sadece nefsi, isteklerinden gemlemek değildir. O, Cenab-ı Hak'tan geleni güzellikle, rıza ile, batın ve zahirde kabullenmektir.

Ubey ibn Kâb, Rasûlullah'ın yanında Asr Suresi'ni okudu ve *«Tefsiri nedir, ey Allah'ın peygamberi?»* diye sordu. Efendimiz şöyle buyurdular: *«Asr, Cenab-ı Hak'kın yemin etmesidir. Rabbiniz gündüzün sonuna yemin etmiştir.» «Şüphesiz insan zarardadır»dan maksat Ebu Cehil'dir. «Ancak iman edenler»den maksat Ebubekir, «salih amel işleyenler»den maksat ta Ömer'dir. «Hakkı tavsiye edenler»den maksat Osman'dır. «Sabrı tavsiye edenler»den maksat Ali'dir. Allah'ın rızası hepsinin üzerine olsun».*

İbn Abbas minberde, şu şekilde hutbe okumuştur: *«Hakkı tavsiye ettiler. Yani birbirlerini sevdiler, birbirlerini hakka (tevhide) teşvik ettiler».* Bu şekilde bir yorum daha vardır.

Katade, *«Hak'tan maksat Kur'an'dır».* Süddi, *«Hak'tan maksat Cenab-ı Hak'tır»* demişlerdir.

Bazıları bu suredeki hükümlere dayanarak *«Büyük günah işleyen bir insan ebediyyen cehennemde kalacaktır»* demişlerdir. Çünkü Cenab-ı Hak *«zarar»*dan ancak *«iman eden ve salih amel işleyenleri»* istisna etmiştir.

Buna cevap olarak deriz ki: Bu surede, istisna edilmeyen bir kimsenin ancak zararda olduğu hükmü vardır. Ateşte ebediyyen kalacağına dair hükme gelince, böyle bir keyfiyet yoktur, zarar geneldir, kâfir olarak ölürse ebedi kalır. Günahkâr olarak cehenneme girerse ebedi kalmaz. Tabii bu da eğer günahkârın günahlarını Cenab-ı Hak affederse böyledir...

ASR SURESİ'NİN SONU

HÜMEZE SÜRESİ

Sûre: 104

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا
لَيُنۢبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي
تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْـِٔدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Azap olsun arkadan çekiştirene, kaşıyla ve gözüyle alay edene,

2 — O ki malı biriktirip sayar.

3 — O ki malı onu muhakkak ölümsüz kılacaktır, sanır.

4 — Hayır, hayır! O muhakkak (önce gebertilecek, sonra) Hutame'ye atılacaktır.

5 — (Ey Rasûlüm!) Hutame'nin ne olduğunu sana bildiren nedir?

6 — O (Hutame) Allah'ın tutuşturulmuş bir ateşidir.

7 — O ateş ki yüreklerin üstüne çıkmaktadır.

8 — Muhakkak ki o ateş onların üzerine kapatılacaktır.

9 — Kendileri uzatılmış direklerin içindedirler.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-9) *«Azap olsun arkadan çekiştirene...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 9 ayettir.

Bu surenin kelimeleri 30, harfleri 130'dur.

*«Veyl»*in mânâsı daha önce geçmişti. O, rezalet, azap ve helâk demektir. Bazıları da *«cehennemde bir vadidir»* demişlerdir. *«Hümeze»* kırmak, *«Lümeze»* ta'netmek demektir. İbn Abbas *«Onlar kovuculuk yapan, dostların arasını bozan, sağlam insanlara ayıp yakıştırmaya çalışan kimselerdir»* diyor. Yani İbn Abbas'ın ifadesine göre bunlar aynı mânâya gelen iki kelimedir. Allah'ın Rasûlü, *«Kulların en şerirleri kovuculuk yapan, dostların arasını bozan, temiz insanlara ayıplar yakıştıran kimselerdir»* buyurmuştur.

İbn Abbas'tan diğer bir rivayet: *«Hümeze, insanlara arkalarında şiddetle ta'neden, lümeze ise şiddetle ayıplayan kişi demektir.»*

Ebu'l Aliye, Hasan, Mücahid ve Ata bin Ebi Rebah, *«Hümeze gıybet yapan ve insanın yüzüne karşı insana taneden; Lümeze ise insanı arkadan, bulunmadığı bir zamanda, gıybet eden kişi demektir» demişlerdir.* Bu görüşü Nuhas da tercih etmiş ve *«Tevbe Suresi'nin 58. ayeti de bu kabildendir»* demiştir.

Katade ve Mücahid, *«Hümeze insanlara, lümeze de nesebleri ne çokça ta'neden kimsedir»* demişlerdir. İbn Zeyd, *«Hümeze insanlara eliyle eziyet veren ve döğen kimse, lümeze ise diliyle insanlara eziyet veren kimsedir»* demiştir. Süfyanı Sevri, *«Hümeze*

diliyle, lümeze ise gözleriyle eziyet veren kişi demektir» der. İbn Keysan, *«Hümeze kötü söz söylemek suretiyle arkadaşlarını rahatsız eden, lümeze de arkadaşının aleyhinde göz kırpan, gözüyle, başıyla ve kaşlarıyla işaret vererek eziyet veren kişidir»* diyor.

Ayet, İbn Ebi Hatim'in, İbn Sa'd'dan, Osman bin Ömer'den rivayet ettiğine göre Ubey bin Halef hakkında nazil olmuştur. Süddi'den rivayet edildiğine göre Ubey bin Amr es Sakafi hakkında nazil olmuştur. Bu adam el-Ahnes bin Şerik diye şöhret bulmuştur. Bu adam çok gıybet yapar, insanların aleyhinde bulunurdu.

İbn İshak'ın rivayetine göre ayet Umeyye bin Halef el-Cemehi hakkında nazil olmuştur. Bu adam Rasûlullah'ı çok ayıplardı ve ona ta'nediyordu. İbn Cerir ve başkalarının Mücahid'den rivayet ettiklerine göre Cemil bin Amr, başka bir rivayette de Velid bin Muğire hakkında nazil olmuştur. O, Hz. Peygamberi gıybet ediyordu. Başka bir rivayette ise *«As bin Vail hakkında nazil olduğu»* söylenilmiştir. Bütün bu kişiler hakkında nazil olmuş olması da mümkündür. Fakat Ahnes hakkında nazil olması müşkildir. Çünkü İbn Hacer'in İsabe'de tashih ettiğine göre Ahnes müslüman olmuştur. Müellefe-i Kulub'dan idi. Gelecek va'd onun hakkında bahis konusu olamaz. Ya bu rivayet sıhhatli değildir veya onun müslüman olduğuna dair haber sıhhatli değildir

İkinci ayetin başındaki *«Elleziy»* birinci ayetteki *«Kullu»* kelimesinin bedelidir veya sıfatıdır. *«Elleziy»*, mukadder bir fiile meful olması da mümkündür. Yani mal derleyen ve malı gelecek felaketlere karşı hazırlayan ve malın kendisini ebedî kılacağı kanaatinde bulunan böyle bir kişi şiddetle yerilmiştir.

«Malen» kelimesinin nekre getirilmesi ve tenvinli kılınması tefhim ve teksir içindir. Yani büyük bir mal, çok mal toplamıştır. Ahnes hakkında nazil olduğunu söyleyenlere göre bu mal dörtbin dinardır. Bazıları *«Onbin dinar»* olduğunu söylemiştir. *«Malen»*

kelimesindeki tenvin tahkir için de olabilir. Yani kıymetsiz ve az bir mal. Tabii bu da Allah katındaki hazinelere nisbeten böyledir.

«Addedehu» fiilinin mânâsı onu zaman zaman, sevgisinden ötürü, durmadan sayar demektir. Veya onu sınıflar ve çeşitler yaptı. Mesela gayrimenkuller aldı, evler ve emtea aldı. Para aldı. Nitekim bu durum Tevilat'ta hikâye edilmiştir.

Birçok müfessirler *«onu zamanın felaketlerine karşı azık kıldı»* demişlerdir.

Bazı tefsirciler, *«Ve addedehu kelimesi isimdir, «malen» kelimesi üzerine atfedilir ve yardımcılar mânâsınadır»* demişlerdir. Yani mal ve yardımcılar topladı.

Süddi, *«O zannediyor ki mal onu diri bırakacaktır, ölmeyecektir.* İkrime, *«O zannediyor ki mal onun ömrünü artıracaktır»* demiştir.

Dördüncü ayetin başındaki *«Kella»* kelimesi red harfidir. O kâfirin zannını reddetmektedir. Yani o kâfir de, malı da ebedî değildir.

«Ahlede» fiili mazidir, fakat müstakbel mânâsı ifade eder. Nitekim *«falan adam öldü ve cehenneme girdi»* denilir. Yani cehenneme girecektir.

*«El-Hutame»*den maksat, Allah'ın ateşidir. Ona bu ismin verilmesi, içine atılan her şeyi hurdahaş etmesi, paramparça etmesi, kırması sebebiyledir. Bu cehennem tabakalarından altıncı tabakadır. (Maverdi; Kelbi'den).

Kuşeyri, Kelbi'den şunu rivayet eder: *«Hutame cehennem*

derekelerinin ikincisidir». Dahhak *«Cehennem derekelerinden dördüncüsüdür»* diyor. İbn Zeyd'e göre cehennemin isimlerinden birisidir.

«Sana Hutamenin ne olduğunu bildiren nedir?» cümlesi hutamenin şanını tazim etmek için getirilmiştir.

«O, Allah'ın yakılmış ateşidir.» Bin sene yakılmış, yine bin sene yakılmış, yine bin sene ve yine bin sene yakılmıştır. O sönmez, Allah onu asiler için hazırlamıştır.

«O yakılan ateş ki kalplere ulaşır». Muhammed bin Kâb der ki: *«Ateş cesedin her tarafını yer. Ancak kalbe vardığında o insanlar yeniden yaratılırlar ve ateş onları yeniden yer»*. Halid bin Ebi Emre Rasûlullah'tan şu şekilde rivayet etmiştir: *«Ateş ehlini yer. Ta ki kalbe varıncaya kadar. Orada durur. Sonra onlar yeniden yaratılırlar. O da yeniden onları yemeye başlar. İşte bu Allah'ın yakılmış ateşidir. O ateş kalplere kadar varır»*.

Kalplerin burada özellikle zikredilmesinin nedeni şudur: Elem kalbe vardığında kalp sahibi ölür. O ölenin halini yaşar, fakat ölmez. Zira Cenab-ı Hak, Taha Suresi'nin 74. ayetinde, *«Orada ne ölürler, ne dirilirler»* buyuruyor. Yani cehennemde durumları budur. Onlar orada ölüler mânâsında dirilerdir.

Bazılarına göre, *«Kalplere bile varır»* ayetinin mânâsı, kâfirlerin, azabın ne kadarına müstahak olduklarını bilir demektir! Tabii bu da Cenab-ı Hak'kın baki bıraktığı ve o mânâya delâlet eden işaretlerle anlaşılır. Çünkü *«Ittela'»* bazan *«bildi»* mânâsını ifade eder.

Alusi, *«Tetteliu»* fiilinin *«kalplerin ortalarına galib gelir, oraya yükselir, onu kapatır»*, demek olduğunu söylemiştir.

«Mu'sadetun» kelimesi onları kapsar, onların üzerine kapatı-

lır mânâsını ifade eder. (Hasan, Dahhak). Bu kelimenin tefsiri Beled Suresi'nde geçmişti. Bazıları *«Mu'sadetun, Kureyş lugatında kilitlidir, kilitlenir demektir»* demişlerdir. *«Fi Amedin»*in başındaki *«Fi»*, *«da»* mânâsınadır. Yani uzatılmış direklere bağlı olan kapatılmış yerlerde olacaklardır. (İbn Mesud).

Ebu Hureyre'nin hadisinde Rasûl-ü Ekrem şöyle buyuruyor: *«Allah onlara melekler gönderecektir. Onların elinde ateşten yapılmış tabaklar vardır. Ateşten yapılmış çiviler ve ateşten yapılmış direkler vardır. O tabaklar onların üzerine kapatılacak ve o çivilerle direklere çakılacaklar. O direklerle beraber uzatılacaklardır. Onlarda herhangi bir delik kalmayacaktır ki ondan nefes girsin veya ordan bir üzüntü çıksın. Böylece Rahman onları unutacaktır. (Onlara karşı unutulmuşlar muamelesi yapılacaktır.) Cennet ehli de nimetleriyle meşgul olacaklardır. Onlar bundan sonra artık feryad etmeyeceklerdir. Kelam, bitecektir. Onların kelâmı ancak zefir ve şehik olacaktır. İşte, «Kesinlikle o cehennemdir, o ateş onların üzerine kapatılmıştır. Uzatılmış direklere bağlanmıştır» ayetinin mânâsı budur».*

Katade, *«Amed'den maksat onların azap gördükleri direklerdir»* derken, İbn Abbas, *«O uzatılmış direklerden maksat, boyunlarına takılan bukağılardır»* demiştir. Bazılarına göre ayaklarına takılan kelepçelerdir (Ebu Salih).

Bazıları *«Cehennem kapıları onların üzerine kapatılmıştır ve onlar da zincir ve bukağılar içerisindedirler»* demişlerdir. Bazıları *«Onlar uzatılmış direklerdedirler. Yani o direklerin azabındadırlar. O direklerle onlara vurulur»* derler. Bazıları *«Uzatılmış bir dehr, sonsuz bir zamandadırlar»* demişlerdir.

«Amed» kelimesi direk mânâsına gelen umud'un çoğuludur. Ebu Ubeyde, *«Amed kelimesi imad'ın çoğuludur»* demiştir.

Ey koruyan, kurtaran Allah! Bizi ateşten koru!

HÜMEZE SURESİ'NİN SONU

FÎL SÛRESİ

Sûre: 105

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِمْ
بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) Fil ashabına Rabbin ne yaptı, gördün mü?

2 — Onların tasarladıkları planlarını boşa çıkarmadı mı?

3 — Onların üzerlerine sürüler halinde kuşlar gönderdi.

4 — O kuşlar onlara (fil ashabına) çamurdan sert taşlar atıyorlardı.

5 — (Sonunda) Rabbin onları yenilmiş ekin gibi kılmıştı.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-5) *«(Ey Rasûlüm!» Fil ashabına...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 5 ayettir.

Kelimeleri 20, harfleri 96'dır.

Birinci ayetteki hitap Rasûl-ü Ekrem'edir. Hemze Peygamberin hitabını takrir etmek içindir. *«Tera»* fiili gözle görmek ve ilim mânâsını ifade eder. Burda da aynı mânâda kullanılmış olması mümkündür. Yahut Rasûl-ü Ekrem onu tevatür yoluyla dinlemişti, yani biliyordu.

«Keyfe» kelimesi kendisinden sonra gelen *«Feale»* fiilinin mefulüdür, zarftır. Rüyeti (görmeyi) Cenab-ı Hak'kın fiilinin keyfiyetine bağlamak, hadisenin korkunçluğunu ifade etmek içindir. Hadise korkunç bir tarzda cereyan etmiştir ve (rüyet o hadiseyi ifade etmek için kullanılmıştır. Hadise Allah'ın kudretinin yüceliğine, ilminin ve hikmetinin kemâline, peygamberinin şerefine delâlet edecek şekilde cereyan etmiştir. Çünkü birçok alimin dediği gibi bu Rasûl-ü Ekrem'in peygamberliğinden önce gösterilen mucizevari kerametlerdendir. İşte bu kıssa, Rasûl-ü Ekrem'in doğduğu sene cereyan etmiştir. Buhari'nin şeyhi İbrahim bin Munzir, *«Peygamberin bu senede doğduğuna hiç kimse muhalefet etmez. Ve bunun üzerine icma vardır. Ona muhalefet eden her şey vehimden ibarettir»* demiştir.

Bazılarına göre bu hadise Hz. Peygamber'in doğumundan on sene önce cereyan etmiştir. Bazıları 15, bazıları 23 sene, bazıları 30, bazıları 40, bazıları da 70 sene önce olduğunu söylemişlerdir. Bütün bunlar siyer kitaplarında variddir ve hepsi de vehimdir.

Cumhurun üzerinde ittifak ettiği kuvvetli görüşe göre Rasûl-ü Ekrem, Allah, kuşları Ashab-ı Fil'in üzerine gönderdiği günde dünyaya gelmiştir. İbn Hibban'ın tarihinde de bu zikredilmektedir. İbn Abbas'ın sözünden de Allah'ın Rasûlünün fil gününde dünyaya geldiği anlaşılıyor.

Süheyli, *«Allah'ın Rasûlü fil hadisesinden elli gün sonra dün-*

yaya gelmiştir. O hadise Muharrem ayındaydı. Peygamberin doğumu da Rebiulevvel ayındaydı» diyor.

Hafız Dimyati, *«Ellibeş gün sonradır»* diyor. Bazıları kırk gün, bazıları bir ay demiştir. Fakat meşhur olan Süheyli'nin sözüdür.

«Rabbuke» tabiri ihrasa işaret eden bir çeşittir. Bunun Beyt'in şerefi için, Hz. İbrahim'in duası için olması ihrasa ters düşmektedir. Rasûl-ü Ekrem'in, Hudeybiye'de devesi çöktüğü zaman halk; *«deve çöktü»* deyince, *«O çökmedi. Onu fili Mekke'ye girmekten meneden menetti»* demesi de buna ters düşmemektedir. Zira ihras için olan bir şey başka bir şey için olamayacağına dair bir kaide yoktur.

FİL OLAYI

Ebrehe el-Eşrem Bin Sabah el-Habeşi (veya Himyeri'dir). Eşrem Necaşi tarafından Yemen'in krallığını yapan Erbat'a karşı çıkmıştı. Bu saltanatının iki senesi geçtikten sonraydı. İkisi savaşa tutuştu. Eşrem, arkasında kölesi Atura'yı, başına bir şey gelirse hemen onu vurması için hazırlamıştı. Erbat, Eşrem'e hücum etti. Onun şakaklarına vurmak istiyordu. Fakat kılıcı tam alnına isabet etti, kaşlarını burnunu ve dudağını yaraladı. Onun için Eşrem ismini aldı. Atura hemen Erbat'ın üzerine hücum ederek onu öldürdü. Ebrehe, Erbat'ın yerine geçti. Necaşi bu hadiseden dolayı çok kızmıştı. Ebrehe onu razı etmek için birtakım taktikler kullandı ve razı etti, Onu Yemen kralı olarak kabul etti. Sonra Ebrehe San'a-da benzeri görülmemiş bir kilise inşa etti. Kilisenin ismi Kulleys idi. (Veyahut Kuleys idi) Eşrem dalgalı mermer taşlarını, altınla nakışlı taşları Hz. Süleyman'ın hanımı Belkıs'ın kasrından nakletlederek kiliseyi onlarla inşa ediyordu. Necaşi'ye *«Senin için öyle bir kilise inşa ettim ki onun emsali senden önce kimse için inşa*

edilmemişti, ey kralım! Ben bu işte Arapları buraya haccetmeye zorlayıncaya, bu işte muvaffak oluncaya kadar uğraşacağım» dedi. Araplar bu mektup meselesini işitince öfkelendiler. Kenane Kabilesinden, haram ayları öne almak veya geciktirmek yetkisine sahip olan Beni Fukaym bin Adiy çıktı, kiliseye geldi. Orada büyük abdestini yaptı ve kilisenin kıblesini de büyük taharatıyla sıvayarak çıkıp gitti. Ebrehe bu hadiseyi işitince *«Bu işi kim yaptı?»* diye sordu. *«Mekke'de bulunan ve Kâbe'ye inanan kimselerden biri yapmıştır. Çünkü senin Necaşi'ye yazmış olduğun mektuptan haberdar olmuş, öfkelenmiştir. Bu sebeple bu işi yapmıştır.»* dediler.

Ebrehe şiddetli bir şekilde öfkelendi. *«Kâbe'ye gideceğim ve onu yıkacağım»* diye yemin etti.

Bazı kimseler de hadisenin sebebi hakkında şunları söyledi: Habeşlilerden bir grup Kulleys'in etrafında ateş yaktılar. Ateşleri rüzgârın tesiriyle Kulleys'i yaktı. Ebrehe bundan ötürü öfkelendi ve Habeşlilere emretti. Hazırlandılar. Techizatlarını tamamladılar. Altmışbin kişi ile Kâbe'ye doğru yola çıktılar. Beraberinde *«Mamud»* isimli bir fil vardı. Kuvvetli ve cüsseliydi. Ondan başka oniki fil daha vardı. (Bazıları sekiz, bazıları da bin fil daha vardı demişlerdir). Bazı tarihçiler de sadece Mamud isimli fil vardı demişlerdi. Ayetin zahirine de bir tek filin olduğu daha uygun düşer. Bunun üzerine Araplar bu hadiseyi işittiler. Bu Araplara gayet ağır geldi. Rahatsız oldular. O adama karşı çıkmanın boyunlarına farz olduğunu anladılar. Yemen krallarından, Zu Nefer isimli bir adam, kendisine itaat eden kavmiyle ve diğer Araplarla Ebrehe'nin önüne çıktı. Savaştılar. Mağlub oldu, esir edildi. Ebrehe onu öldürmek isteyince: *«Ey kral, beni öldürme. Belki benim hayatta kalmam senin için daha hayırlıdır»* dedi. Bunun üzerine onu öldürmedi fakat yanında hapsetti. Hus'am arazisine kadar savaş etmeden geldiler. Orada Nufeyl bin Habib'ul-Hus'ani ve beraberindeki kavmiyle ve diğer Araplarla savaştılar. O da mağlûp

oldu, esir edildi. Onu öldürmek istedi. O da, *«Beni öldürmezsen senin için daha hayırlı olur»* dedi. Onu da öldürmedi. Nufeyl bin Habib ona yol gösterdi, rehberlik yaptı. Taif'den geçerken Mesud bin Naib bin Malik es- Sakafi, Beni Sakife Kabilesinden bir grubla önlerine çıkarak şöyle dedi: *«Ey kral, biz senin kölelerinizi. Seni dinleriz, itaat ederiz. Seninle bir ihtilafımız yoktur. Sen bizim şuradaki beytimizi (Lat isimli putu kastediyorlar) istemiyorsun. Sen Mekke'deki beyti istiyorsun. Biz seninle beraber sana yol gösteren birisini de vereceğiz.»*

Böylece onlara dokunmadı. Onlar da onunla beraber Ebu Reğal denilen meşhur izciyi gönderdiler. Ebu Reğal izcilik yaparak önlerine geçti ve onları *«Mugammes»* denilen yere kadar getirdi. Yani Taif'ten gelen yolun üstünde bulunan bir yere. Ebu Reğal orada öldü. Defnedildi. Araplar, İbn İshak'ın ifade ettiğine göre kabrini hâlâ taşlarlardı. Bazıları *«Oradaki kabir Semud kabilesinden olan Ebu Regal'in kabridir»* derler. Bu da Sakif Kabilesi'nin büyük atalarıdır. Harem'deydi, onu müdafaa ediyordu. Harem' den çıkınca ona Allah'ın azabı isabet etti. Mugammes'de defnedildi ve kabri oradadır.

Ebrehe, Mugammes'de ordugâhını kurdu. Habeşlilerden Esved bin Meksur adlı bir kumandana, Mekke'ye kadar ne kadar mal varsa hepsinin talan edilmesini emretti. Böylece Tuhame'nin, Kureyşlilerin olsun, diğerlerinin olsun, tüm mallarını topladılar. O mallar içinde Abdulmuttalib'in ikiyüz (veya dörtyüz deve) malı vardı. Abdulmuttalib o gün Mekke'nin reisi ve hakimi idi. Kureyş, Kenane, Hüzeyl ve Harem'de bulunanlarla beraber ona karşı koymak istediler. Fakat anladılar ki onunla başa çıkamayacaklar. Ebrehe, Himyerli Hiyat adlı kişiyi Mekke'ye gönderdi. Bu memleketin efendisine: *«Kral sizinle harbetmek için gelmemiştir. Kâbe'yi yıkmak için gelmiştir. Eğer savaşmazsanız sizin kanınızı akıtmaya ihtiyacımız yoktur diye söyle. Eğer o harp istemiyorsa onu beraberinde al, getir»* diye emretti. Hiyat, Mekke'ye geldiğinde kendi-

sine Abdulmuttalib'i gösterdiler. Kral'ın emirlerini Abdulmuttalib'e tebliğ ettiler. Abdulmuttalib: *«Biz, Allah'a yemin olsun ki, onunla savaşmak istemiyoruz. Buna gücümüz de yoktur. Bu Allah'ın Haram Beyti'dir. Onun dostu İbrahim'in haram beytidir. Eğer Allah onu menederse ne âlâ. Eğer menetmezse onunla Allah arasında kalır. Allah'a yemin ederim, bizim yanımızda Kâbe' yi müdafaa edecek güç yoktur»* dedi. Sonra Abdulmuttalib, oğullarından bazılarını da yanına alarak kralın huzuruna gitti. Esir olan ZuNefer, Abdulmuttalib'in dostuydu. Önce onun yanına girdi. *«Beni zengin edecek bir fikrin var mıdır?»* dedi. Zunefer, *«Kralın elinde esir bulunan, sabah akşam öldürülmesi beklenen bir kişiden ne zenginlik olacaktır? Herhangi bir hususta seni zengin edecek bir fikrim yoktur. Ben ancak filin seyisine yakında haber göndereceğim, seni ona tavsiye edeceğim. Senin hakkının çok büyük olduğunu ona bildireceğim. Kral'ın huzuruna girmen için izin istemesini söyleyeceğim. Sen kralın huzuruna girince dilediğini söylersin. Kral hayırlı bir şekilde sana yardımcı olsun. Eğer gücü buna yetiyorsa»* dedi. Abdulmuttalib, *«Bunu yaparsan bu kâfidir»* dedi. Böylece filin seyisine bu haber gönderildi: *«Abdulmuttalib Kureyş'in efendisidir. Mekke çeşmesinin (Zemzem'in) sahibidir. Halka ovalarda, hayvanlara dağlarda yemek yedirir. Kral onun iki yüz devesini götürmüş. Ona izin iste ve ona kralın yanında yararlı ol, gücün yettiği kadar»*. Seyis, *«Bunu yapacağım»* dedi. Böylece Ebrehe'ye meseleyi açtı. Abdulmuttalib'i Zunefer'in vasfettiği gibi vasıflandırdı ve izin istedi. Abdulmuttalib insanların güzellerindendi. Ebrehe onu gördüğünde kendisinden aşağıda oturmasına razı olmadı. Habeşliler onunla beraber Abdulmuttalib'in kraliyet tahtına oturmasını da istemedi. Bunun için tahtından indi. Sergi üzerine oturdu. Abdulmuttalib'i de beraberinde, yanında oturttu. *(«Onun alnında Rasûl-ü Ekrem'in nuru vardı. Onun için ona ikram etti»* şeklindeki görüş zayıftır. Çünkü kıssa delâlet eder ki hadise böyle ise bu hadise peygamberin babası Abdullah'ın dünyaya gelmesinden önce cereyan etmiştir. Zira Abdullah gelmezden önce Peygamberin nuru Abdulmuttalib'teydi. Abdullah

geldikten sonra ona nakledildi. Ancak burada şöyle diyebiliriz: Her ne kadar o nur Abdulmuttalib'ten Abdullah'a nakledilmişse de onun eseri Abdulmuttalib'te tecelli edebilirdi).

Sonra Ebrehe tercümana dedi ki: «*Sor Abdulmuttalib'e, ihtiyacı nedir?*» Abdulmuttalib: «*Benim ihtiyacım, kralın bana develerimi geri vermesidir*» dedi. Ebrehe tercümana: «*Söyle ona. Seni gördüğüm zaman çok hoşuma gitmiştin. Şu anda ise hoşuma gitmiyorsun. İkiyüz deve için benimle konuşuyorsun. Senin ve atalarının dini olan bir Kâbe'nin ricasını bırakıyorsun. Ben onu yıkmak için geldim. Sen benimle bu hususu hiç konuşmadın*» dedi. Abdulmuttalib: «*Ben develerin sahibiyim. Beytin de sahibi vardır. Onu O koruyacaktır*» dedi. Ebrehe: «*Benden onu menedemez*» dedi. Abdulmuttalib: «*Seninle o başbaşasınız. Artık biz o noktaya karışamayız*» dedi.

Bir rivayete göre Abdulmuttalib'le beraber Ebrehe'nin huzuruna Beni Bekir'in efendisi Safvan İbn Adiy, Huveyl bin Vasile (Beni Huzeyl'in efendisiydi) girdiler. Onların ikisi krala: «*Tuhame malının üçte birini sana verelim. Geri dön, Kâbeyi yıkma*» dediler. Fakat o buna yanaşmadı.

Abdulmuttalib'in develeri kendisine verildi. Abdulmuttalib Kureyş'e dönerek hadiseyi anlattı. Onlar ordunun kahrından korkarak dağların vadilerine yerleşmişlerdi. Sonra Abdulmuttalib Kabe kapısının halkasına yapıştı. Beraberinde Kureyş'ten de birkaç kişi vardı. Allah'a yalvarıyorlar ve onun yardımını istiyorlardı. İşte orada Abdulmuttalib meşhur kasidesini okudu. «*Ey Allah'ım!*» diye başlıyordu Halkayı bıraktı, beraberindekilerle birlikte dağa çekildi. Ve ertesi günü, Mekke'ye ne olacak diye merakla bekledi. Sabahleyin Ebrehe Mekke'ye girmek için hazırlandı. Askerini nizama soktu. Fil getirildi. Mekke'ye doğru yürüdüklerinde Tufeyl bin Habib gelip filin yanında durdu. Kulağını tuttu: «*Ey Mamud. Yürü. Nereden gelmişsen oraya doğru git. Sen Allah'ın haram olan*

beldesinde bulunuyorsun» dedi. Sonra onun kulağını bıraktı. Fil bulunduğu yere çöktü. Tufeyl çıktı ve dağa çıkıncaya kadar kaçtı. Onlar file vurdular. Onu azıttılar ki kalksın. Fakat kalkmadı. Yüzünü Yemen'e doğru çevirdiler. Bu sefer kalktı ve Şam'a doğru koşmaya başladı. Onu Mekke'ye yönelttiler. Yine yere yığıldı. Ona aklı gitsin diye içki içirdiler, yine fayda vermedi.

Bazıları, *«Filin kulağına bu sözleri söyleyen kişi Abdulmuttalib'di»* demişlerdir. Bu hadise Vad'in-Muhasser denilen yerde oluyordu. Allah denizden siyah (veya yeşil veya beyaz) kuşlar gönderdi. Kırlangıç kadar idiler. Her kuşun yanında üç taş vardı. Biri gagasında, ikisi de ayaklarındaydı. Bu taşlar nohut veya mercimek kadar idiler. Kime isabet ediyorsa o ölüyordu. Rivayete göre kuş bu taşı kişinin üzerine atar. Taş onun başına değer, dübüründen çıkar ve böylece etleri dökülürdü. Bu sefer geldikleri yoldan süratle uzaklaşmaya, kaçmaya başlarlar.

Nefil onların felaketlerini görünce şu şiiri okudu: *Nereye kaçıyorsunuz? Sizi takip eden Mabud'dur; Allah'tır. Eşrem artık galip değil mağlûptur».*

Onlar her yerde düşüyor ve helak oluyordu. Bir taş da Ebrehe'ye isabet etmişti. Onu beraberlerinde götürdüler. Parmak parmak bedeninden etler düşmeye başladı. Bir parmağı düşünce bir müddet sonra kan geliyor, irin geliyordu. Onu san'a'ya getirdikleri zaman bir kuş yavrusu kadar kalmıştı. Orada göğsü yırtıldı. Sonra da öldü gitti. Meşhur İbn Zebari, şiirlerinde bunu dile getirmektedir. Bu hususta Arap şairleri birçok şiirler yazmışlardır. Siyer kitaplarında bunlar yer almaktadır. Siyer kitaplarında *«Kuşlar bütün Habeşlileri öldürmedi»* diyor. Bazılarına göre onlardan bir tek kişi kurtuldu. O da giderek hadiseyi Necaşi'ye anlattı. Kuş onun başında duruyordu. Onun üzerine taşı bıraktı. Taş onun üzerinde bulunduğu binayı delerek başına isabet etti. Onu da öldürdü.

Bazı kimseler, *«Filin seyisi ve çekicisi Mekke'de kaldı, ve öldürülmedi»* demiştir. Hatta Hz. Aişe'den gelen rivayete göre o, *«Ben filin hem seyisini hem de bakıcısını gördüm. İkisi de Mekke'deydi. Gözleri kördü. Kötürümdüler. Yol kenarlarında halktan azık istiyorlardı»* demiştir.

İkrime, *«Taş kime isabet ederse hastalığını meydana çıkarıyordu. Bu, Arap Yarımadası'nda ilk görülen çiçek hastalığıydı»* diyor. Yakub bin Utbe, *«Arap arazisinde ilk o sene çiçek hastalığı görüldü»* diyor. (Alusi: cilt: 30, sh: 236)

Bu tefsirlerin aynısını biraz genişleterek alan Muhammed Abduh, *«Bu kuşlar, sivrisinek veya sinek cinsindendir»* demiş ve bunların bazı hastalıkların mikroplarını taşıdıklarını ve bu taşların zehirli ve kuru rüzgâr vasıtasıyla getirilen çamurdan olabileceğini, böylece bu hayvanların ayaklarına bulaştığını, bir cesede dokunduğunda onun mesamelerine girdiğini, orada yaralar açıp, onunla cesedin tamamen bozulduğunu, etlerinin düştüğünü söylemiştir.

Bu zayıf kuşların çoğu Allah'ın helâk etmesini istediği beşere karşı Allah'ın ordularıdır, kullanılırlar. Bugün mikropla isimlendirilen küçük hayvancıklar Allah'ın orduları dışında değildirler. Onlardan oluşan ordular da vardır. Onlar birçok gruba ayrılırlar. Onların adedini ancak Allah bilir!

Bunlar Abduh'un Amme cüzü tefsirinde yer alan sözlerinin bir kısmıdır. Biraz daha uzun şekilde anlatmıştır. Bu tefsir bir asra yakındır ki Abduh'un aleyhinde, İslâm aleminde birtakım cereyanlara sebep olmuştur. Fakat düşünüyorum, niçin bunu söyleyen Yakub bin Utbe ile İkrime'ye bu şekilde hücum edilmemiştir? Onlar Abduh'un mikrop tabirini kullanmamışlardı. Çünkü henüz mikrop keşfedilmemişti. Ve niçin, *«Abduh, burada kastedilen ille de mikroplardır. Bu kuşlardan maksat ille de sivrisinek-*

lerdir. Onlar mikroplu maddeleri taşımışlardır. Çiçek hastalığı ile kolera, bu maddelerden yayıldı, demiştir» diye niye ısrar ediyorlar? Oysa Abduh, en azından bunlar mümkündür, demiştir. Bu bir nevi taassubdur. Sivrisineklere, sineklere, kuş denilebilir mi? Bu münakaşa edilebilecek bir konudur. Mikroba taş denilir mi? Bu da müzakere edilebilir. Hakikati Allah daha iyi bilir. Fakat ehli sünnet vel'cemaatin tefsircilerinin dediğiyle kesinlikle beraberiz. Allah körü körüne hücum edenlerden veya körü körüne mutaassıb bir şekilde görünenlerden bizi muhafaza eylesin!

«Ebabil» kelimesi *«ibale»*nin veya *«ebul»*un veya *«ebil»*in çoğuludur.(*) Cemaatler demektir. Yani Cenab-ı Hak kuşları onların üzerine cemaat cemaat gönderdi. Bu kuşlar ne Necid, ne Tihame ne de Hicaz tarafından değil deniz tarafından geldiler. Mekke'de bulunan kuşlar onların devamıdır demek yanlıştır. İkrime *«O kuşların yüzleri yırtıcı hayvanların yüzlerine benziyordu»* diyor. Yani daha önce de daha sonra da görülmemişlerdi şeklinde iddia ediyor. Batı'ya hoş görünmek için ayetleri tevil edenler, zorlayanlar, o kuşların taşıdıkları mikroplar yırtıcı hayvanlar şeklindeydi diyorlar.

Kuşlar onlara siccil'den olan taşlar attılar. Yani taşlaşmış çamurdan yapılan taşlar attılar. Çünkü *«Siccil»* kelimesi Farsçadaki (sengugil) çamurdan yapılmış taş demektir. Bazıları *«Siccil Arapça bir kelimedir, büyük kova demektir»* diyor. Yani büyük kovada nasıl su arka arkaya düşerse o taşlar da arka arkaya gelirlerdi. Bazıları *«İrsal, göndermek mânâsına olan «iscal» kökünden geliyor»* demişlerdir. Cenab-ı Hak da bu kuşları göndermiştir.

O kuşların ve taşların hacmi hakkında ihtilaf vardır. Bazıları, daha önce de söylediğimiz gibi, *«onlar kırlangıç kuşları»* gibi ol-

(*) Ferra, **«Ebâbil»** kelimesinin tekili olmadığını söylemiştir. (Meâni'il-Kur'an, cilt: 3, sh: 292, Krş. Fîruzabâdî, el-Kamus ve Muhtar'us-Sıhah)

duğunu söylemişlerdir. Taşları ise *«mercimek ve nohut gibi»* şeklinde tarif etmişlerdir. Ebu Nuaym, Nevfel bin Ebi Muaviye ed Deylemi'den şöyle rivayet ediyor: *«Ashabı Fil'e atılan taşları gördüm. Nohut kadar idiler veya mercimekten biraz daha büyüktüler. Fakat siyaha çalıyorlardı. Sanki zifar boncuklarındandı».*

Ebu Nuaym, Delail'inde İbn Abbas'tan: *«Fındık gibi bir taş idiler»* diye rivayet ediyor. İbn Merduveyh'in İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre koyun fışkıları kadar idiler.

Abd bin Humeyd, İbn Cerir ve İbn Ebi Hatim, Ubeyd bin Umeyr'den şöyle rivayet ediyorlar: *«Bunlar deniz tarafından çıkan kuşlardı. Onlarda develer kadar taşlar vardı. En küçükleri erkeklerin kafaları kadar idi. O taşlar kime atılırsa ona isabet eder, kime isabet ederse de onu öldürürlerdi».* Fakat burada da güvenilir görüş kuşların hacim bakımından kırlangıç kuşları kadar, taşların da nohuttan biraz büyük veya küçük olmalarıdır.

İbn Merduveyh ve Ebu Nuaym, İbn Salih'ten şöyle rivayet ediyorlar: *«Her taşın üstünde, kime atılırsa onun ismi ve babasının ismi yazılıydı. Ben Ümmü Hani'nin yanında böyle bir taş gördüm»* diyor. Mesuliyet kendisine aittir.

«Onları içine güve girmiş ekin gibi yaptı». Yani güvenin daneleri yediği, delik deşik ettiği yapraklar gibi. Birçok müfessire göre ayetin mânâsı şudur: Hayvanların yeyip sonra pislik olarak çıkardıkları saman gibi (hayvan pisliği) yaptı. Ancak bu lâfız müstehcen olduğu için Kur'an'da kullanılmamıştır. Bunların mafsallarının parçalanması tezeğin parçalanmasına benzetilmiştir. Yani hayvanlardan menedilmeyen saman gibi (serbest saman gibi) bir hâle gelmişlerdir. Onları kimse toplamaz, bakmaz kimse toplayıp defnetmez. Tıpkı sahralarda hayvanların merhametine bırakılmış saman gibiydiler.

Onlar Kâbe'yi yıkmaya geldikleri için taşlarla helâk olmuş olmaları uygundur. Hakikati Allah daha iyi bilir.

İkrime; «*Kuşlar onlara beraberlerinde bulunan taşları atıyorlardı. Herhangi birisine taş isabet ettiğinde derhal onda çiçek hastalığı başlıyordu. Bu daha önce görülmemiş bir durumdu. Taş mercimekten büyük, nohut kadardı*» diyor. İbn Abbas, «*Üzerine bir taş düştü mü onun derhal bedenleri kabarır. O ilk çiçek hastalığı oldu*» diyor. (1)

Rivayete göre taşlar bütün orduya isabet etmemiş, sadece Allah'ın dilediği kimselere vurmuştu. Daha önce onların başkumandanları ile küçük bir grup memleketlerine dönebildiler şeklinde rivayet edilmişti. Onlar da gördüklerini memleketlerindekilere hikâye ettikten sonra helâk oldular. Allah hakikati daha iyi bilir.

İbn İshak, «*Habeşliler Mekke'den kovulduktan sonra Araplar Kureyş'i çok büyük saymaya başladı. Derlerdi ki: Allah onların yerine savaştı ve onları düşmanlarının şerrinden emin kıldı. Bu, Kureyş üzerinde Allah'ın nimetlerinden bir nimetti*» diyor.

FİL SURESİ'NİN SONU

(1) Kurtubi, Ahkam'ul-Kur'an, cilt: 20, sh: 198

KUREYŞ SÛRESİ

Sûre: 106

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Kureyş'in îlafi (meydana getirmiş olduğu ünsiyet ve alışkanlıkları) için.

2 — Kış ve yaz yolculuğunda olan îlafları için.

3 — Şu Kâbe'nin Rabbine kulluk etsinler.

4 — O Rab ki onları doyurarak açlıktan kurtarmış ve korkudan (çıkararak) güven ve emniyete kavuşturmuştur.

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 4 ayettir.

Bu sureye aynı zamanda *«Liiylafi Kureyş Suresi»* de denir. Cumhur'un kavline göre Mekkî, Dahhak ve Ebu Said'in kavline göre medenidir. Ayetlerinin sayısı Hicaz sayımına göre beş, başka sayımlara göre dörttür. Kelime adeti 17, harfleri 73'tür. Daha önceki sureyle münasebeti apaçıktır. Hatta bir grup *«ikisi bir suredir»* demiştir.

Bu kimseler, Amr bin Meymun Ezdi'nin hadisiyle istidlal etmişlerdir: *«Akşam namazını Hz. Ömer'in arkasında kıldım. Birin-*

ci rekâtta «Tin» Suresi'ni, ikinci rekatta «Fil ile Kureyş» surelerini okudu. Aralarına besmele getirip fasl yapmadı».

Buna cevap olarak deniliyor ki: Bir grup Ubeyy'in mushafında faslı ispat etmişlerdir. İspat edici yokediciden daha öncedir.

Bu surenin mustakil bir sure olduğuna delâlet eden delillerden biri, Buhari'nin tarihinde, Tabarani, Hakim, İbn Merduveyh ve Beyhaki'nin Ümmühani'den naklettikleri şu rivayettir: Allah'ın Rasûl-ü buyurdu: Allah Kureyş'i yedi hasletle herkesten üstün tutmuştur.

1 — Ben onların içindeyim, (bir lâfıza göre, peygamberlik onlardadır).

2 — Halifelik onlardadır.

3 — Kâbenin perdedarlığı onlardadır.

4 — Zemzemin idaresi onlardadır.

5 — Fil ordusuna karşı galip geldiler.

6 — Yedi sene, (Bir lâfızda on sene) Allah'a kulluk yaptılar. Onlardan başka kimse Allah'a kulluk yapmadı.

7 — Onlar hakkında Kur'an'da bir sure nazil oldu. Bu surede onlardan başka kimsenin ismi geçmemiştir. O da Kureyş Suresi' dir.

Bunun mustakil bir sure olduğunu ayetlerinin fil ayetleri tarzında olmaması ispat eder. Malumdur ki faslın tevatürü sabit olduktan sonra artık başka bir delile ihtiyaç yoktur.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-4) *«Kureyş'in îlafı...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«İlaf» kelimesi Haffacî'nin dediğine göre *«elleftu şey'e, alleftuhu»* fiilinin mastarıdır. Bu, Ragıb'ın dediği gibi, uyumla beraber bir araya gelmek demektir. Herevî, *«İlaf, Kureyş ile diğer krallar arasındaki anlaşmalardır»* der. Haşim Şam kralıyla, Muttalib Kisra ile, Abduşems ve Nevfel de Mısır ve Habeşistan krallarıyla anlaşmışlardır. Herevi der ki: *«Yualifu'nun mânâsı va'dlaştılar, anlaşma yaptılar, sulh ettiler demektir».*

«Bu sure Fil Suresi'ne bitişiktir» diyenlere göre Fil sahipleri (ordu), Kureyş'in birleşmesi için helâk oldu veya Kureyş ittifak etsin veya Kureyş emin olup, kış ve yaz dönemlerindeki seferlerini, ticaretlerini kolaylıkla yapsınlar diye Allah onları helâk etti.

Ferra, *«Bu sure Fil Suresi'ne bitişiktir. Çünkü Cenab-ı Hak Fil Suresi'nde Kureyş'e, Habeşliler hakkında icra ettiği felaketi onlara büyük bir nimet olarak saymaktadır. Yani Kureyş'in İylafi için biz o orduyu helâk ettik; Kureyş'e bizden bir nimet olsun diye. Çünkü Kureyşliler ticaret için Mekke dışına çıktıklarında cahiliyet döneminde hiç kimse onlara hücum etmez ve yaklaşmazdı. Halk «onlar Allah'ın beytinin komşularıdır»* derdi. Fil sahibi gelerek Kâbe'yi yıkmak ve taşlarını götürmek teşebbüsüne kadar durum buydu. O taşları götürüp Yemen'de büyük bir kilise inşa edeceklerdi. Güya halk Kâbe yerine kiliseye gidecekti. Allah onları helâk etti ve Kureyş'e de Fil Suresi'nde bu nimeti hatırlattı. Cenab-ı Hak bunu Kureyş'in seferlerine kolaylık olsun diye yaptı. Kimse onlara hücum etmesin diye yaptı!

Said bin Cübeyr, İbn Abbas'tan, birinci ayet hakkında şunu rivayet ediyor: *«Benim Kureyş üzerindeki nimetim onların kışın ve yazın sefere çıkmalarıdır»*. Onlar kışı Mekke'de geçirirler, yazın da Taif'te kalırlardı.

«Bu iki sure bir değildir» diyenler ise *«Liiylafi»* kelimesinin başındaki Lam harfini daha sonra gelen *«Felya' budu»* fiiline bağlıyorlar. Yani Kureyşliler şu Kâbe'nin Rabbine yaz ve kış ticaretlerini yapmalarından ötürü ibadet etsinler! Halil de böyle demiştir. Halil der ki: *«Sanki Allah Kureyş ile ülfiyet kurdu. Öyleyse Kureyşliler bu beytin Rabbine ibadet etsinler»*.

Burada *«Fe»* harfinden sonra gelen fiil, Fe'den önce gelen bir kelimede amel etmektedir. Çünkü *«Fe»* harfi atıf harfi değildir, zaiddir.

Bazıları da *«Liiylafi kelimesindeki lâm taaccub lamıdır. Ey insanlar! Kureyş'in iylafından hayret edin demektir»* demişlerdir. (Kisaî, Ahfeş)

Bazıları *«Lam burada ilan mânâsınadır»* demiştir. İkrime, bu lâfzı emir olarak okumuştur. İbn Mesud'un Mushafında da böyle imiş. Emir lâmının fetha ile okunması Mücahid'den gelen bir görüştür. *«Liiylafi»* şeklinde okuyanları İkrime kınıyordu. Bazı Mekkeliler *«İylafi Kureyşin»* şeklinde okumuşlardır. Delil olarak Ebu Talib'in kardeşi Ebu Leheb'e peygamberimizi vasiyet ettiği şiirini gösterdiler: *«Sakın diri oldukça onu bırakma, herhangi bir büyük emre karşı onu bırakma. Yardım sahibi ve haysiyet sahibi bir kişi ol. Haşim grubundan düşmanları uzaklaştır. Onların insanlar arasındaki ülfiyetleri en hayırlı ülfiyettir»*. İşte Ebu Talib burada elaf kelimesini kullanmıştır.

KUREYŞLİLER KİMLERDİR?

Kureyş'e gelince, onlar Nadr bin Kinane bin Huzeyme bin Mudrike bin İyas bin Mudar'dırlar. Nadr'ın çocuklarından olan herkes Kureyş'tir. Beni Kinane ve onların üstündekiler Kureyş sayılmaz.

Bazıları *«Kureyş Beni Fihr bin Malik bin Nadr'dır»* demişlerdir. Fihr'den olmayan Kureyş değildir, derler. Fakat birinci görüş daha sıhhatli ve daha sabittir. Zira Peygamber'den şu hadis rivayet edilmektedir: *«Biz Kinane oğlu Nadr'ın çocuklarıyız. Biz emniyeti suistimal etmeyiz».*

Vasıl bin Eska, Allah Rasûlü'nün şöyle söylediğini rivayet ediyor: *«Allah İsmail'in çocuklarından Kinane'yi seçti. Kinane'den Kureyşi, Kureyş'ten Haşim'i seçti ve Beni Haşim'den de beni seçti».* Hadis sabittir. Buhari, Müslim ve diğer muhaddisler tarafından rivayet edilmiştir. Bu kabileye Kureyş denmesinin birçok nedeni vardır:

1 — Onlar ayrıldıktan sonra birleştiler. Zaten takarruş da bir araya gelmek ve birbirlerine kenetlenmek demektir.

2 — Onlar tüccar idiler. Ellerinin kazancından yerlerdi. Takarruş kelimesi de kesb, kazanç demektir. Yani bu kelimenin kökeni kazandı, topladı demektir. Kureyş'e bu ismin verilmesi onların da aynı şeyi yapmalarındandır.

3 — Onlar ihtiyaç sahibi hacıların halini sorar, ihtiyaçlarını giderirlerdi.

(1) Kurtubi, Ahkam'ul-Kur'an, cilt: 20, sh: 203, vd.

4 — Rivayete göre, Muaviye, bunu İbn Abbas'tan sordu. İbn Abbas da şöyle cevap verdi: *«Denizde bir hayvan vardır. Deniz hayvanlarının en kuvvetlisidir. Ona «Kırş» denilir. O başka hayvanları yer, fakat başka hayvanlar onu yemezler. O galib gelir, fakat kimse ona galib gelemez».* Bunu söyledikten sonra İbn Abbas bunu takviye edecek Tubba'nın bir şiirini okudu. (1)

Zübeyr bin Bukeyr'e göre, Neseb alimleri ister Kureyş'ten ister başka Araplardan olsun, ittifakla Kureyş'in Fihr'den ayrıldığını söyler. Fihr'in ismi de birçok tarihçilere göre Kureyş'tir. Yani onun lakabıdır. Ona Ebu'l-Galib künyesi verilmiştir.

Bazıları Muhalled bin Nadr'ın çocukları olduğunu söylemişse de bu zayıftır. Siyer kitaplarının bir kısmında *«Nadr bin Kinane'nin çocukları kalmamış, ancak malı kalmıştır»* denilmektedir. Bu daha zayıf bir görüştür. Hatta bu bir rafizînin görüşüdür. Böyle demekle Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer'in hilafetini yoketmeyi hedeflemektedir. Yani, bunların ikisi Kusay bin Hakim'in çocuklarındandırlar, dolayısıyla Kureyş'ten değildirler ki halife olsunlar demek istiyor.

Bazılarına göre, Kureyş Urve'den dağılmıştır. Urve'nin meşhur bir lakabı vardı: *«Kilab»* (köpekler). Çok av avladığından veya harpte düşmanlara karşı direndiği için ona böyle denmiştir.

Kusay, Kureyş'i Harem'de birleştirmiştir. Onlar da orayı mesken edinmişler, daha önce ise sağa-sola dağılmışlardı.

Şair; *«Bizim babamız Kusay cemedicidir deniliyordu. Çünkü onunla Cenab-ı Hak Fihr'den gelen kabileleri cemetmiş, bir araya getirmiştir»* diyor.

Bu şiirde o rafızînin iddiasını ispat edecek bir şey yoktur. Ku-

reyş kelimesi esasen kırş'ın tasğiridir. Bu da İbn Abbas'ın dediğine göre denizde kuvvetli bir hayvandır. Yenilmez, galib olur, mağlûp olmaz.

Kureyş lâfzındaki tasğir tazim içindir. Bu kabileye yapılan nisbet Kareşi veya Kureşi şeklinde yapılmıştır.

İkinci ayetin başındaki «*İylafi*» kelimesi daha önceki «*İylaf*» in bedelidir «*Rihlete*» kelimesi onun mef'ulü bihi olur. Tabii eğer bu kelime sevgi, ülfiyet mânâsına gelen kökten alınmış ise durum budur. Eğer, sözleşme yaptılar, mânâsına «*mualefet*»ten gelirse, o zaman rıhlet kelimesi üzerine harfi cer takdir edilir. Yani onların kış ve yaz konaklarının üzerine yapılan muahede veya onun için yapılan muahede!

Cenab-ı Hak birinci ayette «*İylaf*» kelimesini mutlak olarak zikretti. Sonra kayıtlı olan ikinci «*İylaf*» kelimesini ona bedel kıldı. Bu da tazim içindir. Ahfeş'ten gelen rivayete göre birinci ayetin başındaki «*İylaf*» kelimesinin başındaki «*lam*» harfi cerri, mukadder bir fiile bağlıdır. Yani Kureyş'in iylafı için Ashabı Fil'in helâkini istedik!

Kisai ve Ferra, «*Kureyş'in yaz ve kış yolculuğu için kendilerini aziz kılan, rızklarını veren ve emin kılan Allah'ın ibadetini terkettikleri için hayret et, Ya Muhammed!. Onlar bunun için Allah'a ibadet etmekle emrolundular. Çünkü onlara Allah rızkla emniyetle nimette bulunmuştur*» diye yorum getirmişlerdir.

Ahfeş, «*Birinci ayetin başındaki harfi cer, «onları asf gibi kıldı» mânâsını ifade eden «ceale» fiiline bağlıdır*» diyor. Yani Fil Suresi'ndeki bu fiile bağlıyor. Çünkü Kur'an'ın hepsi tek sure gibidir. Aralarındaki besmele zarar vermez. Bir grup ise «*zarar verir*» demiştir. Vermediği kabul edildiği takdirde ise mânâ şöyle olur: Cenab-ı Hak Habeşlilerden onlara kötülüğü kasteden kimseyi helâk etti ve Habeşlileri onlara musallat kılmadı ki onlar yaz ve

kış seferlerini devam ettirsinler. Veya onların aleyhinde bulunmak üzere onlara gelen kimseleri helak etti ki insanlar ibret alsın, hiç kimse onlara hücum etmeye cesaret göstermesin, böylece seferlerinde emniyetleri sağlansın!

Bazıları *«Lam akibet mânâsını ifade eder»* diyor. Kureyş'in iki yolculuğu vardı. Yazın Yemen'e, kışın Şam'daki Busra Şehri'ne gidiyorlardı. İbn Abbas'tan da bu şekilde rivayet edilmiştir. Onlar iki yolculuğu da emniyet içinde yaparlardı. Çünkü Allah'ın Haremi'nin ehli ve Beyti'nin idarecileri idiler. Kimse onlara hücum etmezdi. Halbuki o dönemde insanlar yolculuğa çıkamazlardı. Çıktıkları zaman da mutlaka ya başkası tarafından esir edilirler veya malları alınırdı. Veya öldürülürlerdi.

Yine İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre Kureyşliler yazın su, gölgelik için Taif'e, kışın da ticaret için Mekke'ye sefer ederlerdi. Burada iki sefer olmasına rağmen Cenab-ı Hak, *«Rahle»* kelimesini tekil (rıhle) kullanıyor. Çünkü bu seferler birbirlerine karışamazlar, açıktır!

Dahhak, *«Kureyş'in dört seferi vardı»* diyor. İbn Atiyye *«Bu büyük bir sözdür»* diye ona hücum etmiştir. El-Bahr'da *«Hemen bu sözün reddedilmesi uygun değildir. Çünkü bu seferlere çıkanlar dört kişiydi, dört kardeşti: Abdimenaf'ın oğulları Haşim. Bu zat Şam kralıyla anlaşma yapmıştı. Şam kralı ondan bir at almış ve onu ticaretinde serbest bırakmıştı. Abduşems Habeş kralıyla, Muttalib de Yemen kralıyla, Nevfel ise Fars kralıyla anlaşmıştı. İşte bunlara tüccarlar veriliyordu. Kureyş'in tüccarları bu dört kardeşe göre değişik oluyorlardı. Onlara hiç kimse hücum etmezdi».* denilmektedir.

El-Ezheri, *«İylaf kelimesi ücret mukabilinde yol gösterici, izci kullanmak demektir»* der. Eğer bu görüş doğru ise bu mekânlar itibarıyla Kureyş'in dört rahlesi vardı demektir. O zaman rahle

kelimesi ismi cins olur. Tek sefere de birçok seferlere de elverişli olur.

Alusi, bu görüşü, daha önceki görüşlere ters düştüğü için reddetmektedir.

«Onlar şu beytin, yani Kâbe'nin, Ashabı fil'den korunmuş Kâbe'nin rabbine ibadet etsinler». Hz. Ömer Kâbe'nin yanında halka imam oldu. Onlar *«Bu beytin Rabbine ibadet etsinler»* ayetini okuduğu zaman parmağıyla Beyt'e işaret etti. Halbuki Allah'ın huzurunda ve namaz içinde bulunuyorlardı. Eğer Beyt'ten maksat o olmasaydı Hz. Ömer, bu durumda iftira (haşa) eder miydi? O Rab ki beytin komşusu olduklarından dolayı onlara iki ticari seferde imkân vermiş ve bu sebeple de onlara yedirmiştir. Onları şiddetli açlıktan kurtarmıştır. Bu seferlerden önce onlar çok şiddetli açlık içindeydiler.

Urve, *«Şiddetli açlık ile Kureyş'in leş ve kemik kemirdikleri kıtlık senesi kastedilmektedir»* demiştir. Allah, onları ancak Allah tarafından korkunçluk derecesi takdir edilebilir bir korkudan emin kıldı. Bu korku, Ashabı fil'den veya ticarete çıktıklarında başkaları tarafından talan edilmekten veya cüzzam korkusundan meydana geliyordu.

İbn Cerir, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Allah'ın bir fazileti olarak Kureyş'e memleketlerinde taun gibi korkunç hastalıklar isabet etmez».*

Yine İbn Abbas.tan naklediliyor: *«Hz. İbrahim'in duası bereketiyle onlara açlıktan yemek yedirdi».* Çünkü Hz. İbrahim; *«Onlara meyvelerden rızık ver. Onları korkudan emin kıl»* diye Allah'a yakardı. Ve yine Hz. İbrahim. *«Ey Rabbim! Bu beldeyi emin kıl»* dedi.

Ebu'l-Hüseyin Ahmed bin Faris bin Zekeriyya, tefsirinde, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Onlar bu Beyt'in sahibine yaz ve kış ticari seferlerinden dolayı ibadet etsin»* cümlesi şuna delâlet eder: Kureyşliler birisine açlık isabet ederse çoluk çocuğunu alır, belli bir yere gider, orada bir çadır kurarlar, hepsi çadırda ölürlerdi. Hatta Amr bin Abdi Menaf, zamanında Kureyş'in önderiydi. Esed isimli bir oğlu, onun da Beni Mahzun'dan bir arkadaşı vardı. Onu sever, beraber oynarlardı. Yaşıtı bir gün ona: *«Biz yarın o çadırı kurmaya gideceğiz»* dedi .Bunun üzerine Esed, annesinin yanına giderek ağladı ve yaşıtının sözlerini nakletti. Annesi, onlara biraz kuyruk yağı biraz da un gönderdi. Onunla birkaç gün yaşadılar. Sonra yine yaşıtı Esed'e geldi. *«Biz yarın çadıra gidiyoruz»* dedi. Esed yine annesinin yanına gelerek ağladı. Hadiseyi anlattı. Bu, Amr bin Abdimenaf'a ağır geldi. Ve hemen Kureyş'i bir araya getirip bir hutbe irad etti. Kureyş onun emrini dinledi. O dedi ki: *«Siz bir kaide icad ettiniz. O kaidenin sayesinde azalırsınız, Araplarsa çoğalır. Siz zelil olursunuz, Araplar aziz. Halbuki siz Allah'ın hareminin ehlisiniz. Ademoğulları'nın da en şereflisisiniz. Halk da size tâbidir. Bu çadıra gitmek meselesi nerede ise sizi yok edecektir»*. Kureyş, Amr'a: *«Biz sana tâbiyiz. Ne istersen emrini dinleriz»* dediler. Amr: *«Öyleyse bu kişiden başlıyalım, çadıra gidip onu ölümden kurtaralım»* dedi. Bunlar yapıldıktan sonra Amr, develeri, koçları ve koyunları kesti. Sonra tirit denilen yemek yaparak halka yedirdi. O günden itibaren Amr'a *«haşim»* denildi. Sonra her babanın evlatları ticaret için kışın Yemen'e, yazın da Şam'a iki sefer yapmakta ittifak ettiler. Kâr ettiklerini aralarında taksim ederler, fakirlere verirlerdi. Fakirler de zenginler gibi oldu. İslâm geldiğinde onlar bu durumdaydılar. Araplar arasında hiçbir babanın evlatları mal bakımından Kureyş'ten daha zengin ve aziz değildi. Kureyşli şair ne güzel söylüyor:

«Onlar, fakirleri zenginlere karışmış, fakirin zengin olduğu bir gruptur.»

BU SUREDEN ÇIKARILAN BİR HÜKÜM

Cenab-ı Hak bu surede kış ve yaz seferlerini Kureyş'e verdiğinden dolayı onlara minnet etmektedir. Bundan anlaşılıyor ki insan kışlık ve yazlık iki mesken edinebilir. Ayrıca soğuk ve sıcak tertibatı yaptırabilirler. Allah hakikati daha iyi bilir.

KUREYŞ SURESİ'NİN SONU

MAÛN SÛRESİ

Sûre: 107

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا
يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَن
صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) Dini yalanlamakta olanı gördün mü?
2 — İşte o öksüzü iter-kakar.
3 — Yoksulu doyurmağa teşvik etmez.
4 — O namazı kılanların vay haline!
5 — Onlar ki kıldıkları namazlarından gafildirler.
6 — Onlar ki (namazlarıyla) gösteriş yaparlar.
7 — Onlar ki Maun'u (en ufak bir yardımı) menederler.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-7) *«(Ey Rasûlüm!) Dini yalanlamakta olanı gördün mü...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 7 ayettir.

Bu sureye aynı zamanda *«Ereayte»* ve *«Din»* Suresi de denilir. Cumhur'a göre Mekke'de nazil olmuştur. İbn Abbas ve Katade'ye göre Medine'de inmiştir. Medine'de nazil olduğu hususu Dahhak'

tan da rivayet edilmiştir. Hıbetullah adlı ve iki gözden mahrum bir müfessir, *«Yarısı Mekke'de As bin Vail'in aleyhinde, yarısı da Medine'de Abdullah bin Ubey bin Selül aleyhinde nazil oldu»* demiştir.

Ayetlerin sayısı Irak sayımına göre yedi, diğer sayımlara göre altıdır. Kelimeleri 25, harfleri 125'dir.

«Din» kelimesi ile burada ahirette olan ceza ve hesap kastedilmiştir. Ayette hazf vardır ve mânâsı şudur: Dini yalanlayanı gördün mü? Acaba doğru mudur yoksa yanlış mıdır?

Bu ayetin kimin hakkında nazil olduğuna dair ihtilaf vardır. Ebu Salih İbn Abbas'tan, As bin Vail es-Sehmi hakkında nazil olduğunu rivayet etmiştir. Dahhak ise İbn Abbas'tan, münafıklardan bir kişi hakkında nazil olduğunu rivayet eder. Süddi, Velid bin Muğire, başkası, Ebu Cehil hakında; Dahhak, Amr bin Âiz hakkında; İbn Cüreyc, Ebu Süfyan hakkında nazil oldu demişlerdir. Ebu Süfyan her hafta deve keserdi. Bir defasında bir yetim kendisinden biraz et istediği için bastonuyla yetimi kovaladı ve dövdü. Allah bu sureyi o zaman gönderdi.

«Yed'u» fiili burada defeder, kovar mânâsını ifade eder. Nitekim Tur Suresi'nin 13. ayetinde de aynı mânâyı ifade etmiştir.

Dahhak, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Yetim'i defediyor; yani ona hakkını vermiyor»*. Katade, *«Ona zulmetmek suretiyle onu kahrediyor»* demiştir. Zira Kureyşliler kadın ve çocuklara miras vermiyorlardı. *«Malı, mızrak vuran, kılıç çalan kimse tamamıyla elde eder»* diyorlardı. Rasûl-ü Ekrem, *«Müslümanlardan bir kimse bir yetimi himayesine alır, büyüyünceye kadar buna bakmaya devamederse ona cennet vacib olur»* buyurmuştur.

«Miskine yedirmeyi teşvik etmez»; yani böyle bir şeyi emretmez. Cimridir ve haşre imanı yoktur. Buradaki zan genel değildir. Çünkü bazı insanlar miskine yedirmeyi emretmiyor, çünkü acizdir, malı yoktur.

«Miskine yedirin» demeyen bu kişiler cimri idiler ve *«Allah dileseydi yedireceği bir kimseyi biz mi yedireceğiz»* diyerek mazeret ararlardı. Bu ayet onlar hakkında nazil oldu ve Allah onları yerdi. Kelâmın mânâsı, *«onlar kudretleri, güçleri yetse de yedirmezler»* şeklindedir. Fakir olduklarında teşvik de etmezler.

*«Veyl»*den maksat azaptır. Birkaç ayette tefsiri geçmiştir.

«Namazlarından gafildirler» ifadesinin mânâsı hakkında İbn Abbas'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir: *«Musalli bir kimse eğer namazı sevap ummaksızın kılmazsa, terkettiğinde de azabının olmadığı kanaatinde ise işte o zaman bu ayetin kapsamına girer».*

Yine İbn Abbas: *«Namazları vakitlerinden sonraya tehir edenler kastedilmiştir»* diyor. Muğire, İbrahim'den şöyle rivayet ediyor: *«Namazın vaktini zayi etmek suretiyle unutkandırlar, gafildirler».*

Ebu'l-Aliye, *«Namazlarını vakitlerinde kılmıyorlar. Kılarken de rükû ve secdeleri tamam etmiyorlar, çarçabuk kılıp işin içinden çıkıyorlar demektir»* diyor.

İbn Abbas'tan zikredilen diğer bir rivayete göre bu ayettte zikredilenler münafıklardır. Onlar gizlide namazı terkederler, açık da namaz kılarlar. Nitekim Cenab-ı Hak, Nisa Suresi'nde *«Namaza kalktıkları zaman, üşene üşene kalkarlar»* buyurmuştur. (Nisa: 142)

Bu surenin altıncı ayeti namazlarından gafil olanların müna-

fıklar olduğunu tesbit etmektedir. Zemahşeri şöyle der: *«Eğer 'an selatihim' tabiri ile 'fi selatihim' tabiri arasındaki fark nedir? diye sorarsan cevap olarak derim ki: 'an' ile okunduğu zaman, onlar terkediciler olarak namazdan gafildirler demek olur. Onlar namaza pek iltifat etmezler anlamındadır. Bu, münafıklar ve müslümanlardan olan cüretkâr fasıkların namazıdır. Fi kelimesiyle gelirse mânâ şöyledir: Namaz içerisinde şeytanın vesvesesiyle unuturlar. Veya nefsin konuşmasıyla unuturlar».* Böyle bir unutkanlıktan hemen hemen hiçbir müslüman paçasını kurtaramaz. Allah'ın Rasûlü bile namazda sehvediyordu. Başkası nasıl etmesin ki? Bunun için fakihler kitaplarında *«sehiv secdesi bahsi»* şeklinde bölümler koymuşlardır. İbn'ul-Arabi *«Sehiv'den sağlam kalmak muhaldir»* diyor. Çünkü Rasûl-ü Ekrem ve sahabe namazlarında sehvettiler. Namazda sehvetmeyen bir kişi hiç düşünmeyen bir kişidir, okuduklarının mânâsını anlamayan bir kişidir. Onun gayesi rekâtları saymaktır. Bu kişi kabuğu yiyen, özü atan kimseler kabilindendir. Rasûl-ü Ekrem namazdan daha büyük bir konuya daldığından dolayı namazda sehvederdi. Bu tür sehivler mezmum değildir. Ancak şeytanın vesveselerine dalıp şeytanın falan falan işi hatırla dediği zaman onları hatırlamaya çalışarak ne kadar namaz kıldığının farkına varamazsa o zaman yerilmiş olur.

«Onlar ki riya ederler», yani Allah'a taat olsun diye namaz kıldıklarını insanlara gösteriş vesilesi yaparlar. Halbuki fasık gibi takıyye olarak kılarlar. Riyakâr ibadet ediyor şeklinde görünür. Halbuki *«O namaz kılıyor»* desinler diye namaz kılar. Riyanın hakikati din ile dünyayı elde etme çabasıdır. Aslı müslümanların kalbinde taht kurmak çabasıdır. İlk mertebe, dünyadaki hedefi güzelleştirmektir. Bu peygamberlik parçalarındandır. Bununla halkın kalbinde mertebe ve övgü kazanmak ister. İkincisi, dünya hakkında zahid olduğunu insanlara kabul ettirmek için kısa elbiseler, yamalı giysiler giyer. Üçüncüsü, sözle riya eder. Mesela dünya ehline zahirde hücum eder. Hayr ve taatlarda fevt ettiğinden dolayı vazu nasihat eder, üzüntüsünü belli eder. Dördüncü-

sü, namazı, sadakayı açıkça yapmak, halk görsün diye namazı güzelce kılmak suretiyle yapılan riyadır. Bunun delili altıncı ayettir. Kişi, eğer salih amel farz ise, kişi de halkın huzurunda onu eda ederse riyakâr sayılmaz. Çünkü farzların hakkı onları alenen işlemektir, teşhir etmektir. Zira Rasûl-ü Ekrem *«Allah'ın farzlarında kapalılık yoktur»* buyurur. Çünkü onlar İslâm'ın nişanları, dinin şiarıdır. Onları terkeden kimse Allah'ın mekrine, gazabına müstahak olur. O zaman onları açıkça kılmakla töhmeti tamamen kaldırmak gerekir. Eğer nafile ise onu gizli yapması gerekir. Çünkü terkettiği takdirde kınanmaz. Töhmeti yoktur. Eğer başkası kendisine uysun diye açıkça yapıyorsa bu güzeldir. Riya ancak onu yapmaktan halkın onu görmesini ve salihlerin onu övmesini kastetmek suretiyle olur.

«Maunu menederler» cümlesinin mânâsı hakkında oniki görüş vardır:

1 — Mallarının zekâtını meneder.

2 — Malı meneder. Çünkü *«Maun»*, Kureyş lehçesinde mal demektir.

3 — Maun evdeki yararlanılan eşyadır. Yani onları menederler. Balta, çanak veya ateş gibi şeyler. (İbn Mesud)

4 — Maun balta, çanak kova, bardak gibi yararlı nesnelerdir. Yani onları menedip komşusuna vermezler.

5 — Ariye demektir. Yani ariye (borç) yoluyla komşularına mal vermezler.

6 — İnsanlar arasında yapmakta olduklarının hepsi bu tabire dahildir. Yani normal olarak komşunun komşusuna verdiğini komşularına vermezler, menederler!

7 — Su ve mer'adır. Yani suyu ve merayı başkasına vermezler.

8 — Su demektir!

9 — Maun hak demektir. Onlar maunu menederler, yani hakkı menederler. (Abdullah bin Ömer).

10 — Malların kârlarından gelenler mânâsınadır.

Kutrub, «*Maun'un esası azlıktan gelir*» diyor. Maun'dan muştak olan «*maen*» kelimesi de az bir şey demektir. Cenab-ı Hak zekâta, sadakaya ve benzeri iyiliklere maun demiştir. Çünkü onlar verilmeyen kısma nisbet edilirlerse pek azdırlar.

11 — Maun taat etmek demektir.

Bazı kimseler burada su, tuz ve ateş gibi menedilmesi haram olan şeylerin kastedildiğini söylemiştir. Aişe validemiz Rasûl-ü Ekrem'e sordu: «*Menedilmesi helâl olmayan şey nedir?*»

Rasûl-ü Ekrem: «*Su, ateş ve tuz*» dedi. «*Ey Allah'ın Rasûl-ü, su tamam. Fakat ateşle, tuz nasıl oluyor?*» dedi. Efendimiz: «*Ey Aişe, kim bir ateş verirse sanki o ateşin üzerinde pişirilen bütün yemekleri sadaka vermiştir. Kim bir tuz verirse o tuzla güzelleşen bütün yemekleri sadaka vermiştir. Suyun bulunduğu yerde su içiren sanki altmış kişiyi azad etmiştir. Suyun bulunmadığı yerde su içiren sanki bir nefsi diriltmiştir. Bir nefsi dirilten âdeta bütün insanları diriltmiştir*». (Sa'lebi)

İkrime'den, «*Komşular arasında verilmesi mutad olan bir şeyi komşusundan esirgeyen için veyl var mıdır?*» diye soruldu. O: «*Hayır. Fakat üç şeyi birden yapan bir insana veyl vardır: 1 — Namazı terkederse, 2 — Riyakârlık yaparsa, 3 — Maunu vermekte cimrilik gösterirse*» buyurdu.

Bunların münafıklarda olması daha uygundur. Onlara daha layıktır. Çünkü onlar namazı terkederler, riyakârlık yapar, malı cimrilik sebebiyle vermezler.

Cenab-ı Hak *«Onlar namaza kalktıkları zaman tembel olarak kalkarlar. Halka gösteriş yaparlar. Allah'ı az zikrederler»* (Nisa: 142) buyurdu.

«Onlar ancak istemedikleri halde mallarını infak ederler». (Et Tevbe: 54)

İşte bu haller münafıkların halleridir. Müdekkik bir müslümanda bu hallerin bulunması uzak bir ihtimaldir. Eğer bunlardan bazıları varsa kınanmanın bir kısmına hedef olur, demektir. Allah hakikati daha iyi bilir.

MAUN SURESİ'NİN SONU

KEVSER SÛRESİ

Sûre: 108

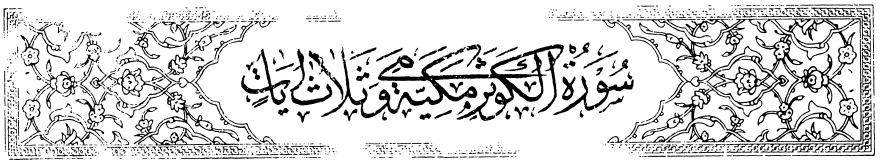

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) Kuşkusuz ki biz sana Kevser'i (sayısız nimeti) verdik.

2 — Öyle ise Rabbin için namaz kıl ve kurban kes!

3 — Muhakkak ki sana buğzeden, asıl soyu kesilmişin tâ kendisidir.

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 3 ayettir.

El-Bukai'nin dediği gibi bu sureye aynı zamanda Nahr Suresi de denir. İbn Abbas'a göre Mekkî'dir. Hasan'a göre Medenî'dir. Suyuti, İtkan'da bu son sözü daha çok tasvip etmektedir. İmam Nevevi de bunu tercih eder. Nitekim İmam Ahmed, Nesei, Ebu Davut ve Beyhaki'nin, Enes bin Malik'ten rivayet ettikleri bir hadis vardır: Rasûl-ü Ekrem bir ara uyukladı. Başını tebessüm ederek kaldırdı ve «*Şu anda benim üzerime bir sure indi*» buyurdu. Bunu söyedikten sonra Kevser Suresi'ni sonuna kadar okudu.

Enes bin Malik ensarlıdır ve Medinelidir. Bu hadiseyi rivayet ettiğine göre olay Medine'de cereyan etmiştir.

Bu surenin sebebi nuzulü hakkında zikredilen haberler bir kısmının Mekkî, bir kısmının da Medenî olduğunu haber vermektedir. İşte bunun için durum müşküldür. Fakat Haffacî, Beyzavi üzerindeki Şihab haşiyesinde, *«Bu hususta müstakil kitap yazanlar vardır. Orada bu surenin iki kez indiğini tesbit etmişlerdir»* diyor. O zaman müşkülat ortadan kalkar.

Ayetleri ittifakla 3, kelimeleri 10, harfleri 42'dir.

Kur'an-ı Kerim'de Kevser Suresi'nden ayeti daha az olan bir sure yoktur. Hatta bunun Kur'an'ın en kısa suresi olduğunu da belirtmişlerdir.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-3) *«(Ey Rasûlüm!) Kuşkusuz ki biz sana...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Kevser», adedi, kıymeti, manevi fazileti çok olan şey demektir. Süfyan; Oğlu ticaretten dönen bir ihtiyar kadından soruldu: *«Oğlun ne getirdi?» O da: «Kevser getirdi»; yani çok mal getirdi, demek istedi»* diyor.

Erkeklerden baş olup da çok hayr işleyen kimseye *«kevser»* denilmiştir. Arkadaşların çokluğuna da *«kevser»* denir.

RASÛLULLAH'A VERİLEN KEVSER'DEN MAKSAT NEDİR?

Tevil ehli Rasûlullah'a verilen kevser hakkında ihtilaf etmişlerdir ve onaltı tefsir ortaya atılmıştır:

1 — Cennette bir nehrin adıdır. (Buhari, Enes, Tirmizi)

2 — Haşr'da Rasûlullah'a verilen bir havuzdur. (Ata)

3 — Kevser peygamberlik ve kitaptır. (İkrime)

4 — Kevser Kur'andır.

5 — Kevser İslâm dinidir. (Muğire)

6 — Kevser Kur'an'ı kolaylaştırmaktır! Şeriatları tahfif etmektir. (Hüseyin bin Fadl)

7 — Kevser arkadaşların, ümmetin ve yardımcıların çokluğudur. (Ebubekir bin Ayyaş)

8 — Kevser müslüman kardeşini kendi nefsine tercih etmektir. (İbn Keysan).

9 — Kevser Hz. Muhammed'in şanının yüceliğidir. (Maverdi)

10 — Kevser senin kalbinde bir nurdur. Seni bana muttali kılar, benden başkasından da alıkoyar. Şefaat ta bundandır.

11 — Kevser Allah'tan gelen mucizelerdir ki onunla icabet ümmeti hidayet bulmuştur. (Sa'lebi)

12 — Kevser *«Lailaheillellah Muhammedun Rasûlullah'tır»*.

13 — Bazılarına göre *«dinde fıkıhtır»*. (Hilal bin Nisar)

14 — Kevser büyük emir demektir.

15 — Kevser Makamı Mahmud'dur.

16 — Rasûlullah'ın sıfatından olan birçok faziletlerdir.

El-Bahr'da *«cennette bir nehirdir»* görüşü ile *«hayri kesirdir»* görüşü tasrih edilmiştir.

Mahşerdeki havuz, mizan ve köprüden öncedir. Bazıları *«Cennet yapısına yakın olduğu halde mizan ve köprüden sonradır. Oraya ümmeti Muhammed'den gelenler doldurulur. Aralarında zulüm varsa onlarınki verilir»* demiştir.

Bazıları, *«Dünya arazileri üzerinde değil de onun yerine gelen arazi üzerindedir»* demiştir.

Bazıları, *«Rasûl-ü Ekrem'in iki havuzu vardır: Biri köprüden önce, biri de sonradır. Her ikisine de kevser denilmiştir»* der. Fakat en sıhhatlisi*«Kevser cennettedir»* sözüdür. Onun suyu bolca akmaktadır, onun için de ona *«kevser»* denilmiştir. Kevser'in ve-

rilmesi sadece Rasûl-ü Ekrem'in özelliği değildir. O, bütün peygamberlere verilecektir. Fakat bütün peygamberlerin kevser havuzlarına inanmak vacib değildir. Fakat Rasûl-ü Ekrem'e verilen havuza inanmak ise vacibtir. Tabii bu ehli sünnet katındadır. Mutezile alimleri bunu da inkâr etmektedirler.

Rasûl-ü Ekrem'e verilene iman etmek vacibtir; çünkü hadisler mütevatir noktasına varmışlardır. Ama diğer peygamberler hakkındaki hadisler böyle değildir. Onlar ahadî hadislerdir. Hatta o hadislerden birtakımları sıhhatli bile değildir.

«Namazı kıl»; yani senin boynuna farz olan namazı kıl (Katade ve İbn Abbas'tan).

Katade, Ata ve İkrime, *«Rabbin için namazı kıl; yani kurban bayramının namazını kıl»*, demek olduğunu söylediler.

*«Venhar»*dan maksat kurban kes demektir. Enes der ki: *«Rasûl-ü Ekrem önce kurban keser, sonra namaz kılardı»*. Zira burada önce namaz kılma, sonra kurban kesme emri verildi.

Said bin Cübeyr, *«Rabbin için farz olan sabah namazını Müzdelife'de kıl. Kurbanını Mina'da kes demektir»* der.

Said bin Cübeyr, *«Bu ayet Hudeybiye zamanında nazil oldu. Rasûlullah'ın Kâbe'yi ziyaret etmesine mani oldular. Allah Hudeybiye'de namaz kılıp kurbanlarını kesmelerini emretti. O da öyle yaptı ve gitti»* diyor.

Ebu Salih, İbn Abbas'tan şöyle naklediyor: *«Kurban keserken kıbleye yönel demektir»*. (Ferra, Kelbi, Ebu'l-Ahves)

Cenab-ı Hak, *«Sana vereceğiz»* yerine *«Sana verdik»* tabirini kullanıyor. Bu tabirin kullanılması bu nimetin mutlaka tahakkuk edeceğine, vermenin de büyüklüğüne işaret etmektedir. Ve ayrıca bu, gözetilen bir emirdir, yerine getirilinceye kadar da terkedilmez. Sen daha yokken senin saadet sebeplerini hazırladık. Sen var olduktan, ubudiyetle meşgul olduktan sonra seni ihmal etmeyiz, unutmayız.

«Ebter» zürriyetsiz, soyu sopu kalmayan kişi veya arkasında zikredilecek hayırlı bir işi olmayan kimse demektir. Rasûlullah'a buğzeden As bin Vail'dir. Araplar erkek ve kız çocukları. doğduktan sonra ölüp giderlerse, ona *«ebter»* derlerdi. As, Rasûlullah'ın yanında durarak onunla konuştu. Kureyş ileri gelenlerinden bir grup, As'a, *«Sen kiminle beraber durmuştun?»* deyince As, *«O, Ebter'le beraber durmuştum»* dedi. Bu hadiseden önce Rasûlullah'ın *«Abdullah»* adlı oğlu ölmüştü. Bu, Hz. Hatice'den doğmuştu. Cenab'ı Hak o zaman bu ayeti nazil etti: *«Sana buğzeden As bin Vail asıl ebter'dir»*. Yani onun dünyadan, hayırdan zikri kesilecektir.

İkrime, İbn Abbas'tan rivayet ediyor: *«Cahiliyet döneminde insanların oğlu ölürse, «falan adam ebter oldu» derlerdi. Rasul-ü Ekrem'in oğlu İbrahim vefat ettiği zaman Ebu Cehil, arkadaşlarına çıkıp «Muhammed ebter kaldı»* dedi. Yani Ebu Cehil bu hadisenin olduğunu Medine'de işitmiştir. Bu hadise olduktan bir müddet sonra bunu söylemiştir. Yoksa Ebu Cehil, Mekke'de, İbrahim ise Medine'de doğmuş ve ölmüşlerdir.

Bazıları, *«Allah Peygambere vahyettiğinde, onun da Kureyş'i imana davet ettiği zaman Kureyşliler: «Muhammed bizden ayrıldı, bize muhalefet etti»* mânâsına gelen *«İnbetere»* fiilini kullandılar. Bunun üzerine Cenab-ı Hak *«onlar mebturdurlar»;* yani muhalefeti onlar yaptı buyurdu. (İkrime, Şehr bin Havşeb)

Lügat ehli *«Ebter çocuğu olmayan erkek demektir»* derler. Diğer canlılar içinde kuyruğu olmayan hayvana denir. Bu ayetten anlaşıldığına göre kızların çocukları da kişinin zürriyetindendir. Bu, birçok alim tarafından da böyle kabul edilmiştir. Bu mesele iman etmezden önce Rasûlullah'tan buğzeden büyük sahabiler ile müşkül olamaz. Çünkü Rasûl-ü Ekrem onların katında nefislerinden daha sevimli, ruhundan daha azizdi. Ve bu sahabiler ebter olamazlar, çünkü Rasûlullah'ın buğzu onların boynunda kalmamıştır. Zira ebteriyet buğzun sebebiyet verdiği bir durumdur.

KEVSER SURESİ'NİN SONU

KÂFİRUN SÛRESİ

Sûre: 109

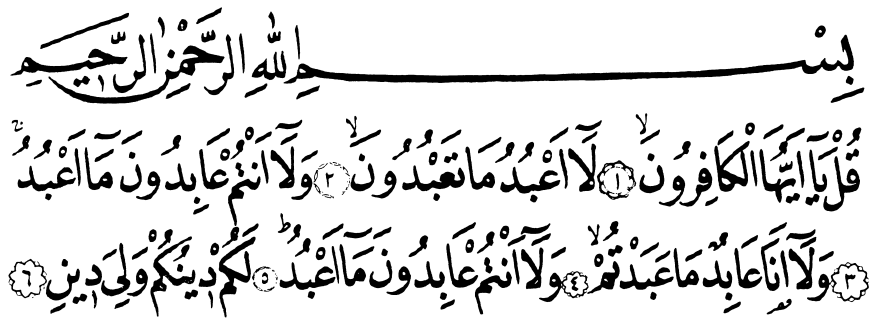

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) De ki: Ey kâfirler!
2 — Sizin taptıklarınıza ben tapmam.
3 — Benim taptığıma da siz tapacak değilsiniz.
4 — Ben de sizin taptıklarınıza tapıcı değilim.
5 — Siz de benim taptığıma tapacak değilsiniz.
6 — Sizin dininiz size, benim dinim de banadır.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-6) *«(Ey Rasûlüm!) De ki: Ey kâfirler...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Bu sureye aynı zamanda *«El-Mukaşkaşe Suresi»* de denilir. Nitekim bu durumu İbn Ebi Hatim, Zürare bin Efra'dan rivayet ediyor. Bu kökten gelen *«Keşkeşe»* fiili sıhhat buldu, sağlığına kavuştu demektir. Burada ise şirk ve nifaktan sıhhat bulmuş mânâsını ifade ediyor. Buna aynı zamanda *«el-İbadeh Suresi»* de denilir. *«İhlas Suresi»* de denilmiştir. İbn Abbas ve Cumhur'a göre Mekkî'dir. İbn Zübeyr'den İbn Merduveyh'in rivayet ettiğine göre Medenî'dir.

Ayetlerin sayısı ittifakla üçtür. Kelimeleri 26, harfleri 94'tür.

Zeyd bin Harise'nin kardeşi Cebele bin Harise, Rasûl-ü Ekrem'e: *«Bana bir şey öğret ki ben uykuya daldığım zaman bunu söyleyeyim»* dedi. Hz. Peygamber de: *«Kâfirun Suresi'ni oku»* dedi. Tıpkı bu İmam Ahmed'in hadisinde Rasûl-ü Ekrem'in bir insana uyku zamanında Kâfirun Suresi'ni okumasını bildiren hadisi gibidir.

Rasûl-ü Ekrem, Habbab'a da onu oku diye emretmişti. İbn Abbas'tan merfu olarak şu hadisi Tabarani rivayet ediyor: *«Sizi Allah'a şirk koşmaktan kurtaracak bir kelimeye muttali edeyim mi?: Kâfirun Suresi'ni uyku zamanında okuyun».*

Kâfirun Suresi'ni İhlas Suresi'yle beraber Fecir Namazı'ndan önce kılınan iki rekât sünnet namazında okumak sünnettir. Sa'd bin Ebi Vakkas'tan gelen bir hadiste, Kâfirun Suresi Kur'an'ın dörtte birine tekabül etmektedir, denilmektedir. İmam Fahreddin Razi, bunun nedeni şudur: Kur'an emredilenleri emretmek, haramları yasaklamak gibi mânâları kapsamaktadır. Bunların her biri de kalbe bağlı olan haramları kapsadığı için Kur'an'ın dörtte birine tekabül etmiştir. Fakat bu görüşe itirazlar yapılmış, karşı cevaplar verilmiştir. (Bunları mufassalen bilmek isteyenler Fahreddin Razi'nin tefsirine, Alusi'nin Ruh'ul-Meanisi'ne müracaat edebilirler).

Tirmizi, Enes'ten, *«Kâfirun Suresi, Kur'an'ın üçte birine denktir»* diye rivayet etmektedir. İbn Abbas, *«Kur'an'da şeytanı en fazla kızdıran sure Kâfirun Suresi'dir»* der. Çünkü bu surede tevhid vardır, şirkten beraet vardır. Esmai, *«Kâfirun ve İhlas Suresi'ne el-Mukaşşişetan denilir»* diyor. Çünkü bunların ikisi insanı nifaktan sıhhate kavuşturur.

İbn İshak, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Bu surenin sebebi nuzulü şudur:*

Velid bin Muğire, As bin Vail, Esved bin Abdulmuttalib ve Umeyye bin Halef, Hz. Peygamber'le karşı karşıya geldiler: «Ey Muhammed, gel senin taptığına biz de tapalım. Bizim taptığımıza da sen tap. Seninle ortaklaşalım bütün durumlarımızda. Eğer senin getirdiğin bizim elimizdekinden daha hayırlı ise o hususta seninle ortak olmuş olur, nasibimizi almış oluruz. Eğer, bizimki daha hayırlı ise sen ortak olur, nasibini almış olursun» dediler. Allah o zaman bu sureyi indirdi.»

Ebu Salih yine İbn Abbas'tan rivayet ediyor: Onlar Rasûl-ü Ekrem'e: *«Bizim putlarımızın bir kısmına onu öpmek veya elle dokunmak suretiyle, elini sürsen seni tasdik ederiz»* dediler. Bunun üzerine Hz. Cebrail bu sureyi getirdi. Onlar da Peygamber'in kendilerine ortak olacağı hususundan ümitsiz kalınca Hz. Peygamber'e ve ona iman edenlere eziyet etmeye başladılar.

Bu hadiseye binaen el-Kâfirun'daki eliflam ahd için olur. Yani bilinen kâfirler; Velid bir Muğire ve arkadaşları...

Eğer eliflam cins için olursa Allah'ın ilmi ezelisinde kâfir oldukları sebkat eden kimseler —ki Cenab-ı Hak bunların küfür üzerinde öleceklerini biliyordu— kastedilmektedir.

Maverdi, *«Bu sure cevap olarak indiği için kâfirlerden de belli bir grup kastedilmiştir. Bütün kâfirler buraya dahil değildir. Çünkü onların içinde ilerde iman edenler de olmuştur.»* dedi

Bu surede tekrar edilen maddeler tekid için tekrarlanmıştır. Ta ki karşı grubun, *«Peygamber belki bize ortak olur»* şeklindeki ümidlerini kessin. Nitekim *«Allah'a yemin ederim, ben falan işi yapmam. Sonra Allah'a yemin ederim, ben falan işi yapmam»* denir. Meani ve delâlet alimleri *«Kur'an Arapça ile nazil olmuştur. Tekid için tekrar yapmak, Arapların adetidir»* demişlerdir. Tahfif ve icaz kastettikleri zaman da ihtisar yapmak adetlerindendir. Zira hatibin bir şeyden diğer bir şeye geçmesi sadece bir makamda bir şey üzerinde bulunmasından daha uygundur. Mesela

Cenab-ı Hak Rahman Suresi'nde *«Febieyyi alai Rabbikuma Tukezziban»* sözünü tekrar eder. Keza İnsan Suresi'nde *«Veylun Yevme İzin Li'l-Mukezzibin»* ayetini tekrar eder. Yine Tekâsür Suresi'nde *«Kella Seya'lemune Summe Kella Seya'lemun»*, İnşirah Suresi'nde *«İnne Meal Usri Yusran İnne Meal Usri Yusran»* ifadeleri mükerrerdir. Bütün bunlar tekid içindir. Mesela bazan tekid için *«at at»* *«acele et, acele et»* denir. Rasûlullah'ın *«izin vermem, sonra izin vermem. Çünkü Fatıma benden bir parçadır»* hadisi de bu kabildendir.

İbn Abbas diyor ki: *«Kureyşliler, Rasûl-ü Ekrem'e: «Sana Mekke'nin en zengin insanı olacak kadar mal vereceğiz. Dilediğin kızımızla seni evlendireceğiz. Senin topuklarını takip edeceğiz; yani arkadan geleceğiz. Sen de bizim mabudlarımıza küfretmekten vazgeç! Eğer bunu yapmazsan sana bir tek teklifimiz vardır. O bizim için de senin için de hayırlıdır. Sen Lat ve Uzza adlı mabudlarımıza bir sene ibadet edeceksin, biz de onun yerine senin mabuduna bir sene ibadet edeceğiz ve böylece sen bizim mabudlarımıza biz de senin mabuduna ibadet edip gideceğiz»* dediler. Bunun üzerine bu ayet nazil oldu.

«La a'budu Ma Ta'budune» cümlesindeki tekrar sanki şunun içindir: Onlar bu sözlerini zaman zaman tekrar edip durdular. Allah hakikati daha iyi bilir.

Bazı müfessirler *«Tağliz için; yani onlara şiddeti göstermek için tekrarlanmıştır»* diyor. Bazıları da *«Ben şu anda mabudlarınıza ibadet etmeyeceğim, siz de benim mabuduma ibadet etmeyeceksiniz»* demiştir. (Ahfeş)

Bazı tefsirciler, *«Onlar putlara tapardı. Puta tapmaktan usanırlarsa onu bırakır, sonra başka bir put edinirlerdi. Sonra da nefisleri nasıl isterse onu yaparlardı. Hoşlarına giden bir taş gördükleri zaman o mabudu atar, bu taşı mabud edinirlerdi. Rasûl-ü Ekrem onlara: «Şu anda huzurunda bulunduğunuz putlarınıza ibadet etmeyeceğim. Sonra siz de benim taptığım mabuda ibadet etmeyeceksiniz. Siz ancak edindiğiniz puta taparsınız. O da sizin*

katınızdadır. Sizin dün yaptığınız ve sonra bıraktığınız mabudunuza tapmayacağım, siz benim mabuduma tapmayacaksınız» dedi.

Bazı müfessirlere göre ayetlerin mânâsı ve takdiri şöyledir: *«De ki, ey kâfirler! Sizin tapmakta olduğunuz putlara ben tapmayacağım. Siz de benim tapmakta olduğum Allah'a tapmayacaksınız. Çünkü ona şirk koşmaktasınız. Putları ilah edinmiş durumdasınız. Eğer, biz Allah'a ibadet ediyoruz, derseniz yalancılık yapmış olursunuz. Çünkü ortaklaşa hem putlara hem de ona ibadet ediyorsunuz. Bu ise ibadet sayılmaz. Ben de sizin ibadet etmediğiniz gibi ibadet etmeyeceğim. Siz benim ibadetim gibi ibadet etmeyeceksiniz. Yani tevhidi söylemeyeceksiniz».*

«Sizin dininiz size, benim dinim bana» ayeti tehdidi taşımaktadır. Sanki *«Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz de sizedir»* (Kasas: 55) ayeti gibidir. Yani siz dininize razı iseniz biz de dinimize razıyız. Bu ayet, kılıç ayetiyle neshedilmiştir. Bazıları *«Bu surenin tamamı neshedilmiştir»* diyor. Bazıları *«Bu sureden hiçbir şey neshedilmemiştir. Çünkü bu haberdir ,haberde nesh olmaz»* demiştir. *«Sizin dininiz sizin olsun»* cümlesinin mânâsı, dininizin mükâfatı sizindir, benim dinimin mükâfatı da benimdir, demektir. Kureyş'in bâtıl dinine Rasûl-ü Ekrem'in diliyle, bu ayetle *«din»* denilmiştir. Çünkü onlar öyle inanıyorlar ve öyle sanıyorlardı. Bazıları da *«Sizin cezanız size, benim cezam da banadır demektir»* demişlerdir. Yani din burada ceza mânâsınadır.

Beyzavi, *«Sizin dininiz sizin içindir. Yani üzerinde bulunduğunuz dini terketmiyorsunuz. Benim dinim de benim içindir. Ben de üzerinde bulunduğum dini terketmiyorum, demektir. Bu ayette kâfir olmaya izin vermek diye bir şey yoktur. Cihaddan menetmek de yoktur ki ayet delâletiyle neshedilsin diyelim. Ancak son ayet mütareke ve herkesin dini üzerinde durmasıyla tefsir edilirse o zaman nesh vardır. Kılıç ayetiyle mütareke kaldırılmış olur. Halbuki din hesap ve ceza ile ve sonra ibadet ile tefsir edilmiştir»* diyor.

KÂFİRUN SURESİ'NİN SONU

NASR SÛRESİ

Sûre: 110

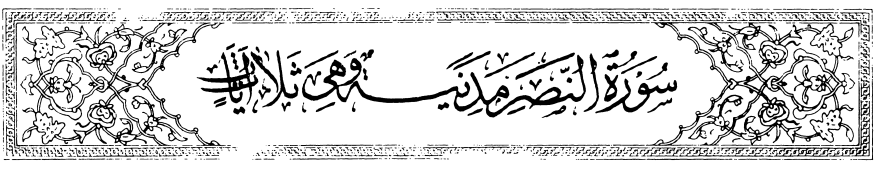

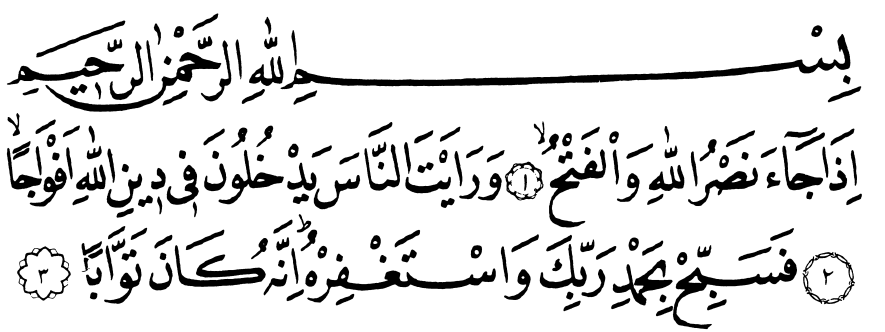

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Allah'ın yardımı ve Fetih geldiği zaman.
2 — (Ey Rasûlüm!) İnsanların Allah'ın dinine grup grup girdiklerini gördüğün zaman.
3 — Hemen Rabbini hamd ile tesbih et ve ondan af dile. Çünkü o, tevbeleri çokça kabul edendir.

GİRİŞ

Medine Dönemi'nde nazil olmuştur. 3 ayettir.

Bu sure aynı zamanda *«İza cae Suresi»* ismiyle de isimlendirilmiştir. İbn Mesud, *«Bu sureye Tevdi Suresi de denilmektedir»* diyor. Çünkü bu surede Rasûl-ü Ekrem'in vefatına işaret vardır. Dünyaya veda etmesine işaret bulunmaktadır.

İbn Abbas'tan ve diğer müfessirlerden rivayet edildiğine göre bu sure indiği zaman *«Nefsim bana ölüm haberini verdi»* buyurmuştur. Beyhaki'nin İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre bu sure nazil olduğunda Hz. Peygamber. Fatıma'yı çağırdı: *«Nefsim bana ölüm haberini verdi»* dedi. Fatıma önce ağladı. Sonra da güldü. Fatıma'ya: *«Niçin ağladın, sonra güldün?»* diye sorulunca «Rasûl-ü Ekrem bana *«vefatım bildirildi»* dediği zaman ağladım. *«Sen*

aile efradımdan bana ilk iltihak edensin» dediği zaman da güldüm» dedi.

Hz. Ömer de bundan Rasûlullah'ın vefat edeceğini anlamıştı. Rasûl-ü Ekrem bu sure indikten sonra artık veda eden bir kimsenin yaptıklarını yaptı. Bu sure en sıhhatli görüşe göre Medenidir. Tirmizi İbn Ömer'den şöyle rivayet ediyor: *«Bu sure Rasûlullah'a teşrik günlerinde Mina'da nazil oldu. Peygamber Veda Haccındaydı»*

Hafız İbn Hacer bu hadisin zayıf olduğunu, hadisin senedinde bulunan Musa bin Ubeyd'in rivayetinin İmam Ahmed'e göre helal olmadığını ifade etmektedir. Buna binaen bu ayet Rasûl-ü Ekrem'in vefatına çok yakın bir zamanda inmiştir. Haccetulveda ile ölümü arasındaki zaman üç küsür aylık bir zamandı.

Abd bin Humeyd ve İbn Cerir, Katade'den şöyle rivayet ediyorlar: *«Allah'a yemin ederiz, Rasûl-ü Ekrem, Nasr Suresi indikten sonra pek fazla yaşamadı. İki sene yaşadı. Sonra vefat etti».*

El-Bahr'da *«Bu ayet Rasûl-ü Ekrem Hayber'den dönünce nazil oldu»* şeklinde kayıt vardır. Hayber Savaşı'nın hicretin 7. senesinde, Muharrem ayının sonlarında vuku bulduğu malumdur. O zaman bu hadise ile ölüm arasında iki senelik bir müddet vardır.

Bu surenin Medenî olduğu hususuna Müslim'in İbn Abbas'tan rivayet ettiği şu hadis de delâlet eder: *«Bütün Kur'an'da en son nazil olan Nasr Suresi'dir».*

Ayetleri ittifakla üçtür. Kelimeleri 17, harfleri 77'dir.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-3) *«Allah'ın yardımı ve fetih geldiği...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Nasr» yardım etmektir. Bu nasr'dan maksat, Rasûlullah'a Kureyş'e karşı yardım etmektir. (Taberi)

Bazıları *«Bu sürede bütün kâfirlere karşı yardım etmek kastedilmektedir»* diyor. Çünkü yardımın neticesi Peygamber için tecelli etti. Feth'e gelince, kastedilen Mekke fethi'dir. (Hasan, Mücahid)

İbn Abbas ve Said bin Cübeyr, *«Fetih'ten maksat şehir ve sarayların veya Kisra'nın başkenti el- Medain ve köşklerinin fethidir»* diyorlar.

Bazıları *«Burada bütün memleketin fethi kastedilmektedir»* diyor. Bazıları da *«Cenab-ı Hak, peygamber üzerine ilimler kapısını fethetti demektir»* diyor.

«İza» burada *«Kad»* demektir. Yani kesinlikle Allah'ın yardımı geldi. Sure fetihten sonra nazil olmuştur.

«Yardım sana geldiği zaman» mânâsı da kastedilmiş olabilir.

*«Nas»*tan maksat Araplar ve Arap olmayanlardır. «Efvac» dan maksat akın akın, cemaat cemaat'tır. Yani halk cemaat cemaat İslâm dinine giriyordu. Bu Mekke fethedildikten sonra böyle olmuştur.

Araplar, *«Muhammed Harem ehlini mağlup ettiğine göre, —ki Cenab-ı Hak onları Ashabı fil'den de korumuştu—, artık bi-*

zim onunla savaşacak kudretimiz yoktur» dediler ve cemaat gelerek iman ettiler.

İkrime ve Mukatil, *«Nas'tan burada Yemen ehli kastedilmektedir»* der. Zira Yemen'den yediyüz mümin, Allah'a itaatkâr oldukları halde Medine'ye geldiler. Onların bir kısmı ezan, bir kısmı Kur'an okuyor, bir kısmı da tehlil getiriyordu. Rasûl-ü Ekrem bunu görünce sevindi. Hz. Ömer ile İbn Abbas ağladılar.

İkrime, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Hz. Peygamber bu ayeti okuduğu zaman Yemen ehli geldi. Onların kalpleri inceydi, yumuşak tabiatlıydı. Cömert idiler. Allah'tan büyük korkuları vardı. Allah'ın dinine cemaat cemaat girdiler».*

Sahihi Müslim'de Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet ediliyor; Allah'ın Rasûlü: *«Yemen halkı size geldi. Kalp bakımından çok zayıflardır. Kalpleri çok incedir. Fıkıh yemenlidir, hikmet yemenlidir»* dedi.

Rivayet ediliyor ki Rasûl-ü Ekrem; *«Kesinlikle ben Rabbinizin nefesini Yemen yönünden duymaktayım»* buyurmuştur. İbn'ul-Esir, *«Nefesten maksat nefisten boşluğa çıkan teneffüs demektir»* diyor. Yani o havayı çıkarıyor, soğuk havayı içeriye götürüyor, hararetini soğutuyor, uygun hale getiriyor demektir. Veya insanın hoşlandığı ve ondan istirahat gördüğü rüzgârın nefesi kastedilmektedir. Veya bağ ve bahçelerden gelip de insanı rahata kavuşturan nefes kastedilmektedir. Veya genişlik kastedilmektedir.

Cabir bin Abdullah Rasûlullah'tan şöyle dinlediğini söylüyor: *«Halk grup grup Allah'ın dinine girdi ve böylece grup grup Allah'ın dininden çıkacaklar...»* (Allah imanımızı muhafaza eylesin — Maverdi)

«Rabbini hamd ile tesbih et», yani namaz kıldığın zaman çok-

ça subhanallah de. Bazılarına göre «*tesbih et*»in mânâsı namaz kıl demektir! (İbn Abbas)

«*Rabbini hamd ile*», yani Rabbini, sana vermiş olduğu zafer ve fethe karşılık hamd ile tesbih et. Allah'tan istiğfar et, yani Allah'tan gufran bekle! Affetmeyi iste!

Bazıları «*Fesebbih'ten maksat Allah'ı tenzih etmektir*» demişlerdir. Yani Allah'a şükretmenle beraber Allah hakkında mümkün olmayanlardan Allah'ı uzak tut! Zikre devam etmekle beraber Allah'tan af talebinde bulun! Fakat birinci yorum daha açıktır.

Aişe validemizden şöyle rivayet ediliyor: «*Bu sure indikten sonra Rasûlullah her kıldığı namazda: «Subhaneke Rabbena ve bi Hamdike Allahummeğfirlî (Ey Rabbimiz! Sen ortaktan münezzehsin. Ey Allahım, beni affet)» diyordu*».

Yine Hz. Aişe'den naklediliyor: «*Bu sure indikten sonra Rasûlullah rükuunda ve secdesinde (demin okuduğunuz) subhanekeyi çokça tekrar ediyordu*».

Ümmü Seleme, «*Rasûl-ü Ekrem son zamanlarında kalktığı, oturduğu, geldiği, gittiğinde hep «Subhanallahi» ile başlayan duayı okuyor, tekrar ediyordu*» diyor. Ve «*Bunu söylemekle emrolundum» dedikten sonra tekrar ediyordu*» diyor. Ve «*Bunu söylemekle emrolundum*» dedikten sonra Nasr Suresi'ni sonuna kadar okuyordu.

Ebu Hüreyre, «*Rasûl-ü Ekrem bu sure indikten sonra o kadar ibadete daldı ki mübarek ayakları şişti, bedeni zayıfladı, tebessümü azaldı, ağlaması çoğaldı*» diyor.

İkrime, «*Rasûl-ü Ekrem ahiret emirleri hakkında bu sure indikten sonra en şiddetli, en verimli çalışmayı yapıyordu*» diyor.

Mukatil, *«Bu sure indikten sonra Rasûl-ü Ekrem onu sahabilere okudu. Ebubekir, Ömer, Sa'd bin Ebi Vakkas da orada bulunuyorlardı. Onlar sevindi, fakat Hz. Abbas ağladı. Rasûl-ü Ekrem: «Amcacığım, seni ağlatan nedir?» dedi. Hz. Abbas: «Senin nefsin sana ölüm haberi veriyor» dedi. Rasûl-ü Ekrem: «Şüphesiz ki o senin dediğin gibidir» dedi. Bundan sonra altmış gün yaşadı ve vefat etti. O altmış gün zarfında güldüğü, sevindiği görülmedi»* dedi.

Bazıları *«Bu ayet teşrik günlerinden sonra Haccetulveda'da Mina'da nazil oldu. Hz. Ömer'le Hz. Abbas ağladılar. Onlara: «Bugün sevinç günüdür. Niçin ağlıyorsunuz?»* denildiğinde: *«Burada Rasûlullah'ın vefat haberi vardır»* dediler. Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem: *«Siz ikiniz de doğru söylediniz. Nefsimin ölümü bana haber verildi» buyurdu»* demişlerdir.

Buhari, İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyor: *«Hz. Ömer halife olduğu zaman Bedir ehline huzuruna girmek için izin veriyordu. Bana da onlarla beraber girme izni veriyordu. Bazıları bu duruma kızdılar: «Ömer bu gence izin veriyor ama, bizim çocuklarımız arasında da onun yaşında insanlar vardır» dediler. Hz. Ömer onlara dedi ki: «O, (İbn Abbas), sizin tanıdığınız bir kimsedir». Yani zekidir, marifeti çoktur veya Rasûlullah'ın amcasının oğludur!»*

İbn Abbas diyor ki: *«Bir gün yine onlara izin verilmişti. Ben de onlarla beraber Hz .Ömer'in huzuruna girdim. Hz. Ömer onlardan Nasr Suresi'nin mânâsını sordu. Onlar da «Cenab-ı Hak, Peygamberine fetih yapıldığı zaman Allah'tan af talep etmesini, tevbe etmesini istiyor»* dedi. Hz. Ömer: *«Ey Abbas'ın oğlu! Sen ne diyorsun?»* dedi. Ben, *«Durum onların dediği gibi değildir»* dedim. *«Allah burada Peygamberine ecelinin hazır olduğunu haber vermektedir. Allah'ın yardımı ve fetih geldiği zaman, işte o senin ölümünün alâmetidir, diyor. O zaman Rabbini tesbih et, af tale-*

binde bulun. Çünkü o çokça tevbeyi kabul eder,» demem üzerine Hz. Ömer: *«İşte bundan ötürü beni tan ediyordunuz? Ben de bu sureden ancak onun söylediği gibi bir şey anlıyorum»* dedi.

Tirmizi bu hadisi naklettikten sonra hasen ve sahih olduğunu söylüyor.

Eğer biri *«Rasûlullah'ın neyi affedilecektir ki Rasûl-ü Ekrem'e af talebinde bulunması emrediliyor?»* diye soracak olursa, cevap olarak deriz ki: Rasûl-ü Ekrem duasında *«Yarab, benim için hatamı, cehaletimi, emrimdeki israfımın tamamını affet. Senin benden daha iyi bildiğini affet. Yarabbi, hatamı, kasten yaptığımı, cehaletimi, sapmamı affet ki bütün bunlar benim hatamdır. Yarabbi, takdim ettiğim, tehir ettiğim, alenen yaptığım gizli yaptığım şeyleri benim için affet. İlk sensin, son sensin. Sen her şeye kadirsin»* buyurmuştur.

İşte görüldüğü gibi Hz. Peygamber nefsini kusurlu saymıştır. Çünkü Cenab-ı Hakkın ona vermiş olduğu nimetin azameti karşısında durum böyle idi. Muhtemeldir ki Rasûlullah'ın *«Beni affet»* demesi, benimle bağı koparma demek olsun. Cenab-ı Haktan bunu istiyor, ısrar ediyor ve bu da hakları eda etmekte gördüğü kusurdan dolayı oluyor. Böylece Cenab-ı Hak onu amelleri görmekle başbaşa bırakmamış olsun.

Bazıları da *«İstiğfar kulluktur. Mutlak olarak günahın affedilmesi için değildir. Fakat onu mutlaka yerine getirmek gerekir. Taabbüden (ibadet etmek yönünden) bunu yapmak gerekir»* demişlerdir.

Bazıları da *«Bu ümmetinin dikkatini çekmek için olmuştur. Onlar emin olmasınlar, istiğfarı terketmesinler diyedir»* demişlerdir. Bazıları da *«Af talebinde bulun; yani ümmetin için af talebinde bulun demektir»* demişlerdir. Çünkü Cenab-ı Hak tesbih

eden ve af talebinde bulunan kimseleri çokça affedicidir. Onların günahlarını affeder, merhamet eder, tevbelerini kabul eder. Rasûl-ü Ekrem masum olduğu halde istiğfarla emrolunduğuna göre başka sı nasıl istiğfar etmeyecektir?

Müslim, Hz. Aişe'den şöyle rivayet ediyor: *«Rasûl-ü Ekrem çokça «Subhanallahi ve bihamdihi estağfirullah ve etubu ileyh (Allah'ı eksikliklerden tenzih ederim. Ve 'Onđan hamd ile af talep eder ve O'na tevbe ederim» diyordu. Ben: «Ey Allah'ın Rasûl-ü Bu sözü çok söylediğini görüyorum.» deyince bana: «(Ey Aişe!) Rabbim bana ümmetimde bir alâmet göreceğimi haber verdi. Onu gördüğüm zaman «Subhanallahi ve bihamdihi. Estağfirullahe ve etubu ileyhi» duasını çokça okumam gerekiyor. İşte ben onu gördüm. O da Nasr Suresi'dir. Onun için bu duayı çokça yapıyorum» dedi.»*

İbn Ömer, *«Bu sure Haccetulveda'da, Mina.da, nazil oldu»* diyor. Bu sureden sonra, *«İşte bugün sizin için dininizi ikmal ettim. Sizin üzerinize nimetimi tamamladım» (Maide: 3) ayeti indi. Rasûl-ü Ekrem bu ayetten sonra seksen gün yaşadıktan sonra vefat etti. Bu ayetten sonra da Nisa Suresi'nin son ayeti, Kelale ayeti indi. Rasul-ü Ekrem, bu ayetten sonra da elli gün yaşadı. Sonra «Andolsun size kendi içinizden bir rasûl gelmiştir» (Tevbe: 128) ayeti nazil oldu. Rasûl-ü Ekrem bu ayetten sonra da 35 gün yaşadı. Sonra «Öyle bir günden sakınınız ki o gün Allah'a döndürüleceksiniz» (Bakara: 281) ayeti indi. Rasûl-ü Ekrem bu ayetten sonra yirmibir gün yaşadı.»* dedi. Mukatil'e göre yedi gün yaşamıştır.

NASR SURESİ'NİN SONU

LEHEB SÛRESİ

Sûre: 111

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا
ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — Ebu Leheb'in iki eli kurusun ve zaten kurudu!
2 — Onu malı ve kazancı zengin kılmadı (kurtaramadı)
3 — O alevli bir ateşe girecektir.
4 — Odun taşıyıcısı olarak karısı da.
5 — Boynunda liften bir ip olduğu halde (oraya girecektir).

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 5 ayettir.

Bu sureye aynı zamanda *«Mesed Suresi»* de deniliyor. Bu sure ittifakla Mekkî'dir. Ayetleri de ittifakla beştir. Kelime adedi 20, harfleri 77'dir.

Daha önceki sure ile münasebeti şu noktalardadır:

Cenab-ı Hak daha önceki surede: *«İnsanlar İslâm dinine grup grup gireceklerdir»* dedi. Bu surede ise İslâm'a girmeyen bazı kimselerin helâk ve hüsranını açıkladı.

Bazıları *«Bu sure ile daha önceki sure arasındaki münasebet vaidin (tehdid), va'de bitişmesi kabilindendir. Her ikisinde de Rasûlullah'ın sevinci bahis konusudur»* demişlerdir.

Fahreddin Razi der ki: *«Sizin dininiz sizin, benim dinim de benimdir»* ayeti inince sanki Rasûl-ü Ekrem, *«Yarabbî! Benim mükâfatım ne olacaktır?»* diye sorar. Cenab-ı Hak da, *«Senin mükâfatın yardım ve feth olacaktır.»* buyurur. Rasûl-ü Ekrem; *«Beni putlara tapmaya davet eden amcamın mükâfatı ne olacaktır?* diye sorar. Cenab-ı Hak *«Onun iki eli zarar etti», yani helâk oldu»* buyurur. Öyleyse Cenab-ı Hak va'dı vaid'den önce zikretmiştir. Lakin nasr (yardım) *«Benim dinim içindir»* ayetine bitişiktir. Muhib de *«Sizin dininiz sizindir»* ayetine döner. Bu sureler arasındaki uygunluğu düşün! Halbuki Nasr Suresi Medine'de en son inen suredir. Tebbet Suresi ise Mekke'de ilk inen surelerdendir. Aralarındaki münasebeti düşünürsen bunların Allah'tan geldiklerini, onun emriyle olduklarını derhal sezersin.

Bunların arasında başka bir münasebet daha vardır: Cenab-ı Hak *«Sizin dininiz size, benim dinim de banadır»* dediği zaman sanki şöyle soruldu: *«Yarab, itaat eden bir kimsenin mükâfatı nedir?»* Cevap: *«Allah ona yardım edecektir ve fethi ona müyesser edecektir»* diye verildi.

Sonra soruldu: *«Asinin cezası ne olacaktır?»* Bu sefer cevap: *«Dünyada zarar, ahirette şiddetli azap»* şeklinde oldu.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-5) *«Ebu Leheb'in iki eli...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Tebbet» fiili helâk oldu demektir. Müslim ve Buhari İbn Abbas'tan şöyle rivayet ederler:

«En yakın akrabalarını, en yakın aşiretini uyar» (Şuara: 214) ayeti indiğinde Rasûl-ü Ekrem, Safa tepesine çıktı ve *«Ya Sebaha»*, diye bağırdı. Onlar *«Bu bağıran kimdir?* diye sordular. Dediler ki *«Muhammed'dir»*. Onlar Rasûlullah'ın yanında toplandılar. Ve Rasûl-ü Ekrem onlara hitaben *«Ey filan oğulları! Ey filan oğulları! Ey filan oğulları! Ey Abdi Menaf oğulları! Ey Abdulmuttalib oğulları!»* diye seslendi. Onlar da durmadan Rasûlullah'ın yanına koştular. Rasûlullah şöyle buyurdu: *«Bana haber verin, eğer size desem ki, bu dağın öbür yüzünden bir ordu geliyor, beni tasdik eder misiniz?»*

Onlar: *«Biz senden yalan görmedik»* dediler. Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem: *«Ben sizin için gönderilmiş bir uyarıcıyım (peygamberim) önünüzde şiddetli bir azap vardır»* buyurdu. Bu sözü duyan Ebu Leheb, Rasûlullah'a: *«Helak senin için olsun, sen bizi ancak bu iş için mi topladın buraya?»* dedi ve sonra kalkıp gitti. Hatta bazı rivayetlerde *«Eline bir taş aldı ki Rasûlullah'a atsın. Fakat atamadı. İşte o zaman Cenab-ı Hak bu sureyi indirdi»* denilmektedir.

Humeydi, Ebu Leheb'in hanımı, kendisiyle kocası hakkında Kur'an indiğini işitince, o anda Kâbe'nin yanında mescidde oturmakta olan Rasûl-ü Ekrem'in yanına geldi. Rasûlullah'ın yanında Hz. Ebubekir vardı. Ebu Leheb'in hanımının elinde de top gibi bir taş bulunuyordu. Rasûlullah'ın yanında durduğunda onun gözünü Cenab-ı Hak görmez hâle getirdi ve orada sadece Ebubekir'i gördü: *«Ey Ebubekir!»* dedi, *«senin arkadaşın, benim kulağıma geldiğine göre bana küfür ve hakaret etmiş, Allah'a yemin ederim eğer onu görseydim bu taşla onun yüzüne ve ağzına vuracaktım Allah'a yemin ederim, ben şiir söyleyen bir kadınım»*. Sonra şu şiirini okudu:

«Zemmedilmiş (yerilmiş) ve bize isyan etmiş. Biz onun dinine girmedik. Onun dininden buğzettik».

Sonra gitti. Hz. Ebubekir: *«Ey Allah'ın Rasûlü! Baksana kadın seni görmedi»* dedi. Rasûl-ü Ekrem: *«O beni görmedi. Allah onun gözünü benden kapattı. Beni görmekten menetti»* dedi.

Bazılarına göre bu surenin sebebi nuzulü Abdurrahman bin Zeyd'in hikâye ettiğidir:

Ebu Leheb, Rasûlullah'a geldi: *«Eğer sana iman edersem ey Muhammed, bana ne verilecektir?»* dedi. Rasûl-ü Ekrem *«Müslümana ne verilirse sana da o verilecektir»* dedi. Bunun üzerine Ebu Leheb: *«Benim onlar üzerinde bir üstünlüğüm yok mudur?»* dedi. Rasûl-ü Ekrem: *«Sen ne istiyorsun?»* deyince Ebu Leheb: *«Helâk buna olsun! Nasıl bir dindir ki, şu kölelerle ben orada eşit olacağız?»* dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak bu sureyi indirdi.

Bu konuda Abdurrahman bin Keysan'ın naklettiği üçüncü bir görüş daha vardır.

Rasûlullah'a dışarıdan bir heyet geldiğinde Ebu Leheb onların yanına giderdi. Onlar Peygamberi Ebu Leheb'ten sorarlar ve *«Sen bizden daha iyi bilirsin onu!»* derlerdi. Ebu Leheb: *«O çok yalancıdır, sihirbazdır»* diyordu. Onlar da Peygamberle görüşmeden kalkıp gidiyorlardı. Bir grup gelmişti, onlara da aynı şekilde davrandı. Onlar ise: *«Onu görmeden gidemeyiz»* dediler. *«Onun konuşmasını dinleyeceğiz.»* diye israr ettiler.

Ebu Leheb, *«Biz hâlâ onu tedavi etmekteyiz. Helâk onun olsun, zarar onun olsun»* dedi. Bu mesele Allah Rasûlü'ne nakledilince çok üzüldü. Bunun üzerine Cenab-ı Hak, Tebbet Suresi'ni indirdi.

Bazıları, *«Ebu Leheb, Hz. Peygamber'e taş atmak istedi. Fakat Allah onu bu hususta menetti ve hakkında bu ayet indi»* demiştir.

*«Tebbet»*in mânâsı zarar etti demektir. (Katade) Mahrum oldu. (İbn Abbas). Dalalete gitti (Ata). Cenab-ı Hak özellikle *«Onun iki eli helâk oldu»* demiştir. Çünkü çoğunlukla onlarla çalışılır. Yani elleri de zarar etti; kendisi de zarar etti.

Bazı müfessirlere göre eller'den maksat nefsidir. Bazan nefis yerine el kullanılır. Nitekim Cenab-ı Hak, Hac Suresi'nin 10. ayetinde *«Senin iki elinin takdim ettiğinden ötürü»* tabirini kullanmıştır.

Ferra, *«Birinci Tebbet, bedduadır. İkinci Tebbet ise haberdir. Nitekim «Allah onu helâk etsin. Kesinlikle o helâk oldu»* denildiği gibi.

Ebu Leheb'in esas ismi Abduluzza'dır. Abdulmuttalib'in oğludur ve Rasûl'ün özbeöz amcasıdır. Onun hanımı El-Avra'dır. Künyesi Ümmü Cemil'dir. Ebu Süfyan bin Harb'in kızkardeşidir. İkisi de peygamber için şiddetli düşmanlık güderlerdi.

Tarık bin Abdullah el-Muharibi der ki: *«Ben Zulmecaz panayırında bulunuyordum. Baktım ki genç bir insan: «Ey nas! Lailaheillallah deyin, felaha kavuşun» diye bağırıyordu. Arkasında bir kişi vardı, ona taş atıyordu. Ve onun iki baldırını ve topuklarını kan içinde bırakmıştı. O da: «Ey nas! Bu çokça yalan söylüyor. Onu tasdik etmeyin» diyordu. Ben merak ettim. Bunun kim olduğunu sordum. Dediler ki: «Bu zat Muhammed'dir. peygamber olduğunu iddia ediyor. Bu da onun amcası Ebu Leheb'tir. Yalancı olduğunu söylüyor.»*

İbn Abbas'tan şöyle rivayet ediyorlar: Ebu Leheb: *«Muhammed size sihir yaptı. Bizden birimiz bir kuzuyu yeriz ve büyük bir bardak süt içeriz, yine de doymayız. Muhammed ise sizi bir koyunun ön ayağı ile doyurdu. Sizi bir yudum süt ile kanattı»* dedi.

Bu kâfire Ebu Leheb künyesi niçin verilmiştir? Bazıları *«Çok güzeldi. Yüzü pırıl pırıl parlıyordu. Onun için alev mânâsına gelen «Leheb'in Babası» denildi kendisine»* demişlerdir.

«Onun malı ve kazandığı ondan Allah'ın azabını uzaklaştırmaz».

Mücahid, *«Onun çocuğu ondan Allah'ın azabını uzaklaştırmadı. Çünkü çocuk da insanın kazancındandır»* demiştir. İbn Mesud'dan da böyle rivayet edilmiştir.

Ebu Tüfeyl, *«Ebu Leheb'in müslüman olan çocukları, bir meseleden dolayı amcazadeleri olan İbn Abbas'ın yanına geldiler. Orada dövüştüler. İbn Abbas onları ayırmak için ayağa kalktı. Onlardan biri İbn Abbas'ı iteledi. İbn Abbas yatağın üzerine düştü. Öfkelendi ve: «Benim yanımdan bu pis kazancı çıkarınız»* dedi. Bu ifadesiyle çocuğun, babanın kazancı olduğunu kastediyordu.

Hz. Aişe, Rasûl-ü Ekrem'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: *«Kişinin yedikleri arasında en helali, en güzeli kesbinden olandır, Benim çocuğum da benim kesbimdendir»* (Ebu Davud)

İbn Abbas der ki: *«Rasûl-ü Ekrem aşiretini, akrabalarını ateşle uyardığı zaman Ebu Leheb: «Eğer yeğenimin dediği haksa ben nefsimi, malımı ve çocuklarımı vermek suretiyle kurtarırım»* dedi. Bunun üzerine Cenab-ı Hak: *«Onun malı da kazancı da ondan hiçbir şey uzaklaştırmadı»* buyurdu.

«O alev sahibi bir ateşi boylayacaktır». Bu ayetin mânâsı Mürselât Suresi'nde geçmişti.

KOVUCULUK

«Onun hanımı odun taşıyıcısı idi». Künyesi Ümmü Cemil ve ismi de Avra idi. Kendisi geceleyin görmezdi. *«Odun taşıyıcısı»* ibaresinin mânâsı İbn Abbas, Mücahid, Katade ve Süddi'ye göre insanlar arasında gıybet, nemime ve kovuculuk yaparlardı demektir. Nitekim Araplar *«Falan adam falanın üzerine yük yükletiyor»* derler. Yani onun hakkında kovuculuk yapıyor, demektir.

Eksem bin Seyfi, çocuklarına, *«Kovuculuktan kaçının. Çünkü o yakıcı bir ateştir. Kovucu bir saat içerisinde sihirbazın bir ayda yapmadığını yapar»* diyordu. Bunun için Rasûl-ü Ekrem'den şu hadis gelmiştir: *«Cennet'e kovucu girmez».*

Rasûl-ü Ekrem yine şöyle buyurdu: *«İkiyüzlü bir insan Allah'ın yanında şerefli olmaz».* Başka bir hadiste, *«İkiyüzlü insan insanların en şerlisidir. Bir gruba bir yüzle, öbür gruba da başka bir yüzle gider»* buyurulmuştur.

Kâb'ul-Ahbar diyor ki: *İsrailoğulları'na kıtlık isabet etti. Hz. Musa üç defa yağmur duasına çıktı, fakat yağmur gelmedi».* Hz. Musa: *«Yarab, onlar senin kullarındır!»* deyince Cenab-ı Hak vahy gönderdi: *«Ne senin ne de seninle beraber olanların duasını kabul etmem. Çünkü içinizde kovucu bir kişi vardır ve o kovuculukta ısrar etmektedir».* Hz. Musa: *«Yarab, o kimdir söyle ki, biz onu aramızdan çıkaralım?»* dedi. Cenab-ı Hak: *«Ey Musa! Ben seni kovuculuktan menediyorum, bu kendim kovucu olayım diye midir?»* dedi. Bunun üzerine Hz. Musa'nın yanında bulunan herkes tevbe etti. Sonra duaya çıktılar ve Cenab-ı Hak yağmur gönderdi.

Kovuculuk kesinlikle büyük günahlardandır. Hatta Fudayl bin İyad diyor ki, *«Üç şey vardır ki ameli salihi yıkar. Oruçlu bir insanın orucunu götürür, abdesti bozar; Gıybet, nemime ve yalan».*

Katade diyor ki: *«Ebu Leheb'in hanımı Rasûl-ü Ekrem'i ayıplıyordu Sonra kendisi ğani olmasına rağmen sırtında odun taşıyordu. Böylece cimrilikle o da ayıplandı».*

İbn Zeyd ve Dahhak, *«Ümmü Cemil gider, dikenli nesneler getirir, geceleyin Hz. Peygamber'in ve ashabının yoluna atardı ki eziyet görsünler»* demiştir.

İbn Abbas da böyle söyledi. Rebi de *«Rasûl-ü Ekrem o dikenlere ipekliye basar gibi basıyor, dikenler onun ayağına saplanmıyorlardı, diyordu. Bir gün Ümmü Cemil yine diken getirmek için gitmişti. Yolda yoruldu. İstirahat etmek için bir taşın üzerine oturdu. Melek onu arkaya doğru çekti ve böylece ip onun boynuna takıldı, helâk oldu»* demiştir.

Said bin Cübeyr, *«O hataların ve günahların taşıyıcısıydı»* diyor. Çünkü Cenab-ı Hak, En'am Suresi'nin 31. ayetinde *«Onlar günahlarını sırtlarında taşıyorlar»* buyurmuştur.

Bazıları da *«O yükleri ateşte taşıyacaklardır»* diyorlarsa da bu uzak bir yorumdur.

Beşinci ayetin metnindeki *«Ciyd»* kelimesi boyun demektir. Kadının boynunda mesedden yapılmış ip vardı. Mesed'den maksat liftir. Lif'ten yapılmış bir ip, demektir. Ciyd'in çoğulu *«ecyad»* Mesed'in çoğulu *«emsad»*dır. Ebu Ubeyde, *«Mesed bir iptir, yünden yapılmıştır»* demiştir. Hasan Basri, *«O Yemen'de bitmekte olan ve mesed denilen bir ağacın kabuklarından yapılmış bir iptir. Onlar birbirlerine dolanarak sağlamlık kazanırlar»* der.

Hasan *«Mesed'den olan ip onun boynunda bulunan gerdanlıktır»* diyor. Said bin Müseyyib, *«Onun cevherden çok kıymetli bir gerdanlığı vardı. «Lat ve Uzza'ya yemin ederim, bunu Muhammed'*

in düşmanlığı için infak edeceğim» dedi. Ve infak etti. Ve Kıyamet' te onunla boğulacaktır» demiştir.

Bazıları da *«Onun boynunda mesedden yapılmış ip vardır, demekten maksat, O Allah'ın merhametinden mahrumdur. İman'dan bağlanmıştı. Yani iman onun kalbine girmez»* demişlerdir.

Ebu Leheb ve hanımının ateşte olmaları ölünceye kadar küfür üzerinde ısrar etmelerine bağlıdır. Onlar küfür üzerinde öldüklerinden onların hakkındaki haber doğrulandı ve burada Rasûl-ü Ekrem'in bir mucizesi tahakkuk etmiş oldu.

Ümmü Cemile'yi kendi ipiyle Cenab-ı Hak boğdu. Ebu Leheb ise Adese denilen korkunç hastalıkla Bedir olayından bir hafta sonra öldü. Tabii bundan önce de Hz. Abbas'ın hanımı Ümmülfadl onun başını derin bir şekilde kırmıştı.

Allah, Ebu Leheb'e Adese hastalığı verdi. O da öldü. Çocukları uzaktan su atmak suretiyle onu yıkadılar, adese hastalığı geçer diye ona yaklaşmadılar. Zira koleradan sakınıldığı gibi bu hastalıktan da sakınırlardı. Sonra Mekke'nin yukarısında bir duvara götürdüler. Üzerini taş doldurdular.

Cenab-ı Hak *«Onun karısı»* tabirini kullandı. Bu tabir kâfirler arasındaki nikâhın sıhhatli olduğuna delâlet eder. Allah hakikati daha iyi bilir!

TEBBET SURESİ'NİN SONU

İHLÂS SÛRESİ

Sûre: 112

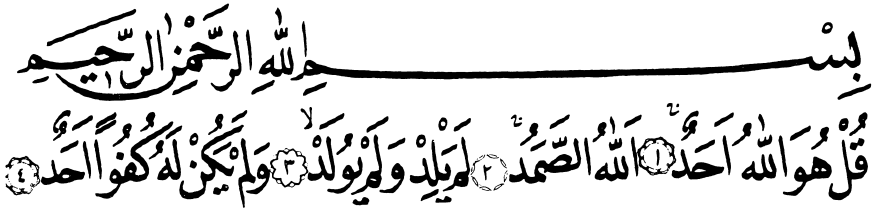

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) De ki: «O Allah tektir.»
2 — «Samed'dir (her varlığın muhtaç olduğu yegâne zattır)»
3 — «O doğurmamıştır ve doğurulmamıştır».
4 — «O'na hiç kimse ortak ve denk olamaz».

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 4 ayettir.

Bu sureye içindeki Tevhid'den dolayı *«İhlas Suresi»* ismi verilmiştir. Yine tevhidden dolayı bu sureye *«El-Esas»* ismi de verilmiştir. Sure aynı zamanda *«Kulhuvellahu Ehad Suresi»* diye de meşhurdur. Bu sureye daha önce de işaret ettiğimiz gibi *«Mukaşkişe Suresi»* de denilir. Tevhid, Tefrid, Tecrid, Necat, Velayet ve Marifet suresi de denilir. Çünkü Allah'ın marifeti ancak bu surenin içindeki vasıfları bilmekle mümkündür. Rivayette bir kişi namaz kılar ve bu sureyi okurdu. Bunu işiten Hz. Peygamber, *«Bu kul Rabbini tanımış bir kuldur»* buyurdu. Ve bu sureye *«El-Cemal*

Suresi» de denilmiştir. Çünkü Rasûl-ü Ekrem *«Allah cemildir. Cemali sever»* demiştir. Rasûlullah'tan bunun mânâsının ne olduğu sorulunca: *«Ehad, Samed, Lemyelid velemyuled ayetleridir»* dedi. Alusi *«Bu haberin sahih olduğunu zannetmiyorum»* diyor. Bu sureye *«Nisbet Suresi»* denilir. Çünkü *«Bize Rabbini nisbet et»*, yani onun soyunu söyle diyen bir kimseye cevap olarak Hz. Peygamber böyle demiştir.

Bazıları da Tabarani'nin Osman bin Abdurrahman ve Taraifi' nin tarıkıyla Ebu Hüreyre'den rivayet ettikleri hadisten dolayı buna nisbet edildiğini söylemişlerdir: *«Her şeyin nisbeti vardır. Allah'ın nisbeti de ihlas suresidir»*. Bu hadis Hafız İbn Receb'in dediğine göre cidden zayıftır. Nizam'da bu hadisin mevzu olduğu tesbit edilmiştir.

Bu sureye *«Samed»*, *«Muavvize»* suresi de denilir. Çünkü Nesei, Bezzar ve İbn Merduveyh sahih bir senedle Abdullah bin Uneyş'ten şöyle rivayet ediyorlar: *«Allah'ın Rasûlü elini göğsümün üzerine koydu ve sonra bana dedi ki: «Söyle!» Fakat ben neyi söyleyeceğimi bilmiyordum. Sonra bana: «De ki: O Allah ehaddır»* dedi. Ben bunu söyledim, surenin sonuna kadar. Sonra bana *«De ki: Felak'ın Rabbine sığındım, yarattıklarının şerrinden»* dedi. Ben de bunu surenin sonuna kadar dedim. Sonra bana, *«De ki: Nas'ın Rabbine sığındım»* dedi. Ben de bunu söyledim, surenin sonuna kadar. Bunun üzerine Allah'ın Rasûlü: *«İşte böylece Allah'a sığının. Allah'a sığınanlar hiçbir zaman bunlar gibi, Allah'ın hoşuna giden nesnelerle Allah'a sığınmamışlardır»* dedi.

Bu sureye aynı zamanda *«El-Mania»* Suresi de denilir. Bunun nedeni, İbn Abbas'tan gelen şu rivayettir: *«Cenab-ı Hak, peygamberine, onu Mirac'a götürdüğü zaman: «Sana İhlas Suresi'ni verdim. O, Arşın hazinelerinin zahirelerindendir. O sure aynı zamanda el-Mania Suresi'dir. Çünkü kabrin üzüntülerine mani olur. Ateşin nefeslerine engeldir»*.

Fakat zahire göre bu haber sahih değildir. Buna İbn Dureys' in Ebu Umame'den rivayet ettiği haber de ters düşmektedir: *«Dört ayet vardır ki Arş'ın hazinesinden inmişlerdir. O hazineden onlardan başkası inmemiştir. Onlardan birisi Ümmülkitab (Fatiha) Suresidir. İkincisi, Bakara Suresi'nin sonuncu ayeti, üçüncüsü Ayete'l-Kürsî, dördüncüsü de Kevser Suresi'dir».* Bu hadisin hükmü merfudur. Hatta şeyh İbn Hibban ve Deylemi, bir senedle Ebu Umame'den merfu olarak rivayet etmişlerdir

Bu sureye aynı zamanda *«El-Muhder»* suresi de denilir. Çünkü melekler onu dinlemek için hazır bulunurlar. Aynı zamanda *«El-Munfire»* Suresi de denilir. Çünkü şeytan onu işitti mi kaçar. Ve bu sureye *«el-Berae»* ismi de veriliyor. Çünkü Rasûl-ü Ekrem bu sureyi okuyan bir kişiyi gördü ve: *«Bu kişiye gelince, o şirkten beridir»* buyurdu. Alusi, *«Bu hadisi rivayet eden herhangi bir kimseye tesadüf etmedim»* diyor.

Ebu Nuaym, Amr bin Merzuk tarıkıyla Şu'be'den, O da Muhacir'den şunu rivayet etmiştir: *«Bir kişiyi dinledim, şöyle diyordu: «Ben Rasûlullah ile bir seferde sohbette bulundum. Rasûl-ü Ekrem, «Kul Ya Eyyuhel Kâfirun»u okuyan bir kişiyi dinledi. «Bu kişi şirkten beridir» dedi. Başka birisini dinledi, İhlas Suresi'ni okuyordu. «O affolundu», dedi. Bu hadise göre bu isim El-Kâfirun Suresi'nin ismi olur, İhlas Suresi'nin değil.»*

En uygunu, bu isim ona Tirmizi'nin şu hadisiyle verilmiştir, demektir. Hadis şudur: *«Yatağının üzerinde uyumak isteyen bir kimse sağ tarafına dönsün. Uyumak üzereyken «Kulhuvellahu ehadı» yüz defa okusun. Allah onun için ateşten bir beraet indirir».*

Bu sureye aynı zamanda *«el-Muzekkire»* suresi denilir. Çünkü tevhidin halisini hatırlatır. Bu sureye *«Nur Suresi»* de denilir. Çünkü Hz. Peygamber'in şu sözü vardır: *«Her şeyin nuru vardır. Kur'an'ın nuru da İhlas Suresi'dir».*

Bu sureye *«el-İman»* Suresi de denilir. Çünkü iman ancak bu suredeki tevhid ile tamamlanır.

Alusi şöyle devam ediyor: *«Bu isimlerin çoğunu Fahreddin Razi zikreder. Bu isimlerin niçin verilmiş olduğuna dair hadisler de getirir. Fakat O (Fahreddin Razî, Allah rahmet eylesin) rivayet edilenlerin hallerini bilmek hususunda imam değildir. Onların sahtesini doğrusundan ayıramaz. Veya böyle bir şeye perva etmez. Eline ne geçerse onu yazar. Şiddetli zayıf olduğunu bilse dahi yazar.»*

Bu sure Mekkî'dir. Abdullah bin Mesud, Ata, İkrime, Mücahid, Katade bu görüştedir. İbn Abbas, Muhammed bin Kâb, Ebu'l-Aliye ve Dahhak'a göre ise Medenî'dir. (Bunu El-Bahr kaydetmektedir)

Bu surenin ayetleri Mekke ve Şam sayımına göre 5, başka sayımlara göre ise 4'dür. Kelimeleri 14, harfleri 47'dir.

Tebbet Suresi'nin sonunda gelmesi Ebu Leheb üzerine özellikle reddiye içindir. Bu surenin fazileti hakkında birçok hadisler varid olmuştur. Onların bir kısmını daha önce zikrettik.

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-4) *«(Ey Rasûlüm!) De ki: O Allah...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«Ehad» kelimesinden maksat tek demektir. O'nun ne benzeri ne dengi, ne zevcesi, ne çocuğu, ne de ortağı vardır. *«Ehad»* kelimesinin aslı vahidun'dur. Bazıları *«Ehadun, Allah kelimesinin bedelidir: O Allah'dır, O Ehad'dır»* demişlerdir.

«Es-Samed», bütün ihtiyaçlarda kendisine yönelinen zat demektir. (Dahhak, İbn Abbas'tan böyle rivayet etmiştir). Nitekim Cenab-ı Hak başka bir ayette, *«Sonra size bir zarar dokunduğu zaman O'na dönüyor, O'na yalvarıyorsunuz»* (Nahl: 53) buyurmuştur. Lügat alimleri *«Samed, olaylar ve ihtiyaçlarda başvurulan reis, önder demektir»* der. Bir kavilde Samed daimi ve baki olan zat demektir. Zail olmamış ve zail olmayan zat. Bazıları da *«Lem yelid ve lem yuled»* cümleleri Samed'in tefsiridirler, demiştir. Yani Allah Samed'dir, doğurmamış ve doğurulmamıştır!

Ubey bin Kâb, *«Samed doğmamış ve doğrulmamış demektir. Zira hiçbir canlı yoktur ki ölmesin. Hiçbir insan da yoktur ki malı öldükten sonra mirasçılara kalmasın»* demiştir.

Hz. Ali, İbn Abbas, Ebu Vail, Şakik bin Seleme ve Süfyan, *«Es-Samed, şerefde ve önderliğin bütün çeşitlerinde efendiliği sabit olan kişidir»* demişlerdir.

Ebu Hureyre, *«Herkesten mustağni olan ve herkesin kendisine muhtaç olduğu zat demektir»* der.

Süddi, *«İsteklerde kastedilen, musibetlerde yardımı istenilen zat demektir»* der.

Hüseyin bin Fadl, *«Samed o zatı kibriyadır ki dilediğini işler ve dilediğine hükmeder»* demiştir.

Mukatil, *«O öyle kâmil bir zattır ki onda herhangi bir ayıp yoktur»* diyor.

Hasan, İkrime, Dahhak ve İbn Cübeyr, *«Samed, içi olmayan demektir»* derler.

Kurtubi, bu sözleri açıkladıktan sonra şunu söylüyor: *«En*

sıhhatlısı iştikakın lehinde şehadet ettiği görüştür ki o da birinci görüştür. Bunu Hattabî söylemiştir».

Kurtubi şöyle devam ediyor: *«Allah'ın uzaklaştırdığı, mahrum ettiği, makamını cehennem kıldığı bir kimse, sureden «kul» (De ki) lâfzını atarak, «Ehad» kelimesini de «Vahid» ile değiştirerek, sureyi namazda «Allahu vahid'us-Samed» şeklinde okudu. Halk da bunu dinliyordu. Kulhuve'yi böylece iskat ederek, bunun Kur'an' dan olmadığını söylemiştir. «Ehad» lâfzını da «vahid» yapmıştır. İddia ediyordu ki doğrusu böyledir. Halkın üzerinde olduğu ise bâtıl ve muhaldir. Böylece ayetin mânâsını iptal etmiş oluyor. Çünkü tefsir ehli şöyle demişlerdir. Şirk ehlinin Rasûlullah'a: «Bizim için Rabbini vasıflandır. Acaba o altından mıdır, bakırdan mıdır, kalaydan mıdır?» demeleri üzerine onları reddetmek için Cenab-ı Hak, «Kulhuvellahu Ehad» ayetini indirdi. Bu nedenle «Huve» kelimesinde «rab» konusunda delâlet vardır. Ve cevabın yeri vardır. «Huve» düşürüldüğü zaman ayetin mânâsı iptal olunur. O zaman da Allah'ın adına iftira etmek ve Rasûlullah'ı yalanlamak mümkün olur!»*

Tirmizi, Ubey bin Kâb'tan şöyle rivayet ediyor: *«Müşrikler ler Allah'ın Rasûlü'ne, «Bize rabbini ispat et» dediler. Cenab-ı Hak «Kul huvellahu Ehad Allahu's Samed» ayetlerini indirdi. Sameddir, doğmamış ve doğurmamıştır. Çünkü doğuran her şey ölecektir. Ölen her şeyin mirası başkasına kalacaktır. Cenab-ı Hak ise ne ölür, ne de mirası kimseye kalır. O'nun için hiç kimse O'na denk olamaz. Bir benzeri, bir dengi yoktur. Hiçbir şey O'nun gibi olamaz!»*

Ebu'l-Aliye Rasûl-ü Ekrem'den rivayet ediyor: *«Peygamber onların mabudlarından bahsetti. Onlar da «Bize rabbini vasfet» dediler. Böylece Cebrail bu sureyi getirdi.»*

Derim ki: Bu hadis *«Kulhuvellahu Ehadun»* lâfzını ispat ediyor.

Samed'in tefsirini de ispat ediyor. Bu daha önce de geçmişti. İkrime de bunun benzerini rivayet ediyor.

İbn Abbas, *«Meryem'in doğurduğu gibi Cenab-ı Hak doğurmamıştır. İsa'nın doğduğu gibi Cenab-ı Hak doğmamıştır»* der. Bu hıristiyanların aleyhinde bir reddiyedir. Ve aynı zamanda *«Üzeyr Allah'ın oğludur»* diyen yahudilerin de aleyhinde bir reddiyedir.

«Onun dengi yoktur».

SURENİN FAZİLETİ

Bu surenin fazileti hakkında gelen hadislerde üç mesele vardır:

1 — Buhari'de Ebu Said el-Hudri'den rivayet edildiğine göre, sahabenin biri, *«Kul huvellahu ehad»*ı okuyan, durmadan tekrarlayan bir kişinin sesini işitti. Sabah olduğunda geldi ve Rasûlullah'a hadiseyi anlattı. O bunu amelde azımsıyordu. Rasûl-ü Ekrem: *«Nefsimi elinde tutan zata yemin ederim, O, Kur'an'ın üçte birine denktir»* buyurdu. Rasûl-ü Ekrem sahabilere: *«Herhangi biriniz Kur'an'ın üçte birini bir gecede okuyabilir mi?»* diye sorunca onlara bu, gayet ağır geldi. *«Ey Allah'ın Rasûlü! Hangimiz buna güç yetirebilir?»* dediler. Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem: *«İhlas Suresi, Kur'an'ın üçte biridir»* buyurdu. (Müslim bu hadisi Ebu Derda'dan bilmânâ nakletmiştir)

Ebu Hureyre, Rasûl-ü Ekrem'in şöyle dediğini rivayet ediyor: *«Toplanın. Ben size Kur'an'ın üçte birini okuyacağım».* Sahabiler toplandılar. Sonra Rasûl-ü Ekrem, *«Kulhüvellahü ehad»*ı okudu, sonra da odasına çekildi. Sahabilerin biri diğerine *«Bu, gökten gelen bir haberdir» kanaatindeyim»* dedi: *«İşte onu tekrar odasına götüren de budur».* Sonra Rasûl-ü Ekrem gelerek: *«Ben size Kur'an'ın üçte birini okuyacağım diye va'detmiştim. Dikkat edin! İhlas Suresi Kur'an'ın üçte birine denktir»* buyurdu!

Bazı alimler, *«Üçte birine denk olması «Samed» ismi içindir. Çünkü bu, başka bir surede yoktur. «Ehad» ismi de öyledir»* demişlerdir. Bazıları, *«Kur'an üç kısım olarak inmiştir. Bir kısmı ahkâmdır, diğeri va'du vaid'dir. Üçüncüsü de isimler ve sıfatlardır»* demiştir. İhlas Suresi isimler ve sıfatları derlemiştir. Onun için Kur'an'ın üçte birine denktir. Bu tevile Sahihi Müslim'de bulunan ve Ebu Derda'nın Rasûl-ü Ekrem'den rivayet ettiği hadis de delâlet etmektedir. Hadis şudur: *«Allah Kur'an'ı üçe taksim etmiştir: Kulhüvellahüehad, Kur'an'ın parçalarından biridir».* Bu hadis bu hususta delildir. İşte böylece bu sureye ihlas suresi denilmiştir.

2 — Müslim, Hz. Aişe'den şöyle rivayet ediyor: Peygamber bir grup akıncıya bir kişiyi kumandan tayin etti. Onlara namazlarında okuyor, her okuyuşunu da *«Kulhüvellah»* ile tamamlıyordu. Onlar dönüp geldiklerinde Rasûlullah'a hadiseyi söylediler. Rasûl-ü Ekrem: *«Ondan sorun, niçin böyle yapıyordu?»* dedi. Sordular. O da: *«Bu Rahmanımın sıfatıdır. Ben o sıfatı okumak istiyorum»* dedi.

Bunun üzerine Rasûl-ü Ekrem: *«Ona haber verin. Allah da kendisini seviyor»* buyurdu.

İbn'ul-Arabi, *«Bu icraat, bir sureyi her rekâ'ta tekrar etmenin caiz olduğuna delildir. Ben «Esbat» kapısına yakın bir yerde bir imam gördüm. Yirmisekiz imamdan biriydi. Orada, ramazanda, Türklerin önünde teravin namazını kıldırıyordu. Her rekatta Fatiha Suresi ile İhlas Suresi'ni okuyordu. Böylece namazı tamamlıyordu. Bunu da tahfif için yapıyordu. Ayrıca kulhüvellahu'nun faziletini de isteyerek bunu yapıyordu»* diyor.

Ramazan'da hatim ile teravih kıldırmak sünnet değildir.

Kurtubi bunları söyledikten sonra, *«Bu, İmam Malik'in kesin görüşüdür. Zira İmam Malik, Kur'an'ı mescidlerde hatmetmek sünnet değildir» buyurmuştur»* der. (1)

3 — Tirmizi, Enes bin Malik'ten şöyle rivayet ediyor: *«Rasûlullah ile beraber geliyorduk. İhlas Suresi'ni okuyan bir kişinin sesini duydu. Ve «Vacib oldu»* dedi. Ben: *«Ne vacib oldu ya Rasûlellah?»* diye sordum. *«Cennet ona vacib oldu»* buyurdular. Bu hadis hasen sahih'tir.

Tirmizi'de *«hasen-garibtir» diye* tarif edilmiştir.

Ebu Muhammed Darimi'nin Sünen'inde Enes İbn Malik'ten şöyle rivayet edilmşitir. Allah'ın Rasûlü: *Kim İhlas Suresi'ni okursa o kimsenin elli senelik günahı affolunur»* buyurdu.

Bir kişi fakirlikten Hz. Peygamber'e şikayette bulundu. Hz. Peygamber ona: *«Eve girdiğin zaman orada kimse varsa selâm ver. Kimse yoksa bana selâm ver ve «kulhüvellahu ehad'ı bir defa oku. Kişi bunu yaptı mı Cenab-ı Hak ona bol rızık verir ve komşuları bile kendisine yardımda bulunurlar»* dedi.

Enes der ki *«Biz Rasûlullah ile beraber Tebük'te bulunuyorduk. Güneş bembeyaz, bemberrak çıktı. Işığı vardı, nuru vardı. Eskiden böyle çıktığını hiç görmemiştim. Cebrail geldi. Rasûl-ü Ekrem Cebrail'e: «Ey Cebrail! Güneşi böyle pırıl pırıl parlar halde niçin görüyorum? Ben böyle bir şey görmemiştim, daha önce» dedi. Cebrail: «Onun sebebi şudur: Muaviye bin Muaviye el-Leysi Medine'de bugün vefat etti. Allah yetmiş bin melek gönderdi. Onun üzerine namaz kılıyorlar»* dedi.

Rasûlü Ekrem: «Niçin bu böyle olmuştur?» deyince Cebrail: «O İhlas Suresi'ni çokça okurdu. Yürürken, ayakta iken, otururken okurdu» buyurdu. Sonra «Ey Allah'ın Rasûl-ü yeri kabzedeyim (düreyim) mi? Sen onun üzerinde namaz kılacak mısın?» dedi. Rasûl-ü Ekrem «evet» dedi. Böylece Rasûl-ü Ekrem onun üzerine cenaze namazını kıldı, sonra döndü» (Salebi).

İHLAS SURESİ'NİN SONU

(1) Kurtubî, Ahkam'ul-Kur'an, cilt: 20, sh: 248

FELÂK SÛRESİ

Sûre: 113

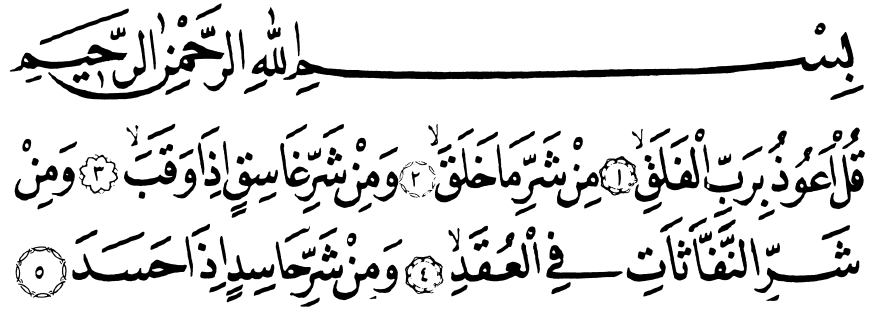

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) De ki: «Karanlığı yarıp sabahı ortaya çıkaran Rabbe sığınırım».

2 — «Yarattıklarının şerrinden».

3 — «Çöküp her tarafı kapladığı zaman karanlığın şerrinden.»

4 — «Düğümlere üfleyenlerin (sihirbaz kadınların) şerrinden».

5 — «Ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden».

GİRİŞ

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 5 ayettir.

Bu sure Hasan, Ata, İkrime ve Cabir'in rivayetlerine göre Mekki'dir. İbn Abbas, Ebu Salih, Katade ve bir cemaatin rivayetine göre ise Medenî'dir. Medenî olması daha doğrudur. Çünkü bunun sebebi nüzulü bir yahudinin sihir yapmasıdır. Nitekim bu durum daha ileride mufassalan gelecektir. Onlar Rasûl-ü Ekrem'e Medine'de sihir yaptılar. Nitekim sahih hadis kitaplarında böyle gelmiştir. Mekki olduğunu tashih edene iltifat edilmez. Nas Suresi'nde de hüküm böyledir.

Ayetleri ihtilafsız 5'tir. Kelimeleri 23, harfleri 74'tür.

Bu sure ile Nas Suresi Beyhaki'nin Delail'inde yer aldığına göre beraber nazil olmuşlardır. Bununla beraber ikisi *«El-Muavvizeteyn»* isminde ortak olmuşlardır. İkisinin başında da *«Kul: Euzu»* tabiri vardır.

Müslım, Tirmizi ve Nesei şu hadisi naklediyorlar: *«Bu gece benim üzerime az ayetler indi. Fakat hiçbir zaman onlar gibisini görmedim. Bunlar Felak ve Nas Sureleri'nin ayetleridir».*

Buhari, Ebu Davud, Nesei ve İbn Mace, Hz. Aişe'den şu hadisi rivayet eder: *«Rasûl-ü Ekrem yatağına geldiği her gece iki elini bir araya getirir, sonra onlara üfler, sonra onların içine İhlas, Felak ve Nas surelerini okur. Sonra elleriyle nereye kadar yetişirse bedenini sıvazlardı. Bunu üç defa tekrar ederdi».*

Bu iki surenin (Felak ile Nas Sureleri'nin) fazileti hakkında çok hadis varid olmuştur. Onların bir kısmını zikrettik. Bir kısmı da geniş kitaplardan elde edilebilir.

FELAK VE NAS SURELERİ KUR'AN'DANDIR.

Rivayete göre İbn Mesud, *«Bu iki surenin Kur'an olmadığını»* iddia etmiştir. İmam Ahmed, Bezzar, Tabarani ve İbn Merduveyh, sahih bir yolla İbn Mesud'dan şöyle rivayet ediyor: İbn Mesud, Mushaf'tan Felak ile Nas Surelerini kazımış ve *«Sakın Kur'an'a Kur'an'dan olmayan şeyleri karıştırmayın»* demiştir. Bunların ikisi Allah'ın Kitabı'ndan değildir. Ancak Rasûlullah'a emredilmiştir ki onlarla Allah'a sığınsın. İbn Mesud onları namazlarında okumuyordu.» Bezzar *«Bu hususta bir tek sahabi dahi İbn Mesud'a katılmamıştır. Rasûl-ü Ekrem bu iki sureyi de namazda okumuştur.*

Bu da bu iki sure ana mushaf olan Hz. Osman'ın devrinde mushaflara geçmiştir» der.

İmam Ahmed, Buhari, Nesei ve İbn Mace, Zirr b. Hubeyş'ten şöyle rivayet ederler: *«Medine'ye vardım. Hz. Osman'ın mushafını derleme zamanında Mushaf Derleme Komisyonu'nun üyesi ve büyük bir sahabi olan Ubey bin Kâb'la karşılaştım. Ona: «Ya Eba Munzir, (Bu Hz. Ubey'in künyesidir), ben İbn Mesud'u gördüm. Mushafına Felak ile Nas Sureleri'ni yazmıyordu»* dedim. Bunun üzerine Ubey bana dedi ki: *«Dikkat et, Muhammed'i hak ile peygamber olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki ben bunu Rasûlullah'a sordum ve o günden bugüne kadar senden başkası da benden bunu sormadı. Rasûl-ü Ekrem bana şu cevabı verdi: «Bana denildi ki, de. Ben de emri yerine getirerek «Kul euzu bi Rabbinnas, kul euzu bi Rabbilfelak» dedim. Siz de (Rasûl-ü Ekrem, Ubey'e söyleyerek sahabileri ve müslümanları kastediyor). «Kul euzu bi Rabbinnas, Kul euzu bir Rabbil felak'ı okuyun.»* İşte biz (bu söz Ubeyy'indir) *Allah Rasûlü'nün dediği gibi deriz. Yani bu iki sureyi Kur'andan kabul eder ve okuruz.»*

Bazı mülhidler, dinsizler, Kur'an'ın icazına tânetmek için bu ihtilafı delil göstermişler ve demişlerdir ki: *«Eğer Kur'an'ın belâgati icaz hududuna varsaydı, Kur'an olmayan kelâmlarla karıştırılması mümkün olmazdı».* Oysa biz Felak ve Nas surelerinin Kur'an'dan olduklarında zerre kadar ihtilâf etmeyiz. Kur'aniyetini kabul ederiz. Malûmdur ki onların Kur'an olduklarında ittifak vardır. Muavvizeteyn'in Kur'an'dan olduğuna sahabe ittifak etmiştir. Ve demişlerdir ki onu inkâr etmek küfürdür. Umulur ki İbn Mesud gibi bir zat da o sözünden dönüş yapmıştır.

El-Mevakif şerhinde şöyle denilmektedir: Sahabilerin bazı sureler hakkındaki ihtilafları ahadi hadisler şeklinde rivayet ediliyor. O ancak zan ifade eder. Kur'an'ın bütünü ise kesinlik ifade eden tevatür yoluyla nakledilmiştir. Kesinlik zannı siler, süpürür!

Tevatür karşılığında artık o ahad hadislere zerre kadar iltifat edilmez.

Eğer biz bu konudaki ihtilafları teslim etsek dahi deriz ki, onlar bu ayetlere Peygamber'e indiğinde, belagatta icaz hududuna vardığında değil de sadece onun Kur'an'dan olduğunda şüpheleri vardı. Bu ise bizim bu konumuza zarar vermez. (1)

Kurtubi, bu hususta şunu yazmaktadır: *«İbn Mesud'un iddiasına göre Felak ve Nas sureleri duadır. Peygamber onlarla teavvuz etmiştir ve onlar Kur'an'dan değildirler».* İbn Mesud bu sözleriyle sahabî ve ehlibeytin icmaına muhalefet etmiştir.

İbn Kuteybe der ki: *«Abdullah ibn Mesud, Mushafında Felek ve Nas surelerini yazmadı. Çünkü o, Rasûl-ü Ekrem'in zaman zaman Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'i bu iki sure ile afsun ettiğini gördü ve zann etti ki bunların ikisi şu dua gibidir: «İkinizi Allah'ın tam olan kelimeleriyle koruyorum. Her şeytan ve her kınayıcı gözden».*

İşte İbn Mesud, *«Bunlar nasıl dua ise Felak ve Nas surelerinin de böyle dua olduğunu»* zannetmiştir.

Ebu Bekir el-Enbari der ki: Bu söz İbn Kuteybe'nin yüzüne vurulan, reddedilen bir sözdür. Çünkü Felak ve Nas sureleri Rabbul âleminin kelamındandırlar. Bütün mahlûkâtı acizde bırakan kelâmlarıdırlar. İkinizi Allah'ın tam kelimeleriyle şeytanın, hammenin, leim olan gözün şerrinden koruyorum, şeklindeki dua ise beşer sözüdür. Ve böyle olduğu apaçık ortadadır. Peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'in mucizesi ve bütün kâfirlere karşı hücceti olan Allah kelâmı ise hiçbir zaman beşer kelamıyla

(1) Alusi, Ruh'ul-Meanî, cilt: 30, sh: 279

karıştırılamaz. Hele Abdullah bin Mesud gibi fasih, lugatı bilen kelamın cins ve çeşitlerine vakıf olan bir sahabi için bu gibi hususlar hiç de gizli olamaz. (El-Enbarî, bu rivayetleri kabul etmemektedir).

Bazı müfessirler, *«Abdullah bin Mesud, Felak ve Nas surelerini mushafında yazmadı; çünkü onları unutmayacağından emindi. Bu bakımdan onları yazmadı; fakat hıfzetti. Tıpkı Fatiha'yı da Mushaf'ında yazmadığı gibi. Çünkü onu güzelce ezberlediğine şüphesi yoktu»* demişlerdir. Bu söz de reddedilmiştir. Buna delil olarak aleyhte şu ifade getirilmiştir:

Abdullah bin Mesud, Nas Suresi'ni, Kevser ve İhlas surelerini yazdı. Halbuki bunların üçü de uzun olmamak noktasında aynen Felak ve Nas sureleri gibidir. Hatta bunları hıfzetmek daha da kolaydır. Bunları unutmamaktan da Abdullah İbn Mesud emindi. O halde niçin onları yazmadı da ötekilerini yazdı? Bunların hepsi Fatiha Suresi hakkında bir noktada muhaliftirler. Çünkü namaz ancak Fatiha'nın okunmasıyla tamam olur. Her rekatta, Fatiha okunacak; mukaddime olacak, sonra ondan sonra okunan zammi sure gelecektir. Durum böyle olunca Mushafı'ndan Fatiha'yı iskat etmesi sıhhatli olur. Çünkü onun hıfzında emindir, unutmayacağından da emindir ve bu hususta da Fatiha'nın yerini tutacak hiçbir sure yoktur (1).

İbn Merduveyh, Hanzale Es-Sedusi'den şöyle rivayet ediyor: *«Ben İbn Abbas'ın talebesi İkrime'den sordum: Namazımı Felak ve Nas sureleriyle kılıyorum. Ne buyuruyorsun?»* Dedi ki: *«Oku onları. Çünkü ikisi de Kur'an'dandır»*. (Suyuti; Ed-Durrulmensur).

İbn Sa'd, Yusr bin Muhammed'den O da Sabit bin Kays bin Şemmas'tan şöyle rivayet ediyor: Kays'ın oğlu Sabit hasta oldu.

(1) Kurtubî, Ahkam'ul-Kur'an, cilt: 20, sh: 251

Rasûlü, Ekrem ona geldiğinde kendisini hasta gördü. Felak ve Nas sureleriyle onu afsunladı. Onun bedenine üfledi ve şunları söyledi: *«Ey insanların Rabbi Allahım! Şiddeti Sabit bin Kays bin Şemmas'tan kaldır!»* Bunları söyledikten sonra vadilerinden bir avuç toprak aldı, suya attı. O suyu ona içirdi. (Suyuti, Ed-Durrul-mensur)

SİHİR VAR MIDIR?

Sahihayn'da Hz. Aişe'nin hadisiyle sabit olduğuna göre Beni Zureyka yahudilerinden Lebid bin A'sam isimli yahudi Hz. Peygamber'e sihir yapmıştı. Rasûl-ü Ekrem'in hayaline yapmadığı bir şeyi yaptım diye geliyordu. Bir müddet bu şekilde durdu. Sahihaynın haricindeki kitaplarda *«Bir sene durdu»* tabiri vardır. Sonra dedi ki: *«Ey Aişe, ben sezdim ki Cenab-ı Hak fetva istediğim konuda bana fetva verdi. İki melek bana geldi. Birisi başımın ucunda diğeri ayaklarımın yanında oturdu. Başımın yanında oturan, ayaklarımın yanında oturana: «Kişinin durumu nedir?» diye sordu. Öbürü: «Kişiye sihir edilmiştir» dedi. Baştaki: «Ona kim sihir yapmıştır?» diye sorunca ayak tarafımdaki zat: «Lebid bin A'sam isimli kişi»* dedi. Baştaki zat: *«Acaba bunu nerede yapmıştır?» diye sordu. Ayaklarımın yanında oturan: «Bir tarama zamanında düşen tüylere ve bir erkeğin sünnet yerinin kabuğuna yapılmış ve Erva kuyusunun içindeki taşın altına konmuştur»* dedi. Bunun üzerine o kuyuya geldiler ve onu çıkardılar. Sahih'de bu kadarı vardır. (Kurtubi)

İbn Abbas'ın rivayetinde şöyle denilmektedir:

Rasûl-ü Ekrem, Hz. Aişe'ye *«Ey Aişe! Allah bana hastalığımın tedavisini haber verdiğini sezmedin mi,»* dedikten sonra Hz. Ali, Zübeyr ve Ammar bin Yasir'i gönderdi. O kuyunun bütün suyunu çektiler. Su sanki kına katılmış gibiydi. Sonra taşı kaldırdılar. O

kabuğu çıkardılar. İnsanın başını taradığı zaman düşen tüyleri bir tarağın dişlerine bağlanmış vaziyette buldular. Bunun üzerinde de hepsi iğnelenmiş olarak onbir düğüm vardı. O zaman Cenab-ı Hak bu iki sureyi indirdi. İkisi onbir ayettir. O düğümler kadardır. Onlarla afsun yapmayı emretti Cenab-ı Hak. Rasûl-ü Ekrem bir ayeti okuduğunda bir düğüm açtı. (Veya düğüm kendiliğinden açıldı). Sonra bütün düğümler açılınca sanki Hz. Peygamber ipteymiş de ipten bırakılmış gibi kendisini hafif hissetti. «*Bende herhangi bir hastalık yoktur*» dedi. Böylece Cebrail, Rasûl-ü Ekrem'i afsunladı *ve Allah'ın ismiyle seni afsunluyorum. Sana eziyet veren her şeyin şerrinden seni Allah'a sığındırıyorum. Hasetçi bir kimsenin şerrinden nazarının şerrinden seni afsunluyorum. Allah sana şifa versin*» dedi.

Sahabe: «*Ey Allah'ın Rasûlü! Biz bu Lebid denilen habisi öldürelim mi?*» dediler.

Hz. Peygamber: «*Beni Allah şifaya kavuşturdu. Halkın üzerinde bir şer koymak da hoşuma gitmez*» buyurdu.

Kuşeyri, tefsirinde, şunları söylüyor: «*Sahih hadislerde rivayet edildiğine göre yahudi bir genç Rasûl-ü Ekrem'e hizmetkârlık ediyordu. Esasında yahudiler, onu Rasûle yaklaştırmışlardı. Bu çocuk fırsatı kolladı ve Rasûlullah'ın başını taradığı tarağı aldı. Düşen tüylerden de aldı. Onları bir yahudiye verdi. Yahudiler de ona sihir yaptılar. Bu sihiri yapanların başında Lebid bin A'sam geliyordu.*»

Sihrin hakikatinin olup olmadığı hususunda ihtilaf vardır. Hanefilerden el-Gaznevi, «*Uyun'ul-Meanî*» ismindeki eserinde şöyle der: «*Mutezile'nin nezdinde sihir asılsız bir aldatmacadır. Şafiiler nezdinde vesvese ve hastalıktır. Hanefiler nezdinde bir tılsımdır, bazı yıldızların özelliklerinin tesiri üzerine bina edilmiştir. Tıpkı Firavun'un sihirbazlarına ait olan bastonlarındaki sihrin güneş tesiri altında olduğu gibi.*»

Malikiler katında sihir haktır. Onun hakikati vardır ve sihirde kullanılması gereken nesneler kullanıldığı zaman Allah onda tesiri yaratır. Sihrin bir kısmı vardır ki Şaveze gibi el hafifliğiyle oluşur. İbn Faris el-Mücmelinde, «*Şaveze'den maksat süratle yapılan sihirdir ve badiye ehlinin kelâmından değildir. Yani göçebelerin fasih kelâmından değildir*» diyorlar.

Sihrin bir kısmı, ezberlenen birtakım konuşmalar, Allah'ın isimlerinden meydana gelen birtakım muskalar ve bazan da şeytanlardan alınan tılsımlardan oluyor.

SİHRİN HANGİ KISMI HARAMDIR?

Sihirden bir kısım vardır ki onu işleyen küfre girmiş olur. Mesela insanların suretini tağyir etmek, onları hayvanlar heyetinde ortaya çıkarmak, bir aylık mesafeyi bir gecede katetmek, havada uçmak, halka hak olduğunu göstermek, (vehmettirmek) için bunları yapan bir kimse İslâm ve iman dairesinden çıkar. Bunu Ebu Nasr Abdurrahman Kuşeyri söylüyor.

Ebu Amr, «*Hangi sihirbaz bir canlıyı bir suretten çıkarıp diğer bir surette gösterir, mesela insanı merkep, merkebi de başka bir şey yaparsa ve cesedleri nakletmek, helâk etmek, tağyir etmek gücüne sahip olduğu iddiasında bulunursa, o sihirbazın öldürülmesi caizdir. Çünkü bu sihirbaz peygamberleri inkâr etmektedir. Ayetler ve mucizeler gibisini getirebilir iddiasındadır. Böyle bir şey meydanda oldu mu peygamberlik sıhhatının bilgisi de suya düşmüş olur. Çünkü peygamberin getirdiğini hile ile insanlar da getirmiş olur*» der.

«*Sihir aldatmadır, birtakım hayallerdir*» şeklinde iddiada bulunan bir kimseye gelince, sihirbazı öldürme cezası ona gerekli olmamıştır. Ancak kendi fiiliyle birini öldürürse o zaman kendisine kısas tatbik edilir.

EHLİ-SÜNNETE GÖRE SİHİR

Ehli sünnet ve'l-cemaate göre sihir sabittir ve hakikati vardır. Mutezile'ye ve Şafiilerden Ebu İshak'ul-İstirabadi'ye göre sihrin hakikati yoktur. O ancak gözboyacılıktır, hayal ve birtakım vehimleri meydana getirmekten ibarettir. Nitekim Cenab-ı Hak hayal tabirini Firavun'un sihirbazları hakkında kullanmıştır.

Rasûl-ü Ekrem'in daha önce geçtiği gibi *«Allah bana şifa verdi»* sözü ancak hastalık illetinin kaldırılmasıyla mümkündür. Hastalık zail olur, şifa ondan sonra gelir. Bu sözden anlaşılıyor ki sihrin hakikati vardır, hem ayet ve hem de hadislerle sabit olmuştur. Bir de ehli hal ve'lakd'in sihrin olduğuna dair icmaı vardır. Bu icma olduktan sonra Mutezile ve onlara uyanların *«yoktur»* demeleri bir kıymet taşımaz.

Eski zamanlarda da sihir insanlar arasında yayılmıştı. Halk bu hususta konuşmuştur. Sihrin olmadığını hiçbir sahabi, hiçbir tabiin savunmamıştır. Süfyan bin Aver, İkrime'den O da İbn Abbas'tan rivayet eder: *«Sihir Mısır'ın köylerinden, kasabalarından, ancak adı Ferame olan kasabada öğretilirdi. Kim onu yalanlarsa küfre girer Allah ve Rasûlü'nü yalanlamış olur. Gözle sabit olan bir ilmi inkâr etmiş olur.»*

Malikiler, *«Sihirbaz harikuladelikler yapabilir. Hastalık, parçalama, aklın giderilmesi, bir azanın yamuk olması gibi normal olarak beşerin kudreti dahilinde olmayan şeyleri yapabilir. Sihirbazın yaptıkları mustakillen yapılmış değildir. Allah bu eşyayı sihrin var olduğu anda ihdas etmiş, yaratmıştır. Mesela yemek anında Cenab-ı Hak doymayı, su içmek anında da kanmayı yaratır.»* derler.

Süfyan bin Ammari Zehebi'den rivayet ediliyor: Velid bin Ukbe'nin yanında ip üzerinde yürüyen bir sihirbaz vardı. Bu sihirbaz

merkebin duburundan girip ağzından çıkıyordu. Cundub onu bir kılıç darbesiyle öldürdü. Bu zat, Rasûl-ü Ekrem'in, Cundup bin Kâb'ul-Ezd adlı sahabisidir. Buna El-Beceli de denilir. Rasûl-ü Ekrem onun hakkında *«Benim ümmetimden bir kişi olacaktır. Ona Cundup denilecektir. O kılıçla bir darbe vuracak hakkı ayırt edecektir»* demiştir. İşte bu sihirbazı öldüren Cundub bu hadisi daha önce naklediyordu.

Ali bin Medeni, bu hadisi, hadiseden önce, Haris bin Muderrib'ten, O da Cundub'tan rivayet etmiştir.

SİHİRLE KERAMETİN FARKI

Müslümanlar şu hususta ittifak etmişlerdir: Sihirbazlar Allah katında peygamberlerin mucizesi olan şeyleri yapamazlar. Sihirle mucize arasındaki fark şudur: Sihir sihirbazdan gelir. Bazan bunlar bir cemaat olur, onu tanırlar. Onu tek vakitte meydana getirme imkânları olur. Mucizeye gelince, Allah onun mislini veya muarızını getirmeyi hiç kimseye nasib etmemiştir. Ayrıca sihirbaz peygamberlik iddiasında bulunamaz. Ondan sadır olan sihir ise mucizeden zaten ayrıdır; yani mucize mertebesine gelmemiştir. Çünkü mucizenin şartı peygamberlik davası ile beraber gelmesidir.

Fakihler müslüman ve zimmi sihirbazın hükmünde ihtilaf etmişlerdir. İmam Malik'e göre, müslüman sihirbaz küfrü gerektiren bir kelam ile nefsinde sihir yapmışsa tevbe teklif edilmeksizin öldürülür. Tevbesi kabul edilmez. Çünkü bu zındık ve zinacı bir kişi gibi içinde sakladığı bir durumdur. Ayrıca Cenab-ı Hak *«Halbuki o iki melek: Biz ancak imtihan için gönderildik. Sakın kâfir olma demedikçe kimseye bir şey öğretmezlerdi»* (Bakara: 102) ayetinde sihir, küfür olarak isimlendirilmektedir. Bu, Ahmed İbn Hanbel, Ebu Sevr, İshak, Şafii, ve Ebu Hanife'nin de gö-

rüşüdür. Hz. Ömer, Hz. Osman, İbn Ömer, Hafsa, Ebu Musa, Kays bin Sa'd *«sihirbaz öldürülür»* diye rivayet etmişlerdir.

Rivayet ediliyor ki Rasûl-ü Ekrem: *«Sihirin cezası sihirbazı kılıçla vurmaktır»* (Tirmizi) demiştir. Fakat Kurtubi bu hadis hakkında *«Kuvvetli değildir. Çünkü sadece İsmail bin Müslim onu rivayet etmiştir. O da muhaddisler katında zayıftır»* diyor.

Ayrıca Uyeyne, İsmail bin Müslim'den, O da Hasan'dan mürsel olarak rivayet etmiştir!

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-5) *«(Ey Rasûlüm!» De ki: Karanlığı yarıp...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

«El-Felak» kelimesinin mânâsı konusunda ihtilaf edilmiştir. *«El-Felak cehennemde bir hapishanedir»* (İbn Abbas). *«Cehennemde bir evdir. Kapısı açıldığında bütün cehennemde yananlar onun hararetinden bağırırlar»* (Ubey bin Kâb). *«Cehennem isimlerinden bir isimdir»* (Ebu Abdurrahman). *«Cehennemde bir vadidir»* (Kelbi). *«Ateşte bir ağaçtır»* (İbn Ömer). *«Cehennemde bir kuyudur»* (Said bin Cübeyr). *«Dağlardır»*, *«Sular tarafından aşındırılmış büyük taşlardır ki parçalanırlar»*. Bazıları da *«Dağlar ile taşları birbirinden ayırmak demektir»* diyor. Çünkü bunlar Allah korkusundan birbirlerinden ayrılacaklardır. Bazılarına göre *«o ana rahmidir»*. Bazılarına göre *«sabah»* demektir. Bazıları *«Sevgidir»*, bazıları *«hurma çekirdeğidir ve bitkilerden olan her şeye de felak denilir»* diyor. (Hasan)

Dahhak diyor ki: *«Felak'tan maksat bütün mahlûkattır»*. Dah-

hak'ın bu görüşü iştikak da desteklenmektedir. Çünkü felak kelimesi şakoldu, (ayrıldı) parçalandı mânâsınadır.

«Yarattığının şerrinden» cümlesinden maksat, İblis ve zürriyetinin veya cehennemin veya Allah tarafından yaradılmış her şer sahibinin şerrinden Allah'a sığındım de, demektir.

«Ğasık» gece demektir. Zira *«ğasak»* gecenin ilk karanlığıdır. Bu görüş İbn Abbas, Dahhak, Katade ve Süddi'ye aittir.

«Vekabe» İbn Abbas'a göre *«karardı»*, Dahhak'a göre *«girdi»*, Katade'ye göre ise *«gitti»* demektir. Yeman b. Rabia'ya göre de *«sükûna kavuştu»* anlamındadır. Bazıları *«indi»* mânâsında olduğunu söylemişlerdir. Bu fiil bütün bu mânâlarda kullanılabilir.

Zeccac, *«Geceye ğasık denilmesi gündüzden daha serin olmasındandır. Zira ğasık serin anlamındadır»* diyor. Bir de geceleyin yırtıcı hayvanlar inlerinden, haşerat da mekânlarından çıkarlar, ehli şer fesada yeltenir geceleyin. Bazılarına göre *«ğasık»* Süreyya yıldızıdır. Bu yıldız düşerse hastalıklar, taunlar çoğalır. Doğduğu zaman da bunlar kalkar. (Abdurrahman bin Zeyd)

Bazıları *«Ğasık batan güneş demektir»* der. (İbn Şihab). Bazıları da *«ay»* mânâsına geldiğini söylemiştir. El-Kurtubi, *«Ay'ın sahuruna girmesi demektir»* diyor. Sahur, ayın kılıfı gibi bir şeydir. Bu da ay tutulduğu zaman böyle olur. Her siyah şeye *«Ğasak»* denilir. Katade *«vekabe'nin mânâsı gaib oldu demektir»* der. Bu en sıhhatli tefsir kabul edilmiştir. Çünkü Tirmizi Aişe validemizden şöyle rivayet ediyor: Rasûl-ü Ekrem aya baktı ve *«Ey Aişe, şu ayın şerrinden Allah'a sığın. Çünkü sahuruna girdiği zaman ğasıktır»* dedi. Ebu İshak *«Bu hadis hasen ve sahihtir»* demiştir.

«Neffasat» kelimesinden maksat sihirbaz kadınlardır. Onlar

ip üzerinde muska yapmak istedikleri zaman her yapılan düğüme üflerler. Nesei, Ebu Hüreyre'den şöyle rivayet ediyor:

«Kim bir düğümü düğümledikten sonra onun üzerine üfürürse sihir yapmış olur. Kim de sihir yaparsa o Allah'a ortak koşmuş olur. Kim bir şeyi üzerine takarsa (muskalardan) ve kendisine yarar celbeder ve zarar uzaklaştırır diye düşünürse Cenab-ı Hak o adamla o işi başbaşa bırakır». Burada cahiliyet dönemindeki muskalar kastedilmektedir. Mesela onlar omuzlarına hayvan pençelerini ve boncukları takarlardı. Kur'an'dan, Allah'ın isimlerinden yapılan muskalar ise bu hükmün haricindedir. (Sünen'in şerhine bak)

Afsun yapıldığı zaman üflemenin olup-olmadığında ihtilaf edilmiştir. Bazıları *«Üfleme olmaz»*, bazıları da *«caizdir»* demişlerdir. İkrime, *«Afsun yapan bir kimse için üfleme uygun değildir»* der. Ona göre el sürmek de uygun olmaz. Düğüm yapmak da uygun olmaz!

İbrahim der ki: *«Selef afsunda üfürmeyi kerih görürlerdi».* Bazıları der ki: *«Dahhak'ın huzuruna girdim. Hastaydı: «Ey Eba Muhammed! Seni afsun edeyim mi?» dedim. «Yap fakat üfleme» dedi. Ben de «Felak ve Nas surelerini okumak suretiyle onu afsun ettim».*

İbn Cüreyc, *«Ata'ya dedim ki: «Kur'an ile insan üfleyebilir mi?», «Hayır», dedi; «fakat okuyacaksın». Sonra «istersen üfleyebilirsin»* sözünü ilave etti.

Muhammed bin Sirin'den, biri, Kur'an okumak suretiyle başka birini veya kendi nefsini afsunladığında üfleyebilir mi? diye soruldu: *«Ben bunda bir beis görmüyorum»* dedi.

Alimler ihtilaf ettikleri zaman onların aralarında hükmeden

sünneti seniyedir. Hz. Aişe naklediyor: *«Rasûl-ü Ekrem afsunda bize üflüyordu»*. (Hadisi imamlar rivayet etmişlerdir).

«Hasedçinin şerrinden hased ettiği zaman Allah'a sığındım, de». Hased, bir kişinin mülkünün zevalini temenni etmektir. Velev ki hased edene bu mülkün bir benzeri verilmesin.

Münafese ise, o adamın mülkünün mislini kendisi için temenni etmektir. Böylece anlaşılıyor ki hased şerdir ve yerilmiştir Münafese de mübahtır ve gıbta demektir. Rasûl-ü Ekrem *«Mümin gıbta, münafık hased eder»* buyuruyor. Sahihayn'da *«İki şeyde hased vardır. Zengin ve Allah için verenden. Bir de ilim sahibinden»* denildi. Yani burada gıpta kastedilmektedir.

Alimler, *«Hased zarar vermez. Ancak kişi bir sözle, bir fiille hasedini izhar ederse zarar verir. Yani sahibi aleyhine dönüşür»* demişlerdir.

Allah'ın Rasûlü *«Hased yaptığın zaman arzulama. Hased gökte Allah'a karşı işlenen ilk günahtır»* buyurur. Yeryüzünde de Allah'a karşı işlenen ilk günahtır. İblis, Adem'den hased etti. Kabil de Habil'den hased etti. Hasetçi bir insan Allah tarafından buğzlanmış, tardedilmiş ve lanetlenmiştir!

Evet, bu sure Cenab-ı Hak'kın her şerrin ve her hayrın yaradanı olduğuna delâlet eder. Ve Rasûlü'ne bütün şerlerden Allah'a sığınmasını emretmiştir. Bunu da hasedin korkunçluğuna ve zararının çokluğuna işaret etmek için yapmıştır.

Hasedçi bir insan Allah nimetinin düşmanıdır. Bazıları *«Hasedçi Cenab-ı Hak'ka karşı beş yönden harp ilan etmiştir»* derler: *«1 — Kendisinden başkasına verilen her nimetten buğzeder. 2 — Rabbinin taksimatına razı olmaz, ondan öfkelenir. 3 — Allah'ın fiilinden razı değildir. O'nun düşmanıdır. Yani «Allah fazlını di-*

lediğine verir» hükmüne razı değildir. 4 — Allah'ın dostlarını mahrum bırakmıştır veya mahrum bırakmak istemiştir. Onlardan nimetin zevalini istemiştir. 5 — Düşmanı olan İblis'e yardımcı olmuştur».

Deniliyor ki: *«Hasedçi bir insan her mecliste pişmanlıktan başka hiçbir şey elde etmez. Melekler katında lânet ve buğzdan başka hiçbir şey elde etmez. Halvette ancak sıkıntı ve üzüntü elde eder. Ahiret'te de onun yine hüzün ve ateşte yanmaktan başka bir payı yoktur. Allah'tan gittikçe uzaklaşır.»*

Rivayete göre, Rasûl-ü Ekrem şöyle buyurmuştur: *«Üç sınıf vardır, onların duaları kabul olunmaz:*

1 — Haram yiyenler,

2 — Çokça gıybet yapanlar,

3 — Kalbinde kin ve müslümanlara karşı haseд bulunan kişiler.»

FELAK SURESİNİN SONU

NAS SÛRESİ

Sûre: 114

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِن
شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

MEÂL

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

1 — (Ey Rasûlüm!) De ki: «İnsanların Rabbine sığınırım».
2 — «İnsanların padişahına».
3 — «İnsanların mabuduna».
4 — «Sinsi vesveseler verenin şerrinden (sığınırım)»
5 — «O ki insanların kalbine vesvese sokar».
6 — «Gerek cinlerden ve gerekse insanlardan olsun».

DİRAYET VE RİVAYET TEFSİRİ

(1-6) *«(Ey Rasûlüm!) De ki: İnsanların Rabbine...»*

Bu Ayetlerin Tefsiri

Mekke Dönemi'nde nazil olmuştur. 6 ayettir.

Bu sure Felâk Suresi'yle beraber el-Muavvizeteyn ismini almıştır. Ve yine aynı sureyle beraber *«El-Mukaşkaşateyn* (nifaktan insanı koruyan) ismini de almıştır.

Mekkî mi Medenî mi olduğu ile ilgili ihtilaf Felak Suresi'nin

başında geçti. 6 ayet, 20 kelime, 79 harftir. Fakat 7 ayet olduğunu savunanlar da vardır.

Medenî olduğu hususundaki görüşler en sıhhatli olanıdır. (Celaleyn haşiyesi Cemel)

*«Rabbinnas»*dan maksat, emirlerinin sahibi, ıslah eden şeyleri onlara vermek suretiyle onları terbiye edicileri demektir. Nas'ın meliki, Rabbinnas'ın atfı beyanıdır. Zemahşeri bu görüşü savunmaktadır. *«İlahinnas»* lâfzı da böyledir. İnsanların padişahı olan Allah sadece onları ıslah etmekle, onların emirlerini tedbir etmekle, korunmalarını, himayelerini idare etmekle değil, aksine mabudiyet yoluyla onların padişahıdır. O mabudiyet ve insanlarda diri, ölü, varlık, yokluk yönünden külli bir tasarrufa, tam bir kudrete yeltenen uluhiyetin üzerine tesis edilmiştir.

Allah bütün mevcudatın Rabbi olmasına rağmen, *«De ki: Nasın rabbine sığınıyorum»* tabiri insanlığın şerefi içindir.

Allah her ne kadar bütün hadisatın Rabbi ise de, burada *«nas»* kelimesini iki noktadan zikretmektedir: 1 — İnsanlar başkası tarafından tazim edilirler, hatta tapılırlar. Böylece Cenab-ı Hak onları zikretmekle onların Rabbi olduğunu hatırlattı. Velev ki onlar tapılacak derecede tazim edilseler de. 2 — Cenab-ı Hak, *«İnsanların şerrinden Allah'a sığın»* emrini verdiği zaman şunu ilan etti: Onların şerrinden koruyan benim. (Cemel)

«Rabbi'n-Nas» ifadesi, sadece mal sahibinin eli altındaki kölelerini terbiye etmesi kadar sathi bir mânâya gelmez. Bilakis Nas'ın Rabbı, onları kâmil bir tasarruf, kahredici bir saltanat yoluyla terbiye eder. Bu engin mânâ vurgulanmak istenmiştir.

Bu suredeki üç izafe (Rabbinnas, İlahinnas, Melikinnas) imanın bütün kaidelerini kapsamaktadır. Ve aynı zamanda Allah'ın esmaihüsnasını da tazammun etmektedir. Çünkü *«Rab»* kelimesi

cemal sıfatlarını, «*Melik*» sıfatı celal sıfatlarını, «*İlah*» kelimesi ise kemal ve celâl sıfatlarını toplamaktadır. Böylece bütün esmai hüsna buraya dahil olmuş oluyor. Bütün esmaihüsnanın mânâsını kapsadığından dolayı onlarla Allah'a sığınan bir kimse elbette korunacaktır. (Cemel)

«*El-Vesvasi*»den maksat şeytandır. Yani şeytanın şerrinden nasın Rabbine, nasın melikine nasın mabuduna sığınırım. «*Vesvas*» şeytanın kendisi olmayıp, onun sıfatı olduğuna göre bu ayette bir takdir vardır. Yani vesvas'ın sahibinin şerrinden sığınırım! Vesvas, eğer o üstün (ves şeklinde) okunursa vesvese yapan kimsenin ismi olur. Eğer vusva şeklinde okunursa o vakit mastardır, vesvese mânâsına gelir. Tıpkı zilzal ve zelzal gibi. Vesvese, nefsin konuşmasıdır. Aynı zamanda bu kelime, avcının ve av köpeklerinin de nefes verip almasına ve su şişelerinin çıkardığı sese denilir.

Cemel; «*mastar vasvas'ı isim olarak şeytana verilmiştir. Çünkü şeytan haddi zatında vesvesenin ta kendisidir. Zira vesvese onun sanatı ve meşguliyetidir*» der.

El-Misbah'ta «*Vesvas insanın kalbine hutur eden şerrin her çeşidine denir. İçinde hayr olmayan her huturata vesvese denilir*» diye bildirilmektedir.

«*El-Hannas*», «*El-Vesvas*»ın sıfatıdır. Mânâsı gizlemektir. Çünkü şeytan da çokça gizlenir. Zira Tekvir Suresi'nin 15. ayetinde «*Hunnes'e yemin ederim*», yani ortaya çıktıktan sonra gizlenen yıldızlara yemin ederim, buyurulmaktadır. Ayrıca şeytan, kul Allah'ı zikrettiği anda gizlenir ve geri çekilir. Nitekim Hadiste «*Şeytan ademoğlunun kalbi üzerinde hassas bir şekilde durur. İnsan gaflete daldı mı hemen vesvese yapar. İnsan Allah'ı zikretti mi hemen geri çekilir*» deniliyor.

Katade, «*Hannas'tan maksat hortumu olan ve insanoğlunun*

göğsüne hortum salan şeytan demektir» diyor. İnsan gafil oldu mu vesvese yapar, Rabbini zikretti mi gizlenir.

İbn Abbas, *«Kul Allah'ı zikrettiğinde şeytan onun kalbinden çıkar gider. Gafil oldu mu onun kalbini ağzına alır, ona birtakım şeyler söyler, temenniler ve istekler fısıldar»* der.

İbrahim et-Teybi, *«Vesvese insanoğlunda ilk abdest tarafından çıkar. Yani insan orada vesveseye girer»* der.

Bazıları *«Hannas dönücü demek olduğundan dolayı insan Allah'ın zikrinden gafil oldu mu şeytan dönüp geri gelir»* diyor.

İbn Cübeyr, İbn Abbas'tan şöyle rivayet eder: *«El-Vesvas'ıl-Hannas'tan maksat vesvese ile hidayetten dönen veya vesvese ile yakinden çıkan kimse demektir».*

«İnsanların göğüslerine vesvese yapar» ifadesi ile ilgili olarak Mukatil der ki: *«Şeytan bir domuz şeklindedir. Kan insanoğlunun neresinden çıkar ve girerse oralara girer ve çıkar. Allah onu insanoğluna musallat kılmıştır. İşte ayetin mânâsı budur».*

Sahih hadiste Rasûl-ü Ekrem'den şöyle rivayet edilmektedir: *«Şeytan Ademoğlu'nun neresine kan çıkıp giriyorsa (hangi damarına giriyorsa) oralara girer».* Bu hadis Mukatil'in yorumunu desteklemektedir.

Şehr bin Havşab, Ebu Salebe el-Huşeni'den şöyle rivayet ediyor: *«Cenab-ı Hak'tan bana şeytanı ve insanoğlunun içindeki yerini göstermesini istedim ve gördüm. Şeytanın iki eli insanoğlunun ellerindedir, ayakları ayaklarındadır. Onun azaları insanoğlunun bedenindedir. Ancak onun köpek hortumu gibi bir hortumu vardır. Kişi Allah'ı zikrettiği zaman gizlenir ve geri çekilir. Zikirden vazgeçtiği zaman kişinin kalbini hortumuna alır».*

Bu rivayetten anlaşılır ki, insanoğlunun her azasında şeytanın bir şubesi vardır. Yine bunlardan anlaşılıyor ki zikir onun (şeytan) için tokmaklar gibidir. İnsanların kalplerinde vesvese yapan Hannas cinlerden ve insanlardandır. Celaleyn *«Bu, vesvese yapan şeytanın cin ve ins olduğunun açıklaması ve beyanıdır»* diyor. Tıpkı Cenab-ı Hak'kın başka bir ayette *«İnsan ve cin şeytanları»* dediği gibi. Veya *«Min el-Cinneti»* tabiri vesvese yapan şeytanın açıklamasıdır. *«En-Nasi»* lâfzı ise *«el-vesvas»*ın üzerine atıftır. Yani de ki: *«Ben insanların Rabbine, insanların padişahına, insanların mabuduna sığınırım. O sinsi vesvesecinin ve insanların şerrinden, o sinsi vesveseci, insanların göğüslerine fısıldar ki o cinlerdendir».*

Ayetin mânâsı eğer *«En-Nasi»* kelimesi *«El-Vesvasi»* kelimesi üzerine atfedilirse böyledir. Eğer atfedilmezse mealde yer aldığı gibidir.

Yani *«Ennasi», «El-Vesvasi»* üzerine atfedilirse şer kelimesi onun üzerine de getirilir. Yani halkın göğüslerinde vesvese yapan hannas ve vesvas'ın şerrinden ve aynı zamanda insanın şerrinden, Rabbinnas, ilahinnas, melikinnas olan Allah'a sığınırım.

«Cinnet» kelimesi cinni'nin çoğuludur. *«İns»* kelimesinin çoğulu *«insi»* geldiği gibi. Sonundaki *«ha»* harfi cemaat tenisi içindir. Cinler, kapalı olduklarından görünmez olduklarından dolayı *«cin»* insanlar da apaçık oldukları için *«insan»* ismini almıştır.

Hasan Basri, *«Onlar iki şeytandır. Cin şeytanı insanların göğsünde vesvese yapar. İnsan şeytanı ise, alenen insana gelir, şifahen vesvesesini yapar»* diyor.

Katade, *«Cinlerden şeytanlar vardır. İnsanlardan da şeytanlar vardır. O halde hem insanların hem de cinlerin şeytanlarından Allah'a sığın»* diyor.

Ebu Zer'den rivayet edildiğine göre bir kişiye *«Sen insanların şeytanlarının şerrinden Allah'a sığındın mı?»* diye sordu. O kişi, *«İnsanlardan da şeytan var mıdır?»* dedi.

Ebu Zer: *«Vardır; çünkü Cenab-ı Hak En'am Suresi'nin 112. ayetinde şunları söylüyor: «Böylece biz her peygamber için insan ve cin şeytanlarından düşmanlar kıldık».*

Bir kavme göre bu surenin en son kelimesi olan *«Ennas»* kelimesi yine *«cin»* mânâsını ifade eder. Çünkü Cenab-ı Hak Cin Suresi'nin altıncı ayetinde nas kelimesini cin mânâsında kullanmıştır: *«Doğrusu insanlardan (yani cinlerden) bazı erkekler cinlerden bazı erkeklere sığınırlardı da onların kibir ve azgınlıklarını artırırlardı».*

İşte bu yoruma binaen *«En-Nas»* kelimesi *«cinneti»* kelimesi üzerine atfolunur. Lâfızlar değişik olduklarından dolayı tekrar edilmeleri caiz olmuş olur. Rasûl-ü Ekrem'den şu hadis sabit olmuştur: *«Kesinlikle Allah'u Teâlâ ümmetinin içindeki hadisattan dolayı ümmetimi cezaya çarptırmaz, onlar o vesveselerle amel etmedikçe veya onu konuşmadıkça»* (Müslim).

BİR MU'CİZE

«En-Nas Suresi'nin harfleri mükerrerler atılırsa 22'dir. Fatiha Suresi'nin harfleri de yirmiikidir. Bu sayı, bir görüşe göre Kur'an'ın indiği seneler adedidir. Fakat meşhur odur ki Kur'an 23 senede inmiştir. Bu işaret gibi şöyle bir işaret daha vardır: Surenin ilk harfi «Ba» harfidir. Son harfi de «sin» harfidir. Sanki «bess» (yeter) denilmiştir. Bu işaret eder ki Kur'an, Kur'an olmayan her şeyden insanı mustağni kılar ve «Kitapta hiçbir şey yoktur ki tesbit etmedik» ayetine işaret eder. Allah hakikati daha iyi bilir.

Böylece Kur'an'ın *«HULASAT'UT-TEFASİR»* adlı tefsiri sona ermiş oluyor. Cenab-ı Hak sehv, gaflet ve bilgisizlikten dolayı işlemiş olduğumuz suçlarımızı affeylesin. Kitabı'ndan ve Rasûl'ü Ekrem'in sünneti sahihinden Cenab-ı Hak bizi ayırmasın. Bütün ehli imana Cenab-ı Hak fırsat versin ve kâfirleri mağlûp etsin! (Amin)

Ben de şâirin dediği gibi

«TAMAM OLDU KİTABIM EL-HAMDULİLLÂH»
EĞER BİR SEHİV EYLEDİM ESTAĞFİRULLÂH» diyorum.

NAS SURESİ'NİN
VE
BÜYÜK KUR'AN TEFSİRİ'NİN
SONU

Fecr Suresi'nin sonu 8
BELED SURESİ 9
Beled Suresi'nin 1-20. ayetlerinin meali 11
Beled Suresi'nin sonu 22
ŞEMS SURESİ 23
Şems Suresi'nin 1-15. ayetlerinin meali 24
Şems Suresi'nin sonu 33
LEYL SURESİ 35
Giriş 36
Leyl Suresi'nin 1-21. ayetlerinin meali 37
Leyl Suresi'nin sonu 47
DUHA SURESİ 49
Duha Suresi'nin 1-11. ayetlerinin meâli 50
Mühim bir hüküm 62
Duha Suresi'nin sonu 62
İNŞİRAH SURESİ ... 63
Giriş ... 64
İnşirah Suresi'nin 1-8. ayetlerinin meali 66
Bir hüküm 69
İnşirah Suresi'nin sonu 71
TİN SURESİ 73
Tin Suresi'nin 1-8. ayetlerinin meali 74
Tin Suresi'nin sonu 79
ALAK SURESİ 81
Giriş 82
Alak Suresi'nin 1-19. ayetlerinin meali 84
Alak Suresi'nin sonu 96
KADR SURESİ 97
Giriş 98
Kadr Suresi'nin1-5. ayetlerinin meali 99
Kadir Gecesi'nin fazileti hakkında gelen rivayetler 115
Kadr Suresi'nin sonu 116

BEYYİNE SURESİ 117
Beyyine Suresi'nin 1-8. ayetlerinin meali 119
Giriş 120
Beyyine Suresi'nin sonu 128
ZİLZAL SURESİ 129
Zilzal Suresi'nin 1-8. ayetlerinin meali 130
Giriş 131
Zilzal Suresi'nin sonu 137
ADİYAT SURESİ 139
Adiyat Suresi'nin 1-11. ayetlerinin meali 141
Adiyat Suresi'nin sonu 146
KARİA SURESİ 147
Karia Suresi'nin 1-11. ayetlerinin meali 148
Karia Suresi'nin sonu 152
TEKASÜR SURESİ 153
Tekâsür Suresi'nin 1-8. ayetlerinin meali 154
Giriş 154
Tekâsür Suresi'nin sonu 162
ASR SURESİ 163
Asr Suresi'nin 1-3. ayetlerinin meâli 164
Asr Suresi'nin sonu 168
HUMEZE SURESİ 169
Humeze Suresi'nin 1-9. ayetlerinin meali 170
Hümeze Suresi'nin sonu 175
FİL SURESİ 177
Fil Suresi'nin 1-5 ayetlerinin meali 178
Fil olayı 180
Fil Suresi'nin sonu 189
KUREYŞ SURESİ 191
Kureyş Suresi'nin 1-4. ayetlerinin meali 192

Giriş 192
Kureyşliler kimlerdir? 196
Kureyş Suresi'nin sonu 202
MAUN SURESİ 203
Maun Suresi'nin 1-7. ayetlerinin meali 204
Maun Suresi'nin sonu 210
KEVSER SURESİ 211
Kevser Suresi'nin 1-3. ayetlerinin meali 212
Giriş 212
Rasûlullah'a verilen Kevser'den maksat nedir? 213
Kevser Suresi'nin sonu 216
KÂFİRÛN SURESİ 217
Kâfirûn Suresi'nin 1-6. ayetlerinin meali 218
Kâfirûn Suresi'nin sonu 222
NASR SURESİ 223
Nasr Suresi'nin 1-3. ayetlerinin meali 224
Nasr Suresi'nin sonu 231
TEBBET SURESİ 233
Tebbet Suresi'nin 1-5. ayetlerinin meali 234
Kovuculuk 240
Tebbet Suresinin sonu 242
İHLÂS SURESİ 243
İhlâs Suresi'nin 1-4. ayetlerinin meali 244
Surenin fazileti 250
İhlas Suresi'nin sonu 252
FELAK SURESİ 253
Felak Suresi'nin 1-5. ayetlerinin meali 254
Felak ve Nas Sureleri Kur'andandır 255
Sihir var mıdır? 259
Sihrin hangi kısmı haramdır? 261
Ehl-i Sünnet'e göre sihir 262
Sihirle kerametin farkı 263

Felâk Suresi'nin sonu 268
NAS SURESİ 269
Nas Suresi'nin 1-6. ayetlerinin meali 270
Bir mucize 275
NAS Suresi'nin ve BÜYÜK KUR'AN TEFSİRİ'nin sonu 276

İÇİNDEKİLER

ALFABETİK SÛRELER FİHRİSTİ

SÛRE VE AYETLER FİHRİSTİ

KAVRAMLAR FİHRİSTİ

ANALİTİK FİHRİST

MÜTEFERRİK KONULAR FİHRİSTİ

ALFABETİK SÛRELER FİHRİSTİ

	SÛRE	CİLT	SAHİFE		SÛRE	CİLT	SAHİFE
	A						
1-	Abese	15	473	34-	Hâkka	15	234
2-	Âdiyat	16	141	35-	Haşr	15	51
3-	Ahkaf	14	275	36-	Hicr	9	176
4-	Ahzab	13	144	37-	Hucurat	14	391
5-	A'la	15	590	38-	Hûd	7	534
6-	Alâk	16	84	39-	Hümeze	16	170
7-	Al-i İmran	2	353		**İ**		
8-	Ankebut	12	555	40-	İbrahim	9	62
9-	A'raf	5	391	41-	İhlâs	16	244
10-	Asr	16	164	42-	İnfitar	15	516
	B			43-	İnsan	15	386
11-	Bakara	1	204	44-	İnşikak	15	546
12-	Beled	16	11	45-	İnşirah	16	66
13-	Beyyine	16	119	46-	İsra	10	7
14-	Burûc	15	562		**K**		
	C			47-	Kadr	16	99
15-	Casiye	14	250	48-	Kaf	14	428
16-	Cin	15	289	49-	Kâfirun	16	218
17-	Cuma	15	111	50-	Kalem	15	206
	D			51-	Kamer	14	526
18-	Duha	16	50	52-	Karia	16	148
19-	Duhân	14	223	53-	Kasas	12	468
	E			54-	Kehf	10	383
20-	En'am	4	500	55-	Kevser	16	212
21-	Enbiya	11	317	56-	Kıyamet	15	366
22-	Enfal	6	370	57-	Kureyş	16	192
	F				**L**		
23-	Fatır	13	345	58-	Leheb (Tebbet)	16	234
24-	Fatiha	1	165	59-	Leyl	16	37
25-	Fecir	15	620	60-	Lokman	13	60
26-	Felak	16	254		**M**		
27-	Fetih	14	347	61-	Mâide	3	606
28-	Fil	16	179	62-	Mâûn	16	204
29-	Furkan	12	223	63-	Meâric	15	254
30-	Fussilet	14	94	64-	Meryem	11	53
	Ğ			65-	Muhammed	14	314
31-	Ğaşiye	15	607	66-	Mutaffifin	15	527
	H			67-	Mücâdele	15	23
32-	Hac	11	442	68-	Müddessir	15	343
33-	Hadid	14	616	69-	Mülk	15	189

	SÛRE	CİLT	SAHİFE
70-	Mü'min	14	36
71-	Mü'minûn	11	558
72-	Mümtahine	15	80
73-	Münafikûn	15	126
74-	Mürselât	15	410
75-	Müzzemmil	15	315
	N		
76-	Nahl	9	298
77-	Nas	16	270
78-	Nasr	16	224
79-	Nâziat	15	454
80-	Nebe'	15	429
81-	Necm	14	497
82-	Neml	12	392
83-	Nisa	3	244
84-	Nûh	15	275
85-	Nûr	12	69
	R		
86-	Râ'd	8	505
87-	Rahman	14	553
88-	Rûm	13	8
	S		
89-	Sâd	13	532
90-	Sâf	15	98
91-	Sâffât	13	467
92-	Sebe'	13	283
93-	Secde	13	110
	Ş		
94-	Şems	16	24
95-	Şuarâ	12	304
96-	Şûrâ	14	134
	T		
97-	Tâ-hâ	11	191
98-	Tahrim	15	169
99-	Talak	15	151
00-	Tarık	15	578
01-	Teğabün	15	137
02-	Tekasür	16	154
03-	Tekvir	15	494
04-	Tevbe	6	548
05-	Tîn	16	74
106-	Tûr	14	474
	V		
107-	Vâkıa	14	580
	Y		
108-	Yâsin	13	402
109-	Yunus	7	330
110-	Yûsuf	8	195
	Z		
111-	Zâriyat	14	450
112-	Zilzal	16	130
113-	Zuhruf	14	174
114-	Zümer	13	584

SÛRE VE AYETLER FİHRİSTİ

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
MUKADDİME		1	5-162
1. FATİHA SÛRESİ (7 ayet)	1-7	1	165
2. BAKARA SÛRESİ (286 ayet)	1-5	1	204
	6-16	1	230
	17-24	1	244
	24-29	1	260
	30-37	1	281
	38-48	1	344
	49-57	1	364
	58-61	1	374
	62-69	1	382
	70-76	1	394
	77-83	1	401
	84-88	1	408
	89-93	1	419
	94-101	1	424
	102-105	1	434
	106-112	1	456
	113-119	1	469
	120-126	1	480
	127-134	1	495
	135-141	1	503
	142-145	1	512
	146-153	1	524
	154-163	1	531
	164-169	1	542
	170-176	1	553
	177-181	1	576
	182-186	1	590
	187-190	1	616
	191-196	2	6
	197-202	2	22
	203-210	2	31
	211-215	2	41
	216-219	2	49
	220-224	2	63
	225-230	2	88
	231-233	2	117
	234-237	2	128
	238-245	2	143
	246-248	2	181
	249-252	2	193
	253-256	2	211
	257-259	2	241
	260-264	2	253
	265-269	2	265
	270-274	2	278
	275-281	2	298
	282	2	322
	283-286	2	334
3. AL-İ İMRAN SÛRESİ (200 ayet)	1-9	2	354
	10-15	2	382
	16-22	2	396
	23-29	2	410
	30-37	2	440
	38-45	2	456
	46-52	2	515
	53-61	2	519
	62-70	2	545
	71-77	2	556
	78-83	2	570
	84-91	2	582
	92-100	2	593
	101-108	3	6
	109-115	3	26
	116-121	3	46
	122-132	3	57
	133-140	3	72
	141-148	3	104
	149-153	3	120
	154-157	3	143
	158-165	3	150
	166-173	3	160
	174-180	3	182
	181-186	3	192
	187-194	3	204
	195-200	3	221
4. NİSA SÛRESİ (176 ayet)	1-6	3	244
	7-11	3	274
	12-14	3	300
	15-19	3	305

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
	20-23	3	315
	24-26	3	325
	27-33	3	334
	34-37	3	344
	38-44	3	355
	45-51	3	366
	52-59	3	378
	60-65	3	386
	66-74	3	391
	75-79	3	397
	80-86	3	403
	87-91	3	417
	92-94	3	424
	95-101	3	439
	102-105	3	453
	106-113	3	462
	114-121	3	468
	122-127	3	479
	128-134	3	488
	135-140	3	494
	141-147	3	501
	148-154	3	511
	155-162	3	518
	163-170	3	576
	171-175	3	592
	176	3	606
5. MAİDE SÛRESİ	1-2	3	606
(120 ayet)	3-5	4	6
	6-9	4	60
	10-13	4	84
	14-17	4	101
	18-23	4	108
	24-31	4	119
	32-36	4	138
	37-41	4	165
	42-45	4	181
	46-50	4	206
	51-57	4	215
	58-64	4	248
	65-70	4	275
	71-76	4	310
	77-82	4	327
	83-89	4	350
	90-95	4	377
	96-103	4	417
	104-108	4	442
	109-113	4	463
	114-120	4	470
6. EN'AM SÛRESİ	1-8	4	500
(165 ayet)	9-18	4	527
	19-27	4	548
	28-35	4	568
	36-44	4	585
	45-52	4	608
	53-59	5	6
	60-68	5	27
	69-73	5	56
	74-81	5	71
	82-90	5	110
	91-94	5	131
	95-101	5	147
	102-110	5	173
	111-118	5	200
	119-124	5	223
	125-131	5	249
	132-137	5	293
	138-142	5	305
	143-146	5	319
	147-151	5	342
	152-157	5	355
	158-165	5	365
7. A'RAF SÛRESİ	1-11	5	391
(206 ayet)	12-22	5	422
	23-30	5	455
	31-37	5	487
	38-43	5	510
	44-51	5	531
	52-57	6	7
	58-67	6	42
	68-73	6	57
	74-81	6	65
	82-87	6	71

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
	88-95	6	84
	96-104	6	88
	105-120	6	134
	121-130	6	146
	131-137	6	157
	138-143	6	172
	144-149	6	185
	150-155	6	203
	156-159	6	219
	160-163	6	233
	164-170	6	239
	171-178	6	253
	179-187	6	282
	188-195	6	316
	196-206	6	335
8. ENFAL SÛRESİ	1-8	6	370
(75 ayet)	9-16	6	402
	17-25	6	419
	26-33	6	437
	34-40	6	462
	41-45	6	482
	46-52	6	501
	53-61	6	512
	62-69	6	527
	70-75	6	539
9. TEVBE SÛRESİ	1-6	6	548
(129 ayet)	7-13	6	566
	14-20	6	574
	21-26	7	7
	27-31	7	18
	32-36	7	37
	37-40	7	52
	41-47	7	69
	48-54	7	79
	55-61	7	86
	62-68	7	126
	69-72	7	139
	73-79	7	151
	80-86	7	165
	87-93	7	183
	94-99	7	195
	100-106	7	203
	107-111	7	231
	112-117	7	256
	118-122	7	276
	123-129	7	300
10. YÛNUS SÛRESİ	1-6	7	330
(109 ayet)	7-14	7	344
	15-20	7	366
	21-25	7	380
	26-33	7	393
	34-42	7	411
	43-53	7	425
	54-61	7	440
	62-70	7	452
	71-78	7	467
	79-88	7	488
	89-97	7	499
	98-106	7	523
	107-109	7	534
11. HUD SÛRESİ	1-5	7	541
(123 ayet)	6-12	7	551
	13-19	7	576
	20-28	7	589
	29-37	8	7
	38-45	8	16
	46-53	8	47
	54-62	8	61
	63-71	8	72
	72-81	8	84
	82-88	8	101
	89-97	8	114
	98-108	8	126
	109-117	8	152
	118-123	8	182
12. YUSUF SÛRESİ	1-4	8	195
(111 ayet)	5-14	8	245
	15-22	8	271
	23-30	8	288
	31-37	8	317
	38-43	8	336
	44-52	8	349

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
	53-63	8	360
	64-69	8	379
	70-78	8	403
	79-86	8	420
	87-95	8	435
	96-103	8	457
	104-111	8	477
13.RA'D SÛRESİ	1-5	8	505
(43 ayet)	6-13	8	533
	14-18	8	560
	19-28	8	580
	29-34	9	7
	35-42	9	26
	43	9	51
14.İBRAHİM SÛRESİ	1-5	9	62
(52 ayet)	6-10	9	78
	11-18	9	91
	19-24	9	103
	25-33	9	115
	34-42	9	130
	43-52	9	154
15.HİCR SÛRESİ	1-15	9	176
(99 ayet)	16-31	9	197
	32-51	9	224
	52-70	9	244
	71-90	9	256
	91-99	9	282
16.NAHL SÛRESİ	1-6	9	298
(128 ayet)	7-14	9	306
	15-26	9	323
	27-34	9	342
	35-42	9	354
	43-54	9	368
	55-64	9	398
	65-72	9	417
	73-79	9	446
	80-87	9	458
	88-93	9	472
	94-102	9	496
	103-110	9	510
	111-118	9	535
	119-128	9	550
17.İSRÂ SÛRESİ	1-7	10	7
(111 ayet)	8-17	10	65
	18-27	10	102
	28-38	10	136
	39-49	10	170
	50-58	10	198
	59-66	10	220
	67-75	10	248
	76-86	10	275
	87-96	10	323
	97-104	10	335
	105-111	10	358
18.KEHF SÛRESİ	1-4	10	383
(110 ayet)	5-15	10	388
	16-20	10	411
	21-27	10	430
	28-34	10	464
	35-45	10	482
	46-53	10	496
	54-61	10	515
	62-74	10	534
	75-83	10	558
	84-97	11	7
	98-110	11	22
19.MERYEM SÛRESİ	1-11	11	53
(98 ayet)	12-25	11	70
	26-38	11	87
	39-51	11	104
	52-64	11	118
	65-76	11	149
	77-95	11	169
	96-98	11	181
20.TÂ-HÂ SÛRESİ	1-12	11	191
(135 ayet)	13-37	11	215
	38-51	11	233
	52-64	11	248
	65-76	11	262
	77-87	11	269
	88-98	11	275
	99-113	11	284

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
	114-125	11	292
	125-135	11	304
21.ENBİYA SÛRESİ	1-10	11	317
(112 ayet)	11-24	11	329
	25-35	11	342
	36-44	11	357
	45-57	11	367
	58-72	11	379
	73-81	11	389
	82-90	11	400
	91-101	11	411
	101-112	11	426
22.HAC SÛRESİ	1-5	11	442
(78 ayet)	6-15	11	453
	16-23	11	462
	24-30	11	473
	31-38	11	486
	39-46	11	500
	47-55	11	510
	56-64	11	523
	65-72	11	532
	73-78	11	540
23.MÜMİNÛN	1-17	11	558
SURESİ (118 ayet)	18-27	11	572
	28-42	11	580
	43-59	11	588
	60-74	12	7
	75-89	12	22
	90-104	12	31
	105-118	12	43
24.NUR SÛRESİ	1-10	12	69
(64 ayet)	11-20	12	96
	21-27	12	115
	28-31	12	134
	32-36	12	149
	37-43	12	170
	44-53	12	180
	54-58	12	190
	59-61	12	205
	62-64	12	213
25.FURKAN SÛRESİ	1-2	12	223
(77 ayet)	3-11	12	227
	12-20	12	234
	21-32	12	245
	33-43	12	257
	44-55	12	268
	56-67	12	280
	68-77	12	290
26.ŞUARÂ SÛRESİ	1-19	12	304
(227 ayet)	20-39	12	314
	40-60	12	324
	61-83	12	334
	84-102	12	342
	103-118	12	349
	119-136	12	355
	137-159	12	360
	160-183	12	365
	184-206	12	371
	207-227	12	339
27.NEML SÛRESİ	1-13	12	392
(93 ayet)	14-22	12	400
	23-35	12	410
	36-44	12	419
	45-55	12	426
	56-63	12	432
	64-76	12	440
	77-88	12	448
	89-93	12	458
28.KASAS SÛRESİ	1-5	12	468
(88 ayet)	6-13	12	472
	14-21	12	480
	22-28	12	489
	29-35	12	498
	36-43	12	503
	44-50	12	509
	51-59	12	515
	60-70	12	522
	71-77	12	528
	78-84	12	535
	85-88	12	544
29.ANKEBÛT SURESİ	1-6	12	555
(69 ayet)	7-14	12	560

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
	15-23	12	567
	24-30	12	572
	31-38	12	578
	39-45	12	583
	46-52	12	589
	53-63	12	598
	64-69	12	604
30.RUM SÛRESİ	1-5	13	8
(60 ayet)	6-15	13	18
	16-24	13	23
	25-32	13	29
	33-41	13	35
	42-50	13	42
	51-60	13	48
31.LOKMAN SÛRESİ	1-11	13	60
(34 ayet)	12-19	13	68
	20-28	13	84
	29-34	13	92
32.SECDE SÛRESİ	1-11	13	110
(30 ayet)	12-20	13	125
	21-30	13	132
33.AHZAB SÛRESİ	1-6	13	144
(73 ayet)	7-15	13	156
	16-22	13	168
	23-30	13	176
	31-35	13	192
	36-43	13	207
	44-50	13	225
	51-54	13	242
	55-62	13	255
	63-73	13	269
34.SEBE' SÛRESİ	1-7	13	283
(54 ayet)	8-14	13	289
	15-22	13	298
	23-31	13	310
	32-39	13	319
	40-48	13	327
	49-54	13	336
35.FATİR SÛRESİ	1-3	13	345
(45 ayet)	4-11	13	353
	12-18	13	365
	19-30	13	373
	31-38	13	382
	39-45	13	389
36. YASİN SÛRESİ	1-12	13	402
(83 ayet)	13-27	13	410
	28-40	13	422
	41-54	13	435
	55-70	13	444
	71-83	13	457
37.SAFFAT SÛRESİ	1-24	13	467
(182 ayet)	25-51	13	480
	52-76	13	487
	77-102	13	496
	103-126	13	507
	127-153	13	514
	154-182	13	522
38.SAD SÛRESİ	1-16	13	532
(88 ayet)	17-26	13	540
	27-42	13	548
	43-61	13	561
	62-83	13	571
	84-88	13	578
39.ZÜMER SÛRESİ	1-5	13	584
(75 ayet)	6-10	13	590
	11-21	13	597
	22-31	13	605
	32-40	13	614
	41-47	14	7
	48-56	14	12
	57-67	14	18
	68-75	14	25
40. MÜ'MİN SÛRESİ	1-7	14	36
(85 ayet)	8-16	14	41
	17-25	14	48
	26-33	14	53
	34-40	14	59
	41-49	14	64
	50-58	14	69
	59-66	14	75
	67-77	14	79
	78-85	14	85

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
41. FUSSİLET	1-11	14	94
SÛRESİ (54 ayet)	12-20	14	102
	21-29	14	107
	30-38	14	111
	39-46	14	117
	47-54	14	125
42. ŞÛRÂ SÛRESİ	1-10	14	134
(53 ayet)	11-15	14	139
	16-22	14	145
	23-31	14	149
	32-44	14	158
	45-51	14	163
	52-53	14	167
43. ZUHRUF SÛRESİ	1-10	14	174
(89 ayet)	11-22	14	178
	23-33	14	185
	34-47	14	191
	48-60	14	198
	61-73	14	206
	74-89	14	213
44.DUHAN SÛRESİ	1-18	14	223
(59 ayet)	19-39	14	232
	40-59	14	240
45.CASİYE SÛRESİ	1-13	14	250
(37 ayet)	14-22	14	256
	23-32	14	262
	33-37	14	268
46.AHKAF SÛRESİ	1-5	14	275
(35 ayet)	6-14	14	280
	15-20	14	289
	21-28	14	297
	29-35	14	302
47.MUHAMMED	1-11	14	314
SÛRESİ (38 ayet)	12-19	14	322
	20-29	14	330
	30-38	14	337
48.FETİH SÛRESİ	1-9	14	347
(29 ayet)	10-15	14	356
	16-23	14	362
	24-28	14	371
	29	14	383
49.HUCURÂT SÛRESİ	1-4	14	391
(18 ayet)	5-11	14	403
	12-18	14	416
50.KAF SÛRESİ	1-15	14	428
(45 ayet)	16-35	14	433
	36-45	14	443
51.ZARİYÂT SÛRESİ	1-6	14	450
(60 ayet)	7-30	14	454
	31-51	14	462
	52-60	14	467
52.TUR SÛRESİ	1-14	14	474
(49 ayet)	15-31	14	480
	32-49	14	487
53.NECM SÛRESİ	1-26	14	497
(62 ayet)	27-44	14	512
	45-62	14	521
54.KAMER SÛRESİ	1-6	14	526
(55 ayet)	7-27	14	538
	28-49	14	542
	50-55	14	547
55.RAHMAN	1-16	14	553
SÛRESİ (78 ayet)	17-40	14	561
	41-67	14	569
	68-78	14	575
56.VAKIA SÛRESİ	1-16	14	580
(96 ayet)	17-50	14	586
	51-76	14	595
	77-96	14	601
57.HADİD SÛRESİ	1-3	14	616
(29 ayet)	4-11	14	621
	12-18	14	627
	19-24	15	7
	25-29	15	14
58.MÜCADELE	1-6	15	23
SÛRESİ (22 ayet)	7-11	15	31
	12-21	15	38
	22	15	43
59.HAŞR SÛRESİ	1-3	15	51
(24 ayet)	4-9	15	56
	10-16	15	67
	17-24	15	72

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
60.MÜMTAHİNE	1-5	15	80
SÛRESİ (13 ayet)	6-11	15	86
	12-13	15	92
61.SAF SÛRESİ	1-5	15	98
(14 ayet)	6-14	15	101
62.CUMA SÛRESİ	1-8	15	111
(11 ayet)	9-11	15	115
63.MÜNAFİKÛN	1-4	15	126
SÛRESİ (11 ayet)	5-11	15	131
64.TEĞABUN	1-9	15	137
SÛRESİ (18 ayet)	10-18	15	143
65.TALAK SÛRESİ	1-5	15	151
(12 ayet)	6-12	15	162
66.TAHRİM SÛRESİ	1-7	15	169
(12 ayet)	8-12	15	180
67.MÜLK SÛRESİ	1-12	15	189
(30 ayet)	13-26	15	196
	27-30	15	202
68.KALEM SÛRESİ	1-15	15	206
(52 ayet)	16-42	15	217
	43-52	15	226
69.HAKKA SÛRESİ	1-8	15	234
(52 ayet)	9-34	15	240
	35-52	15	247
70.MEARİC SÛRESİ	1-10	15	254
(44 ayet)			
	11-39	15	262
	40-44	15	269
71.NUH SÛRESİ	1-10	15	275
(28 ayet)	11-28	15	281
72.CİN SÛRESİ	1-13	15	289
(28 ayet)	14-28	15	303
73.MÜZZEMMİL	1-19	15	315
SÛRESİ (20 ayet)	1-20	15	332
74.MÜDDESSİR	1-17	15	343
SÛRESİ (56 ayet)	18-47	15	353
	48-56	15	362
75.KIYAMET SÛRESİ	1-19	15	366
(40 ayet)	20-40	15	376
76.İNSAN (DEHR)	1-5	15	386
SÛRESİ (31 ayet)	6-25	15	393
	26-31	15	404
77.MÜRSELAT	1-19	15	410
SÛRESİ (50 ayet)	20-50	15	419
78.NEBE' SÛRESİ	1-30	15	429
(40 ayet)	31-40	15	442
79.NAZİAT SÛRESİ	1-14	15	454
(47 ayet)	15-47	15	464
80.ABESE SÛRESİ	1-33	15	473
(42 ayet)	34-42	15	486
81.TEKVİR SÛRESİ	1-20	15	494
(29 ayet)	21-29	15	510
82.İNFİTAR SÛRESİ	1-19	15	516
(19 ayet)			
83.MUTAFFİFİN	1-26	15	527
SÛRESİ (36 ayet)	27-36	15	540
84.İNŞİKAK SÛRESİ	1-13	15	546
(25 ayet)	14-25	15	552
85.BURÛC SÛRESİ	1-11	15	562
(22 ayet)	12-22	15	572
86.TARIK SÛRESİ	1-17	15	578
(17 ayet)			
87.A'LA SÛRESİ	1-19	15	590
(19 ayet)			
88.ĞAŞİYE SÛRESİ	1-26	15	607
(26 ayet)			
89.FECR SÛRESİ	1-14	15	620
(30 ayet)			
	15-30	15	629
90.BELED SÛRESİ	1-20	16	11
(20 ayet)			
91.ŞEMS SÛRESİ	1-15	16	24
(15 ayet)			
92.LEYL SÛRESİ	1-21	16	37
(21 ayet)			
93.DUHA SÛRESİ	1-11	16	50
(11 ayet)			
94.İNŞİRAH SÛRESİ	1-8	16	66
(8 ayet)			
95.TİN SÛRESİ	1-8	16	74
(8 ayet)			
96.ALÂK SÛRESİ	1-19	16	84

SÛRE ADI	AYETLER	CİLT	SAHİFE
(19 ayet)			
97.KADR SÛRESİ	1-5	16	99
(5 ayet)			
98.BEYYİNE SÛRESİ	1-8	16	119
(8 ayet)			
99.ZİLZAL SÛRESİ	1-8	16	130
(8 ayet)			
100.ADİYAT SÛRESİ	1-11	16	141
(11 ayet)			
101.KARİA SÛRESİ	1-11	16	148
(11 ayet)			
102.TEKASÜR SÛRESİ	1-8	16	154
(8 ayet)			
103.ASR SÛRESİ	1-3	16	164
(3 ayet)			
104.HÜMEZE SÛRESİ	1-9	16	170
(9 ayet)			
105.FİL SÛRESİ	1-5	16	179
(5 ayet)			
106.KUREYŞ SÛRESİ	1-4	16	192
(4 ayet)			
107MÂÛN SÛRESİ	1-7	16	204
(7 ayet)			
108.KEVSER SÛRESİ	1-3	16	212
(3 ayet)			
109.KÛFİRÛN SÛRESİ	1-6	16	218
(6 ayet)			
110.NASR SÛRESİ	1-3	16	224
(3 ayet)			
111.TEBBET SÛRESİ	1-5	16	234
(5 ayet)			
112.İHLAS SÛRESİ	1-4	16	244
(4 ayet)			
113.FELAK SÛRESİ	1-5	16	254
(5 ayet)			
114.NAS SÛRESİ	1-6	16	270
(6 ayet)			

KAVRAMLAR FİHRİSTİ

-A-

Hz. Abbas: II/159. 311. III/380. IV/93. 156. 157. 283. V/74. 102. VI/396. . 413. 468. 486. 523. 533. 534. 535. 540. 541. 579. 589. VII/14. 15. 177. 253. 385. 389. X/17. XIII/237. XIV/339. XV/474.

Abd: X/11. 384

Abes: XII/49

Abese Suresi: XV/471

Ab-ı Hayat: VI/40

Abid Kişi: I/247 XII/139. 346

Abkariyye: I/31

Acelecilik: X/70

Acemler: I/560. 561. II/65. V/189. XII/64. 282. 327. 567

Aciz: VIII/540. 541. XII/199. XIV/12. 428.

Acur: VI/122.

Açlık: XII/13.

Adab: XII/435.

Adak: II/278. 603. IV/276. XV/393.

Adese Hastalığı: VI/314. XVI/242.

Hz. Adem: I/115. 281. 283. 284. 286. 287. 288. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 299. 300. 302. 303. 304. 305. 306. 312. 313. 315. 319. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 340. 341. 342. 345. 346. 356. 375. 447. 591 II/24. 42. 45. 52. 183. 203. 216. 217. 222. 325. 326. 413. 417. 440. 441. 448. 449. 480. 509. 520. 526. 527. 528. 529. 530. 534. 540. 575. 576. 577. 590. 595. 607. 612. III/94. 101. 245. 251. 252. 253. 285. 325. 474. 525. 526. 568. 579. 582. IV/89. 104. 105. 117. 119. 126. 127. 128. . 132. 134. 135. 136. 163. 268. 270. 304. 370. 515. 516. 517. 518. 519. 520. V/72. 106. 116. 117. 122. 160. 317. 391. 393. 394. 416. 417. 418. 419. 420. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 432. 435. 440. 441. 442. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 452. 453. 456. 457. 458. 460. 461. 462. 466. 467. 471. 482. 549. 550VI/16. 45. 47. 50. 52. 92. 93. 136. 192. 257. 258. 259. 260. 261. 263. 265. 266. 292. 293. 325. 326. 327. 328. 329330. 331. VII/374. 376. 468. 308. VIII/30. 80. 109. 114. 132. 134. 135. 136. 138. 222. 255. 292. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 392. 447. 448. 477. 568. 578. IX/150. 220. 225. 226. 232. 211. 213. 392. 440. 562. X/36. 235. 236. 237. 256. 297. 485. 505. 539. XI/132. 134. 135. 136. 138. 222. 255. 292. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 354. 392. 447. 448. 477. 568. 578. XII/195. 277. 309. 433. XIII/25. 26. 120. 157. 158. 306. 361. 384. 443. 467. 475. 494. 574. 575. 576. 577. 579. 591 XIV/44. 80. 181. 420. 421. 422. 434. 468. 515. 554. 559. 584. 628 XV/276. 277. 283. 295. 387. 388. 389. 417. 481. 487. 623. 626. XVI/15. 16. 17. 22. 28. 39. 77. 88. 89. 126. 166.

Ademoğulları: V/360. 372. 405. 418. 433. 435. 436. 438. 440. 470. 504.

VI/253. 258. 262. 263. 264. 265. 291. 410 IX/301. 313 XIV/264. 267. 434. 557.
Adiy: I/572
Adiyat Suresi: XVI/139
Adl (Adalet):I/26. 199. 362. 633. II/13. 193. 493. 495. IV/60. 80. 81. 93. 104. 181. 184. 185. 590 V/13. 215. 265. 269. 277. 357. 360. 377. 407. 410. 411. 455. 477. VI/35. 80. 188. 219. 282. 285. 301. 305. VII/89. 425. IX/484. 485. 486. X/174. XII/10. 198. 369. XIV/85. 137. 139. 143. 408. 557. XV/14.
Af: I/456. 466. 579. II/60. III/511. IV/259. 377. V/9. 10. 97. 98. 99. 137. 377. 378. 383. 388. 414. 452. X/119. XII/216. 344. XIV/36. 42. 69. 134. 153. 302. 327. 337. 356. VI/119. 249. 250. 338. 339. 437. 440. 443. 459. 463. 464. 465. 539. 549. 580.
Afak: I/30.
Afet: XII/259
Afsun: I/453. IX/435. 436 XVI/266
Ahadi rivayet: I/76
Ahadi sünnet: I/125
Ahbar: II/574 IV/188
Ahd:I/100. 266. 267. 278. 348. 349. 357. 359. 405. 424. 430. 480. 482. 486. 489. 490. 585. II/66. 375. 556. 558. 563. 570. VI/164. 263. 265. 267. 397. 565. VIII/295. 296. IX/489. 490. 491. 498. X/155. XII/254. 277. 510. XIV/198. 203. 358.
Ahde vefa:I/344
Ahdi Atik:I/505
Ahdi Cedit:I/505
Ahdi Kadim:II/509
Ahdi Misak (Elest Bezmi):II/579 III/9 IX/454
Ahiret:I/212. 228. 357. 403. 408. 424. 433. 459. 469. 481. 495 II/88. 582 III/115. 222. 356. 494 IV/6. 18. 57. 109. 138. 143. 243. 257. 367. 394. 426. 445. 517. 586. 600. 611 V/36. 49. 59. 131. 138. 179. 205. 210. 211. 228. 246. 253. 255. 272. 278. 298. 350. 498. 508. 518. 547 VI/36. 185. 197. 220. 227. 239. 277. 278. 392. 399. 431. 527. 574. VII/18. 60. 124. 142. 172. 427. 546. 582. 590. VIII/12. 32. 36. 42. 137. 146. 150. 165. 166. 171. 172. 174. 184. 212. 241. 242. 279. 304. 305. 309. 345. 346. 354. 360. 372. 418. 428. 432. 453. 457. 470. 479. 507. 511. 580. 600. IX/28. 40. 67. 80. 99. 119. 289. 343. 406. X/107. 108. 110. 356. XII/7. 18. 19. 20. 49. 96. 104. 120. 128. 174. 199. 250. 261. 294. 390. 392. 393. 433. 434. 440. 455. 516. 538. 541. 578. 580. 598. XIII/19. 45. 61. 72. 86. 100. 127. 130. 133. 134. 152. 168. 176. 187. 188. 189. 190. 239. 255. 267. 283. 284. 298. 307. 325. 332. 389. 390. 392. 393. 418. 425. 426. 438. 452. 460. 471. 490. 491. 525. 534. 549. 558. 561. 562. 564. 575. 590. 594. 595. 607. 609. 616. XIV/7. 8. 10. 20. 44. 59. 94. 108. 111. 112. 145. 147. 150. 160. 182. 188. 191. 194. 217. 325. 379. 386. 423. 470. 510. 512. 618. 625. XV/7. 10.
Ahiret azabı: XII/13. 24. 33. 87. 103. 217. 262. 264.
Ahiret yurdu: XII/466. 528. 535. 545. 604.
Ahkaf: VI/53. XIV/297. XV/236.
Ahkâm: IV/24. 35. V/53. 54. XII/70. 270. 272. 294.
Ahkâmûl-Kur'an: VI/473.
Ahkâm ayetleri: I/98.

Ahkâm-ı Şer'î: VI/559. XII/158.
Ahlâk: III/81. 82. 86. 87. 88. 90. V/41. XII/296. 426. 587. VI/512
Ahzab günü: II/46. 47. 144. III/53. XII/56. 159. XIII/172. 173. 174.
Ahzab Sûresi: I/486.
Aile: VII/7. XII/472. 477.
Akabe: II/82. IV/98. 397. 480. XI/574. XIV/160. 475. XV/106. XVI/11. 18. 19. 20.
Akabe körfezi: VI/168.
Akaid: I/103.
Akide: IV/27. VI/432.
Akıbet: XII/379. 400. 440. 503. 535. 541. 564. 581.
Akıl: I/264. III/248. V/34. VI/263. 264. 265. 266. 267. VIII/248. 254. IX/126. X/91. 162. XII/319. 422. 598. XIV/7. 9. 29. 79. 97. 401. 487.
Akıtılmış kan: I/124.
Akika: V/238. 239
Akım: VIII/518.
Akim rüzgarı: VI/53.
Akrep burcu: XV/563.
Akşam Namazı: II/144. 159. 165. 167. 168. XV/405.
Alak Suresi: XVI/81.
Alamet: V/368. 371. 372. 383. IX/325. 326. XII/247. 276. 305. 357. 438. 461. 506. 578. 583.
A'la Suresi: XV/589.
Alay: XII/46. 47. 257. 258. 265. 284. 304. 307. 318. 346. 404. 599. XIV/12. 16. 38. 85. 188. 191. 196. 227. 233. 234. 236. 253. 268. 277. 297. 300. 403. 412. 485. 528.
Âlem: I/169. 186. 187. V/123. 365. 432. VI/51. 107. VII/354.
Âlem-i Ervah (Ruhlar Alemi): V/68.
Aleviyyûn: I/282.
Alış-Veriş: II/322. 323. 324.
Âl-i İmran Sûresi: I/213. 214. 215. 216. 611. II/227. 354. 359. 360. 401. XI/164. 270.
Alim: II/574. III/19. 205. 208. V/25. 67. 157. 164. 170. 174. 196. 201. 214. 288. 298. 305. 308. 332. 388. 428. 462. 525. VI/188. XII/321. 395. 397. 401. 402. XV/31. 35. 36.
Altın: V/44. 92. 137.
Amel: I/299. III/221. IV/233. 340. 377. 521. 522. 574. V/29. 31. 33. 49. 173. 174. 186. 193. 273. 276. 278. 280. 282. 294. 295. 359. 366. 401. 405. 407. 408. 469. 480. 506. 510. 517. 527. 528. 529. VI/360. 431. 501. 578. VII/56. 57. 144. 159. 219. 220. 221. 288. 347. 361. 421. 443. 556. 563. VIII/7. 11. 12. 22. 32. 37. 38. 39. 41. 45. 46. 47. 58. 61. 106. 111. 137. 141. 142. 144. 147. 149. 166. 167. 172. 176. 181. 182. 267. 269. 271. 272. 284. 285. 290. 300. 326. 331. 345. 355. 369. 370. 409. 411. 415. 416. 424. 444. 446. 462. 467. 474. 483. 523. 534. 544. 588. 597. 598. 599. 600. X/109. XII/10. 11. 27. 84. 108. 111. 170. 173. 174. 191. 194. 249. 295. 340. 367. 393. 39
4. 400. 452. 482. 515. 560. 563. 575. 581. 586. XIII/71. 72. 76. 78. 116. 125. 126. 130. 168. 171. 172. 193. 202. 203. 216. 227. 229. 279. 280. 285. 295. 335. 354. 355. 356. 359. 360. 364. 379. 383. 384. 385. 386. 387. 395. 407. 408. 409. 428. 449. 450. 477. 478. 490. 532. 538. 548. 568. 577. 591. 598. 600. 614. XIV/136. 145. 149. 152. 211. 396.
Amel defteri: V/408. X/82.
Amin: I/167. 175. 194. 195. 196. 197. 518.
Hz. Amine: I/497. V/98. 99. VII/179.

267. XV/487.
Âmm: IV/54. XII/159.
Amme Sûresi:XV/430.
Anahtar:XII/531. 532.
Anber:I/558. 568.
Anid:IV/97.
Antakya:II/495. 497. 497. III/536. X/597. XIII/411. 412. 413. 424. 425.
Ar:XII/202.
A'raf:I/611. V/534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 544. VI/507. VII/143. 288.
A'raf Suresi:XI/196. 199. 201. 270. 273. 295. 297.
Arafa:I/325. VI/554. 555. 557. VIII/481. XIII/505.
Arafat:I/483. 499. II/22. 24. 25. 27. 28. 35. VI/519. XVI/143. 144.
Arafa vakfesi:II/17. 24. 28. 35.
Araplar:I/46. IV/16. 17. 21. 25. 140. 145. 211. 232. 426. 439. 505. 510. 550. 554. 555. 468. 502. 512. 534. 618. V/48. 77. 97. 101. 114. 138. 168. 189. 219. 220. 231. 245. 302. 309. 320. 348. 352. 363. 379. 468. 502. 512. 534. VI/14. 58. 158. 221. 228. 347. 468. 469. 503. 521. 559. VII/17. 31. 64. 125. 137. 160. 219. 220. 259. 323. 387. IX/16. 19. 31. 69. 70. 72. 117. 237. 364. XII/196. XIII/81. 96. 148. 315. 332. 370. 377. 403. 448. 473. 492. 515. 534. 535. 551. 554. XIV/150.
Arap müşrikleri:II/382. V/100. 101. 302. 343. VI/524.
Arap yarımadası:VI/50. 125. XIII/8. 112.
Arasat:IX/105. 108.
Arazi:XII/276.
Ariyb:I/216.
Âriye:XVI/208.
Arku'n-nesa:II/594. 604. 605. 609.
Arraf (Kahin):I/451. IV/25.
Arş:I/37. 217. II/233. V/24. 114. 370. 389. 445. 449. 455. 512. 551. VII/314. 333. 558. 559. 560. VIII/191. 196. 199. 220. 429. XII/22. 29. 50. 410. 413. 547. XIV/36. 41. 44. 136. 213. 458. 476. 504. 621. XVI/88. 89.
Arube:I/216. XV/116.
Arz:I/102. VI/276. IX/46.
Arz-ı Mukaddes:VI/128. VIII/114. XI/114.
Asa:V/195. VIII/215. 22. 223. 224. 225. 262. 264. 591. XII/314. 320. 324. 326. 334. 335. 392. 483. 498.
Ashab:II/386. XII/79.
Ashab-ı Kiram:I/11. 12. 47. 60. 176. 235. 240. 489. 568. II/436. V/7.
Ashab-ı Kubur:XV/96.
Ashab-ı Maide:XVI/90.
Ashab-ı Sair:XV/194.
Asi:III/277. IV/166. 430. V/33. 78. 113. 151. 216. 295. 343. 536. VI/220. 246. VIII/299. XII/127. 281. XIV/37.
Hz. Âsiye:II/467. 468. IV/324. VIII/266. XIII/330. 337. 447. XIV/224. XV/183. 184. 185. 628
A'sif:IX/100.
Aslan burcu:XV/563.
Asuriler:IV/317. VII/68. VIII/133
Asr:XVI/164. 165. 166.
Asr Sûresi:XVI/163.
Astronomi:II/233. V/157. 160. VIII/134.
A'şır:II/472.
Aşiret:VII/7. 11. XII/379.
Aşure günü:I/335. 370. 590. 598.
At:VI/520. 521. 522. 523. XIII/551. 552. 553.
Atalar:VII/7. XII/7. 16. 26. 318. 334. 338. 372. 503.

Ateist:VI/150. 154.
Ateş:I/40. 244. 299. 344. 401. 405. II/49. 63. 66. 282. III/19. 192. 194. 217. 218. 237. 288. V/74. 75. 87. 91. 94. 96. 98. 102. 107. 207. 249. 261. 283. 285. 424. 426. 487. 511. 520. 543. VI/227. 259. 260. 285. 291. 360. 364. 402. 469. 508. 474. 580. VIII/12. 36. 109. 124. 156. 158. 159. 160. 205. 206. 209. 242. 253. 281. 299. 305. 325. 332. 357. 360. 379. 386. 422. 423. 456. 462. 468. 469. 470. 514. 532. 533. 538. 568. 598. IX/216. XII/227. 232. 234. 235. 237. 249. 374. 375. 498. 499. 572. 573. 586. 590. 593. 594. 597. 600. 609. 616. XIV/64. 69. 79. 117. 163. 268. 366. XVI/209.
Ateşperest:I/561. 563. II/562. 624. III/41. XIII/32.
Atlas:II/233.
Atmosfer:V/165.
Av:IV/403. 417.
Avret:XII/139. 140. 141. 146.
Avs:I/237.
Ay:I/427. 446. 487. V/71. 78. 81. 83. 85. 92. 93. 94. 155. 156. 159. XII/280. XVI/24.
Âyet:II/42. 44. 181. V/27. 50. 51. 77. 181. 366. 367. 372. 470. VI/57. 113. 122. 157. 159. 185. 197. 266. 277. 279. 294. 335. 349. X/221. 340. 341. 349. 350.
Âyet el-Kürsi:I/216. 217. 219. II/213. 214. 218. 219. 220. 401. XVI/246.
Azab:I/24. 27. 36. 37. 39. 46. 96. 117. 188. 230. 242. 365. 378. 404. 408. 411. 419. 424. 436. 469. 547. 555. II/41. 44. III/9. 20. 35. 46. 49. 57. 182. 192. 197. 204. 300. 424. 571. IV/69. 95. 108. 109. 110. 136. 138. 158. 163. 165. 267. 303. 310. 323. 327. 363. 377. 397. 417. 447. 470. 478. 484. 470. 478. 484. 534. 539. 564. 570. 601. 604. 610. V/16. 27. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 57. 61. 78. 103. 112. 113. 131. 138. 142. 143. 228. 246. 247. 253. 268. 275. 285. 286. 291. 294. 343. 344. 366. 367. 371. 383. 391. 402. 403. 413. 503. 506. 510. 512. 513. 515. 516. 534. VI/10. 11. 35. 39. 42. 44. 45. 55. 57. 58. 59. 62. 63. 65. 74. 84. 88. 89. 91. 111. 112. 114. 115. 119. 122. 128. 153. 159. 163. 164. 172. 219. 220. 227. 233. 236. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 246. 247. 269. 270. 285. 306. 311. 335. 402. 415. 419. 435. 437. 458. 459. 460. 462. 463. 464. 465. 468. 470. 472. 501. 508. 509. 512. 513. 518. 527. 532. 533. 534. 536. 548. 574. 575. 580. VII/7. 40. 79. 83. 86. 87. 90. 136. 137. 144. 203. 218. 228. 330. 342. 529. 541. 570. 580. VIII/7. 11. 12. 73. 97. 104. 121. 122. 137. 144. 149. 155. 156. 161. 162. 164. 166. 167. 169. 172. 174. 198. 226. 227. 233. 241. 242. 248. 258. 259. 262. 271. 286. 301. 302. 304. 305. 306. 311. 318. 323. 329. 330. 331. 332. 335. 346. 357. 359. 362. 363. 367. 369. 370. 372. 386. 409. 418. 423. 424. 436. 442. 443. 446. 453. 456. 457. 459. 462. 466. 469. 470. 473. 476. 505. 510. 511. 512. 513. 517. 523. 525. 538. 577. 580. 582. 585. 586. 588. 592. 600. IX/7. 79. 240. 241. 338. 473. 496. 498. 535. 544. X/68. 84. 87. 90. 94. 98. 149. 162. 217. XI/7. XII/108. 111. 112. 113. 1145. 172. 173. 213. 234. 236. 237. 241. 251. 257. 261. 281. 290. 291. 292. 316. 350. 352. 355.

357. 358. 360. 361. 362. 363. 365. 367. 371. 374. 376. 377. 379. 380. 381. 392. 400. 406. 427. 433. 440. 444. 504. 513. 520. 522. 523. 524. 525. 535. 540. 542. 552. 560. 562. 563. 563. 567. 569. 572. 578. 580. 598. 599. 600. XIII/125. 128. 132. 133. 134. 139. 170. 176. 179. 269. 283. 291. 305. 319. 324. 327. 330. 331. 332. 338. 339. 353. 355. 360. 371. 382. 386. 387. 493. 503. 516. 522. 526. 534. 535. 536. 538. 540. 558. . 559. 561. 567. 569. 586. 593. 594. 597. 597. 598. 599. 600. 602. 605. 608. 609. 614. 616. XIV/7. 12. 18. 25. 36. 53. 64. 79. 94. 149. 152. 188. 191. 194. 199. 206. 213. 217. 224. 283. 289. 294. 297. 302. 308. 335. 347. 356. 359. 362. 371. 375. 391. 403. 433. 446. 462. 474. 487. 491. 512. 541. 543. 565. 627. XV/10. 309. 347.

Azad etme: II/118. 122.

Azamet: XI/200 XII/49. 50. 273. 285. XIV/53.

Azer: I/355. 501. V/71. 72. 73. 74. 76. 77. 79. 80. 81. 82. 83. 94. 95. 96. 100. 101. 107. 123. 151. VI/67. VIII/56. 104. 106. 107. 109. 110. 111. 112. 385. 422. IX/150. XI/106. 107. 109. 110. 111. 380. 385. 422. XVI/186.

Azgınlar: XII/245. 345. 366. 429. 480. 528.

Azgınlık: XII/519.

Azık: II/22. 23. 26.

Aziz: I/495. 497. XII/61. 355. XV/75. 111.

Azl: XV/504.

Hz. Azrail: III/599. V/429. IX/344. XIII/123. XIV/26. XV/380. 458. 459. XVI/106.

-B-

Baalebek: VIII/133.

el-Babukiyye: I/100.

Babil: I/347. 426. 433. 435. 442. 447. 452. 474. II/243. 244. IV/132. V/88. 93. VI/68. 246. VIII/114. 136. IX/337. X/60. 584. XI/113. 114. 136.

Bağdat: I/75. 94. II/376. IV/174. 384. V/262. 266. VIII/10. IX/40. XIII/293.

Bâğî: I/572. 573. IX/487. XIV/409. 410.

Bahai: I/137.

Bahair ve Sevaib: II/610.

Bahire: IV/436. V/59. 226. 307. 309. 317. 320. 325. 344. 350. IX/545. 546.

Bahis: XII/38.

Bakara Suresi: I/62. 63. 204. 213. 214. 215. 216. 217. 219. 220. 221. 611. II/226. 227. 359.

Bakır: VI/137. VIII/7. 19. 20. 27. XIII/289. 291. 293.

Ba'le Şems: XIII/133. XI/133.

Balık: I/558. 562. 568. XII/81.

Balık Burcu: VX/563.

Banet Suad: VI/554.

Barış: II/31.

Barnaba İncili: II/465. 472. 476. 483. 486. 489. 490. 494. 496. 497. 498. 499. 500. III/536. 537. 540.

Baskın: XII/426. 429.

Başak Burcu: XV/563.

Batı: I/39. 469. 471. 576. 577. 581. 585. V/90. 91. 138. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 383. 384. 385. 430. XV/269.

Batıl: I/5. 10. 19. 172. 234. 344. 351. 358. 366. 371. 608. 616. 618. II/354. 355. 356. 358. 556. 557. IV/328. 549. V/13. 37. 65. 93. 205. 208. 209. 211. 213. 219. 241. 242. 305. 306. 308. 321. 343. 347. 350. 407. 434. 436. 439. 480. 484. 485. 508.

533. V/106. 187. 192. 221. 301. 306. VI/93. 110. 122. 144. 151. 172. 197. 225. 284. 296. 340. 370. 399. 400. 426. 442. 469. 480. 499. VII/40. 141. 169. 415. 416. 464. 516. X/106. 302. XII/58. 229. 231. 293. 338. 436. 451. 505. 522. 525. 564. 573. 696. 607. XIV/36. 38. 117. 137. 146. 152. 193. 203. 266. 314. 317. 396. 410. 478. 488. 530. 611. 639.

Batıl Dinler:XIII/32. 316.

Batın:XIV/9. 14.

Batıniyye:I/99. 100. 103.

Batnı Nahle:II/55. 56. III/455. XV/307.

Bayram:II/10.

Bedâ:I/107. 108. 109. 110. 458. IX/44.

Beddua:III/69. 512. IV/283. V/78. VI/270. 272. 275. VIII/436.

Bedir:III/48. 54. 57. 58. 60. 61. 163. 184. 404. 444. IV/28. 94. 339. 398. 399. 402. 429. V/50. VI/396. 398. 405. 406. 408. 412. 415. 421. 423. 425. 427. 456. 460. 468. 472. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 510. 571. 583. VII/66. 72. 105. 161. 177. 205. 234. 251. 270. 277. 278. 280. 429. 569. VIII/55. 76. 307. 435. 436. 456. 600. IX/59. 121. 214. 288. 301. 344. 544. X/229. 230. 277. XIII/133. 134. 135. 138. 177. 262. 316. 375. 481. 525. 526. 536. 549. 572. 580. 616. XIV/13. 83. 194. 229. 260. 315. 316. 339. 471. 477. 491. 527. 545. 546. X/70. XII/353. 538.

Bedir Ashabı:VI/435. 443. 536.

Bedir Esirleri:VI/405. 533. 534. 540.

Bedir Ganimetleri:VI/377. 378.

Bedir Gecesi:VI/409.

Bedir Günü:II/197. 383. 386. 387. 388. III/62. 64. 100. 104. 127. 147. 151. 157. VI/307. 375. 377. 379. 383. 399. 403. 404. 408. 416. 424. 426. 433. 439. 468. 481. 490. 504. 506. 507. 535. 526. 561. 571. X/229. XI/306. 453. 436. 456. XII/13. 23. 24. 34. 117. 297. 563. XIV/318. XV/29. 49. 227. 255. 587.

Bedir Savaşı:I/62. 272. 371. 535. II/50. 386. V/54. 209. 247. VI/46. 371. 379. 398. 410. 413. 414. 518. 530. 531. 534. 543. 579. XII/57. 65. XVI/144. 229.

Bela:I/370. VI/169. VIII/34. 486. IX/7. XII/213. 236. 293. 297. 327. XIII/559. 562. 563. XIV/155.

Belağat İlmi:I/98.

Bel'am bin Baura:VI/268. 269. 270. 271. 272.

Beled Sûresi:XVI/9. 120.

Belh:VIII/33. 85. X/583. XI/85.

Belkıs:X/28. XIII/389. 390. 403. 410. 413. 415. 416. 419. 420. 423. 424. XVI/180.

Beni Mustalik Gazvesi:XII/55. 56. 60. 63.

Beni Nadr Gazvesi:XV/70.

Berae:VI/548.

Berae Sûresi:II/58. VI/549. 550. 551. 554. 555. XVI/246.

Beraat:XII/98. 110.

Berat Gecesi:XIV/225.

Berberice:VI/179.

Berberiler:VI/602. VIII/17.

Bereket:IV/17. 47. 98. 128. 276. 611. V/362. 515. VIII/380. 397. 581. X/79. XII/396. 495. 500.

Beriyye Sûresi:XVI/120.

Berzah:XII/31. 37. 38. 261. 276. V/35.

Besmele:I/36. 166. 167. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 197. 198. IV/12. 43. 45. V/229. 234. V/550. 551. XII/416.

Beşik:VIII/251. 252.

Bevaik:II/271.
Beytul-Atik:I/517. II/613. VIII/478. 481. 482. 486. 490. IX/143. XI/478. 481. 482. 490.
Beytu'l-Hamd:I/532.
Beytu'l-Lahn:X/38.
Beytu'l Makdis (KudsiŞerif):I/340. 374. 375. 377. 378. 386. 413. 426. 470. 474. 476. 513. 515. 516. 517. 519. 514. 527. II/247. 442. 449. 458. 479. 577. 595. 608. 616. III/234. 516. 520. 524. 553. 560. IV/122. 123. 124. 312. V/119. VI/235. VII/30. 33. 493. VIII/56. 74. 75. 387. X/13. 14. 16. 18. 23. 25. 24. 28. 35. 38. 39. 40. 43. 44. 45. 46. 47. 49. 55. 49. 60. 62. 202. XI/387. XII/136. XIII/295. 296. XIV/196. XV/436. 462. XVI/115.
Beytu'l-Mamur:I/612. X/40. XIV/226. 476.
Beytu'l-Midras:III/195. II/413.
Beyyine:II/211. 212. V/16. 347. 362. 363. VI/57. 71. 88. 91. 134. IX/78. 82. XV/14. 15. 17.
Beyyine Sûresi:XVI/117.
Bezm-i Elest:I/408.
Bıldırcın Kuşu:I/364. 376. VI/233. XIV/235. 258.
Biat:III/13. 17. 133. 434. VI/397. 480. VII/279. XIV/356. 357. 362. 364. 365. 366. 367. XV/92. 95.
Bid'at:I/95. II/357. III/474. 499. IV/152. 446. V/188. 359. 373. 374. 375. 376. 400. VI/12. VIII/67. 202. 281. 547. XI/67. 281. XIII/54. 262. 292. XIV/38.
Bilgi:X/161.
Bilgin:XII/401.
Bi'ri Mâûne:I/460. IV/85. XV/49.
Birr:I/351. 358. 576. 581. 582. 583. 585. 600. 616. 619. II/594.
Bitki:V/166. XII/273. 413.
Bizanslılar:V/231. VI/502.
Boğa Burcu:XV/563.
Borç:I/37. 63. II/146. 147. 177. 322. 324. 326. 327. XII/331. XIII/39. 71. 79. XVI/208.
Bosnalılar:XIII/109. 465. 520. 530.
Bostan:XII/435. 436.
Boşama:I/125. II/88. 89. 90. 91. 97. 103. 104. 105. 106. 112. 117. 118. 122. III/315. VII/131. XII/88. XV/151.
Bozgunculuk:XII/429. 528.
Buas Savaşı:II/597. 625. XIII/185.
Buda:II/492. 511. III/534.
Budist:II/511. IV/316.
Budizm:V/359. 373.
Buğz:I/359. III/490. IV/101. 102. 379. 387. 456. V/257. VI/574. 576. XII/367. 531. 533.
Buheyra (Rahib):III/474. IV/341.
Buhtan:XII/97. 108. XV/612.
Buhtu'n Nasr:I/426. 474. II/243. 245. 251. IV/272. 312. V/88. VI/246. VIII/30. IX/162. X/56. 58. 60. 584. XV/52.
Bukağı:I/348. XIII/402. 406. 407.
Bulut:I/10. 244. 246. 248. 256. 364. 367. 371. 542. 543. II/31. 38. 604. VI/37. 38. 39. 121. 256. 257. 258. XII/170. 176. 250. 374. 375.
Burak:X/11. 12. 13. 24. 25. 26. 30. 32.
Burç:III/400. V/157. IX/198. XV/562.
Burhan:V/100. 108. 197. 500. VI/91. 264. 284. 344. XII/441. XIV/59.
Burûc Sûresi:XV/561.
Buveyra:XV/57.
Buzağı:I/419. 421. 422. 364. 370. 371.
Büluğ Çağı:III/266. 267. 268.
Büyü:VIII/262.
Büyücü:XII/314. 324.
Büyük Günah:III/27. V/112. 352. 456. 500. 501. VI/36. 356. VII/15. X/

128. 129. 130. 155. 156.

-C-

Caferiler:IV/7. IX/116.

Cahiliyye Dönemi:III/7. 142. 275. 315. X/123. XII/156. 369.

Cahillik:I/234. IV/30. 94. 104. 205. 212. 228. 340. V/62. 193. 202. 218. 232. 257. 308. 330. V/11. 12. 62. 184. 203. 227. 232. 236. 298. 301. 309. 330. 352. 393. 400. VI/284. 433. VII/131. VIII/108. IX/39. 42. 550. 551. XII/26. 28. 45. 166. 315. 426. 428. 456. 519. XIII/19. XIV/351. 371. 379. 413. 456. 607.

Câlût:II/193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. X/60.

Cami:VI/580. XII/168.

Cann:IX/215.

Can Çekişme:I/48.

Cariye:II/64. 65.68. 69. 72. 90. 99. 387. III/244. 246. 247. 263. 325. 351. VIII/558. 563. 564. 565. XII/141. 144. 159. 161. XIII/62. 100. 187. 199. 201. 225. 234. 236. 237. 240. 247. 255. 260. 263. 264.

Cebrâil (a. s):I/17. 18. 19. 20. 27. 34. 42. 43. 44. 45. 54. 56. 64. 166. 170. 175. 182. 191. 206. 223. 225. 298. 304. 321. 325. 332. 333. 334. 340. 355. 359. 376. 383. 409. 413. 416. 424. 426. 427. 429. 430. 499. 583. 592. 612. II/24. 27. 203. 212. 301. 346. 400. 411. 414. 429. 458. 469. 475. 476. 478. 479. 483. 484. 491. 494. 515. 516. 527. 528. 603. 604. 605. 612. III/137. 158. 599. IV/37. 38. 86. 282. 368. 446. 467. 486. 519. 528. 618. V/42. 120. 196. 244. 408. 466. 472. 497. VI/31. 127. 182. 191. 192. 193. 199. 254. 312. 395. 396. 404. 409. 420. 423. 441. 445. 504. 505. 507. VII/21. 176. 386. 403. 501. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 569. 583. VIII/70. 75. 76. 77. 78. 81. 82. 83. 84. 118. 144. 145. 146. 182. 210. 280. 293. 413. 586. IX/55. 73. 145. 242. 265. 287. 312. 373. 503. 508. 511. 513. 566. X/12. 13. 14. 19. 24. 38. 45. 72. 126. 191. 192. 202. 282. 283. 312. 362. XI/76. 77. 78. 82. 83. 84. 144. 145. 146. 182. 193. 280. 293. 413. XII/376. 473. XIII/119. 180. 181. 214. 258. 348. 420. 595. XIV/26. 45. 226. 421. 446. 497. 498. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 508. 518. 536. 543. XV/17. 25. 49. 169. 183. 184. 197. 198. 220. 223. 249. 257. 310. 311. 317. 365. 375. 413. 442. 445. 458. 509. 511. 512. 513. 532. 595. 596. XVI/53. 55. 57. 58. 69. 86. 87. 90. 99. 100. 106. 107. 113. 114. 115. 120. 123. 220. 249. 252. 260.

Cebriye:V/254. 264. 267. 268. 272. 345. 349. 433. 523. VI/290. 320. 433. 434.

Cedi:XV/563.

Cehennem:I/37. 48. 180. 228. 252. 347. 363. 401. 402. 403. 404. II/31. 33. 43. 49. 150. 215. 383. 385. 421. 590. 591. III/13. 46. 60. 127. 138. 157. 163. 173. 197. 204. 217. 221. 228. 277. 300. 378. 380. 424. 431. 434. 439. 472. 494. 551. 576. IV/84. 131. 166. 314. 350. 361. 432. 611. V/32. 33. 360. 389. 432. 440. 520. 528. 532. 534. 536. 539. 540. 542. 544. 545. VI/187. 259. 260. 282. 284. 285. 286. 292. 293. 303. 390. 392. 402. 462. 471. 475. 508. 580. VII/8. 32. 37. 44. 56. 97. 136. 140. 156. 165. 170. 171. 172. 178. 245. 246. 394. 474. 512. 543. 581.

VIII/22. 35. 38. 39. 141. 149. 154. 155. 156. 157. 158. 160. 161. 169. 177. 255. 262. 266. 299. 301. 305. 308. 331. 342. 346. 369. 411. 419. 420. 422. 423. 424. 426. 427. 428. 442. 456. 458. 459. 465. 469. 507. 510. IX/233. 234. X/85. 88. 93. 95. 96. 110. 125. 173. XI/35. 156. XII/31. 46. 47. 190. 200. 234. 235. 236. 257. 259. 287. 292. 342. 345. 458. 503. 524. 547. 598. 599. XIII/18. 42. 108. 125. 127. 128. 186. 343. 382. 387. 405. 444. 449. 460. 462. 467. 476. 477. 478. 487. 488. 489. 491. 492. 493. 501. 514. 522. 524. 565. 568. 569. 571. 578. 579. 614. XIV/18. 25. 36. 43. 64. 75. 79. 107. 134. 136. 202. 211. 213. 230. 240. 241. 253. 278. 294. 319. 324. 347. 352. 410. 433. 438. 439. 458. 474. 485. 524. 543. 546. 566. 583. 592. 596. XV/31. 169. 180. 182. 189. 194. 262. 263. 264. 429. 441. 462. 464. 511. 546. 563. 607. 628. 630. 632. XVI/154. 158. 160. 264.

Cehennem Ehli: I/277. III/586. V/32. 33. 215. 260. 285. 286. 294. 360. 440. 442. 481. 520. 522. 528. 531. 532. 533. 534. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 544. 545. 546. VI/2266. 293.

Celâle: V/333. 334.

Cemaat: III/14. 16. 17. 23. VII/112. XII/217. 324. 331. 334. XIII/79.

Cemal Sûresi: XVI/244.

Cemel Olayı: IV/234. XII/127. 128.

Cem'i mantıki: XII/126.

Cemre: I/213. II/35.

Cemretu'l-Akabe: I/499. IV/335.

Cenabet: I/100. II/154. IV/224. XV/585.

Cenaze: I/339. 340. IV/519. VIII/202. 255. XIII/72.

Cenin: IV/521. XIII/592.

Cennet: I/212. 226. 228. 260. 261. 262. 263. 270. 271. 272. 274. 275. 276. 281. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 296. 299. 302. 303. 306. 344. 347. 356. 359. 401. 411. 425. 426. 428. 430. 456. 459. 535. 536. 582. 606. 610. II/41. 43. 45. 63. 74. 150. 151. 153. 154. 159. 187. 191. 214. 227. 232. 236. 237. 263. 290. 382. 421. 522. 566. 578. 591. 595. 615. III/9. 23. 30. 35. 37. 38. 73. 76. 92. 104. 118. 122. 127. 133. 161. 163. 168. 169. 172. 173. 174. 208. 213. 221. 222. 225. 226. 227. 300. 378. 394. 439. 442. 479. 551. 600. IV/12. 16. 57. 70. 86. 127. 149. 152. 158. 166. 168. 259. 276. 283. 314. 345. 350. 368. 432. 470. 487. 542. 557. 587. 611. V/32. 94. 251. 274. 276. 280. 298. 360. 388. 436. 440. 441. 442. 443. 448. 451. 471. 483. 515. 516. 518. 519. 522. 523. 524. 526. 527. 528. 529. 532. 534. 536. 538. 540. 542. 544. 545. VI/148. 149. 187. 210. 220. 256. 259. 260. 284. 293. 304. 360. 362. 363. 385. 386. 390. 392. 393. 520. 555. 558. 580. 581. VI/148. 149. 187. 210. 220. 256. 259. 260. 284. 293. 304. 360. 362. 363. 385. 386. 390. 392. 393. 520. 555. 558. 580. 581. VII/7. 8. 147. 148. 149. 249. 350. 351. 385. 391. 395. 543. VIII/22. 37. 39. 40. 41. 42. 43. 118. 135. 142. 143. 144. 147. 157. 160. 170. 171. 172. 184. 242. 255. 262. 264. 266. 267. 292. 297. 298. 300308. 310. 391. 427. 428. 431. 453. 462. 465. 470. 474. 475. 501. 514. 523. 524. 525. 526. 567. 568. IX/9. 27. 28. 29. 41. 348. 559. X/39. 40. XII/79. 90. 126. 232. 234. 237. 238. 281. 290. 324. 342. 343.

345. 397. 406. 523. 547. 553. 598. XIII/42. 60. 65. 108. 113. 125. 130. 151. 284. 314. 343. 373. 382. 385. 386. 398. 407. 411. 419. 427. 444. 445. 446. 447. 480. 483. 484. 485. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 508. 538. 561. 566. 576. 594. 595. 599. 600. 602. XIV/16. 25. 41. 59. 111. 114. 134. 136. 137. 188. 206. 210. 211. 241. 243. 244. 266. 272. 280. 282. 287. 289. 294. 307. 314. 319. 322. 347. 352. 362. 387. 433. 441. 454. 455. 458. 476. 480. 483. 495. 504. 505. 514. 515. 524. 532. 548. 549. 552. 569. 571. 572. 573. 574. 575. 580. 583. XV/10. 11. 208. 214. 401. 464. 511. 541. 563. 607. 612. 630. XVI/214. 240.

Cennetu'l-Adn: I/261. 271. V/428. 443. VI/191. 192. IX/348. 349. XI/142. 267. 474. XIII/41. 561. 566. XV/101. 541. XVI/88. 119. 127.

Cennetu'l-Firdevs: I/261. 314.

Cennetu'l-Me'va: I/535. XIV/497.

Cennet Ehli: I/270. 272. 306. 341. III/39. 235. VI/260. 266. 293. 391. IX/236. 237. XII/245. 249.

Cennetin genişliği: III/77.

Cennet kadınları: I/263.

Cennetu'n-Naim: I/261.

Cennet nehirleri: I/272. 273. 274.

Cenub: I/72. 626. 627.

Cercis: II/431.

Cesaret: VI/434. 502. XII/9. 76.

Ceset: I/294. 295. 339. II/358. XII/570.

Cevher: XII/33. IV/520.

Cevza: XV/563.

Ceza: IV/140. 142. 148. 169. 171. 248. 264. 312. 408. 417. V/49. 61. 194. 209. 227. 259. 272. 276. 280. 286. 308. 343. 367. 375. 380. 381. 383. 427. 456. 501. 506. 516. V/49. 97. 196. 206. 227. 247. 258. 259. 272. 307. 343. 376. 377. 380. 414. 471. 506. VI/11. 12. 88. 90. 148. 159. 161. 198. 239. 241. 244. 255. 263. 282. 286. 292. 307. 443. 472. 496. 501. 505. 510. 536. VII/44. VIII/7. 22. 35. 36. 38. 39. 49. 106. 118. 172. 219. 271. 272. 275. 280. 281. 288. 290. 291. 296. 304. 305. 333. 342. 346. 359. 360. 371. 383. 415. 418. 424. 435. 465. 476. 523. 524. 527. 528. 556. X/86. 119. 340. XII/10. 38. 51. 69. 73. 74. 75. 76. 86. 91. 93. 104. 162. 163. 218. 270. 290. 292. 294. 307. 319. 324. 340. 394. 427. 460. 522. 535. 542. 548. 557. 563. 585. 598. 600. XIII/75. 298. 302. 408. 467. 488. 502. 538. 563. 576. 577. 588. XIV/155.

Ceza evi: XII/601.

Cibt: II/236. III/374. IV/21.

Cidal: II/26. 378. III/88.

Ciğer: I/558.

Cihad: I/26. 227. 535. 599. II/14. 15. 54. 55. 58. 146. 154. 176. 177. 185. 186. 189. 215. 259. 262. 296. 318. 339. 420. 448. 600. III/12. 74. 58. 104. 107. 117. 162. 168. 188. 195. 235. 238. 239. 391. 397. 399. 439. 440. 441. 442. 443. 502. 516. 581. 582. IV/29. 88. 113. 138. 162. 215. 234. 279. 334. V/205. 358. 435. 436. VI/227. 373. 380. 409. 428. 430. 431. 433. 452. 512. 520. .539. 540. 542. 577. 578. 583. 584. VII/7. 8. 9. 11. 60. 69. 70. 71. 75. 79. 114. 115. 199. 229. 293. VIII/138. 364. 525. 526. 540. 546. 547. 548. X/117. XI/546. XII/188. 274. 275. 296. 552. 555. 557. 604. 607. 608. XIV/38. 285. 311. 330. 353. 356. 360. 409. 416.

424. XV/16. 42. 101. 182.
Cilbab:XII/141. 208. XIII/261. 263.
Cimrilik:I/271. III/182. 184. 188. 344. 352. 353. 356. 490. 491. IV/267. XIII/168. 170. 171. 196. XIV/337. 341. XV/7. 11. 12. 64. 65. XVI/43.
Cinayet:XII/317.
Cinler:I/197. 211. 241. 248. 283. 288. 289. 293. 294. 295. 296. 310. 434. 437. 439. 441. 534. 539. 540. 554. 610. II/219. 223. 225. III/199. 218. 578. V/62. 63. 107. 125. 147. 167. 168. 200. 203. 204. 205. 207. 208. 209. 210. 215. 238. 239. 249. 265. 282. 284. 286. 288. 289. 294. 300. 400. 405. 471. 472. 473. 474. 510. 511. VI/51. 228. 229. 259. 282. 283. 285. 286. 292. 294. 303. 309. 341. 342. 514. 574. 578. VIII/34. 153. 216. 310. 324. 344. 349. 450. 577. XII/224. 238. 346. 412. 419. 421. 423. 424. XIII/31. 97. 107. 115. 125. 127. 128. 193. 275. 280. 281. 289. 292. 295. 296. 302. 303. 305. 327. 329. 368. 369. 405. 454. 467. 469. 471. 494. 498. 522. 523. 524. 555. 557. 561. 564. 565. 567. 569. 574. 575577. 607. XV/289. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 308. 446. 447. 506. XVI/207. 274. 275.
Cinnet:XII/7.
Cin Sûresi:XV/287.
Cismani nimet:I/173.
Cizye:II/543. 548. 562. IV/95. VI/489. 525. 560. VII/28. 29. XIV/367.
Cömertlik:V/277.
Cuma:I/295. 304. 306. 314. 518. II/46. V/197. 497. VI/357. 453. 583. XV/115. XVI/11. 112.
Cuma Sûresi:XV/109.
Cumartesi Günü:I/382. 384. 387. 388. 462. II/38. 46. 516.
Currane Umresi:II/17.
Cüzzam:VIII/574.

-Ç-

Çalışkanlık:X/164. XII/530.
Çan:II/539.
Çarşamba:I/295.
Çekirge:I/558. VI/157. 160. 161.
Çiçek Hastalığı:VI/160. 162.
Çiğ:II/266.
Çin seddi:II/585. IV/233. VI/231. 248. VII/26. 27. 33. X/575. 584. XI/26. 27.
Çirkin:VI/451.
Çoban:XII/489. 493. 496.
Çocuk:I/617. 622. II/117. 119. 120. 125. 126. 160. VI/437. 441. 442. XII/72. 202. 206. 475. 499.

-D-

Dabbetu'l-Arz:V/367. 368. 372. 430. IX/41. 410. 411. XII/182. 448. 450. 451. 452. 453. 454. 455. XIII/134. XIV/154.
Dağ:XII/177. 334. 336. 436.
Dak:I/114. 311.
Dakyanos:X/400. 428. 433.
Dalak:I/558.
Dalalet:I/102. III/14. 19. 23. 40. 51. 98. 468. V/44. 62. 63. 64. 87. 92. 93. 161. 178. 226. 282. 294. 309. 372. 373. 374. 386. 401. 427. 433. 434. 450. 466. 474. 475. 478. 482. 483. 545. VI/126. 185. 197. 210. 262. 278. 279. 288. 295. 343. VII/38. 92. 131. 322. 338. 373. 396. 408. 463. X/83. 97. XI/10. XII/36. 70. 79. 166. 175. 181. 308. 317. 343. 346. 352. 394. 444. 453. 458. 524. 546. 564. XIII/512. XIV/38.
Danyal:II/431. X/60.
Darb-ı Mesel:I/14. 98. 260. 263. 264. 265. 387. II/370. 371. IX/27. XII/

231. 258. 263. 270.
Daru'l-Harb:III/326. IV/170. XIII/12.
Daru'l-Huld:I/261.
Daru'l-İslam:IV/170.
Daru'l-Muttakin:IX/348.
Daru'n-Nedve:VI/444. 445. 457. 466. VII/322. VIII/127. X/277. XI/127. XIII/360. XIV/215. 490.
Daru's-Selam:I/261.
Darvinizm:I/168. XV/284.
Dava:XII/16.
Davet:III/204. 218. VI/478. VII/32. 59. 65. 191. XII/7. 58. 229. 230. 275. 306. 310. 311. 330. 350. 357. 414. 416. 470. 494. 504. 520. 541. 544. 564. 576. XIV/10. 64. 94. 139. 337. 362.
Hz. Davud:I/100. 177. 302. 321. 384. 415. 602. II/15. 98. 140. 184. 193. 194. 195. 215. 217. 235. 400. 472. 476. 477. 483. 485. 486. 487. 585. III/11. 378. 576. 577. 578. 579. IV/252. 264. 329. 330. 332. 409. 528. V/110. 117. 118. 119. 125. VI/152. 166. 226. 245. 263. 563. VII/242. VIII/60. 389. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 402. 430. 431. IX/34. 134. 505. 563. X/60. 61. 184. 185. 209. 210. XI/392. 393. 394. 395. 396. 397. 402. 418. 430. 431. XII/156. 377. 389. 400. 401. 402. 416. XIII/69. 213. 215. 279. 280. 291. 294. 295. 530. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 548. XIV/441. 618. XV/103.
De'b:II/384.
Debur rüzgarı:VI/38.
Deccal:II/505. 506. III/542. 547. 549. 550. 553. 555. 560. 562. 565. 570. 585. V/367. 368. 472. VI/210. 247. VIII/418. IX/41. X/96. 380. 381. XI/418. XII/452. XIII/134. XIV/33. 73. 206. XV/548.
Dedikodu:III/16. IV/432. XII/135.
Dehr:XIV/264. XV/387.
Dehri:XII/319.
Delil:V/10. 14. 15. 21. 25. 48. 74. 92. 99. 108. 115. 120. 121. 125. 127. 148. 150. 171. 176. 178. 181. 191. 193. 197. 203. 213. 232. 252. 258. 275. 343. 347. 349. 397. 401. 472. 484. 497. 504. 551. VI/91. 93. 105. 11. 113. 264. 266. 267. 276. 284. 338. 344. 400. 481. VII/21. 43. 45. 93. 145. 152. 306. 355. 363. 430. 513. X/70. XII/104. 181. 268. 295. 400. 406. 440. 441. 461. 498. 507. 529. 573. 594.
Delv:XV/563.
Dem:IX/419. 420.
Demir:II/282. VIII/7. 18. 19. 20. 27. 28. XIII/72. 289. 291. 548. XIV/79. XV/14. 15. 16.
Deniz:VIII/10. 22. 43. 44. 269. 270. 290. XII/276. 334. 335. 336. 503. XIII/305. 435. 514. 516. 518.
Deniz domuzu:I/558. 563.
Deyyus:IV/266. XIV/227.
Dilenci:I/576. 577. 578. 584. IV/235. XVI/50. 60.
Dilini tutmak:III/13.
Din:I/102. 169. 189. 395. 397. 467. 483. II/6. 8. 12. 13. 211. 212. 234. 398. 447. 571. 578. 582. 597. III/248. IV/10. 16. 27. 30. 48. 53. 56. 73. 91. 96. 104. 116. 120. 132. 227. 221. 232. 246. 327. 438. 582. 591. V/8. 15. 52. 56. 58. 59. 60. 61. 63. 72. 79. 82. 98. 100. 101. 115. 127. 139. 237. 280. 301. 359. 362. 372. 373. 379. 382. 387. 393. 476. 477. 511. 512. 517. 519. 531. 533. 547. VI/251. 256. 277. 320. 323. 399. 462. 476. VII/18. IX/394. 558. 567. XII/175. 794. 586. XIV/145. 259. 266. 283. 286. . 314.

316. 317. 319.
Din Günü:I/188.
Din Kardeşliği:VI/566.
Dinar:I/338. II/556. 561. 562.
Dirhem:I/338. II/561. 562. VII/13.
Diyet:I/599. 579. 586. 587. III/424. 426. 427. 428. 429. 431. IV/199. 200. 203. VI/445. 474. XIV/367. 374.
Doğru yol:I/165. 171. 348. V/110. 358. 360. 378. 379. 394. 433. 451. VI/112. 574.
Doğruluk:III/145. V/358. XII/342.
Doğu:I/39. 469. 490. 576. 577. 581. 585. V/90. 138. 385. XV/269.
Domuz eti:I/116. 124. 553. 554. 557. 562. 563. 565. 568. 571. II/529. 533. 534. V/224. XII/446.
Dost:III/47. 50. 51. VI/462. 478. 539. 568. VII/7. 9. 10. X/416. XII/78. 209. 210. 346. 583. XIII/168.
Dört halîfe:XIII/94.
Dua:I/170. 172. 210. 227. 590. 613. III/. 92. 219. IV/152. 153. 157. 544. V/25. 26. 27. 60. 479. VI/7. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 37. 60. 227. 269. 270. 271. 272. 275. 302. 402. 409. 419. 425. 447. 493. VII/30. 178. 215. 499. 507. 525. VIII/53. 57. 58. 59. 62. 63. 95. 104. 112. 140. 161. 164. 201. 203. 292. 400. 403. 407. 408. 436. 458. 543. 581. 582. 586. IX/41. 130. 148. 149. 436. X/118. 124. 249. XI/57. 58. 59. 112. 400. 403. XII/52. 170. 176. 216. 294. 295. 296. 343. 344. 362. 367. 432. 513. 587. XIV/12. 64. 75. 142. 149. 153. 292. 447.
Duhan:V/368. XIV/325.
Duhan Suresi:XIV/223.
Dünya:I/447. II/41. 42. III/106. 115. 194. 195. 222. 399. V/7. 28. 29. 33. 37. 54. 58. 59. 67. 85. 95. 119. 143. 145. 162. 179. 191. 205. 228. 249. 273. 278. 282. 287. 289. 297. 298. 308. 382. 403. 479. 499. 518. 520. 524. 528. 547. 549. VI/36. 239. 248. 249. 253. 276. 277. 278. 323. 399. 527. 531. VII/142. 173. 295. 357. 380. 383. 400. 427. 436. 460. 545. 579. VIII/12. 22. 24. 26. 34. 36. 57. 80. 83. 96. 100. 101. 105. 115. 137. 146. 150. 158. 162. 165. 172. 182. 189. 212. 227. 241. 264. 286. 292. 297. 301. 302. 309. 315. 326. 345. 353. 361. 371. 387. 403. 432. 453. 456. 474. 479. 493. 511. 524. 580. 584. XII/49. 96. 120. 128. 174. 199. 248. 504. 523. 533. XIII/71. 115. 126. 127. 133. 136. 187. 189. 239. 249. 252. 255. 291. 305. 317. 320. 324. 331. 338. 353. 357. 361. 382. 387. 393. 418. 425. 445. 446. 450. 452. 472. 477. 480. 488. 489. 490. 509. 525.
Dünya hakimiyeti:XII/193.
Dünya hayatı:XII/604. 605. xv/7. 9. 10.
Dünya azabı:XII/262.
Dünya sevgisi:V/549. X/103. 105. 108. 110
Düşman:VI/469. 504. 578. VII/66. 83. 99. 189. 268. 277. 292. 298. 548. XII/58. 197. 245. 253. 254. 339. 472. 480. 484. 486.
Düşmanlık:I/408. 424. II/6. 422. IV/387. V/75. 85. 96. 104. 203. 204. 205. 216. 245. 260. 305. 306. 422. 449. 451.
Düşünce:III/206. 214. 215.

-E-

Ebced:I/225.
Ebediyyet:XII/48. XII/292. 523. 556. 601. XIV/66. 79. 107. 206. 213. 233. 322. 324. 37. 410. 627.
Ebevyne itaat:V/352. 360. X/125. 126.

129. 133. 134. 173. XII/561.
Ebrar:VI/183.
Hz. Ebu Bekir Sıddık (r. a):I/12. 35. 36. 41. 51. 56. 57. 59. 60. 92. 102. 144. 150. 154. 179. 192. 220. 221. 235. 240. 579. 624. II/65. 101. 163. 164. 169. 212. 280. 283. 291. 315. 430. 431. 434. 458. 536. 537. III/30. 37. 38. 86. 94. 112. 114. 115. 127. 139. 195. 196. 197. IV/15. 78. 86. 93. 161. 172. 173. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 243. 250. 296. 353. 366. 374. 388. 390. 407. 418. 420. 447. V/9. 10. 61. 62. 140. 327. VI/67. 229. 255. 397. 403. 404. 405. 406. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 454. 484. 532. 533. 554. 555. 556. 558. 559. 560. 562. 570. VII/13. 14. 22. 48. 55. 57. 61. 62. 63. 106. 107. 159. 186. 205. 206. 208. 266. 274. 285. 286. 312. 315. 316. 318. 542. VIII/89. 368. 560. IX/117. 237. 238. 308. 363. 480. 512. 518. 519. X/16. 28. 29. 122. 142. 185. 186. 191. 310. 372. XI/89. 368. XII/52. 65. 67. 79. 80. 100. 102. 117. 118. 128. 136. 159. 402. XIII/10. 11. 12. 13. 77. 113. 185. 222. 227. 379. 454. 523. 594. 600. XIV/112. 161. 257. 286. 287. 290. 292. 293. 352. 363. 376. 388. 393. 395. 398. 407. 571. XV/44. 63. 64. 87. 88. 116. 121. 122. 155. 156. 172. 175. 177. 397. 483. 601. XVI/7. 36. 40. 45. 46. 47. 53. 61. 71. 136. 152. 168. 197. 229. 236. 237.
Ecel:I/338. IV/285. 500. 517. 518. 520. V/20. 28. 30. 431. 502. 503. VI/257. 258. 263. 282. 311. 318. 433. IX/35. 37. 39. XII/558. 599.
Ecir:III/192. 199. 221. IV/38. 60. 341. 447. XII/292. 325. 351. 356. 357. 517. 572. 575.
Edebiyat:VI/457.
Edep:VII/211. 263. 345. 408. XII/414. 434. 486.
Edepsizler:XII/286.
Efsane:XII/573.
Eğlence:XI/333.
Ehl-i Beyt:III/14. IX/116. XIII/134. XIV/151. 565.
Ehl-i Fetret:I/478. V/99. 100.
Ehl-i Hadis:IX/310.
Ehl-i Harameyn:V/17.
Ehl-i iman:I/554. 556. 576. V/61.
Ehl-i Kıble:III/24.
Ehl-i Kitap:I/39. 123. 350. 351. 358. 404. 421. 433. 436. 452. 456. 459. 466. 473. 503. 504. 505. 508. 510. 520. 521. 524. 528. 561. 621. 623. II/33. 37. 64. 68. 69. 71. 166. III/7. 21. 23. 42. 192. 195. 204. 480. V/212. 213. 219. 374. VI/525. 560. IX/30. 31. 283. X/68. XII/507. 553. 596. XV/51. 52.
Ehl-i Seadet:V/480.
Ehl-i Şekavet:V/480.
Ehl-i Sünnet vel-Cemaat:I/102. III/23. IV/7. V/175. 202. 350. VI/576. VIII/63. 183. 244. 325. 409. 430. IX/64. 80. 117. 220. XIV/37. 396. 397. 546.
Ehl-i Takva:I/244. 247.
Ehl-i Tevhid:I/171. IV/130. V/108. 123. XII/460.
Elçi:V/34. 35. XII/230. 314. 316. 318. 419. 420. XII/410
Hz. Elyesa:II/188. III/579. V/110. 123. XIII/561.
Emanet:I/35. 486. II/154. 556. 557. 558. 561. 562. 563. III/378. 381. VI/407. 408. XI/566. XII/157. XV/262. 266.
Emel:I/299.
Emin olmak:I/82. XII/458. 495. 606.

Eman:VI/563. 567. 568.
Emr:I/172. 282. V/424. 476.
Emeviler:IV/542. IX/488.
Emir:V/50. 202. VI/65. 66. 90. 180. 214. 251. 386. IX/200. 397. 410. 413. 433. 434. 435. 453. 466. 469. 495. 509. 510. 539. 541. 553. 558. 560. 569. 584. 600.
Emr-i bi'l-Ma'ruf:I/360. 388. 406. II/184. 467. V/58. 403. XI/278.
Emr-i vücubi:XII/151. 152.
Emr-i nedbi:XII/156.
el-Emşac:XV/387.
Emzirme:XV/162.
En'am Suresi:I/557. 611. IX/309. X/47. XI/106. 285.
Enbiya Suresi:XI/156. 420. 436.
Endülüs:II/498. IX/313. XVI/108.
Enfal Suresi:I/611. XI/270.
Ensar:I/221. 538. 619. II/15. 52. 80. 500. 578. 579. III/131. 132. 319. 341. IV/92. 199. 378. 379. V/126. VI/409. 426. 439. 454. 455. 529. 542. 554. X/88. XII/61. 85. 86. 128. 135. 142. 192. 209. 210. XIV/150. 151. 160. 161. 292. 316. 408. 472. 509. XV/56. 64.
Ensar Kabilesi:II/43.
Enuş:V/122. VII/468.
Enuşirvan:III/470.
Erbab-ı Süluk:I/102.
Ergenlik Çağı:XII/481.
Erkekler:I/293. III/221. 222. XII/366.
Ermenistan:I/55. VII/15. XIII/10.
Ervah-ı Sufli:XV/291.
Erzel-i Ömür:IX/436. 437. 438.
el-Esas Sûresi:XVI/244.
Esbab-ı Nüzul:I/13. 14.
Esbat:I/507. 508. 510. 563. II/585.
Esir:I/408. 412. 414. VI/406. 414. 468. 475. 510. 575. 579. XII/23. XIV/314. 315. 317. XV/393.
Esma-i Hüsna:I/367. VI/299. 300. XII/285.
Hz. Eşiya:I/377. III/207. IV/312.
Eşya:V/22. 69. 125. 148. 202. 264. 302. 311. 418. 419.
Eş'ariler:IX/33. 43. 63. 71. 190. 193. 369. 494. X/244. 259. XI/253. 443. 537.
Evlad:XII/472. 476.
Evladı öldürmek:V/352
Evlenme:II/118. 122. III/315. XII/69. 79. 149. 151. 154. 155.
Evs:VI/452. 529. IX/71. XIII/182. 183. XIV/408. 410. 422.
Hz. Eyyub:II/73. 74. 111. 258. 348. 585. 600. III/575. 577. 579. V/110. 119. VIII/400. 402. 403. 404. XI/402. 403. XIII/63. 548. 558. 559. 561. 562. 563. 569. XVI/107.
Eyd:XIV/465.
Ezan:IV/249. 250. 251. 252. 260. XIV/113. 421.
Ezeli:I/7. 15.
Eziyet:III/195. 307. VI/146. 151. 169. 239. 251. 364. 393. 424. 521. 522. XII/122. 262. 519. 560. 562.
Ezruat:II/175. VI/440. XIII/9. XV/50.

-F-

Facir:II/156. 157. 158. V/266. 277. 278. 298. VI/90. 421. XII/77. 281.
Fahişe:V/352. 501. 502.
Faht:XII/428.
Faili muhtar:I/250.
Faiz:I/116. 550. II/298. 299. 300. III/570. 571. 573. VI/117.
Fakih:I/6. II/574. 575. XII/90. 119. 401.
Fakir:I/410. III/226. 227. IV/606. V/7. VI/211. 290. XII/117. 153. 351.
Falcılık:I/448. II/52. 59. III/33. 34. 36. V/224. XIII/415.
Farslar:I/143. VII/17. XIII/6. 11. 16. 62. 64.
Farz:V/51. 192. VI/255. 430. VII/98. 118. 119. 223. 303. VIII/74. 140.

141. XII/69. 221. 459. 544. 545. XIII/39. 359. 477. XIV/15.
Farzı ayn:I/211.
Farzı kifaye:I/9. 211. V/157.
Fasık:I/23. 208. 212. 261. 265. 266. 278. 352. 374. 403. 420. 424. 427. 430. 482. II/26. 358. 424. 570. 578. IV/190. 194. 205. 207. 212. 264. 442. V/156. 204. 260. 261. 366. VI/88. 105. 124. 130. 185. 556. VII/7. 12. VIII/37. 101. 157. 299. 389. 547. XII/69. 83. 84. 122. 195. 281. 392. XIII/108. 109. 115. 125. 134. 164. 190. 194. 199. XIV/308. 310. 354. 403. 406. 407. 413. 440. XV/14. 19. 56. 57. 98. XVI/207.
Fasit dinler:XII/546.
Fasl günü:XI/465.
Fatır:XIII/342. 346.
Fatır Sûresi:XI/474.
Fatih:I/35. 62. 64. 165. 189. 197. 198.
Fatiha:VI/347. 348. 351. 356.
Fatih araplar:I/12.
Fatihatü'l-Kitap:I/167. 175. 176. 190. 196.
Fatiha Sûresi:II/401.
Fazilet:I/110. II/22. 556. 560. 561. 567. IV/235. V/9. 216. 263. 266. 274. 277. 278. 290. 361. 382. 415. 507. VI/35. 131. 261. 291. 437. XII/115. 116. 118. 127.
Fazl:I/168. 382. VI/30. X/45. XII/16. 106. 113. 149. 152. 153. 154. 172. 400. 419. 528. 530.
Fecir:I/420. 616. 622. 623. 624. 625. 626. V/154.
Fecr-i Kazib:V/153.
Fecr-i Sadık:V/153.
Fecr Sûresi:XV/619.
Fedek Hadisesi:I/354. II/435. IV/226. X/121. 122.
Felah:I/204. 212. III/70. VIII/558. 559. 562. IX/546. XII/51. 134. 180. 412. 504. 541.
Felaket:XII/64. 257. 307. 433. 584. 604. 605.
Felak Sûresi:I/453. XVI/253.
Felek:I/248. 543.
Feleki'l-Burûc:II/214.
Fenikeliler:IV/317. VIII/401. XIII/556.
Feraiz:III/607. IX/259. 520. X/364. XII/71.
Feraset:IX/262.
Fesad:I/172. 230. 239. 473. II/31. 32. IV/138. 143. 146. 147. 248. 272. VI/7. 34. 71. 149. 172. 177. 196. 247. 284. 471. 539. 543. VIII/26. 136. 581. XII/7. 32. 74. 79. 83. 360. 362. 412. 426. 428. 453. 468. 506. 507. 533. 541. 578. XIII/7. 35. 40. 230. 361. 380. 408. 465. 493. 499. 545. 548.
Fetih:III/155. VI/419. 425. 427. 576. XIV/347. 349. 350. 353. 362. 367. 371. 381. 421. XVI/225. 226.
Fetih Günü:XII/24. XV/95.
Fetret:IV/111. XII/512.
Fetret ehli:X/32. 93.
Fetva:I/37. III/485. V/122. VI/583.
Fey:I/483. 489. 490. XV/56. 57. 59. 63.
Fırat nehri:VI/168.
Fırka:XII/469.
Fısıltı:XV/31. 32. 34. 35.
Fısk:I/557. 562. II/327. IV/24. 27. V/224. 230. VI/189. 196. 239. 243.
Fıtır sadakası:XV/599.
Fıtrat:I/236. III/474. VIII/95. 107. 255. X/309. XII/270. 575. XIII/31. 120. 459. 462. 606.
Ficar:IX/74.
Fidye:I/344. 355. 356. 362. 408. 412. 414. 480. 592. 603. 604. 605. II/6. 10. 88. 192. III/158. IV/163. V/56. 60. VI/405. 406. 527. 531.

532. 560. 561. VIII/126. XIII/509. 511. XIV/314. 317. 401. 627.
Fil Senesi:I/342.
Fil Sûresi:XVI/177.
Filistin:I/289. II/196. 507. III/376. 539. 560. IV/43. 267. VI/128. 166. VIII/133. 574. IX/145. 146. X/42. 580. XII/311. XIII/9. 302. XIV/465. XV/103.
Firavun Kavmi:VI/152. 157. 160. 161. 164. 169. 173. 189. 198. 512. 514. XV/200.
Firdevs-i A'la:I/272.
Firdevs Cenneti:II/401. III/173. 442. VIII/40. 41. 42. 239. 558. 567. IX/8.
Fitne:I/230. 434. 444. 448. II/6. 7. 11. 12. 13. 47. 49. IV/152. 179. 211. 284. 310. 311. 559. V/7. 45. 46. 471. VI/126. 290. 419. 434. 435. 442. 475. 476. 477. 539. 543. VII/69. 79. 81. VIII/236. 264. 275. 277. 278. 525. XII/59. 60. 67. 143. 217. 242. 270. 408. 428. 557. XIII/7. 56. 166. 197. 265. 266. 394. 487. 491. XIV/13. 15. 53. 454. 544.
Fosil:XIV/276.
Fuhuş:VI/76. IX/486. XII/138. 149. 575.
Furkan:I/5. 42. 364. 367. 371. II/355. 356. 406. III/582. XI/371.
Furkan Sûresi:XI/196.

-G-

Gaflet:IV/454. V/291. VI/89. 165. 295. VIII/317. 318. 319. 418. X/468. XII/49. 270. 558. 564. 581. XIII/6. 18. 19. 97. 402. 534. 573. 610.
Gafil:VI/282. 292. 304. 335. 358. VIII/47. 102. 104. 105. 150. 175. 201. 222. 318. 319. 351. 362. 411. 418. 570. 573. XII/483. 605.
Galiz yemin:XII/187.
Ganimet:III/121. 123. 126. 130. 143. 150. 153. 424. 502. VI/199. 370. 372. 373. 375. 377. 378. 381. 382. 383. 395. 406. 410. 424. 481. 482. 483. 490. 521. 522. 528. 535. 536. 537. VII/14. XIV/356. 367. XV/56. 58. 59.
Garaib-i Kur'an:I/13.
Gasb:XII/135.
Gayb:I/15. 17. 101. 108. 110. 129. 202. 209. 212. 226. 227. 231. 281. 307. 441. II/456. 464. 513. III/182. 192. 197. 204. IV/16. 19. 23. 24. 25. 125. 211. 283. 377. 403. 463. 470. 475. 612. V/19. 20. 21. 22. 67. 68. 114. 115. 197. 400VI/311. 316. 318. 319. 320. VIII/142. 169. 171. 249. 372. IX/455. 456. X/458. 459. XI/169. XII/31. 33. 440. 441. 442. 445. XIII/58. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 107. 285. 287. 295. 296. 327. 339. 343. 371. 382. 387. 536. XIV/416. 424. 485. 487. 490. 512. 546. 602. XV/14. 16. 74. 228. 310. 513.
Gaybın anahtarları:I/209.
Gaybi emir:XII/380.
Gayb İlmi:XII/443.
Gayrı metluv:I/106.
Gazab:I/37. 165. 174. 183. 192. 193. 194. 360. 374. 377. 380. 402. 403. 405. 411. 550. IV/248. 264. 337. 532. V/388. 417. 418. 539. VI/57. 203. 209. 220. 341. VIII/236. 262. 269. 271. XIII/43. 420. XIV/160.
Gece:VI/7. 12. 256. 258. XII/22. 180. 181. 268. 272. 286. 448. 528. 529. 540. XIII/422. 429. 433. 584. 587. XIV/75. XVI/24. 38. 50.
Gece İbadeti:XII/286.
Gemi:VIII/532. 533. 572. 575. 577. 578. 580. 581. 582. XII/355. 356. 567.

XIII/435. 436. 437. 473. 497. 516. 518.
Gıpta:III/340. XII/537.
Gıybet:II/303. III/465. 512. IV/244. 433. V/242. X/148. XIV/416. 417. 419. XVI/240. 268.
Gizli dua:VI/25. 26. 27.
Gök:I/244. 248. 255. 256. 543. III/204. 205. IV/510. V/20. 23. 63. 65. 66. 71. 77. 78. 81. 83. 84. 87. 93. 107. 147. 152. 156. 163. 164. 174. 197. 205. 252. 253. 265. 410. 426. 428. 449. 514. 517. 519. 521. VI/7. 11. 107. XII/29. 218. XIV/7. 18. 25. 41. 44. 69. 75. 134. 135. 139. 154. 156. 163. 170. 174. 178. 181. 213. 217. 224. 232. 251. 256. 268. 275. 282. 302. 347. 356. 416. 424. 428. 443. 445. 454. 458. 459. 462. 474. 476. 487. 512. 522. 538. 540. 555. 557. 561. 565. 567. 616. 617. 621. XV/467. 546. 547.
Gökteki burçlar:XII/284.
Gölge:XII/268. 271. 272. 375. 494.
Gölge günü:XII/374. 375.
Gurur:I/295. 296. V/207. 211. VI/14. VII/216. 377. VIII/203. 226. 322. 453. 455. 593. X/241. XII/247. 285. 354. XIII/68. 80. 164. 305. 317. 532. 536. 573. 574. 575. XIV/10. 64. 85. 289.
Gusül:I/100. IV/17. VI/227.
Gümüş:V/44. 92.
Günah:I/. 24. 40. 46. 207. 348. 408. 412. 420. II/157. III/97. 143. 221. 231. 336. 337. 338. IV/6. 33. 35. 82. 96. 108. 119. 122. 130. 131. 133. 149. 151. 190. 193. 194. 198. 259. 275. 332. 336. 378. 401. 442. 573. 604. V/10. 11. 30. 33. 34. 51. 57. 60. 78. 103. 112. 113. 137. 223. 226. 227. 228. 235. 241. 253. 258. 261. 266. 267. 270. 272. 279. 280. 291. 352. 356. 366. 377. 378. 381. 393. 405. 407. 413. 431. 441. 455. 456. 457. 499. 500. 501. 502. 506. 515. 535. 536. 537. VI/10. 48. 86. 88. 90. 183. 193. 214. 220. 226. 227. 248. 250. 265. 267. 306. 312. 338. 343. 364. 385. 386. 387. 394. 431. 435. 437. 439. 443. 451. 462. 471. 473. 501. 509. 512. 513. 515. 522. VII/50. 73. 166. 223. 280. 397. 456. 484. VIII/72. 82. 93. 141. 156. 161. 164. 169. 176. 177. 262. 266. 267. 273. 284. 290. 296. 299. 346. 348. 349. 405. 406. 444. 456. 457. 475. 476. 482. 513. X/146. XII/46. 96. 103. 113. 122. 123. 138. 147. 162. 190. 202. 205. 280. 292. 293. 294. 324. 342. 379. 382. 385. 398. 484. 537. 557. 560. 564. 583. XIII/482. 517. 554. 609. XIV/12. 14. 36. 41. 153. 155. 158. 160. 192. 240. 289. 316. 322. 347. 350. 352. 362. 374. 396. 406. 414. 437. 441. 480. 512. 513. 526. 549. 562. 567. 586. 593. 596. XV/612.
Gündüz:VI/7. 17. 256. 258. XII/22. 180. 181. 268. 272. 448. 528. 529. XIV/75. 111. XVI/24.
Güneş:I/446. 487. V/71. 78. 82. 85. 90. 91. 92. 93. 94. 155. 156. 159. 176. 177. 367. 368. 369. 370. 371. 383. 384. VII/337. 340. 386. 565. VIII/7. 9. 10. 13. 25. 30. 74. 133. 298. 307. 308. 342. 351. 352. IX/28. XII/268. 271. 272. 410. 452. XIII/422. 429. 430. 431. 432. 433. 445. 471. 507. 519. 543. 551. 552. 584. 587. 588. XIV/111. 129. 153. 251. XVI/24.
Güneş Tutulması:VI/464.
Güney Rüzgarı:VI/38.
Güzel Söz:X/174.

Güzel Vaad:XII/523.
Ğarame:IV/170.
Ğaşiye Suresi:XV/605.
Ğul:II/222. 223. IX/201.
Ğulul:II/304.
Ğurru muhaccel:IV/70.

-H-

Habib'un Neccar:XII/262. XIII/417. 418. 419. 420. 423. 424. 425. XIV/583.
Habil:IV/119. 126. 127. 129. 130. 133. 134. 135. 136. 138. VII/375. XIII/509. XIV/109. XV/487. XVI/267.
Hac:I/40. 220. 411. 482. 483. 496. 499. 533. 534. 537. 538. 594. 596. 599. 616. 619. 621. 629. II/6. 9. 10. 16. 17. 19. 22. 25. 26. 27. 35. 35. 36. 149. 201. 596. 614. 615. 620. 622. 623. 624. 628. 629. III/21. 442. IV/29. 430. V/307. 358. 380. 467. 490. 495. VI/227. 475. 519. 548. 552. 554. 555. 556. 557. 588. VIII/46. 74. 129. 473. 478. 479. 481. 483. 486. 488. 490. 491. IX/346. XI/482. XIII/193. 197. XIV/373. 380. 515. XV/118. XVI/225. 229. 231.
Haccı Ekber:IV/299.
Hacetü'l-Veda:II/612. 622. 627. IV/26. 27. 28. 29. 281. 282. 293. 298. 299.
Hacc-ı İfrad:VI/557.
Hacc-ı Kıran:VI/557.
Hac Sûresi:XI/440. XI/440.
Hz. Hacer:II/607. V/75. VIII/113. 114. 127. 128. 129. IX/141. 142. 143. 146. XI/113. 114. 127. 128. 129. XIV/367. 460. 504. XV/185.
Hacerü'l-Esved:I/324. 498. 516. II/87. III/233. VI/455. VIII/134. 477. XI/477.
Haç:II/529. 533. 534. 539. V/239.
Hadd:I/452. 579. XII/82. 84. 85. 88. 89. 94. 103. 112. 384. XIV/452.
Hadid Sûresi:XV/5. 24.
Hâdis:V/92. 114. 115. 164. 170. 171. 398. 426. VI/24.
Hadisciler:I/12. 21. 40. 41.
Hadis:I/6. 7. 15. 457. 458. X/391.
Hadis İlmi:I/286.
Hadramut:II/564. 565. V/118. VI/53. IX/71. XIV/236. 298. XV/236.
Hafaza melekleri:I/171. 185. V/29. 30. 31. 34. 35. XV/210. 211. 520.
Hafızlık:V/218. XIV/136.
Hz. Hafsa:I/54. 55. 450. II/78. 98. 100. 162. 163. IV/371. IX/539. XII/100. XIII/236. 244. 245. 252. 261. XIV/366. 411. XV/153. 170. 171. 172. 173. 175. 176. 177. XVI/165. 264.
Haham:II/549. 557.
Hakim:I/26. 285. 495. 497. II/574. V/56. 88. 305. 308. XII/130. 177. 198. 395. 472. 473. XV/75. 111.
Hakk:I/5. 18. 172. 174. 190. 191. 207. 234. 265. 266. 344. 351. 353. 358. 361. 366. 371. 503. 523. 527. 608. 618. II/354. 355. 356. 358. 529. 556. 557. 583. IV/55. 207. 208. 448. 549. 562. V/15. 27. 37. 48. 49. 56. 65. 67. 68. 71. 106. 124. 181. 202. 204. 205. 208. 209. 212. 213. 214. 215. 243. 245. 275. 277. 279. 301. 311. 312. 313. 315. 347. 349. 394. 407. 434. 436. 476. 482. 510. 529. 532. VI/66. 67. 93. 110. 134. 144. 197. 219. 225. 246. 282. 296. 303. 305. 349. 370. 395. 399. 400. 426. 437. 442. VII/18. 37. 536. 591. IX/268. XII/7. 17. 18. 22. 28. 50. 70. 86. 180. 185. 239. 258. 281. 410. 448. 472. 509. 519. 564. 596. 604. XV/234. 235. XVI/164. 167.

Hakka Suresi:XV/233.
Halid bin Velid:I/67. III/55. 61. 99. 125. 382. 383. IV/169. 228. 232. 295. VI/521. IX/310. XIV/372. 508. XVI/214. 350.
Halife:I/281. 283. 285. 286. 293. 294. 295. 296. 297: V/365. 382. 387. 394. XII/192. 193. 195. 196. 197. 285. 437.
Halime Hatun:XVI/57. 58.
Halli'l-Ukad:IX/21.
Ham:V/59. 309. 317. 325. 334. 350.
Haman:II/153. III/474. VI/82. 109. 113. XII/472. 473. 477. 505. 552. 583. XIV/48. 59.
Hamd:I/35. 165. 168. 186. 298. 299. 334. 338. 486. 532. 613. IV/82. V/9. 388. 430. 525. VI/18. 302. VIII/304. 307. 339. 480. 496. 580. 581. X/374. 384. XII/280. 401. 432. 434. 435. 458. 522. 526. 598. 602. XIII/73. 84. 283. 284. 345. 346. 365. 368. 382. 386. 522. 527. XIV/13. 25. 36. 69. 75. 134. 268. 487. XV/86. 105. 120. 137. XVI/224. 227.
Hamr (Şarap):II/53.
Hz. Hamza:I/74. 75. 78. 80. 173. II/452. III/125. 129. 166. 167. 171. 172. 464. IV/64. 228. 232. 382. 383. V/10. 123. 140. 223. VI/406. VII/123. 233. IX/149. 214. 505. 566. 567. 568. X/12. XI/12. XII/199. 523. XIII/237. 285. 549. 582. XIV/260. 296. 582.
Hanbeliler:XI/443.
Hanefi:XVI/126.
Hanefiyye:I/506. 507. VI/14. 72. IX/113. 423. XI/83. 203. 443. 449. 475. 481. 493. 527.
Hanif:I/507. II/547. 551. 552.
Hanut:I/339. 340. V/516.
Hapis:III/305. IV/144. 455.
Haraç:I/379. II/530. 532. 538. 542. VII/25. 27. XII/19.
Haram:I/42. 424. 210. 211. 545. 550. 551. 553. 554. 555. 556. 557. 561. 562. 563. 564. 565. 567. 568. 571. 572. 573. 612. 616. 618. 620. 625. II/6. 8. 11. 305. 307. 370. 371. III/325. V/51. 58. 94. 220. 224. 225. 226. 228. 231. 235. 236. 238. 239. 240. 241. 307. 308. 309. 320. 316. 317. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 343. 347. 350. 351. 352. 358. 360. 443. 451. 494: 496. 497. 498. 500. 501. 546. VI/68. 75. 90. 124. 187. 190. 219. 224. 241. 255. 270. 275. 278. 279. 288. 535. 536. 576. VIII/96. 89. 138. 279. 324. 394. 416. 470. 564. 565. 598. IX/535. X/129. XII/81. 94. 119. 134. 138. 140. 141. 142. 143. 160. 217. 248. 290. 291. 326. 421. 423. 458. 460. 477. 507. 564. 604. 606. XIII/12. 13. 40. 173. 213. 239. 246. 247. 249. 250. 252. 266. 380. 417. 453. 563. XIV/15. 114. 188. 209. 258. 418. XV/438.
Haram ay:II/6. 8. 13. 14. 49. 51. 56. 57. 58. VI/15. 18. 522. 559.
Harbi:XIV/374.
Harem:I/492. II/6. 10. 11. 12. 18. 19. 20. 57. 596. 616. 617. 618. 619. V/54. VI/58. 63. 67. 167. 553. VIII/286. 476. IX/121. X/146. XII/519. XIV/372. 379. XV/624. XVI/182. 197. 226.
Hariciler:I/208. 209. 240. II/368. 425. 435. III/24. 50. 585. 586. 587. IV/194. V/175. VIII/30. 37. XIII/216. XIV/352. 410.
Harran ahalisi:XV/292.
Hz. Harun:I/196. 348. 355. 367. 410. II/43. 181. 183. 186. 187. 188. 391.

442. 480. 485. 576. 577. 579. IV/88. 111. 120. 122. 123. V/110. 117. 120. 122. VI/82. 96. 105. 106. 107. 111. 113. 123. 126. 139. 144. 146. 147. 172. 177. 186. 200. 203. 204. 206. 207. 213. 271. VII/467. 483. 486. 489. 493. 500. 501. VIII/60. 87. 92. 93. 115. 118. 120. 128. 215. 230. 237. 238. 239. 240. 241. 243. 259. 262. 265. 266. 275. 277. 278. 280. 305. 367. 371. 373. 404. 588. 591. 592. 593. 594. X/36. 80. 549. XI/60. 92. 93. 115. 120. 121. 138. 205. 230. 237. 238. 239. 240. 259. 265. 266. 267. 277. 280. 371. 373. 404. 588. 590. 591. 592. 593. XII/257. 260. 304. 310. 311. 316. 317. 329. 466. 493. 498. 509. XIII/412. 504. 507. 511. XIV/545.

Harre günü: IV/131.

Harut ve Marut: I/300. 431. 433. 434. 442. 443. 445. 446. 447. Bakara: 102. IV/371.

Hased: I/419. III/339. 340. 378. V/7. 227. 244. 245. XII/539. XIV/258. XVI/254. 267. 268.

Hasene (iyilik): I/205. 221. 222. V/31. 32. 34. 376. 377. 378. 386. 409. 411. 537. 538. VI/158. 385. 522.

Haşr: I/23. 97. 198. 208. 228. 232. 268. 269. 273. 278. 354. 383. II/18. 213. IV/570. V/56. 65. 132. 143. 144. 194. 284. 297. 362. 409. 429. 430. 460. VIII/45. 73. 152. 153. 154. 170. 171. 176. 177. 215. 221. 250. 255. 284. 286. 292. 302. 305. 336. 337. 360. 415. 418. 423. 431. 435. 442. 447. 450. 451. 454. 456. 463. 514. 523. 559. 570. 584. IX/31. 93. 105. 108. 360. 462. X/68. 82. 336. 337. 338. XII/153. 447. XII/26. 27. 37. 49. 50. 246. 307. 308. 321. 344. 361. 390. 441. 558. 564. 568. 569. 576. XIII/108. 121. 279. 284. 285. 286. 314. 316. 328. 338. 339. 357. 363. 390. 398. 399. 440. 441. 450. 452. 462. 463. 465. 476. 477. 478. 487. 488. 517. 518. 577. 601. XIV/112. 179. 210. 235. 265. 280. 455. 523. 596. 601. 608. 610. 612. XV/430. 432. XVI/214.

Hatem: I/437. 439.

Hatib bin Ebi Beltea: I/275. IV/169. 221. VII/10. XV/81.

Hatem-i Tai: I/170. VIII/59.

Hz. Hatice: I/33. 34. 35. II/467. 468. V/245. VII/206. X/18. XIII/262. XIV/317. 345. 431. 474. XVI/60. 86. 216.

Hatim: XVI/251.

Havariler: I/116. 508. II/496. 500. 501. 515. 517. IV/474. 475. 477. V/85. XIII/413. XV/106.

Haviye: II/247. IX/234.

Havra: VIII/502. 503.

Hz. Havva: I/115. 281. 289. 290. 291. 292. 315. 316. 317. 321. 323. 324. 325. 335. 339. 341. 356. II/24. 612. III/245. 251. 252. IV/105. 127. 128. 135. V/207. 428. 441. 442. 445. 446. 447. 452. 453. 456. 460. 466. 467. 471. 497. VI/257. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. VIII/297. 300. IX/150. 232. 440. XII/277. XIII/25. 591. XIV/181. 420. 421. XV/277. 623. XVI/39.

Haya: IV/90. V/445. 450. 467.

Hayber: I/354. 405. II/154. 383. III/210. 309. 460. IV/97. 226. 301. 347. VI/143. 422. 454. 485. 488. VII/113. 283. VIII/565. XIV/348. 349. 350. 360. 368. 380. XV/60. XVI/225.

Hayber günü: III/154. V/328. VIII/238.

XV/52.
Hayız:I/263. 275. II/63. 65. 71. 72. 73. 74. 75. 79. 83. 88. 89. 97. 99. 100. VIII/75. 80.
Hayl Ashabı:II/296.
Hayr:I/24. 40. 101. 170. 430. 523. 527. 531. 535. 536. 587. II/41. 44. 47. 111. 440. 441. 444. 594. III/19. 28. 219. IV/16. 17. 23. 210. V/10. 30. 60. 187. 193. 194. 205. 208. 257. 271. 272. 287. 290. 294. 362. 365. 407. 443. 462. 506. 515. VI/23. 34. 194. 285. 291. 316. 319. 320. 341. 419. 425. 428. 435. 456. 514. 521. 539. 540. VII/344. 358. 535. X/69. XII/11. 65. 75. 96. 157. 158. 224. 232. 288. 435. 459. 460. 470. 489. 494. 515. 537. XIII/550. 551. XIV/20. 125. 235. 292.
Hazane:I/291. 319.
Hazine:V/43.
Hz. Hazkil:I/415. II/146. 174. 175.
Hedy:II/17. 18. 23.
Helak:I/45. 501. 502. II/9. III/5. 12. 15. IV/89. 101. 177. 330. 432. V/18. 43. 44. 47. 56. 60. 63. 69. 78. 88. 291. 301. 383. 393. 402. 490. VI/55. 59. 63. 66. 67. 68. 78. 81. 90. 94. 112. 117. 120. 121. 122. 123. 146. 152. 166. 169. 171. 174. 176. 193. 203. 211. 212. 213. 215. 239. 240. 242. 253. 276. 282. 288. 290. 403. 416. 425. 485. 493. 505. 512. 513. VII/33. 64. 71. 472. X/217. XI/118. 317. 330. 331. 514. 585. 593. XII/75. 193. 199. 234. 236. 237. 240. 246. 252. 257. 260. 261. 262. 263. 264. 287. 301. 306. 336. 360. 361. 365. 367. 368. 379. 380. 381. 429. 432. 434. 435. 441. 443. 466. 470. 505. 506. 515. 520. 535. 538. 544. 547. 552. 563. 578. 579. 581. 583. 584. 585. 599.
Helal:I/42. 210. 211. 545. 554. 555. 561. 565. 568. 612. 625. II305. 307. 371. V/220. 224. 226. 228. 231. 235. 236. 237. 238. 307. 308. 310. 311. 316. 317. 320. 323. 327. 328. 330. 332. 334. 335. 336. 340. 343. 358. 451. 488. 489. 494. 497. 498. 500. VI/124. 190. 193. 219. 224. 230. 255. 373. 527. 536. 576. VII/34. 35. 41. 49. 52. 55. 56. 96. 111. 113. 115. 227. 517. X/97. XII/81. 271. 423. 605. XIII/240. 248. 256. 380. XIV/75. 174. 188. 258.
Hendek Günü:II/46. 47. 144. 164. IV/399. VII/192. XIII/159. 160. 161. 166. 170. 172. 180. 183. XV/29.
Hendek Savaşı:VI/515. XII/57. 215.
Herakil Meleği:I/547.
Hesap:I/228. III/36. 221. 226. IV/6. V/36. 38. 57. 60. 147. 209. 265. 266. 289. 429. VI/11. 113. 194. IX/26. X/77. XII/9. 170. 173. 218. 349. 352. 361. 448. 548. 595.
Heyet İlmi:II/233.
Heykel:II/110. 111. 465. VI/47. 127. 174. 198. 285. VIII/133. 374. 401. 464.
Hılfu'l-Fudul:II/617.
Hıra dağı:I/33. 34. III/550. IX/512. X/300. XIII/251. XIV/501. 527. XV/113. XVI/86. 100. 101.
Hırs:VI/290. VIII/301.
Hırsız:IV/141. 165. 166. 167. 168. 171. 172. 396. VI/117.
Hıtbe:II/130.
Hıtta kapısı:I/378.
Hıyanet:III/150. 151. 152. 462. 463. VI/512. 516. 539. 541. XII/369. XIV/48.
Hızlan:V/256. 257.
Hibe:V/308. VI/377. 454. XII/315. 410.

417. 419. 420.
Hicab:I/491. XII/56. 57.
Hicaz:I/53. 94. III/327. IV/233. 254. 501. VI/79. 98. IX/266. X/575. XI/189. XIII/80. 185. 530. XIV/34. 475. 502. 552. 581. XV/52. 236. XVI/70. 187.
Hiciv:V/104.
Hicr:II/614. VI/58. 59. 60. VIII/306. IX/256. 264. 265. 266. 267. 268. X/12. XI/306. XV/236.
Hicret:I/102. 411. 487. II/49. 58. 420. 421. 422. 423. 435. III/29. 188. 221. 224. 225. 391. 419. 420. 439. 441. 581. IV/15. 19. 26. V/75. 103. 117. 224. 324. 435. VI/414. 446. 447. 449. 451. 455. 459. 475. 479. 539. 540. 542. 543. 574. 583. VII/9. 22. 46. 61. 258. 374. VIII/26. 51. 110. 112. 114. 136. 183. 189. 202. 281. 364. 405. 406. 439. 523. 525. 526. 527. 547. 555. IX/363. 364. 519. X/38. 130. 276. 401. 413. 431. XI/525. XII/56. 79. 117. 389. 465. 482. 546. 551. 556. 557. 562. 574. 600. 601. XIII/142. 153. 219. 225. 235. 236. 261. 262. 263. 279. 399. 501. 595. XIV/423. 529. 630.
Hicri takvim:VI/455.
Hicri İsmail:X/12. 28. XVI/143.
Hidayet:I/38. 82. 102. 139. 165. 171. 190. 191. 204. 207. 230. 236. 245. 260. 265. 344. 356. 364. 424. 480. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 512. 523. 536. 612. II/22. 41. 45. 46. 241. 278. 279. 283. 364. 378. 380. 396. 405. 432. 556. 560. 577. 582. 590. 610. III/69. 98. IV/101. 103. 110. 181. 187. 205. 215. 243. 275. 283. 442. 447. 514. 538. 586. V/15. 56. 61. 62. 63. 64. 71. 87. 92. 93. 99. 100. 106. 107. 110. 116. 124. 127. 133. 159. 183. 187. 203. 219. 220. 232. 249. 250. 252. 282. 305. 308. 309. 319. 348. 362. 375. 378. 379. 394. 400. 455. 479. 482. 483. 484. 485. 511. 523. 525. 526. VI/36. 43. 48. 112. 147. 185. 188. 189. 197. 201. 203. 214. 253. 304. 316. 335. 337. 344. 345. 349. 405. 452. 474. VII/7. 37. 267. 270. 348. 584. VIII/27. 35. 54. 79. 97. 103. 111. 112. 149. 166. 233. 241. 242. 243. 245. 259. 271. 272. 300. 304. 307. 311. 455. 458. 462. 463. 474. 486. 488. 496. 588. 592. 594. IX/10. 16. 515. X/332. 336. 404. 415. 416. 519. XI/149. 463. 474. XII/165. 166. 175. 180. 183. 253. 254. 266. 336. 339. 352. 392. 410. 437. 458. 461. 489. 503. 510. 512. 584. 585. 586. 597. 602. 605. 606. 612. XIV/8. 18. 20. 53. 175. 188. 191. 256. 302. 314. 322. 347. 371. 381.
Hikmet:I/105. 281. 286. 370. 495. 497. 523. 525. II/123. 266. 274. 275. 276. 475. 515. 526. 574. 575. III/378. 462. 466. IV/18. 19. 21. 24. 527. V/65. 100. 110. 168. 195. 256. 257. 265. 270. 272. 276. 277. 283. 285. 286. 303. 308. 362. 371. 432. VI/30. 94. 107. 224. 267. 277. 278. 280. 289. 290. 340. 527. VII/18. 53. 67. 147. 321. 331. 544. 566. VIII/43. 64. 67. 70. 71. 137. 146. 195. 244. 250. 293. 322. 333. 334. 350. 353. 364. 390. 423. 431. 435. 463. 518. 530. IX/550. 563. 564. 565. 566. X/171. XII/340. 363. 395. XIII/29. 30. 37. 39. 60. 66. 67. 70. 84. 89. 90. 116. 144. 158. 192. 240. 252. 283. 310. 314. 345. 348. 349. 350. 402. 403. 404. 414. 433. 543. 610. XIV/41.

134.
Hilal:I/616. 619629. 630. 631. 632. 633. 634.
Hile:I/238. II/271. 519. 520. V/242. VI/424. 425. 456. 507. 517. 527. 528. VIII/260. 265. 459. XII/385. 426. XIV/48. 316.
Hilm:V/128. 187. XIII/504.
Himyer:I/77. II/78. 538. IV/297. VI/517. VIII/467. IX/71. X/580. XIII/512. XIV/237. 522. XV/285.
Hindistan Putperestleri:V/443.
Hristiyan:I/67. 101. 111. 115. 174. 192. 193. 194. 212. 282. 382. 383. 386. 387. 428. 459. 470. 472. 473. 474. 477. 480. 481. 484. 500. 503. 504. 505. 509. 514. 521. 526. II/46. 64. 358. 360. 398. 403. 404. 472. 508. 510. 511. 512. 520. 521. 525. 534. 546. 547. 550. 551. 552. 557. 558. 561. 572. 573. 589. 606. 624. 627. III/8. 21. 123. 309. 335. 405. 514. 525. 528. 532. 533. 534. 535. 540. IV/47. 48. 50. 102. 106. 109. 110. 181. 192. 215. 216. 218. 220. 222. 223. 224. 225. 226. 230. 239. 249. 262. 265. 271. 272. 276. 301. 304. 305. 307. 313. 314. 315. 317. 321. 322. 328. 339. 341. 343. 344. 346. 351. 355. 371. 450. 451. 482. 484. 488. 495. 506. 549. 554. 557. 558. V/169. 237. 359. 363. 373. 375. 510. VI/93. 228. 230. 246. 457. 557. VIII/37. 56. 74. 97. 98. 100. 111. 141. 178. 183. 344. 351. 420. 462. 464. 465. 467. 468. 503. 504. 585. 597. IX/30. 122. 144. 191. 234. 277. 283. 315. 562. XII/194. 195. 224. 386. 590. XIII/80. 248. 392. 535. XIV/20. 142. 152. 203. 209. 306. 318. 444.
Hubel:III/127. 130. IV/15. 20. 61. 439. VII/374. XIV/318. XV/285. XVI/58.
Hucurât:XII/105.
Hz. Hûd (a. s):I/297. II/362. III/579. IV/42. 52. 53. 55. 57. 67. 82. 90. 93. 168. IX/160. XII/301. 355. 356. 358. XIII/499. 538. XIV/104. 297. 298. 299. 304. 538. XV/140. 236. 424.
Hûd Sûresi:XI/156. 270.
Hudeybiye:I/470. 474.
Hudeybiye anlaşması:II/8. VI/225. 543. XII/79.
Hudeybiye günü:VI/552. 553.
Hudeybiye yılı:VI/463.
Hudûs:I/169.
Hulle:II/111. 114. 115. 311.
Hulu':II/91. 92. 108. 109. 110. 111.
Huneyn Savaşı:II/14. III/236. V/209. VI/175. 405. 415. 553. VII/13. 213. XIV/368. 397.
Huri:XIV/240. 243. 480. 569. 575. 576. 586. 590.
Hutame:IX/233. XVI/170.
Hüccet:I/14. 513. 525. 528. 528. V/14. 48. 84. 100. 108. 110. 113. 115. 136. 173. 181. 342. 347. 348. 349. 350. 363. 401. 500. 513. VI/93. 266. 269. 276. 338. 345. IX/108. XII/19. 130. 310. 376. 380. 461. 602. XIV/59.
Hüda Sünnet:II/156.
Hüdhüd:IV/89. XII/406. 407. 413. 415.
Hüküm:II/570. 571. 573. IV/12. 17. 18. 205. V/6. 7. 17. 18. 27. 36. 43. 65. 66. 83. 99. 100. 110. 118. 124. 125. 126. 127. 142. 151. 211. 216. 238. 258. 266. 267. 272. 280. 283. 286. 293. 299. 330. 330. 339. 362. 401. 402. 414. 437. 466. 471. 482. 483. 498. 515. 537. 549. VI/8. 97. 107. 117. 124. 214. 250. 264. 301. 380. 544. VII/31. 35. 38. 39. 44.

49. 50. 53. 56. 86. 91. 102. 117. 118. 132. 185. 261. 263. 271. 301. 413. 425. 464. 518. 534. 581. VIII/33. XI/294. 464. XII/22. 76. 89. 162. 170. 176. 185. 186. 196. 215. 223. 215. 250. 314. 315. 349. 353. 412. 449. 482. 486. 500. 522. 524. 526. 523. 544. 548. 555. 548. 555. 591. XIV/7. 25. 48. 53. 64. 134. 137. 139. 145. 193. 195. 256. 258. 268. 275. 285. 330. 332.

Hümeze:XVI/171.

Hümeze Sûresi:XVI/169.

Hür:III/352. XII/206.

Hipnotizma:I/29. 30.

İ

Işık:V/29.

Irz:XII/134. 139140.

el-İbade Suresi:XVI/218.

İbadet:I/39. 165. 170. 190. 210. 226. 247. 250. 344. 353. 354. 486. 495. 526. 553. 562. 596. 618. II/396. 397. 424. 468. 573. 612. III/7. 9. 113. 206. IV/30. 54. 55. 62. 128. 135. 184. 228. 278. 358. 558. V/11. 33. 40. 53. 61. 64. 101. 110. 148. 174. 180. 221. 237. 240. 269. 379. 780. 411. 420. VI/47. 113. 150. 152. 174. 209. 220. 222. 285. 286. 291. 292. 326. 335. 359. 361. 403. 433. 569. 580. VII/34. 53. 56. 393. 403. 457. 459. 531. 532. 533. 589. 594. VIII/22. 37. 46. 59. 66. 71. 74. 95. 97. 107. 109. 110. 113. 116. 124. 132. 133. 137. 138. 143. 150. 151. 169. 174. 193. 194. 217. 218. 219. 221. 222. 224. 229. 273. 277. 384. 389. 397. 400. 411. 415. 421. 422. 432. 450. 453. 457. 458. 473. 477. 491. 529. 532. 535. 536. 537. 540. 542. 543. 545. 576. 592. 593. 598. 602. X/113. 118. XII/8. 9. 176. 190. 194. 228. 235. 240. 265. 280. 291. 294. 296. 325. 334. 337. 338. 351. 362. 372. 377. 413. 426. 520. 524. 539. 541. 547. 558. 567. 576. 583. 598. 600. 608. XIII/31. 32. 113. 114. 115. 119. 129. 151. 172. 203. 274. 293. 294. 295. 313. 314. 327. 328. 329. 350. 369. 374. 390. 391. 411. 416. 418. 444. 448. 496. 500. 517. 524. 532. 534. 542. 564. 584. 586. 590. 592. 593. 594. 595. 597. 598. 601. 610. XIV/13. 75. 113. 195. 196. 275. 300.

İbadiye:IV/194.

İblis:I/281. 283. 284. 288. 290. 291. 294. 295. 296. 299. 304. 305. 310. 311. 316. 319. 320. 321. 323. 326. 331. 335. 356. 447. 499. II/223. 493. 540. III/94. 101. 143. IV/98. 136. 268. 519. 606. V/167. 168. 210. 310. 391. 416. 417. 419. 420. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 439. 440. 446. 447. 448. 449. 450. 452. 457. 458. 459. 466. 474. VI/27. 221. 325. 326. 327. 331. 342. 444. 445. 446. 504. 505. 506. 507. IX/107. 108. 109. 110. 200. 215. 221. 224. 232. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 232. 233. 313. 505. X/235. 244. 245. XI/296. 297. 300. 347. 447. XII/278. 342. 346. XIV/109. 214. 304. 554. 559. 573. XV/292. 295. 297. 299. 533. XVI/5. 265. 267.

İbrahim Suresi:XI/127. 128. 270.

İbranice:VIII/125. 136. 192. 212. 503. IX/71.

İbret:VI/73. 158. 161. 165. 196. 279. 294. 310. VIII/332. 342. 367. 500. 567. 572. 575. 580. 582. XII/22. 76. 115. 180. 181. 257. 262. 263. 268. 273. 280. 284. 349. 350.

355. 356. 360. 365. 371. 426. 429. 444. 448. 511. 522. 578. 580. XIII/298. 349. 350. 355. 356. 360. 371. 426. 429. 444. 448. 511. 522. 578. 580.
İcad: V/29
İcaz: I/94. 95. XII/15.
İcma: III/27. 472. V/235. VI/564. XII/99. 130. 152. 160.
İcma-i Ümmet: I/513.
İçtihad: I/96. III/9. VII/100. XI/394. XIV/209.
İçki: I/558. 560. 568. 569. 571. II/49. 51. 52. 58. 59. 158. 263. 304. 307. 312. 533. IV/136. 377. 399. 428. V/60. 270. 329. XIII/477. 480. 483. 488. 493. 567.
İddet: I/125. II/88. 90. 97. 98. 99. 100. 112. 117. 118. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 138. 146. XV/151. 157. 158. 159. 162. 163.
İdrak: XII/25. 166. 199. 260. 444. 485.
Hz. İdris (a. s): I/284. 445. 446. II/42. 70. 112. II/538. 579. 582. IV/304. 115. 118. 134. 135. 137. 138. 341. 400. 404. V/116. 117. 122. VII/375. 468. 594. XI/115. 134. 135. 136. 137. 138. 404. XII/569. XIII/198. 512. XVI/88.
İffet: VIII/558. 562. 563. X/140. XII/80. 83. 128. 149. 154. 155. 159. 160. 205. 494.
İfk Hadisesi: I/145. XII/62. 100. 108. 112. 117. 119. 120. 121. 125.
İfrat: I/523. IV/490. V/279. 287. VIII/99. 108. 183. 577. XII/340. 366.
İfrit: I/439. XII/421.
İfsad: I/267. 293. 294. 295. 296. 297. 299. 308. V/283. X/143. XII/239. 240.
İftar: I/616. 617. 620. 622.
İmsak: I/616. 617. 620. 623.
İftira: I/24. III/462. 465. IV/400. V/307. 308. 321. 322. VI/111. 117. 203. 344. VII/40. VIII/101. 155. 248. 258. 321. 585. X/408. XII/55. 57. 59. 60. 60. 64. 66. 82. 84. 86. 89. 96. 99. 102. 103. 104. 105. 106. 108. 117. 119. 120. 125. 126. 128. 228. 229. 312. 382. 504. 530. 539. XIII/290. 327. 353. 615. XIV/152. 419. 488.
İhlâs: III/17. IV/62. 91. V/85. 267. 478. 479. VI/358. 359. 387. 409. 569. 584. VII/227. VIII/58. 59. 116. 217. 407. 486. 487. 495. 560. IX/230. XII/18. 116. 184. 186. 459. XIII/32. 76. 95. 163. 171. 425. 480. 487. 514. 522. 573. 577. 586. XIV/41. 114. 219. 367. 378.
İhlâs Sûresi: XVI/243. 245. 246. 251. 252.
İhram: I/9. 10. 13. 14. 16. 19. 23. 26. 35. IV/17. 377. 403. 421. VI/556. VIII/475. 476. 496. XIV/358. 376. 593.
İhtilaf: I/96. II/41. 45. 46. III/378. 384. V/45. 46. 53. 83. VII/106. XII/90. 91. 92. 93. 137. 201. 219. 440. 445. 449.
İhtilafı metali: I/634.
İhtilam: XII/201.
İkindi namazı: II/144. 159. 163. 164. 165. 168. VI/354.
İkizler burcu: XV/XV/563.
İkrah: IV/53.
İlâ: II/89. 95. 96. XV/25. 175.
İlâh: I/83. 249. 334. 534. 542. 543. II/354. 360. 362. 396. 397. 545. III/535. V/81. 83. 102. 118. 173. 174. 250. 259. 433. VI/114. 119. 121. 122. 126. 128. 150. 155. 171. 175. 189. 201. VII/18. 32. 311. 312. 399. 447. 572. VIII/22. 45. 151. 191. 275. 329. 336. 337. 339. 340. 400. 415. 486. IX/7. XII/33. 51. 228. 291. 314. 432. 440. 547.

İlahi kalem:I/282.
İlham:XII/526. XIV/165. 289. 322. 325.
İlim:I/23. 211. 281. 286. 355. 361. II/331. 452. III/207. 208. IV/94. 553. V/180. 186. 193. 226. 257. 268. 308. 319. 320. 321. 322. 346. 391. 482. 484. VI/8. 9. 32. 43. 94. 132. 169. 289. 302. 318. 360. 431. VII/296. 568. 576. 578. VIII/43. 44. 61. 62. 63. 100. 104. 108. 136. 137. 146. 198. 200. 240. 246. 249. 250. 272. 275. 289. 292. 338. 348. 351. 389. 395. 433. 442. 446. 450. 453. 455. 508. 510. 518. 532. 537. 594. IX/14. 438. X/100. 314. 363. 544. XI/14. 445. XII/26. 400. 401. 402. 407. 419. 455. 480. 482. 506. 532. 535. 536. 538. 539. 595. XIV/36. 38. 85. 256. 258. 275. 297. 322. 324.
İlk mabed:V/137.
İlliyyun:I/261.
Hz. İlyas (a. s):II/188. III/579. V/110. 122. VII/389. VIII/134. 135. 404. X/542. 543. XII/507. 512. 514. 515. 546. 565.
İltimas:I/172.
İmale:I/77
İmamet:I/480. 482. 483.
İmamiye Mezhebi:V/23. 457. 533. VIII/122. 123. 140. 183. 324. IX/190.
İman:I/36. 82. 204. 208. 209. 230. 232. 233. 231. 235. 260. 261. 262. 266. 355. 382. 401. 403. 413. 417. 419. 433. 444. 450. 466. 480. 482. 489. 503. 505. 506. 508. 510. 515. 542. 548. 553. 577. 581. 582. 590. II/211. 215. 237. 242. 244. 298. 583. III/7. 40. 46. 81. 104. 145. 192. 204. 218. 221. 378. 386. 494. 497. 572. 576. 581. IV/6. 9. 10. 29. 30. 31. 54. 57. 58. 60. 79. 86. 94. 101. 102. 103. 116. 132. 222. 224. 244. 265. 303. 338. 340. 350. 396. 443. 445. 525. 536. 580. 600. V/6. 8. 9. 11. 12. 28. 30. 31. 38. 49. 60. 61. 75. 102. 110. 113. 115. 126. 127. 138. 139. 143. 147. 156. 166. 173. 181. 183. 184. 193. 195. 196. 197. 201. 202. 203. 209. 211. 213. 220. 221. 231. 233. 234. 242. 243. 245. 252. 256. 257. 259. 276. 277. 280. 289. 346. 350. 362. 363. 365. 366. 367. 368. 370. 380. 385. 438. 455. 473. 475. 499. 518. 522. VI/10. 11. 12. 36. 60. 65. 71. 74. 79. 85. 86. 88. 89. 91. 92. 94. 108. 111. 112. 119. 120. 125. 131. 132. 146. 147. 148. 149. 152. 157. 161. 180. 183. 185. 196. 198. 203. 211. 219. 230. 248. 251. 259. 263. 266. 272. 274. 282. 283. 284. 285. 308. 316. 319. 321. 335. 344. 345. 351. 360. 370. 374. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 397. 430. 431. 481. 492. 493. 512. 508. 539. 54. 542. 543. 571. 572. 574. 582. VII/7. 8. 15. 18. 21. 24. 58. 65. 69. 74. 75. 82. 105. 119. 124. 1444. 209. 284. 300. 304. 346. 349. 376. 380. 388. 409. 411. 423. 455. 480. 481. 489. 490. 502. 503. 505. 508. 514. 523. 524. 530. 595. VIII/7. 11. 12. 22. 36. 39. 41. 56. 105. 109. 111. 112. 116. 141. 142. 149. 161. 162. 171. 175. 176. 181. 182. 183. 184. 193. 194. 217. 221. 239. 241. 246. 253. 256. 262. 263. 265. 266. 267. 269. 271. 272. 276. 279. 285. 290. 317. 318. 319. 322. 325. 360. 372. 397. 401. 416. 428. 453. 457. 459. 462. 486. 487. 498. 505. 510. 520. 524. 540. 560. 578. 585. 588. 601. IX/7. 17. X/91. 92. 96. 106. 124. 146. XI/183. 284. XII/7. 16. 25. 37. 43. 69. 74. 105. 111. 164. 167.

175. 184. 185. 186. 190. 192. 193. 194. 213. 214. 218. 252. 253. 260. 262. 269. 281. 282. 283. 290. 304. 306. 308. 312. 320. 324. 328. 329. 330. 337. 343. 349. 350. 351. 352. 353. 356. 363. 371. 373. 377. 379. 384. 392. 404. 416. 427. 428. 444. 448. 449. 455. 466. 468. 469. 476. 515. 516. 517. 518. 535. 538. 541. 542. 551. 556. 560. 561. 562. 564. 572. 574. 579. 584. 589. 591. 596. 598. 607. XIII/32. 35. 37. 42. 45. 94. 108. 113. 115. 125. 127. 128. 130. 139. 168. 171. 174. 207. 212. 223. 228. 229. 242. 255. 277. 286. 295. 298. 300. 307. 310. 317. 320. 336. 338. 339. 353. 355. 356. 369. 398. 402. 405. 407. 408. 411. 417. 420. 439. 476. 488. 494. 520. 540. 590. 599. 600. 602. XV/11. 65. 166. 628. XVI/164. 167.

el-İman Sûresi: XVI/247.

İmran Ailesi: II/440. 441. 448. 467. 474. V/220. VI/96. VII/60. 92. X/15. XIII/384.

İmtihan: I/364. 365. III/121. 122. 142. 192. V/6. 7. 100. VI/128. 149. 172. 203. 213. 237. 267. 419. 424. 470. VIII/126. 135. 189. 269. 510. XII/58. 234. 419. 426. 428. 555. 556. 557. 594.

el-İnaniyye: I/111.

İnat: VIII/181. 184. 243. 256. 327. 368. 385. 576. 577. XII/22. 330. 377. 445. 564.

İncil: I/58. 60. 90. 173. 174. 175. 183. 211. 264. 350. 357. 358. 371. 413. 415. 421. 422. 462. 473. 505. 524. 527. 534. 592. 611. II/339. 354. 355. 475. 482. 484. 487. 491. 492. 494. 495. 496. 497. 499. 500. 502. 515. 524. 545. 546. 547. 554. 557. 572. 584. 585. 589. 622. III/17. 207. 306. 369. 497. 514. 535. 582. 597. IV/53. 101. 187. 205. 206. 207. 263. 275. 276. 301. 302. 320. 330. 467. 494. 556. V/213. 273. 274. 363. 431. 433. VI/222. 226. 228. 457. VII/25. 31. 32. 231. 416. 519. 584. VIII/95. 310. 323. 342. 534. IX/30. 31. 53. 178. 283. 502. X/365. 321. XI/95. 310. 323. 343. XII/254. XIII/316. 375. 622. XIV/71. 176. 208. 383. 387. 476. 503. XV/14. 15. 103. 184. XVI/124. 136.

İnfak: I/204. 210. 211. 227. II/6. 9. 14. 15. 41. 43. 44. 47. 49. 53. 59. 60. VII/84. 104. IX/123. X/346. XII/288. XIII/170. 171. 324. 379. 380. 439. XIV/158. 621. 624. 625. XV/146. XIII/46. 49. 72. 73. 83. 189.

İnfitar Sûresi: XV/515.

İnkâr: I/303. 526. III/7. IV/110. 132. 133. 206. 214. 264. 268. V/8. 51. 58. 85. 126. 214. 229. 25. 264. 268. 290. 547. VI/65. 91. 94. 108. 122. 185. 235. 247. 267. 279. 429. 501. 510. 514. 515. VII/31. 39. 64. 79. 84. 108. 378. VIII/22. 37. 39. 46. 97. 112. 149. 151. 152. 155. 156. 169. 170. 171. 172. 174. 227. 245. 250. 266. 295. 310. 320. 323. 331. 333. 355. 358. 359. 369. 373. 392. 397. 412. 416. 447. 450. 538. 550. 572. 576. 580. 592. IX/7. 16. 17. XI/169. 305. 392. XII/7. 16. 27. 90. 92. 131. 173. 174. 194. 195. 197. 227. 246. 254. 264. 269. 290. 307. 312. 338. 390. 400. 428. 430. 455. 509. 535. 541. 567. 568. 594.

İnsan: I/241. 248. 250. 286. 314. 434.

437. 441. 534. 539. II/41. 45. V. 284. 286. 288. VI/51. 282. 283. 285. 286. 291. 292. 293. 303. 361. XI/76. XIII/183. 214. 346. 403. 404. 440. 524. 555. 556. XV/386. XVI/270. 274. 275.
İnsan Sûresi: XV/385. XVI/221.
İnşikak Sûresi: XV/545.
İnşirah Sûresi: XVI/63. 221.
İntikam: II/354. 356. IV/363. 377. 407. 409. VI/57. 165. 194. 385. 518. VIII/250. 271. 360. IX/11. XII/350. 356. 580. XIII/137. XIV/185. 198.
İnzal: I/15.
İrade: I/265. VI/431. 432. VIII/42. 333. 338. 351. XIII/117. 127. 168. 169. 170. 182. 201. 202. 237. 357. 370. 375.
İran: VI/94. 438. 45. 502. 523. VII/61. 320. 322. 491. VIII/32. X/62. 583. XII/196. 412. XIII/8. 9. 10. 11. 14. 15. 62. 516.
İrem: I/421. XV/625. 627.
İrşad: IV/99. V/15. XIII/12. 147. 332. 399. 440. 454. 462. 564. XIV/20.
İrtidat: I/51. 583. 584. 585. 588. 589. 596. III/9. 110. 112. 116. 460. 472. IV/226. 234. 236. V/139. 141. 240. VI/78. VII/10. 64. IX/516. 517. XII/118. 252.
Hz. İsa (a. s): I/115. 116. 173. 174. 179. 180. 342. 348. 383. 386. 408. 413. 415. 422. 472. 473. 497. 503. 504. 507. 597. 226. II/43. 46. 64. 68. 211. 212. 217. 251. 355. 356. 358. 359. 360. 361. 362. 398. 412. 417. 418. 441. 442. 443. 444. 446. 448. 449. 450. 451. 452. 456. 457. 458. 459. 461. 463. 464. 465. 466. 471. 472. 473. 474. 476. 477. 478. 479. 480. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 494. 496. 498. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 508. 509. 512. 513. 515. 516. 517. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 533. 524. 535. 540. 545. 546. 547. 550. 553. 571. 573. 575. 582. 584. 585. 589. 602. 603. 606. III/31. 212. 373. 497. 514. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 528. 529. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 544. 546. 547. 549. 550. 551. 553. 556. 559. 561. 562. 563. 564. 565. 568. 576. 577. 579. 592. 593. 594. 595. 596. 598. IV/13. 50. 104. 105. 109. 110. 111. 205. 206. 264. 279. 308. 310. 313. 314. 315. 317. 318. 319. 320. 321. 323. 324. 325. 328. 329. 330. 341. 342. 343. 345. 346. 348. 465. 466. 467. 468. 470. 471. 473. 474. 476. 477. 478. 481. 482. 483. 486. 487. 488. 495. VI/170. 193. 206. 244. 247. 248. 257. 281. 305. 533. VII/18. 31. 32. 33. 39. 58. 260. 370. 377. 401. 402. 403. 404. 463. 476. 516. VIII/34. 35. 51. 57. 60. 73. 74. 79. 80. 81. 84. 85. 87. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 115. 139. 178. 344. 393. 405. 412. 413. 418. 419. 420. 421. 424. 465. 487. 515. 534. 588. 594. 595. 596. 597. IX/12. 31. 41. 112. 200. 202. 372. 411. 486. 559. 563. X/380. 400. 524. 570. XI/34. 51. 57. 60. 73. 79. 80. 81. 84. 85. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 115. 138. 139. 178. 344. 393. 409. 412. 413. 420. 421. 424. 465. 487. 515. 534. 549. 588. 594. 595. 596. 597. XII/238. 239. 377. 445. 446. 512. 526. 596. XIII/19. 112. 156. 157. 158. 220. 221. 259. 328. 412. 419. 535. 586. 587. XIV/86. 139. 141. 181. 198. 203. 206. 207.

208. 209. 218. 258. 292. 306. 308. 317. 382. XV/14. 17. 19. 101. 102. 103. 104. 105. 107. 219. 283. 299. 363. 569. XVI/54. 250.

İsaf: I/40.

el-İseviyye: I/111. 114.

Hz. İshak (a. s): I/341. 495. 497. 500. 503. 504. 507. 508. 510. 600. 601. 602. 603. II/14. 15. 198. 200. 251. 442. 530. 538. 582. 585. 589. IV/47. 104. 113. 114. 115. 122. 125. 126. 127. 138. 167. 171. 201. 212. 366. 324. 368. 369. 379. 387. 424. 439. V/74. 110. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 334. VI/95. 99. 128. 257. 258. VIII/440. IX/130. 147. 148. 150. 523. X/424. 451. XI/113. 114. 115. 122. 125. 126. 127. 138. 387. 440. 546. XII/90. 552. 572. 574. 575. XIII/507. 509. 510. 561. 563. XIV/460. XV/163. 213. 554. XVI/103. 263.

İskender: V/88. VIII/29. 30. IX/429. X/133. 528. 575. 576. 577. 579. 580. 584. XVI/108.

İslâm: I/191. 454. 578. 582. 596. 597. II/38. 147. 237. 238. 396. 397. 402. 404. 405. 560. 561. 570. 578. 579. 580. 584. 586. 587. 626. 627. III/7. 17. IV/6. 10. 11. 17. 22. 29. 31. 32. 53. 56. 104. 116. 167. 188. 209. 216. 228. 233. 250. 273. 276. 397. 555. 581. V/7. 43. 57. 58. 61. 191. 218. 220. 227. 232. 250. 252. 253. 254. 267. 268. 279. 280. 309. 358. 359. 377. 379. 463. 517. VI/93. 149. 187, 228. 246. 306. 307. 338. 373. 399. 471. 472. 474. 475. 479. 480. 495. 559. 561. 562. 570. 577. VII/19. VIII/22. 24. 36. 89. 126. 238. 279. 300. 311. 434. 435. 474. 556. 561. IX/72. 86. 87. 92. 121. 149. 163. 204. 564. 567. X/68. XII/17. 74. 101. 129. 147. 174. 196. 262. 269. 294. 385. 416. 420. 423. 451. 507. 517. 556. 593. 605.

Hz. İsmail (a. s): I/342. 480. 483. 487. 491. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 503. 504. 507. 508. 510. 513. 516. II/200. 442. 531. 538. 582. 585. 614. III/576. 577. 579. IV/11. 15. 114. 115. 118. 121. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 138. 400. 404. 515. 550. V/74. 75. 86. 110. 117. 118. 122. 123. 301. 303. 309. VI/226. 257. VII/48. 53. 98. 200. 242. 320. IX/82. 130. 141. 143. 144. 146. 147. 148. 150. XI/11. 114. 115. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 130. 131. 132. 133. 138. 404. 515. 550. XII/511. 512. 575. XIII/112. 113. 256. 332. 404. 405. 505. 508. 509. 561. 564. XIV/460. XVI/196.

İsmailiyye fırkası: I/100.

İsm-i Azam: I/215 222. 437. 540. II/415. V/396.

İsra: I/359. II/345. 577. III/288. V/114. IX/241. X/9. 10. 12. 18. 20. 21. 23. 25. 28. 30. 31. 35. 36. 40. 42. 44. 48. 49. 67. 77. 226. 234. 282. XI/140. 270.

İsraf: I/101. 211. III/16. IV/140. V/305. 314. 315. 490. 491. 493. X/122. 140. 174. XI/305. XII/280. 287. XIV/463.

Hz. İsrafil (a. s): I/310. 347. 354. II/203. III/599. VI/505. VII/285. 288. 289. X/202. XII/442. XIV/26. 446. 491. 536. XV/458. 459. 537. XVI/106.

İsrail: I/485. II/200. 247. 593. 602. 603. 606. 607. 608. 610. VI/353. VIII/118. 138. 276. XI/138. 276. XII/

485. XIV/55. 69. 122. 146. 198. 200. 203. 230. 232. 233. 235. 256. 258. 280. 285.
İsrailoğulları:I/116. 217. 349. 354. 355. 357. 362. 365. 369. 370. 375. 376. 380. 383. 384. 387. 396. 401. 406. 408. 410. 411. 413. 421. 438. 441. 443. 462. 505. 534. II/41. 44. 146. 175. 181. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 194. 196. 199. 229. 247. 250. 251. 334. 403. 407. 443. 444. 452. 454. 471. 476. 483. 484. 502. 515. 522. 585. 593. 594. 602. 604. 608. 609. 610. IV/13. 88. 89. 91. 93. 96. 105. 111. 112. 120. 126. 138. 140. 193. 275. 303. 307. 310. 312. 314. 320. 327. 329. 332. 333. 337. 403. 473. 479. 534. V/42. 213. 375. 393. VI/94. 95. 96. 97. 98. 100. 103. 106. 112. 113. 114. 115. 117. 118. 120. 122. 125. 127. 128. 129. 130. 131. 134. 146. 150. 151. 153. 157. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 169. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 190. 195. 196. 198. 199. 200. 201. 204. 211. 212. 213. 215. 216. 217. 222. 224. 230. 231. 234. 246. 247. 254. 257. 268. 270. 271. 274. 275. 328. 397. VIII/56. 60. 61. 92. 94. 120. 121. 233. 241. 259. 269. 270. 272. 273. 275. 280. 374. 420. 505. 515. 591. 592. 594. IX/74. 79. 138. X/9. 52. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 66. XI/54. 60. 121. 241. 259. 270. 272. 273. 276. 280. 374. 420. 505. 515. 591. 592. 594. XIII/69. 108. 132. 136. 185. 264. 272. 273. 304. 417. 511. 558. 562. 565. XV/101. 107. 570. XVI/240.
İsrailiat:I/90. VIII/28. 29. 136. 403. XII/411.
İstidrac:V/18. 431.
İstiğase:XII/36.
İstiğfar:IV/373. VI/236. 459. 460. 465. X/124. XII/52. XIV/454. XVI/231.
İstihare:IV/16. 23. 25.
İstihlaf Ayeti:XII/194. 195.
İstihza:I/235. 236. 241. V/50. 51. 57. 547. IX/20. XII/46. 47. 216. 231. 317. 589. 606.
İstinca:I/488. 533. 536.
İstinşak:IV/67.
İstişare:III/54. 151. IV/23. VII/20. XII/417. 420. 487. XIV/185. 161.
İstiva:I/132. XI/196. XII/50. 481.
İsyan:I/374. 380. III/7. 40. 101. IV/366. 539. V/78. 173. 181. 198. 206. 207. 209. 227. 277. 294. 419. 420. 435. VI/11. 92. 122. 226. 239. 241. 250. 271. 307. 335. 342. 508. VII/321. 569. VIII/221. 278. 295. 298. 299. 301. IX/140. X/108. XII/278. 379. 558. 563. 578. 581. 585. 599. XIII/37. 92. 97. 203. 207. 208. 385. 469.
İşrak:XIII/543.
İtaat:I/486. 490. III/7. 16. 58. 101. 378. 403. IV/79. 114. 396. V/38. 234. 283. 284. 301. 374. VI/86. 92. 291. 326. 370. 395. 419. 431. 501. VIII/126. 136. 137. 216. 227. 275. 295. 297. 320. 375. 397. 400. 488. 548. XII/24. 107. 127. 138. 180. 185. 188. 190. 191. 194. 198. 214. 247. 266. 270. 274. 349. 351. 355. 356. 357. 360. 362. 365. 373. 403. 416. 423. 460. 469. 517. 540. 552. 560. 561. XIII/68. 74. 76. 77. 152. 193. 225. 229. 269. 271. 275. 291. 315. 329. 358. 370. 448. XIV/362.
İtikaf:I/483. 491. 492. 616. 618. 627.
İttifak:XII/93. 103. 261. 473. 511.
İttika:II/35. 36. 58. XII/310. XIV/18.

340. 377.
İyilik (İhsan): I/128. II/16. 63. 65. 84. IV/268. V/121. 216. 249. 260. 262. 269. 351. VI/22. 30. 36. 84. 86. 155. 157. 158. 239. 240. 304. 335. 439. VII/62. 104. 160. 310. 446. 448. VIII/111. 126. 131. 235. 237. IX/131. 484. 485. 486. 571. X/61. 62. 63. 83. 108. 115. 119. 125. XII/426. 458. 459. 460. XIV/36. 287. 454. 482. 558. 569.
İzzet: V/417. VIII/162. 175. 227. X/374. 375. XIII/353. 357. 358. 446. 522. 527. 533. 571. 577.

-K-

Kâbe: I/39. 40. 100. 145. 213. 219. 301. 309. 325. 329. 330. 340. 342. 353. 409. 473. 474. 482. 483. 484. 487. 490. 491. 495. 496. 499. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 520. 526. 527. 528. 531. 533. 582. II/8. 17. 27. 149. 402. 403. 557. 593. 595. 596. 608. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 617. 618. 621. 622. 623. 624. III/114. 133. 380. 595. 611. 621. 624. 626. 627. IV/14. 15. 19. 20. 160. 340. 341. 372. 375. 382. 396. 407. 425. 426. 427. 430. 492. 544. 562. 577. 605. V/5 7. 233. 238. 239. 281. 466. 476. 488. 500. VI/54. 396. 427. 457. 462. 463. 467. 469. 484. 668. 580. VII/58. VIII/29. 75. 125. 127. 128. 129. 132. 133. 211. 420. 473. 476. 477. 478. 481. 482. 484. 488. 490. 495. 496. IX/38. 121. 138. 142. 144. 312. 513. X/11. 44. 125. 191. 302. 326. XI/125. 127. 128. 129. 132. 133. 211. 420. 476. 477. 478. 481. 484. 488. 490. 495. 496. XII/14. 15. XIII/113. 114. XIV/216. 226. 349. 365. 373. 376. 377. 421. 476. 488. 508. 509. V/436. 624. XVI/58. 157. 181. 182. 183. 184. 189. 192. 194. 200. 215.
Kabil: IV/119. 126. 127. 128. 129. 130. 133. 134. 304. 494. 520. VII/375. VIII/134. XIV/109. XVI/267
Kab-ı Kavseyn: X/25.
Kabir: III/194. IV/131. 153. 162. 574. V/98. 162. VIII/73. 87. 255. 284. 286. 301. 336. 417. 453. 454. 481. 570. 583. XIII/25. 29. 44. 49. 50. 51. 52. 223. 227. 258. 373. 375. 442. 476. 489. XIV/410. 112. 538.
Ka'bu'l-Ahbar: I/91. 92. 184. 443. II/505. III/208. 369. 587. IV/114. 533. VI/38. 148. 178. 191. VII/43. 559. 561. VIII/28. 29. 40. IX/39. 40. 536. 537. X/47. XI/28. XII/507. XIII/417. XVI/88. 136. 240.
Kader: I/582. II/602. IV/19. V/20. 38. VI/30. 159. 194. 290. 392. 431. 512. 513. 518. VII/406. X/112. 339. XIV/179. 546.
Kaderiye: III/464. V/203. 254. 258. 259. 264. 267. 268. 334. 526. VI/432. 434. 497. VII/306. IX/193. X/55.
Kadın: II/63. 65. 71. 72. 73. 74. 75. 87. III/221. 222. 226. 305. 480. 485. 486. VI/523. XII/205. 366. 410. 411.
Kadim: I/6. 7. V/180. VI/24. 298.
Kadir Gecesi: I/16. 17. 592. 610. 611. 612. 622. VI/300. IX/37. X/19. 21. XVI/99. 100. 101. 102. 103. 109. 110. 114.
Kadisiyye Savaşı: IV/232.
Kadıyani: I/137.
Kadr Suresi: XVI/97.
Kad Semia Suresi: XV/24.
Kafirler: I/102. 230. 231. 235. 236. 241. 244. 247. 252. 258. 260. 261. 262. 263. 264. 281. 289. 311. 347. 355. 356. 383. 402. 414. 417. 419. 420.

424. 426. 434. 435. 436. 437. 438.
444. 448. 449. 452. 453. 456. 459.
481. 483. 493. 532. 539. 548. 556.
II/6. 41. 42. 45. 49. 211. 215. 217.
218. 236. 365. 382. 383. 386. 388.
410. 412. 417. 424. 432. 436. 437.
440. 447. 572. 583. 590. 593. 596.
597. 622. 623. 624. III/9. 27. 47.
60. 85. 101. 104. 186. 188. 217.
221. 277. 305. 311. 356. 366. 387.
419. 494. 497. 511. 568. 576. IV/
6. 23. 30. 46. 51. 55. 84. 90. 101.
105. 117. 120. 121. 130. 145. 165.
183. 190. 192. 193. 195. 197. 211.
218. 235. 248. 265. 303. 310. 336.
338. 350. 396. 417. 435. 452. 586.
V/38. 41. 57. 58. 64. 72. 94. 98.
126. 143. 151. 156. 168. 203. 216.
218. 219. 223. 232. 234. 252. 277.
298. 343. 344. 346. 351. 363. 381.
388. 401. 406. 408. 412. 414. 431.
432. 473. 479. 482. 499. 515. 519.
546. 547. VI/17. 28. 44. 48. 84.
85. 86. 88. 91. 276. 189. 198. 220.
235. 348. 259. 262. 268. 274. 280.
285. 291. 292. 322. 349. 350. 351.
370. 372. 381. 399. 402. 411. 414.
415. 419. 424. 425. 427. 428. 429.
430. 431. 433. 442. 459. 466. 468.
469. 470. 471. 472. 473. 484. 488.
489. 492. 496. 501. 508. 509. 512.
518. 527. 528. 539. 540. 543. 548.
578. 580. VII/20. 23. 27. 28. 29.
33. 39. 57. 64. 65. 66. 75. 106.
109. 119. 141. 151. 152. 167. 237.
268. 360. 475. 515. 521. 528. 547.
VIII/10. 11. 12. 22. 35. 36. 39. 41.
43. 55. 87. 100. 101. 102. 105.
107. 111. 112. 114. 139. 141. 150.
152. 153. 154. 155. 160. 165. 166.
167. 169. 171. 173. 174. 175. 176.
189. 238. 339. 342. 347. 348. 353.
354. 357. 359. 360. 363. 364. 368.
374. 383. 402. 418. 419. 422. 432.
433. 434. 447. 456. 459. 462. 467.
468. 469. 470. 473. XII/75. 488.
497. 498. 500. 502. 505. 510. 511.
512. 516. 517. 518. 523. 524. 538.
540. 541. 546. 547. 567. IX/13.
19. 67. 192. 193. 344. 345. 350.
351. 352. XI/488. XII/8. 10. 20.
37. 43. 51. 59. 80. 91. 101. 121.
122. 127. 144. 158. 163. 170. 173.
174. 184. 190. 192. 195. 197. 199.
227. 228. 234. 235. 245. 251. 257.
263. 268. 274. 281. 286. 385. 435.
440. 448. 455. 486. 541. 544. 546.
552. 563. 589. 592. 598. 604.
XIII/6. 7. 25. 30. 42. 43. 58. 74.
90. 103. 110. 130. 138. 139. 142.
144. 146. 147. 154. 156. 159. 163.
165. 179. 221. 225. 230. 236. 247.
248. 259. 269. 270. 271. 276. 280.
281. 283. 285. 286. 291. 307. 310.
311. 312. 316. 321. 322. 327. 329.
338. 342. 343. 353. 355. 357. 360.
366. 369. 374. 377. 382. 387. 389.
396. 404. 405. 414. 425. 426. 440.
444. 447. 448. 450. 453. 455. 460.
461. 462. 463. 477. 493. 494. 497.
498. 523. 524. 532. 533. 537. 538.
541. 548. 555. 567. 571. 575. 580.
582. 607. 611. 612. 614. 616.
XIV/10. 13. 18. 25. 36. 38. 39. 43.
48. 64. 69. 79. 85. 125. 129. 132.
135. 136. 193. 207. 210. 211. 212.
213. 215. 227. 241. 244. 256. 264.
280. 281. 286. 289. 304. 311. 316.
319. 325. 331. 333. 337. 348. 356.
359. 374. 375. 383. 387. 406. 410.
413. 428. 429. 436. 438. 446. 467.
468. 485. 487. 490. 510. 519.
530. 531. 535. 538. 540. 545. 588.
598. 603. 606. 608. 610. 613. 629.
XV/7. 9. 23. 45. 180. 182. 202.
265. XVI/218.

Kafirûn Sûresi:X/47. XVI/217.
Kahhar:I/189. V/27. 28. 417. VI/146. 299.
Kâhin:I/448. 451. II/493. V/158. 160. XIV/485. 598. 607.
Kainat:V/14. 67. 81. VI/224. VII/38. 44. XII/166. 570.
Kalb:I/208. 210. 230. 231. 232. 233. 344. 416. 417. 427. 429. 430. 434. VI/288. 289. 290. 294. 303. 344. 386. 392. 419. 508. VII/15. IX/44. XII/7. 25. 167. 181. 185. 295. 344. 345. 371. 376. 377. 380. 384. 402. 440. 450. 474. 476. 518. 556. 560. 580. 589. 592. XIV/7. 48. 94. 295. 299. 316. 325. 330. 333. 356. 362. 367. 379. 391. 398. 416. 423. 434. 441. 443. 444. 497. 503. 611. 623. 627. 630.
Kalem:XVI/84. 88. 89.
Kalem Sûresi:XV/205.
Karınca Vadisi:XII/400. 404.
el-Karia:XV/234.
Karia Sûresi:XV/147. 148.
Kârûn:V/41. VI/82. IX/379. X/581. XII/466. 528. 530. 531. 532. 533. 535. 537. 539. 541. 552. 583. 584. 585. XIII/291. XIV/13. 48. 153. XV/198.
Karn:IV/523.
Kasas Sûresi:XI/207. 234.
Kasem:I/72.
Katl:408. 411. V/327. VI/117. X/153. XII/315. XIV/54.
el-Kavi:VI/300.
Kavim:V/43. 53. 71. 80. 85. 91. 106. 110. 147. 166. 176. 183. 184. 188. 189. 190. 228. 285. 287. 296. 297. 302. 336. 342. 343. 348. 374. 403. 478. 535. 536. 537. 542. 550. VI/58. 59. 65. 91. 122. 157. 170. 171. 173. 239. 240. 242. 512. 513. 584. VII/29. 61. 83. 144. 266. 320. 341. 486. 491. 492. 495. 525. XII/62. 88. 234. 245. 262. 304. 349. 392. 412. 480. 498. 511. 535. 572. 573. 584. 589. XIV/94.
Kayyum:II/226. 227. 228. 323. VI/300.
Kaza:I/282. 601. 602. 603. V/38. 66. VI/30. 159. 194. 290. 473. 512. 513. 518. XII/285. 239.
Kazf (İftira):XII/81. 82. 83. 84. 91. 92. 93. 94.
Kefen:I/339. 340.
Keffaret:I/550. 551. 600. 602. II/66. 84. 85. 86. 94. IV/350. 357. 377. V/207. XII/112. 350. 385. 484. 552. XIII/173. XIV/155. 374. 375. XV/169. 175.
Keffaret Orucu:II/10.
Kefil:IV/91. 93. X/254. XIII/11.
Kehf Sûresi:XI/295. 417.
Kelâle:I/37. III/607. XVI/231.
Kelam:I/48. VI/182. 185. 186.
Kelamı İlâhi:I/6.
Kelam İlmi:I/544
Keldaniler:IV/317. VI/246.
Kelime-i Tayyibe:IX/11. 112. 113. 115. 116. İbrahİm:26
Kelime-i Şehadet:I/232.
Kenan:I/355. V/78. 151. VI/68. VII/473. 474. 475.
Kenaniler:IV/188. VI/168. 174. 268. 270. VIII/124. 133. 467. XVI/181. 182.
Keramet:II/501. XII/421. XIV/549. XVI/263.
el-Keramıtiyye:I/100.
Kerramiye:I/395. V/114.
Kesbî nimetler:I/173.
Keşif:VI/330.
Kevnî ayetler:I/345. XII/308.
Kevnî İlimler:I/8.
Kevser:I/63. IV/486. XVI/212. 213. 214.
Kevser Sûresi:XVI/211. 246.
Kıble:I/145. 287. 469. 471. 472. 474. 475.

476. 484. 512. 513. 514. 516. 518. 519. 520. 525. 526. 527. 528. 577. II/46. 557. 608. 611. 612. IV/153. 258. V/137.
Kıble ehli: I/212.
Kıpti: VI/94. IX/71. 141. XII/480. 482. 486. XIV/55. 200. 233. 545.
Kıptiler: VI/135. 138. 148. 161. 164. 169. 198. 199. 502. VIII/17. 236. 241. 272. 505. XI/241. 273. 505.
Kıraat: I/5. 11. 47. 48. 72. 73. 74. 75. 76. 97.
Kıraat-ı Seb'a: I/75. 76. 77.
Kırklar: II/202.
Kısas: I/208. 452. 576. 578. 579. 580. 586. 587. II/6. IV/146. 177. 195. 197. 198. 200. 201. 230. 279. IX/568. 569. X/150. 568. 569. XII/90. XIV/374.
Kıtlık: V/43. 44. 47. VI/153. 154. 155. XII/12. 22.
Kıyam: I/298.
Kıyamet günü: I/214. 215. 226. 228. 291. 408. 430. 469. 490. 523. 527. 535. 539. 555. 576. 582. II/38. 41. 153. 211. 217. 444. 451. 519. 556. 563. 587. III/9. 38. 154. 181. 192. 194. 199. 204. 203. 218. 288. 352. 356. 369. 417. 418. 462. 499. 502. 558. IV/12. 30. 31. 32. 70. 71. 93. 101. 102. 103. 138. 163. 248. 259. 321. 335. 357. 389. 464. 483. 532. 560. 571. V/13. 20. 25. 31. 32. 46. 65. 66. 91. 100. 102. 143. 144. 145. 159. 176. 177. 178. 208. 276. 284. 285. 289. 290. 297. 366. 367. 368. 382. 388. 395. 406. 407. 408. 410. 412. 419. 449. 459. 496. 499. 518. 520. VI/10. 11. 37. 198. 227. 239. 253. 263. 266. 267. 282. 305. 311. 312. 314. 320. 324. 342. 385. 508. 521. VII/561. VIII/22. 23. 26. 31. 32. 38. 46. 73. 101. 105. 124. 146. 149. 156. 158. 159. 164. 165. 169. 173. 175. 177. 179. 215. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 284. 286. 287. 288. 292. 300. 301. 302. 306. 351. 360. 367. 368. 369. 371. 411. 417. 418. 422. 426. 433. 442. 443. 444. 445. 453. 454. 455. 456. 458. 462. 465. 518. 519. 524. 525. 532. 550. 558. 570.
Kıyamet Sûresi: XV/365.
Kıyas: I/125. V/235. X/160. 161. XII/478. XIV/137.
Kızıldeniz: I/365. VI/118. 136. 163. 173. 505. 510. VIII/593. XII/60. XV/466.
Kibir: I/294. 310. 408. V/227. 244. VI/522. VII/95. VIII/588. 592. IX/331. 332. X/168. XII/7. 14. 15. 245. 285. XIV/18. 53. 59. 69. 253. XV/438.
Kifl: XV/20.
Kilise: II/494. VIII/503.
Kimya ilmi: XII/536.
Kinde: II/565. 566. IV/230. 232. IX/71.
Kiramen Katibîn: V/30. IX/390. XV/478.
Kitab: II/570. 571. 573. 575. III/462. 466. V/30. 43. 48. 110. 125. 126. 132. 133. 216. 235. VI/7. 8. 9. 10. 108. 123. 131. 174. 190. 193. 205. 210. 221. 239. 249. 250. 251. 255. 263. 276. 285. 301. 335. 336. 392. 539. 544. X/502. XII/9. 18. 59. 79. 89. 189. 230. 257. 376. 392. 395. 419. 445. 468. 503. 509. 513. 515. 516. 517. 572. 586. 589. 591. 592. 594. XIV/7. 8. 12. 36. 69. 165. 180. XV/14. 15.
Kitab-ı Mukaddes: II/510.
Kitab'ul-Fuccar: XV/533.
Kitab ehli: II/410. 413. 488. 545. 547. 548. 553. 554. 556. 557. 562. 576. 593. 627. III/205. 207. 221. 230.

551. XII/589. 590. XVI/119.
Kitabet akdi:II/318. XII/154. 155. 156. 157. 158.
Kocakarı Soğukları:XV/236.
Kolera:I/378.
Konfiçyus Dini:V/373.
Korku:VI/35. 390. 402. 407. 411. 420. 434. 493. 572. VIII/346. 367. 372. 428. 445. 534. 559. 560. 575. 580. XII/11. 107. 172. 397. 407. 501. XIII/125. 128.
Kova Burcu:XV/563.
Kovuculuk:XII/487. XVI/240.
Kölelik:I/576. 578. III/326. 351. IV/373. V/41. IX/448. 449. XII/50. 91. 155. 156. 200. 202. 206. 209. 214. XIV/484. 611.
Kötülük:III/81. 82. 87. 90. V/11. 30. 193. 208. 257. 269. 272. VI/22. 65. 67. 68. 87. 86. 157. 227. 239. 240. 462. IX/550. 551. X/61. XII/426. 458. 542. 579.
Kubh:V/268.
Kudret:V/21. 23. 41. 93. 152. 161. 371. 425. VIII/7. 8. 23. 26. 27. 60. 79. 200. 253. 333. 334. 347. 348. 349. 350. 351. 364. 402. 406. 408. 413. 446. 451. 453. 454. 500. 528. 529. 534. 537. 541. 572. 594. XII/26. 227. 272. 276. 434. 552. XIII/30. 37. 46. 48. 65. 78. 86. 92. 93. 94. 99. 127. 134. 284. 298. 299. 345. 347. 370. 378. 392. 394. 429. 433. 458. 462. 491. 518. 553. 575. 587. 590. 592. 602. 603. XIV/37.
Kudret Helvası:I/364. 372. 376. VI/121. 233.
Kudret mührü:X/12.
Kudüs:I/145. 188. 377. 415. 416. 471. 515. II/46. 243. 442. 557. III/520. IV/123. VII/517. VIII/70. X/9. 16. 30. 31. 38. 576. XII/422. XV/72. 74. 111.
Kûfeliler:VIII/189. 440. 475. 555.
Kul:VI/30. 54. 57. 60. 71. 107. 109. 152. 187. 204. 250. 260. 264. 275. 284. 294. 301. 302. 318. 319. 332. 360. 432. 477. VII/35. VIII/94. 99. 100. 108. 137. 142. 145. 149. 150. 179. 216. 227. 342. 344. 415. 426. 572. 576. 580. X/144. XII/458. XIV/18.
Kumar:II/49. 51. 52. 53. 58. IV/16. 377. V/270.
Kunut:II/167. 168. 169.
Kur':II/99. 100. 101. 102.
Kur'a ehli:XV/60.
Kur'an'ın cem edilmesi:I/12.
Kur'an İlmi:I/8.
Kur'an İrabı:I/13.
Kur'an'ın mecazları:I/14.
Kur'an'ın resmi:I/12.
Kurban:/553. 554. 557. II/6. 10. 17. 18. 19. 23. 28. 34. 52. IV/15. 20. 119. 123. 127. 128. 417. V/270. 301. 302. 380. 414. VI/210. VIII/136. 138. 480. 486. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. XIII/507. 509. 510. 511. 552. XIV/348. 371. 377. XVI/212. 215.
Kurban Gecesi:XVI/112.
Kurban Günü:VI/554. 555. 556. 557.
Kureyş:III/125. 319. 421. IV/15. 20. 147. 172. 176. 199. 220. 221. 339. 340. 344. 378. 439. 480. 562. 563. 577. 580. 587. 617. 618. 619. V/7. 9. 41. 48. 189. 195. 196. 197. 203. 243. 307. VI/85. 91. 153. 279. 307. 330. 379. 395. 399. 410. 420. 423. 424. 438. 443. 450. 452. 458. 459. 460. 466. 468. 472. 479. 480. 484. 493. 503. 505. 506. 507. 510. 552. 553. 567. 571. VII/104. 200. 265. 320. 322. 323. 418. 456. 463. 583. VIII/55. 56. 88. 127. 192. 323. 326. 335. 343. 419. 467. 477.

505. 511. 512. 575. 600. IX/10. 18. 19. 70. 71. 72. 96. 117. 122. 137. 138. 144. 162. 192. 202. 260. 279. 283. 344. 347. 363. 369. 402. 415. 498. 499. 512. 554. X/17. 221. 229. 269. 270. 277. 314. 390. 538. 563. XI/145. 192. 335. 343. 512. XII/136. XIII/39. 44. 50. 57. 62. 90. 112. 113. 114. 134. 160. 162. 183. 236. 251. 261. 262. 280. 286. 307. 322. 356. 392. 405. 407. 493. 523. 532. 572. 586. 599. XIV/9. 39. 91. 104. 150. 152. 168. 194. 196. 229. 232. 235. 260. 285. 286. 304. 316. 332. 357. 358. 365. 368. 372. 376. 377. 437. 488. 498. 508. 509. 522. 527. 545. XVI/182. 184. 189. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 202.

Kureyşliler: I/474. 546. II/57. 80. 457. 595. V/190. 196. 203. X/15. 16. 28. 229. 269. 270. 313. 323. 327. XI/127. 467. 477. 505. XII/13. 14. 15. 17. 19. 56. 61. 284. 337. 373. 435.

Kureyş'in elçileri: VI/450.

Kureyş Kafirleri: VI/503. 510. 514.

Kureyş Müşrikleri: V/133. 231. VI/479. 570.

Kureyş Müşriklerinin sulbü: VI/460.

Kureyş Sûresi: XVI/191.

Kuşluk zamanı: XVI/50.

Kutsi hadis: I/20.

Kuzey Rüzgarı: VI/VI/38.

Kuzu burcu: XV/563.

Küfrün önderleri: VI/570. 571.

Küfür: I/231. 237. 266. 344. 350. 354. 402. 407. 408. 413. 414. 422. 436. 437. 439. 454. 458. 466. II/42. 83. 211. 215. 244. 383. 447. 519. 582. 583. 589. 628. III/142. 183. 515. IV/162. 165. 183. 185. 191. 193. 194. 212. 246. 271. 303. 323. 343. 463. 516. 600. 604. V/8. 30. 48. 61. 62. 63. 64. 95. 96. 97. 115. 188. 193. 198. 201. 202. 221. 232. 237. 240. 252. 253. 276. 277. 289. 308. 327. 345. 413. 513. 549. VI/10. 30. 44. 94. 112. 142. 154. 160. 198. 230. 235. 253. 272. 276. 283. 284. 286. 319. 399. 430. 437. 443. 451. 459. 462. 466. 471. 472. 473. 474. 477. 493. 508. 509. 540. 562. 567. 570. 574. 576. 577. 579. VII/7. 25. 28. 31. 62. 64. 104. 131. 165. 195. 231. 387. 435. 438. 449. 465. 511. 528. VIII/38. 39. 93. 101. 108. 109. 110. 112. 155. 160. 162. 166. 172. 175. 193. 243. 253. 267. 278. 317. 322. 326. 339. 357. 358. 411. 420. 447. 456. 465. 484. 488. 513. 520. 600. IX/179. X/82. 92. 108. 123. 125. XII/44. 101. 122. 190. 197. 239. 260. 316. 326. 377. 398. 506. 558. 560. 563. 581. 591. 593. 599. XIII/42. 58. 62. 73. 76. 84. 97. 132. 138. 171. 176. 179. 198. 216. 223. 271. 283. 302. 304. 305. 307. 310. 320. 330. 337. 343. 355. 373. 375. 387. 389. 390. 406. 416. 420. 444. 455. 462. 481. 500. 532. 538. 548. 568. 575. 590. 592. 605. 609. XIV/13. 20. 25. 29. 36. 38. 41. 75. 107. 136. 185. 188. 265. 294. 302. 303. 322. 333. 337. 340. 362. 371. 396. 397. 403. 456. 548. 623. 627. 628. XVI/166.

Kürsi: II/214. 231. 232. 233.

Kürsi ayeti: I/62.

-L-

Lafzi Kelam: I/5. 6.

Lahd: I/350.

Lanet: I/37. 411. 420. 539. II/582. 583. 584. III/69. 366. 379. 387. IV/

233. 238. V/432. VI/44. VII/33. X/232. XII/69. 87. 88. 89. 120. 122. 377. 503. 505. 572. XIV/69. 347.
Lanetleşmek:II/519. 520. 530. 531. 533. 534. 535. 536. 537. 540. 541. XII/92. 93. 103.
Lat:I/249. III/125. 473. IV/7. 18. 371. V/143. VI/303. 507. VII/369. 373. 374. 438. X/268. 269. XIII/407. XIV/10. 497. 508. XV/285. XVI/182. 221. 241.
Lebiyd:I/216.
Lehve'l-Hadis:XIII/61. 62. 6. 64.
Lemem:XIV/514.
Lems:IV/78.
Leş:V/224.
Levh-i Mahfuz:I/15. 183. 211. 236. 284. 458. 462. 464. 592. 612. 617. II/520. IV/114. V/23. 24. 25. 68. 419. 439. 466. 506. VI/193. 544. VII/82. VIII/79. 171. 250. 431. 532. 536. 537. 578. IX/40. 55. 177. 183XI/171. 431. 578. XII/440. 445. XIII/117. 153. 283. 285. 362. XIV/27. 174. 175. 225. 266. 471. 545. 548. 602. 603. 605. 490. XV/11. 15. 42. 228. 430. 572. 575. 576. XVI/100. 101. 106.
Leyl Sûresi:XVI/35.
Lian:XII/87. 88. 89. 91. 92. 93. 94. 113.
Lian ayeti:XII/90.
Lohusa:I/263.
Hz. Lokman (a. s):V/122. XIII/57. 58. 69.
Hz. Lut (a. s):III/579. IV/528. V/41. 110. 117. 118. 119. 123. 393. 403. VI/65. 67. 68. 69. 71. 72. 73. 74. 82. 90. VII/144. VIII/306. 379. 389. 500. 505. 582. 586. IX/65. 242. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 256. 257. 259. 379. 338. XI/306. 390. 391. 505. 586. XII/365. 366. 367. 390. 426. 430. 432. 433. 435. 506. 552. 572. 574. 576. 578. 579. 585. XIII/514. 532. 538. XIV/56. 428. 463. 501. 517. 521. 523. 543. XV/42. 180. 182. 183. 241. 487.
Lut bin Ebi Lut:X/186.
Lut Gölü:VI/69.
Lut Kavmi:VI/71. 72. 77. 78. 102. XII/432. 433.
Luti:II/81. 82. VI/75. 76. 77. 78. X/147. 151. XII/575. 580.
Lügat:I/98.

-M-

Mabed:VI/47. VIII/502. 503. 504.
Ma'bud:I/188. 364. 370. 531. 535. 546. 548. V/61. 71. 86. 187. 189. 233. 381. 432. 443. 444. V/61. 71. 72. 74. 86. 187. 189. 233. 381. 432. 443. 444. V/189. 192. 233. 306. VI/42. 45. 57. 71. 79. 93. 107. 149. 150. 185. 187. 201. 203. 218. 219. 327. 332. VIII/275. 276. 277. 280. 281. 336. 337. 338. 339. 342. 343. 346. 357. 376. 379. 381. 382. 383. 386. 407. 411. 415. 420. 422. 423. 426. 434. 458. 541. 542. 572. 580. XII/17. 18. 31. 32. 43. 227. 238. 239. 240. 257. 265. 290. 319. 334. 379. 410. 432. 499. 503. 524. 528. 544. 568. 574. 589. 605. XIV/7. 25. 94. 125. 191. 198. 213. 217. 263. 281. 297. 300. 326.
Mağfiret:IV/60. 82. VI/185. 203. 208. 220. 248. 370. 393. 394. XII/115. 213. 216. 334. XIV/94. 322. XV/332.
el-Mahmere gurubu:I/100.
Mahmese:IV/33.
Mahmud tefsir:I/95. 96.
Makbul tefsir:I/95. 96.
Mazmum tefsir:I/95. 96. 97.

Mahrem:XII/139. 143. 1453.
Mahşer:I/238. V/369. VIII/154. 286. 288. XII/39. 548. XIV/136. 539.
Mahvu isbat:I/109. 110.
el-Maide Sûresi:I/557.
el-Makbere Sûresi:XVI/151.
Mal:VI/437. 441. XVI/208. 209.
el-Mania Sûresi:XVI/245.
Marifet:VI/387.
Marifet Sûresi:XVI/244.
Maruf:IV/331. 333.
Masiyet:I/361. V/112. 181. 191. 414. 431. 504.
Matta incili:I/116.
Maslahat:I/112.
Maturidiler:III/163. XI/252.
el-Maun Sûresi:XVI/203. 204. 208. 209.
Mazlum:III/632. 633. VI/425. 426. XII/125.
Mazmaza:I/485. IV/67.
Mead:XII/545.
el-Mearic Sûresi:I/486. XV/253.
Mecenne panayırı:II/24.
Mecid:I/222. 225.
Mecusi:I/100. II/489. IV/50. 273. V/167. 168. VI/93. 246. 557. VII/26. VIII/504. XII/413. XIV/367.
Mecusiler:III/514. IX/31. 324. 277. XI/467.
Medd:I/77.
Medeni:V/224. VIII/527.
Medik Savaşı:X/420.
Medine:I/21. 53. 62. 63. 88. 74. 75. 79. 131. 151. 166. 213. 351. 354. 358. 370. 399. 412. 421. 429. 441. 470. 492. 513. 515. 516. 582. 592. 600. 628. 634. 635. II/14. 37. 54. 55. 80. 166. 235. 238. 356. 535. 539. 553. 584. 588. 596. 598. 615. 616. III/13. 19. 29. 48. 54. 58. 61. 112. 125. 145. 146. 147. 152. 162. 165. 168. 176. 177. 178. 179. 209. 224. 249. 341. 381. 399. 400. 418. 419. 420. 425. 498. 566. 622. IV/135. 30. 33. 55. 86. 97. 110. 141. 203. 217. 218. 220. 249. 250. 255. 262. 291. 299. 337. 339. 341. 347. 348. 366. 375. 380. 384. 389. 400. 402. 408. 412. 413. 420. 422. 433. 457. 501. 504. 516. 556. V/46. 134. 311. 312. 313. 322. 324. 332. 393. VI/318. 371. 379. 394. 396. 397. 410. 415. 440. 446. 447. 449. 452. 453. 455. 478. 479. 480. 481. 498. 544. 553. 556. VII/31. 42. 60. 98. 99. 100. 106. 154. 155. 157. 158. 172. 177. 189. 198. 203. 205. 209. 211. 213. 215. 219. 229. 232. 239. 241. 242. 244. 274. 278. 279. 281. 287. 289. 292. 294. 302. 327. 517. 519. 548. 549. 554. VIII/51. 101. 182. 183. 189. 364. 439. 440. 502. 526. 547. 555. IX/54. 55. 59. 60. 173. 262. 274. 289. 295. 316. 344. 363. 364. 413. 422. 424. 512. 521. 545. 566. 568. X/20. 38. 122. 217. 278. 284. 285. 287. 299. 300. 302. 313. 314. 374. 440. XI/51. 101. 182. 183. 189. 439. 440. XII/48. 60. 78. 80. 136. 137. 192. 215. 286. 301. 465. 556. 563. 590. 601. 604. XIII/6. 24. 38. 40. 56. 57. 89. 142. 146. 153. 156. 160. 163. 164. 165. 166. 170. 180. 184. 251. 255. 262. 265. 266. 342. 399. 417. XIV/91. 132. 160. 172. 248. 272. 285. 293. 311. 316. 344. 350. 356. 363. 368. 390. 399. 411. 417. 423. 426. 445. 477. 494. 529. 552. 581. 617. 630. XV/49. 56. 59. 60. 64. 95. XVI/8. 227. 252.
Medine Haremi:IV/410. 411. 412.
Medine Mescidi:II/615. 616. X/42.
Medine Yahudileri:VI/454.
Medyen:I/497. V/393. VI/71. 78. 79. 81. 98. 99. 101. 102. 103. 104. 136.

236. 241. VII/139. VIII/119. 205. 233. 236. 500. 505. IX/71. 265. X/529. XI/119. 205. 236. XII/368. XIV/475.
Medyen Halkı: I/142. IX/256. 264. 265. 268. XII/489. 490.
Medyen Suyu: XII/491.
Mefsedet: I/112. V/53.
Meğafir: XV/170. 171.
Mehdi: VI/480. XII/198.
Mehir: II/91. 92. 128. 130. 133. 134. 139. 141. III/244. 247. 315. 316. 317. 318. 325. 486. IV/6. 347. XII/73. 93. 154. 401. 496.
Mehru'l-Misil: II/130. 134.
Mekir (Hile): I/238. II/520. VI/456. 557. IX/47. 163.
Mekke: I/21. 74. 75. 88. 145. 151. 166. 198. 297. 324. 471. 483. 492. 493. 513. 515. 520. 533. 582. 600. II/8. 10. 11. 13. 14. 37. 52. 54. 56. 58. 78. 396. 593. 610. 611. 614. 615. 618. III/54. 114. 134. 137. 162. 341. 380. 398. 420. 425. 498. 566. 574. 612. 616. IV/20. 127. 226. 230. 250. 252. 253. 254. 261. 291. 292. 337. 339. 346. 375. 408. 410. 412. 413. 414. 425. 439. 451. 457. 504. 519. 524. 549. 554. 556. 612. V/41. 75. 79. 431. 137. 138. 218. 241. 242. 244. 311. 312. 504. VI/38. 175. 225. 230. 294. 396. 398. 422. 423. 437. 438. 441. 446. 447. 449. 450. 451. 452. 455. 460. 468. 478. 480. 494. 506. 515. 518. 534. 535. 553. 559. 567. 571. 575. VII/13. 47. 61. 200. 209. 213. 263. 266. 315. 319. 322. 327. 332. 362. 364. 374. 386. 388. 401. 429. 476. 519. 542. 572. 573. 577. VIII/37. 51. 105. 106. 127. 129. 133. 182. 185. 189. 306. 311. 315. 363. 364. 387. 419. 420. 436. 439. 440. 475. 476. 482. 490. 492. 497. 502. 504. 526. 555. 565. IX/10. 18. 19. 47. 54. 59. 88. 121. 123. 130. 135. 141. 143. 145. 146. 152. 173. 192. 193. 204. 264. 266. 274. 279. 295. 307. 344. 346. 347. 355. 363. 370. 371. 378. 380. 384. 422. 480. 498. 507. 511. 512. 518. 519. 521. 532. 538. 539. 541. 542. 543. 544. 566. 568. X/12. 20. 26. 30. 31. 35. 122. 127. 142. 208. 217. 229. 268. 276. 277. 279. 299. 300. 302. 314. 330. 367. 440. 441. XI/105. 127. 133. 185. 311. 315. 439. 440. 565. XII/48. 78. 136. 153. 275. 286. 301. 384. 386. 389. 516. 556. 562. 590. 592. 600. 601. 604. 606. XIII/6. 10. 12. 15. 20. 24. 56. 62. 69. 138. 148. 238. 251. 259. 262. 279. 342. 350. 390. 394. 398. 399. 425. 440. 465. 476. 526. 530. 532. 536. 537. 538. 582. XIV/13. 14. 38. 72. 91. 105. 128. 129. 132. 134. 136. 143. 160. 172. 187. 196. 216. 222. 227. 248. 272. 283. 299. 304. 308. 316. 344. 348. 349. 350. 358. 360. 363. 365. 367. 369. 371. 372. 375. 379. 390. 421. 426. 428. 451. 475. 494. 508. 510. 524. 527. 530. 545. 552. 581. 617. 621. 624. 625. XV/49. 95. 388. XVI/14. 15. 74. 181. 182. 186. 187. 195. 199. 242.
Mekkeliler: III/473. VI/443. 492. 495. 567. 579. X/221. 223. XI/105. 106. 186. 440.
Mekke Dönemi: II/54. VII/10. X/138.
Mekkenin Fethi: V/209. VI/542. XVI/15. 226.
Mekke Müşrikleri: VI/279. 306. 311. 317. 444. 514. 515.
Mekki: V/17. 224. VII/74. 515. X/470.
Melahim: I/84.
Melekler: I/17. 211. 281. 282. 283. 284.

285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 293. 295. 296. 297. 298. 308. 316. 424. 434. 446. 472. 534. 576. 578. 582. 607. 610. 613. II/31. 38. 230. 273. 457. 475. 493. 494. 570. 572. 578. 579. 582. 583. 595. 605. III/58. 132. 199. 439. 494. 599. IV/135. 524. 527. 587. V/16. 23. 24. 25. 27. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 131. 142. 143. 167. 169. 200. 201. 260. 266. 302. 373. 385. 411. 417. 418. 419. 420. 426. 431. 438. 442. 445. 446. 449. 450. 451. 457. 458. 477. 507. 517. 518. 521. 522. 527. VI/174. 180. 269. 270. 335. 341. 361. 387. 402. 404. 405. 409. 411. 412. 413. 414. 501. 504. 505. 506. 507. 508. VII/16. 296. 297. 309. 351. 353. 354. 382. 386. 402. 403. 404. 434. 462. 503. 506. 586. VIII/35. 57. 65. 66. 75. 79. 90. 101. 129. 143. 144. 196. 197. 198. 208. 211. 224. 242. 323. 324. 325. 329. 331. 332. 336. 342. 343. 344. 346. 347. 349. 363. 419. 426. 428. 464. 520. 533. 544. 572. 576. IX/219. 220. 221. 248. 250. 343. 354. 356. 357. 358. 359. 390. XII/120. 165. 227. 230. 231. 238. 245. 246. 247. 376. 380. 396. 445. 505. 511. XIII/111. 116. 117. 118. 120. 122. 123. 126. 151. 161. 180. 226. 227. 257. 259. 275. 280. 285. 292. 293. 312. 327. 328. 329. 339. 347. 348. 358. 368423. 467. 468. 469. 472. 474. 489. 492. 498. 508. 515. 522. 523. XV/414. 458. 524. 544. 552. 559. 567. 568. 571. 573. 574. 576. 577. 586. 587. 592. 601. 630.

Mele-i Âlâ:VI/13.

Melekûl-Mevt:IV/124. 125. V/35. XV/458.

Melekût:I/. 214. V/77. 78. XII/28.

Melik:I/188. 189. XV/72. 74. 111.

Menasik:I/495. 538.

Mensuh:I/13. 32. 57. 97. 98. 105. 106. 107. 120. II/371. III/276. IV/450. XII/79.

Mensuhat:I/111.

Merdud tefsir:I/95.

Merfu Hadis:I/17. 41. 84. 89. 361.

Merhamet:I/495. 496. V/406. VI/239. VIII/400. 402. X/116. 119. XI/269. XII/22. 23. 43. 56. 69. 79. 96. 113. 198. 229. 304. 392. 426. 480. 494. 557. 567. XIII/25. 420.

Merih:XV/507.

Hz. Meryem (r. a):I/101. 142. 179. 408. 413. 415. 505. II/358. 359. 360. 440. 442. 443. 444. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 456. 457. 458. 459. 463. 464. 465. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 490. 491. 500. 502. 507. 509. 511. 512. 513. 515. 524. 606. III/519. 520. 521. IV/104. 205. 310. 314. 315. 322. 324. 329. 332. 345. 351. 466. 467. 470. 471. 473. 474. 482. 542. V/121. 369. VI/67. 305. VII/32. 35. 58. VIII/51. 60. 70. 73. 74. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 97. 100. 106. 404. 411. 413. 588. 594. 595. IX/248. X/8. 56. 216. XI/60. 70. 73. 74. 75. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 97. 106. 404. 412. 413. 588. 594. 595. XII/82. 162. 476. XIII/156. 259. XIV/198. 351. XV/14. 172. 174. 175. 176. 180. 184. 185. 327. XVI/250.

el-Mesani:I/65. 611.

Mescid:I/469. 470. 471. 472. 473. 475. 476. 516. 627. IV/159. VI/343.

452. 453. 454. 455. 578. 579. 580. 581. 582. VIII/67. 75. 127. XII/141. XV/303. 306.
Mescid-i Aksa:I/471. II/449. 611. 612. 616. III/375. IV/312. X/9. 22. 23. 24. 25. 27. 29. 30. 36. 42. 43. 44. 49. XV/624.
Mescid-i Dırar:III/388. X/439.
Mescid-i Haram:I/150. 470. 471. 474. 476. 512. 520. 523. 528. II/6. 7. 8. 11. 12. 19. 49. 51. 55. 56. 595. 611. 612. 615. 616. 617. III/627. 628. V/57. VI/396. 462. 463. 464. 465. 467. 468. 478. 479. 560. 565. 567. 574. VII/18. 20. 22. 23. 24. 50. VIII/473. 475. X/9. 11. 12. 15. 18. 22. 23. 25. 27. 29. 36. 42. 43. 49. XII/453. XIV/371. 373. 379. 380. XV/306. XVI/115.
Mescid-i Hifte:I/341.
Mescid-i İbrahim:I/340.
Mescid-i Kıbleteyn:I/514. 517.
Mescid-i Seadet:XV/425.
Mesfele:XI/129.
Hz. Mesih (Hz. İsa):II/458. 463. 465. 471. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 481. 485. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 499. 503. 506. 507. 511. 512. 513. 528. 607. III/369. IV/104. 106. 310. 314. 317. 319. 323. 478. 495. V/187. VII/18. 31. 35. VIII/31. 100. X/374. XI/31. XIII/259. XV/259. XV/104. XVI/122.
Mesihi Deccal:II/207. 463. 505. 506. 507. 508. III/349.
Mesh:IV/60. 61. 63. 69. 70. 72. 79.
Meskenet:I/374. 379.
Mest:I/427. IV/71. 72. 73. 74. 75. 76.
Mesed Suresi:XVI/234.
Mevhibe İlmi:I/98.
Mevize ayetler:I/98.
Mezheb:IV/13. 14. 329. VIII/259. 279. 323. 324. XIV/183. 259.
Mezhebi müevvile:I/132.
Mısırlı:VI/120.
Miad:I/97.
Mihad:II/37.
Mihnet:I/365.
Mihrab:VI/579. VIII/66. 67. 91. XI/67. XIII/292. 294. 345. 544.
Mikail:I/46. 304. 325. 424. 426. II/203. 605. III/137. 599. VI/404. 505. VII/386. 501. X/12. 24. XIV/26. XV/458. XVI/106.
Mikat:I/283. XI/14. 16. 20.
Millet:I/481. 495. 504. V/137. 219. 247. 279. 359. 375. 379. 382. 387. IX/558.
Millet-i İbrahim:VIII/556.
Mina:I/264. 341. 483. 499. II/25. 32. 34. 35. 320. III/611. IV/282. VI/554. 556. 557. VII/42. 53. 55. VIII/486. 490. XI/481. 490. XIII/509. XIV/373. 529. XVI/143. 144. 215. 225. 229. 231.
Mira:II/370.
Mirac:I/283. II/212. 452. 464. VI/13. VIII/81. X/12. 13. 14. 15. 23. 24. 25. 26. 27. 31. 33. 36. 40. 42. 45. 46. 48. 49. XIV/505. XVI/112. 245.
Miras:I/595. III/274. 486. VI/151. 543. 544. VIII/62. 63. 64. 105. 144. 173. 407. 431. 432. 474. 565. 567. XII/402. 439. 470. 487. 607. XIV/211. 621. 624.
Misak:I/382. 387. 406. 409. 414. III/207. VI/176. 262. 263. 265. 266. 267. 543.
Misbah:XII/165.
Miskin:I/410. 576. 577. 578. 583. X/120. XVI/206.
Mistah:XII/66. 103. 104. 112. 117. 118. 119. 120.
Misvak:I/485. 488. XVI/76.

Mişkat:XII/165.
el-Miûn Sûresi:I/611.
Mizan:V/270. 407. 409. 410. 411. VI/285. 521. VIII/570. XII/40. XIV/145. 147. 556. XV/14. 15. 563. XVI/148. 152.
el-Muavvizeteyn:XVI/255. 270.
Mucize:I/11. 413. 419. 421. 427. 434. 450. 451. II/501. 516. III/192. IV/580. 585. 588. 612. V/16. 81. 95. 194. 195. 196. 212. 504. VI/57. 59. 60. 71. 93. 94. 113. 114. 115. 117. 131. 134. 142. 157. 159. 162. 163. 170. 173. 174. 185. 197. 222. 225. 236. 323. 349. 350. 495. 496. 497. 576. VII/31. 418. VIII/8. 39. 134. 215. 223. 226. 237. 240. 254. 256. 258. 264. 282. 304. 305. 310. 317. 319. 320. 322. 333. 351. 364. 374. 413. 418. 515. 591. 594. 595. XI/222. 223. 224. 225. 473. XII/261. 265. 304. 307. 308. 310. 314. 320. 328. 330. 334. 337. 356. 360. 362. 363. 377. 392. 400. 466. 498. 500. 501. 503. 567. 572. 583. 589. 593. 594. XIII/53. 476. XIV/9. 48. 146. 168. 175. 198. 203. 207. 208. 257. 282. 349. 382. 526. 527. 530. 534. 546. 554. 624. XVI/263.
Müellefe-i Kulûb:XVI/172.
Muhacir:II/131. 132. 138. 225. IV/15. 57. 112. 238. VII/9. 99. 204. 208. 211. XII/61. 65. 119. 142. 192. XIII/144. 154. 184. XIV/292. 423. XV/56. 63.
Muhakale:II/304.
Muhammed Sûresi:VI/560. 561.
Hz. Muhammed'in Kavmi:VI/268. 371. 502.
Muhammed ümmeti:V/337. 338. 351. 374. 382. 503. 540. VI/174. 193. 227. 247. 251. 304. 378. 439.
Muhannes:XII/145.
Muhal:V/53. 170. 217. 266. 384. 398. VI/283. XII/424.
Muhalea:II/108. 111.
Muhallelun Leh:II/115.
Muhallil:II/114. 115.
Muharrem ayı:I/17. 612. II/16. 56. 58.
Muhasife Sûresi:XV/430.
Muhasse Vadisi:II/24.
Muhder Sûresi:XVI/246.
Muhkem Ayet:I/26. 126. 224. II/356. 357. 363. 364. 365. 367. 368. 370. 371. 377. II/276. XII/511.
Muhsenat:XII/85.
Mukarrebler:XV/540.
Mukaşşişetan:XVI/219.
Mukaşkeşe Sûresi:XVI/219. 244. 270.
Mukattaa Harfleri:I/5. 15. 206. 222. II/364.
Mulaane:II/529. 533.
Mundar:I/559. 560. 562. 568. 569. 570. 571. 572. IV/7. 9. 11. 12. 18. 20. 21. 34. 35. 39. 43. 52. 386. 561.
Munfire Sûresi:XVI/246.
Murselat Sûresi:XV/409.
Hz. Musa (a. s):I/27. 129. 143. 173. 174. 196. 283. 285. 286. 314. 322. 323. 342. 348. 349. 355. 364. 366. 367. 368. 371. 374. 375. 379. 382. 382. 385. 394. 396. 398. 408. 410. 413. 415. 419. 421. 439. 456. 458. 462. 466. 473. 503. 504. 505. 507. 509. 597. II/43. 44. 181. 183. 184. 186. 187. 188. 191. 203. 212. 216. 217. 229. 355. 398. 403. 442. 464. 484. 489. 516. 546. 551. 576. 577. 582. 584. 585. 603. III/31. 35. 77. 113. 212. 331. 496. 497. 511. 514. 515. 516. 538. 549. 560. 570. 573. 576. 577. 579. 583. 585. 586. 596. IV/88. 89. 105. 108. 110. 111. 113. 115. 119. 120. 123. 124. 159. 289. 313. 318. 319. 324. 468. 494. 507.

606. V/86. 110. 120. 133. 134. 135. 178. 179. 192. 195. 237. 239. 360. 361. 362. 427. 428. 550. 551. VI/81. 82. 88. 93. 96. 97. 98. 100. 101. 102. 105. 108. 110. 112. 113. 115. 119. 120. 123. 125. 128. 131. 134. 135. 140. 142. 143. 144. 151. 52. 153. 160. 161. 162. 163. 164. 170. 172. 173. 176. 180. 181. 182. 183. 187. 190. 192. 194. 195. 198. 201. 203. 204. 207. 210. 211. 215. 217. 220. 230. 235. 246. 251. 254. 255. 269. 270. 286. 304. 305. 348. 397. 510. 533. 582. 583. VII/377. 467. 483. 484. 485. 486. 488. 489. 490. 493. 495. 497. 500. 501. 507. 508. 510. 511. 517. 526. 553. 576. 584. VIII/56. 60. 61. 74. 93. 93. 104. 115. 116. 119. 120. 197. 204. 205. 210. 213. 215. 221. 225. 229. 231. 235. 238. 239. 241. 243. 246. 248. 250. 256. 257. 259. 262. 263. 264. 265. 270. 273. 275. 276. 280. 285. 347. 371. 372. 404. 500. 507. 515. 534. 574. 588. 591. 592. 593. 594. IX/12. 18. 62. 73. 74. 80. 81. 137. 185. 559. 562. X/38. 171. 348. 349. 350. 355. 421. 442. 522. 525. 526. 531. 534. 535. 536. 537. 540. 546. 547. 548. 550. 554. 558. 559. 562. 563. 564. 567. 572. 581. 582. XI/56. 59. 61. 92. 93. 115. 116. 120. 121. 197. 204. 205. 207. 210. 212. 216. 222. 223. 224. 225. 230. 235. 236. 240. 243. 246. 249. 251. 256. 257. 263. 264. 267. 271. 371. 372. 373. 374. 404. 505. 507. 515. 534. 588. 590. 594. XII/257. 259. 260. 283. 301. 304. 309. 310. 311. 312. 314. 315. 320. 321. 324. 325. 334. 335. 336. 337. 372. 389. 392. 395. 396. 398. 465. 466. 468. 472. 475. 480. 483. 484. 490. 491. 492. 498. 500. 501. 503. 504. 505. 510. 511. 513. 528. 531. 535. 539. 541. 552. 583. 584. XIII/108. 112. 132. 135. 136. 157. 158. 217. 260. 272. 412. 503. 507. XIV/48. 53. 59. 69. 86. 88. 139. 141. 165. 191. 196. 198. 199. 200. 222. 230. 232. 235. 280. 285. 308. 462. 512. 519. 545. XV/98. 99. 184. 185. 241. 330. 356. 363. 464. 465. 466. 477. 591. 602. 603. 622. XVI/52.

Hz. Musa'nın Asası:VI/110. 134. 135. 136. 233. 234. 257.

Musavvir:XV/75.

Musevveme:II/392.

Musibet:I/361. 533. 536. 537. II/150. V/339. 340. VI/169. 173. 227. 258. 406. 407. XII/138. 186. 448. 509. 513. XV/143. 144.

Muska:XVI/266.

Mustaz'af:III/398. VI/453.

Müstear Teke:II/114.

Mut'a:II/139. 173. III/328. 329. 330.

Mutaffifin Suresi:XV/525.

Mutezile:I/99. 112. 208. 209. 232. 395. II/335. III/311. 434. 464. V/112. 175. 178. 185. 202. 203210. 250. 254. 258. 260. 262. 264. 276. 278. 312. 344. 349. 350. 410. 428. 456. 471. 472. 483. 526. 528. 529. VI/14. 36. 143. 180. 181. 182. 200. 250. 280. 283. 284. 289. 297. VII/391. 395. 396. 432. 483. 521. 549. VIII/140. 261. 209. 346. 370. 430. 443. 511. 512. 537. IX/33. 43. 63. 64. 80. 89. 106. 120. 193. 230. 235. 475. X/89. 91. 245. 295. 296. 342. 343. XI/142. 209. 346. 370. 430. 443. 511. 537. XIII/359. 362. 380. 438. 511. XIV/19. 166. 182. 214. 351. 352. 396. 407. 410. 519.

Muttaki:I/204. 207. 226. 576. III/396.

427. 556. 574. V/57. 58. 400. 469. VI/146. 219. 256. 325. 335. 341. 342. 343. 465. VIII/147. XII/162. 237. 345. 541. IX/124. 235. 349. 350. 351. XV/218. 419. 506.
Muzaheref (Zihar yemini): I/125.
Muzdar: I/569. 570.
el-Müzekkire Sûresi: XVI/246.
Müceddid: II/207. 208.
Müctehid: IX/375.
Mübahele: I/520. 529. 533. 536.
Mücadele Sûresi: XV/190.
Mücahid: I/535. III/19. V/205. VII/174. 250. 294. XIV/337.
Mücrim: II/356. V/13. 14. 102. 241. 342. 343. 516. VI/337. 341. 370. 399. VII/364. VIII/266. 267. 284. 286. X/502. XII/247. 248. 249. 371. 377. 465. 485. 535. XIII/6. 52. 108. 125. 319. 320. 447. 448. 493.
Müddesir Sûresi: XV/339.
Müdekkik: VII/365.
el-Müfevvide Mezhebi: I/131.
Mükatebe: XII/149. 156.
Mükellef: V/83. 204.
Mülhid: I/103.
Mülk: I/189. 334. 456. II/211. III/204. 378. VI/18. 151. 214. XII/27. 29. 156. 176. 331. 423. 470. XV/137. 189. 190. 191.
Mülk Sûresi: XV/188.
Mümte i-i biz-Zat: V/37.
Mümkin-i biz-Zat: V/37.
Müminler: I/237. 247. 361. 368. 383. 399. 409. 411. 417. 419. 424. 428. 435. 486. 532. 536. 539. 556. II/33. 41. 43. 45. 47. 51. 52. 54. 58. 67. 387. 410. 412. 417. 436. 441. 572. 597. III/27. 85. 101. 120. 143. 150. 160. 182. 188. 356. 405. 406. 419. 424. 480. IV/6. 15. 40. 51. 55. 57. 58. 84. 108. 116. 128. 158. 181. 187. 195. 215. 217. 222. 224. 245. 246. 303. 338. 341. V/38. 41. 42. 51. 61. 64. 75. 103. 143. 151. 156. 158. 174. 175. 176. 186. 192. 196. 208. 210. 216. 232. 234. 252. 255. 266. 273. 276. 287. 290. 295. 379. 388. 391. 398. 399. 401. 407. 416. 420. 425. 448. 479. 480. 482. 498. 499. 514. 516. 521. 528. 540. VI/9. 28. 37. 44. 48. 57. 71. 74. 86. 90. 114. 124. 151. 172. 180. 183. 189. 204. 220. 248. 262. 269. 270. 280. 322. 345. 350. 351. 361. 362. 370. 385. 386. 390. 391. 392. 393. 399. 402. 411. 419. 424. 428. 431. 433. 462. 464. 470. 475. 494. 495. 496. 497. 503. 506. 527. 528. 529. 539. 540. 552. 555. 557. 558. 568. 569. 571. 572. 574. 575. 576. 580. 582. 583. VII/40. 82. 86. 88. 133. 1139. 143. 170. 180. 235. 254. 259. 276. 290. 308. 399. 461. 477. 494. 545. 593. VIII/10. 35. 41. 47. 79. 114. 157. 158. 159. 161. 162. 163. 164. 162. 175. 178. 183. 184. 262. 284. 311. 360. 398. 411. 415. 424. 432. 456. 459. 462. 465. 467. 473. 500. 502. 514. 525. 536. 558. 559. 560. 567. 573. X/110. 146. 161. XII/8. 25. 46. 51. 69. 76. 79. 96. 104. 105. 111. 119. 134. 137. 138. 139. 164. 167. 168. 173. 180. 184. 186. 195. 199. 200. 213. 214. 249. 251. 274. 281. 286. 304. 342. 347. 349. 350. 352. 360. 376. 379. 385. 389. 392. 400. 421. 448. 449. 509. 523. 533. 541. 552. 557. 563. 583. 589. XIII/42. 43. 108. 115. 134. 151. 152. 154. 156. 159. 163. 168. 172. 174. 177. 192. 194. 198. 207. 208. 225. 226. 227. 229. 231. 239. 240. 249. 255. 260. 276. 312. 313. 342. 355. 357. 358. 366. 374. 441. 448. 463. 526. 538.

549. 561. 607.
Mümtahine Sûresi:XV/77.
Münafıklar:I/26. 209. 230. 232. 233. 235. 237. 238. 240. 242. 253. 264. 277. 354. 383. 396. 397. 513. 515. 518. 525. II/32. 33. 36. 158. 215. 236. 367. 411. 520. III/24. 50. 51. 58. 120. 143. 160. 165. 166. 183. 205. 209. 312. 353. 356. 386. 394. 406. 407. 417. 418. 419. 494. 497. 498. 499. 501. 502. 504. 505. 508. IV/97. 156. 177. 179. 215. 216. 235. 246. 249. 304. V/251. VI/86. 385. 428. 429. 470. 501. 577. VII/74. 76. 80. 81. 83. 88. 90. 126. 128. 129. 133. 134. 136. 137. 151. 152. 161. 162. 167. 173. 174. 175. 217. 247. 273. 286. 302. VIII/183. 184. 280. 457. 517. XII/55. 57. 58. 67. 100. 103. 104. 110. 121. 124. 125. 159. 163. 164. 180. 184. 185. 186. 187. 191. 192. 197. 218. 552. 560. 562. XIII/142. 144. 146. 147. 156. 160. 163. 164. 165. 166. 168. 170. 176. 178. 179. 196. 225. 229. 230. 255. 265. 267. 269. 270. 275. 276. 399. XIV/227. 322. 324. 325. 327. 331. 334. 338. 347. 413. 423. 440. 604. XV/32. 33. 38. 41. 48. 50. 67. 69. 126. 127. 131. 133. 134. 180. 182. 265. XVI/206. 209. 210.
Münafikûn Sûresi:XV/112. 124.
Münker:I/209. III/20. IV/331. 333. V/517. 519. IX/486.
Mürsel Hadis:I/36. 41.
Mürted:III/432. IV/147. 230. V/240. 241. 248. VI/472. 473. 474. 560. XIV/21.
Müslüman:IV/8. 11. 16. 30. 55. 80. 130. 188. 190. 197. 217. 220. 223. 230. 241. 342. 373. 538. V/42. 57. 64. 85. 164. 206. 209. 225. 229. 232. 273. 285. 327. 337. 381. 412. 435. 462. VI/74. 152. 231. 247. 373. 380. 381. 404. 415. 420. 425. 430. 442. 465. . 472. 473. 474. 475. 478. 479. 480. 495. 501. 502. 504. 507. 530. 543. 567. 577. VII/26. 34. 40. 41. 46. 50. 64. 89. 98. 118. 119. 177. 190. 206. 208. 213. 278. 294. 295. 302. 506. VIII/24. 36. 100. 101. 143. 153. 154. 158. 167. 241. 246. 279. 324. 331. 351. 364. 365. 385. 407. 426. 428. 433. 435. 456. 467. 470. 495. 497. 501. 503. 504. 524. 540. 545. 548. 549. 550. 551. 561. XII/81. 86. 91. 160. 163. 185. 186. 193. 385. 419. 421. 423. 445. 458. 507. 515. 517. 519. 562.
Müsteşrikler:XII/59.
Müşavere:III/468. 469. XIV/160.
Müşrikler:I/242. 243. 264. 420. 433. 436. 466. 472. 473. 474. 503. 513. 515. 524. 528. 543. 546. 548. 574. II/6. 7. 8. 11. 13. 14. 18. 33. 51. 54. 56. 57. 58. 72. 387. 405. 545. 624. III/145. IV/20. 27. 52. 54. 85. 86. 216. 298. 337. 559. V/14. 18. 45. 50. 57. 61. 72. 73. 97. 98. 100. 101. 104. 113. 133. 134. 145. 173. 182. 185. 187. 188. 193. 194. 196. 203. 212. 218. 220. 221. 225. 230. 231. 282. 290. 292. 293. 298. 300. 301. 302. 306. 307. 343. 344. 347. 366. 373. 379. 499. 500. 510. VI/175. 193. 262. 329. 330. 332. 337. 338. 340. 377. 380. 381. 406. 409. 411. 412. 420. 423. 425. 426. 427. 463. 464. 465. 467. 468. 469. 479. 480. 491. 493. 491. 495. 497. 504. 505. 508. 548. 551. 553. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 571. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580.

582. 583. VII/7. 8. 89. 10. 14. 18. 20. 21. 22. 23. 24. 49. 61. 103. 170. 253. 368. 374. 405. VIII/47. 112. 145. 151. 158. 160. 162. 163. 165. 175. 178. 185. 193. 286. 312. 320. 322. 323. 324. 325. 342. 343. 364. 421. 423. 462. 464. 465. 467. 468. 488. 495. 498. 500. 501. 502. 513. 516. 520. 542. 556. IX/194. 470. 594. XII/12. 25. 57. 59. 75. 78. 163. 228. 234. 241. 254. 265. 248. 280. 283. 286. 296. 344. 362. 380. 382. 386. 414. 435. 445. 455. 466. 544. 546. 547. 556. 557. 562. 592. 602. XIII/16. 21. 29. 30. 32. 35. 42. 50. 58. 81. 85. 86. 998. 114. 122. 128. 132. 137. 160. 161. 176. 248. 259. 269. 270. 276. 280. 298. 328. 329. 343. 356. 370. 391. 454. 460. 461. 463. 474. 476. 478. 482. 483. 522. 526. 534. 537. 549. 573. 587. 610. 611. XIV/48. 66. 94. 135. 139. 196. 218. 248. 258. 260. 265. 266. 283. 286. 317. 318. 334. 347. 349. 375. 437. 494. 508. 518. 522. 523. 604. XV/101. 197. 248. 267. 432. XVI/121. 122. 249.

el-Mütekebbir:XII/487. XV/713.

Müteşabih Ayet:I/83. 98. 224. II/356. 357. 363. 364. 365. 367. 368. 369. 370. 371. 373. 377.

Mütevatir Sünnet:I/125.

Müzabene:II/304.

Müzaraat:II/424. 425. 433. 436.

Müzdelife:I/483. 499. II/22. 24. 27.

Müzzemmil Suresi:XV/313.

-N-

Nafaka:I/24. 228. 584. II/14. 15. 47. 60. 145. 146. 171. 172. 177. 260. 262. 278. 280. 295. VI/469. VIII/297. XII/78. 88. 93. 117. 154. 282. 605. XIV/333. XV/162. 163. 164.

Nafile:XII/11. XIV/492.

Nafile namaz:I/39. X/293.

Nahiv:I/98.

Nahle Vadisi:XIV/304. 508. XV/292.

Naim Cenneti:XV/527.

Nakatullah:XIII/120.

Nakibler:IV/89.

Namaz:I/204. 207. 208. 210. 212. 214. 216. 227. 298. 339. 340. 344. 351. 353. 354. 358. 60. 361. 401. 409. 410. 411. 456. 475. 483. 486. 523. 573. 576. 582. 584. 596. 626. II/46. 52. 54. 59. 143. 144. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 166. 167. 168. 169. 170. 201. 203. 206. 221. 261. 271. 298. 339. 404. 476. 586. 587. 600. 612. 614. 615. 616. 617. 622. 624. III/23. 206. 213. 230. 355. 358. 359. 397. 442. 447. 501. 504. 581. IV/16. 84. 128. 132. 183. 215. 228. 231. 240. 245. 248. 249. 355. 380. 394. V/47. 54. 56. 64. 131. 139. 157. 176. 267. 168. 270. 271. 273. 274. 276. 358. 371. 379. 380. 478. 488. 489. 490. 495. VI/80. 239. 251. 257. 346. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 370. 386. 473. 548. 562. 566. 569. 574. VII/32. 102. 143. 176. 177. 232. 235. 236. 238. 240. 241. 353. 493. VIII/46. 57. 66. 67. 68. 71. 87. 95. 118. 123. 124. 127. 128. 138. 139. 140. 141. 142. 144. 166. 193. 196. 201. 211. 215. 216. 217. 218. 219. 304. 307. 308. 309. 310. 389. 390. 478. 486. 492. 500. 503. 504. 540. 545. 546. 551. 558. 559. 560. 561. 566. 567. IX/123. X/280. XI/309. XII/9. 170. 171. 172. 190. 198. 200. 214. 286. 392.

539. 587. XIII/7. 24. 29. 32. 56. 57. 60. 61. 67. 78. 79. 129. 192. 193. 203. 259. 274. 295. 343. 365. 371. 373. 406. 468. 517. 524. 552. 594. XIV/113. 158. 305. 320. 373. 385. 492. 515. 598. 613. XV/38. 40. 118. 262. 266. 332. 337. 344. 405. 585. 599. 628. XVI/204. 206. 207. 208. 215. 227. 228.

Namazgâh:I/480. 483.

Namus:XII/108. 119.

Nankör:XII/208. 304. 419. 421. 606. XIII/7. 302. 304. 305. XIV/163. 178.

Nasara:II/508.

Nasip:XII/160. 402. 533. 537.

Nasih:I/13. 22. 57. II/371.

Nasihat:VI/46. 48. 58. 65. 67. 84. 124. XII/356. 365. 487. 503. 515. 590.

Nasr Sûresi:XVI/223. 226.

Nass:I/103. 107. IV/27. 30. 53. 62.

Nas Sûresi:I/453. XVI/269.

Nasuh Tevbe:XV/180. 181. 182.

Nazar:III/34. VIII/385. 390. XV/227. 230. 231. 232.

Nâziât Sûresi:XV/453.

en-Nazm:VI/265.

Nebe' Suresi:XV/427.

Nebi:II/42. V/460. VI/177. 452.

Nebiz:I/126.

Necaset:I/34. II/52. IV/75. 384.

Necaşi:II/552. 553. III/542. IV/341. 342. 344. 345. 346. 347. 348. 351. 352. VI/94. 480. VIII/55. 56. 182. XII/469. XVI/180. 181. 185.

Necat Sûresi:XVI/244.

Necis:I/124. 560. IV/387. 399. VII/20.

Necran:I/470. 473. II/56. 356. 359. 360. 371. 382. 441. 520. 521. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 541. 542. 543. 548. 549. 551. 571. 573. III/222. VIII/92. X/447. XI/92. XV/569. 570.

Necva:VII/586.

Nefis:I/82. 101. 102. 146. 232. 289. 367. 372. 374. 419. 459. 480. 616. II/14. 15. 31. 440. 441. 533. III/21. 118. 254. IV/18. 24. 95. 101. 112. 119. 125. 128. 133. 138. 198. 336. 356. 358. 442. 447. 527. 535. 556. V/8. 37. 56. 60. 84. 112. 147. 173. 181. 198. 223. 256. 265. 289. 290. 337. 352. 353. 358. 367. 369. 370. 371. 373. 381. 391. 400. 407. 413. 426. 435. 439. 444. 455. 456. 495. 496. 516. 518. 522. VI/27. 128. 188. 195. 250. 277. 279. 316. 325. 329. 380. VII/157. 197. 3560. 476. VIII/12. 42. 89. 96. 108. 123. 124. 137. 141. 150. 183. 198. 200. 201. 202. 203. 212. 219. 220. 222. 234. 237. 246. 255. 273. 275. 280. 281. 289. 293. 301. 302. 307. 321. 342. 354. 357. 363. 369. 370. 382. 385. 402. 406. 407. 460. 501. 508. 527. 546. 547. 548. 561. IX/536. X/81. 162. XII/40. 59. 74. 105. 167. 245. 247. 281. 291. 293. 400. 401. 407. 408. 419. 480. 484. 485. 513. 564. 583. 598. 600. XIII/18. 30. 31. 71. 84. 99. 100. 113. 120. 122. 125. 127. 128. 151. 173. 207. 232. 238. 239. 244. 245. 249. 250. 251. 276. 305. 313. 337. 338. 353. 356. 366. 385. 445. 447. 453. 468. 481. 485. 507. 517. 524. 544. 552. 554. 591. XIV/8. 12. 15. 25. 43. 48. 129. 136. 139. 165. 210. 263. 359. 412. 422. 424. 444. 515. 536. 582. 601. XVI/6. 24. 25.

Nefsi natıka:IV/595.

Nefret:XII/280. 283. 404. 475.

Nefs-i Levamme:XV/366. 369. Kıyamet:2

Nehyi ani'l-Münker:I/360. 406. II/184. V/50.

Nemime:V/242. XVI/240.
Nemrud:I/100. 487. 501. II/241. 242. 246. 254. 256. V/77. 79. 80. 87. 88. 89. 90. 91. VII/144. VIII/386. 387. IX/378. X/103. 584. XI/386. 387. XV/83.
Nemrud'un Milleti:V/91. 92.
Neptün:I/543.
Neseb:XII/268. 277.
Nesh:I/98. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 114. 115. 116. 117. 119. 120. 121. . 456. 458. 460. 461. 462. 463. 464. 465. II/516. 606. 607. 610. III/12. IV/27. 62. 450. VI/463.
Nesie:VII/55.
Nesil:II/36. VI/262. XII/371. 503. 506. 509.
Neşir:I/97.
Nezir:II/85. 603. XIV/628. XV/18.
Nid:I/249.
Nifak:I/293. 417. IV/225. VII/142. 160. 171. 193. XII/59. 164. 197. 218. XIII/172. 179. 196. 266. 276. XIV/330. XVI/218.
Nikah:II/73. 122. 123. 138. 140. III/315. 318. 328. IV/50. 126. V/323. VIII/412. 563. 564. 565. 566. XII/77. 78. 80. 94. 151. 277. 412. 423. 489. XIII/152. 207. 230. 231. 234. 236. 237. 243. 252.
Nil Nehri:VI/96. 110. 115. 116. 154. 162. 173. VIII/137. X/188. XI/137. XII/336. XIII/518. XIV/200.
Nimet:II/173. 192. 344. 357. 361. 365. 523. 525. 526. 534. 554. II/41. 42. III/10. 17. 152. 157. 171. 185. 215. 221. 222. 424. 600. IV/6. 30. 60. 79. 82. 84. 111. 112. 116. 128. 162. 269. 271. 275. 356. 463. 605. V/7. 40. 133. 161. 163. 257. 265. 282. 309. 351. 362. 388. 415. 441. 442. 499. 524. 525. 532. 544. VI/15. 44. 65. 106. 112. 130. 161. 173. 186. 188. 193. 194. 220. 235. 285. 306. 325. 407. 424. 427. 437. 438. 439. 440. 482. 512. 513. 514. 536. VII/444. 465. 592. VIII/16. 24. 42. 66. 109. 118. 121. 138. 140. 163. 165. 166. 227. 231. 287. 293. 309. 362. 363. 380. 409. 415. 418. 420. 435. 498. 505. 523. 524. 527. 528. 546. 560. 573. 575. IX/132. 133. 134. 394. 395. 464. 465. 550. 554. 555. X/307. XII/25. 106. 238, 240. 243. 250. 271. 272. 274. 314. 316. 357. 400. 405. 445. 461. 485. 523. 546. 596. 604. XIII/37. 58. 84. 85. 86. 94. 121. 122. 156. 159. 190. 204. 207. 229. 279. 284. 291. 300. 302. 305. 345. 349. 350. 358. 368. 370. 371. 382. 384. 386. 390. 407. 408. 418. 428. 444. 447. 448. 458. 480. 483. 487. 489. 490. 491. 507. 527. 564. 566. 575. 588. 603. 612. XV/226. 229. 309. XVI/212.
Nisa Sûresi:I/213. 214. 219. 611. II/359. XI/294.
Nisbet Sûresi:XVI/245.
Niyet:II/54. IV/9. 62. VI/419. 503. XIV/359.
Noter:II/323.
Hz. Nuh (a. s):I/115. 142. 297. 312. 342. 355. 383. 462. 509. 528. II/42. 45. 203. 205. 362. 440. 441. 448. 578. 606. III/576. 577. 579. 582. IV/89. 90. 117. 283. 439. V/41. 77. 100. 101. 110. 116. 117. 122. 151. 296. 394. VI/42. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 52. 54. 57. 58. 82. 90. 93. 168. 533. VII/139. 144. 217. 362. 375. 376. 467. 468. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 514. 526. 529. 589. 593. 594. 595. 596. VIII/17. 114.

118. 134. 138. 374. 389. 392. 464. 500. 505. 572. 575. 576. 577. 578. 581. 582. IX/76. 78. 81. 150. 160. 547. X/52. 53. 99. 100. 183. 538. 539. 541. 579. XI/17. 134. 138. 374. 392. 464. 505. 572. 575. 576. 577. 578. 581. 582. XII/156. 158. 198. 257. 261. 301. 349. 350. 351. 352. 353. 384. 437. 494. 496. 497. 498. 499. 506. 552. 560. 567. 565. 567. 568. 569. 575. XIII/532. 537. 538. XIV/36. 53. 139. 141. 142. 308. 428. 462. 516. 517. 521. 538. 540. 541. 545. XV/14. 17. 42. 140. 180. 182. 183. 241. 255. 275. 276. 277. 281. 282. 284. 285. 487. XVI/75. 76.

Nûh Kavmi: IV/523. X/581. XV/200.

Nuhbe: VII/206.

Nûh Sûresi: XV/273.

Nukras: XVI/76.

Nun: XV/206. 208.

Nur: I/150. 220. 289. 448. II/38. 242. 244. V/133. 323. 350. 417. 450. 452. 538. VI/212. 217. 227. 285. 304. 342. 345. 361. IX/74. XII/164. 165. 166. 167. 170. 173. 174. 271. 499. XV/166. 180.

Nur Sûresi: VI/300. XVI/471.

Nusaybin Cinleri: V/471.

Nutfe: VIII/442. 447. 448. 449. 450. 458. XIII/125. 457. XIV/79. XV/377. 389. 480.

Nübüvvet: I/199. 208. V/16. 125. 126. 132. 148. 450. VI/68. 105. 164. 273. 338. XII/109. 572.

Nüsuk: II/19.

Nüzul: I/15.

O-Ö

Oğlak burcu: XV/563.

Ortanca Namaz: II/143. 144. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166.

Oruç: I/83. 336. 353. 376. 411. 486. 526. 532. 582. 590. 591. 592. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 610. 611. 612. 616. 617. 618. 620. 621. 622. 623. 624. 626. 631. 632. II/6. 7. 10. 46. 147. 149. 150. 154. 157. 203. 206. 221. 260. 261. 268. 339. 476. 485. 487. 600. 615. III/442. 581. IV/29. 210. 244. 294. 353. 365. 373. V/267. 268. 358. 495. VI/123. 173. 176. 177. 214. 217. 473. VIII/46. 87. 88. 89. 138. 143. 404. 545. XIII/203. 274. 295. 511. 542. 546. XIV/113. 515. XV/118. 585. 628.

Hz. Osman (r. a): I/12. 41. 51. 54. 55. 56. 57. 59. 60. 67. 68. 69. 70. 73. 74. 78. 79. 91. 102. 154. 173. 179. 220. 240. 397. 404. 506. II/14. 96. 97. 98. 101. 108. 115. 133. 172. 255. 308. 314. 536. 537. 539. 540. III/93. 146. 147. 233. 236. 294. 348. 370. 381. 411. 449. IV/86. 87. 130. 167. 200. 296. 344. 364. 395. 406. 421. 422. 590. V/10. 469. 470. 525. VI/78. 365. 372. 375. 379. 475. 485. 551. 556. VII/42. 43. 65. 159. 160. 161. 236. 237. 317. IX/237. 238. 451. 532. 539. X/234. 310. XII/48. XIII/134. 178. 262. 594. XIV/364. 388. 399. 404. 407. XV/69. 116. 120. 121. 122. 156. 521. 530. 600. 601. XVI/7. 39. 168. 256. 264.

Öfke: I/550. III/73. 84. V/37. VI/341. 576. VIII/73. 197. 227. 238. 359. 400. 404. 405. 453. 459. 460. 538. XII/234.

Öğle namazı: II/144. 161. 164. 168. VI/354.

Öğüt: V/98. 110. 269. VI/8. 73. 90. 112. 126. 146. 153. 185. 190. 239. 240. 242. 243. 294. 428. 434. VIII/

191. 192. 205. 218. 284. 319. 400. XII/71. 96. 252. 304. 355. 358. 390. 466. 480. 553. 589. XIII/548. 550. 558. 590. 597.
Ölçü: VI/71. 79. 80. X/173. XII/365. 369. XV/151.
Öldürmek: II/49. 56.
Ölüm: I/299. 357. 424. 425. 428. 459. 576. 580. 583. III/106. 115. 192. 194. 305. 397. IV/124. 125. 126. 131. 442. 451. 454. 517. 560. 573. 586. V/28. 33. 34. 36. 37. 38. 66. 98. 149. 150. 231. 232. 279. 429. VI/7. 36. 311. 359. 410. 414. 431. 433. VIII/11. 12. 45. 70. 82. 83. 87. 100. 120. 121. 146. 149. 152. 164. 165. 173. 198. 202. 219. 233. 236. 255. 281. 324. 332. 335. 337. 342. 353. 354. 355. 365. 384. 446. 450. 451. 453. 454. 455. 519. 523. 525. 532. 534. 535. 569. 580. 583. 584. XII/12. 234. 248. 339. 352. 484. 548. 553. 568. 600. 601. XIII/23. 25. 42. 46. 48. 49. 50. 51. 99. 100. 133. 134. 168. 178. 227. 257. 289. 290. 295. 296. 338. 353. 357. 373. 374. 386. 399. 402. 408. 415. 419. 422. 426. 438. 446. 465. 467. 487. 488. 489. 490. 508. 517. 518. 525. 526. 562. 565. 577. 580. 605. 611. XV/189. 191. 221. 309.
Hz. Ömer (r. a) (Ömer bin Hattab): I/12. 41. 42. 47. 51. 52. 57. 60. 78. 102. 125. 131. 147. 151. 177. 179. 187. 189. 192. 218. 221. 235. 240. 274. 277. 298. 342. 361. 396. 426. 427. 450. 461. 463. 475. 483. 484. 490. 491. 492. 519. 524. 567. 579. 582. 607. 608. 617. 621. 624. II/9. 16. 19. 35. 39. 52. 55. 59. 70. 71. 78. 79. 83. 96. 97. 98. 99. 101. 108. 111. 112. 115. 138. 139. 155. 162. 163. 169. 176. 177. 206. 225. 226. 232. 235. 236. 269. 283. 293. 305. 306. 308. 309. 313. 359. 373. 374. 375. 385. 392. 393. 427. 428. 429. 431. 434. 463. 536. 537. 576. 599. 614. 618. 622. 629. III/30. 37. 38. 40. 50. 60. 61. 77. 78. 93. 109. 111. 112. 113. 114. 127. 130. 132. 146. 147. 153. 235. 262. 268. 270. 294. 301. 308. 309. 358. 374. 383. 387. 447. 449. 471. 475. 495. 552. IV/26. 27. 28. 29. 32. 55. 56. 62. 70. 71. 76. 81. 86. 87. 93. 144. 152. 156. 157. 167. 169. 173. 185. 200. 201. 222. 223. 224. 230. 231. 250. 255. 278. 293. 296. 370. 378. 387. 390. 393. 398. 399. 401. 402. 404. 406. 413. 414. 415. 422. 423. 433. 509. 533. 556. 619. V/10. 233. 251. 373. 468. 490. 533. VI/38. 66. 229. 360. 355. 364. 371. 397. 403. 405. 406. 410. 484. 489. 490. 530. 531. 532. 533. 534. 549. 556. 584. VII/14. 26. 41. 45. 46. 47. 64. 65. 66. 97. 98. 105. 106. 107. 117. 119. 122. 132. 154. 175. 176. 177. 204. 208. 209. 217. 234. 244. 273. 285. 313. 314. 316. 317. 318. VIII/309. 355. 440. 479. 489. 494. 555. 569. 574. IX/38. 39. 41. 70. 117. 122. 237. 238. 273. 308. 364. 365. 382. 383. 480. 517. 523. 528. 536. 537. X/40. 150. 188. 203. 268. 269. 280. 303. 310. XI/300. 309. 355. 440. 489. 494. 555. 569. 574. XII/55. 61. 79. 82. 85. 89. 156. 196. 221. 386. 401. 402. 506. XIII/32. 50. 252. 260. 264. 362. 477. 510. 594. XIV/161. 248. 257. 286. 293. 344. 350. 352. 358. 363. 364. 366. 379. 388. 393. 395. 398. 3407. 451. 452. 577. 605. XV/25. 33. 60. 63. 68. 82. 94. 96. 116. 121.

122. 153. 155. 156. 157. 160. 172. 175. 176. 177. 181. 235. 244. 246. 305. 337. 397. 475. 483. 484. 501. 503. 569. 591. 609. XVI/47. 102. 103. 155. 1461. 162. 168. 192. 197. 200. 225. 227. 229. 230. 264.
Örümcek ağı: VI/448. XII/586.
Öşür: V/312. 315.

-P-

Paraklit: XV/104. 105.
Parmak uçları: I/10.
Pavlos: III/596. 597. 598.
Peygamberler: I/283. 356. 361. 374. 408. 415. 419. 421. 429. 434. 438. 576. 578. 582. II/42. 43. 45. 47. 186. 211. 212. 215. 216. 222. 458. 501. 570. 571. 572. 573. 575. 576. 577. 582. 585. 603. 609. 614. 627. V/43. 84. 92. 100. 132. 266. 288. 346. 361. 402. 404. 405. 406. 427. 428. 431. 460. 504. 505. 513. 520. VI/67. 73. 84. 85. 174. 258. 263. 266. 267. 269. 316. 336. 342. 351. 387. 392. 478. 499. 500. 510. 569. XII/145. 16. 26. 165. 221. 224. 230. 265. 268. 274. 275. 351. 365. 373. 380. 397. 433. 434. 472. 473. 474. 484. 509. 511. 512. 515. 520. 530. 546. 557. 565. 568. 578. 594. XV/7. 14. 15. 17. 38. 143. 411.
Peygamberlik: V/110. 124. 243. VI/186. XII/403. 482. 510.
Hz. Peygamberin rüyası: VI/493. 495. 498.
Hz. Peygamberin sünneti: VI/560.
Pîri fânî: I/605.
Put: I/34. 226. 252. 542. 544. 563. 564. II/63. 211. 215. 236. 402. 403. III/366. IV/14. 15. 18. 19. 20. 52. 162. 436. 580. 587. V/9. 14. 40. 59. 61. 62. 71. 72. 73. 77. 84. 85. 87. 89. 92. 100. 101. 106. 107. 124. 132. 143. 148. 187. 188. 225. 228. 235. 237. 282. 299. 300. 301. 306. 315. 351. 373. 379. 400. 507. 508. VI/47. 57. 113. 121. 150. 171. 173. 174. 175. 176. 316. 330. 332. 333. 336. 337. 338. 451. 582. VIII/107. 108. 109. 110. 113. 133. 151. 280. 337. 339. 358. 363. 367. 374. 375. 377. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 419. 421. 422. 423. 458. 464. 465. 467. 473. 478. 487. 537. 541. 542. 543. IX/130. 138. 139. 329. 330. 448. XII/224. 228. 238. 239. 240. 269. 277. 338. 346. 432. 572. 574. 586. 607. XIII/85. 114. 115. 311. 312. 313. 315. 357. 368. 374. 391. 413. 417. 460. 478. 496. 499. 501. 502. 503. 512. 537. 586. 587. 593. 601. 614. XIV/14. 15. 48. 64. 178. 281. 297. 456. 509. 510. XVI/218. 221. 222.
Putperest: I/421. 561. 563. II/64. 510. 511. 512. III/192. 533. V/59. 61. 100. 101. 143. 219. 229. 245. VI/120. 174. VIII/30. 100. 279. 367. 376. 489. 504. 542. 543. XIII/32. 112. 115. 368. 391. XVI/119.

-R-

Rab: I/168. 188. II/217. 405. V/6. 15. 18. 33. 42. 43. 44. 56. 64. 71. 82. 83. 84. 86. 89. 90. 91. 93. 97. 102. 106. 107. 113. 114. 173. 174. 175. 176. 177. 179. 182. 194. 200. 207. 208. 212. 214. 215. 223. 230. 244. 249. 259. 261. 262. 265. 276. 277. 278. 280. 281. 282. 283. 284. 291. 293. 295. 301. 308. 319. 342. 355. 363. 365. 366. 372. 378. 380. 381. 383. 385. 400. 404. 411. 422. 434. 435. 442. 443. 444. 447. 450. 451. 455. 456. 461. 462. 477. 478. 481.

489. 499. 510. 511. 518. 519. 520. 524. 526. 531. 532. 538. 539. 542. 544. 550. 551. 552. VI/66. 93. 107. 108. 114. 126. 146. 149. 154. 253. 258. 259. 260. 264. 327. 358. 370. 390. VII/7. 18. 39. XII/7. 15. 18. 24. 31. 34. 36. 50. 91. 92. 245. 253. 270. 271. 278. 290. 293. 314. 318. 319. 324. 334. 339. 349. 355. 360. 365. 448. 489. 498. 503. 509. 511. 547.

Rabbaniler:II/466. 574. IV/188.

Rab edinme:X/54.

Ra'd:I/246.

Ra'd Sûresi:XI/196.

Rafes:II/26.

Rafiziler:I57. 58. 109. 110. II/334. 335. 337. 338. V/52.

Rağbet nikahı:II/114. 115.

Rahman:I/35. 165. 167. 168. 182. 183. 184. 206. 532. 534. VIII/77. 78. 87. 88. 104. 109. 139. 149. 155. 164. 1166. 169. 172. 173. 175. 176. 178. 181. 191. 244. 277. 284. 342. 343. 357. 358. 362. 426. 436. X/367. 368. 370. 568.

Rahman Sûresi:XVI/221.

Rahmet:I/46. 100. 242. 248. 271. 281. 293. 295. 305. 382. 454. 547. II/190. 358. 536. 560. 561. III/150. 153. IV/95. 539. V/293. 295. 343. 362. 363. 388. 389. 394. 515. 534. 551. 544. 548. 550. VI/7. 9. 32. 33. 36. 37. 39. 57. 86. 96. 131. 149. 203. 208. 214. 219. 220. 221. 226. 335. 344. 345. 349. 350. 351. 435. 507. VII/7. 8. 15. 123. 297. 429. 445. 488. 597. VIII/22. 23. 27. 39. 53. 57. 62. 70. 72. 79. 104. 109. 115. 118. 120. 140. 160. 164. 172. 196. 244. 258. 305. 309. 355. 358. 389. 391. 400. 405. 415. 426. 432. 433. 434. 436. 530. 586. IX/536. X/305. 324. 345. 412. 413. 519. XI/57. 432. XII/115. 198. 199. 268. 273. 405. 427. 448. 449. 503. 505. 509. 511. 528. 544. 546. 589. 596. XIII/7. 35. 36. 37. 42. 44. 46. 60. 71. 168. 169. 170. 178. 179. 197. 207. 228. 255. 258. 271. 324. 345. 349. 350. 379. 407. 435. 438. 439. 532. 536. 561. 576. 590. 606. 608. XV/10. 14. 17. 20. 404. 407.

Rahmet meleği:V/35. II. Ramses:VI/119.

II.Ramses:VI/119.

Râkbani:II/571.

Raks:X/168.

Ramazan ayı:I/590. 591. 596. 598. 601. 604. 608. 609. 610. 611. 612. 630. II/147. 150. 157. 615. X/19.

Ramazan bayramı:I/612.

Ramazan hilali:I/592. 605. 611.

Rasuller:I/356. 424. II/42. V/46. VI/177. 452. 552. 558. 567. VII/7. X/331. XI/543.

Receb ayı:I/609. II/50. 56. 57. 58. 536.

Recm:II/119. 123. 377. 396. 461. 463. III/306. 307. 308. IV/103. 105. 177. 178. 188. 189. 210. 279. V/46. VI/75. 77. 78. IX/199. XV/299.

Rehin:II/334. 335. 337. 338. XIV/483.

Remel:I/491.

Ress halkı:II/613. XIII/419. XIV/428. XV/200.

Re'sul-ayn:I/447.

Rıdvan:XV/511.

Rızık:I/204. 210. 227. 250. 256. 257. 483. 493. 553. 554. 556. II/41. 45. 52. 177. 266. 440. 444. 451. 452. 453. 454. 464. 465. 466. 475. III/115. 161. IV/151. 266. 350. 358. 470. 501. 518. 521. 588. 589. 605. 611. V/20. 30. 186. 236. 309. 316. 317.

342. 360. 438. 494. 507. 531. 544. 545. 546. 547. VI/37. 136. 188. 233. 258. 263. 360. 370. 393. 394. 437. 438. 439. 539. VII/90. 551. 552. 554. VIII/23. 24. 118. 127. 130. 131. 143. 144. 189. 203. 269. 271. 301. 304. 309. 310. 408. 460. 486. 491. 492. 510. 514. 523. 525. 526. 596. IX/37. 39. 125. 438. 439. 442. 447. 449. 450. 544. 545. X/104. 108. 139. XII/7. 8. 18. 19. 43. 126. 170. 172. 230. 394. 440. 488. 515. 528. 553. 567. 598. 601. 602. XIII/35. 37. 192. 280. 283. 285. 298. 300. 310. 313. 319. 321. 345. 365. 373. 379. 380. 399. 419. 435. 439. 440. 480. 482. 483. 491. 561. XIV/12. 59. 75. 112. 139. 145. 149. 153. 158. 188. 226. 252. 256. 258. 318. 454. 458. 467. 489. 558. 597. 610. 618. XV/115. 196.

Riba (faiz):I/36. 420. II/114. 298. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 326. 542. III/57. VI/224. XIV/380. XV/438.

Ric'i talak:II/91. 98. 109. 130.

Ric'at:II/121. 122. 124. XV/158.

Ricz:I/378. IV/22. 383. V/523.

Risalet:I/190. IV/506. V/242. 243. 245. VI/50. 51. 177. 180. 185. 186. 187. 207. 338. 349. 350. XII/230.

Riddet:II/51.

Riya:III/349. 356. 422. VI/503. 522. VIII/46. 58. 116. 201. 203. 217. XIII/172. XVI/207.

Riyazet:IV/23. VI/177. 207.

Rububiyet:V/92. 114. 186. VI/19. 32. 264. X/76. 406. XVI/168.

Ruh:I/23. 146. 150. 173. 232. 244. 245. 295. 302. 304. 352. II/358. 475. III/439. V/425. VI/256. 257. 361. VIII/75. 145. 211. 266. 411. 412. 434. 568. 595. IX/301. 302. 390. X/311. 318. XIII/107. 120. 518. 557. 571. 574. 575. XIV/136. 167. 168. 170. 266. 601. 606. 611. 617. XV/254. 257. 442. 445. XVI/56.

Ruhbaniyet:V/495. XV/14. 17. 18.

Ruh'ul-Emin:I/17. 27. XII/376. XV/257.

Ruh'ul-Kudüs:I/174. 408. 413. 415. 416. II/211. 212. 482. 493. 497. 512. IX/496. 508. XV/104.

Ruma kuyusu:XVI/8.

Rum:II/411. 414. 502. III/222. IV/16. VII/320. X/278. 575. XIV/229. 236. 286. 369. XV/106.

Rum hadisesi:I/143.

Rumlar:I/470. 474. V/183. VI/517. VII/17. 40. 464. IX/122. 144.

Ru'yet-i hilal:I/630. 631. V/178. 179. X/48.

Ru'yetullah:VI/124. 172. 180. 181. 182. 186. 188.

Rükam:XII/176.

Rükû:I/214. 227. 298. 344. 51. 358. 378. 483. 486. 491. 492. II/456. IV/235. 239. 240. VI/464. VIII/540. 545. 546. 567. XIV/383. 385. XV/420.

Rüstem:IV/562. VI/457. XII/62.

Rüşvet:I/350. 618. 619. IV/182. 185. 186. 189. 194. VI/224. VII/39. 41. XIV/332.

Rüya:VI/498. 499. VIII/11. 126. 317. 321. X/226. XII/474. 478. 485. XIII/505. XIV/371. 375. 380. 381. 515.

Rüzgâr:I/542. 543. 547. 548. II/282. VI/7. 37. 38. 39. 44. XII/273. 585. XV/412. 414.

-S-

Saadet:XII/44. 535. 557. 568.
Saadet ehli:V/202. IX/37. 39.
Saat:X/431.
Sabah namazı:I/354. II/144. 158. 161. 164. 167.168.
Sabır:I/353.360.361.365.456.466.486. 523. 526. 531. 536. 576. II/396. 397. 399. III/30. 53. 104. 122. 195. 201. 202. 221. 231. V/128. VI/146. 149. 151. 157. 169. 194. 501. 527. 528. 530. VII/571. VIII/126. 149. 150. 189. 228. 292.296.304.307.354.359.400. 492. 501. 577. IX/365. 366. 569. 570. X/115. XI/307. XII/102. 476. 515. 535. 538. 590. 598. XIII/54. 94. 136. 230. 298. 351. 522.526.534.540.541.561.562. 564. 590. 595. XIV/69. 79. 111. 158. . 161. 302. 308. 337. 398. 403.445.481.487.538.XV/314. XVI/164. 167.
Sabiîler:I/382. 383. 386. 387. II/624. IV/303. 304. 305. 307. V/510. VII/289. VIII/462. 464. 467. 468. 503. 504.
Sabikûn:VII/208. XI/464. 465. 467. 503. 504.
Seb'ut-Tıval:I/611.
Sadaka:I/123. 210. 352. 486. 532. 577. 583. 584. 607. 608. II/6. 10. 15. 41. 43. 47. 53. 60. 114. 147. 151. 153.203.221.222.253.255.261. 262.263.267.270.272.273.278. 279.281.282.283.284.285.286. 287.288.291.295.308.309.310. 311.315.339.424.568.587.594. 598. 599. 600. III/513. 582. IV/81. 95. 141. 147. 199. 239. 389. 395. V/60. 311. VI/210. VIII/46. 72. 124. 220. 489. 492. XII/8. XIII/39. 40. 199. XIV/367. 388. 423. 623. 627. 630. XV/38. 39. 40. 118. 337. XVI/208. 209.
Sadık:I/31. 32. XII/349.
Safa:I/40. 100. 324. 466. 531. 533. 534. 537.538.546. II/27. III/212.621. V/195. VI/309. VIII/128. 129. 381. IX/142. XI/128. 129. 221. 225. 481. XV/96. 624. XVI/236.
Safahat:XII/430. 435.
Saff Sûresi:XV/97. 98. 99.
es-Safhu'l Cemil:IX/269.
Sahabe:II/434. III/12. VI/406. 409. 425. 463.469.480.493.498.559.XII/86. 88. 118. 130.
Sahih:XII/87. 195.
Sahir:I/439. 440. 450. 452.
Sahra:I/340.
Sahre:I/375. 514.
Sahur:I/617. 621. 622. 623. VIII/143.
Saibe:IV/436. V/59. 226. 309. 317. 325. 344. 350.
Said:VI/431.
Sakif kabilesi:I/219. 549. II/311. III/70. XV/285. 424.
Salah:I/172. VI/285. XII/151. 1943. 562.
Salat:I/210. 227. 353. XII/176.
Salavat:XV/120.
Hz. Salih (a. s):I/297. II/96. III/43. IV/105.435. V/10. 77. VI/57. 58. 60. 61. 62. 63. 65. 66. 67. 78. 82. 93. 336. 337. 342. 496. VII/582. 586. IX/265. 266. 267. 279. 338. 523. X/581. XI/582. 586. XII/193. 262. 301. 334. 62. 390. 405. 426. 427.428.429.489.450.506.569. 572. XIII/499. XIV/42. 140. 236. 397. 482. 627. XVI/32. 33. 127.
Salih amel:I/23. 260. 261. 355. 382. 383. 403. II/526. IV/82. 159. V/276. 366. 467. 514. 522. 527. 527. VI/36. 374. 384. 433. XII/31. 37. 290.292.343.379.384.406.522. 538.561.598.599.XII/164.167.
Salih Rüya:VI/499.

Salik:I/247.
Saltanat:VI/151. XII/437.
Samadaniyyet:I/501.
Samed Sûresi:XVI/245.
Samer:I/250.
Samiri:VI/126. 127. 128. 150. 198. 199. 200. 204. 208. 209. VIII/269. 273. 275. 276. 279. 280. 281. XI/273. 276. 277. 279. 280. 281. XII/483.
Sancak:III/116.
Sapıklık:I/260. 365. III/150. IV/6. 159. 179. 248. 449. V/70. 350. XI/269. XII/342. 379. 384. 544. XIV/7.
Sapıtan:IV/442. V/63. 64. 71. 204. XII/257. 487. 509.
Hz. Sare (r. a):II/607. VII/113. 144.
Sarf:I/98.
Sarhoşluk:II/52. 59. IV/377. 400.
Sarraf:II/312. 314. 315.
Sarsar Rüzgarı:VI/38. 53.
Satranç:IV/380.
Savaş:II/6. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 49. 54. 181. 185. VI/492. 496. 570. 571. 577. 578. VII/7. 13. 15. 16. XII/286. 451. 557. 591.
Savurganlık:X/140.
Sa'y:I/40. 533. 537. 538. X/107.
Sayha:IX/261. XII/375. 580. XIII/424. 435. 532. 538.
Saba Rüzgârı:VI/38.
Sebat:III/145. VI/402. 416. 496. X/271. XII/184. 365. 275. 422. 501.
Sebe':VI/575. IX/71. X/166. XIII/279. 298. 299. 306. 307.
Sebebi nüzul:I/38.
Sebil:IX/427. 428.
es-Seb'ul-Mesani:I/166.
Sebze:VI/122.
Secde:I/214. 227. 287. 288. 289. 295. 298. 304. 305. 308. 309. 325. 367. 374. 375. 377. 378. 483. 486. 491. 492. II/456. 493. 571. 573. 579. III/27. IV/268. V/89. 369. 370. 391. 416. 417. 418. 419. 420. 422. 423. 424. 426. 427. 429. 430. 432. 445. 449. 451. 478. 550. 552. VI/111. 134. 144. 147. 148. 149. 200. 214. 217. 230. 233. 274. 335. 359. 360. 362. 363. 364. 365. 464. VIII/118. 139. 140. 262. 265. 266. 279. 296. 380. 382. 440. 462. 466. 467. 540. 545. 546. 547. 567. IX/386. 388. X/363. 364. 365. 464. XI/296. XII/168. 280. 283. 286. 324. 328. 379. 410. XIII/125. 128. 129. 329. 517. 540. 546. 571. 573. 574. 575. 576. 590. 593. 594. XIV/383. 385. 386. 445. 446. 470. 494. 522. 524. 553. XV/218. 225. 226. 251. 404. 405.
Şed:VIII/7. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 23. 25. 26. 27. 31. 32. 33. 34.
Şed-i Ramak:I/55. 568. 569. 570. IV/33.
Sedum ahalisi:V/117.
Sefer:I/17. 39. 599. 600. XII/62.
Sefer ayı:II/536.
Sefih:I/230. 234. 240. XII/286. 384.
Sefil:V/41.
Seher:II/396. 397. 399. 400.
Sekine:II/183. 190. 191.
Sekir:II/52. IX/423. 424.
Selâm:I/188. 196. 302. 305. 316. II/571. 573. III/403. IV/152. 153. VII/391. VIII/73. 89. 97. 104. 111. 118. 130. 131. 143. 144. 241. 242. 243. IX/110. 111. XI/242. XII/115. 131. 132. 136. 205. 211. 280. 286. 295. 396. 432. 434. 435. 515. 518. XIV/454. 586. 588. 612. XV/72. 74.
Selâmet:VI/169. IX/245.
Selef:II/323. 326. 327. XI/443.
Selem:II/323. 326.
Selsebil:XIV/571.
Selva:I/372.

Sema:I/268. 269. 543. V/114. IX/418. 450. XII/250.
Semavi Kitab:V/133.
Semud:IV/523. V/41. 195. 393. 394. VI/52. 57. 58. 60. 61. 62. 90. 125. 196. VII/144. 149. 362. 529. VIII/10. 500. 515. 582. IX/78. 81. 265. 266. 268. X/99. 222. 223. 225. XI/163. 306. 505. XII/552. 563. 578. 581. 584. XIII/20. 425. 532. 538. XIV/39. 53. 102. 299. 428. 462. 501. 521. 523. 538. 544. XV/200. 234. 236. 572. 575. 620. 627. 628. XVI/25. 29. 182.
Semum ateşi:I/194. IX/215. 216.
Semmure ağacı:XVI/58.
Ser-füru:I/367.
Servet:XII/61. 230. 535. 536. 537.
Sevad arazisi:II/251.
Sevap:I/620. IV/149. V/20. 23. 24. 30. 60. 138. 205. 251. 262. 274. 280. 286. 294. 352. 356. 362. 377. 383. 404. 413. 483. 535. 536. 537. 540. VI/22. 23. 34. 35. 36. 149. 195. 265. 285. 424. VIII/500. 501. 502. 536. XII/8. 172. 215. 249. 289. 292. 329. 390. 394. 538. 542. 556. 558. XIV/263. 265. 306. 337. 340. 385. 518. 574. 623.
Sevgi:VI/289. 529. VII/7.
Sevm-ı Visal (Birleşik Oruç):I/618.
Seyahat:VIII/506. 507. XI/506.
Seyru suluk:I/102.
Seyyid:II/459. 460. 461.
Seyyie:VI/158. IX/379. X/167. XII/517.
Sıddık:II/471. VIII/106. X/16. XIV/352. XV/8. 9.
Sıffîn Savaşı:I/425.
Sıffîn vak'ası:IV/234.
Sıfr:I/115.
Sığır:I/388. 389. 395. 396.
Sıkıntı:V/41. XII/23.
Sıla-i Rahim:I/35. 267. 410. 557. 572. 577. 614. II/86. 150. 289. 290. 419. 566. VI/195. 224. 339. 425. 426. IX/100. X/118. 127. XII/539. XIII/38. XV/265. 278. 628.
Sır:IV/286. 522. VI/224. VIII/200. XII/229. XIV/213.
Sırat Mustakim:I/173. 190. 191. 192. XII/184. XIII/399. 478.
Sıtma:VIII/158. 159.
Siccin:XV/527. Mutaffifin:7. 8. 9.
Sicn:V/32.
Sidr:I/340.
Sidre ağacı:VI/175.
Sidre'ül-Münteha:I/535. II/345. X/25. 36. 39. 40. XIII/348. XIV/497. 504. XV/536. XVI/113. 115.
Sihir:I/31. 433. 434. 435. 437. 439. 440. 441. 444. 448. 449. 450. 451. 453. II/236. V/197. VI/117. 142. 148. 162. 170. 507. VII/485. VIII/248. 256. 258. 259. 262. 317. 320. 321. 514. XII/15. 238. 373. 392. 503. 504. 513. XIII/467. 476. 553. 601. XIV/254. 259. 260. 261. 262. 263. 264.
Sihirbazlık:I/433. 434. 435. 448. 449. 453. XII/321. 325. 326. 328. 509. XVI/254. 264.
Sikke:I/338.
Silm:II/33. 37. 38.
Sina:II/211. IV/123. VI/104. 121. XV/102. XVI/74. 115.
Sinek:VIII/540. 541. 542. 543.
Siret:XII/482.
Siyam:I/100.
Sofular:I/102.
Sorumluluk:X/171.
Soylu:V/7.
Sözleşme:I/408.
Su:II/282. V/120. 163. 165. 427. 544. 546. 547. VI/7. 37. 38. 39. 43. 108. 256. 402. 408. VIII/84. 85. 88. 128. 129. 130. 177. 206. 252.

253. 342. 249. 442. 530. 572. 573. XII/182. 268. 273. 494. XVI/208. 209.
Sual:XII/406. 492. 537. 566.
Suç:IV/436.
Sudanlılar:VI/138. VIII/17. 30.
Suffe ashabı:II/272. 280. 286. 287. 288.
Sufiler:VIII/203. 543. IX/136. 137.
Suhuflar:I/504. 524. II/585.
Sulhname:XII/593.
Sultan:V/235. 239. IX/92. 108. X/301. XIII/36. 298. 481.
Sûr:I/268. V/56. 66. 67. VIII/22. 34. 284. 285. 286. 288. 418. 444. 468. XII/31. 38. 456. XIV/25. 433.
Sûre:I/250. 251. XII/55.
Sûretu-d Dua:I/166.
Sûretu'l-Hamd:I/166.
Sûretu'l-Kıyamet:XVI/120.
Sûreti Lemykün:XVI/120.
Sûretu'l-Münfekkin:XVI/120.
Sûretu's-Salat:I/166.
Sûretu'ş-Şükr:I/166.
Sûretu't-Ta'limil-Mesele:I/166.
Süheyb-i Rumi:I/234. 362. II/33. 37. 42. IV/6. 8. V/9. 543. VII/394. IX/118. 363. 365. 517. 518. X/139. 208. 466. XIV/411. XV/542. 567.
Hz. Süleyman (a. s)I/100. 165. 180. 342. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 441. 442. 445. 446. 505. II/217. 251. 585. 442. III/378. IV/595. V/88. 110. 117. 118. 119. 121. VI/166. 246. 247. VII/242. VIII/56. 389. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 400. 401. 402. IX/18. 34. 429. XI/56. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 401. 402. 421. 422. 423. 424. 562. XIII/279. 289. 291. 293. 294. 295. 296. 530. 548. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 559. XVI/108. 180.
Süleyman Tasimi Suresi:II/530. 537.
Sümbül:XV/563.
Sümeyye:IX/451. 517. 518.
Sünen ehli:II/133.
Sünnet:I/116. 293. 594. II/488. III/98. IV/353. V/235. 400. 492. 497. VI/439. 486. 562. VIII/129. IX/194. X/279. XII/79. 185. XIV/15. 206. 362. 369. 392. 446.
Sünneti Seniyye:I/20. IV/64. 79.
Sünni:XI/184.
Sürgün:III/309. 310. XII/367. 432. XV/51. 52. 54.
Süryanice:VIII/40. 135. 192. 431.
Süryani Lügatı:V/73. XIV/475.
Süt:VI/60.

-Ş-

Şaban:I/609. 630. 632. II/57.
eş-Şafiyye:I/166.
Şahidlik:I/633. II/322. 323. 324. 327. 334. 337. 338. III/305. 494. 495. IV/60. 80. 81. 90. 442. 451. 455. 459. 548. 554. VII/27. VIII/550. 551. IX/52. 53. X/466. 467. 476. 477. XI/19. 69. 82. 836. 87. 377. 489. 510. 528. 530. 589. 596. XII/69. 81. 86. 96. 105. 124. 141. 293. 539. XIV/69. 195. 280. 347. 354. 430. 433.
Şair:XII/36. 301. 379. 382. 383. 384. 385. XIV/480. 598. 607.
Şaka:XIV/630.
Şarap:V/270. 550. 551. XIII/483. 484. 485. 492. XIV/483. 484.
Şecaat:II/236.
Şefaat:I/214. 344. 355. 356. 480. II/211. 213. 218. 230. 577. III/53. 75. 101. 131. 133. 140. 158. 161. 166. 167. 168. 170. 173. IV/149. 154. 155. 166. 484. 541. 558. 560. 616. V/60. 98. 102. 103. 104. 110. 145. 186. 188. 207. 217. 8511. 550.

551. VI/7. 10. 211. 230. VII/124. 330. 402. X/295. XI/169. 345. XII/210. 346. 568. XII/6. 18. 97. 107. 111. 115. 116. 146. 280. 310. 311. 312. 313. 399. 411. 418. 460. 461. 587. XIII/76. 92. 151. 219. 220. XIV/7. 9. 10. 48. 213. 218. 300. 328. 497. 510. XV/183. 362. 363.

Şefaat-i Kübra: I/355.

Şehadet: I/108. 594. IV/141. V/67. VI/430. VIII/350. 551. IX/112. XII/31. 33. 84. 98. 123. 540. XV/74.

Şehircilik: XI/137.

Şehvet: II/383. V/37. 439. 447. 490. VI/325. XII/72. 140. 145. 146. 426. XIV/193.

Şek: II/367. 368. 371. IV/225.

Şek Günü: I/592.

Şekavet: IX/37. 38. 39. XII/45. XIV/422.

Şems Suresi: XVI/23.

Hz. Şem'un: I/497. II/181. 184. 201. III/523. IV/476. VI/141. 270. VIII/258. XI/258

Hz. Şemuyil: II/181. 184. 188. 189. 190. 197. 507.

Şer'i Delil: I/106.

Şeriat: IV/12. 31. 32. 51. 57. 98. 188. 196. 206. 209. 289. 318. V/361. VI/466. VII/24. XII/214. 260. 484. 506. 511. 512. XIV/28. 139. 141. 143. 147. 155. 169. 170. 208. 256. 258. 259. 260. 285. 320. 351. 387. 388. 406. 468. 517.

Şerr: I/170. II/411. 412. III219. IV/17. 23. 81. 132. 463. V/187. 191. 194. 204. 271. 287. 294. 407. 443. 506. 507. VI/155. 451. 514. VII/78. 166. 354. 355. 359. 361. 392. X/68. 307. XII/11. 83. 101. 102. 138. 497. XIV/20. 235. 292.

Şevval: I/17. 609. 612.

Şevval Hilali: I/630. 633. II/22. 23. 25.

Şeytan: I/216. 235. 241. 281. 288. 290. 295. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 448. 500. 542. 545. 549. 550. 610. II/31. 33. 59. 215. 225. 236. 266. 273. 450. III/142. 182. 185. 186. 366. 397. 408. 410. 431. 468. 476. 578. V/25. 27. 51. 52. 62. 63. 156. 200. 203. 205. 206. 207. 209. 210. 230. 253. 266. 282. 300. 301. 305. 316. 317. 359. 405. 423. 430. 435. 436. 437. 438. 444. 445. 446. 447. 449. 451. 455. 467. 470. 471. 473. 474. 475. 484. 511. VI/242. 245. 253. 276. 327. 335. 340. 342. 343. 362. 363. 402. 411. 501. 504. 507. VII/57. 112. 123. 135. 168. 361. 402. VIII/36. 66. 91. 104. 108. 109. 149. 153. 169. 175. 176. 209. 210. 211. 292. 294. 296. 297. 298. 300. 334. 347. 351. 375. 400. 401. 402. 421. 422. 442. 447. 488. 510. 517. 518. 519. 520. 546. IX/200. 201. 357. 505. XI/401. 402. XII/18. 115. 116. 245. 251. 270. 278. 346. 380. 382. 394. 410. 480. 484. 485. 524. 563. 578. 581. 596. 607. XIII/92. 97. 127. 128. 280. 298. 306. 307. 329. 337. 343. 353. 355. 405. 444. 448. 449. 467. 469. 472. 473. 474. 478. 492. 512. 523. 544. 548. 556. 558. 559. 563. 571. 574. 546. 577. 579. 601. XIV/43. 111. 191. 193. 194. 206. 330. 430. 436. 438. XV/38. 189. 192. XVI/57. 272. 273. 274. 275.

Şîa: I/56. 57. 101. 102. II/425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. IV/64. 66. 94. 290. 291. 295. 297. 298. 299. VI/559. VII/228. VIII/62. 63. 184. IX/75. 117. 150. 192. X/232. 233. 283. 284. XI/184. 489. XII/110. 198. XIII/199. 200. 216. 425. 498. 552.

XIV/410.
Şifa:I/166. VI/575. 576. IX/430. X/304. XIV/117.
Şiir:VI/454. VIII/322. 514. XII/18. 100. 101. 382. 383. 384. XIII/452. 453. 473. 482. 484.
Şimşek:I/256.
Şira Yıldızı:VIII/467. XV/517. 521. 522. 523.
Şirk:I/82. 207. 226. 250. 257. 261. 300. 406. 444. 450. 468. 504. 525. 542. 544. 548. 549. II/12. 63. 64. 67. 68. 150. 157. 365. 447. 534. 546. III/36. 338. 349. 366. 370. 405. IV/15. 113. 161. 193. 211. 239. 315. 366. 384. 548. 558. V/13. 27. 39. 40. 57. 62. 63. 71. 101. 106. 107. 108. 110. 112. 113. 136. 137. 148. 168. 173. 185. 186. 208. 221. 231. 234. 274. 275. 289. 290. 300. 343. 344. 345. 346. 347. 349. 357. 360. 366. 377. 403. 479. 504. 519. VI/53. 120. 121. 193. 204. 205. 224. 253. 266. 316. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 336. 451. 476. 477. 561. 567. 569. 579. 584. VII/56. 145. 435. 452. VIII/12. 22. 34. 46. 47. 48. 116. 160. 230. 258. 271. 293. 307. 336. 339. 340. 416. 434. 465. 475. 477. 483. 486. 487. 488. 504. 537. 541. 542. 543. 545. 576. 588. 602. IX/139. 140. 486. X/111. 492. XI/169. 178. 339. 374. 454. 458. 541. XII17. 18. 31. 104. 224. 241. 252. 278. 344. 432. 435. 460. 553. 557. 604. 606. XIII/62. 63. 66. 67. 74. 165. 166. 280. 310. 314. 319. 328. 330. 331. 337. 359. 368. 389. 391. 393. 408. 422. 461. 496. 499. 584. 586. 590. 593. 598. 599. 611. 614. 615. XIV/13. 14. 15. 18. 192. 298. 317. 456. 470. 487. 524. 593. 624. XV/309. 310. XVI/45. 218. 222.
Hz. Şit (a. s):III/581. IV/135. 136. 304. 519. 520. V/122. 393. VII/468. VIII/134. 135. 136. XII/569.
Şit Kavmi:XV/292.
Şuarâ Sûresi:XI/111.
Hz. Şuayb(a. s):I/360. 375. 380. III/331. 579. V/136. 382. 383. VII/144. 217. VIII/101. 114. 205. 206. 222. 500. 586. IX/94. 264. XI/205. 206. 222. 586. XII/262. 301. 365. 368. 371. 372. 373. 374. 466. 483. 490. 491. 492. 493. 494. 496. 499. 552. XIII/537.
Şuayb Kavmi:V/41.
Şura:XIV/160. XV/33.
Şübhe:XII186. 312. 317. 444. 494. 589. 593. 595. XIV/59. 206. 424. 429.
Şükür:I/168. 302. 357. 365. 375. 529. 531. 553. 554. 590. III/7. 30. 104. 114. 115. 507. 508. V/8. 40. 128. 415. VI/173. 186. 261. 263. 325. 427. 437. 438. VIII/127. 128. 271. 309. 354. 389. 396. 480. 495. IX/75. 76. 80. 454. X/114. XII/290. 405. 419. 421. 445. 528. 567. XII/67. 73. 94. 119. 121. 122. 289. 294. 295. 298. 300. 365. 390. 422. 457. 546. 590. 592. XIV/75. 158. 289. 543. 601. 610.

-T-

Taaffuf:IV/131.
Taam:I/339. 602. II/10. 594. 603.
Taassup:XIV/371.
Taat:I/169. 361. 477. V/234. 259. 277. 362. 380. 485. 479. VI/10. 31. 32. 279. 285. 312. 361. 387. 409. 433. 434. VIII/47. 59. 108. 144. 155. 166. 221. 338. 464. 467. 551. XII/119. 188. 191. 292. 586. 608. XIII/32. 76. 146. 192. 193. 203. 204. 222. 273. 300. 339. 358. 380.

390. 398. 420. 542. 464. 593. XV/277. 278.
Tabiat: V/443.
Tabut: II/181. 182. 184. 187. 188. 195.
Tağliz: IV/456.
Tağut: I/170. 544. 545. 554. 557. II/215. 234. 241. 242. 244. III/374. 386. 397. IX/357. XIII/597. 600. 601.
Tağyir: IX/40.
Tahamid: II/34.
Taharet: I/100. IV/17. 75.
Ta-ha Sûresi: II/227. XI/189. 193. 196. 215. 237.
Tahir imamlar: I/110.
Tahiyyetü'l-Mescid: X/30.
Tahlil: II/24. 34. 610.
Tahrif: II/365.
Tahrim: II/610. V/329.
Tahrim Sûresi: XV/167.
Tahsis: I/111.
Tahvil-i Kıble: I/514. 517. 518. 524. 525.
Taif: I/324. II/50. 56. IV/409. V/244. VI/175. 478. 553. 554. VII/13. 50. 59. 236. 374. IX/145. 288. X/208. XIV/72. 187. 196. 508. 509. 510. XV/113. 221. 285. 388. XVI/182. 195. 199.
Takallub: IX/379. 380.
Takdis: I/281. 284. 296. 298. 299. 442. II/177.
Takıyye: II/412. 419. 420. 421. 422. 425. 426. 427. 430. 431. 432. 434. 435. 437. 438. 536. IV/283. 299. XV/64.
Taklit: IV/443. V/115. 193. 476. VI/262.
Taksim: III/274.
Takva: I/204. 207. 247. 248. 353. 382. 578. 594. II/22. 23. 206. 273. 331. 364. 399. III/28. 72. 73. 195. IV/19. 81. 276. V/64. 158. 374. 438. 465. 467. 469. 470. VI/277. 463. 548. 567. VIII/118. 160. 161. 169. 177. 184. 290. 304. 310. 443. 444. 486. 495. 496. IX/26. 571. XI/191. 194. 367. 372. 601. XII/234. 404. 495. 541. XIII/146. 195. 286. 610. XIV/192. 206. 209. 243. 246. 325. 378. 391. 398. 416. 421. 422. 433. 454. 456. 457. 552. 583. XV/120. 278. 442.
Takva ehli: V/438.
Takva libası: V/407. 469. 470.
Talak: II/88. 89. 90. 91. 97. 104. 105. 106. 122. 123. 137. III/329. XI/320. XII/92. XV/25. 149. 175.
Talak-ı Ric'i: XII/92.
Talak-ı Muta: II/137.
Talak Sûresi: XV/149.
Talik: VII/13. 14.
Tâlût: II/181. 182. 183. 185. 186. 187. 189. 190. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 401. 507. VI/409.
et-Tammet'ul-Kubra: XV/468.
Tanetmek: V/50. 51. 133. 187.
Tarık Sûresi: XV/577.
Tarikçi: V/219.
et-Tarik: I/66. XV/578. 579. 581.
Tarikat: VIII/159. 570.
Tark: IV/21.
Tartı: V/357. 358. 360. 395. 407. 408. 410. 412.
Tasallut: IX/108.
Tasarruf: V/194.
Tasavvuf erbabı: I/94.
Tasdik: V/43. 113. 195. 196. 212. 362. VI/89. 387. 388. 389. 521.
Tasrif: II/365.
Tatavvu: II/147.
Tâûn: I/378. II/173.
Tavat: I/40. 480. 483. 491. 492. IV/230. V/59. 101. VI/587. VIII/478. 481. 482. 484. XIV/373.
Tavla: IV/381.
Tayr: X/78.
Tayy-i Arz: IX/251.

Tayyibat:II/267. IV/39. 40. 41. 427. IX/442.
Tayyibe Sûresi:II/359.
Tayyibler:IX/349. 350. 351.
Tayyi mekan:X/26.
Tazarru:VI/25.
Tebareke:XV/190.
Tebbet Sûresi:XVI/233.
Tebdil:IX/40. 165. 166. 167. X/461.
Tebe-i Tabiin:I/445.
Tebettul:IV/354.
Tebliğ:I/231. II/396. 398. 432. IV/137. 278. 281. 298. 427. 428. 448. 489. V/53. 54. 100. 182. 187. 192. 209. 404. VI/57. 84. 105. 540. VIII/116. 123. 184. 185. 194. 204. 205. 227. 228. 229. 233. 237. 243. 246. 403. 412. 426. 515. 516. 519. 551. 590. IX/168. XI/246. XII/89. 190. 191. 192. 231. 360. 414. 415. 461. 501. 520. 539. 544. 545. 567. 569. XIII/157. 158. 207. 216. 228. 229. 258. 281. 333. 347. 354. 375. 405. 414. 415. 500. 579. 612. XIV/8. 149. 152. 298. 302. 308. 354.
Tebriye:XII/99.
Tebşir:VI/286. 322. X/122.
Tebuk Savaşı:II/255. III/440. VI/58. 59. VII/58. 59. 71. 124. 128. 130. 131. 153. 155. 171. 174. 178. 192. 197. 219. 221. 223. 225. 229. 233. 257. 272. 273. 277. 278. 279. 287. 289. VIII/281. IX/266. 268. X/278. 300. XI/281. XIII/152. XVI/252.
Tebük Gazvesi:XV/128.
Tebük Seferi:VI/441. 554.
Tebyin:IX/377.
Tecavüz:XII/90.
Tecdid-i İman:VI/176.
Tecessüs:IV/94.
Tecrid Sûresi:XVI/244.
Tedebbur:I/98. II/377.
Tedric Kanunu:I/168. 249. II/516.
Tefaul-i bilhayr:IV/25.
Tefekkür:III/206. 214. 215. 216. 217. V/84. 115. XII/19. 241. XIII/6. 276. 615.
Tefrid Sûresi:XVI/244.
Tefrit:I/513. V/279. 287. VIII/99. 183.
Tefriz:XII/33.
Tefsir:I/80. 81. 82. 97. 102. V/15. 16. 19. 21. 22. 24. 42. 45. 48. 51. 57. 58. 59. 72. 74. 76. 123. 127. 136. 143. 148. 158. 161. 174. 175. 186. 191. 201. 203. 209. 210. 214. 218. 257. 258. 280. 282. 283. 285. 287. 295. 313. 375. VIII/135. XII/90. 157. 258.
Tefsir ehli:V/78.
Tefsir-i bi'd-Diraye:I/83. 95. 98.
Tefsir-i bi'l-İşare:I/83.
Tefsir-i bi'l-Me'sur:I/83. 93.
Tefsir-i bi'r-Rey:I/83.
Tefsir-i bi'r-Rivaye:I/83. 84. 90.
Tefsir-i Gayri caiz:I/97.
Tefsir-i işari:I83. 102.
Teftiş:XII/400. 406.
Teğabün Günü:XV/141.
Teğabün Sûresi:XV/135.
Teğannî:XIII/60. 61. 62.
Tehavvuf:IX/381. 382.
Tehdid:V/307. XII/22. 191. 241. 319. 367. 524. 569.
Teheccüd Namazı:II/402. XIII/129.
Tehir:XII/104.
Tekamül Kanunu:I/168.
Tekasür Sûresi:XVI/153. 221.
Tekbir:I/34. 340. 499. 612. 613. II/24. 34. 35. IV/519. VI/352. X/375. XV/344. 601.
Tekeffül:IV/88.
Tekebbür:IX/12.
Tekvir Sûresi:XV/493.
Telbiye:II/17. 23. 26.

Telkih:IX/209.
Telkin:I/13.
Tembellik:X/151. 165.
Temenni:III/340.
Temessül:XI/76.
Temettu:II/19. 20. 130. 139.
Temim Kabilesi:II/268. 485. IV/230. XI/467.
Temizlik:V/431. VI/462. 527.
Tenasuh:V/515.
Tencim:IV/26.
Tenzih:I/346. XII/108. 178. 548.
Teravih:IX/40.
Terazi:40. XV/15.
Terazi Burcu:XV/563.
Terviye Günü:VI/554.
Terzi:VIII/134.
Tesbih:I/281. 282. 284. 285. 295. 298. 299. 338. 442. 446. 476. II/34. 177. V/78. 176. VIII/39. 53. 67. 68. 140. 143. 198. 208. 215. 230. 304. 307. 329. 336. 344. 389. 395. 397. IX/27. X/180. XII/149. 168. 170. 176. 280. XIII/514. 517. 518. 522. 524. 427. 540. 542. 543. XIV/25. 36. 69. 111. 178. 347. 446. 487. 492. 601. 613. 616. XV/404. 405. 590. XVI/224. 227. 228.
Teslimiyet:V/102. XI/263. 265. XII/416. 420. 424. 448. 589.
Teslis:II/398. IV/317.
Tesnim:XV/540. 541.
Teşeyyüt:I/101.
Teşhir:IX/128.
Teşrik Günleri:II/10. 32. 34. 35. XI/558.
Teşvik:XII/70. 274. 322. 325. 401. 428. 434. 601.
Tevatür:I/76. 77.
Tevazu:VI/190. XII/136.
Tevbe:I/281. 285. 293. 327. 329. 331. 332. 333. 334. 347. 367. 368. 371. 383. 384. 386. 395. 497. 531. 534. 539. 616. II/582. 584. 588. 589. 590. III/143. 144. 305. 310. 311. 315. 325. 386. 424. 432. 473. 498. IV/7. 55. 95. 144. 165. 174. 175. 488. 361. 373. 394. V/12. 30. 78. 196. 228. 367. 368. 369. 371. 372. 403. 429. 431. 438. 452. 456497. 507. VI/36. 124. 127. 128. 131. 172. 180. 183. 203. 209. 225. 227. 236. 240. 476. 477. 565. 569. 574. VII/18. 32. 120. 226. 257. 272. 274. 283. 305. 317. 318. 504. 526. VIII/111. 142. 269. 292. 300. 302. 406. 416. 417. 505. IX/11. X/59. 119. 146. XII/84. 89. 98. 106. 119. 120. 121. 146. 147. 229. 290. 293. 309. 343. 351. 358. 363. 427. 428. 465. 486. 522. XIII/97. 179. 183. 543. 546. 550. 563. 588. XIV/36. 37. 42. 136. 153. 289. 403. 413. 416. 441. XV/180. 181. XVI/224.
Tevbe Sûresi:I/486. II/58. XI/111. 112.
Tevbih:XII/18. 111.
Tevcih:XII/317.
Tevdi Sûresi:XVI/224.
Tevekkül:I/25. III/33. 34. 36. 57. 145. 403. IV/19. 24. 108. VI/152. 370. 385. 390. 501. 512. VIII/30. IX/7. 365. 366. XII/282. 379. 448. 490. 598.
Tevessül:IV/156. 157. 159. 161.
Tevfik:V/256. 257. VI/280.
Tevfiz:XII/32. 215.
Tevhid:I/23. 83. 198. 208. 348. 353. II/150. 525. IV/101. 506. V/13. 14. 40 100. 101. 106. 132. 150. 186. 215. 221. 372. 376. 381. VI/174. 204. 224. 263. 476. 477. VIII/99. 108. 119. 139. 160. 203. 216. 256. 339. 340. 343. 358. 381. 404. 413. 414. 417. 432. 502. 504. 559. 598. X/82. 173. XI/98. 99. 104. 149.

151. 191. 215. 275. 342. 385. 411. 534. 598. XII/17. 32. 261. 265. 271. 436. 459. 547. 595. XIII/535. 593. XIV/94. 139. 185. 186. 214. 259. 282. 287. 317. 438. 470.
Tevhid Ayetleri: XII/71.
Tevhid ehli: I/354. VI/329.
Tevhid ilmi: I/98.
Tevhid Sûresi: XVI/244.
Tevil: I/81. 83. II/354. 357. 363. 365. 368. 371. 377. 386. X/564. XII/548.
Tevrat: I/22. 58. 60. 90. 115. 173. 174. 175. 182. 211. 322. 344. 349. 350. 351. 358. 366. 367. 368. 371. 377. 383. 387. 397. 398. 401. 402. 404. 408. 415. 420. 421. 425. 431. 462. 473. 505. 508. 527. 534. 538. 592. 611. II/37. 38. 183. 184. 186. 187. 188. 191. 243. 251. 339. 354. 355. 359. 403. 411. 413. 458. 465. 466. 475. 501. 509. 515. 545. 546. 547. 554. 558. 559. 572. 576. 584. 585. 593. 594. 595. 602. 603. 606. 607. 608. 609. 610. 627. III/17. 78. 153. 250. 306. 367. 369. 379. 496. 514. 515. 533. 571. 573. 582. IV/53. 91. 92. 94. 105. 121. 177. 178. 181. 187. 188. 189. 190. 195. 205. 206. 207. 263. 275. 276. 301. 302. 305. 312. 337. 338. 393. 467. 509. 556. V/133. 134. 135. 213. 273. 274. 338. 363. 431. 432. 442. 443. VI/79. 94. 95. 98. 103. 106. 107. 130. 141. 177. 186. 191. 192. 193. 206. 222. 223. 224. 228. 249. 250. 254. 257. 258. 457. VII/25. 29. 30. 31. 231. 416. 468. 473. 475. 510. 511. 517. 519. VIII/17. 56. 66. 70. 71. 95. 121. 126. 133. 249. 270. 310. 323. 342. 372. 373. 381. 426. 430. 432. 534. 594. IX/30. 31. 53. 73. 74. 178. 283. 377. 502. X/9. 51. 56. 57. 60. 67. 171. 172. 211. 314. 315. 321. 364. 368. 379. 582. 584. XI/17. 55. 70. 95. 121. 126. 133. 249. 270. 310. 323. 343. 371. 373. 430. 431. 534. 594. XII/254. 260. 506. 507. 510. 536. XIII/56. 89. 90. 135. 136. 186. 270. 316. 375. 511. 612. XIV/71. 117. 176. 258. 280. 285. 286. 306. 383. 476. 516. 518. 630. XV/15. 49. 96. 101. 102. 103. 184. XVI/124. 136.
Tevvaf: IX/138.
Tezkiye: IV/9.
Tıp: V/491. 492.
Ticaret: III/335. VII/7. XII/171. 536. XV/101.
Tilaveti Kur'an: I/102.
Tilavet secdesi: V/362. 363. 364. XV/558. XVI/95.
Tih Çölü: I/369. 371. 372. 374. 375. 377. 379. III/518. IV/121. 122. 124. VI/234. 271. 272. XIV/258. 475.
Tihame: I/342. III/177. XIII/162. 306. 491. XIV/258. XV/292. XVI/187.
Timovaus ahalisi: IV/321.
Tîn: XVI/76. 77.
Tîn Sûresi: XVI/73.
Tiyret: IV/21.
Toplama Günü: XV/137. 141.
Toprak: V/427. VIII/80. 199. 255. 447. XIII/111. 122. 353. 475. 508. 574.
Traş: II/6. 17. 18. XIV/349.
Tuba: IX/7. 8.
Tufan: I/342. VI/157. 159. 160. VIII/477. 482. XIII/261. 560. 565. XIII/538.
Tuğyan: I/230. 236. 241. V/198. XII/23. 253. 262.
Tuhur: XV/154. 155. 157.
Tur Dağı: I/142. 366. 375. 382. 383. 387. 396. 409. 419. 421. II/187. 212.

215. III/511. 515. IV/105. VI/117.126.130.131.178.179.190.198.201.212.214.215.236.254.255. 257. VIII/118. 119. 120.197.206.239.269.270.272. IX/12. X/38. 42. 288. 349. XI/119.120.197.206.239.270.272.574.594. XIV/474. XV/465. XVI/76.

Tutsak:III/326.

Tuva vadisi:VI/104. VIII/191. 206. 211.212. 217. XI/206. 211. 212. XV/464. 465.

Tuz:XVI/209.

Tuzak:XVI/209.

Tüccar:III/335.

-U-Ü-

Ubudiyyet:I/190. 199. X/10.

Uğursuzluk:III/81.

Uhud:IX/118.

Uhud Günü:III/53. 63. 64. 99. 100. 101.103.116.120.135.137.145.147.XV/49.

Uhud Savaşı:I/25. II/589. III/47. 48. 58.127.176.177.184. IV/301. 399.VI/406. 421. 469. 534. VII/80.161.190.205.239.240.266. IX/298. 566. 570. XIII/166. 177.259. XIV/318. 388.

Ukkaz Panayırı:II/24. III/178. XIV/508.XV/292.

Uluhiyet:V/39. 92. 94. 186. VI/19. 302.XII/224. 331. 325.

Ulu'l-Emr:III/382. 383. 384.

Umre:I/40. 531. 533. 538. II/6. 8. 9. 13.14. 16. 17. 19. 23. 106. 107. 615.IV/29. 81. 152. V/495. VI/462.557. VIII/475. XIV/365. 376.377. 380.

Umretu'l-Kaza:II/14. 17.

Umumi belva:I/561.

Usulü fıkıh:I/98.

Urube (Arube):XV/116.

Urvetu'l-Vuska:II/215.

Utarit yıldızı:I/446. VIII/136. XI/135.XV/507.

Uzza:I/249. II/442. III/125. 128. 131.473. IV/7. 18. 371. V/143. VI/303.507.VII/369.373.374.438.VIII/467. XIII/407. XIV/10.318. 497. 508. 509. XV/285.XVI/467.

Hz. Uzeyr (a. s):I/472. II/64. 243. 247.248.249.250.251.255.398.546.III/41. 496. IV/50. 109. V/187.VI/193. 206. 262. VII/18. 29. 30.31. 463. VIII/35. 178. 344. 419.420. 421. 424. 465. 487. IX/31.330.X/52.374.XI/178.344.419.421.424.465.487.XII/239.526.XIII/478. XIV/181. 218. XVI/122.

Uzlet:I/33.

Üç ekanim:II/512.

Üfürükçülük:III/33. 36.

Ümmet:I/43. 44. 57. II/46. 206. III/26.39. 40. 41. 42. IV/12. 31. 70. 71.75. 93. 102. 128. 130. 132. 205.209. 233. 237. 357. 596. 603. V/42. 43. 44. 45. 46. 47. 73. 193.337.373.374.375.376.382.393.401.404.405.495.502.503.552.VI/210. 211. 318. 373. VII/367.431. 453. 482. VIII/116. 124.141.149.154.165.200.221.257.295.306.310.322.323.326.340.370.374.390.391.411.413.414.486.490.491.504.532.534.535.549.550.551.588.589.590.598.599. 600. IX/7. 466. 493. 553.554.XII/112.113.114.136.145.195.218.219.220.224.227.228.229.230.243.258.315.329.332.342.373.375.384.387.389.390.392.394.438.448.490.493.497.515. 525. 535. 543. 611. XIV/

107. 134. 182. 185. 188. 283. 446.
Ümmiler: I/401. 403. 404. VI/221. 222. 223. 224. 225. 226. XII/594.
Ümmü'l-Kitap: I/109. IX/38. 39. 40. 44. XIV/176. 226. 548. XVI/246.
Ümmü'l-Kura: II/613.
Ümmü'l-Kur'an: I/166.
Ümmü'l-Veled: II/136.
Ürdün nehri: II/466.

-V-

Vacib: I/246. V/332. XII/70. 83. 84. 138. 147. 152. 154. 156. 157. 176. 191. 210. 275. 530. XIV/153.
Vacib-i bilgayr: V/37.
Vacibü'l-Vücud: II/214. VI/223. IX/133.
Vad: I/349. V/50. 59. 96. 216. 293. 316. 367. 374. 520. 532. VI/19. 91. 169. 318. 374. 375. 383. 396. 403. 404. 521. XI/22. 357. 418. XII/152. 164. 193. 196. 197. 234. 238. 243. 253. 427. 444. 472. 476. 478. 522. 546. XIV/69. 79. 191.
Vadi: XII/273. 383. 498.
Vadi ahalisi: II/539. 541.
Vadleşmek: I/364.
el-Vafiyye: I/166.
Vaftiz: I/506. II/466.
Vahdaniyyet: I/250. 534. 543. V/113. 184. 252. VI/10. 175. 197. 264. XII/224. 234. XII/275. XIV/251.
Vahy: I/11. 17. 26. 27. 28. 31. 32. 33. 35. 427. II/585. III/152. 153. IV/613. V/32. 53. 94. 139. 140. 184. 213. 219. 245. 256. 438. VI/57. 236. 309. 344. 499. VIII/11. 12. 45. 56. 75. 84. 112. 145. 146. 150. 184. 205. 208. 209. 215. 216. 229. 233. 234. 241. 264. 292. 293. 317. 324. 342. 348. 349. 367. 368. 371. 389. 394. 434. 455. 515. 516. 517. 519. 520. 525. 543. 544. 551. 555. 569. 577. 592. IX/7. 369. XII/65. 98. 397. 473. 500. 510. 511. 515. 540. XIII/119. 144. 221. 334. 336. 338. 347. 383. 413. 414. 423. 439. 474. 505. 532. 536. 571. 585. 614. XIV/18. 94. 139. 142. 152. 163. 166. 191. 196. 233. 280. 299. 323. 330. 350. 437. 481. 490. 497. 499. 612. 630.
Vahy Katipleri: I/67.
Vahyi metluv: I/106.
Vaid: I/349. V/50. 59. 201. 216. VI/10. 420. 423. 427. 465. 503. 565.
Vaidiyye Grubu: I/212. II/358.
Vaiz: I/352. 354.
Vakfe: II/35. IV/28. V/308. VI/519. 559.
el-Vâkıa: XV/240.
Vakıf: XII/512. 529.
Vakit: XII/201. 202. 483. 558. 598.
el-Vakiye: XV/190.
Vasıf: XII/11. 33. 239. 285. 422.
Vasib: IX/393.
Vasiyet: I/124. 576. 580. 581. 587. 590. 593. 594. 595. 596. II/132. 143. III/274. 300. XII/384. XV/120.
Varis: VIII/63. 104. 408. 567. XII/402. 515. XIV/139. 153. 206. 232. 234.
Varlık: IV/512.
Vazife: XII/191. 281. 569.
Vaz-u Nasihat: I/352. 359. 403. 412. XII/86. 88. 162. 163. 294.
Veba: XIII/500. 501.
Vecd: I/102.
Veda haccı: I/295. III/330. IV/556. 558. XVI/225. 229. 231.
Vefat: II/523. XII/423.
Vehbî ilim: I/286.
Vehbî nimetler: I/173.
Vehim: I/264.
Vekâlet: X/426.
Vekil: III/403. VI/49. 185. X/242. 319. XII/209. 257. 266. XIV/7. 8.
Velâyet: IV/221. X/493.

Velâyet Sûresi:XVI/244.
Veled-i Zina:IV/117. XII/93.
Veli:III/366. 592. IV/128. 215. 216. 220. 223. 244. 558. V/282. 287. 400. 473. VI/462. 466. 539. XII/586. XIV/285. 369. 430.
Veliyyullah:VII/152.
Vera:IX/97.
Vergi:VIII/7. 17. 18.
Vesile:IV/149. 150. 151. 152. X/216.
Vesvese:II/343. VI/188. 335. 340. 402. 408. 411. VIII/209. 210. 211. 292. 296. 298. 510. 518. XII/31. XIII/3. 448. 559. 576. XIV/433. 434. XVI/270. 272. 273. 274.
Veyl:I/402. 404.
Vezir:XII/266.
Vitir:II/167. 169. XV/603.
Vize:XIV/374.
Vücud:XII/440. 602.

-Y-

Yafes:VI/49. VII/475. VIII/17. 30. 31. X/579. XI/17. XIII/497.
Yağmur:I/244. 256. 257. 542. 543. II/266. V/157. VI/37. 38. 39. 40. 43. 409. VIII/252. 253. 348. 365. 450. 529. 573. 574. XII/177. 274. 365. 368. 413. 438. 598. XIII/7. 42. 44. 45. 46. 48. 66. 92. 99. 103. 132. 313. 347. 350. 357. XV/586.
Yahudiler:I/21. 109. 111. 112. 114. 115. 174. 192. 193. 194. 195. 196. 205. 212. 223. 224. 225. 240. 240. 296. 354. 356. 358. 370. 375. 377. 382. 383. 384. 386. 387. 399. 402. 403. 404. 405. 412. 414. 420. 421. 425. 426. 428. 429. 433. 435. 436. 438. 441. 456. 458. 462. 466. 467. 470. 472. 473. 480. 481. 484. 497. 500. 503. 504. 505. 509. 513. 514. 515. 516. 518. 521. 524. 525. 526. 546. 555. 573. 574. 579. 581. 598. II/44. 46. 57. 64. 73. 77. 181. 216. 366. 367. 382. 383. 385. 398. 404. 413. 465. 466. 471. 472. 476. 478. 484. 502. 504. 506. 507. 508. 520. 525. 535. 536. 546. 547. 548. 551. 552. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 571. 572. 573. 576. 584. 589. 595. 597. 604. 606. 607. 608. 611. 624. 625. 627. III/8. 21. 24. 27. 42. 123. 153. 189. 193. 195. 196. 197. 199. 205. 209. 210. 335. 364. 366. 497. 498. 514. 518. 519. 524. 540. 544. 545. 546. 555. 570. IV/28. 47. 48. 49. 50. 52. 54. 86. 87. 94. 96. 97. 102. 103. 108. 109. 110. 111. 139. 177. 179. 182. 183. 188. 190. 192. 195. 199. 207. 210. 211. 215. 216. 217. 220. 222. 223. 224. 225. 226. 239. 245. 248. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 271. 272. 276. 279. 301. 302. 303. 304. 305. 307. 313. 327. 328. 337. 338. 343. 344. 355. 371. 450. 494. 549. 556. 557. V/133. 134. 135. 138. 169. 183. 237. 338. 339. 343. 359. 363. 373. 375. 516. VI/173. 228. 230. 236. 242. 244. 247. 250. 255. 258. 261. 262. 268. 271. 311. 422. 457. 557. VIII/15. 32. 33. 37. 43. 44. 90. 97. 98. 99. 100. 141. 178. 189. 197. 344. 405. 420. 424. 462. 464. 465. 467. 468. 502. 503. 504. 560. IX/30. 34. 35. 52. 72. 144. 166. 191. 234. 277. 315. 561. 562. X/9. 233. 313. XII/57. 59. 194. 229. 446. 507. 513. 580. XIII/32. 56. 80. 89. 90. 180. 181. 182. 187. 248. 259. 392. 440. 509. XIV/20. 22. 142. 209. 280. 285. 345. 306. 318. 368. 413. 444. 445. 495. 515. XV/33. 48. 69. 111. 114. 405.
Hz. Yahya (a.s):I/377. 380. 413. II/442. 452. 456. 457. 459. 460. 461. 462.

464. 465. 466. 474. 492. IV/308. 313. V/110. 121. XI/61. 63. 64. 65. 67. 70. 73. 74. 115. 138. 196. 409. 413. XIV/292.
Yakin:I/212. 361. III/145. V/15. 37. VI/387. IX/291. 292. XII/474.
Hz. Yakub (a.s):I/115. 284. 321. 347. 348.354. 355.383. 485. 495. 497. 500. 501503. 504. 507. 508. 510. 537. II/182. 198. 442. 478. 530. 538.582. 585.593. 594.602. 605. 606. 607. 608. 609. 610. IV/111. V/74. 110. 115. 116. 118. 119. 120. 125. VI/94. 96. 128. 135. 234. VII/491. 501. VIII/53. 56. 60. 61. 100. 104. 114. 115. 118. 125. 138. 139. 161. 379. 387. IX/131. 167. XII/424. 552. 572. 574. 575. XIV/61.
Yakub:I/75. 79. 173. 268. II/78. 500. III/542. 547. 576. 577. 579. IV/314. VII/32. X/44. XI/60. 100. 114. 125. 138. 139. 161. 387. 393. XIII/561. 563.
Yalan:I/230. 233. IV/181. 182. V/139. 140. 208. 219. 229. 345. 506. VI/428. VII/159. 467. 585. 587. 596. X/189. XII/82. 97. 221. 227. 228. 241. 245. 247. 257. 261. 293. 304. 307. 308. 309. 349. 351. 353. 355. 360. 365. 371. 372. 373. 376. 377. 379. 384. 414. 428. 443. 448. 456. 477. 498. 503. 560. 567. 568. 569. 578. XII/361. 382. 410. XIII/11. 54. 71. 72. 103. 125. 474. 514. 516. 532. 586. 587. 612. 616. XIV/53. 55. 79. 149. 178. 181. 182. 185. 195. 253. 282. 319. 416. 424. 428. 454. 478. 488. 580. 582. 595. 601. 610. 616. 617. 621. XV/612. XVI/240.
Yasin Sûresi:I/63.
Yatsı Namazı:I/354. II/144. 155. 158. 159. 165. 168. III/43. 44. XV/405.
Yay burcu:XV/563.
Ye'cüc ve Mecüc:III/549. 556. 557. 559. 568. 569. V/373. 429. VIII/15. 16. 17. 23. 26. 27. 27. 30. 31. 32. 33. 34. 411. 417. 418. X/584. XI/417.
Yediler:II/203.
Yeğus:I/339. 340. VI/47. 52. XV/281. 285.
Hz. Yehu:IV/320.
Yehuda:II/476. 484. 486. 489. 497. 500. III/540. IV/88. 92.
Yehuda İskaryot:II/500. 503.
Yehuda oğlu Vehb:VI/110.
Yemame Savaşı:II/162.
Yemen Rüknü:I/516.
Yemin:I/550. 551. II/66. 84. 85. 95. 556. 558. 563. 564. 565. 566. 567. 568. IV/11. 84. 105. 110. 119. 128. 129. 151. 153. 155. 160. 198. 215. 350. 358. 456. 580. VI/193. 566. VII/127. 128. 154. 281. 450. IX/258. 259. 260. 386. 387. 491. 492. 496. 497. 485. 486. 537. 540. 560. 561. XIV/459. 477. XV/169. 175.
Yemin-i Lağv:II/93. 94. 95.
Yemliha:X/487.
Yengeç burcu:XV/563.
Yer:I/44. 348. III/204. 205. V/20. 23. 65. 66. 71. 77. 78. 84. 87. 107. 152. 174. 265. 410. 521. VI/11. 71. VII/7. IX/22. XII/22. 176. 218. 273. 437. XIV/7. 18. 25. 75. 85. 94. 117. 127. 134. 139. 154. 156. 163. 170. 174. 176. 181. 213. 217. 224. 268. 275. 302. 332. 416. 424. 428. 443. 445. 454. 459. 462. 487. 512. 522. 538. 540. 553. 557. 561. 565. 580. 582.
Yerin batması:V/6.

Yermuk Günü:II/612.
Yeruşalim:II/489. 490. 491. 493. 496. 497.
Yesu (Yasu):II/471. 472. 477. 483. 484. 488. 491. 497. 503. 511. 512.
Yetim:I/24. 410. 576. 577. 578. 584. II/54. 63. 66. III/244. 246. 247. 263. 286. V/356. 357. XII/117. XV/393. XVI/50. 60.
Yetmişüç fırka:III/16. 21.
Yevmi Mevrud:XI/105.
Yılan:I/291. 319. 320. 323. 335. 356. V/457. 458. 459. VIII/263. 264. 301. XII/498. 501.
Yıldırım:I/364. 369.
Yıldız:I/482. V/71. 78. 79. 81. 83. 84. 85. 87. 91. 92. 93. 94. 113. 147. 156. 157. 158. 160. 163. VI/150. VIII/352. 462. 464. 465. 467. XII/284. XIII/467. 471. 472. 473. 474. 496. 499. 500.
Yolcu:I/576. 578. VIII/7. 12. 13. 14. 350. 570. XII/63.
Yunanca:VIII/136.
Hz. Yûnus (a. s):I/285. II/356. 324. 340. III/239. 576. 577. 579. IV/428. V/110. 117. 118. 123. VI/147. 257. VII/523. 524. VIII/138. 400. 405. 406. 407. XI/138. 196. 405. 406. XII/540. XIII/512. 514. 516. 517. 518. XIV/597.
Yûnus Sûresi:I/611. XI/270.
Hz. Yûsuf (a. s):I/65. 288. 321. 324. 342. 348. 505. 537. II/469. 470. 473. 483. 487. 488. III/69. 378. 445. 579. IV/89. 445. 545. V/117. 119. 120. 125. 288. VI/94. 95. 135. 153. 327. VII/501. VIII/75. 91. X/346. XII/12. 98. 162. 424. 475. XIII/500. XIV/59. 227. 258.
Yûsuf Neccar:II/471. 472. 482. 484. 490. 491. 513. VIII/395. XI/595.
Hz. Yuşa (a. s):II/181. III/514. V/122. VI/193. 214. XII/446. 538. XIV/258. 468.

-Z-

Zahiriler:II/205. X/182.
Zahravani:I/214.
Zakkum:III/13. X/234. XIII/487. 491. 493. XIV/240. 504. 595. XV/611.
Zalim:I/281. 420. 490. 503. 506. 510. II/6. 13. 181. 185. 211. 217. 218. 424. 582. 593. III/57. 76. 120. 123. 204. 217. 632. 633. IV/609. V/6. 18. 19. 27. 41. 131. 139. 286. 287. 288. 291. 293. 298. 322. 363. 404. 441. 531. 533. 542. VI/185. 201. 208. 425. 426. 512. 584. VI/203. 574. VII/420. 453. VIII/87. 149. 160. 161. 185. 238. 246. 320. 329. 330. 342. 367. 379. 382. 418. 457. 482. 492. 502. 510. 528. 532. 538. 569. 580. 581. 586. IX/134. 152. X/408. 471. XII/43. 125. 180. 185. 227. 245. 251. 252. 257. 267. 309. 379. 385. 480. 485. 489. 494. 503. 509. 513. 553. 578. 589. 604. XIII/6. 60. 132. 269. 275. 280. 327. 329. 382. 385. 387. 389. 391. 394. 408. 477. 487. 510. 615. XIV/69. 134. 145. 158. 163. 213. 256. 280. 366.
Zan:I/361. 403. 542. 545. 551. VII/413. X/160. XIV/127. 356. 416. 418. 485. 497. 512. 513.
Zat-ı Kibriya:VII/360. 450. VIII/109.
Zebani:VI/508. XIV/178. XV/93. 94.
Zebur:I/183. 371. 511. II/215. 217. 355. III/194. 576. 578. IV/50. 207. 320. 352. VI/225. X/209. 210. 211. 365. XI/343. 430. 431. 464. 599. XIII/316. 543. XIV/71. 165. 176. 476. XV/15. 184. XVI/136. VI/342. 426. 430. 431. 464.

Zekat:I/207. 208. 210. 212. 227. 228. 344. 351. 358. 401. 410. 456. 486. 526. 532. 576. 582. 584. 585. 594. 596. II/44. 47. 54. 60. 147. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 157. 201. 223. 224. 298. 300. 404. 486. 487. 633. III/23. 156. 184. 397. 442. IV/29. 94. 215. 228. 231. 235. 245. V/273. 311. 313. 314. 358. 479. VI/219. 220. 339. 386. 485. 548. 561. 562. 566. 569. 574. 582. VII/91. 92. 95. 96. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 117. 118. 120. 121. 122. 158. 159. 224. VIII/72. 87. 95. 96. 118. 123. 124. 138. 389. 390. 500. 540. 551. 555. 558. 561. 562. XII/135. 170. 171. 172. 190. 198. 392. 531. 539. XIII/35. 38. 39. 56. 60. 64. 152. 193. 199. 243. XIV/94. 97. 320. 341. 403. 456. 458. 623. XV/38. 39. 40. 65. 118. 332. 337. 585. 599. XVI/208. 209.

Hz. Zekeriya (a.s):I/377. 380. 413. II/440. 443. 444. 451. 452. 453. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 468. 474. 478. 483. 493. III/193. 519. 524. IV/308. 313. V/110. 121. VIII/53. 56. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 74. 91. 92. 115. 138. 296. 400. 404. 407. 408. 409. 413. IX/248. X/55. 56. 57. 62. XI/53. 56. 57. 91. 94. 115. 138. 404. 407. 408. 409. 413.

Zekeriya bin Yahya:II/80.

Zemzem Kuyusu:I/297. 482. VI/521. 523. VIII/127. 129. 131. X/128. 129. 131. XVI/183. 193.

Zenciler:CI/502.

Zenginlik:III/226. 227. IV/606. V/7. 29. VI/290. XII/153.

ez-Zevra:XV/116.

Zeyğ:II/367. 368. 371.

Hz. Zeynep:IV/278. VIII/31. X/98. 99. XI/31. XII/56. 57. 59. 60. 66. 79. 80. XIII/180. 207. 208. 210. 211. 212. 213. 214. 219. 234. 244. 245. 248. 249. 261. 262. 263. 272. 273. XV/170.

Zihar Suresi:XV/24.

Zihar Yemini:VI/432. XV/23. 26. 27. 28. 175.

Zi Esbeh boyu:II/538.

Zikir:I/89. 529. 612. II/261. III/204. 206. IV/377. 388. 617. V/479. VI/57. 154. 188. 189. 192. 220. 295. 304. 335. 358. 359. 360. 361. 362. 385. 496. 519. 580. VIII/141. 156. 175. 196. 201. 202. 203. 217. 218. 230. 278. 284. 285. 290. 292. 293. 300. 317. 319. 320. 323. 326. 329. 340. 342. 357. 358. 362. 368. 371. 431. 473. IX/370. 371. 372. 376. X/468. XI/300. XII/7. 18. 47. 168. 240. 376. 456. 487. XIII/173. 174. 192. 203. 204. 205. 300. 350. 359. 360. 407. 454. 462. 469. 517. 524. 532. 533. 535. 541. 542. 543. 548. 552. 565. 582. 605. 607. 608. XIV/117. 132. 613. 630. XV/133. 162. 165. XVI/273. 274.

Zilhicce:VIII/480. XIII/234.

Zillet:I/374. 377. 379. II/34. 66. III/26. 27. 41. 117. VI/203. 209. 495. VIII/175. 289. XII/24. 46. 49. 61. 209. 316. 410. 557. XIII/476. 483. XIV/253.

Zilzal Sûresi:XI/444. XVI/129.

Zimmet:III/27.

Zimmî:IV/453. XI/502. XII/124. 143. 144.

Zina:I/123. II/312. III/305. 306. 322. 323. 325. 336. 562. IV/6. 54. 56. 103. 128. 136. 177. 186. 208. 266.

337. 345. 395. 436. V/73. 226. 227. 327. 352. 353. 360. 499. 501. 540. VI/75. 78. 117. 194. 270. VIII/90. 93. 94. 96. 97. 141. 142. 527. 528. 564. X/173. XII/69. 71. 72. 73. 76. 78. 79. 80. 82. 83. 84. 85. 87. 89. 92. 109. 110. 111. 115. 119. 120. 121. 128. 139. 140. 154. 160. 161. 162. 163. 290. 291. 539. XIII/190. 196. 477. XIV/413. XV/92. 214. 215.

Zina iftirası: XII/162. 539. 540.

Zina cezası: XII/80.

Zinet: V/488. 489. 497. 498. 499. IX/311. X/497. XII/134. 140. 141. 208.

Zuhruf Sûresi: XI/420.

Zulüm: I/82. 208. 408. 412. 421. II/244. 271. III/14. 46. 150. 192. 199. V/29. 92. 111. 112. 153. 232. 244. 264. 269. 274. 286. 291. 309. 319. 339. 340. 377. 394. 403. 404. 407. 413. 415. 455. 499. 500. 505. VI/91. 94. 201. 208. 233. 235. 236. 239. 243. 244. 279. 339. 385. 386. 419. 434. 435. 509. 512. 580. 584. VII/7. 37. 49. 440. VIII/12. 160. 284. 307. 317. 332. 339. 369. 370. 400. 418. 473. 482. 491. 492. 500. 501. 502. 506. 512. 528. 538. 572. IX/408. 409. X/504. 505. XII/7. 45. 186. 198. 241. 353. 385. 386. 400. 426. 429. 448. 469. 480. 484. 520. 560. 583. 585. XIII/18. 29. 48. 357. 358. 384. 385. 394. 435. 442. 467. 507. 540. 545. XIV/48. 53. 191. 206. 213. 265. 319. 332. 340. 403. 433. 487. XV/438. 628.

Zühal: I/446. XV/507. 581.

Zühd: V/128. 260. 261. 262. VI/187. XV/61.

Zühre: I/300. 434. 443. 446. 447. V/240.

Zühre yıldızı: V/83. XV/507.

Zü'l-Huleyfe: VI/554. X/278. XIV/376.

Zülkarneyn: I/24. 146. II/245. VIII/7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 15. 18. 19. 22. 23. 24. 25. 28. 30. 32. 33. X/312. 314. 451. 572. 573. 575. 576. 577. 580. 581. 583. 584. XI/8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. 19. 22. 23. 24. 28. 29. 30. 32. 57. 58. 59. 60. 61. 64. 65. 67. 74. 145. XVI/56. 107.

Zülkifl: III/579. VIII/400. 404. XI/404. XIII/561. 565.

Zülmecaz Panayırı: II/24. 25. III/138. XVI/238.

Zümer Suresi: IX/271. XI/474. XIII/582.

Zürriyet: V/117. 118. 121. VIII/138. 139. 140. 300. 315. 392. 549. 550. XIII/436. 437. 497. 498. 510. 577. 579. 591.

ANALİTİK FİHRİST KONU BAŞLIKLARI

A Abdest
Ad Kavmi
Adalet
Hz. Adem (a.s.)
Adetullah
Af
Ahid
Ahirete İman
Ahlâk
Hz.Aişe
Akabe (Köle azadı)
Akraba
Alış-Veriş
Allah
Allahın dilemesi
Allaha çocuk isnadı
Allahın fazlı
Allahı görmek
Allahın ilmi
Allahın isimleri
Allahtan kormak (takva)
Allahın kudreti
Allaha kul olmak
Allahın mülkü
Allahın rahmeti
Allahın rızası
Allahın sevgisi
Allahın sıfatları
Allahın yaratması
Amel
Anne ve Baba (Ebeveyn)
Arap-Arapça-Araplar
Arş
Ashab
Ashab-ı Kehf
Av
Ay
Ayetler
Azab

B Barış
Bedir Günü
Besmele
Biat
Borç-Alacak
Boşama
Burçlar
Burhan

C Cebrail
Cehennem
Cennet
Ceza
Cihad
Cimririk
Cin

Ç Çocuk

D Dâbbe
Hz. Davud (a.s)
Demir
Deniz
Din
Dirilme-Haşr
Doğru yol
Doğu ve Batı
Dostluk
Dua
Dünya
Düşmanlık

E Emanet
Erzeli Ömür
Evler
Evlilik
Eyke
Ezan

F Faiz-Riba
Fasık
Fazilet
Fesatlık
Fetih
Fidye
Fitne

G Galibiyet

Ganimet
Gayb
Gece ve Gündüz
Günah
Günahkârlar
H Hac
Hak-Batıl
Haksızlık
Halifelik
Hamd
Hapis
Hz. Hârun (a.s)
Hayr
Hayvan ve Hayvan Kesimi
Helal ve Haram
Helâk
Hesap
Hırsızlık
Hızır
Hicret
Hidayet
Hikmet
Hile (Mekr)
Hüküm
İ İbadet
Hz. İbrahim (a.s)
İbret
İçki-Kumar
Hz. İdris (a.s)
İhsan
İhtilaf
İlim
İmaret
İmam
İmtihan
İnsan
İnsanın Yaratılışı
İrtidat
Hz. İsa (a.s)
İslâm
İsraf
İsrailoğulları
İsra ve Mirac
İsyan
İtaat
İtikâf
İstişâre
İyilik ve kötülük
K Kâbe
Kabir
Kader
Kadın-Erkek
Kadir Gecesi
Kâfirler
Kalp
Kârûn
Kazf
Kıble
Kıraat ve Kurra
Kısas
Kıyamet Günü
Kibir ve Gurur
Kitap Ehli
Kitaplara İman
Kovuculuk-Alay
Kur'an
Kurban
Kureyş
L Lânet
Levh-i Mahfuz
Hz. Lût'un Kavmi
Lügat
M Makam
Mal
Mal İnfakı (Sadaka)
Medyen
Mehir
Meleklere İman
Hz. Meryem
Mescid
Mescid-i Haram
Miras
Mucize
Hz. Muhammed (s.a.v)
Hz. Musa (a.s)
Musibet
Mühlet
Mü'min-Mü'minler-Müslümanlar

Münâfıklar
N Nafaka-Adak
Namaz
Nankörlük
Nazar
Nefis, Nefs
Nesh
Nifak
Nikâh
Nimet
Nöbet
Hz. Nuh (a.s) ve Tufan
Nüzul ve Sebebi
O Oruç
Ö Öfke
Öldürmek
Ölüm-Ecel
Örtü
P Peygamberler ve Peygamberlere iman
Putlar
R Rab
Re'y
Rızık
Ruh
Rum
Rüya
Rüzgar
S Sabır
Sahabe
Hz. Salih (a.s)
Salih Kullar
Savaş
Secde
Selâm-Selâmet
Semûd Kavmi
Sihir ve Sihirbazlık
Soru Sormak
Hz. Süleyman (a.s)
Ş Şahitlik
Şaki
Şefaat
Şehid
Şeriat
Şeytan-İblis
Şirk Koşmak ve Müşrikler
T Takiyye
Tartı-Ölçü
Tebliğ
Tefekkür
Tefsir
Teklif
Tesbih
Tevbe
Tevekkül
Tevessül
Tevhid
Tevrat-İncil
U Uhud
Ü Ümmet
V Vaad
Vahy
Vasiyet
Vekil-Yardımcı
Veli
Y Yağmur
Yahudiler ve Hristiyanlar
Hz. Yahya (a.s)
Yalan
Yaratmak
Yardımlaşma
Ye'cüc ve Me'cüc
Yemin
Yer ve Gök
Yetimler
Yıldız
Hz. Yusuf (a.s)
Hz. Yakub (a.s)
Z Zalimler
Zekât
Hz. Zekeriyya (a.s)
Zikir
Zina
Ziynet
Zulüm
Hz. Zülkarneyn (a.s)

ABDEST
Abdest: I/72. 181. 227. 247. 562. II/153. 157. 427. IV/17. VI/227
Abdest ve farzları: IV/60 Mâide:6
Abdeste yüzün hudutları: IV/62. 70
Abdeste tertip: IV/67
Ayakların yıkanması: IV/64. 69. 71
Başın mesh miktarı: IV./63. 65. 68
Cünüplükten yıkanmak: IV/60. 77 Mâide:6
Deniz suyu ile abdest almak: IV/421
Kadına dokunmak ve abdest: III/355. 362. 363 Nisa:43
Beş vakit namazı tek abdestle kılmak: IV/71
Mestlere mesh etmek: IV/72
Rasulullahın abdesti: IV/68
Teyemmüm: I/100. 562. III/360. IV/60. 64. 78 Mâide:6
Teyemmümün yapıldığı yerler: III/355. 360. 361 Nisa:43

ÂD (HÛD A.S) KAVMİ
Âd Kavmi: II/187. IV/115. 523 V/41. 42. 393. 394 VIII/47. 500. 505. 582. Hud:50. 59 Rad:9. IX/78. 81. X/99 XI/163. 305. 500. 505. 582 Hac:44 XII/257. 356. 552. 563. 678. 581. 584. Furkan:38. 355. Şuarâ:123 578. Ankebut:38XIII/20. 425. 532. 537. Sad:13. XIV/39. 53. 102. 297. 412. 428. 462. 517. 521. 523. 538 Mümin:30. 31. 428. Kaf:14. 521. Necm:50. 51. XV/234. 236. 620. 625. 626. 628 Hakka:4. 6
Birinci Âddan maksat nedir XIV/523 Necm:50
Âd Kavminin helaki:XV/234. 620. 621; Hakka:6; Fecr:6. 13

ADALET
Adalet: I/26. 199. 362. 363. II/13.193.493.495; IV/60.80.81.83
Adaleti emredeni öldürenler: I./396. 399. 407 Âl-i İmran:21
Halk içinde adaletle hükmetmek: III./378. 382 Nisa:58
Her türlü kötü şartta hakkı söylemek: III/85
Beslenen kin. kişiyi adaletten ayırmamalı: III/623. 624 Mâide:2
Şahitlik ve adalet: III/ 494. 495 Nisa:135
Allah kullarına adaleti emrediyor: IV/60. 80. 181. 184. 221 Mâide:8-42.
Yeryüzünde adaletsizlik yapan milletler: IV/310 Mâide:71
Allahın adaleti: X/279.
Ölçüde adaletli olunması: X/136 İsra:35
Allah adildir: V/272. 273. 274

Allahtan başka adaletle (hükmünde) kaim olan ilah yoktur: II/396. 397 Âl-i İmran:18
Adaleti emreden Allahtır: IX/446. 451. 452 Nahl:76
Allahın adaleti. ihsanı ve akrabaya yardımı emretmesi: IX/472. 483. 485 Nahl:90
Allah adaletle davrananları sever: XV/86 Mümtahine:8

Hz. ADEM (A.S)
Allah. eşyanın isimlerini Ademe öğretti: I/:281. 284. 306. 307 Bakara:31
Ademe secde etme meselesi: I/283. 287. 288. 289. 295. 309. 310 Bakara:34
Allah Ademi yeryüzünde halife olarak yarattı:I/281. 287. 308. 309. 316. 317 Bakara:30
Hz. Ademin eşi: I/281.289.311.316 Bakara:35
Hz. Ademe yasaklanan ağaç: I/281. 290. 311. 318. 319.320 Bakara:35
Hz. Ademın tevbesi: I/281. 291. 327. 328 Bakara:36
Hz. Adem topraktan yaratıldı: I/294. 295. 301. 302. 304. 305
Hz. Ademin dünyaya indiği yer: I/324
Hz. Ademin yere inme nedeni: I/327
İlk örgü-ilk elbise:I/325
İlk ağlama: I/325
Yerde ilk dua ve yakarış: I/329. 330. 331. 332. 333
Hz. Ademin aldığı kelimeler: I/335
Hz. Ademin kabri: I/340
Hz. Ademin alemlere tercih edilmesi: II/440. 441. 448 Âl-i İmran:33
Hz. Ademin nesli: II./ 440. 442 Âl-i İmran:34
Hz. Ademin yaratılışı: III./253. 254
Hz. Ademin sıfatları: IV/518
Ademe secde ediniz ayeti hakkında alimlerin ihtilafı: V./417
Şeytanın Hz. Ademe secde etmemesi: V./423. 418. 419. 424 Araf:12
Hz. Ademin İblise aldanması: V/ 422. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453 Araf:22
Hz. Havvanın yaratılışı: VI/324. 325.
İnsan (Adem) kuru çamurdan yaratılmıştır: IX/197. 213. 218. 219 Hicr:26-28
Allahın meleklere insana (Ademe) secde etmesini emretmesi: X/197. 219. 220. 221 Hicr:29
Hz. Ademin ahdi unutması. azimli olmaması: XI/292 Ta ha:115
Meleklerin Ademe secde etmesi: XI/292 Ta ha:116
Adem ve eşine İblisin vesvese vermesi: XI/292. 297 Ta ha:117-120
Ademin Rabbına asi olması: XI/292 Ta ha:122
Ademİn tevbesi: XI/292 Ta ha:122

Ademe yapılan tavsiye: XI/292 Ta ha:115

ADETULLAH
Allahın kanun ve adetleri (Sünneti): III/97. Âl-i İmran:137;VII/472;
Allahın sünneti değişmez:XIII/255. 267. 389. 394. 395 Ahzab:62 Fatır:43
Allahın fıtratı: XIII/31. 32
Allahın sünneti ne demektir? XIV/362 Fetih:23

AF
Allahtan af dilemek: II/22 Bakara:199 ; III/91.95.462.463 Nûr:106
Af isteyenler günahta israr etmezler: III.72. 74.76 Âl-i İmran:135
Seherde af dilemek: II/396. 397. 399. 400 Âl-i İmran:17
Af ve azab Allahın elindedir: III/67. 91. 92. 94 Âl-i İmran:128
Allah çok affedicidir: III/95. 142. 144 Âl-i İmran:135. 155. IV/310. 442. Mâide:74. 108. XI/437 Enfâl:29
Allahın affetmedikleri: VII/165 Tevbe:80
Af dilemek azaba mani midir? VI/459
Allah kimleri affetmez: XIV/337 Muhammed:34

AHİD
Ahid:VI/263. 264. 265. 266
Ahdi hatırlamanın hükmü: VI/266. 267
Ahidleştiğiniz zaman ahdi yerine getirin: IX/472. 489. 490 Nahl:91
İslamın Aahde verdiği önem: IX/489. 490
Allahın ahdini az bir karşılığa satmayın:IX/496. 499. 501 Nahl:95
Ahidden maksat: X/155
Verilen sözün yerine getirilmesi: X/136 İsra:34
Allahın ahdi: I/260. 266. 267. 268. 344. 348. 357 Bakara:27. 40
Allahın ahdini satanlar: II/556. 558. 563 Âl-i İmran:77

AHİRETE İMAN
Ahirete iman: I/204. 212. Bakara:XIII/289. 307 Sebe:21;XIV/10. Zümer:47
Ahiret sevabı. isteyene verilir: III/104 Âl-i İmran:145
Ahireti yalanlayanlar: IV/568. 570 Enam:30-31
İnananlar için ahiret dünyadan daha hayırlıdır: IV/568. 576 Enam:32
Öldükten sonra insanlar hesap için diriltileceklerdir: IV/585 Enam:36-38
Ahiretteki faziletin dereceleri: V/278
Selâmet yurdu: V/249. 280 Enam:127
Araf nedir? V/531. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542 Araf:46
Ahirette dereceler ecre göredir: VII/546

Ahiretin ilk basamağı: IX/119. 120
Ahirete inanmayanlar kötülüğün timsalidir: IX/406. 407 Nahl:60
Ahireti dileyen ve çaba harcayan mümin: X/102 İsra:19
Ahirette körlük var mı? X/265
Ahiret vakti gelince insanlar biraraya geleceklerdir: X/335 İsra:104
Ahireti inkâr: XII/22 Müminun:82
Ahirete inanmayanların işleri: XII / 392 Neml:4
Ahiret hakkında bilinenler: XII/440 Neml:66
Ahiretten gafil olmak: XIII/18. 19 Rum:7
Müslümanların ahiretteki halleri: XIII/125. 130 Secde:19-20
Ahirette inanmayanların hali: XIII/289. 290 Sebe:8
Ahiret azabı inkâr edenler için daimidir: XIII/467. 471. 472. 473 Saffat:8-9
Ahiret ekini nedir? XIV/147 Şuara:20
Ahiret de dünya da Allahındır: XVI/38 Leyl:13
Ahiret hayırlıdır: XVI/50 Duha:4
Ahirette bir güzellik istemek: II/22. 25. 28. 29 Bakara:201

AHLÂK

Kötü Ahlâkın tevbesi: III/89
İslâm güzel ahlâktır: III/81
Meymenetsizlik kötü ahlâktır: III/81. 90
Güzel ahlâk: III/86. 87. 88. 90
Güzel ahlâk en üstün ameldir: III/87. 88
Haya imandandır: III/90
En hayırlı kişi ahlâkı en güzel olandır: III/89
Peygamberin ahlâkı: III/153; XV/206. Kalem:4
Kulların güzel ahlâkla uyarılması: X/198 İsra:53
Allah bir kavme verdiği nimeti o kavim ahlâkını bozmadıkça geri olmaz: VI/512. 513. 514 Enfal:53

Hz. AİŞE (r.a)

İfk Hadisesi: XII/62
İfk Hadisesini düzenler kimlerdir: XII/100
Hz. Aişeye zina isnadının hükmü: XII/83
Mervan ile Hz. Aişe validemizin mücadelesi: XIV/293 Ahkaf:17

AKABE

Akabe bir kölcyi kurtarmaktır: XVI/11 Beled:13
Akabe bir yetimi veya yoksulu doyurmaktır: XVI/11 Beled:14-16
Köleleri azad etmek: IV/24
Kölelere karşı davranış: III/351
Hür ile kölenin mukayesesi: IX/449. 450

AKRABA
Sıla-i Rahm: III/8. 29. 256. 257
Akraba hakları: III/244. 245. 256 Nisa:1
Özel ve genel rahim: XIV/333 Muhammed:22
Akraba: I/576. 577. 578. 582 III/245 XII/31. 277. 381

ALIŞ-VERİŞ
Allah alış verişi helal kılmıştır: II/292. 299. 301 Bakara:275
Peşin alışverişlerde senet düzenlenmemesi halinde surumluluk yoktur: II/322. 323. 324. 328 Bakara:282
Alışverişlerde şahit bulundurmak: II/322. 323 Bakara:282
Borç vermek. alışveriş ve vadeli muameleler: II/322. 323. 324 Bakara:282
Alış veriş yapan müminlerin vasıfları: VII/256 Tevbe:112
Hıyarul-Meclis: III/618. 619
Allah ile müminlerin yaptığı alışveriş: VII/231 Tevbe:111

ALLAH
Allahın nuru: IV/542 VI/182. 469
Allahın gök ve yerin nuru olması ne demektir?: XII/163
Allah gökte midir. yerde midir? diyen: IV/543
Allah kullarının amellerini murakebe eder: I/408. 412 Bakara:85
Allahın hasmı: V/258. 259. 262
Allaha sığınmak: IV/585. 603 Enam:42; XIV/53 Mümin:27; XVI/ Felak:1. 2. 3
Allahın marifeti: VI/31; X/104. 106
Allahın yolu: VI/469. 521. 578. 584
Allah kerem sahibidir: XVI/84 Alak:3
Allahın hudutları: I/616. 618 Bakara:187
Allahtan hiçbir şey gizlenemez: I/394. 395. 397 Bakara:72; III/462. 464 Nisa:108
Allahın emirleri: V/355. Enam:152; IX/484. 487 Nahl:90
Allahın şükrü: III/501. 507. 508 Nisa:147; XIII/365. 366. 367. 368. 369. Fatır:12. 13
Allah çirkin işleri yasaklar: IX/474. 486. 487 Nahl:90
Allah kalemle öğretti: XVI/84 Alak:4
Allah haddi aşanları uyarır: XIV/174 Şura:5
Allahı kandırmak:I/230. 232 Bakara:9
Allahın kürsüsü yeri ve göğü kaplamıştır: II/211. 213. 231 Bakara:255
Allahın orduları: XIV/156. Şura:31; XV/360 Müddessir:31
Allahın salat etmesi: XIII/255. 257. 258 Ahzab:56
Allahın koruması: ,XIV/15 Mümin:9

Allahın şaşırtması: XIV/158. Şura:44
Allahtan şüphe etmek: IX/78. 84. 85. 86. İbrahim:10
Zararı ancak Allah kaldırır: IX/395. 396
Allahın fiilleri: V/272. 387; VII/506
Allahın yazdığını istemek: I/616. 617. 622 Bakara:187
Allah dilediği gibi infak eder: IV/248. 268 Mâide:64
Allahın huzuruna nasıl gidilecek?: V/131 Enam:94
Allaha iftira etmek: IV/548. 557. Enam:21; XI/258 Ta ha:61
Allaha eziyet etmek: XIII/255. 259. 260. Ahzab:57
Zengin edilmesi Allaha hak olanlar: XII/153
Allah huzurunda davalaşmak: XIII/605. 612 Zümer:31
Allahtan istemek: III/340. 341 XIV/145 Şura:20
Allah ayı silip güneşi sabit kılar: IX/37
Allah lûtuf sahibidir: XII/440. Neml:73
Allah için eziyet görenler: III/221. 222. 224. 225 Âl-i İmran:195
Allah. denge için dağları kazık yaptı: XV/429 Nebe:7

ALLAHIN DİLEMESİ

Bütün olaylar Allahın iradesiyle olur: I/101. 394. 395 Bakara:70 Araf:188; II/212. 214. 456. 464 Bakara:253; Âl-i İmran:40
Allah. yardımı ile dilediğini destekler: II/382. 388 Al-i İmran:13
Allah dilediği zaman ve şekilde dilediğini emreder ve nehyeder: VI/23 Araf:54
Allah dilediğini iptal eder. dilediğini sabit kılar: IX/26. 36. 39. 42
Allah nesillerden dilediğini siler: IX/36. 103. 104 İbrahim:19. 20
Allahın dilediği vacib. dilemediği mümtenidir: IX/556
Allahın dilediği şey olur: IX/354. 361. 362. Nahl:40;462 Hac:16
Allahın dilemesi: XIV/134 Şûrâ:8; XV/572 Burûc:16
Allah dilemese musibet başa gelmez: XV/143 Teğabun:11
Allah dilemezse insanlar hiçbir şey dileyemezler: XV/402. 416 İnsan:30; Tekvir:2
Allahın iradesi: I/265. V/252. 274. 275
Şefaatçılar Allahın iradesin etkiler mi?: V/217

ALLAHA ÇOCUK İSNADI

Allahın çocuğu nasıl olabilir? V/147. Enam:101
Allah çocuk edinmekten uzaktır: VII/452 Yûnus:68
Allaha evlat edinmek yakışmaz: XI/87. Meryem:35
Allah doğmamış ve doğurulmamıştır: XVI/224 İhlas:4
Allah evlat edinmekten münezzehtir: IX/398. 401 Nahl:57
Allah çocuk edinmez: XI/169 Meryem:88
Allah. oğul edinmemiştir: XII/31 Müminûn:91

ALLAHIN FAZLI
Allahın fazlı: II/143. 176. 193 Bakara:243. 251; VII/445. XV/7. 14 Hadid:21-29
Allah büyük fazilet sahibidir: I/433. 436 Bakara:105. II/556. 561 Âl-i İmran:74
Fazilet Allahın elindedir: II/556. 560 Âl-i İmran:73
Allah dilediğine fazileti verir: IV/215. 235 Mâide:54
Allahın fazlının aranması: X/220 İsra:66

ALLAHI GÖRMEK
Allahı dünya gözüyle görmek: I/364. 368 Bakara:55 V/114. 174. 175. 176. 177. 178. VI/124
Allahın Rüyeti: VI/124. 172. 180. 181 Araf:143
Allahın cemalini seyretmek: VII/394 X/48
Cenab-ı Allahın görülmesi mümkün mü?: XIV/166 Şura:51

ALLAHIN İLMİ
Allahın ilmi: IV/553. V/6. 21. 22. 23. 150. Enam:59; VI/92; XI/532. 540. Hac:70. 75. 76
Allah herşeyi bilir: I/40. 108. 128. 260. 269. 496. Enam:59; Rad:8. 10 Bakara:29. 115. 158. ; Lokman:34;II/117. 121. 181. 211. 213. 218. 230. 253. 266. 322. 330. Bakara:231. 247. 252. 261. 268. 282. IV/60. 81. 215. 235. 248. 310. 417. 500. 521. 527. 546. Mâide: 8. 54. 61. 76. 97. 98. Enam: 3. 13. 18; X/118. XI/510. 523. Hac:52. 59. XII/213. 544. 583. Nur:64; Ankebut:42. Kasar:85. XIII/207. 217. 242. 253. Ahzab:40. 50. 51. XV/404. İnsan:30
Allah işiten ve bilendir:I/503. 576 Bakara:137-181. II/63. 88. 143. 176. 211. 440. 449. Bakara:227. 244. 256 Âl-i İmran:74. VI/335. 481. 512. 513. 525. 539. Araf:200. Enfal:42. 53. 61. 71.
Allah gizli acık herşeyi bilir: I/401. 403. Bakara:77. III197. 215
Allah yerdeki ve gökteki herşeyi bilir: II/354. 356. 410. Âl-i İmran:5. 29. XI/317. Enbiya:4; XV/31. 32. Mücadele:73; XV/137. Teğabun:4
Allah ilmince herşeyi kaplamıştır: VI/84. 316. 317. 318. 319. Araf:89. 188
Allahın öğrettiği beyan: XIV/555
Allah zalimleri bilicidir: II/181. Bakara:246
Allah öncekileri bilir: XI/197. 211. 212. Hicr:24
Allahın bilmediği hiçbir şey olamaz: IX/22. 23
Allahın bilgisi ve dilemesi: X/198. İsra:54. 55
Allahın ilmi muhittir: X/225; XI/275 Ta ha:98
Doğru yol tutanı ancak Allah bilicidir: X/275. İsra:84
Allah kullarını bilir ve görür: X/323. İsra:96
İlmi Ledünn: X/544

İnsanlara ilimden az bir şey verilmiştir: X/275. İsra:85
Ceninin başından geçecekleri bilmek Allaha mahsustur: XI/445. 449
Allah işlenenleri en iyi bilendir: XI/532. Hac:68
Önceki nesillerin bilgisi Allah katındadır: XI/248. Ta ha:52
Allah cehennemi hak edenleri daha iyi bilir: XI/284. Ta ha:104
Allah kulların geçmiş-gelecek ahvalini bilir: XI/284. Ta ha:110

ALLAHIN İSİMLERİ
En güzel isimler Allahındır:I/182. Araf:180. İsra:110;VI/282. 295. 299. 300. 304. Araf:180. X/367. 369. XI/191 Ta ha:8
Allahın isimleri: X/358. İsra:110

ALLAHTAN KORKMAK (TAKVA)
Allahdan korkmak: I/523. Bakara:150; II/31. 32. 298. Bakara:203. 278; III/7. 12. 13. Âl-i İmran:102;Teğabun:16;78. 488Nisa:131IV/6. 30. 181. 189. 350. Mâide:3. 44. 88;VI/566. Tevbe:13;VII/173 IX/368. 391. 392. Nahl:50;XI/523. Hac:57; XVII/207. 210. 216. 217. 605. Ahzab: 37-39 Zümer:26 XIV/18 Zümer:57; XV/14 Hadid:24;189. Mülk:12
Allantan hakkıyla korkan alimlerdir: XIII/373. 377. 378. Fatır28
Allahtan korkan öğüt alır: XV/591 Ala:10
Allahtan korkanların mükafatı: XVI/119 Beyyine:8
Rablarından korkup sakınanlar: III/221. 222 Âl-i İmran:198
Saadece Allahtan korkmak: XI/601. Müminun:59
Mümin Allahtan korkar: III/182. 185 Âl-i İmran:175
Kuran muttakiler için hidayettir: I/204 Bakara:2
Muttakilerin özellikleri: I/204. Bakara:2 Âl-i İmran:16-17. III/72. 73
Takvanın mertebeleri: I/207
Allah muttakileri sever: II/556. Âl-i İmran:76; VI/448
Hayırlı azık takvadır: II/22. 23. 26. Bakara:197
Allah sakınanlarla beraberdir: II/6. 8 Bakara:194 IV/442 Maide:108 IX/550. 570. 572 Nahl:128
Muttakiler infak ederler: III/73. 78. 91Âl-i İmran:135
Muttakilerin mükafatı Cennettir: II/382. 393. 394 Âl-i İmran:15 III/72. 74. Âl-i İmran:136; IX/26. 27. 110 İbrahim: 23;224. 235. 236. 237. Hicr:45;342. 346. 349. Nahl:30. 31. XV/218 Kalem:34
Muttakiler öfkelerin yenerler: III/72. 80. 91 Âl-i İmran:134
Takva ne demektir?: XIV/322 Muhammed:15
Takva kelimesi: XIV/378
Takvanın etkisi: IV/276
Takva sahibi olanlar: XI/367. Enbiya:49
Allahtan korkanların müjdelenmesi: XI/486. Hac:35
Güzel sonuç takva sahiplerinindir: XII/535. Kasas:83

Onlara verilen takvadan maksat nedir?: XIV/325 Muhammed:17
Takvaya ehil olmak: XIV/371. Fetih:26
İnsanın üstünlüğü takvasına göredir: XIV/416 Hucurât:13
Kıyamet Gününde muttakiler: XV/419 Mürselât:41
Takva sahipleri için var olanlar: XV/442 Nebe:31. 36

ALLAHIN KUDRETİ
Allah herşeye kadirdir: I/113. 244. 246. 456. 459 Bakara:20. 106. 109. 148 II/241. 243. 334. 410. 412. 415. 418. Bakara:259. 284; Âl-i İmran:26 IV/101. 108. 165. 585. 608. 610. Mâide:17. 18. 40; Enam:37. 46 V/21. 23. 148. 150. 152. 161. 271, 272. VI/481. 495. Enfal:41; XI/453. Hac:6 XV/56. Haşr:6
Allahın kudreti: I/101. 104. Mâide:17;Enam:18 V/7. 19. 20. 27. 41. Enam:58. 64. VI/407. Âl-i İmran:165. XIII/299. 378. 379. 433. Rum:22. 23. 25. 26. 27. 30; XIII/345. 349. 350. 365. 370. 371. Fatır:1-2-18
Allah güçlüdür ve hikmet sahibidir: II/31. 34. 63 Bakara:209. 220
Allah gökleri ve yerleri. onların benzerlerini yaratmaya kadirdir:X/335 İsra:98
Gemiler Allahın emri ile seyreder: XI/523 Hac:65

ALLAHA KUL OLMAK
Allaha katıksız kul olmak: II/570. 571. 573. 574. 575 Âl-i İmran:79
Allaha kulluk: I/409. XI/31
Allaha kulluk yapmaktan arlanmak: III/592. 598 Nisa:172
Allah kulunu nasıl hesaba çeker? V/38 Enam:62
Allahın kulları üzerinde tevbesi: VII/272
Yalnız Allaha kulluk: VIII/182 Hud:123
Allahın kulları iki kısımdır: X/104
Allah kuluna yetmez mi? XIII/614. 616 Zümer:36
Allah kullarına yakındır: I/590. 593. 613 Bakara:186
Allah kullarıyla beraberdir: IV/84. 94 Mâide:12

ALLAHIN MÜLKÜ
Yerde ve gökte olanların hepsi Allahındır: I/469. 472. 476. Bakara:115. 117; II/334. 339. Bakara:284. III/479. 488. Nisa:126. 131. 132;VI/146. 151. 219. Araf:128. 158. ;XI/368. 393. 394. Nahl:52. XI/523 Hac:64; XII/22 Müminun:84
Gerçek malik Allahtır: I/188. Hicr:23;II/211. 218. 230. 310. 313. Bakara:255;Âl-i İmran:26 III/204. 375. 378. Âl-i İmran 189. Nisa:53 IV/101. 104. 108. 165. 470. 488. 527. 536. Maide:17. 18. 40. 120. Enam:12. 13 V/66-67. Enam:73; XI/191. Ta ha:6;118 Meryem:64. XV/189. 190 Mülk:1563 Burûc:9
Allah mülkü dilediğine verir: II/197. 206. 207. Hicr:21

Hükümranlık Allahındır: XII/22 Müminun:88
Ahiret de Dünya da Allahındır: XVI/38. Leyl:13
Allah tek varistir: XI/104. Meryem :40

ALLAHIN RAHMETİ
Allahın rahman ve rahim sıfatı: I/165. 168 Fatiha:1. 2;XII/410 Neml:30
Allahın Er-Rahman ismi: XI/275. Ta ha;90;XII/283
Allahın rahmetinden ümit kesmemek: IX/244. 247. 248. Hicr:56;XII/12. Zümer:53
Allah insanlar için merhamet sahibidir:I/165. 167. 183. 188Fatiha:2Bakara:143. 182;Hicr:49 II/6. 12. 31. 49. 51. 58. 88. 96. 128. 444. 582. 588, Bakara:192. 199. 207. 218. 225. 226. 235. ;Âl-i İmran:30. 89 I/39. 469. 512. 590. Bakara:115. 143. 182. 165. 167. 183. 188. Fatiha.2;Hicr:49; IV/138165. 417. 527. 531. Mâide:34. 39. 98. Enam:12; V/11. 37. 216. 265. 282. 343. 362. 388. 550. VI/32. 203. 208. Araf:151;437. 448. 569. Enfal:29;Tevbe:5IX/130. 139. 224. 239. 240. 368. 388. Hicr:49;İbrahim:38;Nahl:47. X/104. XI70. 523. 532. Hac:60. 65. Meryem:18; XIV/36;Mümin:2. 3. XV/14. 72. Hadid:28 Haşr:22
Allah rahmetiyle dilediği kuluna dilediğini verir: I/436. 438. 454. Bakara:105
Allah rahmeti dilediğine tahsis eder: II/556. 560 Âl-i İmran:74
Allah rahmeti yüz parça yaratmış. yeryüzüne bir parçasını indirmiştir:V/389
Allah rahmet edenlerin en hayırlısıdır: VI/203. 219. 230. 406. 527. 539. Araf.155. 167. Enfal:67. 68. 69. 70.
Allahın fazilet ve rahmeti: II/143. 176. 193 Bakara:243. 251; VII/445. V/7. 14 Hadid:21. 29
Allahın rahmet hazineleri: X/335. İsra:100
Allah. kul hakkı hariç diğer günahları kaldırır: IX/78. 86. 88. İbrahim:10
Rahman ve Rahim olan Allah: XII/410. Neml:30
Allah gafur ve rahimdir: XIII/255. 269. 283. 285. 369. 571. Ahzab:59;Sebe:2 ;Sad:66

ALLAHIN RIZASI
Allahın rızasına uymak: III/150. Âl-i İmran:162
Allahın rızası: VII/9
Allahın rızasını istemek:XIII/35. 38. Rum:38. 39

ALLAHIN SEVGİSİ
Allahın sevgisi. I/542. 544. 545. 548 Bakara:165. III/30. 31
Allah sevgisinin manası: IV/233
Allahın kullarına olan segisi: VI/33. 34. 35. 36. 37

Allah için sevmek: VII/12
Allah kimlere sevgi kılacaktır? XI/181 Meryem:96
Allah aşırı gidenleri sevmez: I/616. 636 Bakara:190
Allah şımarıkları sevmez: XIII/528 Kasas:74
Allah hainleri sevmez: VI/512. 513. 516 Enfal:58

ALLAHIN SIFATLARI

Allahın sıfatları: V/114. 148. 150. 265. 369; VI/30; X/358. İsra:111 XII/22. Müminun:89 XII/223. Furkan:2; 522. Kasas:68. 69. 70
Allahın kelamı: I/5. 19; V/38; XI/42
Allahın kelimeleri sonsuzdur: XI/42. 43; XII/88. 89. 90. Lokman:27
Allahın beşerle konuşması: XIV/163. Şûrâ:51
Allah diridir: III/106. 113. 114. XII/280. Furkan:58
Allah işitici ve görücüdür: I/25. Âl-i İmran:121. 122;Mücadele:1II/128. Bakara:237. 382. 396. 398. 406. Âl-i İmran:15.20 III/142 Âl-i İmran:156. IV/310. 313. 470. Mâide:71. 117. XI/317 Enbiya:4;523 Hac:61:233. Ta ha:46;XII/234 Furkan:20; XIII/84. 90. 283. 284. 298. 307. 327 Lokman:28. Sebe:21. 47. XV/23. Mücadele:1
Allah şirkten ve eksiklikten uzaktır:I/281. 285 Bakara:32. VI/7 Araf:54. 316. 328. 331 Araf:190. X/358 İsra:111. XI/292 Ta ha:114; 523. Hac:62. 558 Müminun:15; XII/43 Müminun:116

Allahgalib. adil ve hakimdir:I/26. 56. Hud:1;Ahzab:25II/88. 143. 253. 258. 354. 356. 396. 400. 545 Bakara:260. 228. 240. ;Âl-i İmran:46. 18. 62. VI/406. 501. 527. 574. Enfal:49. 67. 68. 69. Tevbe:15 XI/500. 510. 540 Hac:40. 52. 74. XIII/310. 350. 373. 378. 379. 584. 587. 588. Sebe:27; Fatır:28; Zümer:5
Allah herşeye şahiddir: I/30 Fussilet:53;XV/23. Mücadele:6;563 Burûc:9
Allah daraltır ve genişletir: II/143. 147. 177 Bakara:245
Allahı uyku ve uyuklama tutmaz: II/211. 213. 218 Bakara:255; XI/248 Ta ha:52
Allah unutmaz: VII/126. Tevbe:67; XI/118. 250 Meryem:64;XIV/268 Casiye:34
Allah zengindir ve halimdir: II/253. 266. 267 Bakara:263. 267
Allah yapılanlardan haberdardır: II/278 Bakara:271; VI/574. 578 Tevbe:14;XI/523. Hac:63;XII/448 Neml:88
Allah ebedidir: II/354. 358 Âl-i İmran:2
Allah koruyandır: II/354. 358 Âl-i İmran:2
Allah intikam sahibidir: II/354 Âl-i İmran:4; IV/377. 409 Maide:95;VI/539. 541. Enfal:71; XIV/185. Zuhruf:224 ;Duhân:16
Bir beşere Allaha mahsus sıfatları vermek: IV/300. 314. Mâide:72
Allahın sıfatlarından Latif ve Habirin manası: V/173. 180. 181

Enam:103
Allah mekandan ve yönden münezzehtir: V/391. 406. 407. Araf:7 VI/21359. 361. Araf:45
Allahın kahirliğinin manası: IV/541;V/7. 10. 27. 29 Enam:54. 61 Emr ve Halk Allahın mahluku değil sıfatıdır: VI/24
Allahın zat ve sıfatları hakkında mücadele: XIII/86. 87 Lokman:21
Allahın makamından maksat nedir?: IX/95. İbrahim:14 XIV/570 Rahman:46
Allahın adaşı var mıdır? XI/149 Meryem:65
Allahın vechi: V/69
Allah için cebr var mıdır? IV/581
Eğlence Allah için muhaldir: XI/333
Allahın elinden maksat nedir? XIV/ 356 Fetih:10
Kuvvet yalnız Allahındır: X/482 Kehf:39
İzzet Allaha mahsustur: VII/452 Yûnus:65;XIII/353. 357 Fatır:10
Araz ve cevher zikretmeksizin Allahın isbatı:X/251
Allahın istisnası nedir? V/249. 285 Enam:125
Allah her yerdedir: IV/500. 521 Enam:3
Allahın boyası: I/503. 506. 509 Bakara:138
Allahın bereketi: IV/275. 302 Mâide:66. 68
Allaha Şey denir mi?:IV/551
Allahın planı:XII/426 Neml:50
Allahın ipi: I/96 Âl-i İmran:103. III/7. 14. 16. 22 Âl-i İmran:103 XIV/317. Muhammed:4
Allaha gelmek ne demektir: XI/267
Allah nezdinde bin yıl bir gündür: XIII/11. 116. 117. 118. 119. 120. 121. Secde:5

ALLAHIN YARATMASI

Allah herşeyden çift yarattı: I/140 Zariyat:49; XV/429 Nebe:8
Allahın yarattığını bozmak: III/468. 474. 475 Nisa:119
Allahın yaratıcılığı: IV/101. 104. Mâide:17. XI/256. 269323. 327. 328 Hicr:85; Nahl:17; XI/233. Ta ha:50; XII/22 Müminun:78;XVI/84 Alak:1. 2
Yaratmak ve emir Allaha aittir: VI/7. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 176. 204. Araf:54; IX/323. 329. 330. 417. 436. 437 Nahl:20. 70; XII/ 440 Neml:64
Allah yoktan var edendir: X/275. İsra:86
Allah yaratanların en güzelidir:XI/558 Müminun:15. 17
Herşeyi yaratan Allahtır.VI/15 Araf:54; XIV/20 Zümer:62;IX/323. 325. 326. 327. Nahl:16; I/53 Meryem:9
Allah yaratmaya nasıl başladı: XII/567 Ankebut:20
Allah ölümü ve hayatı. insanları denemek için yarattı:XV/189 Mülk:2

Karanlıkları ve nuru Allah yarattı: IV/501. 512 Enam:1

AMEL

Allahı razı edecek ameller: I/576. 577. 578 Bakara:177
Allah kulların amellerini daima murakebe eder: I/408. 412 Bakara:85
Hiç kimsenin ameli zayi olmaz: III/221. 222. 224 Âl-i İmran:195 XI/415 Enbiya:94
Salih amel işleyenler:IV/60. 82 Mâide:9
Ameller ancak niyetlerle vardır: IV/62
Ameller kaç kısımdır: IV/522
Amellerden ötürü derece ve derekeler vardır: V/293. 294 Enam:132
Hasene ve seyyienin silinmesi:IX/37
Hüsn ve Kubh: V/268. 269. 270. 271. 272
Rics: V/249. 253 Enam:125
Ümmetlere amelleri süslü gösterilmiştir: V/173. 193 Enam:108
İnsanın başına gelen musibetler saldırganlığının neticesidir: V/339. 340
İnsanların amellerimize vakıf olması: VII/227
Salih amel işleyenleri Allah güzel bir hayat ile yaşatır: IX/496. 501. 503. Nahl:97
İnsan kıyamet gününde amelinden haberdar olacaktır: X/65 İsra:13
Hidayet ve dalalet insanın kendi amelidir: X/65 İsra:15
Amel hangi şartlarda amel sağlar:X/106
Herkes mizacına göre mi amel eder?: X/307
Amel defterinin sağdan verilmesi:X/248. İsra:71
Mal ve evladın geçici. salih amelin baki oluşu:X/496 Kehf:46
Sürekli ve salih amelin daha hayırlı olması: XI/149 Meryem:76
Rabbine ulaşmayı uman salih amel işlesin: XI/44 Kehf:110
Amellerin tartılması: XII/31 Müminun:102
Salih amel güzel sözü yüceltir: XIII/353. 359. 360 Fatır:10
İlim ve amel:XIII/590. 594 Zümer:9
Amellerin boşa çıkması nasıl olur? XIV/314 Muhammed:8
Amellerin iptal edilmesi:XIV/337 Muhammed:32
Amellerin yanıp hiç olması: XIV/391 Hucurât:2
Salih amel işleyenlerin üstünlüğü: XVI/164 Asr:1. 3

ANNE VE BABA (EBEVEYN)

İnsanın Allaha kulluk edip. anne-babaya iyi davranması: X/102 İsra:23; XI/70 Meryem:14; XIV/289 Ahkaf:15
Anne-babaya yardım ve dua edilmesi: X/102 İsra:24
Anne-babaya nasıl davranmalı? X/113
Evladın. ölümünden sonra anne. babaya rahmet okuması: X/124
Babanın. evladın malı üzerindeki hakkı: X/125

Büyük günahlar ve anne-babaya karşı gelmek:X/128
Anne-babanın emri ile hanımı boşamak gerekli midir? X/132
Ebeveyne itaat edilmeyecek yer: XII/560 Ankebut:8
Ana ve baba hakkı: XIII/76. 77 Lokman:15
Anne-babanın mezarından evladına imanı tavsiyesi: XIV/289 Ahkaf:17

ARAP-ARAPÇA-ARAPLAR
Arap dili: I/81. V/121. 123. 281. 363. VIII/200
Arapların kısımları:VIII/201
Arapça dillerin en üstünüdür: VIII/204
Hz.Muhammed Arapların en fasihidir: VIII/206
Arapların kız çocuklarını istememeleri: I/392. 401. 403 Nahl:58. 59

ARŞ
Allahın Arşa istiva etme meselesi: IV/12. 13. 14 Araf:54 VII/333
Arşın Rabbı Allahtır: XI/329. Enbiya:22
Sema ve Arşın Rabbı Allahtır:XII/22 Müminun:86
Arşın durumu:VIII/513
Arşmı su mu dah önce yaratılmıştar? VII/559
Arşta durulur mu? XI/429
Arşı yüklenenler: XIV/36 Mümin:7; XV/240. 243. Hakka:17
Allah Arşın sahibidir: XV/572. Burûc:15

ASHAB
Ashab-ı Araf: V/531. Araf:48
Ashab-ı Cennet: I/401. Bakara:82; V/505. 531 Araf:42. 44. 46. 50;VII/393. Yûnus:26;VII/589 Hûd:23; XII/245. Furkan:24; XIII/444 Yasin:55; XIV/280 Ahkaf:14. 16. XV/72. 217. 353. Haşr:20 Kalem:17; Meddessir:31
Ashab-ı Eyke: IX/256 Hicr:78; XII/365 Şuarâ:176; III/532 Sad:13 XIV/428. Kaf:14
Ashab-ı Fil: XVI/179. Fil:1. 5
Fil olayı:XVI/178. 180
Ashab-ı Filın helaki: XVI/178. 185. 188. 198. 200. 226 Fil:1. 5
Ebrehe: IV/346. XVI/181. 182. 183. 184. 185
Ashab-ı Hicr:IX/256 Hicr:80
Ashab-ı Kehf ve Rakim: X/388 Kehf:9
Ashab-ı Kubur: XV/92 Mümtahine:13
Ashab-ı Medyen: VII/139. Tevbe:70; XI/500 Hac:44
Ashab-ı Meşeme: XIV/580. Vakıa:9; XVI/11 Beled:19
Ashab-ı Meymene: XIV/580 Vakıa:8 XV/353 Müddessir:39. XVI/11. Beled:18
Ashab-ı Mütefikât: VII/139. Tevbe:70

Ashab-ı Nar: I/344. 401. 469. Bakara:39. 81. 119. II/49. 241. 298 Bakara:217. 257. 275. III/46 Âl-i İmran:116; IV/84. 119. 350 Mâide:10. 29. 86 V/485. 531. Araf:36. 44. 47. 50. VII/256. Tevbe:113;VII/393. Yûnus:27; VIII/505. Rad:5; XI/510. Hac:51; XIII/353. Fatır:6;XIII/590 Zümer:8;XIV/36. Mümin:6. 43; XV/7. 38. 72. 143. 189. Hadid:19;Mücadele:17. Haşr:20; Teğabun:10 Mülk:10. 11

Ashab-ı Ress: XII/257 Furkan:38; XIV/428. Kaf:12

Ashab-ı Sebt: III/367 Nisa:47

Ashab-ı Sefine: XII/567 Ankebut:15

Ashab-ı Suffa: XIV/524

Ashab-ı Şimal: XIV/586 Vakıa:41

Ashab-ı Uhdud: XV/432. 562. 566. 567. 570 Burûc:4. 5

Ashab-ı Uhdud kimlerdir? XV/570

Uhdud kavminin müminleri ateş ile cezalandırması: XV/562. Burûc:1. 8

Uhdud kavminin lanetlenmesi: XV/562 Burûc:4. 5

Ashab-ı Yemin: XIV/586. 601 Vakıa:27. 38. 90. 91 XV/353 Müddesir:39

ASHAB-I KEHF

Ashab-ı Kehf ve Ashab-ı Rakîm: I/146. X/396. 397. XI/145. XVI/56

Kehf ve Rakîm ehlinin mağaraya sığınması ve dua etmeleri: X/388 Kehf:10

Kehf ve Rakîm ehlinin uyandırılması: X/388. Kehf:12

Kehf ve Rakîm ehlinin başından geçenlerin Peygamberimize anlatılması: X/388. Kehf:13

Kehf ve Rakîm ehlinin Rabbine gerçekten iman etmiş bir grup olması: X/388. Kehf:13

Kehf ve Rakîm ehlinin kalplerinin sağlamlaştırılması: X/388 Kehf:14

Kehf ve Rakîm ehlinin mağaraya sığınması: X/411 Kehf:16. 17

Mağaranın önüne çekilen duvar ne zaman yapıldı? X/400

Ashab-ı Kehfin sayısı hakkındaki tartışmalar: X/430 Kehf:22

Ashab-ı Kehf kaç kişi idi? X/445

Ashab-ı Kehfin isimleri: X/448

Ashab-ı Kehf için uydurulanlar: X/448

Ashab-ı Kehf hakkında mücadeleden kaçınmak: X/450

Ashab-ı Kehf kaç sene uykuda kaldı? X/456

Ehli kitabın. Ashab-ı Kehf hakkındaki ihtilafı:X/458

AV

Av hayvanları: IV/6. 42. 47. 49 Mâide:4

Zevk için hayvanları avlamak: IV/47

İhramlı iken avlanmak: IV/377. 403. 417. 421 Mâide:95. 96
Av öldürmenin cezası: IV/377. 406 Mâide:95
İhramlı iken avlanana ceza niçin gereklidir? IV/408 Mâide:95
Öldürülmesinde mesuliyet olmayan hayvanlar: IV/404. 409
Deniz avlarının yenilmesi: IV/417 Mâide:96
Harem arazisi: IV/410
Denizin ölüsü: IV/419
Balığın kesilmesi: IV/419
Deniz hayvanları iki kısımdır: IV/420
İhramlı kişi. av etinden yiyebilir mi? IV/421
İhramsız birisi. avı harem arazisine getirirse:IV/424
Deniz avı helaldir: I/558
Sarhoş bir kimsenin avladığı ve kestiği: IV/48

AY

Ayları ertelemenin hükmü: VII/52. 54 Tevbe:37
Ay tutulması: XV/366. 372. Kıyamet:7. 10
Ay. güneş durmadan gezerler: XIV/224
Ayın yarılması: XIV/528. Kemer:1
Ay. güneş ve yıldızların nurdan yapılması: IX/127
Güneş doğudan doğup ortaya çıkana kadar yeraltındaki yörüngesinde seyretmesi: IX/126
Haram aylar: II/55. 56. III/622. IV/417. 426 Mâide:97. VII/37 Tevbe:36
Haram ayda savaşmak: II/49. 51. 55. 58. Bakara:217. V/49
Kameri ayların sayısı:VII/44

AYETLER

Allahın ayetlerini değiştirmek: II/41. 42. 44. 63 Bakara:211-221
Allah ayetlerini düşünülmesi için açıklıyor: II/49. 53. 60. 63. 143. 266. Bakara: 219. 220. 242. 266
Allah tarafından kaldırılan her ayet hikmet ve maslahat gereği kaldırılmıştır: I/113 Bakara:106
Allahın ayetlerini alaya almak: II/117. 118. 122 Bakara:231
Ayetel-Kürsî Kuranın en büyük ayetidir: II/218
Ayetel-Kürsînin fazileti hakkında gelen hadisler: II/219
Allahın ayetlerini inkâr edenler: II/396. 399. 402. 407 Âl-i İmran:19-21. XII/589 Ankebut:19
Allahın ayetlerini inkâr edenlere şiddetli azap vardır: II/354. Âl-i İmran:4
Kuranın bazı ayetleri müteşabih ayetlerdir: II/354. 356. 357. 363. 364. 367. Âl-i İmran:7
Müteşabih ayetlerin tevilini Allahtan başkası bilmez: II/354. 357. 363.

367. 368. 369. 371. 372 Âl-i İmran:7
Müteşabih Ayetleri ancak kamil akıl sahipleri düşünür: II/354. 356. 363. 369. Âl-i İmran:7
Kalplerinde şek olanlar müteşabih ayetlere uyarlar: II/354. 356. 367. 368. Âl-i İmran:7
Ayetleri alay ve inkar edenlerle oturmak: III/494. 498. 499. Nisa:140
Bazı ayetler daha sonraki hadiseleri kapsar mı? IV/502
Allahın ayetlerinden kastedilen nedir? IV/611. IX/514. 515
İzzet ayeti: X/374
Allahın ayetlerini düşünüp. ibret alınması: X/170 İsra:41
Allahın kelimelerini değiştirebilecek kimse yoktur: X/430 Kehf:27
Allahın sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa tükenir yetmez:XI/42 Kehf:109
Allah ayetlerini şeytana rağmen muhkem kılar: XI/510 Hac:52
Açıklayıcı ayetlerden maksat nedir? XII/70
Açıklayıcı ayetlerle hangi ayetler kastedilmektedir? XII/162
Ayetler Allah katındandır: XII/589 Ankebut:50
Ayetleri yalanlayanların akibeti: XII/257 Furkan:36
Ayetleri yalanlayan ileri gelenlerin toplanacağı gün: XII/448 Neml:85
Ayetleri yalanlayan ileri gelenler konuşmaz oldular: XII/448 Neml:85
Allahın ayetleri: XIII/422. 429. 430. 431. 432. 433 Yasin:37. 38. 39. 40. 41. XIV/252 Casiye:4
Allahın ayetlerini bilerek inkâr etmek: XIV/75 Mümin:63
Ayetlerin tevil durumu: XIV/622
Allahın afakî ve enfüsî ayetleri: XIV/127 Fussilet:53

AZAB

Kabir azabı: III/173
Azab kulun kendi kazandığıdır: III/192. 193 Âl-i İmran:182
Ellerinin işlediğinin cezası. felaket: III/386 Nisa:62
Fenalık yapan cezasını görür: III/479 Nisa:123
Azabın uzaklaştırılması. rahmetin verilmesi: IV/527. 539. Enam:16
Allahın azabı: I/188 Hicr:49; II/334 Bakara:284; V/7. 133. 388. 389. 550. IV/84. 108. 165. 377. 417. 470. 527. 539. 608. 610. Maide:11. 18. 40. 94. 96. 100. 114. Enam:15. 47 VI/402. 414. 501. 505. 506. 510 Enfal:10. 52 VII/7 Tevbe:24. IX/398. 413. 414. 496. 498. 499 Nahl:63. 94; 224. 240. 241. Hicr:50 XII/69. 583. Ankebut:40. XV/630. Fecr:25. X/198 İsra:57. XI/442 Hac:1
Af dilemek azaba manidir: VI/459
Allah. Rasulünü incitenlere azab verir: VII/86 Tevbe:61
Allah yolundan alıkoyanların azabı: IX/496. 498. 499. ahl:94
Ahirete iman etmeyenlerin göreceği azab: X/65 İsra:10
Peygamber göndermeden Allahın azab etmeyeceği: X/65 İsra:15;XI/

304 Ta ha:134
Allah bir yeri helak edeceğinde bir sebep kılar: X/65 İsra:17
Müşrik çocukları azab görürler mi? X/84
İnsan. Allahın vereceği azabtan emin olamaz: X/248 İsra:68
Allahın (azab) emrinin gelmesi: XI/298. 301 Nahl:51
İnsanın inkâr etmesi Allahın azabını geciktirmez: X/248 İsra:69
Allahın azabına karşı savunucu bulunamaz: X/248 İsra:75
Rabbimiz merhamet sahibi olduğu için azabı vadedilen zaman kadar erteler: X/515 Kehf:58
Haksızlık edenin Rabbine gönderilmesi. Allah tarafından azaplandırılması: XI/12 Kehf:87
İnkâr edip. ayetleri ve Rasulleri alaya alanların cezası cehennemdir: XI/38 Kehf:106
Namazı bırakıp. şehvetlerine uyanlırın ğayyayı boylaması: XI/140 Meryem:59
Yalanlayan ve yüz çevirenlere azap vardır: XI/271
İsraf eden ve ayetleri unutanın cezası: XI/304. Ta ha:127
Allahın azabı hüküm verilmiş bir vakte kadar ertelenmesi: XI/304 Ta ha:129
İnsanları saptırmak için gururla şahlananlara dünyada zillet. ahirette yakıcı bir azap vardır: XI/455 Hac:9
Küfredenlere hazırlanan korkunç azap: XI/335. 336 Enbiya:19-21
Elim bir azaba müstehak olanlar: XI/ 473 Hac:25
Ayetleri yalanlayanlara rezil edici bir azap tattırılması: XI/523 Hac:57
Ayetleri inkar eden ve Andolsun bana evlat ve mal verilecektir diyenin azabının çoğaltılması: XII/169 Meryem:77. 79
Elebaşların azabı: XII/7 Müminun:64
Zalimlere hazırlanan acıklı azap: XII/257 Furkan:37
Medyen ahalisinin azab çeşitleri: XII/374
Azabın muayyen vakti vardır: XII/598 Ankebut:53
Hatırlatılan azap: XII/598 Ankebut:55
İnkâr edenlerin azaba uğraması: XIII/522. 526. 540 Saffat:175. 176 Sad:26
Mal ve çocukların azabı engellemediği: XIII/319. 323. 324 Sebe:35
Allahın azabı bir ilandır: XIV/198 Zuhruf:48

BARIŞ

İnsanlar arasında barışın olacağı hususlar: III/471
İslamda barıştırmanın önemi: III/468. 469 Nisa:114
Sulhün Önemi: III/490

BEDİR GÜNÜ

Bedir Gününde kafirlerin karşılarındaki müminleri olduklarından iki

misli görmeleri: II/382. 383. 388 Âl-i İmran:13
Bedir Savaşı: III/58. 59
Meleklerin Bedir Günündeki özellikleri: III/64. 65
Bedir esirleri: VI/405. 406
Bedir esirleri ile ilgili görüşler: VI/532. 533

BESMELE
Besmelenin sesli okunması: I/177
Besmelenin fazileti: I/179. 197
Her amel ve hareket Allahın ismiyle başlama: IV/46

BİAT
Allah. Rasulüne biat eden müminlerden razı olmuştur: XIV/362. Fetih:18
Biatın hükmü nedir? XIV/356 Fetih:10
Ağaç altında biat edenler: XIV/364
Fetih Gününde mümin kadınların Rasulullaha biatı: XV/92. 95 Mümtahine:12
Hudeybiye biatında bulunanların mükafatı: XIV/336
Beyatur-Rıdvan: III/133

BİDAT
Bidatçılar sürgün edilebilir: XI/281
Bidatçıların kalbi mühürlenir: XIII/54. 292
Mihrab bidat mıdır? XI/67

BORÇ-ALACAK
Seferde katip bulunamaması: II/334. 338 Bakara:283
İhlasla ihtiyaç sahibine verilen borç: II/143. 146. 177 Bakara:245
Darda olan boçluya mühlet verilmesi: II/298. 301. 315 Bakara:279
Alacağını sadaka edip bağışlamak hayırlıdır: II/298. 315 Bakara:280
Vadeli borç ilişkisinde borcun yazılması (Senen düzenlenmesi): II/322. 323. 325. 328 Bakara:282
Borçlanmada kadının şahitliği: II/322. 323. 329. Bakara:282
Peşin alışverişlerde senet düzenlenmemesi halinde. sorumluluk yoktur: II/322. 328 Bakara:282
Borç vermek. alışveriş yapmak. vadeli muamelelerde bulunmanın genel hatları: II/322. 323. 324 Bakara:282
Şahitlikten kaçınmak: II/322. 324. 330 Bakara:282
Allaha borç vermek: XIV/621 Hadid:11; XV/143. 146 Teğabün:17

BOŞAMA
Boşanmış kadınların iddet müddeti: II/88. 90. 100. 101 Bakara:228

XV/151. 152. Talak:1. 4
Hamile kadınların iddeti: V/151 Talak:4
Yaşlı kadınların iddeti: 151. 159 Talak:4
Kocası ölmüş kadının iddeti: II/128. 129. 131. 132. 133. 134. 135 Bakara :234
Boşanma iki defadır: II/88. 103. 104 Bakara:229
Kadının fidye verip talakını verdirmesi:II/88. 91. 106. 107. 108. 109. 110 Bakara:229
Üçüncü defa boşanma: II/88. 92. 111. 112 Bakara:230
Şakası dahi tehlikeli sözler: VII/131
Boşanmış kadınların hamileliklerini gizlemesi: II/88. 90. 104. Bakara:228
Hulu meselesi: II/111. 112. 113. 114 Bakara:230
Boşanmış kadınların eski kocalarıyla yeniden evlenmeleri: II/117. 118. 123. Bakara:232
Kocanın ricat hakkı: II/117. 118. 121 Bakara:231
İddeti biten kadını iyilikle tutmak veya boşamak: II/117. 118. 121. Bakara:231
Kadına yaşlaşmadan ve mehrini tayın etmeden boşama: II/128. 130. 139. Bakara:236. 237.
Allahın hoşuna gitmeyen helal: II/123
Boşanmış kadınları faydalandırmak: II/143. 145. 172 Bakara:241
Üç talak ne zaman bir talak sayılır. XV/155
Boşanmış gebe kadınların nafakası: XV/162 Talak:6
Boşanmış kadınların çocuk emzirme ücreti: XV/162 Talak:6
Boşanma halinde nafaka verme: XV/162 Talak:7
Müslüman kadın. kafir kocadan boşanır: XV/86. 89 Mümtahine:10
Zıhar meselesi: XIII/144. 148. 149 Ahzab:4
Hanımlarına zıhar yapanlar: XV/169 Tahrim:5

BURÇLAR
Allahın gökte burçlar kılması ve onları süslemesi:IX/197. 198. 199 Hicr:16
Burçların şeytandan korunması. IX/197. 202 Hicr:17. 18
Burçların yıldızlar olduğu: IX/198
Gökteki burçlar: XII/284
Burçların sahibi: XV/562 Burûc:1

BURHAN
Burhan ne demektir? VIII/291
Verilen burhanlardan maksat nedir? XIV/258 Câsiye:17

CEBRAİL (a.s)
Cebrail Kuranı nası ve kimden aldı? I/17
Cebrail neler indirdi? I/18
Ruhul-Kudüs kimdir? I/408. 413. 415 Bakara:87 IX/508
Ruhul-Kudüsün iman edenlere indirilmesi: IX/496. 508 Nahl:102
Cebrail Allahın emri ile iner: XI/118 Meryem:64
Kuranı Cebrail indirmiştir: XV/495 Tekvir:19
Cebrail Allah yanında şereflidir: XV/495. 510 Tevir:19. 21

CEHENNEM
Cehennem yakıtı taşlar:I/252. Bakara:24
Tağutlara uyanlar cehennemde ebedi kalıcıdırlar: I/542. 545. 549. Bakara:167
Cehennem fena yerdir: II/31 Bakara:206
Allah kimi cehenneme sokarsa o hor ve hakir olur: III/204. 217. Âl-i İmran:192
Cehenneme ilk giren: III/173
Cehennemin derinliği: III/157
Ateş dokunmayacak göz: III/237
Cehennem ehli: (Bak:Ashab-ı Nar)
Cehennem ehlinin nefes alıp vermeleri: VIII/135
Cehennemin tasviri: IX/91. 97. 98. 99. 130 İbrahim:16. 42
Cehennemin yedi kapısı: IX/233. 235. Hicr:44
Cehennemin yedi tabaka olduğu: IX/233. 234
Cehennem ateşinin şiddetinin artırılması: X/335 İsra:97
Suçlular için ateşten kurtuluş yolu olmaması: X/495 Kehf:53
Cehennemin kafirleri kuşatan bir yer olması: X/65 İsra:8
Cehennemin kafirlere açıkca sunulması: XI/ 35 Kehf:100
Cehenneme herkesin uğraması haktır: XI/156 Meryem:71
Cehennemden sakınanların kurtarılması: XI/169 Meryem:77
Kafirler ve taptıkları cehennemin odunudur: XI/419. 422 Enbiya:98. 99
Cehenemde ölümü isteyenler: XII/234 Furkan:13
Azap ehli için Cehennem nasıl bir vaziyete girer: XII/236
Cehennemde yüzükoyun toplanacak olanlar: XII/257 Furkan:34
Cehennemliklerin sözleri: XII/342. Şuarâ:97. 98. 99. 100. 101. 102
Cehennemin kuşattığı: XII/598 Ankebut:54
Cehennem ve azabı: XIII/487. 491. 492. 493. 494. 561. 567. 568 Saffat:62. 63. 64. 65. 66. 67 Sad:56. 57. 58. 59
Cehennem kimlerle doldurulur: XIII/125. 127. 128 Secde:13
Cehenneme sürülmek: XIV/25 Zümer:71
Cennet ve Cehennem ebedidir:XIV/25 Zümer:72
Ateştekileri kim çağırır: XIV/43 Mümin:47

Cehennemliklerin konuşması: XIV/64 Mümin:8. 16
Cehennem ehlinin içkisi su ve irindir: XV/429 Nebe:25
Dünya hayatını tercih edenlerin yurdu cehennemdir:XV/464 Nâziât:39
Alevli ateşin kızdırılması: XV/495 Tekvir:12
Cehennem yaranları ile cennet yaranları bir olmaz: XV/72 Haşr:20
Cehennem ateşinin tutuşturucuları: XV/169 Tahrim:6
Rablerini tanımayanlar için cehennem azabı vardır:XV/189 Mülk:6
Kıyamet günü cehennem kimi çağırır? XV/262 Mearic:15-18
Cehennem içkisi: XV/607 Ğaşiye:5
Cehennem yiyeceği:XV/607 Ğayşiye:6. 7

CENNET
Cennetler yedidir: I/261
Cennetlerin altından ırmaklar akar: I/262. 272 Bakara:25
Cennette nimetler ve eşler vardır: I/260. 263. 275 Bakara:25
Cennetin vasıfları: I/270. 271. 272 Bakara:25
Cennette vesvese olur mu? I/290
Sizden öncekilerin çektiklerini çekmeden cennete giremezsiniz: II/41. 43. 46. Bakara:214
Cennet binaları: III/92
Cennet hayatı: III/92. VII/592. XII/296. XV/393 İnsan:12. 16
Hesapsız cennete girecekler:III/34
Cennete ilk giren: III/172. 173
Cennetin üstünlüğü: III/200
Allah insanlara cenneti vaadediyor: IV/84. 275. 350. 470. 488
Cennete salih amel ve Allahın lûtfuyla girilir: V/510. 527. 528. 529 Araf:43
Cennet müjdesi.VII/7. Tevbe:21
Cennetin karşılığı:VII/248
Cennet yolu: VII/391
Cennetin yaratılması:IX/28. 29
Cennete girenlerin göğsünden kinin söküp atılması: IX/224. 238. Hicr:47
Cennet nimetleri: IX/224. 238. 239. Hicr:47. 48; XV/386. 393 İnsan:5. 6;XV/527. 541. 607. Mutaffifin:22. 24. 25. 28; Ğaşiye:12. 16
Cennet ehli: IX/236. 237. 238. XII/249
Tûbâ kelimesinin anlamları: IX/8
And Cenneti: X/474
Cennetliklerin elbiseleri.X/476
Takva sahibi olanlara verilen cennette kulların rızıkları hazırdır:XI/118 Meryem:63
Cennette boş söz işitilmez: XI/118 Meryem:62
Cennet mi iyi cehennem mi? XII/234 Furkan:15

Müslümanın her istediği cennete vardır.XII/238 XIII/444. 446. 447. Yasin:57
Cennet nimetlerinin hesapsız oluşu: XIV/59 Mümin:40
Cennete varis olmak: XIV/206 Zuhruf:72
Cennet hurilerinden kastedilen nedir? XIV/244 Duhân:54
Cenneti tarif etmekten maksat: XIV/318
Cennet muttakilere uzak değildir:XIV/433 Kaf:31
Cennette Allahın yüzünün görülmesi:XIV/441
Cennet amellerin karşılığıdır: XIV/480 Tûr:19
Nefsini sufli (alçak) heveslerden alıkoyanın yurdu cennetdir: XV/464. Nâziât:40. 41
En şerefli cennetlik kimdir? XV/378
Cennetin genişliği:XV/7. 10 Hadid:21
Cennet şarabı:XV/386. 393 İnsan:5. 6. 21
Zencebil ve selsebil: XV/393 İnsan:17. 18
Cennet çabalar için mükafattır: XV/394 İnsan:22
Cennet içkileri: XV/527 Mutaffifin:25. 28
Tesnim kaynağı: XV/540 Mutaffifin:27. 28
Cennetin yaklaştırılması: XV/495 Tekvir:13

CEZA

Allah cezası şiddetli olandır:II/6 Bakara:196;IV/417 Mâide:98;V/365. Enam:165. XIV/120 Fussilet:43
İslama ihanetin cezası:XIV/140. 148 Mâide:33
Taş yağmuru: XII/432 Neml:58
Sebe halkının cezalandırılması: XIII/298. 305. 306 Sebe:19
Niyetten dolayı had vurulur mu? XIV/452
Allah suça karşı ceza verir: XIV/439
Haksızlığı yayanların cezası: XII/96 Nûr:19
Kötülük edenlerin cezası: XII/542
Dünyada verilen ceza ahiret cezasını düşürür mü? IV/145
Zalimlerin ve eşlerinin cezalandırılması: XIII/467. 477. 478. Saffat:22. 23. 24
Allahtan başka taptıklarının cezası:XIII/467. 477. 478. 480. 482 Saffat:22. 23. 24. 33
Ebu Leheb ve karısının cezalandırılması:XVI/234 Tebbet:1-5
İslamda ceza ve kurtuluş: III/530. 531. 532

CİHAD

Allah yolunda cihad: I/616. 635. Bakara:190. II/49. 51. 58 Bakara:218 III/105. 107 Âl-i İmran:142. 391. 394. 403. 414. 439. 441 Nisa:74. 84. 96. IV/138. 162. 215. 234 Mâide: 35. 54. VII/69. 151 Tevbe:41. 73;XI/546. Hac:78;XII/555. 604 Ankebut: 6. 69; XIV/317 Muhammed:4 XV/

180. 182 Tahrim:9
Ölüm korkusuyla cihddan kaçmak: III/106
Cihad edenler ve sabredenler ayrılmadan. cennete girilmez:III/107. Âl-i İmran:142
Rabbe kul olmuş kişiler Peygamberle birlikte savaşır: III/116. Âl-i İmran:146
Allah. müminleri cihadla dener: III/160 Âl-i İmran:166
Münâfıkların savaş ve ölüm karşısındaki tavrı: III/160. 161. 164. 165. Âl-i İmran:167. 168
Allah için savaşan ve öldürülenler: III/221. 222. 224. 225 Âl-i İmran:195
Düşmana karşı cihada çıkmak: III/391. 393 Nisa:71
Cihada ağır davrananlar: III/391. 394 Nisa:72
Yardım isteyen güçsüzler için savaş: III/397. 398 Nisa:75
Savaştan çekinmek: III/397. 399 Nisa:77
Savaşa hazırlanmak. savaşı engeller: III/411. 412
Savaşta sabır gerekir: III/412
Tarafsız olanlara savaş açılmaz: III/417. 421 Nisa:90
Cihada katılan müminlerin katılmayanlardan üstünlüğü: III/439. 440441. Nisa:95
Cihada katılıp katılmama: III/443. 444
Arada anlaşma olana savaş açılmaz: III/417. 421 Nisa:90
Allah yolunda felaketlere sabretmek: III/107
Düşmanı takip etmek: III/453 Nisa:104
Cihadın en üstünü: IV/334
Savaşta düşmandan kaçan Allahın azabına uğramıştır: VI/402. 416. Enfal:14
Gazilik: III/234
Melekler de müminlerle savaşa katılırlar mı?: VI404. 405
İslâmda eman verme meselesi: VI/563
Cihad için beslenen atlar hakkında hadisler: VI/521. 522. 523
Cihad için izin isteyenler kimlerdir? VII/69 Tevbe:45
Müminler cihad için izin istemezler: VII/69 Tevbe:44
Allah yolunda savaşanların fazilet: VII/250
Dünya nimetleri uğruna cihadı terk: VII/7 Tevbe:24
Bak: SAVAŞ

CİMRİLİK

Cimrilik etmek: III/182. 184 Âl-i İmran:180; 344. 352. 353 Nisa:37 VII/135; X/136. 335; İsra:29. 100 XVI/38 Leyl:8. 10
Cimrilik yapanın hali: X/140

CİN
İnsanların cinlerden yararlanması: V/249. 283. 284 Enam:125
Cinleri Allah yarattı: V/147 Enam:100
Cin. niçin insandan önce zikredilmiştir? VI/294. 295
Felek. cin. melek ve insanlar Allahın mahlûkatıdır: VI/21. 22. Araf:54
Cinlerin mahiyeti: IX/215. 218
Cin müslüman olur mu?: X/215
Cinlerle evlenilir mi? XII/412
Cinlerin mahareti: XII/419 Neml:40
Cinler de tebliğe muhataptır: XIV/302 Ahkaf:29; XV/295
Müslüman cinler cennete girerler mi? XIV/573
Cinlerden bir grubun Kuranı dinlemesi: XV/289 Cin:1
Rasulullahı dinleyen cinlerin adedi: XV/291
İnsanların cinlere sığınması:XV/289. 297 Cin:6
Cinlerin semayı yoklamaları: XV/289 Cin:8
Cinlerin gökleri dinlemekten menedilmesi: XV/289. Cin:9
Cinlerin arasında salihler ve müslümanlar da vardır: XV/289. 303. Cin:11. 14
Cinlerin iman etmesi: XV/289. 301 Cin:12
Cinlerin azap görmeleri: XV/303. 304 Cin:15-17

ÇOCUK
Çocukların emzirilmesi:II/117. 119. 120. 125 Bakara:233
Anneler tam iki sene çocuklarını emzirirler: II/117. 119. 125. 126. Bakara:233
Çocuğun süt anneye verilmesi: II/117. 120 Bakara:233
Her çocuk İslam fıtratı üzerine doğar: X/311
Çocukların izin isteme vakti: XII/205 Nûr:59

DABBE
Dabbenin mahiyeti:XIV/154 Şûrâ:29
Dabbenin anlamı:IX/41. 410. 411
Dabbetül-Arz: XII/450

Hz. DAVUD (a.s)
Davud (a.s)a Zeburun verilişi: X/198 İsra:55
Zeburda ahkam var mı?: X/209
Davuda ve Süleymana ilim verilmesi: XI/299 Enbiya:79
Davuda zırh yapmasının öğretilmesi: XI/299 Enbiya:80
Zeburla kastedilen nedir? XI/431
İlk zırhı yapan Davuddur: XI/396
Davud ve Süleyman (a.s) kendilerine saltanat verilmiş peygamberl-

erdir: V/118. 119

DEMİR
Demir mucizesi: XI/27
Demirin indirilmesi: XV/14. 15 Hadid:25
Demirde şiddetli bir azab vardır: XV/14. 16 Hadid:25
İnsanlar için demirde yararlar vardır: XV/14. 16 Hadid:25

DENİZ
Med ve Cezir hadisesi: I/365
Denizlerin ateşlenmesi: XV/494 Tevkir:6
Denizlerin akıtılması: XV/516 İnfitar:3
İki deniz arasındaki sınır: XIII/268 Furkan:53
İki denizden maksat nedir?: XIII/276
Denize dökülenler: XII/503 Kasas:50
Denizler: V/7. 21. 27. 39 Enam:59. 61
Allah gemileri insanın emrine vermiştir: IX/115. 125 İbrahim:32
Allah denizi insanlara musahhar kıldı: IX/298. 315. 320. 321 Nahl:14 XI/532. Hac:65
Hayvan ve gemilerin binek olması: XI/572 Müminun:22

DİN
Dinde doğruluk gösterenler: I/576 Bakara:177
Dinde zorlama yoktur: I/256. Bakara:256; II/211. 215. 234. 235 Bakara:256; III/406; IV/53
Allah katında din İslâmdır: II/396. 397. 398. 402 Âl-i İmran:19; VI/502. 520
İslâmdan başka bir din arayan ahirette zarardadır: II/582. 586. 587. Âl-i İmran:85
Dinin tamamlanması: IV/6. 28. 31. 73 Mâide:3
Küfre sapanlar dinden ümitlerini kestiler: IV/6. 26. 30 Mâide:3
Dinde aşırı gitme: IV/327. 350. 357 Mâide:77
Dimdik duran bir din: V/365 Enam:161
Dinlerini eğlence edinenler: V/531 Araf:51
Üstün din: VII/37 Tevbe:33
Din ve millet kavramları: IX/558
Allahın dininin mutlaka galip olacağı: XI/430 Enbiya:105
Dinde güçlük olmaması: XI/54. Hac :78
Ataların dinine tabi olmak: XI/367 Enbiya:52
Din için kovuculuk yapılabilir mi? XIII/587
Halis olan dinden maksat: XIII/584. 585. 586 Zümer:3
Dini Allaha halis kılmak: XIV/41 Mümin:14
Dini doğru tutun: XIV/139 Şûrâ:13

Dinin ikame edilmesindeki maksat nedir? XIV/141 Şûrâ:14
Din düşmanlarına karşı şiddetli davranmanın hükmü: XIV/385. Fetih:29
Dini yalanlayanların vasıfları:XVI/204 Mâûn:1. 7
Allahın dini hakkında tartışmak: XIV/145 Şûrâ:16

DİRİLME-HAŞR

Öldükten sonra dirilmek: II/241. 243. 246. 247. 253. 254. 256. 257. 258. Bakara:259. 260
İslamda yeniden dirilme meselesi: X/432
Allahın en zor ve en kolay halde bile diriltecek olması: X/198. İsra:50
Müşriklerin yeniden dirilmeyi inkar etmeleri: X/198 İsra:51
Kıyamet Gününde insanların haşrolunması: X/335 İsra:97
İnsanlar haşrda kaç grup olacaktır?: X/338
Herkes şeytanı ile haşr olunur: XI/153
Mücrimler sûra üflendiğinde mosmor haşredilir: XI/284. Ta ha:102
Allahın ayetlerini unutanın kıyamette unutulması ve kör olarak harşredilmesi: XI/304 Ta ha:126
Haşrda kuşku yoktur: XI/442 Hac:5
Haşrın delilleri: XII/307
Haşrda bir araya gelmek: XIII/310. 314. 487. 488. 489. Sebe:26. Saffat:52. 53
Haşrın sebebi: XIV/218 Zuhruf:86
İlk defa yaratan kudret tekrar diriltecektir: XV/377. 404 Kıyamet:37. 40. İnsan:28
Tekrar dirilmek haktır ve gerçektir:XV/454. Nâziât:1. 5
Dirilten Allahtır: I/260. 267. 268. 269. 278. Bakara:28; III/142 Âl-i İmran:156; VII/440. Yûnus:56;XI/453. 432. Hac:6. 66XV/572. Burûc:13. 14
Dönüş Allahadır: I/531. 536. 537. Bakara:256; II/31. Bakara:203. 210. II/570. Âl-i İmran:83. II/143. 173. 298. 301. 334. 336. 340. 410. 418. Bakara:245. 281. 285; Âl-i İmran:28 ; IV/205. 442. Mâide:48. 105; VII/541. Hûd:4 XI/104. Meryem:40;540. Hac:76; XII/170. Nûr:42;XIII/88. 353. 354. 365. 371. Lokman:23;Fatır:4. 18;457. 463. Yasin:83;XIV/167. Şûrâ:53 XVI/85. Alak:8

DOĞRU YOL

Doğru yoldan alıkoymak: IX/23
Doğru yola ilettiği halde Allaha dayanmamak: IX/91. 93. İbrahim:12
Yolun doğrusu Allahındır: IX/298. 314. 315. Nahl:9
Allah katındaki doğru yol:IX/224. 230. 231. Hicr:41
Kim yol göstericiye uyarsa dalalete düşmez: XI/292. Ta ha:123
İstikamet üzere olmak: XIV/111. Fussilet:30

İsteyen Rabbine doğru yol edinir: XV/404. İnsan:29

DOĞU VE BATI

Doğu ve Batı Allahındır: I/469. 470. 471. 473. 474. Bakara:115; I/512. 513. 516. 518. Bakara:142

Doğunun ve Batının Rabbi: XII/314. Şuarâ:28

DOSTLUK

Müminin kafiri dost edinmesi: II/410. 412. 419. 420. Âl-i İmran:28; XI/31

Müminin dostu: VI215. 245. Mâide:55. 56. VII/256. Tevbe:116; XI/35. 36

Mümin. münâfığı dost edinmez: IV/215. 246. Maide:57

Münâfıkların dostlukları yoktur: XV/126. Münafikûn:4

Dostlarınızla yemek yemek: XII/205 Nûr:61

Allaha dostuluğun neticesi: X/482. Kehf:44

Allah iman edenlerin velisidir: II/241. 244. Bakara:257

Yahudi ve hristiyanları dost edinenler: IV/215. 223. 225. Mâide:51. 52

İyi dostun yararı: IX/124

Hakiki dostun evinden yemek: XII/209

DUA

Yerde ilk dua: I/329. 330

Allah dua edene yardım eder: I/613. Bakara:186

Allah kullarının duasını kabul eder: I/590. Bakara:186

İslâmda dua: I/614

Dua ibadettir: I/614. XV/303. Cin:19-20

Kerb (üzüntü) Duası: II/348

Duaları reddedilmeyenler: III/92

Cuma günü duaların kabul edildiği bir saat vardır: IV/516

Yemek duası: IV/537

Dua edenin kıblesi: IV/544

Dua etmek ibadetin özüdür: VI/7. 25. Araf:55

Duayı açık veya gizliden yapmak: VI/25

Duanın gerekliliği: VI/29. 30. 31

Ebu Cehilin duası: VI/425

Allah duaları işitici ve niyetleri bilicidir: VI/419. Enfal:17

Yûnus kavminin kurtuluş duası: VII/525

Dua ve ibadet ancak Allahadır: VII/389

Allahın duayı işitmesi: IX/130. 148. İbrahim:39

Hastalık ve fakirliği kaldıran dua: X/375

Eve girerken okunacak dua: X/488

Allah kullarının dualarına icabet eder: XI/400. Enbiya:88
Duada riayet etmesi gereken: XI/59
Hz. Eyyubun duasının kabul edilmesi: XI/400. Enbiya:84
Hz. Yûnusun Rabbinden yardım istemesi: XI/400. Enbiya:87
Duaya icabet: XIV/75. Mümin:60
Duanın meşruiyeti: XIV/76. Mümin:59
Ashab-ı Kirama dua etmek: XV/67. 68. Haşr:10

DÜNYA
Dünyalık karşısında Kelamullah satılmaz: I/553. 555. 573. Bakara:174
Dünyada güzellik istemek: II/22. 25. 28. Bakara:200
Yeryüzü mümine cennettir: III/123
Dünya sevabı isteyenlere verilir: III/104. 106. 115. Âl-i İmran:145
Dünya hayatı nedir?: IV/568. 575. Enam:32
Dünya hayatı cihaddır: V/205. 206
Dünya ve Ahiretin sevabı Allah katındadır: III/488. 492. Nisa:134
Alemin durumuna yıldızların bir etkisi yoktur: VI/22. Araf:54
Dünya nimetleri uğruna cihadı terk: VII/7 Tevbe:24
Geçici lezzetlerden sakınmak: IX/256. 276. 277. Hicr:88-90
Kuranın dünyayı dilemesi ve neticesi: X/102. İsra:18
İki dünyada da kalbi kör olanların akibeti: X/248. İsra:72
Dünya hayatının geçiciliği ve suya benzetilmesi: X/481. Kehf:45
Dünyanın sonunda herşeyin toprak olması: X/388 Kehf:8
Dünyadaki nasip ne demektir? XII/533
Dünya hayatı bir oyundur: III/192. 194. 200. 201 Âl-i İmran:185. XII/604. Ankebut:64; XIV/59. Mümin:39; XV/7. 9. 10 Hadid:20
Dünya hayatı ve şeytan sizi aldatmasın: XIII/353. 355. Fatır:5
Dünyaya geri dönüş arzusu: XIV/18. Zümer:58
Dünyadan ayrılma zamanında bacaklar birbirine dolaşır: XV/376. Kıyamet:28. 29
Dünya hayatını tercih etmek: XV/591 Ala:16
Dünya hayatını tercih edenlerin yurdu cehennemdir: XV/464 Nâziât:39
Dünya sevgisi: XV/404 İnsan:27
Yeryüzünün hakimiyeti kime vaadedildi? XII/196

DÜŞMANLIK
Sınıflar arasında ezeli düşmanlık: I/281. 291. 323 Bakara:36
Düşmanlık ancak zalimlere karşıdır: II/6. 13 Bakara:193
Dostalar o günde birbirine düşmandır: XIV/206. Zuhruf:67
Müminlerin düşmanlarını Allah daha iyi bilir: III/366. 367. Nisa:45
Müminlerin en büyük düşmanları: IV/327. 338. Mâide:82

EMANET
Emanete hıyanet: III/157
Emaneti yerine teslim etmek:III/378. 380. 381 Nisa:58

ERZEL-İ ÖMÜR
Erzel-i ömür hangi yaştır: IX/436. 437. 438
Allah insanlardan bazılarını erzel-i ömre götürdü:IX/417. 436. 437. 438. Nahl:70

EVLER
Evlere izinsiz girilir mi? XII/200
Hangi vakitte evlere izinsiz girilmez: XII/202
Yabancı evlere selamsız girmeyin: XII/115 Nûr:27
Başkasının evine ancak izinle girilir: XII/129
Evde köpek beslemek: IV/38. 48
Evlere arkalarından girmek: I/616. 619. 634 Bakara:189

EVLİLİK
Evlenilmesi helal kılınan kadınlar: IV/6. 50. 53 Mâide:5
Mehir: IV/6 Mâide:5
Zinadan tövbe etmiş kadının alınması: IV/55
İslama girdikten sonda zina eden bir erkeğin iffetli bir kadınla evlenmesi: IV/56
İçinizde evli olmayanları evlendirin: XII/149 Nûr:32
Evlenmeye gücü yetmeyenler iffetlerini korusunlar: XII/149 Nûr:32
Nikâhta velinin olması şart mıdır? XII/151
Evlendirin emri. vücubu ifade eder mi? XII/152
Temiz temizle. pis pisle evlenir: XII/69. 115 Nûr:3. 26
Zinanın evlenmeye etkisi: III/322. 323
Kafir kadınlar mümin erkeklere. mümin kadınlar kafir erkeklere haramdır: XV/86. 90 Mümtahine:10
Müşrik kadınlarla evlenmek: II/63. 64. 67. 70. 71 Bakara:211
Müşrik erkeklerle evlenmek: II/ 63. 72 Bakara:221
Aybaşı halinde iken kadına yaklaşmak: II/63. 65. 72. 73. 74. 75. 76. Bakara:222
Kadınlarınız sizin tarlanızdır: II/63. 65. 67. Bakara:223
Kadınlara Allahın buyurduğu yoldan yaklaşmak: II/63. 65. 76. 77. 78. 79. 80. 82. Bakara:222. 223
Hangi kadınlarla evlenilir: II/69
Kadın erkek için. erkek kadın için örtüdür: I/616. 621 Bakara:187
İmanlı cariye. putperest hür kadından hayırlıdır: II/63. 65. 68. 69. 72. Bakara:226
Kadın kendi kendini evlendiremez: II/117. 118. 122 Bakara:231

İddet zamanında kadına evlenme teklifi: II/128. 129. 130. 136. 137. Bakara:235
İddet zamanında nikâh yasaktır: II/128. 130. 138 Bakara:235
Evlenecek kadın sayısı: III/244. 246. 260. 261. 262 Nisa:3
Kafirle mümin evlenemez: XV/86. 90 Mümtahine:10
Bak: NİKÂH

EYKE
Eyke halkı da yalanladı: XII/365 Şuarâ:176
Eyke halkı: IX/256. 264. 265. 268. Hicr:78. 79. 80. 84. XII/365. 368. Şuarâ:176; XIII/291. 532. 537. 538. Sad:13;XIV/428 Kaf:14

EZAN
Ezanın meşruiyeti: IV/249
Ezan ve Kametin hükmü: IV/251
Ezanın keyfiyeti: IV/252
Ezanın okunduğu yer Darul-İslâmdır:IV/251
Fecirden önce ezan: IV/256
Müezzinden başkası kamet okuyabilir mi? IV/256
Müezzin nasıl ezan okumalıdır? IV/257
Ezanda kıbleye yönelmek: IV/258
Ezan ve müezzinin fazileti hakkında gelen eserler:IV/259
Ezana karşı alınan ücret: IV/260

FAİZ-RİBA
Faiz yiyenler: II/298. 299. 301. 302. 303 Bakara:275
Allah faizi haram kılmıştır: II/298. 299. 301 Bakara:275
Allah faizin bereketini kaldırır: II/298. 300. 308. 309 Bakara:276
Riba (Faiz): III/59. 70 Âl-i İmran:130
Nesîeyi kim icad etmiştir? VII/55

FASIK
Fasıkın üç mertebesi vardır: I/266
Fasıkların nitelikleri: I/260 Bakara:27
İnsanların bir çoğu fasıktır: IV/205. 212 Mâide:49
Fasıkların tasadduku kabul edilmez: VII/86 Tevbe:53. 54
Onlar (Fasıklar) sizden değildir: VII/86 Tevbe:56
Fasıklardan başkası helak edilmez: XIV/302 Ahkaf:35
Fasığın haberine itibar etmemek: XIV/403 Hucurât:6
Fasıklar Allahı unutmuşlardır: XV/72. 73 Haşr:19

FAZİLET
Allahtan gelen fazileti istemek günah değildir: II/22. 24. 27 Bakara:198

Mâide Sûresinin fazileti: III/614. 615. 616. 617
İhlâs Sûresinin fazileti: XVI/250

FESATLIK
Allah fesadı sevmez: II/31. Bakara:205. IV/248. 273 Mâide:64
Allah ifsad edeni islah edenden ayırır: II/63 Bakara:220
Allah fesatlık yapanları bilicidir: II/545 Âl-i İmran:62
Yeryüzünde fesat çıkarmak: XIV/53. Mümin:26
Allah insanların bir kısmı ile diğerlerini defetmesiydi yeryüzü fesada uğrardı: II/201. Bakara:251 XI/500 Hac:40
Fesadı çoğaltanlara azab vardır: XV/620. 621 Fecr:11. 12. 13

FETİH
Yakın fetihten maksat nedir? XIV/367
Fetih gününde mümin kadınların Rasulullaha bîâtı: XV/92. 95 Mümtahine:12
Fetih için Allahın yardımı: XVI/224 Nasr:1-2
Mekkenin fethi: VII/12

FİDYE
Fidye: I/605
Fidyenin türleri: II/6. 10 Bakara:196

FİTNE
Fitne öldürmekten daha fenadır: II/6. 7. 49 Bakara:191. 217
Fitne nedir? IV/311
Asıl fitneye düşenler: VII/79 Tevbe:49
Kafirlere verilen mal ve oğulların fitne olması: XI/600 Müminûn:55. 56
Mal ve çocuklar insan için fitnedir: VI/437. 441. 442 Enfal:28

GALİBİYET
Galibiyet Allah katındandır: II/61
Galibiyet Allahın ve Allahı yardımcı edinenlerindir: III/142. 143. 144 Âl-i İmran:154
Allah galib ve hakimdir: VI/402 Enfal:10

GANİMET
Ganimet helaldır: III/123
Ganimet malına hainlik etmek: III/150. 151. 152 Âl-i İmran:161
Ganimet malından çalmak: III/155
Peygambere ait savaş ganimetleri: XV/56. 58. 59. 60. 61 Haşr:6-7
Savaş ganimetleri: XV/56 Haşr:7

Ganimetin hükmü ve paylaştırılması: VI/483. 484. 485.
Fey nedir? V/488. 489
Ganimetler müslümanlara helal kılınmıştır: VI/517. 518. Enfal:69

GAYB
Gaybın anahtarları: I/128 Enam:59; V/7-19 Enam:58
Kuranda gaybî haberler: I/141
Geçmişin gaybı: I/142
Halihazır zamanın gaybı: I/143
Gayba iman: I/204. 209. 226. 227. Bakara:3
Gaybın kısımları: I/209
Gayb ilmini Allah insanlardan menetti: IV/19. 23. 25
Gaybla ilgili mülahazalar: VI/317. 318
Gayb nedir? XII/442
Beş gayb meselesi: XIII/100. 101. 103. 102. 104 Lokman:34
Cinler gaybı bilmezler: XIII/289. 295. 296. Sebe:13
Allah için gayb yoktur: XIII/327 Sebe:48
Gayba atıp tutanlar: XIII/336. 339 Sebe:53
Gaybı veli kullar bilir mi? XIV/284
Göklerin ve yerin gaybı Allaha aittir: IX/446. 453 Nahl:77; XIII/382. 387 Fatır:38
Gaybı ancak Allah bilir: I/108 Enam:59 V/7. 19. 27. 67. 68. Enam:58. 59. 73; VII/216; VII/367 Yûnus:20; X/430. Kehf:26; XIII/31 Müminun:92; 440 Neml:65;XV/303. 310 Cin:26
Rasullulah gaybı bilmez: IV/608. 612 Enam:50

GECE VE GÜNDÜZ
Gece ve gündüzün arka arkaya gelişinde deliler vardır: 542. 543. 546. Bakara:164; VII/330. Yûnus:6; XII/448 Neml:86
Allahın gece ve gündüzü bir delil kılması: X/65 İsra:12
Gecenin gündüzün içine. gündüzün gecenin içine sokulması: XI/ 523. Hac:61
Geceyi gündüze. gündüzü geceye geçiren Allahtır: II/410. 412. 416. Âl-i İmran:27
Gece ile gündüzdeki ibreti görenler: XII/180 Nûr:44
Gece kıyamet kadar sürseydi: XI/528 Kasas:71
Gündüz kıyamete kadar sürseydi: XII/528 Kasas:72
Gece ve gündüzün ihtilafından maksat nedir? XIV/252
Gece ibadeti: XV/314 Müzzemmil:16
Gecenin naşiesi: XV/323
Gece elbisedir: XV/429 Nebe:10
Günüdüz çalışma vaktidir: XV/429 Nebe:11
Uyku dinlenmedir: XV/429 Nebe:9

GÜNAH
Bildiğiniz halde günah işlemek: I/616. 619. Bakara:188
Sakınan kimse için günah yoktur: II/31. 36. Bakara:203
Günahta israr: III/96. 97
Büyük günah. küçük günah: III/336. 337. 338. 339
Açık ve gizli günah: V/223. 226 Enam 120
Günahının cahili olmak: V/7. 11 Enam:54
Helak olmakta günahın rolü: V/27. 60 Enam 70
Mücrim kavim: V/342. 343. 344 Enam:147
Her yerde işlenilen günah bir olurmu? VII/50
Peygamberler günahı işler mi? VII/72
Günahları örtülecekler: XII/560 Ankebut:7
Musibetler günahlara kefaret olur: XII/137
Günahları itiraf etmek: XIV/41 Mümin:11
Kimse kimsenin günahını çekmez: XIV/512 Necm:38

GÜNAHKÂRLAR
İnanıp da ihmalkarlıktan Allahın emirlerini yapmayanların hükmü: IV/183. 194
Günahkârlara yağcılık yapanlar: IV/332
Günahkârların cehennemdeki hali: XI/262. Ta ha:74

HAC
Hacda kurban kesmek: II/6. 17. 18 Bakara:196
Hacda baş traşı: II/6. 17. 18 Bakara:196
Hac bilinen aylardadır: II/22. 23. 25 Bakara:197
Hacda kadına yaklaşmak: II/22. 26 Bakara:197
Hacda kavga etmek. günah işlemek: II/22. 23. 26 Bakara:197
Hac menasiki:II/22. 28 Bakara:200
İhramdayken av haramdır: III/606. 620. Mâide:1
Beyt-i Haramı ziyarete gelenlere hürmet: III/606. 623. 624 Mâide:2
İlk hac emri: VI/533. 534
Hacda insanlar için menfaatler olması: XI/478 Hac:28
Kâbenin tavaf edilmesi: XI/481 Hac:29

HAK-BATIL
Hak söylemek ne zaman terkedilir? IV/448
Hak. ancak Allah sözüdür: V/56. Enam:73
Mücrimler istemese de hak yerleşecek. batıl yok olacaktır: VI/370 Enfal:8
Onlar hoşlanmadığı halde hak geldi: VII/79. Tevbe:48
Batıl yıkılmaya mahkumdur: X/275 İsra:81

Akrabaya. yoksula ve yolcuya hakkının verilmesi. X/102. İsra:26
Hakkın Allahtan olduğu. X/464 Kehf:29
Kıyamette diriliş haktır. XI/570 Müminûn:16
Hakkın batılı yok etmesi: XI/334 Enbiya:18
Allah -hak ile batılı ayırarak- kıyamet günü hüküm verecektir: XI/464 Hac:17
Kuşların parçalanmasından maksat batıl inançlardır: XI/487
Şahsi haklar nasıl ödenir? XIV/153. Şûrâ:25
Hak üzerinde sabit kalmak: III/391. Nisa:66

HAKSIZLIK
Haksız olanı savunmak: II/459. 460
Hainleri savunmak: III/462. 463 Nisa:107
Kendi istediği suçu suçsuzun boynuna atmak: III/462. 465 Nisa:112
Kendini temize çıkarmaya çalışmak: III/336. 371. 372. 373 Nisa:49
Başkalarının malını haksız bahanelerle yemek: III/334. 335 Nisa:29
Haksızlık edenin dünyada cezalandırılması: XI/12 Kehf:87
Haksızlığa karşı gelmek: XI/358

HALİFELİK
Himyerînin halifelik konusundaki buhtanı: IV/297
Bu ümmet kaç halife görecektir: IV/93
Halife kelimesinin manaları: XII/195
Hz. Ademin halife olarak yaratılması: I/281. 283. 293. 294. 296. 297 Bakara:30 III/84. XII/437. XIII/389; Fatır:39

HAMD
Hamd konusunda selefin sözleri: I/184
Tüm mahlûkların Allahı hamd etmesi: X/170 İsra:44
Allaha şükretmek: XIII/289. 295. 298. 301. 457. 459 Sebe:13-15 Yasin:73
Az şükretmek: XIII/111. 121. 122 Secde:9
Hamd Allaha layıktır: XV/86 Mümtahine:6
Hamd Allaha mahsustur: I/165. 168. 184 Fatiha:2; IV/500. 608. 609 Enam:1. 45 X/358 İsra:111. XII/458 Neml:93: XIII/283. 284. 365. 369. 522. 527. 605. 610. 611. Sebe:1; Fatır:15; Saffat:182; Zümer:29 XV/137. 138 Teğabun:1
Allahı hamd ile tesbih etmek: IX/282. 290. 291 Hicr:98 XVI/224 Nasr:3
Allahın müstağni ve hamda layık olması: XI/523 Hac:64

HAPİS
Hak için hapsetmek: IV/442. 455. Mâide:106

Hapis iki kısımdır: IV/456
İlk hapseden kimdir? IV/144

Hz. HARUN (A.S)
Hz. Harun kavmini fitneye karşı uyarmıştı: XI/275 Ta ha:90
Hz. Meryemin kardeşi Harun kimdir: XI/92
Hz. Harunun kimliği: XI/120
Hz. Harun nerede peygamber oldu? XI/230

HAYR
Yapılan hayr ve hasenatın bir zerresi dahi zayi olmaz: I/456. 459. 466 Bakara:110
Hoşunuza gitmeyen bir şeyde sizin için hayr olabilir: II/49. 50. 54 Bakara:272
Allah rızası için sarfedilen hayırlar geri verilecektir: II/278. 279. 283 Bakara:272
Hayırlarda yarışanlar: IV/205. 210 Mâide:48
Bir hayra onun on misli vardır: V/365 Enam:160
Allahın emir ve yasaklarını gözetmek. Allahın katında daha hayırlıdır: XI/482 Hac:30
Hayırda yarış edenler:XII/7 Müminun:61
Hayır da şer de Allahtandır: VI/527. 539 Enam:17
Allah mı hayırlı. putlar mı? XII/432 Neml:59

HAYVAN VE HAYVAN KESİMİ
Besmelesiz kesilen hayvanın durumu: IV/12. 47
Hayvan nasıl kesilir: IV/20
Hristiyan ve yahudinin kestiği: IV/49. 50. 52
Allah hayvanları da cemaatler halinde yaratmıştır: IV/585. 588. 595 Enam:38
Hayvanlarda nefsi natıka var mıdır? IV/595
Hayvanlara cinslerinden peygamber gönderildi mi? IV/596. 598
İslâm. hayvanların kesim şekline ehemmiyet vermiştir: V/200. 220. 221. 223. 224. 228. 229 Enam:121
Hayvanı Allahtan başkası için kesmek: V/237
Hayvanlarda insanlar için ibretler vardır: IX/417. 419. 422 Nahl:66
Hayvanlara peygamber gelmiş midir? IX/427

HELAL VE HARAM
Yenmesi haram olan şeyler: I/124. 553. 554. 556. 557 Bakara:173; Enam:145
Temiz ve helal nesnelerden yemek: I/542. 545. 546. 549. 550 Bakara:168

Haram veya helal kılmak ancak Allaha mahsustur: VII/34
Dabaklanan deri helaldir: I/559
Deniz domuzu: I/558. 463
Izdırar hali: I/564 Bakara:173
Haramla tedavi: I/571
Haram kılınan nesnelerin mübah olacakları durumlar: I/553. 557. 572. Bakara:173
Batıl yoldan mal yemek: 616. 618. 628 Bakara:188
Haramlarda kısas vardır: II/6. 8. 13 Bakara:194
Yasaklanan haramdan kaçınmak: III/334. 336 Nisa:31
Helali haram ile değiştirmek: III/244. 246. 258 Nisa:2
Temizi kirliyle değiştirmek: III/258. 259
Helal kılınan şeyler: IV/6. 9. 14. 37. 40. 42 Mâide:4
Temiz şeyler: IV/6. 38. 41 Mâide:4-5
Habis ve tayyib: IV/417. 427 Mâide:100
Ciğer ve dalağın yenmesi: IV/7. 20
Balık ve çekirge eti: IV/10. 20
Ölü eti: IV/6. 7 Mâide:3
Kan: IV/6. 7. 10. 18. 20 Mâide:3
Domuz eti: I/563. Bakara:173 IV/6. 7. 10. 11. 12. 18. 20 Mâide:3
Allahtan başkası adıyla kesilen: I/553. 563 Bakara:173;IV/6. 7. 9. 12. 18. 20 Mâide:3; V/234. 235. 237
Boğulmuş hayvan: IV/6. 8. 9. 13. 18 Mâide:3
Vurularak ölen hayvan: IV/6. 8. 9. 13. 18 Mâide:3
Yüksekten düşmüş hayvan: IV/6 Mâide:3
Parçalanmış hayvanlar: IV/6. 8. 9. 13. 19 Mâide:3
Fal okları: IV/6. 15. 20. 25. 377 Mâide:3-90
Zarurette haram sayılan şeylerin yenmesi: IV/6. 33 Mâide:3
Dikili taşlar üzerinde kesilen hayvan: IV/14. 19. 20
Cülale: IV/22
Sarhoş bir kimsenin avladığı ve kestiği: IV/48
Yol kesmek: IV/143. 145
Rüşvet: IV/182. 194
Rüşvet karşılığında hüküm vermek: VII/39
Allahın helal kıldığını haram etmek: IV/350. 352 Mâide:87
Bahire. Saibe. Vesile ve Ham: IV/417. 436 Mâide:103
Kurbağa ve tosbağanın yenmesi: IV/421
Mundar olmuş hayvan: I/568. IV/7. 10. 12. 18. 20. 35. 39
Allahın ismi anılanlardan yiyin: V/200 Enam :118
Celale hakkında alimlerin görüşleri: V/333. 334. 335. 336. 337. 338
Tahrim tabiri: V/329. 330. 331
Yenilmesi haram olan hayvanlar:V/319. 322. 323. 324. 326. 327. 328. Enam:145

Zaruret halinde haramdan ölmeyecek kadar yenir: V/223. 226. 227. Enam:119
Allahın ismi anılmamıştan yemeyin: V/223 Enam:121
Helal ve haramın belirlenmesi:V/236
Rabbin haram ettikleri: V/342 Enam:151
Haram da helal gibi rızık mıdır? I/210. VII/554
Allahın haram kıldığı yiyecekler: IX/535. 545. 546. Nahl:115
Müslümanlara haram kılınanlar daha önce yahudilere de haram kılındı:IX/538. 543. 548
İçki nerede haram kılındı? IX/422. 423. 424
Allahın helal saydığını haram. haram saydığını helal sayanlar:IX/535. 546. 547 Nahl:116; XV/169 Tahrim:1
Helal ve hoş şeyleden yemek: XI/588 Müminun:51
Sizinle velayetiniz altındakilerin ilişki kuramaycakları vakitler:XII/190 Nûr:58
Muharref Tevratı okumak haram mıdır?XII/507
Toprağa yemeleri haram kılınanlar: XIV/430
Helal ve haram kılmak Allaha aittir: XV/173
Haram yemek:XV/629 Fecr:19
Allahın helal ettiği şeyleri haram etmek: XV/169 Tahrim:1

HELAK

Kendisi için bilinen bir yazı olmaksızın Allah hiçbir ülkeyi helak etmez:IX/176. 183 Hicr:4
Allahın emrinin gelmesi: IX/298. 308 Nahl:51
Zalim kavimlerin helak edilip yerlerine yeni kavimlerin yaratılması:V/110. 126. 127. Enam:89. XI/329 Enbiya:11
Nesillerin helak edilmesi: XI/149 Meyrem:74; XIII/422. 425. 426 Yasin:31
Helak edilen nesillerden ibret alınması: XI/304 Ta ha:128
Haksızlık yapan nice ülkeler helak edildi:XI/500 Hac:44

HESAP

İçlerde gizlenenden ötürü Allah hesaba çekicidir: II/334. 339. 343 Bakara:284
Süratli hasap gören: II/27 Enam:62
Hesap ölçüsü olanlar: V/147 Enam:96
Hesap yakın olduğu halde insanların gaflette olması: XI/317 Enbiya:1
Hesap görücü olarak Allah yeter: XI/367 Enbiya:47
Azgınlık edenlere kaçış yoktur. mutlaka hesaba çelilirler: XI/329 Enbiya:13
Allah hesabı çabuk görür: II/22. 25 Bakara:202; III/221. 223. 229. Âl-i İmran:199; XIV/48 Mümin:17

Hasaba çekmek Allaha aittir: XV/607 Gaşiye:26

HIRSIZLIK
Hırsızlık yapanın hükmü: IV/165 Mâide:38
El kesmeye sebep olan malın miktarı: IV/167
Hangi malın çalınması el kesilmeye sebeptir: IV/168
El kesmekle beraber mal geri alınır mı? IV/170
Ana-Babanın. evlatlarının malını çalması: IV/171
Savaş halindeyken çalmak: IV/171
İslâmda hırsızın hangi eli kesilir: IV/172
Tevbe ile el kesme kalkar mı? IV/174

HIZIR (A.S).
Merağı. Hızır için ne söyledi? X/528
Hızıra verilen rahmetten ne kastedilmektedir? X/537
Hızır diridir diyenlerin delili: X/540
Hızırla görüşen Musa kimdir? X/546
Hz. Yuşa onlardan ayrıldı mı? X/552
Hz. Musadan daha alim olan kul kimdir? X/526
Hızır ölümlüdür: XI/353

HİCRET
Hicret edenler: III/221. 222. 224. 225 Âl-i İmran:195
Zayıfların hicret etme zorunluğu: III/439 Nisa:97
Hicret etmeyenlerin cehenneme gideceği: III/439 Nisa:97
Hicret etmeye gücü yetmeyenler: III/439. 445 Nisa:98
Hicret edenin ecri: III/439. 445 Nisa:100; IX/354. 363. 364 Nahl:41
Hicret ederken ölenlerin durumu: III/446
Hicret: III/420. IV/344. VI/446. 447. 448. 449. 450. 451. X/276
Medineye varış:VI/452. 453
Küfre zorlananların hicret etmesi halinde Allah onlara yardım eder:IX/510. 530. 533 Nahl:10
Din için hicret edilir mi? X/401. XII/600
Hicret eden bir kimsenin müşrik karısı ile ilgisi:XV/86-90 Mümtahine:10

HİDAYET
Hidayet lütfuyla yol göstermektir: I/171 Fatiha:6
Hidayet türleri: I/171
Kuran doğruya hidayet eder: I/172 İsra:9
Hidayete ermenin şartları:I/212 Bakara:3-4
Hidayete erme ve küfre kayma konusunda kelamcaların tartışmaları: V/254

Hidayet ve dalalet insanın kendi amelidir: X/65 İsra:15
Hidayet Allahtandır: X/411. XI/233. Kehf:17; Ta ha:50; XIV/18 Zümer:57; 510 Necm:23
Allah dilediğine hidayet eder: II/278. 279. 283. Bakara:273. Mâide:108 Enam:25-35-39 I/462. Hac:16. IX/298. 315. Nahl:9; XII/515 Kasas:56;XIII/ 605. 606. 607; Zümer:22-23
Allah kimine hidayet verir kimini sapıklığa uğratır: IX/62. 73. 472. 473. 493. 494 İbrahim:4;Nahl:93; X/335 İsra:97
Kuran hidayet kaynağıdır: I/204. 211 Bakara:2-4; X/65 İsra:9; XII/ 392 ;Neml:2. 448. Neml:77; XIII/336. 337. 338. Sebe:50 ;XV/289 Cin :2
Allahın doğru yola iletmesi: II/41 Bakara:213;III/391 Nisa:68; VII/ 380 Yûnus:25
Allah doğru yola gelenlerin hidayetlerini artırır: XI/165 Meryem:76; XIV/322 Muhammed:17
Allah saptırdığı kimseyi hidayete erdirmez: III/417. 418 Nisa:88 IX/ 354. 358 Nahl:37; XIV/53 Mümin:33
Kurtuluş hidayete uyanlaradır: XI/233 Ta ha:47
Allah insanlara yol gösterdi: XV/386 İnsan:3
Hidayet ettiği için Allahın yüceltilmesi: XI/486 Hac:37
Kurtulaşa ve ateşe çağırmak: XIV/64; Mümin:41
İnsanları hidayete erdime borcu yoktur: XV/473 Abese:7

HİKMET

Allah hikmet sahibidir: I/112 Yusuf:6
Allah dilediğine hikmeti verir: II/266. 274 Bakara:269
Allahın hikmeti: XIII/365. 366. 367. 368. 369 Fatır:12. 13
Hikmet nedir? IX/550. 563. 566

HİLE (MEKR)

Allahın mekrinden. zarar eden bir kavimden başkası emin olamaz:VI/ 88. 89. 90 Araf:96; VI/88. 89. XII/149
Allah kafirlerin hilelerini zayıflatandır: VI/419. 425 Enfal:18
MEKR kelimesi Allah için kullanılır mı? VI/456. 457
Allah hile yapanların en hayırlısıdır: II/519 Âl-i İmran:54
Yahudi ve münafıkların Rasulullahı öldürme hileleri: II/519. 520. 522 Âl-i İmran:54

HÜKÜM

Hüküm Allahındır: III/142. 143 Âl-i İmran:154. V/6. 7; 36. Enam:57. 62. XII/186
Allah hükmünde galib ve hakimdir: IV/165 Mâide:38
Allahtan daha güzel hüküm veren yoktur: IV/205. 213 Mâide:50

Allah hüküm verenlerin en hayırlısıdır: VI/71 Araf:87
Hak hükümran Allahtır: XI/292 Ta ha:114
Allah bir işe hükmettiğinde ol der. o iş olverir: XI/87 Meryem:35
Allahın hükmüne razı olmamanın sebepleri: XII/186
Allah dilediği gibi hüküm verir: IX/26. 45. 115 İbrahim:27
Allah hükmedenlerin en iyi hükmedenidir: XVI/74 Tîn:8
Allah yegane hakimdir:XV/51 Haşr:1
Hükümden önce arştırma vacibtir: XIV/406
Allahın hükmüyle hükmetmeyenler: IV/181. 190. 199. 205 Mâide:44-45-47

İBADET
İbadet sadece Allaha mahsustur: I/165. 170. 171. 190. Fatiha:5; VI/ 310. 324. Mâide:76; XII/598. Ankebut:56. XIII/597. 599. 600. Zümer :15
Allaha bir yönden ibadet edenler: XI/453 Hac:11
Her ümmete bir ibadet şekli verilmesi: XI/532 Hac:67
İbadetiniz olmasa Rab niye değer versin? XII/290 Furkan:77
Allahtan başkasına ibadet: XIV/18 Zümer:64
İbadet edenin ilki olma ne demektir? XIV/216 Zuhruf:81

Hz. İBRAHİM (a.s)
Allah. Hz. İbrahimi bazı emir ve yasaklarla imtihan etti:I/480. 481. 485. 486 Bakara:124
Hz. İbrahimin imamlığı kıyamete kadardır: I/480. 482. 489 Bakara:124
Hz. İbrahimın Rabbine duası: I/480. 483. 493. 495. 496. 498 Bakara:126. 127
İbrahimin makamından mamazgah edinmek: I/480. 483. 490. 491 Bakara:125
Hz. İbrahimin zürriyeti hakkında Allaha dua etmesi: I/495. 496 Bakara:128. 129
Hz. İbrahimin Kâbeyi inşaası: I/495. 496. 498 Bakara:127
Hz. İbrahimin Allaha teslimiyeti: I/495. 496. 498. 499 Bakara:128. 131
Hz. İbrahimin dini: I/503. 504. 507 Bakara:135; III/480. 481. 482 Hz. İbrahim müşriklerden değildi: I/503. 504 Bakara:135
Hz. İbrahim ile Nemrudun tartışması: II/241. 242 Bakara:258; V/ 71. 78. 79. 80 Enam:79
Hz. İbirahim ne yahudi ne de hristiyan idi. müşriklerden de değildi: II/545. 551. 593. 595 Âl-i İmran:67-95
Hz. İbrahime en yakın olan insan ona ve Hz. Muhammede tabi olanlarla iman edenlerdir: II/545. 547. 552. 553 Al-i İmran:68
İbrahim milleti: III/479 Nisa:125; IX/550. 556. 557 Nahl:123

İbrahim Allah dostudur: III/479. 482. 483. 484 Nisa:125
Azer. Hz. İbrahimin babası mıdır? V/71. 72. 73. 74. 75. 76 Enam:74
Hz.İbrahimin Rabbini arayışı: V/71. 81. 82. 83 Enam:79
Nemrudun azaba çarptırılması: V/87. 88
Hz. İbrahimin yıldızlara Bu benim Rabbimdir demesinin alimleri ihtilafa düşürmesi: V/84. 85. 86. 87
Hz. İbrahimin devrinde yıldızlarla ilgili ilim yaygındı: V/93
Hz. İbrahimin af talebi: VII/256 Tevbe:114
Hz. İbrahimin babası hakkında af dilemesi: VII/268
Hz. İbrahim ile meleklerin mücadelesi: VIII/88
Hz. İbrahimin Mekke hakkındaki duası: IX/130. 135 İbrahim:35
Hz. İbrahim kaç yaşında çocuk sahibi oldu? IX/147
Hz. İbrahimin ebeveyninin durumu: IX/149
Hz. İbrahimin misafirleri: IX/224. 241. 242 Hicr:51
Hz. İbrahime gelen çocuk müjdesi: IX/244. 247Hicr:51-55
Hz. İbrahimin ümmeti: IX/550. 553. 554 Nahl:120
Allah. İbrahim kavmini seçip doğru yola iletti: IX/550. 554. 555Nahl:121
Allah İbrahim kavmine güzellik verdi: IX/550. 555. 556 Nahl:122
Zemzemin bulunması: XI/125
Hz. İsmailin sözünde sadık bir peygamber olması: XI/118 Meryem:54
Hz. İsmail de namazı ve zekatı emrederdi: XI/118 Meryem:55
Hz. İsmailin kimliği: XI/125
Hz. İbrahimin sıdkı tamdı: XI/104 Meyrem:41
Hz. İbrahimin babasını uyarması:XI/387 Enbiya:72; XI/104 Meyrem:49
Hz. İbrahime ilim verilmesi: XI/104 Meryem:43
Hz. İbrahimin Azerin mabudlarından yüz çevirmesi: XI/104 Meryem:46
Hz.İbrahimin Azer içir mağfiret dilemesi: XI/104 Meryem:47; XV/80 Mümtahine:4
Allahın Hz. İbrahime lütüfkar olması: XI/104 Meryem:47
Hz. İbrahimin duası: XI/104 Meryem:48; XII/334. 342 Şuarâ:83. 84. 85. 86. 87. 88
Hz. İbrahimin Allahtan başka herşeye yüz çevirmesi: XI/104 Meyrem:48
Hz. İbrahimin babası: XI/106
Hz. İbrahime Kâbenin yerinin gösterilmesi:XI/476; Hac:26-27
Hz. İbrahimin babasına hitabı: XII/334 Şuarâ:70
Hz. İbrahimi de kavmine gönderdik: XII/567 Ankebut:16
Hz. İbrahime verilen bilgin çocuk: XIV/460 Zariyât:28
Hz. İbrahimin kıssalarındaki ibretler: XV/80. 83. Mümtahine:4

İBRET

Düşünecek kalp ve işitecek kulaklara sahip olmak için yeryüzünde

dolaşmak: XI/506 Hac:46
İbret için yapılan seyahatler caiz midir? XI/506
Yer ve gök ibret için yaratılmıştır: XI/248 Ta ha:53. 54
Yeryüzünü gezip ibret almak: XII/440 Neml:69; XIV/48. 85. Mümin:21. 82

İÇKİ-KUMAR
İçki ve kumarda büyük gühah vardır: II/49. 50. 59 Bakara:219
İnsanlar için içki ve kumarda dünyalık açısından çeşitli yararlar vardır: II/49. 53. 59 Bakara:219
İçki mecasetin hangi türündendir: IV/384
İçki tedavide kullanılır mı? IV/385
İçki satmak: IV/385. 428
İçkiyi sirkeye dönüştürmek: IV/386
İçkiden kazanılan para: IV/389
İçki hangi maddeden yapılırdı: IV/391
Sarhoş olarak namazı terkeden: IV/394
İçki içtiği halde ölenler: IV/377. 392 Mâide:93
İçkinin cezası: IV/399
Satranç kumardan mıdır? IV/380
Tavla oynamak: IV/381
Kaynar sudan içki kimleredir? V/56 Enam:70
Bahse girmek: XIII/ 10. 11. 12. 13

Hz. İDRİS (A.S)
Hz. İdris dosdoğru bir peygamberdi: XI/118 Meyrem:56
İlk terzi. ilk yazar. ilk astronom ve ilk silah mucidi: XI/134
Şehirciliği ilk icad eden: XI/137

İHSAN
İhsan: V/120. 121 Enam:84
İhsan nedir? VII/395
Allahın ihsanını verirken ayırd etmemesi: X/102 İsra:20
Allah muhsinlerle beraberdir: XII/607
Allah ihsanı geniş olandır. II/266 Bakara:268

İHTİLAF
İhtilafları Kuran ve sünnete göre çözmek: III/378. 384 Nisa:59
Anlaşmazlıklarda Rasulullahın hükmüne uymak: III/386. 389 Nisa:65

İLİM
İlmin kısımları: I/286
İlmin ibadetten üstün olması: I/281. 286 Bakara:33

Hilafette ilim şarttır: I/281. 286 Bakara:33
İlmin ketmedilmesi haramdır: I/531. 534. 539 Bakara:159
Allah dilemedikçe ilminden kimse birşey kavrayamaz: II/211. 213. 218. 230. 231 Bakara:255
İlimde münazara: V/320
Savaştan geri kalanlar dinde ilim sahibi olmaya çalışmalıdır:VII/276 Tevbe:122
İlme teşvik ve ilmin kısımları: VII/295
Bilmeyen bir kimsenin alimlere sorması: VII/520
Alim. takdir edilsin diye ilmini açıklayabilir mi? VIII/333
İlmi olmaksızın Allah hakkında tartışma: XI/446. Hac:3
Davuda ve Süleymana ilim verdik: XII/400 Neml:15
Kendilerine ilim verilen kimlerdir: XII/595
İlimden maksat nedir: XIV/87 Mümin:83
Alimlerin huzurunda sesli konuşmak: XIV/398
Kendilerine ilim verilenler için dereceler vardır: XV/31. 35 Mücadele:11

İMAMET

Zalimler imamet mertebesine varamazlar: I/480. 482. 489. 490. Bakara:124
İmamet Allahın emanet ve ahdidir: I/480. 482. 489. 490. Bakara:124
İmamdan maksat nedir? X/260

İMAN

Müminlerin imanı: I/138 Bakara:285
İmanın manası: I/208. III/494. 496 Nisa:136
İman kalp ile tasdik dil ile ikrardan ibarettir: I/383 Bakara:62
Müminler tağutu inkar eder. III/386. 387 Nisa:60
İnanan bir kavim için ayetlerin açıklanması: I/469 Bakara:118
İnkar edenler. dilsiz. sağır ve kördürler: I/553. 554. 556. Bakara:172
İmanın şartları: I/576. 581 Bakara:177
Allah. iman edenleri. ihtilaf ettikleri gerçeğe kendi izniyle eriştirdi: II/41 Bakara:213
Allah iman edenleri dener: III/107 Âl-i İmran:141 VI/84. 85. Araf:94
İmandan sonra küfre dalmak: III/24. 494. 497 Âl-i İmran:106 Nisa:137
Rabbinize iman edin daveti: III/204. 218 Âl-i İmran:193
İman edenin faydası kendisinedir: III/576 Nisa:170
Ceza gelmezden önce imana davet: III/366. 369 Nisa:47
Peygamberlere iman: IV/84. 94 Mâide:12
Allah ve Peygamberine iman: II/33. 38. Bakara:208. 334. 335. 340. 582. 583. 586. Bakara:285. Âl-i İmran:84 III/511. 514 Nisa:152. XV/7. 8. 10. 11 Hadid:19. 21. 137. Teğabun:8

İman edenler: IV/350. 351. 608. Mâide:83-84; Enam:122
İman hayat. küfür ölümdür: V/223/231 Enam:111
Yes halindeki iman makbul değildir: V/365. 366. 367. 369 Enam:158
İman etmemekte direnenler azgınlıkları ile başbaşa bırakılacaklardır: V/173. 197. Enam:110
İmanlarına zülum giydirmeyenler: V/110. Enam:82
İmanda istisna meselesi: VI/391
Küfrü imana tercih edenler: VII/7. Tevbe:23
İmanı için küfür beldesini terkenden: VII/9
İmanın tadı: VII/12
İkrimenin iman meselesi: VII/388
Onlar inanmazlar: VII/393 Yûnus:33
Firavunun iman hadisesi: VII/503
İman etmeyenlere ayetler yarar sağlamaz: VII/523 Yûnus:101
Yahudi ve hristiyanlardan iman eden seksen kişi: IX/30
Allahın iman edenleri ahiret ve dünyada sabit kılması: IX/115. 118 İbrahim:27
İmanın ağaca benzetilmesi: IX/118
Kalbi imanla tatmin olanların küfre zorlanmalarındaki zor halleri: IX/516. 517 Nahl:106
İnsanların iman etmesini engelleyen sebepler: X/323 İsra:94
İnanıp-inanmamanın serbest olması: X/358 İsra:107
Allahın ayetlerine iman etmek: XI/601 Müminun:58
Rabbimiz Allahtır dedikleri için inananların yurtlarından çıkarılması: XI/500 Hac:40
İnanlar iktidara gelirse namazı kılar. zekâtı verirler: XI/500 Hac:41
İnananlar iyiliği emredip kötülükten alıkorlar: XI/500 Hac:41
İman edenlerin felaha ermesi: XI/545 Hac:77
Allahın iman edenleri müdafaa etmesi: XI/497 Hac:38
İman edenler Cehennem uğultusunu duymazlar: XI/426 Enbiya:102
Burda iman namaz demektir: XI/217
İman edenleri en büyük korku bile üzmez: XI/426 Enbiya:103
İnandık demek yeter mi? XII/555 Ankebut:2
İman edip salih amel işleyenlere iktidar vadi: XII/190 Nûr:55
Kitaba İman: XII/589 Ankebut:47
İmanlıların mükafatı: XII/598 Ankebut:58
Allahın takdirine iman etmek: XIII/38. 54
İmanın hasta olması: XIII/398
Şartlı iman: XIV/200. Zuhruf:49
Her inanan Allaha davetçi olmalıdır: XIV/302. Ahkaf:32
Sevap vaadedilen kimseler cehennemden uzaklaştırılır: XI/41 Enbiya:101
İman ile İslâm aynı mıdır? XIV/364

İman edenlerin yapmayacağı işi söylemeleri: XV/98 Saff:2-3
Sevap ve mükafatın şartları: X/105
İman edenleri azaptan kurtaracak ticaret: XV/101 Saffat:10-11
İman edenlerin birbirlerine tavsiyeleri nedir? XVI/11 Beled:17
Yaratıkların en hayırlıları: XVI/119 Beyyine:7
İman edip salih amelde bulunanların mükafatı: I/260. 263. Bakara:25 II/298. Bakara:277. 516. 526 Âl-i İmran:57; III/378. 475. 480. 592. 599. Nisa:57. 102. 124. 173; VII/344 Yûnus:9 IX/7. 108. X/65. İsra:9. 464. Kehf:31. 88; XI/181 Meryem:60-96; 453. 470. 510. 523 Hac:14. 23. 50. 56. 58. XII/190 Nûr:55
XIII/319. 353. 355. 535 Sebe':37; Fatır:7; Kasas:80; XV/563. Burûc:11 XVI/74. 119. 164. Asr:1. 3. Tîn:6; Beyyine:8
İmanda artma ve eksiltme olur mu? III/155. 163. VI/386. 387. 388. 390. 391. XIII/168. 174 Ahzab:22; XIV/347. 351. Fetih:4

İMTİHAN

Allah, zorlukla ve savaşla imtihan eder: III/142 Âl-i İmran:154
İki topuk ürerinde geriy dönmek: III/123
Allah. müminleri. pisi temizinden ayırıncaya kadar dener: III/183. 187. 188 Âl-i İmran:179
Mal ve canlarla imtihan edileceği: III/192. 194. 196. 201. Al-i İmran:186
Herkes geçmişte yaptıklarıyla imtihan verir: VII/393. Yûnus:30
Kalplerinde hastalık olana şeytanın vesveselerinin imtihan vesilesi olması: XI/517 Hac:53
Allah'ın imtihanı: I/ 364. 365. 531. 532. 536 Bakara:49. 155
Allah kullarını imtihana tabi tutmuştur: IV/205. 209. 211 Mâide:48-49
Allah kullarını dener: IV/377. 403 Mâide:94
Allah'ın imtihanı: XIV/398
Allah insanı bol nimet ve zenginlik vererek imtihan eder: XV/629. Fecr:15-16
Açık beladan (imtihan) maksat: XIV/235

İNSAN

İnsanın şerefli olması: I/281. 286 Bakara:33
İnsanlara iyi söz söylemek: I/410
İnsanlar tek bir ümmet idi: II/41. 41. 45 Bakara:213
İnsanlara dünya hayatının metaları güzel gösterilmiştir: II/334. 339 Nisa:32; X/102 İsra:21
Ceninin hükmü: III/619
Allahın insanlara verdiğine hased: III/378 Nisa:54
Hz. Peygamberden sonra insanların en hayırlısı Hz. Ebu Bekirdir:

IV/229
Niçin. cin insanlardan önce zikredilmiştir: VI/294. 295
Felek. cin. melek ve insanlar Allah'ın mahlukatıdır: VI/21. 22. Araf:54
İnsanların anlamadığı: VIII/505 Ra'd:1
İnsanlar yaptıklarından sorumludurlar: IX/472. 494 Nahl:93
İnsanın seçim yapabilmesi: IX/103. 109 İbrahim:22
Allah'ın ademoğullarını diğer yaratıklardan üstün kılması: X/248. İsra:70
İnsanın iyiliği de kötülüğü de kendine dönecektir: X/7 İsra:7
İnsanın aceleci olması: X/65 İsra:11. Kehf:54; XI/557 Enbiya:37
İnsanın bu alemde özel yeri: X/257
İnsanların inkarda diretmeleri: X/323. İsra:89
İnsanoğlu şükretmeyi bilmez: II/143. 176. Bakara:243; X/284. 275. İsra:67. 83
İnsanların Allah hakkında tartışması: XI/455 Hac:8
İnsanın bir kısmının diğer kısmına düşman olarak yeryüzüne indirilmesi: XI/292 Ta ha:123
İnsanın nankör olması: XI/532. Hac:66; XVI/141 Adiyât:6
Bir iskelette iki kalbin yaratılması: XIII/144. 147. 148 Ahzab:4
İnsanlar Allaha muhtaçtır: XIII/365. 369 Fatır:15
İnsanların farklı oluşu: XIII/23. 26 Rûm:22
İnsana faydalı olan kazanç: XIV/85 Mümin:82
İnsana hesap vermesini gerektiren: XIV/195 Zuhruf:44
İnsana Allahın murat ettiğinden başkası erişmez: XIV/365 Fetih:11
İnsanların birbirlerini alaya almaları: XIV/403 Hucurât:11
İnsanların kabile ve boylara ayrılmasının hikmeti: XIV/420. Hucurât:13
İnsanın arkadaşı: XIV/438
Kişi neyin rehinidir: XIV/483 Tûr:21
İnsanoğlunun bayılacağı an: XIV/491
Arzuladığı her şey insanın olur mu? XIV/497 Necm:24
İnsan başkasının amelinden istifade eder mi? XIV/518 Necm:38
İnsan gülmemeli. ağlamalı: XIV/522 Necm:60
Parmak izleri: XV/366. 370 Kıyamet:4
İnsan kendi nefsi üzerine bir şahittir: XV/367 Kıyamet:14
İnsandan maksat Hz.Adem midir? XV/387
İnsanların üzerinde meleklerden koruyucular vardır: XV/517 İnfitar:10. 11
İnsanın aşağıların aşağısına çevrilmesi: XVI/74 Tîn:5
Allah insana bilmediğini öğretti: XVI/84 Alak:6
İnsan tuğyan eder: XVI/84 Alak:6
İnsan kendini mustağni görür: XVI/85 Alak:7
İnsan mala çok düşkündür: XVI/141 Adiyât:8

İnsanların Allahın dinine grup grup girmeleri: XVI/224 Nasr:2-3
İnsanların kalbine vesvese sokanlar: XVI/270 Nas:1-6
Zürriyetin manası: XIII/435. 436. 437 Yasin:41-42

İNSANIN YARATILIŞI

Allah insanı çamurdan yarattı: IV/500. 517 En'am:2 XI/254. Ta ha:55; XIII/467. 474. 475. Saffat:11
Allah insanı bir damla meniden yarattı: IX/298. 302 Nahl:4 XV/473
Abese: 19;377 Kıyamet:37
Allah insanlara eşler yarattı: IX/417. 439 Nahl:72
Allah insanı kan pıtısından yarattı: XVI/84 Alak:2
İnsanı Allah yarattı: XV/516 İnfitar:7
Allah insanı sıkıntı içinde yarattı: XVI/11 Beled:4
İnsan "Ahseni Takvim" üzere yaratılmıştır: XVI/74 Tîn:4
Allah insanı ana rahminde dilediği gibi şekillendirir: II/354. 356. 358. 362. 363 Âl-i İmran:6
İnsan önce topraktan sonra sudan yaratılıp şekillendirilmiştir: II/482. Kehf:37. XII/268 Furkan:54
Her canlı sudan yaratılmıştır: XI/349. XII/180 Nûr:45
İnsan zayıf yaratılmıştır: III/334. 335 Nisa:28
İnsan boş yere yaratılmamıştır: XII/43 Mü'minun:115. XV/377 Kıyamet:36
İnsanın yaratılışı: III/244. 245. 249 Nisa:1;XIII/48. 51. 111. 120. 353. 361. 362. 363. 457. 462. 475. 571. 590. 591. 592 Rûm:54; Secde:7; Fatır:11 Yasin:77. 78. 79. Sad:71. 72; Zümer:6; XIV/79 Mü'min:67; XV/281. 282. Nûh:14. 17; 386. 389. 516. 517. 578. İnsan:2; İnfitar:7. 8; Târık:6-7

İRTİDAT

İrtidat ettikten sonra tevbe edenler: II/582. 584. 588 Âl-i İmran:89
Hz. Muhammed'in son zamanlarında irtidat edenler: IV/226
Hz. Ebu Bekr'in halifeliğinde irtidat edenler: IV/229
Cebelenin mürted oluşu: IV/230
Allah dinden dönenlerin yerine hayırlı bir kavmi getirdi: IV/215. 231 Mâide:54
İmanından sonra kâfir olanlar: VII/126 Tevbe:66
İrtidatın hükmü: IX/516. 517
İmandan sonra küfre dönenlere Allah'ın gazabı ve azabı: IX/510. 516. 524 Nahl:106
Dinden dönmenin cezası: IV/215. 226 Mâide:54

Hz. İSA (A.S)
Allah Hz. İsa'ya beyyineler verdi: II/211 Bakara:253
Hz. İsa Allah'ın katına kaldırıldı: II/503. 519. 522. 523 Nisa:157 Âl-i İmran:55
Yahudiler ve Mesih'in çarmıha gerilmesi: II/508
Hz. İsa'nın hayatı: II/471
Hristiyanlara göre Hz. İsa'nın nesebi: II/472
Hz. Meryem'in Hz. İsaya gebe kalması ve doğurması: II/478
Hz. İsa'nın sünnet edilmesi: II/488
Mecusilerle (müneccimler) Yes'u: II/489
Yûsuf ile Meryem'in İsa'yı Mısır'a getirmeleri: II/490
Yesu' alimlerle cedelleşiyor: II/491
Mesih'in peygamberliği nasıl başladı: II/492
Hz. İsa'nın mucizeleri: II/501. 515. 516 Âl-i İmran:49
Hz. İsa'nın çarmıha gelmesi: II/503
Nasara (hristiyanlar) katında Mesih'in durumu: II/508
Çarmıha gerilmek ve bütün beşeriyete feda edilmek inancı putperestliktir: II/510
İsa Mesih'in ahiretteki durumu: II/513
Hz. İsa İnsanlarla beşikte iken konuştu: II/515 Âl-i İmran:46;XI/87 Meryem:30
Hz. İsa'nın Tevratı tasdik etmesi: II/515. 516 Âl-i İmran:50
Allah. Hz. İsanın ve bizim Rabbimizdir: II/515 Âl-i İmran: 52
İsa'nın durumu Allah katında Ademin durumuna benzer: II/519. 520. 526. 527. 528. 529 Âl-i İmran:59
Hz. İsa'nın öldürülmesi hadisesi: III/518. 519. 520. 521 Nisa:157
Hz. İsa'nın göklere kaldırılması: III/521. 522. 523. 524
Hz. İsa'nın asılması: III/524. 525. 526. 527. 528
Meryem oğlu İsanın yeryüzüne inmesi: III/546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559
Hz. İsa'nın sıfatı: III/560. 561. 562
Hz. İsa ile ilgili sonuç: III/562
Hz. İsa'nın isimleri: III/594. 595
Kitap ehlinin kıyametten önce Hz. İsa'ya inanması: III/518. 542. 544. 545 Nisa:159
Hz. İsa Hz. Musa'nın şeriatını tamamlamak üzere gelmiştir: IV/318
Meryem oğlu İsa ancak bir Rasul'dür: IV/310 Mâide:75
Hz. İsa'nın annesi sıddıka idi: IV/310. 323 Mâide:75
Hz. İsa'ya mucize olarak inen sofra: IV/471
Kıyamet Günü Hz. İsanın Alllah'a cevabı: IV/481 Mâide:116. 117. 118
Hz. İsa kavmine sadece Allah'a kulluk etmelerini söyledi: IV/470 Mâide:117

Hz. İsa kavmini Allah'a havale etti: IV/470. 481 Mâide:118
Kıyamet Gününde Allah, Hz. İsa'ya mucizelerini hatırlatır:IV/463. 466. 470 Mâide:110. 114
Hz. İsa ana rahminde ne kadar durdu? XI/80
Hz. İsa da Allah'ın kuludur: XI/87. Meryem:30
Hz. İsa'ya kitap verilmesi: XI/87. Meryem:30
Hz. İsa'ya emredilenler: XI/87. Meryem:32
Hz. İsa'nın annesine saygılı olması: XI/87. Meryem:32
Hz. İsa hakkında şüpheye düştüler: XI/87. Meryem:34
İmran'ın kızı Meryem: XV/180 Tahrim:12
Hz.Meryeme zina isnad eden kafirdir: XV/184

İSLÂM (Bak:DİN)
İslâm beş temel üzerine kurulmuştur: I/410. 411
Dinde aşırı gitmek: III/592. 593. 594 Nisa:171
İslâm dini muhale yapışmayı emretmez: III/533
İslâm dini: III/207
İslâm hicret ve hac kendisinden öncekileri temizlemektedir: VI/475
İslâm ne zaman tüm dinlere galip gelecek? VII/39

İSRAF
Allah israf edenleri sevmez: V/314
İsraf etmeksizin yeme ve içmenin hükmü: V/490. 491
İsraf etmemek: X/102 İsra:26
Saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdır: X/102 İsra:27
İsraf ve tebzir haramdır: X/122

İSRAİLOĞULLARI
İsrailoğulları diğer alemlere üstün kılındı: I/480. 484. 485 Bakara:122
İsrailoğullarının üstünlük meselesi: I/334. 354. 355. 361. 362 Bakara:47
Tevbe meselesi: I/364. 367 Bakara:54
Çarpan yıldırım: I/364. 368 Bakara:55
Gölgelik bulutu: I/364. 369 Bakara:57
Kudret helvası. bıldırcın kuşu: I/364. 369 Bakara:57
Pınarlar fışkırtan taş: I/374. 375. 379 Bakara:60
Beni İsrail ineği: I/382. 384. 385. 388. 389 Bakara:67. 68
Cumartesi gününe saldıranların maymuna meshedilmesi: I/382. 384. 387. 388
Bakara:65-66
İsrailoğullarının Allah yolunda savaşmaktan yüz çevirmeleri: II/181. 182. 184. 185 Bakara:246
Allah, İsrailoğullarına kumandan olarak Tâlût'u gönderdi: II/181 Bakara:247

Tâlût'un öncülüğünü gerektiren nedenler: II/181. 182. 183 Bakara:247
Tâlût'un kumandınlığının delili: II/181. 182. 186. 187. 188. 190 Bakara:248
İsrailoğullarının Calut'a karşı çıktıklarındaki duası: II/193. 197 Bakara:250
İsrailoğullarına Tevrat indirilmezden önce İsrail'in (Yakub'un)nefsine haram ettiğinden başka bütün yiyecekler helal idi: II/593. 594. 602. 603. 604. 605. 607 Âl-i İmran:93
Allah İsrailoğullarından oniki müfettiş tayin etti: IV/87. Mâide:12
Uc bin Unuk'un haberleri: IV/89
Allah İsrailoğullarından söz aldı: IV/84. 91 Mâide:12
Allahın İsrailoğullarına laneti: IV/84. 95 Mâide:13
İsrailoğulları misakların bozdular: IV/101. 102 Mâide:14
Allah, İsrailoğullarının arasına düşmanlığı ilka etti: IV/102 Mâide:14
Allah, İsrailoğullarına ahirette yaptıkların haber verecek: IV/102 Mâide:14
Allah, Meryem oğlu mesihtir diyenler: IV/101. 104. 310. 314 Mâide:17-72
İsrailoğullarına gelen peygamberlerin adedi: IV/111
Hz. Musa. kavmine Allahın onlar üzerinde bulunan nimetini hatırlattı:IV/108. 111 Mâide:20
Allah, İsrailoğullarına krallar kıldı: IV/108. 110 Mâide:20
Allah, İsrailoğullarına alemlerin hiçbirisine vermediği şeyi verdi:IV/108. 113 Mâide :20
Hz. Musa kavmine kutsal araziye girmelerini emretti: IV/108. 113 Mâide:21
Hz.Musa'nın kavminin iddia ettiği Cebbar kavim: IV/114. 117
İsrailoğulları Hz. Musa ile cihad etmeyi reddetti: IV/120 Mâide:24
Hz. Musa İsrailoğullarına beddua etti: IV/119. 121 Mâide:24
İsrailoğulları Allaha vermiş oldukları sözü bozdular: IV/275. 307 Mâide:70
Allah İsrailoğullarına yaptıklarından dolayı fitne soktu: IV/310 Mâide:71
İsrailoğulları tevbelerini bozdular: IV/310 Mâide:71
İsrailoğulları iki defa fitne yaptılar: IV/311 Mâide:71
İsrailoğulları gerçeği göremez oldular: IV/312 Mâide:71
İsrailoğullarından kafir olanlar lanetlenmiştir: IV/327. 330 Mâide:78
İsrailoğulları Mısırda:VI/94. 95
İsrailoğullarının Mısırdan çıkışı: VI/117. 118
İsrailoğullarına şirkin bulaşması: VI/120
İsrailoğullarının buzağıyı ilah edinmeleri: VI/125. 126. 127. 200
İsrailoğullarının taptığı buzağı heykelerinin mahiyet ve Samirinin kimliği: VI/127. 128. XI/273

İsrailoğullarına verilen nimetler: VII/499 Yûnus:93
İsrailoğullarına hidayet rehberi gönderilmesi: X/7 İsra:2
İsrailoğullarının yeryüzünde iki kez fesat çıkaracak olmaları: X/7 İsra:4
Allahın İsrailoğullarına galibiyet vermesi: X/7 İsra:6
İsrailoğullarının buzağı heykeli yapıp tapmaları: XI/275 Ta ha:88-89
İsrailoğullarının gönderilmesinde kastedilen: XI/241
Samirinin İsrailoğullarını yoldan çıkarması: XI/269 Ta ha:80
İsrailoğullarının alimlerinin bildikleri: XII/371 Şuarâ:197

İSRA VE MİRAC
Rasulullah'ın Mescid-i Haram'dan. Mescid-i Aksa'ya götürülmesi: X/7 İsra:1
İsra ve Mirac: X/12
İsra hadisesi: X/18
İsra uyku halinde mi olmuştur: X/21
Rasullulah Burak'a bindi mi? X/24
Miracta Rasulullah'ın binekleri: X/25
Alimlerin İsra ve Mirac hakkında görüşleri: X/27
Hz. Ebubekire Sıddık lakabının verilişi: X/16
Mirac bahsi: XIV/505
Sidretul-Münteha: XIV/504 Necm:14

İSYAN
İsyanın sonu helâktır: VI/71. 75. 88. 94 A'raf:84. 86. 103
İnsanların inkârda diretmeleri: X/323 İsra:89
Zalimlerin inkârda diretmeleri: X/335 İsra:99
Allah'a isyan etmek: XIII/38

İTAAT
Allah'a Rasullulah'a ve müslüman olan idarecilere itaat: III/378. 382. 383
Allah'a ve Rasulüne itaat etmemek: II/440. 441. 447 Âl-i İmran:32
Her peygambere Allahın izniyle itaat: III/386. 388 Nisa:64
Allah'a ve peygambere itaat ve mükafatı: III/391. 392 Nisa:69 IV/377. 396 Mâide:92
Allah'a itaat edene müjde: III/587. 588
Peygambere itaat: III/60. 126; XIII/192. 193. 269. 271 Ahzab:31. 66
Allah'ı anmaktan gafil olanlara itaat edilmemesi: X/464 Kehf:28
Ölçüsüzce davrananların emrine itaat etmeyin: XII/360 Şuarâ:151
Kafirlere ve münafıklara itaat etme: XIII/146. 225. 229. 230 Ahzab:248
Bilinen söz bilinen itaat: XIV/332 Muhammed:21
İtaat edilmesi yasak olan kimseler: XV/207. 212 Kalem:10-15

Allah'a ve Peygambere itaat: XV/38 Mücadele:13; 143: Teğabun:12

İTİKÂF
İslâm'da itikâf: I/618. 627
İtikâfta hanımlara yaklaşmak: I/616. 617. 627 Bakara:187

İSTİŞÂRE
Bir iş hususuda danışma: III/150 Âl-i İmran:159
İstişâre (danışma): III/150. 151. 153 Âl-i İmran:159
Müşaverenin ehemmiyeti: XIV/160 Şûrâ:38

İYİLİK VE KÖTÜLÜK
İyilik ancak Allahın elindedir: II/410. 414 Âl-i İmran:26
Ebeveyne akrabaya. yetimlere ve miskinlere iyilik etmek:I/409.
Allah iyilik yapmayı sever: II/6. 9 Bakara:195.
Emr-i bil Ma'ruf (iyiliği emir): III/7. 19. 20. 26. 28. 40. 402 Âl-i İmran:104. 110
Nehy-i ani'l-Münker (kötülükten nehiy): II/7. 20. 26. 28. 202 Âl-i İmran:104. 110 IV/449.
İyilik yapmak: III/470
İyiliği açıklamak kötülüğü affetmek: III/511. 513 Nisa:149
Kitap ve peygamberlerin bazısını kabul edip bazısını reddetmek: III/511. 514 Nisa:150
Kötülükten sonra af dilemek: III/462. 464. 465 Nisa:110
İyilik edilecek kimseler: III/344 Nisa:37
Kötü sözü açığa vurmak: III/511. 512 Nisa:148
Hasene ve seyyielerin karşılığı: V/365. 377. 378. 379 En'am:160
Allah iyilik yapanları sever: IV/84. 377 Mâide:13. 93
Kötü işler: VII/397
İyilik kötülüğü siler: VIII/169
Islah etmenin önemi: VIII/178
Kötülükler düzenleyip kuranlar için Allahın azabı:IX/368. 378
İnsanın iyilik ve kötülükle denenmesi: XI/342 Enbiya:35
Kötülüğü güzelce karşılamak: XII/31 Mü'minun:96
Kötülükleri iyiliklerle değiştirenler: XII/290 Furkan:70
İyilikle -Allahın huzuruna- gelenler: XII/458 Neml:89
Kötülük yapanlar kaçabilir mi?: XII/555 Ankebut:4
Kazandıkları kötülükler: XIV/12 Zümer:51
İyilerin yazısı illiyyindedir: XV/527 Mutaffifin:18. 21.
İyilik edenlerin mükafatı: XV/419 Mürselat:44

KÂBE
Kâbe:I/475. 521. II/480. 482. 498. 613. IV/425. VII/127. IX/130. 143.

144. XII/7. 14. XIII/120
İnsanlar için ilk kurulan ev. Mekkedeki mübarek evdir: II/593. 610. 617 Âl-i İmran:96
Kâbede apaçık ayetler ve İbrahimin makamı vardır: II/593. 597. 613. 617 Âl-i İmran:97
Oraya yol bulabilen kimseye Allah için Kâbeyi ziyaret etmekfarzdır:II/593 596. 619. 624 Âl-i İmran:97
Kâbeye giren orada emindir: II/593. 596. 614. 617 Âl-i İmran:97
Kâbenin binası: II/612
Kâbedeki açık ayetler: II/617
Haremde emniyet meselesi: II/617
Kâbe insanlar için bir hareket noktasıdır: IV/417. 426 Mâide:97
Kâbe Hz. Musanın da kıblesi miydi? VII/493
Kâbeye niçin Allahın evidenilmiştir? IX/144
Kâbenin Rabbine kulluk: XVI/192 Kureyş:1-3
Kâbe kaç defa bina edilmiştir? XI/476

KABİR

Salih kişilerin kabirleri üzerine binalar kurmanın veya mescidler yapmanın hükmü: X/437
Kabir üzerine mescid yapmak: X/438
Vakıf olan mezarlıkta kubbe yapmak: X/440
Kabirlerden çıkmak: XIV/41 Mü'min:16
Kabir suali: XIV/44 Mü'min:11

KADER

Fiilleri yaratan Allah'tır: VI/22 A'raf:54
İlim alim olmayı. kudret ise kadir olmayı gerektirir hükmü batıldır:VI/22 A'raf:54
Kulu herhangi bir şeye icbar etme yetkisi Allaha mahsustur:VI/22 A'raf:54
Kullar ancak fiillerin işleyicisidirler, fiilleri yaratan Allahtır: VI/422
Kader ve Cebir: VI/431
Kalpler Allah'ın kudret elindedir: VI/431. 432. 433. 434
Kadercilerin iddiası: VII/406
Allah'ın emri takdir edilmiş bir kaderdir: XII/215. 216. 217 Ahzab:32
Allah herşey için bir ölçü tayin etmiştir: XV/151 Talak:3

KADIN-ERKEK

Erkeklerin kadınlar, kadınların erkekler üzerinde hakları vardır: II/88. 90. 102. 103. Bakara:228
Büluğ çağı: III/266. 267. 268

Kız evlat yetiştirmek: IX/403. 406
Kız çocukları zürriyete girer mi?: XI/139
Kızların diri diri gömülmesi: XV/494 Tekvir:8-9
Erkeklerin kadınlardan bir üstün derecesi vardır: II/88. 102. 103 Bakara:228
Erkek kadın gibi değildir: II/440. 449 Âl-i İmran:36
Kadınlardan PEYGAMBER olur mu? VIII/485. IX/372. 373. 374
Bütün peygamberler erkeklerdendir: IX/368. 369 Nahl:43
Nisa suresi hakkında: III/249. 250. 251
Kadınlar konusunda fetva Kur'an'dadır: III/479. 485 Nisa:127
Karı-Koca arası huzursuzluktaki sulh: III/488. 489 Nisa:128
Kadınlar arasında adaletli olmak: III/488. 491. 492 Nisa:129
Kadının yaratılışı: III/251. 252
Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyeti: III/344. 345. Nisa:34
Karı-Koca arasındaki geçimsizlik ve hakem: III/344. 347. 348 Nisa:35
Saliha kadınlar: III/344 Nisa:34
Serkeşlik eden kadının edebi: III/344. 345. 346 Nisa:34
Çok evlilik ve adaletsizlik: III/263
Eşlerin karşılıklı hakları: III/313
Allah yaradılışını bozan kadınlara lanet eder: IV/591
Kadınlara mutad olmayan yoldan ilişkinin hükmü: VI/75
Kadın evinin hizmetini yapmakla mükellef midir? IX/443
Kadınların imtihanı: XV/86. 89 Mümtahine:10
Kadın tedavi için görünebilir mi? XII/141
Erkek kadının neresine kadar bakabilir? XII/142
Kadının mahremleri: XII/142
Uyuntu bir kimse ile iğdiş edilen köle. kadınlar için namahremdirler: XII/144
Kadınlar ziynetlerini kimlere gösterebilirler? XII/134 Nûr:31
Yabancı kadınla konuşmak: XII/491

KADİR GECESİ

Kur'an. Kadir gecesinde indirildi: XVI/99 Kadr:1
Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır: XVI/99 Alak:3
Kadir gecesi yeryüzüne inenler: XVI/99 Alak:4
Kadir gecesi fecrin çıkışına kadar bir esenliktir: XVI/99 Alak:5

KÂFİRLER

Allah, kafirleri ihata edicidir: I/244. 246 Bakara:19
Dünya hayatı kâfirlere süslü gösterildi: II/41. 42. 44 Bakara:212
Kâfirler iman edenlerle alay ederler: II/41. 42. 44 Bakara:212
Dinden dönüp kâfir olarak ölmek: II/49. 51 Bakara:217

Kâfirler zalimdirler: II/211. 217. 218 Bakara:254
Kâfirlerin velileri tağuttur:II/241. 244 Bakara:257
Kâfirler ateşte kalıcıdırlar: II/241 Bakara:257
Allah kafir bir kavme hidayet etmez: II/253. 255 Bakara:264
Kafirler ateşin odunlarıdırlar: II/382 Âl-i İmran:10
Allah fakir biz zenginiz diyenler: III/192. 193. 195. 196. 197 Âl-i İmran:131
Kâfirlerin ne malları ne de çocukları Allaha karşı onlara fayda sağlamaz: II/382. 383. 384 Âl-i İmran:10
Kâfirler Allahın ayetlerini yalanlarlar: II/382 Âl-i İmran:10
Mü'minlerin kafirleri dost edinmesi: II/410. 412. 418. 420 Âl-i İmran:28
Küfre sapanlara dünyada ve ahirette şiddetli azap vardır: II/519. 524. 525 Al-i İmran:56
İman ettikten sonra kâfir olanlar: II/582. 583. 584. 589 Âl-i İmran:86. 90
Kâfir olup kafir olarak ölenler:II/582. 584. 590 Âl-i İmran:91
Kâfirler durmadan mü'minleri dinlerinden döndürünceye kadar savaşırlar: II/49. 51 Bakara:217
Kâfir olduğu halde ölmek: III/49. 305 Al-i İmran:116 Nisa:18
Kâfirlerin nimet içinde yüzmeleri: III/221. 222. 227 Âl-i İmran:196
Kâfirler taklitçidirler: I/553. 554. 556 Bakara:170
Küfür. lanetlenmenin sebebidir: I/408. 413. 414 Bakara:88
Kâfirler için elem verici azap vardır: I/433. 436 Bakara:104
Kâfirler cehennemde daimi kalırlar:I/40. 402. 403. 406. 531. 534. 539. Bakara:81. 162; II/49 Bakara: 217 III/576 Nisa:168
Kâfirler iman etmezler: I/240. 246 Bakara:6-7
Kâfirler için çok büyük bir azap var: I/230 Bakara:7
Allah. kâfirleri ihata edicidir. I/244. 246 Bakara:19
Kâfirin cehennemi daimidir: I/344. 345. 347 Bakara:39
Kâfirelerin varacakları yer: III/120. 123. 221 Âl-i İmran:151. 197
Küfürde yarışanlar Allaha zarar dokunduramaz: III/182. 183. 186 Âl-i İmran:176
Küfre girenlere verilen mühlet:III/182. 186. 187 Âl-i İmran:178
Kâfirler insanları Allah yolundan çevirir: III/576 Nisa:167
Kâfirlere hazırlanan azab: III/ 344 Nisa:37
Üçleme akidesine inananlar kâfir olur: III/598. 599
Kâfirlerin dost edinilmesi: III/47.50. 417. 494. 498. 501. 504 Âl-i İmran:118. Nisa:89. 139. 144
Kâfirler hiçbir mümini mağlup edemezler: III/501. 502 Nisa:141
Kâfir olup peygambere isyan edenlerin kıyamet günündeki halleri:III/ 335 Nisa:42
İnkar edenlerin delil istemeleri: III/511. 515 Nisa:153

İnkar edenlerin derileri ateşte piştikçe yenilenecektir: III/378. 380 Nisa:42
Kâfirlerin kalbine korku salınması: III/120. 121 Âl-i İmran:131
Kâfir ölür ateşe gider: III/129
Kâfirlerin azap görmesi: III/46. IV/138. 162 Mâide:36. 37
Kâfirlere itaat etmek: III/120. 122 Âl-i İmran:149
Kâfirleri iman edenlere üstün tutmak: III/366. 375 Nisa:51
Allah'ın ayetlerini yalanlayanlar: IV/84. 527. 531. 548. 557. 568. 585. 599. 608. 610. 611 Mâide:10 En'am:21. 33. 39. 46. 49
Kâfirler Allahın koyduğu hükümleri tahrif ederler: IV/165. 178. Mâide:41
Allah'ın ayetlerini menfaat karşılığı değiştirenler: IV/181. 189. Mâide:44
Rasulullah Medine'ye vardığında kafirler üç sınafa ayrıldı:IV/218
Kâfirler namaza çağrıldıklarında alay ederler: IV/248 Mâide:58
Kâfirler intikam almaya yeltenir: IV/248. 263 Mâide:59
Allah'tan inen ayetler kâfirlerin azgınlığını artırır: IV/248. 271. 303 Mâide:64-68
Kâfirleri dost edinenler: IV/327. 336. 337 Mâide:80-81
İnkârcılar: IV/417. 435 Mâide:102
Kâfirler ecdadlarının sapıklıklarını taklit ederler: IV/442 Mâide:104
Küfre sapanlar: IV/500. 516 Enam:1-2
Kâfirler ayetleri inkâr ettiler: IV/500. 522 Enam:4. 5
Kıyamet günü Allah kafirlere ortak koştuklarını soracak: IV/548. 558 Enam:22
Kıyamet günü kâfirler yaptıklarını yalanlarlar: IV/548. 559 En'am:22-23
Kâfirler, mucizelerin hepsini görseler bile inanmazlar: IV/560 En'am:25
Kâfirler Rasulullah (s.a.v) ile mücadele ederler: IV/561 En'am:25
Kâfirler Kur'an'ı yalanlarlar: IV/548. 562 En'am:28
Kâfirler yalancıdırlar: IV/568. 570 En'am:28
Peygamberleri alaya alanlar: IV/527. 530 En'am:37
Kıyamet Gününde kâfirler yalnız Allahtan yardım bekler: IV/585. 602 En'am:41
Allah'tan başka mabud edinenler: IV/585. 601 En'am:40
Şeytan kafirlere yaptıklarını güzel gösterir: IV/585. 604 En'am:43
Kendilerine nimet verilip te azan kâfirlerin sonu: IV/586. 605 En'am:44
Onların çoğu akıl erdiremez: IV/417. 440 Mâide:103
Sapıtanların arzularına tabi olma: IV/327. 328 Mâide:77
Bir saatlik küfür cehennemi gerektirir: V/386
Kâfirlere cennet haram kılınmıştır: V/94. 95

Kâfirlerin. Allah dileseydi şirk koşmazdık sözlerine cevap: V/345
Kâfirlerin Bize haram kılınan nedir? sorusuna cevap: V/342. 351. 352. 353. En'am:151
Kâfirler deve iğne deliğinden geçmedikçe cennete giremezler: V/510. 515. A'raf:40
Allah kâfirlerin kalplerini mühürlemiştir: VI/88. 90. 92 A'raf:100-101
Allah'ın kâfirlere tuzak kurması: VI/437 Enfal:20
Allah katında yeryüzündeki canlıların en kötüsü kâfirlerdir: VI/512. 513. Enfal:55
Allah kâfirleri rezil edicidir: VI/578
İslâm'da küfürleşmenin hükmü: VI/384. 385
Kâfirler Mescid-i Harama girebilirler mi? VII/23
Allahın nurunu söndürmek isteyenler: VII/179
Kalpleri mühürlüler: VII/183. Tevbe:87
Kâfirlerin "sihir" dediği: VII/330 Yûnus:2
Firavunun kâfirliği:VII/511
Dünya hayatında kâfirlerin azabı: IX/24
Allahın azabından kâfirleri kimse koruyamaz: IX/24
Kâfirlerin dünyayı ahirete tercih etmeleri: IX/14. 62. 67. İbrahim:3
Kâfirlerin Allah yolundan alıkoymaları: IX/62. 67 İbrahim:3
Kâfir kavimler arasında aşırı gidenler: IX/91. 94 İbrahim :13
Rablerini inkâr edenlerin misali: IX/91. 99. 100. 101 İbrahim:18
Kıyamet Gününde bile kâfirlerin yalan söyleyebileceği:IX/103. 106 İbrahim:21
Kâfirlerin hayıflanmaları ve dilekleri: IX/176. 178. 179. 180. 181. Hicr:2
Kâfirler, saptırdıklarının gühahlarını da yüklenirler: IX/323. 33. 336. Nahl:25
Allahın kâfirlere azap vermesi: IX/336. 340. Nahl:26
Kâfirler kendilerine zulmederler: IX/342. 352. Nahl:33. 34
Kâfirlerin hoşlarına gitmeyen şeyleri Allaha isnad etmeleri: IX/398. 411. 412. 413. Nahl:62
Allah yolundan alıkoyan kâfirlere müthiş azap vardır: IX/472. 473 Nahl:88
Allah ayetlerine inanmayanları doğru yola iletmez: IX/510. 514. 515 Nahl:104
Allah'ın ayetlerine inanmayanlara azabı: IX/510. 514. 515 Nahl:104
Allah'tan başkasına tapanlar: IX/446. 447. 448. 449 Nahl:73. 75
Kâfirlerin galip gelmek için Allah'ın yardımını istemeleri: IX/91. 96 İbrahim 15
Bütün yeryüzünde olanlar küfre kaysa onların zararı Allah'a dokunmaz: IX/78. 81

Kâfirlerin Rasulullahtan beşerin yapmayacağı şeyler istemeleri: X/323 İsra:90. 91
Kâfirlerin. Allahı ve melekleri şahit olarak istemeleri: X/323
Mekkeli kafirlerin Rasullulah'a söyledikleri: X/327
Kâfirlerin sapma sebepleri: X/170 İsra:48
Kâfirlerin vadedilen azabı acele istemeleri: X/330
Kâfirlerin ayetleri inkar etmeleri ve yeniden yartılışa inanmamaları:X/335 İsra:98
Kâfirde nerede yardım istenir: X/510
Kâfirlerin hakkı batıla geçersiz kılmaya çalışmaları ve ayetleri alaya almaları: X/515 Kehf:56
Kavimlerin açık delil getiremedikleri haldı Allah'tan başka ilah edinmeleri: X/388 Kehf:15
Kâfirlerin gözlerinin Allah'ı anmaya engel olması: XI/22 Kehf:101
Kâfirlerin Allah'ı bırakıp dost edinmeleri: XI/22 Kehf:102
Cehennemin kafirlere konak olması: XI/22 Kehf:102
Kâfirlerin ayrılığa düşmeleri dolayısıyla büyük günü görmeleri haktır: XI/99 Meryem:37
(Kâfirlerin) vahyi saçma sapan rüya. uydunma kabul etmeleri: XI/317 Enbiya:5
Küfürde ileri gidenlerin helakı: XI/317 Enbiya:9
Kâfirlerin acele ettikleri kıyamet ansızın gelecektir: XI/357 Enbiya:40
Kâfirlerin peygamberlerle alay etmeleri: XI/357 Enbiya:41
Kâfirler iki kısımdır: XI/488
Mucize gelse de kâfirler inanmaz: XI/317 Enbiya:6
Kâfirlerin Allah'ı gereği gibi takdir edememesi: XI/540 Hac:74
Kâfirler cehennemde birbirlerini görürler mi? XI/423
Kâfirlerin öldükten sonra dirilmeyi inkar etmeleri: XI/580 Mü'minun:34-35
Kâfirlerin azabı. dirilmeyi inkar etmeleri ve dünya hayatına inanmaları: XII/580 Mü'minun:38
Kâfirlerin hakkı bilmedikleri: XI/329 Enbiya:24
Kâfirin imana gelmesi için dua etmek caizdir: XI/112
Küfür önderleri: XII/7 Mü'minun:64
Kâfire Bedir azabı: XII/22 Mü'minun:76
Hangi kâfire lanet okunur? XII/122
Kâfirlerin ameli seraba benzer: XII/170 Nûr:39-40
Kâfirlerin varacağı yer: XII/190. Nur:57
Kâfirlerin söylediği yalan: XII/227 Furkan:4
Kâfirler sapıttılar: XII/227 Furkan:9
Allah'ı bırakıp ta kendisine tapılanların son sözü: XII/268 Furkan:55
Kâfirlere boyun eğme: XII/268 Furkan:52
Kâfir olan kimse. Rabbine karşı gelene arka çıkandır: XII/268

Furkan:55
Allah ile birlikte başka mabuda yalvarma: XII/544 Kasas:88
Kâfirlere elem verici bir azap vardır: XIII/283. 286 Sebe':6
Allah'ı inkar etmek: XIII/319. 320. Sebe':33
Kâfirlerin azabını gerektirenler: XIII/353. 355. 356 Fatır:7-8
Kâfirler için ateşten bir helak vardır: XIII/548. 549 Sad:27
Kâfirlerin inkarları: XIII/532. 534. 535 Sad:6. 7. 8
Kâfirlerin pişmanlıkları: XIII/382. 387 Fatır:37
Allah kafirlere lanet etmiştir: XIII/269. 271 Ahzab:64
Kâfirlere meydan okumak: XIII/614. 616 Zümer: 39. 40
Kâfirler ahitlerinde durmazlar: XIV/198 Zuhruf:50
Kâfirler için doğruluk ölçüsü dünya maldır: XIV/198 Zuhruf:53
Kâfirlerin ameli yazılır mı? XIV/220 Zuhruf:89
Kâfirlerin affedilmesi: XIV/256 Câsiye:14
Kâfirin ateşe arzeldilmesi: XIV/295 Ahkaf:20
Kâfirlerin boyunlarını vurmak: XIV/314 Muhammed:4
Küfür. hakkı çirkin görmektir: XIV/314 Muhammed:9
Kâfirler hayvanların yediği gibi yerler: XIV/322 Muhammed:12
Kâfirler le ne zaman barış yapılır: XIV/337 Muhammed:35
Kâfirlerin yıkılan amelleri: XIV/339 Muhammed:32
Kâfirlere karşı çetin olmak: XIV/383 Fetih:29
Kâfirlerden yüz çevirmek ne demektir? XIV/467 Zariyât:54
Baliğ olmadan önce ölen kâfir çocuklarının durumu: XIV/587
İman edenlere düşmalık yapmayan kâfirlere iyilik etmek: XV/86. 87 Mümtahine:8
Kâfir kadınlar mümin erkeklere. mümin kadınlar da kâfir erkeklere helal değildir: XV/86. 90 Mümtahine:10
Kâfirlerin dostluğu: XV/92. Mümtahine:93
Kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır: XV/101. 105 Saff:8-9
Kâfirler dünyada müminlerle alay ederlerdi. müminler de Cennette kâfirelere gülecekler: XV/540. Mutaffifin: 29-36
Ahiret Gününde kafirler toprak olmak isterler:XV/442. Nebe:40
Kâfirlerin ölümü: XV/454. Naziat:1-4
Kâfirler için asla şefaatçı yoktur: XV/362. 363 Müddessir:48
Kıyamet Günü kâfirler: XV/546 İnşikak:10-14
Allah'a ve ahiret gününe iman edenler kâfirlerle dost olmazlar:XV/43. 45 Mücadele:22
Kâfirler dünyalıkla övünürler: XVI/154. Tekasür:1-7
Kâfirlere malları fayda vermez: XVI/170 Hümeze:2-6 ;XVI/234 Tebbet:1-3
Kâfirler putlara tapmazlar: XVI/218 Kâfirun:1-6
Kâfirler yaratıkların en aşağısıdırlar: XVI/119 Beyyine:6

KALP
Kalpler dört kısımdır: I/416. 417
Kalbin tasdiki: 232. 233 Bakara:8
Kalplerdeki hastalık: I/230. 233. 239 Bakara:10
Allah bazılarının kalbini mühürlemiştir: IV/165. 179 Mâide:41
Kalplerin mühürlenmesi: XIV/59. Mü'min:35;94 Fussilet:5
Kalplerin üzerindeki kilit: XIV/330 Muhammed:24
Kalplerin marazı nedir? XIV/330 Muhammed:29
Şeytan insanların kalbine vesvese verir: XVI/270 Nas:5
İnsanların kalbine vesvese sokanlar: XVI/270 Nas:1-6
Kalbe vesvese verenlerin şerrinden Allaha sığınmak: XVI/270 Nas:1-6

KARUN
Karun ve hazineleri: XII/530
Karun'un anahtarları: XII/531
Karun'un bilmediği: XII/535. Kasas:78
Karun'a imrenenler: XII/535. 537. Kasas:79
Karun'un akibeti. XII/535. Kasas:81

KAZF (Zina İsnadı)
İffetli kadınlara zina isnadı: XII/69 Nûr:4
Kazif'in cezası: XII/81
Kazif'in durumu: XII/83
Zina isnadına dört şahit gerekir: XII/115 Nûr:23

KIBLE
Müslümanların kıblesi Mescid-i Haram'dır: I/512. 514. 519 Bakara:144
Her ümmetin bir yönü (kıblesi) vardır: I/523. 527 Bakara:148

KIRAAT VE KURRA
Kıraat ve Kurra: I/72
Kıraat ilminin ortaya çıkması: I/73
İlk kurra hafızlar: I/74
Kıraatların sayısı: I/74
Kıraat-ı Seba hakkında alimlerin fikirleri: I/75
Kur'an okumanın fazileti: X/170 İsra:45
Namazda okumak: X/288
Kur'an okununca secdeye kapanılması: X/358 İsra:107
Geceleyin de sesli okumak gerekir mi? X/372

KISAS
Tevrat'ta kısas: I/579. Bakara:178
Kısasta misilleme: I/ 576. 579. 586 Bakara:178
Kısasın düşmesi: I/576. 579 Bakara:178
Kısasın diyete dönüşmesi rahmettir: I/576. 579. 586 Bakara:178
Kısasın hikmeti: I/578. 580. 587 Bakara:179
İslamda kısas: I/578. IV/181. 195 Mâide:45. X/150
Kıyas ve zanla hüküm: X/160
Velisinin kısasta ileri gitmemesi: X/136 İsra:33
Kısası sadaka olarak vermek: IV/181. 198 Mâide:45
Gözün kısası: IV/200
Burun ve kulağın kısası: IV/203
Haramlarda kısas vardır: II/6. 8. 13 Bakara:194
Kısas ne ile icra edilir? IX/568. 569

KIYAMET GÜNÜ
Ceza Gününün sahibi Allah'tır: I/165. 169. 188 Fatiha:4
Kıyamet Gününe iman: I/576. 578. 482 Bakara:177
Allah ölüleri diriltip öldürdükten sonra tekrar diriltir: I/260. 267. 268. 269. 278 Bakara:28
Kıyamet Gününde her nefse kazandığı eksiksiz verilir: II/410 Âl-i İmran:25
Kıyamet Gününde her nefis hayırdan işlediğini önünde hazır olarak bulur:II/440. 441. 444. 445 Âl-i İmran:30
Allah'ın azabından sakınanlar Kıyamet Gününde kâfirlerin üstündedirler:II/41. 45 Bakara:212
Kıyamet Gününde insanların toplanacağı: IV/417. 418 Nisa:87
Allahın kıyamet günü yüzüne bakmayacağı üç sınıf: IV/394
Kıyamet Günü Allah peygamberlerine sorar: IV/463. 464 Mâide:109
Kıyamet Gününun şiddeti: IV/466
Kıyamet Günü Allah delil olarak hatırlatır: IV/487 Mâide: 111. 112. 113
Kıyamet Gününde sadece doğruluklar yarar sağlayacak: IV/470. 487 Mâide:119
Kıyamet: IV/527. 535 En'am:12
Kıyamet Gününde pişmanlık fayda vermez: IV/548. 566. 571 Enam:27. 31
Kıyamete niçin saat denildi: IV/571. IX/453. 454
Bütün mahluklar kıyamette haşrolunacaktır: IV/589
Ceza. kişinin amel ve imanı üzere bina olunmuştur: V/276. 277
Güneşin batıdan doğması: V/383. 384. 385
Kıyamet alâmetleri: V/367. 368. 369. 370. 371. 372
Kıyamet gününde insanların durumu: V/131. 143 Enam:94

Kıyamet gününde mizan yalnız müslümanlar için midir? V/391. 412. 413 A'raf.8
Kıyamette mizan nedir? V/391. 407. 408. 410. 411 A'raf:8
Kıyamet Gününde Allah'ın gözle görüleceğini bildiren Hadis-i Şerif: V/176
Kıyamet Günündeki tartı sadece müslümanlar için midir? V/412
Kıyametin kopuşu: VI/311
Alınların dağlanacağı gün: VII/37 Tevbe:35
Kıyamet Gününde insanların hesaba çekilmesi: IX/103. 105 İbrahim:21
Kıyamet Günüde mustazaflar: IX/103. 106 İbrahim:21
Kıyamet Gününde büyüklük taslayanların hali:IX/103. 106. 107 İbrahim:21
Kıyamet Günü İblis'in takipçilerine seslenmesi: IX/103. 108. 110 İbrahim:22
Kıyamet Gününün tasviri: IX/154. 167. 168. İbrahim:48. 49. 50. 51
Allah'ın insanları toplaması: IX/211. 212 Hicr:25
Allah'ın Kıyamet Günü. kâfirlerin hepsinden hesap sorması: IX/ 282. 284. 285 Nahl:84
Kıyamet Günü herkes kendisi için uğraşır: IX/535. 538 Nahl:111
Kıyamet Günü şiddetinin kitapta yazılı olması: X/198 İsra:58
Kıyametin geleceğinden şüphe olmaması: X/430 Kehf:21
Kıyamet Günü herkesin mahşerde toplanması: X/496 Kehf:47
Okyanuslar ateş mi olacaklar X/472
Kitabın hiçbir şeyi bırakmaksızın sayıp dökmesi: X/496 Kehf:49
Suçluların korkması: X/496 Kehf:49
Varlıkların birbirinin içinde çalkanır halde bırakılması: XI/22 Kehf:99
Kıyamet Günü takva sihiplerinin heyet olarak toplanması: XI/169 Meryem:85
Kıyamet Günü günahkâr olanların susuz olarak cehenneme sevkedilmesi:XI/169 Meryem:86
Kıyamet günü herşeyin tek tek huzura gelmesi: XI/169 Meryem:95
Gaflet içinde olanların ve iman etmeyenlerin dehşet günü ile uyarılması: Xı/104 Meryem:39
Kıyametin hak olması: XI/215 Ta ha:15
Kıyametin gizlenmesi: XI/215 Ta ha:15
Kıyametin kopması herhangibir kimseye bildirildi mi? XI/219
Kıyamet günü günahın daimi ve fena bir yük olması: XI/284 Ta ha:101
Kıyamette dağların ufalanıp savrulması: XI/284 Ta ha:105
Kıyamette Rahmanın dışında sesler kısılır: XI/284 Ta ha:108
Diri ve hayy olan Allah'a (kıyamette) herkesin boyun eğmesi: XI/ 284 Ta ha:111

Kıyamette zulüm yüklenenin perişan olması: XI/284 Ta ha:111
Kıyametin yakın olması: XI/304 Ta ha:135
Kıyamet Günü kimin doğru yolda olduğu ortaya çıkar: XI/304 Ta ha:35
Kıyamet yakındır: XI/418 Enbiya:97
Kıyamet alameti sarsıntı: XI/444
Kıyametin geleceğinden şüphe yoktur: XI/453 Hac:7
Kıyamet Günü mülk Allahındır: XI/523 Hac:56
Kıyamette insanların arasında Allah hükmeder: XI/523. 532 Hac:56. 69
Kıyamet sarsıntısının pek dehşetli olması: XI/442 Hac:1
Kıyamette hiç kimseye haksızlık edilmeyecektir: XI/367 Enbiya:47
Kıyametin vaktini ancak Allah bilir: XI/434 Enbiya:109
Allah'ın izni ile göğün kıyamette düşmesi: XI/532 Hac:65
Kıyamette hiç kimse kimsenin halini sormaz: XII/39
Kalblerin ve gözlerin donacağı günden korkanlar: XII/170 Nûr:37
Korkulardan kimler kurtulmuştur? XII/180 Nûr:52
Kıyameti inkar edenlere hazırlanan ateş: XII/227 Furkan:11
Kıyamet günü azab: XII/290 Furkan:69
Kıyametin ilmi ancak Allah'a aittir: XIII/92. 98. 99. 100. 269. 270. 310. 316. Lokman:34. Azab:63. Sebe':29
Kıyamette baba evladına hiçbir fayda sağlamaz: XIII/92. 96. 97. Lokman:33
Kıyametin mutlaka geleceği: XIII/283. 285 Sebe:3
Kıyamette kimse kimseye fayda sağlamaz: XIII/310. 312. 313. Sebe':25. 26. 27
Münkirlerin kıyametin vaktini sormaları: XIII/435. 440. 441. Yasin:48
Kıyametin kopması: XIII/435. 441 Yâsin:49
Sûra üfürülüş: XI/22. Kehf:99; XIII/435. 441. 442. Yâsin:51;XIV/433. Kâf:20; XV/25. Zümer:68; 240. 242. Hakka:13;429 Nebe':18;454 Naziât:6. 7
Kabirden kalkış: XIII/435. 442 Yâsin:53
Hesap günü zulüm yoktur: XIII/435. 442 Yâsin:54
Kıyamet günü büyük zarara uğrayanlar:XIII/597. 600 Zümer:15. 16
Kıyamet günü herkesin birbirinden davacı olacağı:XIII/605. 612 Zümer:31
Mülakat günü: XIV/45. Mü'min:15
Kıyamet saati:XIV/75 Mü'min:59
Kıyamet ne zaman kopacak: XIV/125. Fussilet:47
Kıyametin ilmi: XIV/207 Zuhruf:61
Korkusuz gün: XIV/210 Zuhruf:68. 69
O gün her ümmet kendi kitabına çağrılacak: XIV/262 Câsiye:28
Tapılanların kıyamette cevap vermeleri: XIV/275 Ahkaf:5

Kıyametin şartları: XIV/325
Ceza gününün saklanmasının hikmeti: XIV/454 Zariyat:12
Kıyametin yaklaşması:XIV/535
Kıyamet Gününde güneşin yaratılması: XV/429 Nebe:13
Kıyamet Gününde güneşin dürülmesi: XV/494 Tekvir:1
Kıyamet Gününde dağların dikilmesi: XV/607 Ğaşiye:19
Kıyamet Gününde dağların yürütülmesi: XV/494 Tekvir:3
Kıyamet Gününde kabirlerin altüst edilmesi: XV/516 İnfitar:4
Kıyamet Gününde gebe develerin başıboş salıverilmesi: XV/494 Tekvir:4
Karar Günü muhayyen bir gündür: XV/429 Nebe':17
Ceza Gününü inkâr: XV/527. Mutaffifin: 11-16
Kıyamet Günü kimsenin kimseye faydası yoktur: XV/80 Mümtahine:3
Kıyamet Günü kitabı sağ eline verilenler: XV/240 Hakka:19
Kıyametin kopması: XV/ 240. 629 Hakka: 15-18. Fecr:21-22
Kıyamet Günü kitabı sol eline verilenler: XV/240 Hakka:25
Kıyamet Günü dost dostun halini sormaz: XV/254 Mearic:10
Korkunç gün kıyamettir: XV/ 330
Kıyametin kopması ve dehşetli an: XV/410. 411. 494. 495 Mürselat:8-14 Tekvir:1-14
Hesap gününe inanmayanların cezası: XV/429. Nebe':21. 27
Herkes yaptığının karşılığını alır O gün: XV/429 Nebe':26
Kıyamet günü gökyüzü açılır: XV/429 Nebe':19
Kıyamet günü dağlar ortadan kalkar: XV/249 Nebe':420
Kıyamet günü insan ne için çalıştıysa onu hatırlar: XV/464. Nâziât:34-35
Kıyametin kopma zamanını Hz. Muhammed dahil kimse bilemez: XV/464 Nâziât:43
Kıyametin kopma zamanını ancak Allah bilir: XV/464. Naziat:44
Kıyamet günü birtakım yüzler pırıl pırıl parlar: XV/486. Abese:38-39
Kıyamet gününde kâfirlerin yüzleri tozlu dumanlıdır; her tarafını karanlık kaplar: XV/486 Abese:40-42
Kıyamet günü herkes birbirinden kaçar: XV/486 Abese:34-37
Kıyametin kopması: XV/473. 516. 546 Abese:33. İnfitar:1-4. İnşikak:1-5
Mahşerde amel defterinin çıkarılması: XV/495 Tekvir:10
Ceza gününde kimse kimseye sahip olamaz: XV/517 İnfitar:19
Ceza gününde iyiler ve kötülerin akıbeti: XV/517 İnfikar:13-16
Kıyamet gününde her nefse kazandığı verilir: XV/516 İnfitar:5
Hesap gününde kitabı sağdan verilenler: XV/546 İnşikak:7-9
Hesap gününde kitabı arkadan verilenler: XV/546 İnşikak:10-15
Kıyamet gününde her gizli sır ortaya çıkacaktır: XV/578 Târık:9

Kıyamet gününde yüzleri kapkara olacaklar: XV/607 Ğaşiye:1-7
Kıyamet gününde yüzleri bembeyaz olacaklar: XV/607 Ğaşiye:8-16
Ellibin senelik gün: XV/254. 257 Mearic:4
Din Günü'nden maksat nedir? XV/266
Terazinin indirilmesi: XV/14-17 Hadid:25
Kitabın ve nizamın indirilmesinin nedeni: XV/14. 15 Hadid:25
Kıyamet günü müşriklerin durumu: XVI/119 Beyyine:6
Kıyametin kopması: XVI/130. 148. Zilzal:1-6; Karia:1. 11
Hesap günü herkese verilecek olan: XVI/141 Adiyat:9-11
Hesap gününde amellerin tartılması: XVI/148 Karia:6-9

KİBİR GURUR

Yapmadıkları ile övünmek: III/204. 205. 208 Âl-i İmran:188
Kendini beğenmek. övünmek: III/344. 352 Nisa:36
Gururun ilk temeli: V/424
Kibirlenenlerin kalacakları yer ne kötüdür: IX/342. 345. 346 Nahl:29
Böbürlenme: X/136 İsra:37
Şeytanın vadi gururdur: X/241
Böbürlenenler: XII/583 Ankebut:39
Övünmek ve gururlanmak: XIII/80 Lokman:18
Allah kendini beğenenleri sevmez: XV/7 Hadid:23

KİTAP EHLİ (EHL-İ KİTAP)

Kitap Ehli aralarında ihtilafa düştüler: II/396. 402. 403 Âl-i İmran:19
Kendilerine kitap verilenlerden bir grup dönmüştür: II/410. 413. Âl-i İmran:23
Kitap Ehli ateşte sayılı gün kalacaklarına inanırlar: II/410. 413. Âl-i İmran:24
Müslümanlarla Kitap Ehli arasında eşit kelime: II/545. 546. 547. 548 Âl-i İmran:64
Kitap Ehli Allahın ayetlerini inkar ederler: II/545. 547. 554. Âli-i İmran:70
Kitap ehlinden bir cemaat müminleri dinlerinden saptırmak ister: II/545. 553 Âl-i İmran:69
Kitap Ehli hakkı batıla karıştırır: II/556. 557. 558 Âl-i İmran:71
Kitap Ehli'nden bir grubun müslümanları şüpheye düşürmeyi hedeflemeleri: II/556. 557. 559 Âl-i İmran:72
Kitap Ehlinden bir kısmı emin. bir kısmı haindir: II/556. 557. 561 Âl-i İmran:75
Kitap Ehli Allahın ayetlerini inkar ederler: II/593 Âl-i İmran:98
Kitap Ehlinden bir gruba itaat ederseniz imanınızdan sonra sizi kafir olarak çevireceklerdir: II/593. 597. 626 Âl-i İmran:100
Hz. Peygamber kitap ehline gizledikleri birçok şeyi açıklamıştır: IV/

102 Mâide:15
Kitap Ehli iman etmedikçe cennete giremez: IV/275. 276. Maide:65
Kitap Ehli Kur'an'ın Allah'tan geldiğini bilir: V/200. 212. 213 En'am:214
Kitap Ehli'nin rivayetleri: VI/328. 329
Kitap Ehli ile savaşın: VII/18. 24 Tevbe:29
Kitap Ehli'nin gevelediği: VII/18 Tevbe:30
Kitap Ehli'nin Rableri: VII/18 Tevbe:31
Ehli Kitabın yetkilileri haksız mal yerler: VII/371 Tevbe:34
Kitap Ehli ile mücadele edin: XII/5891 Ankebut:46
Ehl-i Kitaptan zulmedenler kimlerdir: XII/590
Ehl-i Kitaptan kâfir olanların ilk defa sürgüne götürülmesi:XV/51. 52 Haşr:2
Ehl-i Kitabın sürgün edilmesinin sebebi: XV/56. 57 Haşr:4
Ehl-i Kitaptan kâfir olanlar: XVI/119 Beyyine:1-6
Ehl-i Kitap Hz. Peygamberi ve Kuran-ı bile bile inkâr ederler:XVI/119 Beyyine:4

KİTAPLARA İMAN
Kitaba iman: I/480. 484 Bakara:121
Kitaplara iman: I/204. 207. 211. 212. 503. 504. 507. 523. 524. 576. 578. 582. Bakara:4-136-146. 177 II/334. 335. 340. 582. 583. 585; Bakara:285 III/52; Âl-i İmran:84
Allah kullarına bir nur ve apaçık bir kitap gönderdi: IV/101. 103. Mâide:15
Allah hakkı getiren kitaplar indirdi: II/41. 43. 45 Bakara:213

KOVUCULUK ALAY
Arkadaş çekiştirme: XVI/170 Hümeze:1
Kaşla gözle alay etme: XVI/170 Hümeze:1
Kovuculuk: XVI/240

KUR'AN
Kur'an'ın tarifi: I/7
Kur'an'ın ilmi icazı: I/9. 10 Ankebut:48-49
Kur'an'ın inişleri: I/15. 16. 608 Bakara:185. Burûc:21. 22; Kadir:1
Kur'an defaten indi: I/16. 17. 21. 22 Furkan:33. İsra:106
Kur'an Allah kelâmıdır: I/19. A'raf:203. Neml:6
Kur'an'ın nüzul müddeti: I/21
Kur'an'ın nakli: I/73
Kelamcıların katında Kur'an: I/6
Usulü fıkıh ve Gramer alimlerinin katında Kur'an: I/7
Kur'an'ı Kerim'e dair ilimlerin tarihi ve bu ıstılahın belirmesi. Kur'an

yazılmadan önceki durum: I/11
Kur'an ilimleri ne zaman tedvin edildi: I/12. 13
Kur'an'ın nüzul manası: I/15
Kur'an'ın parça parça inişlerindeki hikmet ve esrar: I/22
Kur'an'ın iniş sebebleri: I/38
Kur'an'ın yedi harf üzerinde nazil olması: I/41. 48
Hz. Osman (r.a) zamanında Kur'an'ın derlenmesi: I/53
Kur'an'ın Ayet ve Sûrelerinin tertibi ve ayetin bilinme yolu: I/61
Kur'an ayetlerinin adedi: I/62
Kur'an ayet ve sûrelerinin tertibi: I/64. 65
Kur'an yazısı: I/66
Sûrelerin kısımları: I/65
İlk ve son nazil olan ayet ve sûreler: I/33
En son inen ayet: I/36
Kur'an'ın yazılması: I/67
Mushaf'ın resmi: I/67
Kur'an'a hürmet etmek: I/71
Kur'an'ın muhkem ve müteşabih ayetleri: I/126; II/354. 356. 357. 363. 364. 367 Âl-i İmran:7
Müteşabih'in menşei. kısımları ve misalleri: I/127. 128
Müteşabih'lerin Kur'an'da zikredilmesindeki hikmet: I/129
Kur'an'ın uslûbu: I/133
Kur'an'ın mucize olması: I/134. 252
Kur'an'ın muarızesi: I/136
Kur'an'da mucizeler: I/137
Kur'an'ın kevnî ilimlere karşı durumu: I/138
Kur'an'ı indiren ve koruyan Allah'tır: I/144 Hicr:9
Uzun bekleyişten sonra nazil olan ayetler: I/145
Kur'an Allah'ın kelamıdır: I/145 A'raf:203. Neml:6
Kur'an'ın sûrelere bölünmesinin hikmeti: I/251
Kur'an'ın etkisi ve muvaffak olması: I/149
Kur'an Ramazan ayında indirildi: I/590. 592 Bakara:185; I/185. Kadir:1
Kur'an Kadir Gecesinde indirildi: I/611 Kadir:1
Allah Kur'an'ı öğüt vermek için indirdi: II/117. 121 Bakara:231
Kur'an'a iman: II/334. 340 Bakara:285
Kur'an'ı indiren Allahtır:II/354. 355. 357. 363. 367 Âl-i İmran:3-7
Kur'an hikmet doludur: II/519. 526 Âl-i İmran:58
Kelam ilmi: II/374
Kur'an'ın tefsiri dört çeşittir: II/372
Kur'an'da tev'il: II/376
Kur'an önceki kitapları tasdik eder: II/354. 362 Âl-i İmran:3; III/366. 368 Nisa:47
Kur'an: III/152

Son inen ayet ve sûre hangisidir: III/610. 611. 612
Kitabı insanlara açıklamak: III/204. 205. 207 Âl-i İmran:187
Ayete'l-Kürsî: III/582
Kitaba karşılık satın aldıkları şey: III/204. 205 Âl-i İmran:187
Kitabı az bir değere satmayanlar: III/221. 222. 228. 229. 230 Âl-i İm ran:199
Kur'an'ı tedebbür etmek: III/403. 407 Nisa:82
Kitab hak ile inmiştir: III/433. 459 Nisa:105
Allah'ın kitap ve hikmetle peygamberi koruyuşu: III/462. 466 Nisa:113
Kur'an Allah kelamıdır: III/407. 408. 409
Kitaplar ve muhtevası: III/582. 583
Kur'an diğer kitapların şahididir: IV/207
Allah Kur'an'ı Hz. Muhammed'e gönderdi: IV/205. 207 Mâide:48
Kur'an'ı Kerim'le hükmetmek: IV/205. 207. 210 Mâide: 48. 49
Allah, kitabında hiçbirşeyi noksan bırakmamıştır: IV/284. 585. 591. En'am:38
Bütün sırlar Kur'an'dadır: IV/286
Kitapta açıklananları gizleyenler: IV/288
Kur'an insanları uyarmak için geldi: IV/548. 555 En'am:19
Kur'an herkese gelmiştir: IV/555
Kur'an'ın en son inen ayeti: IV/27. 29
Kur'an değişitirilemez: IV/568. 579 En'am:34
Allah, Rasulüne Kur'an'la korkutmasını emretti: IV/608. 615 En'am:51
Ehl-i Beyt'in katında Kur'an'dan başka ne vardı? IV/280. 286
Kur'an mahluk mudur? V/391. 398. 399 A'raf:1 VIII/209; XIV/175. Zuhruf:3
Kur'an'ı öğrenmek karşılığında ücret alınabilir mi? V/129
Kur'an'ın koruyucusu Allah'tır: V/218
Kur'an'da tıp ilmi: V/491. 492
Kur'an haktır: V/27 En'am:66
Kur'an'a iman: V/131 En'am:92
Kur'an'ı biz indirdik: V/355 En'am:155
Kur'an okunduğunda susmak vacib midir? VI/345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358
Kur'an'da tilavet secdelerinin adedi: VI/362. 363. 364. 365
Kur'an'da değiştirilmek istenenler nelerdir? VII/368
Rasul Kur'an'ı değiştirebilir miydi? VII/367 Yûnus:15
Kur'an uydurulmuş değildir: VII/411 Yûnus:37
Kur'an hangi yönlerden mucizedir: VII/418
Hz. Muhammed Kur'an'ı uydurdu diyenlere cevap: VII/416
Kur'an neden indirildi? VII/541 Hud:2
Tekvin ayetlerinin Kur'an'a serpiştirilmesi: VII/567

Kur'an. anlaşılsın diye arapça indi: VIII/195 Yûsuf:2 XI/26. 32
Kur'an'da arapça olmayan kelimeler var mıdır? VIII/208
Kur'an'ın büyüklüğü: IX/12.13
Kur'an'ın ilim olması: IX/33
Kur'an'ın aydınlık kaynağı olması: IX/14.63. 64. 67 İbrahim:1
Kur'an'ın bir tek dille inmesi: IX/68. 73
Kur'an'ın insanlara bir tebliğ oluşu: IX/154. 168 İbrahim:22
Allah'ın Kur'an'ı koruması: IX/188. 189. 190. 191. 192
Kur'an'ı parça parça edenler: IX/282. 283. 284 Hicr:91
Kitap kelimesi neye denir? IX/415
Kur'an'ın rahmet olarak indirilmesi: IX/398. 415. 472. 481. 482. 483. Nahl:64-89
Kur'an her ilmi kapsıyor mu? IX/503
Kur'an okumak istendiğinde ne yapmalıyız? IX/503
Kur'an okurken kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmak: IX/503. 504. 505 Nahl:98
Kur'an'da geçen güzel ağacın Kureyş olması: IX/117
Kur'an'ın mü'minlere rahmet ve şifa olması: X/275. 304 İsra:82
Kur'an'ın kâfirlerin sadece hüsranını artırıcı olması:X/275 İsra:82
Kur'an Allah'ın rahmeti ile baki kalmıştır: X/323. İsra:87
İns ve cin biraraya gelse Kur'an'ın benzerini getiremez: X/323 İsra:88
Kur'an'da her türlü misalin anlatılması: X/323 İsra:89
Kur'an kalplerden silinecek mi? X/319
Kur'an'la muaraze edilir mi? X/325
Kur'an'ın nuzûlü: X/358 İsra:105
Kur'an'ın kısım kısım indirilmesi: X/358 İsra:106; XI/191 Ta ha:4
Kur'an'ın Allah korkusunu artırması: X/358 İsra:109
Kur'an Cebrail'e ne kadar zamanda indi? X/361
Kur'an kimsenin kendisine iman etmesine muhtaç değildir: X/363
Kur'an'ın Hz. Muhammed'e indirilmesi: X/384 Kehf:1
Kur'an'ın azabla uyarması ve mü'minleri müjdelemesi: X/383 Kehf:2
Kur'an'da hiçbir çelişki bulunmaması: X/384 Kehf:1
Kur'an'ın harf ve kelimeleri hâdis midir? X/391
Kur'an okumanın fazileti: X/170. İsra:45
Kur'an da tebdil yoktur: X/461
Kur'an'ın sakınanlara müjdeci olması: XI/181 Meryem:97
Kur'an'ın Peygamberin dili ile kolaylaştırılması: XI/181 Meryem:97
Kur'an'ın Allah'tan korkanlara öğüt olması: XI/191 Ta ha:2-3
Kur'an'dan yüz çevirenin hali: XI/284 Ta ha:100
Kur'an'ın Arapça indirilmesi: XI/284 Ta ha:113
Kur'an mübarek bir kitaptır: XI/367 Enbiya:50
Kur'an'ın açık ayetler olarak indirilmesi: XI/462 Hac:16
Kâfirlerin Kur'an hakkında şüpheli olmaları: XI/510 Hac:55

İnsanların akletmeleri için zikr olan bir kitap indirilmesi: XI/317 Enbiya:10
Kur'an'a ve peygambere uyanlar: XII/227 Furkan:6
Kur'an'ın ayet ayet inmesinin sebebi: XII/245 Furkan:32
Kur'an mucizesi: XII/375
Kur'an'ı şeytanlar indirmedi: XII/379 Şuarâ:210
Müşriklerin Kur'an hakkındaki iddiaları: XII/380
Kur'an kimden verilmiştir: XII/515 Kasas:53
Kur'an'ın kalbi Yasin suresi: XIII/398. 399. 400
Kur'an Allah tarafından indirilmistir: XIII/402. 404. 584. 584. Yasin:5 Zümer:1-2
Allah kitabını kime miras bıraktı: XIII/382. 383. 384 Fatır:2
Kur'an ancak zikirdir: XIII/444. 454. 455 Yasin: 69. 70
Kur'an'a sihirdir diyenler: XIII/467. 476 Saffat:15
Kitap herşeyi gösterir: XIII/507. 511. 548. 550 Saffat:117-118. Sad:29
Kur'an Allah kelamıdır: XIII/605. 607. 608 Zümer:23
Kur'an'ı tevil etme konusu: XIII/615. 616
Kur'an arapçadır: XIII/605. 609. 610 Zümer:28
Kur'an Allahın yoluna iletir: XIII/283. 286 Sebe':6
Kur'an'ı hak ile indirdik: XIV/7 Zümer:41
Kur'an'ın sırlarını açmak: XIV/38
Kitabın indirilmesi: XIV/36 Mü'min:2
Manasını anlayasınız diye arapça indirdik: XIV/94 Fussilet:3-4
Kur'an inanlara şifadır: XIV/117 Fussilet:44
Kur'an'a batıl girmez: XIV/117 Fussilet:42
Kitap burada neye benzetilmiştir: XIV/120 Fussilet:42
Anlayasınız diye Kur'an Arapça olmuştur: XIV/174 Zuhruf:3
Kuran hangi gece indi? XIV/224 Duhan:3
Kuranın bir harfini diğer bir harfle değiştirmek caiz midir? XIV/242
Kur'an dinlerken susmak gerek: XIV/302 Ahkaf:29
Ümmetin kitabından maksat nedir? XIV/266 Câsiye:28
Kur'an abdestsiz ellenir mi? XIV/602 Vakıa:78
İbnu'l-Kayyım'ın görüşü: XIV/608
Kur'an'a iman: XV/137 Teğabun:8
Kur'an bütün milletlere bir zikirdir: XV/227 Kalem:52
Kur'an takva sahipleri için bir öğüttür: XV/248 Hakka:48
Kur'an kâfirler üzerinde bir hasrettir: XV/248 Hakka:50
Kur'an bir rehberdir: XV/289 Cin:13
İlk inen sûre: XV/340
Kur'an'dan kolay olandan maksat: XV/332. 334. 336 Müzzemmil:20
Ondokuz meselesi: XV/353. 357 Müddessir:30
Velid bin Muğire, Kur'an'a sihir dedi: XV/353 Müddessir:24

Kuran Allahın himayesindedir: XV/367. 374 Kıyamet:17
Kuranı açıklamak Allaha düşer: XV/367. 375 Kıyamet:19
Kuran ayet ayet indi: XV/394 İnsan:23
Kuran bir hatırlatmadır: XV/473 Abese:11
Kuran sahifeler içindedir; çok şerefli. yüce ve tertemizdir: XV/473 Abese:13-14
Kuran Kerim olan bir elçinin getirdiği kelamdır: XV/495 Tekvir:19
Kuran şeytan sözü değildir: XV/510 Tekvir:25
Kuran bütün alemlere öğüttür:XV/510 Tekvir:27-28
Kuranı Cebrail indirmiştir: XV/495 Tekvir:19
Kurana iman: XV/495. 582 Tekvir:19 Burûc:21-22
Kurandaki secde ayeti: XV/552 İnşikak:21
Kuran Levh-i Mafuzdadır: Xv/572 Burûc:21-22
Kuran ayırdeden bir sözdür: XV/579 Târık:13
Kuran şaka değildir: XV/579 Târık:14
Kuran bir gerçektir: XV/248 Hakka:51
Kuranın lafızları değiştirilir mi? XV/324
Kuran okurken Allaha sığınmak: XVI/84 Alak:1
Kuran Kadir Gecesinde indirildi: XVI/99 Kadr:1
Kuran hidayet kaynağıdır: I/204. 211 Bakara:2-4 X/65 İsra:9 XII/392 Neml:2 ;448 Neml:77; XIII/336. 337. 338 Sebe:50 XV/289 Cin:2
Kuran ücretle okunur mu? I/349. 350. 357 Bakara:41 XI/44

KURBAN

Belli günlerde. Allahın isminin zikredilmesi. kurban kesilmesi:XI/473 Hac:28
Kurban etinden yiyip fakirlere dağıtmak: XI/473 Hac:28
Kurbanlar: XI/480
Beyt-i Atike varıncaya kadar kurbanlarda faydalar olması: XI/486 Hac:33
Küçükbaş hayvanlarda hayırlar vardır: XI/486 Hac:36
Kurbanın üzerine Allah adının anılması: XI/486 Hac:36
Kurban etlerinin herkese yedirilmesi: XI/486 Hac:36
Kurban keserken tekbir getirmek: XI/497
Allahtan başkası adına kesilen: I/563 Bakara:173
Allah için kurban kesmek: XVI/212 Kevser:2
Muttakilerin kurbanı nedir? IV/128

KUREYŞ

Kureyşliler kimledir? XVI/196
Allah Kureyş halkını güven ve emniyete kavuşturmuştur: XVI/192 Kureyş:4

LANET
Lanetleşme ve mübahale: II/519. 520. 521. 530 Âl-i İmran:61
Lanet nedir? VIII/66
Kur'an'da lanetlenen ağaç: X/227
Belli bir kimseye lanet caiz değildir: X/232
Genel lanet okumak:X/233
Lian (lanet): XII/69 Nûr:6
Lian'ın (lanetleşme) cezası: XII/85
Allah'ın laneti: I/420 Bakara:89 V/533
Allah'ın lanetlediği kimseler: III/378. 379 Nisa:52
Allah'ın lanetinden kastedilen: VII/586
Dünyada ve ahirette lanete tululanlar: VIII/61 Hud:60

LEVH-İ MAHFUZ
Levh-i Mahfuz: V/7. 23 En'am:59; XII/440 Neml:75
Levh-i Mahfuz nedir? XIV/174 Zuhruf:4
Levh-i Mahfuzda herşeyin önceden kaydedilmesinin faydası: V/7. 24 En'am:59
Kitap kelimesinin Levh-i Mahfuz olması: IX/177
Ümmü'l-Kitab'ın Levh-i Mahfuz olması:IX/40
Herşeyin Levh-i Mahfuz da yazılı olması: XI/532 Hac:70
Herşeyi yazan Allahın yanındaki kitap nedir? XIV/478 Kâf:4

Hz. LÛT (A.S)IN KAVMİ
Âl-i Lût: IX/226. 244. 262. 263. 265
Lût kavmine gelen bela: VIII/101 Hûd:82
Lût kavmi ve cezalandırılması:IX/224. 248. 263 Hicr:57-77
Lût'un çirkin işler yapan kavminden kurtarılması: XI/299 Enbiya:74-75
Lût kavmi de yalanladı: XII/365 Şuarâ:160
Sınırı aşan kavim: XII/365 Şuarâ:166
Lût'un kavmi de helâk oldu: XII/365 Şuara:172
Lût'un cahil kavmi: XII/426 Neml:55
Lût kavminin cevabı: XII/432 Neml:56
Lût'un kavmi azab istemiştir: XII/572 Ankebut:29
Hz. Lût'un eşi: XII/578 Ankebut:33;XV/180. 183. Tahrim:10
Lût kavminin helakı: XV/240 Hakka:9-10
Lûtîlik ve hükmü: VI/75 XII/575
Kadınlara mutaad olmayan yoldan ilişkinin hükmü: VI/75

LÜGAT
Lügatların yaratılması: I/284
Benî Temîm Lügatı: VII/155

Havarzim Lügati: V/73

MAKAM
Allah indinde övgüye değer bir makama nail olabilmek: X/275 İsra:79
Makam-ı Mahmud: I/577; V/552 X/294 XVI/214
Makam-ı Kerim: XIV/233
Makam-ı İbrahim: I/297. 301. 482. 483 II/613. 614. 617

MAL
Kişinin gerçek malı: III/83
Mal ve çocuk sevgisini Allahtan üstün tutmak:XV/131 Münafikûn:9
Mallar ve evlatlar bir denemedir:XV/143 Teğabün:15
Övülen mal: XV/343. 349. 629 Müddessir:12-13 Facr:20
Mal ve evlat çokluğu ile övünmek:XVI/154 Tekasür:1-7
Mal biriktirmek: XVI/170 Hümeze:1
Zenginliğin hududu: VII/95

MAL İNFAKI (SADAKA)
Allah yolunda malını harcamak: II/6. 9. 14. 15. 211. 213. 217. 253. 255. 259. 262. 266. 267 Bakara:195-254-261-262-265
Allah yolunda infak edilecek mal: II/41. 43. 47 Bakara:215
Mal infakının miktarı: II/49. 53. 59. 60 Bakara:219
Allah yolunda mallarını infak edenlere Allah kat kat verir: II/143. 146. 177. 178. 179. 253. 255. 259. 260. 261. 298. 300. 308. 309 Bakara:245-261-276
Allah yolunda malın iyisinden harcamak: II/266. 270 Bakara:277
Sadaka vermek: II/253. 255 Bakara:263-264
Sadakanın temelini sarsan faktörler: II/253. 255. 263 Bakara:264
Şeytan insanları fakirlikten korkutarak sadaka verdirtmez: II/266. 267. 273 Bakara:268
Allah sadaka verenlere mağfiret ve bolluk vaadeder: II/266. 267. 273 Bakara:268
Gizli olarak verilen sadaka daha hayırlıdır: II/278. 279. 281. 282. 283 Bakara:271
Sadaka kötülüklerin bir kısmına keffarettir: II/278. 279 Bakara:271
Sadaka verilecek kimseler: II/278. 280. 285 Bakara:273
Mallarında Allah yolunda sarfedenlerin mükafatı Allah katındadır: II/278. 295 Bakara:274
Sadakaları açıkca vermek güzeldir: II/278. 279. 281 Bakara:271
Koruma gücü olmayana mal vermek: III/244. 245. 247. 265 Nisa:5
Sevdiğinizden harcamadıkça asla iyiliğe erişemezsiniz: II/593. 594. 597. 598. 599. 660 Âl-i İmran:92
Gösteriş için yapılan infak: III/355 Nisa:38

Namazda iken zekat vermek: IV/215. 235 Mâide:55
Sebze ve meyvelerin zekatı: V/310
Malın zekatını verip israf etmeyin: VI/305 En'am:141
Sadakalar kimlere tahsis edilmiştir: VII/86 Tevbe:60
Allah'ın verdiği rızıktan gizli açık harcamak: IX/115. 123. 124 İbrahim:31
Gizli infakın sadakalar olduğu: IX/123
Rızık olarak verilenlerden infak etmek: XI/486 Hac:35
Sadakalarda eksiklik yapılmasın: XII/115 Nûr:22
İnfak etmeye teşvik: XIII/435. 439. 440. 441 Yasin:47
Yoksulu doyurmada teşvik: XV/629 Fecr:18
Fakirleri yedirip içirmek: XV/393 İnsan:8-12
Allah için sadaka vermek: XV/131 Münafikûn:10
Sadaka başa kakılmamalı: XV/343. 347 Müddessir:6
Allah için infak edenlerin hali: XVI/38 Leyl:17-21
İnfak edenlerin mükafatı: XVI/38 Leyl:5-7
Yoksulu doyurmaya teşvik: XVI/204 Mâûn:3

MEDYEN (ŞUAYB A.S) HALKI
Medyen halkı:IX/256. 264. 265. 268 Hicr:78-79-80-84 XII/368
Medyen'e de Şuayb gitti: XII/578 Ankebut:36
Medyen'lileri yakalayan sarsıntı: XII/578 Ankebut:37
Ashab-ı Medyen: VII/139 Tevbe:70 XI/500 Hac:44
HZ. Şuabyın kavmine dedikleri: VII/101 Hûd:88

MEHİR
Kadınlara varis olma ve mehir: III/305. 312 Nisa:19
Mehrin alt ve üst sınırı: III/264. 265
Yetimin mehrini vermek: III/260
Kadının mehir üzerindeki tasarruf hakkı: III/244. 265 Nisa:4
Boşanırken mehrin durumu: III/315. 316 Nisa:20-21
Mehrin miktarı: III/315. 316 Nisa:20
Cariyenin nikahı. mehri ve zina cezası: III/325 Nisa:25
Mehrin İslâm'daki hükmü: III/327. 328
Kadınlara verilecek mehir: III/244. 264 Nisa:4
Menfaat mehir olur mu? III/331
Mehir olarak verilenin geri alınması helal değildir: II/88. 91. 108 Bakara:229
Yaklaşmadan ve mehir tayin etmeden kadınları boşamak: II/128. 130. 139 Bakara:236

MELEKLERE İMAN
Meleklere iman: I/576. 578. 582 Bakara:117; II/334. 335. 340

Bakara:285
Meleklere düşman olan kafirdir: I/424. 426. 427. 429. 430 Bakara:497
Melekleri asıl suretlerinde görmek: IV/528
Hafaza melekleri: V/27. 33 En'am:61
Hafaza meleklerinin hikmeti: V/27. 34 En'am:61
Melekler emri geciktirmezler: V/27. 35 En'am:61
Melekler insanların amellerini takip ederler: V/27. 29 En'am:61
Ölüm meleği:V/27. 34. 35. En'am:61
Görünmeyen ordular: VII/7. 15 Tevbe:26
Savaşan melekler: VII/16
Melekler Peygamberlerden üstün müdürler? VIII/10
Melekler mi. İnsanlar mı daha büyüktür? VIII/321
Melekler hak olarak indirildi: IX/176. 186. 187. 188 Hicr:8
Meleklerin beşer suretinde inmesi: IX/186. 187. 188
Allah'ın Melekleri kullarından dilediği kimseye indirmesi: IX/295. 301. 302 Nahl:2
Meleklerin insana secde etmesi: IX/197. 221 Hicr:99
Allah'ın meleklerden insana secde etmelerini istemesi: IX/197. 219. 220. 221 Hicr:29
Melekler Allah'ın kızlarıdır diyenler kimlerdir? XI/343
Melekler Allah'ın izni ve emri ile hareket eder: XI/342 Enbiya:27
Kâfirlerin iddia ettikleri gibi melekler Allah'a isyan etmezler: XI/342 Enbiya:29
Meleklerin görüldüğü gün suçluların sözü: XII/245 Furkan:22
Melekler mücrimlere ne derler? XII/247
Meleklerin yerdekiler için af dilemesi: XIV/134 Şuarâ:5
Allah'ı tesbih eden melekler: XIV/136 Şûrâ:5
Zebanilerin mahiyeti: XIV/240 Duhan:47
Melekler sırtlarına vura vura canlarını alır: XIV/330 Muhammed:27
Kâtip melekler: XIV/433 Kaf:17
Arş'ı yüklenen melekler: XV/240. 243 Hakka:17

Hz. MERYEM (R.A)
İmran'ın karısının Allah'a adağı: II/440. 442. 449 Âl-i İmran:35
Hz. Meryem'in doğumu. büyümesi: II/440. 443. 449. 451 Âl-i İmran:36-37
Allah Meryem'i alemlerin kadınlarından üstün kıldı:II/456. 456. 457. 458. 467 Âl-i İmran:42
Hz. Meryem'in himayesi:II/456. 458. 464. 468 Âl-i İmran:44
Meryem'in ibadete dalışı: II/468
Hz. Meryem'in Kur'an'da bahsi: II/474
İmran'ın kızı Meryem: II/474
Hz. Meryem'in İsa'ya gebe kalması ve O'nu doğurması: II/478

Cebrail'in Yusufa bakire Meryem'in gebe olduğunu haber vermesi: II/478
Hz. Meryem'in durumunu düşünmesi: II/484
Meryem'in Küdüs'ün doğusuna çekilmesi: XI/70 Meryem:16
Cebrail'in Meryem'e beşer olarak gelmesi: XI/70 Meryem:17
Meryem'e erkek dokunmadığı halde çocuğunun olması: XI/70 Meryem:20
Meryem'in iffetli olması: XI/70 Meryem:20
Meryem'in hamile kalınca alilesinden uzaklaşması: XI/70 Meryem.22
Meryem'in doğum sancısı ve ona seslenilmesi: XI/70 Meryem:23-25
Cebrail'in Meryem'e söyledikleri: XI/78
Hz. Meryem gebe kaldığında kaç yaşındaydı? XI/79
Meryem'in İsayı taşıyarak kavmine getirmesi. kavminin şaşırmaları: XI/70 Meryem:27-28
Meryem'in ırzını koruması: XI/169 Meryem:91
Hz. Meryem'in Hz. İsa'ya (a.s) gebe kalması: II/478
İmran kızı Meryem: XV/180 Tahrim:12
Hz. Meryem'e zina isnadeden kâfirdir: XV/184

MESCİD
Rasulullah kabirleri mescid yapmayı yasaklamıştır: IV/159
Mescid yaptırmak: IV/168
Mescidi yapanlar on iki kişiydi: VIII/234
Bir mescit varken ikincisi yapılabilir mi? VII/235
Mescid-i Kuba: VII/240
Mescid-i Kuba'nın fazileti: VII/242
Mescidler Allah'ındır: XV/303 Cin:26

MESCİD-İ HARAM
Mescid-i Haram'da savaş: II/6. 11 Bakara:191
Mescid-i Haram'ın ahalisini oradan sürmek büyük günahtır: II/41. 49. Bakara:217
Şehirlerin anası Mekke: V/131. 137 En'am:92

MİRAS
Mirastan pay sahipleri: (Varisler): III/274. 275. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283 Nisa:7-8-9
Mirasta pay dağılımı: III/274. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 486 Nisa:11
Feraiz ilmi (miras taksimatı): III/273. 276. 290
Mal varlığını vârislere bırakmak: III/286
Mirasta erkek ve kız çocuk: III/289
Mirasta ana-babanın hakkı: III/300. 301. 302 Nisa:12

Babası, annesi ve evladı olmayının varisleri: III/300. 302 Nisa:12
Mirasyediler: III/335. 341. Nisa:33
Çocuksuz ölen kardeşlerin miras dağılımı: III/606. 607. 608. 609. 610 Nisa:176
Kişinin malını sadece erkek çocuklara vakfetmesi doğru olmaz: V/308

MUCİZE

Kureyşlilerin mucize istemesi: III/212
Allah'ı mucize göndermekten alıkoyan şeyler: X/220 İsra:59
Semud Kavmi için gönderilen mucize: X/220 İsra:59
Deve taştan diri mi çıktı? X/223
Balık mucizesi: X/530
Demir mucizesi: XI/27
Ayın ikiye ayrılması: XIV/528 Kamer:1
Miraç bahsi: XIV/505
Süt mucizesi: IX/419. 422

Hz. MUHAMMED (A.S)

Hz. Muhammed'in peygamberliğine inananlara karşı getirilen sem'i deliller: I/116
Hz. Muhammed'in peygamberliğinin delili: I/250. 252 Bakara:23-24
Rasulullah'a teslim olmak: I/456. 458. 465. 466 Bakara:108
Rasulullah'a saygı: I/433. 435. 453 Bakara:108
Rasulullah'ın ebeveyni: I/477. 478
Hz. Muhammed'in ümmeti: I/512. 514. 518. 519 Bakara:143
Hz. Muhammed gönderilmiş peygamberlerdendir: II/193 Bakara:252
Allah, Hz. Muhammed'e tabi olanları sever ve günahlarını bağışlar: II/440. 441. 445 Âl-i İmran:31
Hz. Muhammed'in Necran ahalisine yazdığı ahidname: II/541. 542
Hz. Peygamer'e muhalefet etmenin hükmü: III/468. 471. 472 Nisa:115
Rasulullaha itaat Allaha itaattır: III/403. 404. 405 Nisa:80
Hz. Muhammed bütün insanların peygamberidir: III/123
Hz. Muhammed'in peygamberlerden ve ümmetlerden üstünlüğü: III/123. 124
Peygamberden önce sapıklık: III/150 Âl-i İmran:164
Hz. Muhammed bir peygamberdir: III/104. 105. 109. 115. 116 Âl-i İmran:144
Rasulullah'ın vefatı: III/112
Rasulullah'ın hutbesi: III/84
Peygamberimizin tavsiyeleri: III/583. 584
Peygamberimizin şefaati: III/30. 31. 123
Rasulullah'ın abdesti: IV/68

Hz. Peygamber'in davetine ancak anlayanlar icabet eder: IV/585 En'am:36
Hz. Peygamber'in halkın şerrinden korunması: IV/300 Mâide:67
Hz. Peygamber'in kâfir kavimler için üzülmesi: IV/275. 303 Mâide:68
Hz. Muhammed ümmeti için Allah'a dua etti: IV/486
Hz. Muhammed'le bir melek indirilseydi: IV/500. 524. 528 En'am:8-9
Hz. Muhammed ümmetin ilk müslüman kişisidir: IV/527. 538 En'am:14
Rasulullah da mükellef midir? IV/538
Hz. Muhammed şirkten nehyedildi: IV/527. 539 En'am:14
Allah Hz. Muhammed'i apaçık tanıttı: IV/548. 555 En'am:20
Düşmanları Rasulullah'ı nasıl bilirdi: IV/568
Bütün peygamberlerin haberleri Hz. Muhammede bildirildi: IV/568. 580 En'am:34
Ayetlerden hangisi Rasulullah'a daha ağır geldi: IV/282
Rasulullah ancak O'na vahyedilene tabidir: IV/608. 613 En'am:50
Rasulullah gaybı bilmez: IV/608. 612 En'am:50
Rasulullah melek değildir: IV/608. 613 En'am:50
Rasulullahın Ebu Zerri-Gıfari'ye nasihatleri: IV/130
Rasulullah Hz. Ali için ne dedi: IV/294
Rasulullah'ın Ümmü Habibe ile evlenmesi: IV/346
Müşriklerin peygamberimize sen okumuşsun demeleri: V/173. 182. 193 En'am:105
Hz. Peygamber bütün peygamberlerden üstündür: V/128
Hz. Peygamber'in insan cin ve şeytanlarından düşmanları vardır: V/200. 203. 205 En'am:112
Hz. Peygamberin kavmi: V/27. 48 En'am:66
Hz. Peygamber müşriklerin putlarına sövmekten men edilmiştir: V/173. 187 En'am:108
Hz. Peygamber ümmeti için kabul olunan duası: V/27. 42. 43. 44. 46. 47 En'am:65
Rasulullah hakkında kureyşli müşriklerin Ebu Talib'e başvurmaları: V/188. 189
Rasulullah'ın katibi iken dinden çıkan kimse: V/141
Rasulullah'ı akrabalarına hakaret ederek üzmek haramdır: V/104. 105
Rasulullah'ın unutması: V/27. 52. 53 En'am:68
Rasulullah'ın vefatından sonra ortaya çıkan yalancı peygamberler: V/139. 140. 141
Hz. Muhammed (s.a.v) efendimizin şefaati: V/551. 552
Rasulullah'ın oturması: V/52
Hz. Peygamber'in ümmîlik vasfı: VI/221. 222. 223. 224. 225. 226

Hz. Muhammed (s.a.v) tüm insanlara ve cinlere gönderilmiş bir peygamberdir: VI/228. 229
Şeytan Hz. Peygambere vesvese verebilir mi? VI/335. 340. 341. 342 A'raf:204
Peygamber Efendimizin sakınmamızı emrettiği yedi şey: VI/416
Hz. Peygamberin Kureyş üzerine attığı toprak: VI/420. 421
Mekkeliler, Hz. Peygambere nasıl bir ceza vermek istediler: VI/442. 443. 444. 445. 446
Hz. Peygamberin duası: VI/498. 499
Hz. Peygambere sövenin (küfredenin) hükmü: VI/570
Hz. Muhammedin ümmeti, ümmetlerin en hayırlısıdır: VI/174 Âl-i İmran:110
Muhammed ümmetinin altı hasleti: VI/227
Hz. Peygamberin şefkati ve bir misal: VII/176
Hz. Peygamberin gömleğini vermesi: VII/177
Hz. Peygamberin Annesinin kabrini ziyaret etmesi: VII/178
Hz. Peygamberi alaya almanın neticesi: VII/128
Hz. Peygamber sadece Allah'a dayandı: VII/300 Tevbe:129
Rasulullah'ın Peygamber olarak gönderilmesi: IX/9. 10
Müşriklerin Rasulullah'tan mucize istemeleri: IX/18
Yahudilerin Hz. Peygamberi yalanlamaları: IX/52
Rasulullah'ın tüm insanlara ve cinlere peygamber olarak gönderilmesi: IX/68. 69
Müşriklerin Hz. Peygambere mecnun demeleri: IX/176. 184 Hicr:6
Kâfirlerin Hz. Peygamberden melekleri getirmesini istemeleri: IX/176.185.186 Hicr:7
Rasulullah apaçık bir uyarıcıdır: IX/3256. 279 Hicr:89
Rasulullah'ın emrolunanı açıkça söylemesi: IX/282. 286 Hicr:94
Rasulullah'ın müşriklerden yüz çevirmesi: IX/282. 286. 287 Hicr:94
Rasulullah'la alay eden kişilere karşı alay yeter: IX/282. 287. 288. 289 Hicr:95
Müşriklerin iddialarına göre Rasulullah'a Kur'an'ı kim öğretiyordu: I/511. 514 Nahl:103
Rasulullah'ın keffaret ödemesi: IX/550. 566. 568. Nahl:126
Rasulullah'ın tevbe etmesi: IX/11
Rasulullah'ın mü'minlere kanadını germesi: IX/256. 277. 278
Rasulullah'ın Allah'ın rahmetini beklemesi: X/136 İsra:28
Acaba Rasulullah'ın rüyası nedir? X/226
Beni Ümeyye ile rüyanın ilgisi nedir? X/230
Rasulullah'ı sabit kılan sebeb: X/271
Rasulullah'ın Allah tarafından delil getirmeye irşadı: X/333
Rasulullah'ın Allah'tan doğruluk ve yardım dilemesi: X/275 İsra:80
Hz. Peygamber putlara hangi ayeti okudu: X/302

Kâfirlerin isteklerine karşı Rasulullahın beşer olduğunu ifade etmesi: X/323
Rasulullah'ın Kur'an'a inanmayanlar için üzülmesi: X/388 Kehf:6
Müşriklerin Rasulullah'ı yurdundan çıkarmayı düşünmeleri: X/275 İsra:76
Hz. Muhammed de bir beşerdir: XI/44
Peygamberin de insan olması: XI/22 Kehf:110
Peygamberin vahy tamamlanmadan önce Kur'an'ı okumakta acele etmesi: XI/292 Ta ha:114
Peygamberin inanmayanların sözlerine sabretmeleri: XI/304 Ta ha:130
Hz. Muhammed sadece uyarıcıdır: XI/367 Enbiya:45
Hz. Muhammed alemlere rahmet olarak gönderilmiştir: XI/624 Enbiya:107
Rasulullah'ın rahmet olduğu alemlerden ne kastedilmektedir: XI/432
Allah Peygamberine dünyada da ahirette de yardım eder: XI/453 Hac:15
Hz. Muhammed'in doğru yol üzerinde olması: XI/532 Hac:67
Hz. Peygamber apaçık uyarıcıdır: XI/510 Hac:49
Hz. Muhammed'inde yalanlanması: XI/500 Hac:42
Peygamberimize geçmiş haberlerin anlatılması: XI/284 Ta ha:99
Peygamberimize Allah katından bir zikir verilmesi: XI/284 Ta ha:99
Peygamberin apaçık delillerle gelmesi: XI/304 Ta ha:133
Rasulullah, Peygamber hanımlarının zina etmeyeceğini biliyor muydu? XII/109
Peygamberin emrine aykırı hareket: XII/213 Nur:63
Hz. Peygamber nasıl çağrılır? XII/216
Hz. Muhammede Furkan'ı indiren Allaht'r: XII/223 Furkan:1
Rasulullah'ın mü'min ve kâfirlere karşı vazifesi: XII/281
(Rasulüm) inanmamalarına üzülme: XII/304 Şuarâ:3
Hz. Muhammede söyletilen: XII/458 Neml:91
Rasulullah'tan önce araplara peygamber geldi mi? XII/511
Ey Rasulüm kâfirlere arka çıkma: XII/544 Kasas:86
Rasul'ün vazifesi: XII/569
Hz. Peygamber okumaz ve yazmazdı: XII/592
Rasulullah Peygamber olduktan sonra okuma-yazmayı öğrenmiş midir:XII/593
Bütün arapların Hz. Peygambere karşı tavır almaları: XII/192
Ben Rabbinize iman ettim, davetime uyun: XIII/411. 418. 419 Yasin:25
Peygamberimiz de Allah'a ibadet etmekle emrolunmuştur: XIII/597. 598 Zümer:11. 12. 13. 14. 15
Ateşte olanı Peygamber de kurtaramaz: XIII/597. 602 Zümer:19
Rasulullah'taki güzel örnek: XIII/168. 172. 173. 174 Ahzab:21

Rasulullah'ın Ehl-i Beyti kimlerdir: XIII/198. 199. 200. 201. 202 Ahzab:33
Muhammed erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir: XIII/207. 217 Ahzab:40
Rasulullan'ın tebliği: XIII/578. 579 Sâd:86
Ehl-i Beyti sevmek: XIV/152 Şûrâ:23
Peygamberin vazifesi tebliğidir: XIV/163 Şûrâ:48
Hz. Peygambere verilen teminat: XIV/282
Hz. Peygamber kıyamette başına geleceği bilir mi? XIV/283 Ahkaf:9
Allah'ın davetcisi kimdir? XIV/306 Ahkaf:31
Rasulullah'a gelen cinler: XIV/303 Ahkaf:29
Rasulullah'ın rüyası: XIV/379 Fetih:27
Rasulullah hidayetle gönderildi: XIV/381
Allah ve Rasulü huzurunda öne geçmek ne demektir: XIV/391 Hucurât:1
Peygamber huzurunda sesli konuşmak: XIV/394
Peygamber evinin odalarını kim kaldırdı: XIV/399
Rasulullah ile Ebu Cehil'in münakaşası: XV/382
Allah ve Rasulüne karşı gelenler: XV/23. 29. 38. 42 Mücadele:5-38
Hz. İsa'nın Hz. Muhammedi müjdelemesi: XV/101. 102 Saff:6
Rasulullaha iman: XV/137 Teğabün:8
Hz.Peygamberin yardımcısı: XV/169 Tahrim:5
Hz. Muhammed nefsine neyi haram kıldı: XV/170
Hz. Muhammed sırrını hangi hanımına söyledi: XV/175
Yardımlaşan iki hanım kimdir: XV/576
Hz. Muhammed büyük bir ahlâk üzerine idi: XV/206 Kalem:4
Hz. Muhammed Allah katında güçlü ve itibarlıdır: XV/495 Tekvir:20
Hz. Muhammed mecnun değildir: XV/206. 207. 210 Kalem: 2-5-6 Tekvir:22
Hz. Muhammed ancak bir hatırlatıcıdır: XV/607 Ğaşiye:21
Rasulullah Kur'an'dan Allah'ın dilediğini unutur: XV/590 A'la:7
Üstünlük Allah'a, Rasulüne ve mü'minlere mahsustur: XV/131 Münafikûn:8
Rasulullah'ın gece ibadeti: XV/322 Müzzemmil:20
Rasulullah'ın öğüt vermesi: XV/590 Ala:9
Allah Hz. Muhammedi yetimken barındırdı:XVI/50 Duha:6
Allah Hz. Muhammedi doğruya iletti: XVI/50 Duha:7
Allah Hz. Muhammedi zenginleştirdi: XVI/50 Duha:8
Hz. Muhammedin göğsünün yarılması: XVI/66 İnşirah:1
Hz. Muhammedin mükafatı sonsuzdur: XVI/50 Duha:5
Hz. Muhammedin adı yüceltilmiştir: XVI/66 İnşirah:4
Hz. Peygambere vahyin gelişi: XVI/84 Alak:1-5

Hz. Muhammede buğzetmek: XVI/212 Kevser:3
Rasulullaha verilen kevserden maksat nedir? XVI/212. 213 Kevser:1
Hz. Muhammed putlara tapmamıştır: XVI/218 Kafirûn: 1-6
Peygamberin vazifesi tebliğdir: IV/377. 397. 427 Mâide: 92. 99 V/178. 185 En'am:107; IX/458. 463. 464 Nahl:82

Hz. MUSA (A.S) ve FİRAVUN

Hz. Musa: VI/96. 97
Musa ile Canab-ı Hak'ın va'dleşmesi: I/364. 366 Bakara:51
Hz. Musa'nın kavmine delil getirilmesi: III/511 Nisa:154
Allahın Hz. Musa ile konuşması: III/576. 577. 586 Nisa:163
Hz. Musa'nın vefatı: IV/124
Hz. Musa'nın Ademoğullarını kavmine haber vermesi: IV/109. 126 Mâide:27-28-29-30
Allah Musaya nasıl vahyetti? XII/500
Firavunun Hz. Musayı öldürme planı: VI/114
Firavun kimdir? VI/119. 120
Medyen toprakları ve Hz. Musanın misafirliği: VI/98
Hz. Musa ile Firavun arasındaki tartışma: VI/107
Hz. Musa'nın mucizeleri: VI/109. 110. 111
Hz. Musa'nın diğer mucizeleri: VI/115. 116. 117
Hz. Musa'nın levhaları alması: VI/122
Hz. Musa'ya verilen levhaların sayısı: VI/124. 125
Sina dağı: XVI/74 Tîn:2
Tur dağının kaldırılması: VI/130
Tarafsız kalanların akibeti hakkında: VI/241
Bel'am b. Baura'nın kıssası: VI/268. 269. 270. 271. 272
Hz. Musa Belam b. Baura'nın imansız gitmesi için beddua etti mi? VI/272. 273. 274
Besus'un bahsi: VI/274. 275
Firavunun son sözü: VII/499 Yûnus:90
Boğulan Firavun kimdir? VII/510
Firavunun cesedinin sahile atılması meselesi: VII/508
Kızıldenizdeki geçit: VII/510
Tekvin kitabı. Hz. Musaya gelen Tevrat'a ait değildir: VIII/31
Firavunun ve etbaının kıyametteki durumları: VIII/128
Musa'nın kavmine gönderilmesi: IX/62. 73. 74. 75 İbrahim:14
Firavun efradının erkek çocukları öldürmeleri: IX/78. 79 İbrahim:6
Tevrat'ın Hz. Musa'ya verilmesi: X/7 İsra:2
Firavun'un Hz. Musayı Mısır'dan çıkarmak istemesi: X/335 İsra:103
Hz. Musa'ya verilen dokuz mucize: X/348
Hz. Musa ve yardımcısının iki denizin birleştiği yere kadar gitmesi: X/515 Kehf:61

Hz. Musa'ya apaçık dokuz ayet inmiştir: X/335 İsra:101
Firavunun Hz. Musa ile alay etmesi: X335 İsra:101
İmranın oğlu Musa'nın kasdedildiği yer: X/521
Allah Musa'ya nasıl seslendi: XI/119
Firavun ve askerlerinin denizde boğulmaları: XI/261 Ta ha:78
Firavun'un delilleri ve yalanlaması: XI/255 Ta ha:56
Firavun'un sihirbazları ile Musa'nın karşısına çıkması: XI/258 Ta ha:60
Firavun'un sihirbazları ceza ile tehdit etmesi: XI/262 Ta ha:71
Firavun'un hükmünün sadece dünyada geçmesi: XI/262 Ta ha:72
Firavun'un kavminin saptırması: XI/269 Ta ha: 79
Firavun ve kavminin dik başlı olması: XI/588 Mü'minun:46
Musa'nın kavminden ayrılması: XI/269 Ta ha:84
Musa'dan sonra İsrailoğullarının yaptığı: XI/269 Ta ha:87
Musa'nın Haruna öfkelenmesi: XII/275 Ta ha:92-95
Semiri'nin Musa tarafından kovulması: Xı/275 Ta ha:96-97
Musa'nın heykele yaptığı: XI/275 Ta ha:97
Musa ve Harun'un gönderilmesi: XI/588 Mü'minun:45
Musa'ya kitap verilmesi: XI/588 Mü'minun:49
Musa'nın muhlis bir peygamber olarak gönderilmesi: XI/115 Meryem:51
Allah'ın Musa'ya Tur'da seslenmesi: XI/118 Meryem:52
Rahmet olarak Musa'ya gönderilen: XI/118 Meryem:53
Allah Musa'ya nasıl seslendi: XI/119 Ta ha:12
Hz. Musa'nın nalınları: XI/211
Musa'nın peygamber olarak seçilmesi: XI/215 Ta ha:13
Musa'nın uyarılması: XI/215 Ta ha:16
Asa'nın yılana çevrilmesi: XI/215 Ta ha:20
Beyaz el mucizesi: XI/215 Ta ha:22
Firavun azdığı için Musa'nın gönderilmesi: XI/215 Ta ha:24
Musa'nın duaları: XI/215 Ta ha.25-31
Musa ve Harun'un Allah'ı anmaları: XI/215 Ta ha:34-35
Musa'ya verilen lûtuf: XI/215 Ta ha:36-37
Musa'nın peltekliği: XI/229
Musa'nın Annesine vahyedilen: XI/233 Ta ha:39
Musa'nın Annesine geri verilmesi: XI/233 Ta ha:40
Allah'ın Musa'ya peygamberlik vermesi: XI/233 Ta ha:40-41
Musa ve Harun'un Firavuna gitmesi: XI/233 Ta ha:42
Musa ve kardeşinin korkması: XI/233 Ta ha:45
Allahın Musa ile beraber olması: XI/233 Ta ha:46
Musa ve Harun Allahın elçileridir: XI/233 Ta ha:47
Firavunun Musaya düşmanlığı: XI/235
Musa'nın korkması: XI/262 Ta ha:66-67
Sihirbazların tevbesi: XI/262 Ta ha:70

Firavunu inkâr eden nerede yetişti? XII/304 Şuarâ:18
Hz. Musanın mucizesi: XII/314 Şuarâ:32
Toplatılan sihirbazlar: XII/314 Şuarâ:38
Hz. Musa ile Firavunun mücadelesi: XII/316
Firavun Allahın varlığını biliyor muydu? XII/319
Sihirbazların secdesi: XII/324 Şuarâ:46
Firavunun tehdidleri: XII/324 Şuarâ:49
Firavunun takibi: XII/324 Şuarâ: 60
Hz. Musa ile sihirbazlar arasında geçen sözler: XII/326
Asan ile denize vur: XII/334 Şuarâ:63
Musa ile kurtulanlar: XII/334 Şuarâ:65
Hz. Musa asayı bırakınca: XII/392 Neml:10
Firavun'un kavmi fasıktır: XII/392 Neml:12
Firavun ne idi: XII/468 Kasas:4
Hz. Musa'nın Annesine vahyedilen: XII/472 Kasas:7
Hz. Musa Firavun'un sarayında: XII/474 Kasas:9
Hz. Musa'nın Annesinin ismi ve durumu: XII/473
Musa'nın kızkardeşinin ismi: XII/476
Musa'ya verilen mükâfat: XII/480 Kasas:14
Musa'nın kıptiyi öldürmesi: XII/480 Kasas:15
Musa'nın yemini: XII/480 Kasas:20
Hz. Musa'ya haberi vermek için gelen kişinin kimliği: XII/487
Musa'nın gördüğü ateş: XII/498 Kasas:29
Asanı yere bırak emri: XII/498 Kasas:31
İki açık mucize: XII/498 Kasas:32
Musa'dan sonra nice nesiller varoldu: XII/509 Kasas:45
Hz. Musa'ya zina iftirasını atmak ve yere batış: XII/539
Musa'nın sahifeleri: XIV/516
Hz. Musa'nın kavmine tebliği ve kavminin tebliği: XV/98 Sâff:5
Allah'ın Hz. Musa'ya Tuva vadisinde nida etmesi: XV/464 Nâziât:15-19
Hz. Musa ve Firavun'un hikayesini anlatan ayetler: XV/464 Nâziât:15-24
Firavun'a hem dünya hem ahiret azabı vardır: XV/464 Naziat:25
Firavun'un karısının duası: XV/180. 183 Tahrim:11
Firavun'un helaki: XV/620. 621 Fecr:10-13

MUSİBET

Musibet anında ağlamak caiz midir? VIII/427
Musibetin sebebi: XIV/155 Şûrâ:30
Musibet karşısında müslümanın sözü: I/531 Bakara:156

MÜHLET
Müşriklere mühlet verilmesi. acele edilmemesi: XI/175 Meryem:84
Sapıklık içinde olanlara mühlet verilmesi: XI/149 Meryem:75
Allah imhal eder, fakat ihmal etmez: VI/397

MÜ'MİNLER MÜSLÜMANLAR
Mü'minler peygamberler arasında ayırım yapmaz: I/506 Bakara:135-137
Mü'minlerin kâfirleri dost edinmesi: II/410. 412. 419. 420 Âl-i İmran:8
Mü'minlerin en üstün olduğu: III/72. 74. 98 Âl-i İmran:13
Mü'minlere Allah vekil olarak yeter: III/160. 163. 179. 185 Âl-i İmran:173
Allah mü'minlerin ecrini zayi etmez: III/160. 171 Âl-i İmran:171
Mu'min olmayanların amelleri zayi olur: III/162
Mü'minlerin eziyet verici sözlere sabretmeleri: III/192. 201 Âl-i İmran:186
Mü'minlerin sabırlı olması: III/221. 223. 230. 231. 232 Âl-i İmran:200
Müslümanların esaretten kurtarılması: III/398
Mü'minlerin fakirleri: III/226
Mü'minin Tağutu inkârı: III/386. 387 Nisa:60
Mü'minlerin dostu: IV/215. 245 Mâide:55-56
Allah mü'minleri münafıkları dost edinmekten men etti: IV/215. 246 Mâide:57
Yeniden iman eden mü'min kimlerdir: IV/303
Salih amel işleyen mü'minlerin üzerine korku yoktur: IV/275 Mâide:69
Cenneti ancak mü'min bir nefis girebilir: IV/315
Mü'minlerin en büyük düşmanları: IV/327. 338 Maide:82
Sapık ile hidayete erenler bir olur mu? IV/608. 614 En'am:50
Allahın rızasını irade edenler: IV/608. 620 En'am:52
Müslüman Allahın ayetleri ile alay edenlerin meclisinde oturmaz: V/27. 50 En'am:68
Mü'minler Cennette Allahı göreceklerdir: V/174
Allah mü'minlerle beraberdir: VI/419 Enfal:25
Müslümanlara göre ayların taksimi: VII/47
Mü'minler cihad için izin istemezler: VII/69 Tevbe:44
Mü'minlerin güveneceği: VII/79 Tevbe:51
Mü'min erkek ve kadınlar: VII/139 Tevbe:71
Az gülüp çok ağlaması gerekenler: VII/165 Tevbe:82
Mü'minler için Allahtan başka dost yoktur: VII/256 Tevbe:116 XI/35. 36
Rasulün canından önce kendi canını düşünmek mü'mine yakışmaz: VII/276 Tevbe:120
Mü'minlerin feraseti: IX/262

Mü'min daima yumuşak olmalıdır:X/205
Mü'minlerin Cennette ebedi kalacak olmaları: X/383 Kehf:3
Allahın mü'min kulları kâfire dost olmaz: XI/35
Mü'min olup salih amellerde bulunanlar için zulüm ve hakkının yenmesi yoktur: XI/290 Ta ha:112
Mü'minler sözün en doğrusuna yönelmiştir: XI/473 Hac:24
Felaha erenler müminlerdir: XI/558 Mü'minun:1
Mü'minlerin özellikleri: XI/558 Mü'minun:2-3-4-5-8-9-10-11
Allah tarafından inananların müslüman olarak isimlendirilmesi: XII/540 Hac:78
Mü'min ve kâfirlerin rableri hakkında tartışması: XI/462 Hac:19
Mü'min erkekler için daha temiz olan durum nedir? XII/134 Nûr:30
Mü'min olmayan kimseler: XII/180 Nûr:47
Mü'minler: XII/213 Nûr:62
Çok merhametli Allahın kulları: XII/280 Furkan:69
Allahın halis kullarının vasıfları: XII/285. 290 Furkan:73-74
Halis kulların yalvarması: XII/290 Furkan:74
Halis kullara yapılan ikram: XII/290 Furkan:75
Allahın halis kullarına mükafatı: XII/292
Mü'minlere verilen müjde: XIII/225. 229 Ahzab:47
Müslümanlara eziyet etmek: XIII/255. 260. 266. 272 Ahzab:58
Mü'minlere Allahın yardımı: XIII/42. 45 Ra'd:47
Mü'minlerin ahiretteki halleri: XIII/561. 566. 567 Sâd:49-50-51-52-53-54-55
Mü'minler Allahın kitabını okur: XIII/373. 379 Fatır:29
Dargın müslümanların arasını bulmak gereklidir: XIV/408
Mü'mini alaya almak nasıldır: XIV/410 Hucurât:11
Bir mü'mine kötü lakab takmak haramdır: XIV/413
Her mü'min müslümandır lakin her müslüman mü'min olmayabilir: XIV/416 Hucurât:14
Müslümanın malında zekattan başka bir hak var mıdır? XIV/458
Mü'min erkeklere ve kadınlara eziyet edenlere Cehennem azabı vardır: XV/565 Burûc:10

MÜNAFIKLAR

Münafıkların namazı kılınmaz: I/147 Tevbe:184
Münafıkların nitelikleri: I/232. 233. 234. 235. 237. 238 Bakara:8-9-10-11-12-13-14
Allah münafıklarla alay eder: I/230. 235. 241 Bakara:15
Münafıkların meseleleri: I/244 Bakara:17-19
Münafıklar pek azılı düşmandırlar: II/31. 32. 36 Bakara:206
Münafıklara azabın müjdesi: III/494. 498 Nisa:138
Münafıkların iki taraflı tavırları: III/501. 502 Nisa:141

Münafıklar Allahı kandırdıklarını sanırlar: III/501. 503 Nisa:142
Münafıklar ateşin en alt tabakasındadır: III/501. 505 Nisa:105
Münafıklar ne kâfirdir ne mümin: III/501. 503 Nisa:143
Kalplerinde hastalık olan kimseler: III/386. 388 Nisa:63
Münafıklar hususunda ihtilafa düşenler: III/417. 418. 419 Nisa:87
Hem müslümanlardan. hem kâfirlerden emin olmak isteyenler: III/417. 421. 422 Nisa:91
İnanmadıkları halde inandık diyenler: IV/165. 177. 248. 265 Mâide:41-61
Münafıklıkta mahir olanları biz biliriz: VII/203 Tevbe:101
Münafıkların yemini: VII/231 Tevbe:107
Münafık erkeklere. kadınlara ve kâfirlere vaad edilen azab: VII/126 Tevbe:68
Münafıklık Medine Döneminde yayıldı: XII/563
Allah münafıklara azab verecektir: XIII/179. 276 Ahzab:73
Allah münafığı affeder mi? XIII/179 Ahzab:24
Münafıkların sıfatları: XIII/255. 265. 266 Ahzab:60
Münafıkların amelleri kabul edilmez: XIII/168. 171. 172 Ahzab:19
Kalplerinde hastalık olanlar: XIII/156. 163. 164 Ahzab:12
Münafıklar anlamıyorlar: XIV/324 Muhammed:16
Münafıklar tanınır mı? XIV/338 Muhammed:30
Münafıklar daha mı zararlıdır: XIV/353 Fetih:6
Münafıklar yalan yere yemin eder: XV/38. 41 Mücadele:15
Münafıklara şiddetli bir azab vardır: XV/38 Mücadele:16-16-17
Münafıkların korkuları: XV/67 Haşr:13
Münafıkların çekişmeleri: XV/67. 70 Haşr:14
Münafıkların misali: XV/67. 70 Haşr:6
Münafıklar yalancıdır: XV/126 Münafikun:1
Münafıklar yemine sığınırlar: XV/126. 127 Münafikûn:2
Münafıkların dostlukları yoktur: XV/126 Münafikûn:4
Münafıklardan yüz çevirmek: XV/126 Münafikûn:4
Münafıklar çok zayıftırlar: XV/126 Münafikûn:4
Münafıkların sözleri hoşa gider: XV/126 Münafikûn:4
Münafıkların misali: XV/126 Münafikun:4
Münafıklar kalıplarıyla adama benzerler: XV/126 Münafikun:4
Münafıkların kalpleri mühürlüdür: XV/126 Münafikun:3
Münafıkın tarifi: XV/133
Münafıklara mağfiret dilenmesi: XV/131 Münafikûn:5-6

NAFAKA ADAK

Verilen nafaka ve adanan adakları Allah bilir: II/278. 280 Bakara:270
Boşanmış gebe kadınların nafakası: XV/162 Talak:6

NAMAZ
İlk cenaze namazı: I/339 IV/519
İlk cenaze techizi: I/339
Cemaatla namaz: I/171. 344. 351 Bakara:43
Namaz ve zekat: I/410
Sabır ve namazla yardım istemek: I/344. 353. 360 Bakara:45
Namaz kimlere ağır gelir: I/344. 353. 361 Bakara:45
Allah'tan sabır ve namazla yardım isteyiniz: I/523. 526. 528 Bakara:153
Namazlara ve ortanca namaza dikkat edin: II/143. 144. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 160. 161 Bakara:238
Korku namazı: II/143. 145. 170 Bakara:139
Piyade veya binici olarak namaz: II/143 Bakara:239
Beş vakit namaz farzdır: II/147. 148. 149. 150. 151. 152. 153
Ortanca namaz hakkında gelen rivayetler: II/160
İslâmın başında namazda konuşulurdu: II/166
Namazda kunut: II/167
Vitirde kunut okumak: II/169
Medine mescidinde kılınan namazın derecesi: II/615
Namaz ve ihtiyaç hutbesi: III/257. 258
Sarhoşken namaza yaklaşmak: III/355. 358 Nisa:43
Cünüpken (yıkanmadan) namaza yaklaşmak: III/355. 358 Nisa:43
Uyku sarhoşluğu ve namaz: III/358. 359. 361. 362
Yolculukta namazı kısaltma: III/446. 448. 449
Misafirin namazı: III/450
Münafıkların namazı kılınmaz: I/147 Tevbe:84
Hangi seferde namaz kısaltılabilir: III/450. 451
Cihadda düşman karşısında namaz: III/453. 454. 455. 456 Nisa:102
Namaz müminlerin üzerine farzdır: III/453 Nisa:103
Namaz da tembelik ve gösteriş: III/501. 503 Nisa:143
Yolculukta kâfirlerin zarar vermesinden korkularak namaz kısalabilir: III/440. 446. 447. 448 Nisa:101
İstihare namazı: IV/16. 23
Namaz kılmak: IV/84. 94. 215. 245. 248 Maide:12-55-58
Namazı kılınmayacak olanlar: VII/165 Tevbe:84
Kilisede namaz kılınabilir mi? VII/236
Zalimin arkasında namaz kılınır mı? VII/236
Namaz vakitleri: VIII/152 Hud:114
Namazda istikametin anlamı: VIII/158
Namazı dosdoğru kılmak: IX/115. 130. 145 İbrahim:31-37;XI/215 Taha:35;XV/332 Müzzemmil:20
Namazı devamlı kılmak: IX/130. 148 İbrahim:40
Namazın kılınması gereken zaman aralıkları: X/275 İsra:78
Gece namazı kılmak: X/292 İsra:79

Fecr Kur'an'ının görülür olması: X/275 İsra:78
Niçin sabah namazına Kur'an denilmiştir: X/287
İmam namazı kıldırmalıdır: X/288
Beş vakit namaz: X/280
İlk kılınan namaz: X/281
Namazda cem' meselesi: X/284
Hangi melekler sabah namazında bir araya gelirler: X/291
Namazda. kıraatta. orta yolu tutma: X/358 İsra:110
Allahı anmak için namaz kılmak: XI/215 Ta ha:14
Kılınmayan namaz kaza edilir: XI/218
Namazda sabırlı olunması: XI/304 Ta ha:132
Namazın fazileti: XII/583 Ankebut:45
Beş vakit namazın farz oluşu: XIV/443 Kaf:39-40
Tekbirden maksat nedir? XV/343. 344 Müddessir:3
Önceki şeriatlarda namaz. XV/591. Ala:15-18-19
İftitah tekbiri: XV/591 A'la:15
Cuma namazı farzdır: XV/115 Cuma:9
Cuma namazının ilk kılınması: XV/117
Cuma namazını kim kıldırır? XV/120
Rasulullahın ilk kıldırdığı cuma: XV/122
Namazı yasaklayanlar: XVI/85 Alak:9-19
Namazdan gafil bulunmaktan sakınmak: XVI/204 Mâûn:5
Allah için namaz kılmak: XVI/212 Kevser:2
Namazla gösteriş yapmak: XVI/204 Mâûn:6

NANKÖRLÜK

Nankörlük: VII/361
Nimetlere karşı nankörlük edenler: IX/398. 399 Nahl:55
Allahın nimetlerini inkar edenler nankördürler:IX/458. 464. 465. 466 Nahl:83
Allahın nimetlerine karşı nankörlük eden halkı azablandırdı: IX/535. 538. 542 Nahl:112; XIII/298. 301. 302. 303. 304. 305. 382. 387. 389. 390. 391 Sebe:17 Fatır:36-39
İnsan çok zalim çok nankördür: IX/130 İbrahim:34
Allahın nimetini nankörlüğe çevirenler: IX/115. 121 İbrahim:28
Nankörlüğün korkunç neticesi: IX/121
Nankörlüğün çirkinliği: X/306
Allah nankörlük yapanları ve çok günah işleyenleri sevmez: II/298. 300. 308 Bakara:276

NAZAR (GÖZ DEĞMESİ)

İslâmda nazar: VIII/383
Nazar tesir eder mi? VIII/390

Nazar var mıdır? XV/227. 230 Kalem:51

NEFİS
Allah insanı nefsinden sakındırır: II/410. 421. 422. 423 Al-i İmran:428
İnsanladan bazıları Allahın rızasını talep için nefislerini feda ederler: II/31. 33. 36. 37 Bakara:207
Her nefse kazandığı verilir: II/298. 301 Bakara:281
Ağır teklifi önce nefsimize yapmak: III/403. 414 Nisa:84
Hevai nefse uymak: III/21. 22
Mü'minin nefsi (ruhu): III/170
İsabet eden kötülükler nefsimizdendir: III/397. 401 Nisa:79
Nefislerin kıskanç olduğu: III/488 Nisa:128
Nefsi zelil etmek: IV/336
Nefsi korumak: IV/442. 447 Mâide:105
Nefislerine zarar verenler: IV/527. 535. 548. 556 En'am:12-20-26
Nefs-i Levvame:XV/366. 369 Kıyamet:2
Bedendeki kuvvetler: V/437. 438. 439. 440
Nefisler iki kısımdır: V/400
Nefsin verdiği vesveseler: V/495. 496. 497
Hesap sorucu olarak nefsin yetmesi: X/65 İsra:14
Her nefsin kazandığı kendisinedir: XIV/48 Mümin:17
Nefislerinizden size eşler kıldı: XIV/139 Şûrâ:11
Heva ve hevesini ilah edinmek: XIV/262 Câsiye:23
Nefislerin çiftleşmesi: XV/494 Tekvir:7
İnsan kendi nefsi üzerine bir şahittir: XV/367 Kıyamet:14
Mutmain nefs: XVI/630 Fecr:27
Nefsini temizleyen felaha ermiştir: XVI/25 Şems:9

NESH
Nesh konusu: I/104. 456. 457. 460. 461 Bakara:106
Nesh ile Bedâ arasındaki fark: I/107
Nesh ile tahsis arasındaki fark: I/111
Nesh'in hem aklen hem de naklen sabit olmasının delilleri: I/112
Nesh'in oluşuna delalet eden Sem'î deliller: I/114
Nesh hadisesinde Allah'ın hikmeti: I/117
Nesh'in bilinmesinin yolları: I/120
Nesh hangi ayetlerde olur: I/120
Kur'an'ın sünnetle neshedilmesi: I/122
Kur'an'da neshin çeşitleri: I/121. 463
Kur'an ve sünnet arasında nesh'in devirleri: I/121
Kur'an'ın sünnetle nesh'ine kail olanların getirdiği misaller: I/123
Sünnet'in Kur'an'la nesh'i: I/124
Sünnet'in Sünnet'le nesh'i: I/124

Kıyas'ın neshi ve kıyas ile nesh: I/125
Nesh edilmiş diye söhret bulan ayetler: I/126

NİFAK
Nifak korkusu ve ondan sakınmak: VII/142
Nifakın çeşitli şekillerdeki tezahürleri: VII/156
Şîî'ye göre nifak alameti: XIV/339

NİKÂH
Nikâhı haram olan kadınlar: III/263. 315. 320. 321 Nisa:23
Babalarının nikahladığı kadınlara nikâh: III/315. 319. 320 Nisa:22
Nikâha etki eden süt: III/321
Nikâhlı kadınlarla evlenmek: III/325. 326 Nisa:24
Hür ve zengin kadınların nikaha gücü yetmezse: III/325 Nisa:25
Mut'a nikâhı: III/328. 329
Mut'a nikâhı kaç defa helal edildi? III/329. 330. 331
Evlenme çağı: III/248
Nikâh ve boşanma: XIII/225. 230. 231 Ahzab:49
Eşlere verilen ücretten maksat mehirdir: XIII/225. 233. 234 Ahzab:50
Kadın iddeti hangi halde çeker: XIII/231. 232. 233
Rasulullahın yakınları ile evlenmesi: XIII/225. 235. 236. 237. 238. 239. 240 Ahzab:50
Hz. Zeynebin nikahlanması: XIII/207. 209. 210. 211 Ahzab:37
Hz. Zeynebin evliliği hakkında uydurmalar: XIII/211. 212. 213. 214. 215
Rasulullaha neden sonra yasaklandı: XIII/242. 246. 247 Ahzab:52
Rasul'den sonra hanımlarıyla evlenmek: XIII/242. 250. 251. 252. 253 Ahzab:53
Peygamber hanımları annelerimizdir: XIII/144. 152. 153 Ahzab:6
Bak: EVLİLİK

NİMET
Nimet: III/7 Âl-i İmran:103
Allahın nimeti: I/96. 173 Âl-i İmran:103; IV/84 Mâide:6-7-11 IX/130. 131. 132. 323. 328. 458. 461. 464 İbrahim:34 Nahl:18-81
Allahın nimetine mazhar olanlar: I/92 Nisa:69-70
Nimetin çeşitleri: I/173
Nimetin tamamlanması: I/523. 525 Bakara:150
Allah kulu üzerinde nimetinin eserini görmek ister: VII/448
Allahın nimetini engelleyecek yoktur: VII/534 Yûnus:107
Allahın şükredenlere nimetini artırması: IX/78. 80 İbrahim:7
Yeryüzünün nimetleri: X/197. 203. 205. 206 Hicr:19-20
Allahın hazinelerden belli bir miktar indirmesi: IX/207. 208

Allahın gökten suyu indirip rızık olarak meyveler yetiştirmesi: IX/115. 124. 125 İbrahim:32
Allahın nimetleri değiştirmesi: VI/512. 513. 514 Enfal:53
Allahın adetleri üzere seyreden güneş. ay. gece ve gündüzü insanlara amade kılması: IX/115. 126. 128. 298. 317. 318 İbrahim:33 Nahl:12
Allahın insanlara istedikleri herşeyden vermesi: IX/130. 131 İbrahim:34
Allahın gökteki suyu indirerek yerden nimetler vermesi: IX/298. 316. 317. 417. 418 Nahl:10-11-65
Allah her güçlükten sonra kolaylık ihsan eder: XV/162 Talak:7
Allah yeryüzündeki ürünleri insanlara musahhar kıldı: IX/298. 318. 319 Nahl:13
Her nimet Allahtandır: IX/368. 394. 395 Nahl:53
Arının bal yapması: IX/417. 427. 433
Balda insanlar için şifalar vardır: IX/417. 427. 433 Nahl:69
Allahın katındaki servet tükenmez: IX/496. 499. 501 Nahl:96
Allahın evler hususunda insanlara nimetleri: IX/458. 463. 464 Nahl:80
Nimetlerin anlaşılması için Allah herşeyi apaçık anlatmıştır: X/65 İsra:12
Allahın herşeyin kulları için ziynet olarak yaratması: X/388 Kehf:7
Yeri canlandıran ve bitkileri bitiren suyun indirilmesi: XI/442 Hac:5
Gökten su indirilip arzda durdurulması: XI/572 Mü'minun:18
Su ile hurma ve üzüm bağları için meyveler: XI/572 Mü'minun:19
Tur-i Sinaan çıkan yağ ve katık veren ağaç. XI/572 Mü'minun:20
Hayvanlardan nice menfaatler: XI/572 Mü'minun:21
Hayvan ve gemilerin binek olması: XI/572 Mü'minun:22
Allahın nimetini tamamlaması: XIV/347 Fetih:2
Size nimet veren Allaha karşı görevinize dikkat edin: XII/355 Şuarâ:134
Su insanlara verilen nimettir: XV/419 Mürselât:27

NÖBET

Allah için nöbet beklemek: III/223. 231. 232. 233. 235
Denizde beklenen nöbet: III/323
Nöbette namaz ve sadaka: III/234

Hz. NUH (A.S) ve TUFAN

Hz. Nuh: XIII/496. 497. 498. 500 Saffat:77-78-81-83
Hz. Nuh'un kıssası: VII/470
Tufan kapsayıcı mıydı? VII/471
Nuh'un gemisi nerededir? VII/473
Kenan Nuh'un gerçek oğlu mudur? VII/473; VIII/44
Hz. Nuh'un Peygamberliği umumi midir? VII/480

Hz. Nuh ve Tufan hakkında Kuran ile Tevrat arasında mukayese: VII/475
Hz. Nuhla alay edenler: VIII/16 Hûd:38
Tufan olayı: VIII/96 Hûd:44
Tennur ile kasdedilen nedir? VIII/20
Tüm hayvanlar gemiye nasıl bindiler: VIII/27
Kitap-ı Mukaddesin Tekvin kitabında Hz. Nuhun kıssası: VIII/30
Nuh kıssası ile gelen İsrailiyyat: VIII/32
Geçmiş ümmetlerde tufan haberi: VIII/32
Hz. Nuh'un gemisinin üzerinde durduğu dağ: VIII/40
Tufan niçin günahsız çocukları boğdu: VIII/41
Nuh, Ad, Semud ve onlardan sonrakilerin haberi: IX/78. 81. 82 İbrahim:9
Nuh'un duasının kabul edilmesi: XI/349 Şuarâ:118-392 Enbiya:76 XV/281 Nuh:28
Nuh'un da diğerleri gibi insan olması: XI/575 Mü'minun:23
Nuh'un delilikle itham edilmesi: XI/576 Mü'minun:25
Nuh'un Allahtan yardım dilemesi: XI/577 Mü'minun:26
Nuh'a vahyedilen: XI/577. 580 Mü'minun:27-28-29
Nuh'a yalvarmaktan menedilmesi: XI/577 Mü'minun:27
Nuh'un kavmi de yalanladı: XII/349 Şuarâ:105
Tufanda ibret vardır: XI/355 Şuarâ:121
Nuh'un kavmini yakalayan tufan: XII/560 Ankebut:14
Hz. Nuh'un karısının ihaneti: XV/180. 183 Tahrim:10
Hz. Nuh Hz. İdristen önce midir? XV/276
Hz. Nuh'un Peygamber olarak gönderilmesi: XV/275 Nuh:1
Hz. Nuh'un kavmine tebliği: XV/275 Nuh:2-3-4
Hz. Nuhun davette takip ettiği üç yol: XV/275. 278. 279 Nuh:5-10
Hz. Nuh'un kavmine beş vaadi: XV/281. 282 Nuh:11-12
Hz. Nuh'un zamanındaki putlar: XV/281 Nuh:23
Hz. Nuh'un kâfirlere bedduası: XV/281 Nuh:24-26
Bedduanın nedeni: XV/281 Nuh:27
Nuh kavminin helakı: XV/281 Nuh:25

NÜZUL SEBEBİ

Esbab-ı Nüzulü bilmenin faydaları nelerdir? I/38
Nüzul sebebini bilmenin yolu: I/40

ORUÇ

Oruç farz kılındı: I/590. 591. 596. 604. 605 Bakara:183-185
Orucu terketmenin caiz olduğu haller: I/590. 592. 598. 599 Bakara:184
Terk edilen orucun iadesi: I/590 Bakara:185

Orucun faydaları: I/591 Bakara:183
İslâmda oruç: I/596
Orucun fazileti: I/596
Hastalık ve oruç: I/598 Bakara:184
Sefer ve oruç: I/599. 601 Bakara:184
Kazaya kalmış orucu bozana ne lazımdır? I/602
Orucun fazileti hakkında hadisler: I/606
Oruç gecesinde hanımlara yaklaşmak: I/616. 617. 620 Bakara:187
Hilalin değişik hallerinin hikmeti: I/616. 619. 629 Bakara:189
İmsak vakti: I/616. 617. 622 Bakara:187
İftar vakti: I/616. 617. 622
Sahur yemeği: I/623
Fecr'in tesbiti: I/625
Ru'yeti hilal: I/630
Ramazan bayramında tekbir: I/612

ÖFKE
Öfkeyi yenmek: III/73. 79. 80. 83
Öfke şerlerin kaynağıdır: III/84
Öfkeden dönmek: III/85
İslâmda en güçlü: III/79. 80
Öfkenin giderilmesi ile şifa arasındaki fark:VI/576

ÖLDÜRMEK
Kan dökmek: I/408. 411 Bakara:84
İnsan öldürmek: III/335. 336 Nisa:29
İnsan öldürmenin cezası: III/334. 336 Nisa:30 IV/130-138 Mâide:32
İslâmda intihar: III/336. 339. 340
Öldürme çeşitleri: III/426. 427
Bir mümini kasden öldürmek: III/424. 431. 432 Nisa:93
Bir müslümanın başka bir müslümanı yanlışlıkla öldürmesi: III/424. 425. 426 Nisa:96
İslâmda diyetin miktarı: III/427. 428. 429
Katilin tevbesi kabul olur mu? III/433. 434
Savaşta mümini kâfirden ayırıncaya kadar araştırmak: III/424. 434. 435. 436 Nisa:94
Keffaretin hükmü: III/430
Katlin (öldürmenin) caiz olduğu hususlar: V/353
Rızık endişesi ile evladın canına kıyılması: X/136 İsra:31
Allahın haksızca öldürülenin velisine yetki vermesi: X/136 İsra:33
Allahın istediğini öldürmesi: IX/36. 417. 436. 437 Nahl:70 Bak:KISAS

ÖLÜM ECEL
Dinden dönüp kâfir olarak ölmek: II/49. 51 Bakara:217
Ölüm korkusu ile memleketlerinden çıkanlar: II/143. 173 Bakara:243
Müslüman olarak can vermek: III/7. 12. 22 Âl-i İmran:102
Her nefsin ölüm vakti bellidir: III/142. 143. 166 Âl-i İmran:154
Allah diriltir ve öldürür: III/142 Âl-i İmran:156
Ölüm pençeleşene kötü telkinde bulunmak: III/284. 285
Her nefis ölümü tadıcıdır: III/192. 199. 200 Âl-i İmran:185; XII/598 Ankebut:57
Nerede olursa olsun ölüm gelir: III/146. 160. 161 Âl-i İmran:168 Nisa:78
Allahın izni olmadan hiçbir nefis ölmez: III/104. 106. 115 Âl-i İmran:145
Ölümden sonra da ecirleri devam edenler: III/235
Ölüm için sekeratlar vardır. IV/126
Ölüm bir musibet midir? IV/454
Allah ölüm ve hayatı denenmek için yarattı: XV/189 Mülk:2
Zalim ve mümin kabre girdiğinde: IV/574
Allah katında belli olan ecel: IV/500. 517 En'am:2
Tabii ve ihtirami eceller: IV/520
Ölüm ihmal edilmez: V/27 En'am:61
Diriyi ölüden çıkaran. ölüyü diriden çıkarır: V/147 En'am:95
Hayat ve ölüm Allah içindir: V/365 En'am.162
Ani ölümler mü'minler için rahmettir: VI/86
Ölüden diriyi çıkaran kim? VII/406
Ecel-i Musemma nedir? VII/545 IX/9 Zümer:41; XII/599 XIV/81 Mü'min:67
Hiçbir toplum ecelini geçemez: IX/176. 184 Hicr:5
Ademoğullarının ecelleri: IX/37
Yakînden maksat ölümdür: IX/282. 291. 292 Hicr:99
Her ümmet için erteleyemeyeceği bir ecel olması: XI/588 Mü'minun:43
Peygamber dahil hiçbir insana ölümsüzlük verilmemiştir: XI/353. 354 Enbiya:34-35
Ölüm anında kâfirin nedameti: XII/31 Mü'minun:99
Ölümden kaçışın faydası olmaz: XIII/168. 169 Ahzab:16
Allah ruhu bizzat mı kabzeder: XIII/122. 123 Secde:11
Ölülerin dirilmesi: XIII/353. 357 Fatır:9
Ölüm ve ölümsüzlük: XIII/487. 489. 490 Saffat:58-59
Allah ölüm vaktinde canları alır: XIV/7 Zümer:42
İki ölüm iki hayat: XIV/43 Mü'min:11
Ölüm ve hayat mahluk mudurlar? XV/191
Bayındırlık uzun yaşamaya sebeb midir? VIII/68

ÖRTÜ
Peygamber zevcelerini evde oturmaya davet eder: XIII/196. 197. 198 Ahzab:34
Amca ve dayılara görünme meselesi: XIII/255. 256 Ahzab:55
Hicab ve örtünme emri: XIII/242. 248. 249 Ahzab:53
Hicab ve cilbab meselesi: XIII/255. 261. 263. 264 Ahzab:59

PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERLERE İMAN
İlk Peygamber: I/312. 313
Allah dilediğini Peygamber olarak gönderir: IX/91. 92
Peygamberlerin sayısı: I/312. 313. 314 III/578. 579. 580 XIV/86 Mü'min:78
Peygamberler masumdur: I/345. 346
Peygamberler peygamberlikten önce de büyük günahlardan korunur: I/482. 488 Bakara: 124
Peygamberlere İman: I/424. 503. 504. 508. 576. 578. 582 Bakara:98-136-177 ; II/334. 335. 340. 583. 585 Bakara:285 Al-i İmran:84
Rasulleri, melekler ve insanlar arasından Allah seçer: XI/540 Hac:75
Rasulün ödevleri:I/523. 525 Bakara:151
Allah peygamberleri müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdi: II/41. 43. 45 Bakara:213
Peygamberlerden bazıları diğerlerine üstündür: II/211. 212. 215 Bakara:253
Allah Peygamberlerin bazılarıyla konuştu: II/211. 216 Bakara:253
Peygamberler günah işlerler mi? VII/72
Peygamberler kimseyi hidayet edemez: II/278. 279. 283 Bakara:272
Peygamberleri öldürenler: II/396. 399. 407 Âl-i İmran:21
Peygamberlere itaat: II/440. 441. 447 Âl-i İmran:32
Allahın Peygamberlerden aldığı söz: II/570. 575. 576. 577. 578 Âl-i İmran:81
Peygamberlil vehbîdir: IX/91. 92
Peygamberleri birbirinden ayırt etmemek: II/582. 583. 585 Âl-i İmran:84
Peygamberlerin hiçbiri Bana kulluk edin demez: II/570. 571. 572 Âl-i İmran:79
Önceki Peygamberler de yalanlanmıştı: III/192. 194. 198 Âl-i İmran:184
Müjdeleleyici ve korkutucu peygamber gönderildiği: III/576. 587 Nisa:64
Haksız yere Peygamberlerini öldürenler: III/183. 197 Âl-i İmran:181
Kur'an'da geçen bazı peygamberler: III/576
Kadınlardan peygamber olur mu? IV/324. 528; IX/372. 373. 374

Önceki ümmetlere de peygamber geldi mi? IV/585. 603 En'am:42
Peygamberler niçin gelmiştir: IV/608. 611 En'am:48
Hz. Davud ve Hz. Süleyman kendilerine saltanat verilmiş peygamberlerdir: V/118. 119
Kur'an'da adı geçen peygamberlerin soyları: V/119. 120. 121. 122. 123
Peygamberler ancak bir tebliğcidir: V/100
Peygamberlerin ataları kurtuluşa ermiş midir? V/106
Peygamberler müşrik olan yakınları için şefaat edebilirler mi? V/98
Peygamberlik çalışmakla elde edilmez: V/223. 245 En'am:124
Yalancı Peygamber Müseylemetü'l-Kezzab: V/139
Yalancı Peygamber Esved el-Anesi: V/140
Peygamberler tebliğcidir: VI/57 Araf:68
Peygamber kıssaları bir çok faydaları içine alır: VI/44. 45
Allah dilediğine peygamberlik verir: VI/81
Peygamberler günah işler mi? VII/72
Fetret devrinde peygamberler: VII/431
Hiçbir mertebe peygamberlikten üstün değildir: VII/460
Peygamberlik ve alay etmek: VIII/19
Peygamberler ümmetin babasıdır: VIII/94
Kadınlar ve göçebelerden Peygamber olur mu? VIII/485
Hangi durumlarda peygamberlere uyulur: VIII/492
Peygamberlerin Allahın izni olmaksızın hiçbirşey getiremeyecekleri: IX/26. 35 İbrahim:11
Peygamberlerin evlenmeleri: IX/34. 35
Peygamberler neye çağırırlar? IX/357. 358
Allah her ümmete bir Peygamber gönderdi: IX/354. 357. 358. 398. 413. 414. 472. 475. 481 Nahl:43
Tüm peygamberler erkeklerdendir: IX/368. 369 Nahl:43
Peygamberlerin açık deliller ve kitaplarla gönderilmesi: IX/368. 376. 377. 378 Nahl:44
Peygamberlere zalim denir mi? IX/411
Allahın kavimlere elçiler göndermesi: IX/176. 192 Hicr:10-11
Kavimlerin gönderilen peygamberlerle alay etmeleri: IX/176. 192 Hicr:11
Allah peygamberlerine verdiği sözden caymaz: IX/154. 163 İbrahim:47
Peygamberlerin galip gelmek için Allah'ın yadımını istemeleri: IX/91. 96 İbrahim:15
Peygamberlerin birbirlerine üstünlüğü: X/209
Yeryüzendeki devletlerin peygamberlere vaadedilmesi: X/301
Allah'ın peygamberi aynı cins yaratıktan göndermesi: X/323 İsra:95
Peygamberlerin sadece uyarıcılar ve müjdeciler olması: X/515 Kehf:56;

XI/190 Nûr:54
Allah diğer peygamberlere de benzer (Hz. Muhammed'inkine benzer) hayat yaşatmıştır: X/275 İsra:77
Peygamberlerin bıraktığı mal miras mıdır? XI/62
Peygamberler Allahın ayetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı: XI/118 Meryem:58
Peygamberlerin yemek yiyen canlı ve fani olması: XI/317 Enbiya:8
Peygamberlerin Allaha ibadet eden önderler olması: XI/299 Enbiya:73
Peygamber ictihad eder mi? XI/393
Peygamberlere yüce mertebeler verilmesi: XI/400 Enbiya:90
Her nesle uyarıcı olarak peygamberler gönderilmesi: XI/580 Mü'minun:32
Peygamberlerin de insan olması: XI/580 Mü'minun:33
Daha önce de peygamberlerin gönderilmesi ve buna Ehl-i Kitab'ın şahit olması: XI/317 Enbiya:7
Peygamberler sadece insanlardan gelmişlerdir: XII/242
Semud'a gönderilen peygamber: XII/426 Neml:45
Allah'ın huzurunda peygamberlerin durumu: XII/397
Peygambere karşı gelmenin neticesi nedir: XII/430
Peygamberleri duymayan ölüler kimlerdir: XII/449
Peygamberlerin hükmü sünnetleridir: XII/482
Peygamberler hangi günahlardan masumdurlar: XII/484
Peygamberleri yalanlayanlar ve azabları: XIII/532. 538 Sad:12-13-14-15
Peygamber hakkı getirdi: XIII/480. 482 Saffat:437
Peygamberin vazifesi: XIII/327. 332. 333 Sebe':46-47
Peygamberler açık belgelerle geldiler: XIV/69 Mü'min:50
Peygamberler günah işler mi? XIV/69 Mü'min:55; 347 Fetih:2
Rasul ve Nebî ne demektir: XIV/86 Mü'min:78
Peygamber kimseye vekil değildir: X/434 Şura:6
Peygamberlik için kırk yaş şart mıdır? XIV/291 Ahkaf:15
Ulu'l-Azm peygamberler kaç kişidir? XIV/307 Ahkaf:35
Peygamber ne ile gelir: XIV/347 Fetih:8
Peygamberler kimseyi zorla yola getiremez: XIV/443 Kaf:45
Peygamberler de korkabilir: XIV/454 Zâriyat:28
Peygamber hevadan konuşmaz: XIV/499 Necm:3
Allaha ve Peygamberlere inanmak: XV/7. 8. 10. 11 Hadid:19-21
Peygamberlerle mahrem birşey konuşmak: XV/38. 39 Mücadele:12
Peygamberin getirdiğini alınız: XV/61
Peygambere itaat: XV/143 Teğabun:12

PUTLAR

Putlar:XIV/508 Necm:19-20

Putların insanları saptırması: IX/130. 136. 139 İbrahim:35-36
Putlar hiçbir şey beceremeyen dilsizlerdir: IX/446. 451. 452 Nahl:476
Putlar işitir mi? XII/334 Şuarâ:72
Allahı bırakıp ta puta tapanlar: XII/567 Ankebut:17
Allahmı hayırlı. putlar mı? XII/432 Neml:59
"Allah dilemeseydi biz putlara tapmazdık": XIV/178 Zuhruf:20
Putların yapılması ve tapılması: IV/12. 15. 20. 23
Putlardan kaçınmak: XI/482 Hac:30

RAB
Allah alemlerin terbiye edicisidir: I/65 Fatiha:2
Allah tüm alemlerin Rabbıdır: VI/107; XII/314 Şuara:24
Allah insanların Rabbıdır, padişahıdır ve mabududur: XV/270 Nas:1-2-3-4-5-6
Allah doğunun da batının da Rabbıdır: XV/314. 442 Müzzemmil:9 Nebe':32
Allah herşeyin Rabbıdır: V/365 En'am:164

RE'Y
Re'yi körü körüne desteklemek: I/95
Re'y ile tefsirin caiz olan veya olmayan kısımları: I/96

RIZIK
Rızık: XII/598 Ankebut:62
Bazan aldatmak için geniş rızık verilir: IV/586. 605 En'am:44
Allahın rızkından istifade etmek: IV/350. 358 Mâide:88
Allah insanları temiz rızıklarla rızıklandırdı: IX/417. 442 Nahl:72
Allahın rızık olarak verdiklerinin helal ve temizini giyin: IX/535. 544. 545 Nahl:114
Allahın rızıkdan dilediğini silmesi. dilediğini artırması: IX/39
Allahın rızık konusunda bazılarını bazılarına üstün kılması: IX/417. 438. 439 Nahl:471
Rızık olarak üzüm bağı verilmiş iki adamın misali: X/464 Kef:32
Allahın rızkının (ahirette) daha hayırlı ve sürekli olması: XI/304 Ta ha:131
Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır: XI/525 Hac:58
Rızkı daraltmak ve genişletmek yalnız Allaha mahsustur: XII/601
Aile fertlerinin rızkını temin için çalışmak gereklidir: XII/230
Rızık herkese niçin bol bol verilmedi? XIV/149 Şûra:27
Allah dilediğine hesapsız rızık ihsan eder: II/41. 45. 410 Bakara:212 Âl-i İmran:27 ; XII/170 ; Nûr:38 X/136 İsra :30
Rızık Allaha aittir: IV/470 Mâide:115 ; VII/554. 555 Hûd:6; IX/442. 443. 446. 447. 448 Nahl:73 XI/304 Ta ha:132 XIV/14 Zümer:52

RUH
Ruh nedir: IX/301
Ruh'un yaratılışı. mahiyeti: III/254. 255 ; IX/219. 220
Meleklerin ruhları alırken neredeydiniz sorusu: III/439. 444 Nisa:97
Ruh'un Allahın emrinde olması: X/275 İsra:85
Ruh hakkında sorular: X/318

RUM
Rumların İranlılara yenilmesi: XIII/6. 8. 10 Rum:2
Rumların İranlılara galip gelmesi: XIII/8. 10. 13. 14. 15 Rum:3

RÜYA
İslâmda rüya: VIII/246
Sadık rüya: XIV/375 Fetih:27
Hz. Peygamberin rüyası: X/226. 230; XIV/379 Fetih:27
Yûsufun rüyası: VIII/195 Yûsuf:4
Kralın rüyası: VIII/336. 346 Yûsuf:43
Gerçekleşen rüya: VIII/457 Yûsuf:100

RÜZGÂR
Rüzgârların değişik yönde esmesinde deliller vardır: I/542. 543. 546 Bakara:164
Rüzgarın aşılayıcı olması: IX/197. 208. 209 Hicr:22
Kocakarı soğukları: XV/236

SABIR
Sabır nedir: I/352
Sabretmek: III/63; IV/540
Sabır ve namazla yardım istemek: I/344. 353. 360. 523. 526. 528 Bakara:45-153
Allah sabredenlerle beraberdir: I/523 Bakara:123 II/193. 194. 196 Bakara:249 VI/501. 502. 527 Enfal:46-66
Sabredenler hidayete erenlerdir: I/531. 533 Bakara:157
Cenab-ı Hak Hz. Peygambere sabrı tavsiye ediyor: IV/568. 577 En'am:33
Sabredenlere vaadedilen yardım: IV/568. 578 Enam:34
Sabrın İslâm'daki hükmü: VIII/53
Saberdenlere selâm olsun: VIII/580 R'ad:24
Allah sabredenleri mükafatlandırır: IX/496. 499. 500. 501 Nahl:96 XIII/590. 595 Zümer:10
Belalara karşı sabredilmesi: XI/486 Hac:35
Sabrın karşılığı: XII/43 Mü'minun:111

Sabrın emredilmesi: XIII/7. 54 Rum:60
Eziyetlere karşı sabır: XV/254 Meâric:5
Sabrı ve hakkı tavsiye etmek: XVI/164 Asr:1-3

SAHABE
Sahabe kime denir: VII/207
Sahabelerin tabakaları ve bu konudaki ihtilaflar: VII/204
Sahabenin en üstünü kimdir ve ilk sahabeler kimlerdir: VII/205
Hz. Ebu Bekr'in fazileti: VII/64
Tabiin büyükleri: VII/209
Ensardan olan muhacirler: VII/211
Muhacirler mi Ensar mı daha üstündür? VII/213
Hz. Ebu Bekr'in bütün sahabelerden üstün olması: XII/118
Ashab-ı Kiram'ı sevmek: XIV/387
Muhacirler: XV/56 Haşr:8
Ensar: XV/56 Haşr:9
Ashab-ı Kiram'a dua etmek: XV/67. 68 Haşr:10

Hz. SALİH (A.S)
Hz. Salih ve dişi devesi: VIII/72 Hûd:64; XII/362
Hz. Salih ve kavmi: IX/256. 266. 268 Hicr:80-84
Deveyi kesenler pişman oldu mu? XII/360 Şuarâ:157
Semud kavminin Hz. Salihi yalanlaması: XVI/25 Şems:11
Semud kavmi ve dişi deve hadisesi: XVI/25 Şems:12-14
Semud kavminin helakı: XVI/25 Şems:14
Semud kavmi de yalanladı: XII/360 Şuarâ:141
Semud kavmi araplardan mıdır? X/223

SALİH KULLAR
Salihlerin kimliği: VI/336. 337
Allah Salihlerin yardımcısıdır: VI/337. 338
Bak: İMAN

SAVAŞ
Fitne kalmayıp din Allahın oluncaya kadar savaşmak. II/6. 12. 13 Bakara:193
Savaşın (cihadın) farz kılınması: II/49. 50. 54 Bakara:216
Haram ayda savaşmak büyük günahtır: II/49. 51. 55. 58 Bakara:217
Allah yolunda savaşmak: II/143. 176 Bakara:244
Mü'minler zulme uğradıkları için savaşa izin verilmesi: XI/500 Hac:39
Kimler savaştan geri kalabilir: XIV/362 Fetih.17
Allah, kendi yolunda saf bağlayıp savaşanları sever: XV/98. 99 Saff:4
Allah ile savaşmanın manası: VI/142

Bak:CİHAD

SECDE
Bütün cisimler secde eder: IX/368.384. 388 Nahl:49
Her mahluk Allaha secde eder: IX/368. 388. 391 Nahl:49; XI/462. 466 Hac:18
Hz. Ademe yapılan secde: X/505
Secde emrine nefret edenler: XII/280 Furkan:60
Secdeye kapanmak: XIII/125. 128. 129 Secde:15
Tilavet secdesi: XIV/114 Fussilet:37

SELÂM SELÂMET
Selâm: V/7. 8. 249. 281 En'am:54. 127
Selâmet: V/7. 8. 249. 281 En'am:54. 127
Kimlere selâm olsun: V/6 En'am:54
Selâmet yurdu: V/249. 280 En'am:127
Selâmın manası: VII/391
Allahın selâmı: XIII/225. 226. 227 Ahzab:44
Kâfire selâm verilir mi? XIV/220 Zuhruf:89
Selâmlaşma: III/403. 414. 415 Nisa:86

SEMUD (Hz. SALİH A.S) KAVMİ
Semud ve Ad'ın yalanladıkları: XV/234 Hakka:4
Semud kavminin helâki: XV/234. 620. 621 Fecr:7. 13 Hakka:5
Semud kavmi: V/57 A'raf:73; VII/69 Tevbe:70 VIII/61. 72. 114 Hud:61. 68. 95;533 Ra'd:9; X/220 İsra:59; XI/500 Hac:44; XII/257 Furkan:38; 426 Neml:45; 578 Ankebut:38; XIV/53 Mü'min:30. 31; 428 Kaf:14; 521 Necm:50. 51; Hakka:4. 5 XVI:24 Şems:11

SİHİR VE SİHİRBAZLIK
Sihir: I/439
Sihirbazlık küfürdür: I/433. 434. 437. 438 Bakara:102
Sihri öğrenip onunla amel etmeyen imanında sabit kalır (Sihir öğrenmek caizdir): I/433. 435. 450. 451 Bakara:102
Sihirbazlar Allahın izni olmadan kimseye zarar veremezler (Sebeplerin müstakilen hiçbir tesirleri yoktur): I/433. 435. 449. 450 Bakara:102
Sihir ve Şeytanlar: I/438
Sihir öğrenmekle elde edilir: I/439
Sihrin aslı var mıdır? I/440; XVI/259
Fethü'l-Kadir'den sihrin tarifi: I/440
Sihirle amel etmek ve ona inanmak: I/447
Sihrin tesiri: I/449
Sihir yapan kâfir olur mu? I/449 Bakara:103

Sihir ilmini bilmek mahzurlu mu? I/450
Sihirbazın tevbesi kabul olur mu? I/452
Sihirbazlar ve Hz. Musa: VII/488 Yûnus:80
Sihrin mahiyeti: XII/328
T.lsımlar: XIII/289. 293. 294 Sebe:13
Sihrin hangi kısmı haramdır: XVI/261
Ehl-i Sünnete göre sihir: XVI/262
Sihirle kerametin farkı: XVI/263
Sihir ve büyücülerin şerrinden Allaha sığınmak: XVI/254 Felak: 1-4
Bak: Hz. MUSA

SORU SORMAK
Çok sormanın dindeki hükmü: IV/417. 429 Mâide:101
Hangi maksatla soru caizdir: IV/434
Allaha yaptığından dolayı sorulmaz: V/342. 348. 349 Enam:149

Hz. SÜLEYMAN (A.S)
Rüzgarın Süleymanın emerine verilmesi: XI/299 Enbiya:81
Bazı şeytanların Süleymanın emrine verilmesi: XI/400 Enbiya:82
Hz. Süleyman kime varis oldu: XII/400 Neml:16
Hz. Süleymanın ordusu: XII/400 Neml:12
Hz. Süleymanın duası: XII/400 Neml:19
Hz. Süleyman Hüdhüdü bulamıyor: XII/400 Neml:20
Hüdhüd Sebe'den haber getiriyor: XII/400 Neml:22
Tarihçilerin Hz. Süleyman hakkında söylediklerinin ehemmiyeti: XII/430
Hz. Süleyman Hüdhüdü niçin affetti: XII/407
Kadın hükümdarın yaptığı: XII/410 Neml:24
Hüdhüd yalancılardan mı? XII/410 Neml:27
Hz. Süleyman Belkıs'a niçin mektup yazdı? XII/415
Belkıs kâfirlerdendi: XII/419 Neml:43
Mucize karşısında Belkıs: XII/419 Neml:44
Hz. Süleyman Belkıs ile evlendi mi? XII/423
Sebe' Halkı: XII/400 Neml:22 XIII/298. 305. 306 Sebe':15-19

ŞAHİTLİK
Şahitlikte genel bir kaide: I/633
Şahitliğin gizlenmesi: II/334. 338. 339
Kâfirin şahitliği: IV/452
Vasiyet edenin şahidi: IV/442. 451 Mâide:106-107
Şahitlerin değiştirilmesi: IV/442. 460 Mâide:107
Şahidin yemini: IV/442. 459. 461 Mâide:106-107-108

Allahtan daha büyük şahit yoktur: IV/548. 554 Enam:19
Şahit olarak Allah yeter: VII/393 Yûnus:29
Şahit kimdir? VII/582
Ümmetlerin aleyhindeki şahitler kimlerdir? IX/473. 475
Şahitten ne kast edildi? IX/476. 481
Bütün kainat Allahın nezaretinde şahitlik eder mi? X/180
Şahit olarak Allah yeter: X/323 İsra:96 ; XI/462 Hac:17
Yoldan çıkaranların Allah tarafından göklerin. yerin ve kendilerinin yaratılışında şahit tutulması: X/496 Kehf:51
Had cezasını yiyenin şahitliği gerekir mi? XII/84
Azalar işlediklerinin şahididir: XII/112. 115 Nûr:24
Azaların insanın aleyhine şahadeti: XIV/102 Fussilet:20

ŞAKÎ
Şakî'ler ve saidler. VIII/126. 134 Hûd:106-108 IX/38
Şekavet ehli öğütten kaçınır: XV/591 A'la:11
Şekavet ehli ateşi boylar: XV/591 A'la:12

ŞEFAAT
Şefaat ve fidye meselesi: I/344. 355. 356 Bakara:48 VII/334 X/295 ; XI/345; XIV/9 Zümer:42; 48 Mümin:18
Peygamberler müşrik yakınlarına şefaat edebilirler mi? V/98
Şehidin şefaati: III/174. 175
Şefaat Allahın izni ile olur: II/211. 213. 218. 230 Bakara:255 ; IV/608. 616 Enam:51 ; VII/330 Yûnus:3 XI/284 Ta ha:109 ; 169 Meryem:87
Kimler şefaat eder: IV/617
Şefaatçılar Allahın iradesini etkiler mi? V/217
Bir tetimme: X/36
En güzel kelime: X/206
Melekler izinsiz şefaat edemezler: XI/342 Enbiya:28
Allahtan başka şefaatçı yoktur: XIII/111. 115. 116 Secde:4
Allah katında şefaat yarar sağlamaz: XIII/310. 311. 312. 313. 411. 418 Sebe':233 Yasin:23
Allahtan başka şefaatçılar mı edindiler: XIV/7 Zümer:43
Peygamberin Şefaaatı: III/30. 31. 123; V/551. 552

ŞEHİD
Allah yolunda öldürülenler: I/531. 532. 535 Bakara:154
Allah mü'minler'den şehitler edinmek ister: III/72. 74. 101 Âl-i İmran:140
Cihad'ı (Şehadeti) arzu etmek: III/105 Âl-i İmran:143
Mü'min ölür. şehit olur: III/129
Allah yolunda ölüm: III/142. 144 Âl-i İmran:156

Allah yolunda öldürülenler ölü değildir: III/160. 161. 166 Âl-i İmran:169
İslâm'da şehitlik mertebesi: III/166
Uhud şehidleri: III/166
Şehidler cennet hayatını müjdelemek isterler: III/170 Âl-i İmran:70
Şehidlerin efendisi: III/171. 172
Şehidlerin cennet hayatı: III/167. 168. 169. 170
Tekrar dünyaya gelmeyi ancak şehid ister: III/173. 174
Şehid'e verilen mükâfatlar: III/174
Şehidlerin sınıfları: III/174
İslâm'da ilk şehid: IX/517. 525

ŞERİAT
Şeriat ne demektir: XIV/259 Câsiye:17
Allah kulları için bir şeriat ve yol kıldı. IV/205. 208 Mâide:48

ŞEYTAN İBLİS
İblis'in kimliği: I/288
Şeytan insanların düşmanıdır: I/542. 545. 549 Bakara:166 X/198 İsra:53
Şeytan mü'minlerin bir düşmanıdır: II/31 Bakara:208 VIII/245 Yûsuf:5
Şeytana itaat: III/143
Şeytanın insanları helakı: III/93. 94
Şeytanın insanlardan belli bir pay edinme vâdi: III/468. 473. 474 Nisa:118
Şeytanın saptırması: III/468. 474 Nisa:119
Şeytanın vâdi aldatmacadır: III/468. 476. 477 Nisa:120
Şeytana uyanların varacağı yer cehennemdir: III/468. 477 Nisa:121; X/220 İsra:63
Şeytanı Allah lanet etmiştir: III/468 Nisa:118
Günahlardan dolayı şeytanın uğraşması: III/146 Âl-i İmran:155; IX/224. 231 Hicr:43-44
Şeytanın insana arkadaşlığı: III/355 Nisa:38
Şeytanın dostları ile savaş: III/397. 398 Nisa:76
Kitap verilenlerin put ve şeytana inanması: III/366. 374 Nisa:51
Şeytanın dostları: III/185
Kuranda İblis kıssasının geçtiği yerler: V/417
İblis ve melekler arasında Tevratın naklettiği münazara: V/431. 432
Şeytan insan ve cinden olabilir: XVI/270 Nas:6
Şeytan ve kabilesi görülebilir mi? V/456. 471 A'raf: 27
Şeytanın Ademoğullarını şaşırtması: V/435. 436
Yirmibirinci asrın şeytanları: V/207

İblis secde etmedi: V/391 A'raf:11
İblis zelildir: V/422 A'raf:13
İblise mühlet verildi: V/422 A'raf:15
Şeytan Hz. Peygambere vesvese verebilir mi? VI/335. 340. 341. 342 A'raf:204
Şeytanın kulak hırsızlığı yapması: IX/200. 201. 202. 203
İblisin insana secde etmemesi: IX/197. 221. 222. 224. 226 Hicr:31-32-33
İblis'in cennetten kovulması: IX/224. 226 Hicr:34
Allah'ın İblise kıyamete kadar izin vermesi: IX/224. 226. 227. 228 Hicr:35-36-37-38
İblisin fenalıkları insanlara süslemesi: IX/224. 228. 229. 230 Hicr:39
İblisin kullar üzerinde hakimiyeti yoktur: IX/224. 232 Hicr:42 ; 496. 505. 506 Nahl:99
Şeytanın hakimiyeti Allah'a ortak koşanların üzerinedir: IX/496. 507 Nahl:100
Şeytanın vâdi gururdur:X/241
İblisin Adem'e secde etmeyişi: I/423. 424. 425 A'raf:12 ;X/220. 496 İsra:61 Kehf:51
İblisin soyu: X/508
Şeytanın kıyamete kadar insanları kendine bağlaması: X/220 İsra:62
Şeytan aldatmak için türlü yollara başvuracaktır: X/220 İsra:64
Mü'minler üzerinde şeytanın hakimiyet kuramaması: X/220 İsra:65
Şeytan Allah'ın rahmetini umar mı? X/244
Şeytanın vesvese vermesi: XI/510 Hac:52
Şeytana kulluk yoktur: XI/104 Meryem:44
Şeytanın Rahman'a asi olması: Xı/104 Meryem:44
Şeytana yakın olanlara azap dokunur: XI/104 Meryem;45
Şeytanın adımlarına uymak: XII/115 Nûr:25
İblise uyanlar cehennemde: XII/342 Şuarâ:94-95
Şeytanlar kime inerler: XII/379 Şuarâ:222
Şeytanın yoldan çıkardığı: XII/578 Ankebut:38
İblisin kibri: XIII/571. 574. 575. 576. 577. 578. 579 Sâd:73-74-75-76-77-78-79-80-81-82-83-84-85
İblisin zannı: XIII/298. 306 Sebe':21
Şeytan Allah'tan korkar: XV/67 Haşr:16
Şeytan İnsanların kalbine vesvese verir:XVI/270 Nas:1-6
Allah'ın izni olmadan şeytan müminlere zarar veremez: XV/31. 34 Mücadele:10

ŞİRK (ORTAK) KOŞMAK ve MÜŞRİKLER

Müşriklerle savaş: II/6. 11 Bakara:191
Zulüm şirk anlamına da gelir: VI/584

Allah'a kulluk. O'na şirk koşmamak: III/344. 348. 349 Nisa:36
Allah'tan başkalarını yardıma çağırmak: III/468. 473 Nisa:117
Ateşe ilk tapan kimdir: IV/136
Allah'a şirk koşanlar: IV/310. 315. 548 Mâide:72 En'am:19
Şirk koşanlara acıklı bir azap vardır: IV/310. 323 Mâide:73
Kalpleri şirkle katılaşanlar: IV/585. 604 En'am:43
İmandan sonra tekrar şirke girmenin hali: V/27. 62. 63 En'am:71
Müşrikler açık mucize gelse bile iman etmezler: V/173. 196. 197 En'am:105
Müşrikleri hayatta iken ziyaret caizdir: V/97. 98
Müşriklerin çocuklarını öldürmeleri: II/293. 300. 301. 302 En'am:137
Müşriklerin ekinler ve hayvanlar konusunda Allah'a iftira etmeleri: V/305. 306 En'am:138
Müşriklerin iman etmek için mucize istemeleri: V/173. 194. 195 En'am:109
Müşriklerin peygamberlik istemeleri: V/223. 242. 243. 244 En'am:124
Allah'a şirk koşmak zulümdür: V/111
Müşriklerden yüz çevir: V/185
Müşriklerin Kâbe etrafındaki ibadetleri: VI/467. 468
Müşrikler pistir: VII/18 Tevbe:28
Müşriklere af dilemek kimseye yakışmaz: VII/256 Tevbe:113
Putperestlik: VII/373
Allah'a ortak koşanların adlandırılması: IX/22
Allah şirki affeder mi? IX/139
Allah ile beraber başka mabud edinenler: IX/282. 289 Hicr:96
Allah'tan başkasına tapmayanlar hürdür: IX/446. 449 Nahl:75
Müşriklerin Allah'ın tekrar diriltmesine inanmamaları: IX/354. 359. 360 Nahl:38-39
Allah'tan başka mabud yoktur: IX/368. 392. 393 Nahl:51
Allah müşrikleri azaplandırdı: IX/535. 542. 544 Nahl:113
Müşrik çocukları azap görürler mi? X/84
Müşriklerin yeniden dirilmeyi inkar etmeleri: X/198 İsra:51
Müşrikler Allah'a inanıyorlar mıydı? X/406
Müşriklerin bilgileri olmadan konuşmaları: X/388 Kehf:5
Müşriklerin Allah'ı küçültme yoluna gitmeleri: X/170 İsra:40
Müşriklerin tesbihleri anlayamaması: X/170 İsra:44
Müşriklerin Kur'an'ı anlamamaları için engeller konulması: X/170 İsra:46
Rasulullah okurken müşrikler onu görmezlerdi: X/191
Korku müşrikler için azgınlık artırıcı olmuştur: X/220 İsra:60
Müşrikler iman etmek için neler istediler: X/267
Müşriklerin ayetleri yalan yere isnad ettirmek istemeleri: X/267 İsra:73
Müşriklerin akıl almaz teklifleri: X/326

Müşriklerin Rasulullahı yurdundan çıkarmayı düşünmeleri: X/275 İsra:76
Allah'a şirk koşanların kınanması ve terk edilmesi: X/102 İsra:22
Allah'a ortak koşmanın cezası: X/170 İsra:39
Allah'a şirk koşanlar: X/198 İsra:56
Allah'a hiçbir şeyin ortak koşulmaması: X/482 Kehf:38
Allah'a ortak koşan adamın ürünlerinin helakı: X/491 Kehf:42
Müşriklerin Allah'a ortak koştukları putların kıyamette çağrılarına cevap vermemesi: X/496 Kehf:52
Şirk koşanlar Allah'tan yardım göremez: Xı/357 Enbiya:43
Allah'tan başkasına tapmak sapıklığın ta kendisidir: XI/453 Hac:12
Mucizeleri neden inkâr ettiler: XII/400 Neml:14
Allah ile birlikte başka mabuda yalvarma: XII/544 Kasas:88
Allah'tan başka mabudlar ile kast edilen nedir? XII/239
Allah'a ortak koşmak: III/120. 123. 366. 370. 468. 473 Âl-i İmran:151 Nisa:48-116 ; IX/7. 16. 31. 115 İbrahim:20 ;354. 356. 458. 470 Nahl:35-86-87; XIII/29. 30. 31. 35. 269. 271. 310. 314. 315. 319. 345. 350. 351. 365. 368. 369. 370. 371. 389. 392. 393. 411. 418. 419. 457. 496. 499. 500. 507. 512. 584. 586. 587. 590. 593. 614. 616 Rum:28-33-40 Ahzab:67 Sebe':27-33 Fatır:3-13-14-40 Yasin:23-24-74-75 Saffat:86-87-124-125-126 Zümer:3-4-8-9-32-36-38
Müşriklerin hor ve hakir olarak haşrolacakları: XIII/467. 476. 477 Saffat:8
Müşriklerin kıyamet günü yardımlaşamayacağı: XIII/480. 481. 482 Safat:25
Müşriklerin verdiği söz: XIII/522 Saffat: 167-168-169-170
Müşrikler mağlup olacak bir ordudur: XIII/532. 537 Sâd:11
Müşriklerin Allah'ın ayetlerinden yüz çevirmeleri: XIII/571. 573 Sâd:67
Müşriklerin işinin sağlamlığı: XIV/213 Zuhruf:79

TAKIYYE

İslâm'da takıyye: II/419
Takıyye'nin tarifi: II/436

TARTI ÖLÇÜ

İslâm'da tartı ve ölçünün ehemmiyeti: V/355. 357. 358 En'am:152 X/156
Terazisi hafif gelenler: V/391 A'raf:9
Ölçü ve tartıda hile yapmak: XV/527 Mutaffifin:1-3

TEBLİĞ

Tebliğe yumuşak davranmak: III/150. 151. 153 Âl-i İmran:159
Allah Rasulü'ne tebliği emretti: IV/275. 278 Mâide:67

Rasulullah'ın söylediğini tebliğ etmek: IV/550
Tebliğ ücretsizdir: VII/478; XII/7 Mü'minun:72; XIV/149 Şûrâ:23
Tebliğin en güzel metodu: XI/246
Tebliğ sırasında ayırım yapmaktan sakınmak: XV/473 Abese:1-12
Peygamberin vazifesi tebliğdir: IV/377. 397. 427 Mâide:92-99; V/100. 173. 185 En'am:107 ;IX/458. 463. 464 Nahl:82

TEFEKKÜR (DÜŞÜNME)
Düşünce ve tefekkür: III/214
Göklerin ve yerin yaratılışını tefekkür etmek: III/204. 205. 215 Âl-i İmran:191
Gece ile gündüzün yaratılışını tefekkür etmek: III/204. 211 Âl-i İmran:190
Allah'ın zatı hakkında tefekkür: III/214. 215

TEFSİR
Kur'an'ın Kur'an'la tefsiri: I/83. 121 Bakara:187
Kur'an'ın Ashabın sözleriyle tefsiri: I/84
Kur'an'ın tabiinden nakledilerek tefsiri: I/84
Tefsir ve tefsirciler: I/80
Tefsirin kısımları: I/82
Ashabın tefsir alimleri: I/84
İbn-i Abbas'ın Tefsiri: I/85
Tabiin tefsircileri: I/88
Tefsir-i bi'l-me'sur'un tedvin edilmesi: I/92
İbn-i Cerir'in tefsiri: I/93
Tefsir'in makbul ve merdud kısımları: I/95
Tefsir aliminin muhtaç olduğu ilimler: I/98
Tefsir-i bi'd-Diraye'de meşhur müfessirler: I/98
Mu'tezile'nin tefsirleri: I/99
Batınîlerin tefsirleri: I/99
Şîa'nın tefsirleri: I/101
Tesir-i İş'arî: I/102
Kelamcıların tefsirleri: I/104
Sahabe arasında tefsir: I/154
Tefsirlerin dördüncü tabakası: I/156
Tefsircilerin beşinci tabakası: I/157
İlk tefsir ve fıkıh yazarı: XI/135

TEKLİF
Allah bir nefse güçü yettiğini teklif eder: I/147; V/357. 358 II/334. 336. 340 Bakara:286
Allah bir kişiye ne vermişse ancak onu yükler: X/562 Talak:7

Gücün üstünde yük yüklenmez: XII/7 Mü'minun:63
Kulak. göz ve gönlün sorumluluğu: X/136 İsra:36

TESBİH
Cemadad'ın tesbihi: IV/597
Taş ve yemeğin tesbihi: X/182
Kurbağayı öldürmek yasaktır. çünkü o Allah'ı tesbih eder: X/184
Göklerin tesbihi: X/186
Allah'ın hamd ile tesbihi: XI/304 Ta ha:130
Gece Gündüz Allah'ı tesbih: XI/335 Enbiya:20
Sübhaneke kelimesinin ifade ettiği mânâ: XII/108
Allah'ı tesbih edenler: XII/170 Nûr:41
Secdeler arasında Allahı tesbih etmek: XIV/445 Kaf:40
Gökte ve yerde olanların tesbihi nasıldır? XIV/616 Hadid:1
Göklerde ve yerlerde olan bütün yaratıklar Allah'ı tesbih ederler: XV/51 Haşr:1
Gece boyu Allahı tesbih etmek: XV/404 İnsan:26
Allah'ı tesbih etmenin vakti: XI/304 Ta ha:130
Allah'ın tesbihi: XIII/522. 527 Saffat:182
Allah'ın ismini tesbih etmek: XV/590 A'la:1

TEVBE
Tevbe: IV/138. 146 Mâide:34
Allah tarafından kabul edilen tevbe: III/305. 310. 311 Nisa:17
Son nefesteki tevbe: III/305 Nisa:18
Tevbe etmek. şehvete uymamak: III/334. 335 Nisa:27
Tevbe edip Allah'a tutunanlar azap görmez: III/501. 505. 506 Nisa:146
Zülumden sonra tevbe edenin hükmü: IV/165. 175 Mâide:39 IX/550. 553 Nahl:119
Ebu Lübabe'nin tevbesi: VI/439. 440. 441
İslâm ve tevbe kendisinden öncekileri siler: VI/471. 472
Allah dilediği kimseye tevbeyi nasip eder: VI/576. 577
Tebük seferine katılmayan üç kişinin tevbesi: VII/256 Tevbe:117
Allah'ın tevbe edenleri çokca bağışlaması: I/495. 496 Bakara:128 X/103 İsra:125
Hz. Adem'in tevbesi: I/281. 291. 327. 328 Bakara:36
Asi'nin tevbesi kabul edilir mi? XIV/37
Allah'a nasuh bir tevbe ile tevbe etmek: XV/180. 181 Tahrim:8
Allah çokca tevbe edenleri sever: II/63 Bakara:222
Kulların tevbesini kabul eden Allah'tır: XIV/153 Şûrâ:25
Allah tevbe edenin günahlarını siler: IX/36
Allah tevbeleri çokca kabul edendir: XVI/224 Nasr:3
Allah tevbe edeni bağışlayıcıdır: XI/269 Ta ha:82

TEVEKKÜL
Allah'a tevekkül: III/53. 57. 150. 403. 407 Nisa:81 Âl-i İmran:122-159; IX/91. 92. 93 İbrahim:11-12; IV/84. 108 Mâide:11-23; VII/114; IX/91. 92. 93 İbrahim:11-12 ; XII/448 Neml:79 XIII/225. 230 Ahzab:48
Allah'a güvenerek O'na tevekkül eden mahzun olmaz: VI/501 Enfal:49
Sebeplere başvurma tevekkül'e mani midir? VII/553
Mü'minler tüm işlerinde Allah'a tevekkül ederler: IX/354. 365. 366 Nahl:42
Tevekkül'ün en büyük mertebesi: IX/141
Rabbe tevekkül edenler: XII/598 Ankebut:59
Allah vekil olarak kâfidir: XIII/144. 147. 225. 230 Ahzab:3-48
Alemlerin Rabbına teslim olmak: XIV/75 Mü'min:66

TEVESSÜL
İslâm'da tevessül meselesi: IV/149
Tevessülde başkası Rasulullah'a kıyas edilir mi? IV/156

TEVHİD
Allah'tan başka ilah yoktur: I/532. 534. 539 Bakara:163 ; II/211. 218. 354. 355. 358. 360. 396. 397. 400. 545 Âl-i İmran:2-6-18-62; XI/22. 172. 182 A'raf:54-143 Bakara:32;339 Enbiya:24;191 Ta ha:8
Allah'ı üçleme (teslis akidesi):III/592. 595. 596 Nisa:171; IV/310. 315. 316 Mâide:73
Allah tek bir mabud'dur: IV/548 En'am:19; VII/576 Hûd:14; IX/323. 330. 332. 368. 392. 393 Nahl:22-51;X/572 Mü'minun:23; XV/72 Haşr:22-23
Allah'ı tek olarak tanımak: X/170 İsra:39-42;XI/22 Kehf:110;275 Ta ha:98;490 Hac:34
Allah birdir, Samed'dir: VI/57. 60. 71. 219 A'raf:58-70-73-85; XIII/467. 470. 471 Saffat:114 XVI/244 İhlas:1-2
İki ilah olsa yerin göğün düzeni bozulurdu: XI/337 Enbiya:22
Allah'tan başka ilah var mı? XII/432 Neml:62
Hiç kimse Allah'a denk olamaz: XVI/244 İhlas:4
Allah doğmamış ve doğrulmamıştır: XVI/244 İhlas :4
Tek olan Allah'a teslim olmak: XI/486 Hac:34
Tevhidin ebedi hayattaki rolü: X/110
Hikmette tevhidin rolü: X/171
Allah'ın hakimiyette ortağı olmaması: X/358 İsra:111
Ümmetin ve Rabbın tek olması: XI/411 Enbiya:92

TEVRAT İNCİL
Allah. Tevrat ve İncil'i insanları hidayet etsin diye indirdi: II/354

Al-i İmran:3
Tevrat ve İncil Hz. İbrahimden sonra nazil oldu: II/545. 546
Mevcut İnciller: II/494
İncil'lere güvenmeme delilleri: III/535. 536. 537. 538. 539
Tevrat'ı şüphesiz ki Allah indirmiştir: IV/181 Mâide:44
Tevrat'ta bir hidayet bir nûr vardır: IV/181. 187 Mâide:44
Alimler Tevratı korumaya Onunla hükmetmeye memurdurlar: IV/181. 188 Mâide:44
Gönderilen Peygamberler Yahudiler arasında Tevrat'la hükmettiler: IV/181 Mâide:44
Tevrat ve İncil'i ikame etmekten maksat: IV/302
Allah Hz. İsa'ya İncil'i gönderdi: IV/205 Mâide:46
İncil'de hidayet ve nûr vardır: IV/205 Mâide:46
İncil mev'izedir: IV/205 Mâide:46
Allah İncilde Hz. Muhammed'e iman etmeyi emrediyor: IV/207
Tevrat'ın aslından bazı bölümler: VI/193. 194. 195

UHUD
Uhud savaşı: III/53. 54. 55. 59
Uhud gününde okçuların durumu: III/127. 128. 129. 130
Uhud'da iki üzüntü: III/136. 137
Uhud'daki eminlik ve uyku: III/143. 144 Âl-i İmran:154
Uhud'da Peygamberin dişinin kırılması: III/67

ÜMMET
Geçmiş ümmetlerden ibret almak: III/98 Âl-i İmran:137
Ümmetin faziletleri: III/38
En hayırlı ümmet: III/28. 29; VI/174 Âl-i İmran:110
Allah dileseydi hepinizi bir tek ümmet yapardı: IX/472. 493 Nahl:93
Ümmetin Peygamberi yalanlayarak Allahın rahmetinden kaçmaları: XI/588 Mü'minun:44
Hz. Muhammed'in ümmeti: I/512. 514. 518. 519 Bakara:143
Hz. Muhammed'in ümmetinin altı hasleti: VI/227

VAAD
Allah va'dine muhalefet etmez: I/401. 402. 405 Bakara:80
Allah va'dinden caymaz: II/355. 358. 380 Âl-i İmran:9 ;XI/510 Hac:47;XIII/18. 19. 50. 92. 97 Rum:6-60
Allah'ın va'di haktır: XI/118 Meryem:61;XIII/353. 354. 355 Fatır:4 Kehf:21
Allah'ın va'di: XIV/25. 41 Zümer:74 Mü'min:8
Allah'ın vaadettiği şeyler muhakkak olacaktır: XV/410 Mürselat:7
Allah'ın vaadinin gerçekleşmesi: X/358 İsra:5-108

VAHY
Vahy: I/26
Vahy'in çeşitleri: I/27. 28
İlim yönünden vahy: I/28
Akıl yönünden vahy: I/31
Hz. Muhammed, Allah'ın vahy'inden hiçbir şeyi gizlememiştir: IV/278. 287
Allah'tan vahyolunana kadar uy: V/181. 184 En'am:106

VASİYET
İslâm'da vasiyet: I/580. 593 Bakara:180
Vasiyet etmek farzdır: I/576. 580. 587. 594 Bakara:180
Vasiyeti duyduktan sonra değiştiren günahkârdır: I/576. 588. 595 Bakara:181

VEKİL YARDIMCI
Allah'a sarılmak: III/10
Allah'ın yarıdımı herşeyden üstündür: III/150 Âl-i İmran:160
Allah vekil olarak yeter: III/366. 403. 407. 488 Nisa:45-81-132
Allah'tan başka İnsanın kendisine yardımcı olmaması: X/482 Kehf:43
Kimlere yardım edilmeli: X/119
Allah'tan başka vekil olacak yoktur: X/248 İsra:68
Bir müsibet dokunduğunda Allah'tan başka yardımcının olmaması: X/248 İsra:67
Zalimlere yardımcı yoktur: XI/532 Hac:71

VELİ
Velilere ismi mânâ ile bakılmaz: IV/558
Yarar ve zarar vermede velilerin durumları: VII/433
Allah'ın velilerine korku yok: VII/452 Yûnus:62
Velilerin üzülmemesi ne demektir. VII/454
Veli'den ne kast edilir: VII/456
Allah'ı dost edinmek: IV/527. 537 En'am:14 XIV/134 Şûrâ:9
Allah iman edenlerin velisidir: II/241. 244 Bakara:257

YAĞMUR
Yağmurda deliller vardır: I/542. 543. 546 Bakara:164
Yağmur bulutlardan gelir: XV/429 Nebe':14
Yağmur ile dane ve bitkiler çıkar: XV/429 Nebe':15
Allah yağmurla ölü toprağa can verir: XV/473 Abese:25-32
Yağmur ve dolunun yaratılması: XII/170 Nûr:43

YAHUDİLER ve HRİSTİYANLAR
Yahudiler hristiyanlara düşmandırlar: I/469. 470. 473 Bakara:113
Yahudi ve hristiyanların peygamberden razı olma şartı: I/480. 481. 484 Bakara:120
Yahudilerin Allah'ın gazabına uğraması: I/419. 422 Bakara:90
Yahudilerin inkâr ettikleri ayetler: I/374. 377. 380 Bakara:61
Yahudilerin Allah'ın gazabına uğramalarının nedeni: I/374. 377. 379. 380 Bakara:61
Yahudilerin öldürdükleri peygamberler: I/374. 377. 380 Bakara:61
Yahudi münafıklar: I/394. 396. 398. 399 Bakara:75. 76
Yahudiler Allah'ın indirmediğini Allah'ın kitabına katarlardı: II/570. 572 Âl-i İmran:78
Kitap ehlinin sapıklığı ve sapıklığa çağırmaları: III/355. 363. 364 Nisa:44
Yahudilerin lanetlenmesinin sebebi: III/518. 519 Nisa:155
Yahudilere önce helal kılınanın sonra haram kılınmasının sebebi nedir? III/518. 570. 571 Nisa:160-161
Yahudilerden ilimde derinleşenlerin inanması: III/518. 572. 573 Nisa:162
Din hususunda yahudi ve hristiyanları dinlemek: III/123
Yahudilerin, Allah'a ve son güne iman etmemeleri: III/355 Nisa:39
Yahudilerin cumartesi gününe saygısı: III/366. 370 Nisa:47
Yahudilerin peygamber tebliğine karşı tavırları: III/366. 367. 368 Nisa:46
Hristiyanların asılma ve feda etme meselesi: III/533. 534
Teslis akidesi: IV/310. 315. 316 Mâide:73
Yahudi ve Hristiyanlar Allah'ın oğulları olduklarını iddia ettiler: IV/109 Mâide:18
Yahudilerin heva ve isteklerine tabii olmak: IV/205. 207. 210 Mâide:48-49
Yahudiler Allahın indirdiklerinin bir kısmını yalanlamışlardır: IV/205. 211 Mâide:49
Yahudi ve Hristiyanları dost edinenler: IV/215. 223. 225 Mâide:51-52
Allah katından gelen fetihle yahudi ve hristiyanlar pişman oldular: IV/215. 226 Mâide:52
Allah katında en sapıklar yahudilerdir: IV/248. 264 Mâide:60
Allah yahudilerden maymun ve domuzlar kılmıştır: IV/248. 264 Mâide:60
Yahudiler buzağıya kulluk etmiştir: IV/248. 264 Mâide:60
Yahudi ve hristayanlar günaha koşarlar: IV/248. 265 Mâide:61
Yahudilerin alimleri: IV/248. 266 Mâide:63

Yahudiler Allahın eli bağlıdır dediler: IV/248. 266 Mâide:64
Allah yahudilere lanet etti: IV/248 Mâide:64
Allah yahidilerin arasına kıyamete kadar düşmanlığı soktu: IV/248. 271 Mâide:64
Yahudilerin fitnesi: IV/248. 272 Mâide:64
Yahudiler daima İslâm dinini kaldırmak için çalıştılar: IV/248. 273 Mâide:64
Yahudi. sabii ve hristiyanlardan iman edenler: IV/303. 307 Mâide:69
Hristiyanların övülmesi neye karşılıktır: IV/343
Allah yahudilere yüklediği yükü ümmeti Muhammed'e yüklememiştir: V/338. 339
Yahudilerin Tevrat'ta ençok gizlemeye çalıştıkları hususlar: V/131. 135 En'am:95
Yahudilere tırnaklı hayvan haramdır: V/319 En'am:146
Ruhbanlık İslâm'da var mıdır? XV/327
Hristiyanların nezlindeki İncil'ler dörttür: XV/103. 104
Yahudiler Tevrat'a bile uymazlar: XV/111 Cuma:5

Hz. YAHYA (A.S)
Hz. Yahya'ya daha çocuk iken hikmet verilmesi: XI/70 Meryem:12
Hz. Yahya'ya rahmet ve temizlik verilmesi: XI/70 Meryem:13
Hz. Yahya'nın ana-babaya iyilik etmesi. zorba olmaması: XI/70 Meryem:14

YALAN
Yalanı terk etmek: III/88
Yalan söylemek ne zaman ruhsatlıdır: III/470
Yalan yeminin sonucu: VII/70
Yalan ve yalancı şahitlik: X/159
Semud kavmi de yalanladı: XII/360 Şuarâ:141
Eyke halkı da yalanladı: XII/365 Şuarâ:176
Şer'den kurtulmak için yalan söylenir mi: XII/477
Allah'a karşı yalan düzen kişi: XII/604 Ankebut:68
Allah'ın ayetlerini yalanlamak: XIII/18. 23 Rum:10-16
Allah'a yalan isnat etmek: XIV/19 Zümer:60
Allah'ı yalanlayanların maksadı: XIV/152 Şurâ:24
Yalanlayan ve yüz çeviren şakîler: XVI/38 Leyl:15-16
Allah'a karşı yalan uydurmak: III/366 Nisa:50; IX/535. 547 Nahl:117
Yalancı peygamberler: V/139. 140. 141
Münafıklar yalancıdır: XV/126 Münafikûn:1

YARATMAK
İlk yaratılan nesne: IV/533

Her canlı sudan yaratıldı: XI/347 Enbiya:30
Dağlar kazık olarak. yollar yürümek için yaratıldı: XI/350 Enbiya:31
Yağmur ve dolunun yaratılması: XII/170 Nûr:43
Allah'ın yaratması (Bak: ALLAH)
İnsanın yaratılışı (Bak: İNSAN)
Canlının maddesi olan sudan maksat nedir? XII/182
Yaratılanların büyüklüğü ve küçüklüğü: XIV/69 Mü'min:57
Yaratmaktan maksat: XIV/468 Zariyat:56
Eşya eğlence olarak yaratılmamıştır: XI/329 Enbiya:16
Yer ve göğün yaratılması: (Bak: YER VE GÖK)

YARDIMLAŞMA

Hayır konularında yardımlaşma:III/606. 629. 630. 631. 633 Mâide:2
Kötülükte yardımlaşmak haramdır:III/412
Kötülük ve iyilikte yardımlaşanlara pay vardır:III/403. 412. 413 Nisa:85
Kimlere yardım edilmeli: X/119
Allah, dinine yardım edene yardım eder: XI/500 Hac:40
Yardımdan kaçınmak: XVI/204 Mâûn:7
İlahi yardımın şartı: I/347 Bakara:40
Allah mü'minlerin yardımcısıdır: II/545. 552 Âl-i İmran:68
Allah'ın meleklerle yardımı: III/58. 59. 62. 63
Allah'tan başkasından yardım talep etmek: IV/151
Yardım ancak Allah katındandır: VI/402 Enfal:10
Allah yardım edicidir: VI/402. 404. 478 Enfal:9-40
Allah Rasulüne yardım eder: VII/52 Tevbe:40
Allah dilediğine yardım eder: XIII/8. 13. 14. 15. 16 Rum:5
Allah'ın yardımcıları: XV/101. 106 Saff:14
Fetih için Allah'ın yardımı: XVI/224 Nasr:1-2

YE'CÜC VE ME'CÜC

Ye'cüc ve Me'cüc: III/568. 569. 570; XI/15
Ye'cüc ve Me'cüc'ün bozgunluk yapması: XI/7 Kehf:94
Ye'cüc ve Me'cüc'ün engeli aşıp gelememesi: XI/7 Kehf:97

YEMİN

Allah'ı yeminlere siper kılmak: II/63. 66. 84. 85 Bakara:224
Rastgele edilen yeminde sorumluluk yoktur: II/88. 89. 93 Bakara:225
Kalplerin kesbettiği yeminde surumluluk vardır: II/88. 89 Bakara:225
Hanımlarına yanaşmamaya yemin edenler: II/88. 89. 95 Bakara:226
İlâ meselesi: II/89. 95 Bakara:226
Ticarette yemin: III/335
Allah'ın mahluklarından biriyle Allah'a yemin verdirmek: IV/153. 159
Yemin: IV/350 Mâide:89

Yemin-i Lağiv: IV/357
Keffaret, yeminin cezasını kaldırır mı? IV/350. 358 Mâide:89
Yeminler kaç kısımdır? IV/360
Keffaret ne kadardır? IV/350. 362 Mâide:89
Yemin-i Ğamus: IV/365
Kur'an'la yemin etmek: 369
Allah'ın zat ve sıfatlarından başkasıyla yemin etmek: IV/369
Yemin, and veren kişinin niyeti üzerinedir: IV/373
Yemin keffareti kime gerekir: IV/373
Yeminler nasıl verilir ve tağliz ne zaman yapılır? IV/456
Şahidin yemini: IV/442. 459. 461 Mâide:106-108
Yalan yeminin sonucu: VII/70
Yeminin hükmü: VII/127
Yeminleri bozmak: IX/472. 491. 492 Nahl:91
Yeminleri arada hile vasıtası edinmemek: IX/496. 497. 498. 499 Nahl:94
Zorlanan kimsenin yemini: IX/525. 529
Allah ne ile yemin eder? IX/354. 355. 356 Nahl:35
Ğaliz yeminler: XII/187
Neyle yemin edilir? XII/327
Yemini keffaret ile bozma: XV/169 Tahrim:2
Allah'ın yemin etmesi: XIV/224 Duhan:2 ; XVI/11 Beled:1-3
Münafıklar yalan yere yemin ederler: XV/38. 41 Mücadele:15
Münafıkların yemini: VII/231 Tevbe:107

YER VE GÖK

Yerde ve göklerde ne varsa Allah'ındır: I/456. 469. 472. 476 Bakara:107-116
Gök ve yerlerin yaratılışında deliller vardır: I/542. 543. 546 Bakara:164
Allah göğü yedi kat yarattı: I/260. 268. 278. 279 Bakara:29
Yeryüzü yuvarlaktır: I/248 Bakara:22
Göklerde ve yerde kim varsa Allah'ı boyun eğmiştir: II/570. 571. 578. 579 Âl-i İmran:83
Yeri ve göğü koruyan Allah'tır: II/211. 214. 218 Bakara:255
Direksiz gökler: VIII/509
Yerin konumu: VIII/515
Yerin kazıkları dağlardır: VIII/518;IX/323. 325 Nahl:15
Yerin sükûnet bulması: VIII/520
Yer altındaki balık ve öküz: VIII/521
Yer yüzündeki ırmaklar: VIII/522
Göklerin ve yerin Rabbı Allah'tır: VIII/560. Ra'd:16
Gökten suyun indirilmesi: IX/197 Hicr:22
Allah'ın yeryüzünü uçlarından eksiltmesi: IX/45. 46. 47

Güneşin doğudan doğup ortaya çıkıncaya kadar yeraltındaki yörüngesinde seyretmesi: IX/126
Yerin karanlıkları: V/7. 22 En'am:59
Yerde ve gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz: IX/130 İbrahim:38
Irmaklar ve yollar doğru yolu bulmak için getirildi: IX/323. 325 Nahl:15
Karalar: V/7. 21. 27. 39 En'am:59-61
Kainatın nizamını sağlayan üç prensip: IX/487. 489
Göklerin yedi tabaka oluşu: XI/570 Mü'minun:17
Göklerdeki ve yerdeki herşeyin ayrılıp sayılarının tesbit edilmesi: XI/169 Meryem:94
Allah'ın gökyüzünden su indirerek yeri yeşertmesi: XI/523 Hac:63
Gökler ve yer bitişik miydi? XI/347 Enbiya:30
Arzın etrafının eksiltilmesi: XI/363. 364 Enbiya:44
Yeryüzünde geçirilen müddet: XII/43 Mü'minun:112
Göklerdeki dağlardan maksat nedir? XII/177
Yeryüzünün hakimiyeti kime vaad edildi? XII/196
Yerden çıkan canlının sözleri: XII/448 Neml:82
Göklerin ve yerin hazineleri: XIV/18 Zümer:63
Gökten gelen duman: XIV/224 Duhan:10
Gök ve yerdekilerin musahhar kılınması: XIV/254 Câsiye:12
Yerin bizi eksiltmesi: XIV/430 Kaf:4
Göklerin ve yerin altı günde yaratılması: XIV/443 Kaf:38
Göklerde ve yerde ne varsa Allahındır: XV/137. 138 Teğabun:1
Göklerin yaratıcısı: XV/464 Nâziât:27
Göklerin yaratılışı: XV/464 Nâziât:28
Gök ve gök olayları: XV/464 Nâziât:28-32
Göğün parçalanması: XV/495 Tekvir:11
Göğün yarılması: XV/516 İnfitar:2
Göğün yükseltilmesi: XV/607 Ğaşiye:18
Yerin döşenmesi: XV/607 Ğaşiye:20
Allah'ın göklere ve yere emri: XIV/100 Fussilet:11
Allah'ın göğü koruması: XIV/102 Fussilet:12
Allah'ın gökte olmasının manası: XV/198
Allah yeryüzünü beşik yaptı: XV/529 Nebe':6
Allah insanlar üzerine sağlam yedi gök bina etti: I/260. 268. 278. 279 Bakara:29 ; XV/162. 189. 429 Talak:12 Mülk:3 Nebe':12
Allah yer ve göğü bir defada niçin yaratmadı: VII/557
Allah yer küresini iki günde mi yarattı? XIV/98 Fussilet:9

YETİMLER

Yetimlerin işlerini düzeltmek hayırdır: II/63. 64. 66 Bakara:220
Yetimlerin malları: III/244. 245. 258 Nisa:2; V/355. 356. 357

En'am:152
Yetimlere mallarını teslim etme: III/245. 248. 249. 266. 272 Nisa:6
Yetim malı yemek: III/258. 260. 261
Yetim malını haksız yere yemek: III/274. 276. 277. 287. 288 Nisa:10
Yetimin terbiyesi: III/271
Velinin yetim malındaki tasarrufu: III/269. 270
Yetim malının korunması: X/136 İsra:34
Yetim hakkı: X/154
Yetimlere yedirip içirmek: XV/393 İnsan:8-12
Yetimlere iyilik yapmak: XV/629 Fecr:17 ; XVI/50 Duhâ:9
Öksüzlere kötülük yapmaktan sakınmak: XVI/204 Mâûn:1-2

YILDIZ
Yıldızların mevkileri: XIV/599
Tarık, ışığı ile karanlığı delen bir yıldızdır: XV/578 Târık:1-3
Yıldızların saçılması: XV/516 İnfitar:2
Yıldızların düşmesi: XV/494 Tekvir:2
Yıldızların yaratılma nedeni: XV/189. 192 Mülk:5
Herşel Yıldızı: V/156

Hz. YÛSUF (A.S) Hz. YAKUB (A.S)
Hz. Yakub'un oğlu Hz. Yûsuf: VIII/217
Hz. Yûsuf'un soyu: VIII/218
Hz. Yûsuf'un babası yanındaki mertebesi: VIII/218
Hz. Yûsuf efendisinin yanında: VIII/222
Hz. Yûsuf'un başına gelen felaketler: VIII/222
Hz. Yûsuf ve Aziz'in hanımı: VIII/226
Haberin şehirde yayılması ve kadınların dedikodusu: VIII/227. 228 Yûsuf:30
Hz. Yûsuf'un zindanda halkı dinine daveti: VIII/229
Hz. Yûsuf için müjde: VIII/230
Hz. Yûsuf kralın huzurunda: VIII/233
Hz. Yûsuf'un kardeşlerinin Mısır'da ticaret yapmaları: VIII/235
Hz. Yûsuf'un kardeşleri babalarının yanında: VIII/236
Hz. Yûsuf'un Bünyamin'i alıkoymak için başvurduğu tedbir: VIII/238
Hz. Yûsuf'un kardeşleriyle tanışması: VIII/241
Gömlekteki yalan kan: VIII/271 Yûsuf:18
Hz. Yûsuf Mısır'da: VIII/271 Yûsuf:21
Kuyudaki mucize: VIII/273
Hz. Yûsuf kuyuya atıldığında kaç yaşında idi? VIII/274
Kuyudaki vahyin mahiyeti: VIII/274
Hz. Yûsuf kaç paraya satıldı? VIII/280
Kadının Hz. Yûsuf'a olan arzusu: VIII/288 Yûsuf:24

Hz. Yûsuf zindana atılıyor: VIII/317 Yûsuf:35
Kralın rüyası: VIII/336. 346 Yûsuf:43
Zeliha ile Hz. Yûsuf'un evlenmesi: VIII/364
Hz. Yûsuf'un kardeşlerine oyunu: VIII/403 Yûsuf:70
Kardeşler babaları Yakub'un huzurunda: VIII/420 Yûsuf:83
Hz. Yûsuf kendisini tanıtıyor: VIII/435 Yûsuf:90
Hz. Yakub, oğlu Hz. Yûsuf'un kokusunu alıyor: VIII/435 Yûsuf:94
Hz. Yûsuf'u nasıl tanıdılar: VIII/444
Hz. Yûsuf'un kimliğini belirten olay: VIII/450
Hz. Yûsuf'un gömleği: VIII/451
Hz. Yakub'un aile efradı kaç kişi idi? VIII/452
Gerçekleşen rüya: VIII/457 Yûsuf:100
Hz. Yakub'un Mısır'a hicreti: VIII/463
Hz. Yûsufa yapılan secdenin mahiyeti: VIII/463
Hz. Yakup Mısır'a nereden geldi? VIII/468
Yûsuf sûresi vahyîdir: VIII/474
Hz. Yakub kimdir? XI/60

ZALİMLER

Allah zalimleri çokca bilendir: I/424. 426 Bakara:95
Allah zalim bir kavmi doğru yola hidayet etmez: II/241. 582 Bakara:258 Âl-i İmran: 86
Allah zalimleri sevmez: II/519. 526 Âl-i İmran:57; III/72. 76 Âl-i İmran:140
Zalimlerin yardımcısı yoktur: IV/310 Mâide:72
Zalimler felah bulmazlar: IV/548. 557 En'am:21
Zalimlerin günahı sırtlarındadır: IV/573 En'am:31
Zalimlerin sonu: IV/608. 609 En'am:45
Zalim kavimle beraber oturmayın: V/27 En'am:68
En zalim olanlar: V/131 En'am:93 ; VII/576 Hûd:18
Zulmedene hidayet yoktur: V/319 En'am:344
Zalime meyletmek haramdır: VIII/163
Zalimlerin tuzakları Allah katındadır: IX/154. 161. 162 İbrahim:46
Allah'ın zalimleri helak etmesi: IX/91. 94 İbrahim:13
Allah'ı zalimlerin yaptıklarından gafil zannetmek: IX/151. 152 İbrahim:42
Allah'ın zalimleri saptırması: IX/115. 120 İbrahim:27
Allah zulmedenlere azabını hafifletmez: IX/458. 468 Nahl:85
Allah'ın zalimlerin azabını ertelemesi: IX/154. 156. 157. 158. 159. 160 İbrahim:44
Zalimlerin inkârda diretmeleri: X/335 İsra:99
Zalimlerin kalbinde perde ve kulaklarında ağırlık olması: X/515 Kehf:57

Zulmedenlerin yardımcıları yoktur: II/278. 279. 280 Bakara:270
Zalim kimseler kimlerdir? XII/180 Nûr:50
Zalimlerin son hali: XII/234 Furkan:19
Ellerini ısıran zalimlerin sözü: XII/245 Furkan:27
Zalimlerin kıyametteki durumları: XII/251
Biz zalim değiliz: XII/379 Şuarâ: 209
Zalim kıyamette ne ile karşılaşır: XII/385
Zalime yardım edilmez: XII/485
Zalimler umduklarına eremezler: XII/503 Kasas:37
Zalimlerin cezası ateştir: XV/72 Haşr:17
Allah zalimlerden şiddetle intikam alır: XV/572 Burûc:12
Zalimlere dayanılmaz bir azab hazırlanmıştır: XV/404 İnsan:30

ZEKÂT
Zekât vermek: IV/84. 94. 215. 245 Mâide:12-55; XV/332 Müzzemmil:20
Zekâtın önemi: VII/41
Zekât ve dağıtımı:VII/91. 103. 104. 108. 110. 112. 115 Tevbe: 61
Zekât nakledilir mi? VII/99
Zekât toplayan memur: VII/100
Açık infak zekâttır: IX/123

Hz. ZEKERİYYA (A.S)
Hz. Zekeriyya'nın Allah'a duası: II/456. 457. 458 Âl-i İmran:38
Hz. Zekeriyya'ya Peygamber Hz.Yahya'nın müjdelenmesi: II/456 Âl-i İmran:39; XI/53 Meryem:7
Hz. Zekeriyya'nın nişanı: II/456. 457. 463 Âl-i İmran:41
Hz. Zekeriyya ve oğlu Hz. Yahya: II/463
Rabbı Zekeriyya'ya rahmet etmiştir: XI/53 Meryem:2
Zekeriyya'nın Rabbı'na gizlice nida etmesi: XI/53 Meryem:3
Zekeriyya'nın açıklaması ve Rabbı'ndan istemesi: XI/53 Meryem:5-6
Zekeriyya'nın şaşırması: XI/53 Meryem:8
Zekeriyya'nın konuşmaması: XI/53 Meryem: 10
Zekeriyya'nın kavmine işareti: XI/11
Zekeriyya'nın duasının kabul edilmesi: XI/408 Enbiya:90

ZİKİR
Allah'ı anmak: I/523. 525. 528 Bakara:152; II/22. 24. 27. 28. 31. 32. 34. 143. 145 Bakara:198. 200. 203. 239; XIII/23. 24 Rum:17-18 ; 207. 221. 222 Ahzab:41
Allah'ın zikrine hiç kimse mani olamaz: IV/608. 617 En'am:52
Allah'ı nasıl zikretmeli: VI/295. 296. 298. 335. 348. A'raf:205

Zikrin Allah katından indiği ve korunacağı; IX/176. 188. 192 Hicr:9
Zikir nedir? IX/185
Zikir ehli kimlerdir? IX/370. 371. 372
Zikir Kur'an'dır: IX/376
Zikirden yüz çevirene verilen ceza: XI/292 Ta ha:124
Allah'ın zikrinden kalbi katılaşanlar: XIII/605. 607. 608 Zümer:23
Rahman'ın zikri: XIV/195

ZİNA

Zina yapan kişilerin dövülmesi ve recm: III/305. 307. 308 Nisa:16
Zinanın şahitleri: III/305. 306 Nisa:15
Zinanın evlenmeye etkisi: III/322. 323
Deyyusun günahı zinacıların günahından daha büyüktür: IV/266
Zina edenlerin hükmü: IV/337
Zinanın hayasızlık ve kötü yol olması: X/136 İsra:32
İslâmda zina suçu: X/145
Zina livatadan daha kötüdür: X/147
Zinanın çirkin sonuçları: X/149
Zinanın cezası: XII/69 Nûr:2
Temiz temizle. pis pisle evlenir: XII/69 Nûr:3
Recm: IV/105. 107 ; XV/374
Zinanın durumu: XII/72
Zina cezayı gerektirir mi? XII/73
Kötüler kötüler için. temizler temizler içindir: XII/25 Nûr:26
Hz. Meryem'e zina isnad eden kâfirdir: XV/184

ZİYNET

Ziynet dünya hayatında herkes. ahiret hayatında ise yalnız mü'minler içindir: V/487. 498 A'raf:32
Allah'ın herşeyi kullar için ziynet olarak yaratması: X/388 Kehf:7
Kadınlar ziynetlerini kimlere gösterebilirler: XIII/134 Nûr:31

ZULÜM

Allah kullarına zulmedici değildir: I/112 Fussilet:46; III/192. 193 Âl-i İmran:182;353. 356 Nisa:40 ; X/504; XI/453 Hac:10
Allah mü'mine zulmetmez: III/227
Zulümde birleşme ve yardımlaşma: I/408. 411 Bakara:85
Zulümden sonra tevbe edenin hükmü: IV/165. 175 Mâide:39
Zulüm şirk anlamına da gelir: VI/584
Zulüm sadece zalime felaket getirmez: VI/434
Kendinlerine zulmedenler: VII/139 Tevbe:70
Bağy (zulüm) meselesi: I/572 ; VII/390
Bağî kimdir, nasıl bir muameleye tabiidir: XIV/409

Hz. ZÜLKARNEYN (A.S)
Zülkarneyn kimdir: X/546
Zülkarneyn'e imkan ve kudret verilmesi: XI/7 Kehf:84
Güneşin battığı yerde Zülkarneyn'e vahyedilen: XI/7 Kehf:86
Zülkarneynnin güneşin doğduğu yerde rastladığı kavim: XI/7 Kehf: 90-93
Zülkarneyn'in yanında bulunanların Allah'ın ilmi ile kuşatılması: XI/7 Kehf:91
Sed yapmak için Zülkarneyn'e vergi teklif edilmesi: XI/7 Kehf:94
Zülkarneyn'in Rabbın verdikleri ile yetinmesi: XI/7 Kehf:95
Zülkarneyn'in demir kütleleri istemesi: XI/7 Kehf:96
Zülkarneyn'in yaptığı sed: XI/7 Kehf:96
Rabbın vaadiyle sed'in yıkılması: XI/22 Kehf:98
Zülkarneyn hakkında Ebu'l-Kelam Azad'ın görüşü: X/583

MÜTEFERRİK KONULAR FİHRİSTİ

A
Afsunla tedavi caiz midir? IX/435,436
Âl kimlerdir? XII/474
Asa taşımanın hükmü: XI/223
Abdallah konusu: II/202,203,204,205,206
Akıl nedir? I/352

B
Beyyine: V/7,15,16 En'am:57
Bilinmeyen şeyin ardına düşmemek: X/136 İsra:36 ; XIV/416 Hucurât:12
Bitki çiftlerinde işaret vardır: XII/304 Şuarâ:8
Bostan ehlinin denenmesi: XV/209
Bulutta deliller vardır: I/542,543,546 Bakara:164
Bulutun azab getirmesi: XIV/297 Ahkaf:24

C
Cedeli terk etmek: III/88
Cevherler bir kökten midir? IV/520
Cemaat ile oturmanın adabı: XV/31,34 Mücadele:11
Cuma, Cumartesi ve Pazar: IX/558,563
Cahillerden olmak: IV/569,582 En'am:35
Delilsiz söz cehalettir: VII/464

D
Duhandan maksat nedir? XIV/227 Duhan:10
Dehr nedir? XIV/264
Dilenciyi azarlama: XVI/50 Duha:10

E
Ezelî Kazanın değişmesi: IX/41,42
Eyd'den maksat nedir: XVI/465
Emr-i Cami'den ne kasd edilir: XII/214
Elbisenin temiz tutulması: XV/345 Müddessir:4
Kureyş elçileri ne zaman Habeşistan'a gittiler: IV/339

F
Fetret ehlinin durumu: X/92
Fosillerin delil olmaları: XIV/276

G
Gıybet: XIV/413,416 Hucurât:12
Grupların Allah katında mücadelesi: XI/468
Gizli konuşmak ne zaman yasaktır: XV/34
Garanik meselesi: XI/519
Gazaba uğrayanların yolu: I/165,174 Fatiha:7
Ğadir-i Hum: IV/290,291,293,294,295,299,300

H
Huneyn Günü: VII/7,13,14 Tevbe:25
Harac nasıl alınır: VII/25
Harac'ın kısımları: VII/27
Hukub kaç senelik bir zamandır: X/525

Hâmân kimdir? XII/505
Hicr halkı: IX/256,264,265,268 Hicr:78-79-80-84; XII/368

İ İctihad: III/9
"İnşallah" demenin lüzumu: X/45,430 Kehf:24
İpekli giymek. XI/470

K Kırklar: II/202
Karn (Asır) kaç senedir: IV/523 X/99
Kem gözlüler: VIII/385
Kelime-i Tayyibe: IX/111,115,116
Kerametin varlığına delil: XII/421
Kalem sûresi kim hakkında nazil oldu: XV/212
Geçmiş kavimlerin akibeti: IV/500,523 En'am:6
Şiddetli kuvvet sahibi kimdir: XIV/500 Necm:5

L Lehve'l-Hadis: XIII/61,62,63,64
Lemem'den maksat nedir? XIV/514
Hz. Lokman'nın hikmetli sözleri: XIII/71,72,73,74,75
Lokman:12

M Memuriyette maaşın haricindeki kazanç: III/156
Muahazenin anlamı: IX/408,409
Müctehid için taklit caiz midir? IX/375
"Mead"dan maksat nedir: XII/545
Mekruh kılınan üç şey: IV/432

N "Nûn" kelimesinin manası: XV/208

R Reşat Halife'nin hareketi: IX/275,276
Raks'ın hükmü: X/168
Raht ne demektir: XII/428
İslâmda ruhbanlık var mıdır? XV/327
Rehin müessesesi: II/334,335 Bakara:283

S Sefer emri: VII/52 Tevbe:38-39
Seyahatın meşruiyeti: VII/258
Seb'ul-Mesanî: IX/256,270,275 Hicr:87
Sekinetten maksat nedir? XIV/351
Sabiîn: XI/464
Salihlerin eline geçecek arz'dan kastedilen nedir: XI/431
Sapıklar topluluğu: XII/43 Müminun:106
Siccîn defteri: XV/527 Mutaffifîn:7-8-9
Safa ile Merve Allah'ın nişanelerindendir:I/531,533,535,537,538
Bakara:158

Ş Şecere-i Tayyibe'nin hurma ağacı olması: IX/112,113,115
Şey nedir? XI/445

Şairler ve şiir: XII/382
İslâm'da şiirin hükmü: XIII/453,454,455
Çokca şaka yapmak: XIV/630
Şam bölgesinin faziletine dair rivayetler: VI/167,618

T Tebûk seferi: XII/58
Tevfik ve Hızlan: V/156,157
Telkih meselesi: IX/203
Tayyibler kimlerdir: IX/342,349,351 Nahl:32
Tedavi olmak caizdir: IX/434
Tayyibe hayat hangi hayattır: IX/50
Temessül nedir: XI/76
Tedbir almak ilahi bir gerektir: XII/330
Allah'ın tevfiki nedir: VIII/111
Teğanni'nin yasaklanması: XIII/60,62 Lokman:6
Tağuttan kaçanlar: XIII/597,600,601 Zümer:17
Tubba' Peygamber midir? XIV/237 Duhan:37
Takvim: VI/455

U Uğursuzluk: II/81
Uyarmayı terkeden bir millet helak olur mu? IV/330 Mâide:79
Hz. Uzeyr'e Allah'ın oğlu diyenler: VII/29

Ü Allah'ın merhamet etme ümidini taşımak: X/65 İsra:8
İnsan ye'se kapılmamalı: X/275 İsra:83

V Vaazın yararlı olmasının şartı: I/342,351,352,358,359 Bakara:44
Vazife istemek caiz midir? VIII/366
Veda hutbesini kaçbin sahabe izledi: IV/281
Vakitlerin manası: XII/268 Furkan:47

Y Yüzlerin beyaz ve kara olması: III/9,23 Âl-i İmran:106

Z Zanna uymak: VII/413
Zan ne zaman nazarı itibara alınır: XIV/513
Zimmîlerin mabetlerine dokunulmaz mı? XI/502
Zemzemin bulunması: XI/129
Zakkum ağacı nedir? XIV/240,241 Duhan:43
Zeytin: XVI/74 Tîn:1

KUR'AN-I KERİM TERTİBİNE GÖRE SÛRELER

SÛRE	CİLT	SAHİFE	SÛRE	CİLT	SAHİFE
1-Fâtiha	1	165	41-Fussilet	14	94
2-Bakara	1	204	42-Şûrâ	14	134
3-Al-i İmran	2	354	43-Zuhruf	14	174
4-Nisa	3	244	44-Duhan	14	223
5-Maide	3	606	45-Casiye	14	250
6-En'am	4	500	46-Ahkaf	14	275
7-A'raf	5	391	47-Muhammed	14	314
8-Enfal	6	370	48-Fetih	14	347
9-Tevbe	6	548	49-Hucurât	14	391
10-Yûnus	7	330	50-Kaf	14	428
11-Hûd	7	541	51-Zariyât	14	450
12-Yûsuf	8	195	52-Tûr	14	474
13-Ra'd	8	505	53-Necm	14	497
14-İbrahim	9	62	54-Kamer	14	526
15-Hicr	9	176	55-Rahman	14	553
16-Nahl	9	298	56-Vakıa	14	580
17-İsrâ	10	7	57-Hadid	14	616
18-Kehf	10	383	58-Mucadele	15	23
19-Meryem	11	53	59-Haşr	15	51
20-Ta ha	11	191	60-Mümtahine	15	80
21-Enbiya	11	317	61-Saf	15	98
22-Hac	11	442	62-Cuma	15	111
23-Mü'minun	11	558	63-Münafikûn	15	126
24-Nur	12	69	64-Teğabun	15	137
25-Furkan	12	223	65-Talak	15	151
26-Şuarâ	12	304	66-Tahrim	15	169
27-Neml	12	392	67-Mülk	15	189
28-Kasas	12	468	68-Kalem	15	206
29-Ankebût	12	555	69-Hakka	15	234
30-Rum	13	8	70-Mearic	15	254
31-Lokman	13	60	71-Nuh	15	275
32-Secde	13	110	72-Cin	15	289
33-Ahzab	13	144	73-Müzzemmil	15	315
34-Sebe'	13	283	74-Müddessir	15	343
35-Fatır	13	345	75-Kıyamet	15	366
36-Yasin	13	402	76-İnsan	15	386
37-Saffat	13	467	77-Mürselat	15	410
38-Sad	13	532	78-Nebe'	15	429
39-Zümer	13	584	79-Naziat	15	454
40-Mü'min	14	36	80-Abese	15	473

SÛRE	CİLT	SAHİFE
81-Tekvir	15	494
82-İnfitar	15	516
83-Mutaffifîn	15	527
84-İnşikak	15	546
85-Burûc	15	562
86-Tarık	15	578
87-A'la	15	590
88-Ğaşiye	15	607
89-Fecr	15	620
90-Beled	16	11
91-Şems	16	24
92-Leyl	16	37
93-Duha	16	50
94-İnşirah	16	66
95-Tîn	16	74
96-Alâk	16	84
97-Kadr	16	99
98-Beyyine	16	119
99-Zilzal	16	130
100-Adiyat	16	141
101-Karia	16	148
102-Tekasür	16	154
103-Asr	16	164
104-Hümeze	16	170
105-Fil	16	179
106-Kureyş	16	192
107-Mâûn	16	204
108-Kevser	16	212
109-Kafirun	16	218
110-Nasr	16	224
111-Tebbet	16	234
112-İhlas	16	244
113-Felak	16	254
114-Nas	16	270

TEŞEKKÜR

1987 yılında yayınına başladığımız BÜYÜK KUR'AN TEFSİRİ'ni (Hülasatü'l-Tefasir) elinizdeki 16. cilt ile bitirmiş bulunuyoruz. Böyle müstesna bir eseri yayınlamakta en büyük yardımcımız hiç şüphesiz yüce ALLAH'tır.

Engin lûtfunü bizden esirgemeyen ve bizi başarılı kılan Rabbımıza sonsuz hamd ve senâlar, O'nun Rasulü Hz. Muhammed'e (s.a.v),âline, ashabına ve yolunda gidenlere kıyamete kadar salât ve selâmlar olsun.

Bir eserin vucuda gelmesinin tek kişinin çalışmasıyla mümkün olmadığı şuurundayız.

Son devirde Türk okurlarına kazandırılan Tefsirler arasında önemli bir yer işgal eden Büyük Kur'an Tefsiri, müellifi Ali ARSLAN hocamızın otuz yıla yakın gayret ve cefakâr çalışmasının mahsulüdür. Kendisi için câri bir sadaka niteliğinde olan bu eser, ümit ederiz ki, bütün müslümanlar için de yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerîm'i anlamakta ve işaret ettiği çizgide yaşamakta büyük faydalar sağlar.

Milli irfan hazinemize kazandırdığı bu eserden dolayı muhterem hocamıza şükranlarımızla birlikte iki cihan saadeti diliyoruz. Ayrıca eserin yayına hazırlanmasında, basımında ve okurlarımıza ulaştırılmasında emeği geçen aşağıdaki elemanlarımız ile yazılmasından neşrine kadar her kademede katkıları olan ve onaltı cildin tamamını tarayarak fihristini hazırlayan kardeşlerimize, özellikle böyle değerli bir esere gerekli rağbeti göstererek Tefsirin yayınına süreklilik kazandıran takdirkâr abonelerimize sonsuz şükranlarımızı sunmayı bir vefa ve kadirşinaslık borcu biliriz.

Allah'ın selâm ve rahmeti üzerinize olsun...

OKUSAN KÜLTÜR HİZMETLERİ
Müdür
Cengiz YAĞCI

İdare ve Organizasyon *Nurettin KIĞILI - Mehmet ARSLAN*
Redaksiyon *Dücâne CÜNDİOĞLU*
Musahhih *Yalçın ÇETİNKAYA*
Dizgi *Teknografi Matbaacılık*
Film *Mustafa DİNSEVER*
Baskı *Gündoğdu Ofset*
Montaj *Yıldırım Ofset*
Mücellit : *İstanbul Ciltevi*
Bilgisayar Operatörleri *Turan KAYA - Münir ÜSTÜN*
Bilgi İşlem Sorumlusu *Ferhat KABAOĞLU*
Daktilo *Serpil BEYDEMİR - Şükran ÖRTEN*
Muhasib : *Mehmet Can DEMİR*
Avukat *İ.Şadi ÇARSANCAKLI*
Avukat : *H.Rahmi YANANLI*
Halkla ilişkiler Md. *Tacettin BALTA*
Halkla ilişkiler ve
Dağıtım Elemanları *Salim ASILBAY*
: *Ramazan İRİAĞAÇ*
: *Hacı GÜNEŞ*
Sübet TÜTÜN
Kenan ORAN
Hasan ACUN
: *Ömer ATABEY*
Şükrü KILIÇ
Ercan BİROL
Kader SEZER
Erdoğan BOLAT
Yücel ÇELENK
Mustafa ACAR
Cihan SANCAK
Nihat ERGEN
M. Canan GENÇ
Posta Servisi *Necati OSMA*

BAYİLERİMİZ *Saadet Pazarlama*
: *Arslan Yayınları*
: *Akoluk Basın Yayın*
: *Akpa Pazarlama*
Ensar Kitapevi
Osman BOĞÜRCÜ
: *Aksa Pazarlama*
Genpa

Sadrettin ÇETİN
Şark Dağıtım
Giba Pazarlama
Çağrı Kitapevi
ve diğer bayilerimiz....

Büyük Kuran Tefsirinin onaltıncı cildinde bulunan Genel Fihristin Dizgisi Merkezimizde Bilgi işlem bölümü tarafından Bilgisayarlarla yapılmıştır.

Saygılarımızla...